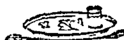
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમો નમઃ

શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિ મહામંત્ર

યાને

શ્રી જૈનધર્મનું સ્વરૂપ

સંયોજક અને સંપાદક

પૂ૦ આચાર્યદેવ શ્રી વિજયભદ્રસૂરીશ્વરજી
મહારાજના પ્રશિષ્ય

પૂ૦ પંન્યાસ શ્રી ચરણવિજયજી ગણિવર

પ્રકાશક

શ્રી કેશરબાઈ જૈન જ્ઞાનમંદિર

પ્રમુખ

શ્રેષ્ઠિવર્ય નગીનદાસ કરમચંદ સંઘવી

પાટણ [ઉ. ગુ.]

વીર સં. ૨૪૭૮ વિ. સં. ૨૦૦૮

મૂલ્ય ૪-૦-૦

આવૃત્તિ ૧લી નકલ ૧૦૦

મુદ્રક

શેઠ દેવચંદ જગજીવનદાસ

કલ્યાણ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ

પાલીતાણા [સૌરાષ્ટ્ર]

પ્રકાશકનું નિવેદન

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર એટલે શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિ મહામંત્ર સમાન જગતમાં અન્ય કોઈ મંત્ર નથી અને જગતના મંગલોમાં મહામંત્ર સમાન કોઈ મંગલ નથી. આવા પંચ પરમેષ્ઠિ મહામંત્રનો શ્રદ્ધાબળે અને ભક્તિભાવથી જે ભવ્ય આત્માઓ જાપ કરે છે, તે આત્માઓ આ અસાર સંસારનો નિસ્તાર પામે છે.

શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિ મહામંત્રના સ્વરૂપને આત્માર્થી જીવોએ જાણવું જરૂરી છે. આ અંગે અનેક પુસ્તકો પ્રગટ પણ થયાં છે પણ આ પુસ્તક એટલી સરળ સાદી અને રોચક શૈલીમાં પૂ૦ પંન્યાસ શ્રી ચરણવિજયજી ગણિવરે લખ્યું છે કે વાચકોને એમાંથી ઘણું ઘણું જાણવા-સમજવાનું મળી રહેશે. પંચ પરમેષ્ઠિના સ્વરૂપ સાથે બીજી ઘણી હકીકતો, કથાઓ અને તાત્વિક બાબતોને સંકલન કરી છે. વિશેષ તો વાચકો પુસ્તકને હાથમાં લઈ વાંચવા ઉદ્યમ કરશે ત્યારે જણાશે.

૬૨૫ પાનાનું પુસ્તક આ કાગળ, બાઇન્ડીંગ અને ગેટઅપ વગેરે સુંદર હોવા છતાં પ્રચાર અર્થે કિંમત અલ્પ રાખવામાં આવી છે.

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં જે જે મહાશયોએ દ્રવ્ય સહાય કરી છે, તેઓના આભારી છીએ. વિશેષ તો ઋણી પૂ૦ પંન્યાસજી મહારાજના છીએ કે જેઓશ્રીએ સતત મહેનત લઈ આ પુસ્તક લખી આપ્યું છે.

પુસ્તક પ્રકાશન કરવામાં જે કાંઈ અશુદ્ધિઓ કોઈ પણ કારણસર રહી જવા પામી હોય તે બદલ ક્ષમા યાચીએ છીએ.

પ્રકાશક

વાચક મહાનુભાવો પ્રત્યે નમ્રપ્રાર્થના

૧ આ પુસ્તકને પુજ્ય ગીનાથ નડીન પુરુપા પૂરેપૂરુ વાચી નીકળતી ક્ષતિઓ લેખકને જણાવવા કૃપાવંત થાવ તો લેખકથી ઉત્સૂત્રદોષના પાપથી બચાવ તેનો લાભ આપસાહિબોને જેટલોનેટલો નથી

૨ મિત્રમુનિરાજો અને વિદ્વાન ગૃહસ્થો આ પુસ્તક વાચી સુધારાવધારા સૂચવે તો હુ બીજી આવૃત્તિમા કાઇપણ કરી શકુ તેનો લાભ આ રથીમાનોને જરૂર મળે

૩ નવીન પામનારા વાચક મહાશયો આ ગ્રન્થને સપૂર્ણ વાચે તો દેવ-ગુરુ-ધર્મ ની ઓળખાણ થાય

માટે વિદ્વાન કે અ લ્પ વડિલ કે નવુ દેક મહાભાગ્યશાળી આ માગ્યો મારો આ નાનકડો નિબંધ આ ગોપાન્ત વાચે એજ મારી પ્રાર્થના

શ્રી શ્રી વીતરાગશાસનના મર્યાદપુત્રાનો તત્કાલીન

સેવક

ચરણવિજય

નિવેદન

વર્તમાનમાં લાખો ગ્રંથો જેટલું સાહિત્ય ભગવંત ગણધર દેવો વારસામાં મુકી ગયા હતા તેને કેટલાક સમય સુધી પૂર્વાચાર્યોએ ચિત્તમાં ધારી રાખીને ટકાવી રાખ્યું પરંતુ પંચમકાલમાં જન્મનારા અલ્પ પુણ્ય પ્રાણિઓના અભાગ્યોદયથી વચમાં મહા દુષ્કાળો પડવા લાગ્યા તેથી ઘણા બુદ્ધિનિધાન મહામુનિવરો અવસાન પામી જવાથી અને તીવ્ર ક્ષુધા વિગેરે અગવડોની ઝડીઓ વર્ષવાથી બુદ્ધિમાં મંદતા વધવા લાગી, જેના પરિણામે ફાલેલ અને ફુલેલ શ્રી જૈન સાહિત્ય રૂપી બગીચો ઘણો ખરો સુકાઇ ગયો અને કેટલોક કરમાઇ પણ ગયો

તે કાળમાં શાસનમાં વિદ્યમાન રહેલા આગમાભ્યાસી ગીતાર્થ મુનિપ્રવરોની વિચારણામાં આ વાતે ખાસ ધ્યાન ખેંચ્યું કે હવે જો બચેલ રહેલું આગમ-સાહિત્ય પુસ્તકારૂઢ ન થઇ જાય તો ભવિષ્યના જીવો માટે આરાધનામાર્ગ સાવ બંધ થઇ જશે, માટે હવે જેટલું હોય તેટલું જૈનાગમ પુસ્તકોમાં લખાવી લેવું

આ બાબતમાં મહાન શાસનરાગી મહાપુરૂષો એકમત થયા, અને એક વલ્લભીપુર તથા બીજી મથુરા એમ બે જગ્યાએ આગમની વાચના કરવાનો નિર્ણય કરીને નજીક કે છેટે જે જ્યાંથી જ્યાં પહોંચી શકે તેવું જણાયું તેમને તેવી રીતે એમાંથી ગમે તે જગ્યાએ આવી જવા નિમંત્રણો મોકલ્યા અને ઠામ-ઠામથી ગીતાર્થ મહાપુરૂષો પોત-પોતાના પરિવાર સહિત અનુકૂલતા મુજબ વલ્લભીપુર અને મથુરા જેને જે નજીક પડ્યું ત્યાં તેઓ આવી પહોંચ્યા, અને જેની પાસે જે શાસ્ત્રો જેટલા પ્રમાણમાં યાદ હતાં તેને પરસ્પર મેળવીને યથાયોગ્ય પુસ્તકારૂઢ કરાવી લીધા

વાચક મહાનુભાવો પ્રત્યે નમ્રપ્રાર્થના

૧ આ પુસ્તકને પૂજ્ય ગીતાર્થ વડીલ ગુરુના પૂરપૂરૂ વાંચી નીકળતી ક્ષતિઓ લેખકને જણાવવા કૃપા કરશે તો લેખકથી ઉત્સૂત્રદોષના પાપથી બચાવ તેનો લાભ આપસાહેબોને જરૂર મળશે

૨ મિત્રમુનિરાજો અને વિદ્વાન ગૃહસ્થો આ પુસ્તક વાંચી સુધારાવધારા સૂચવે તો હું બીજી આવૃત્તિમાં કાંઇપણ કરી શકું તેનો લાભ આપશ્રીમાનોને જરૂર મળે

૩ નવીન પામનારા વાચક મહાશયો આ ગ્રન્થને સંપૂર્ણ વાંચે તો દેવ-ગુરુ-ધર્મની ઓળખાણ થાય

માટે વિદ્વાન્ કે ગમે તેવા કઠિન કે લઘુ દરેક મહાભાગ્યશાળી આત્માઓ મારો આ નાનકડો નિબંધ આદ્યોપાન્ત વાંચે એજ મારી પ્રાર્થના

શ્રી શ્રી વીતરાગ શાસનના મહર્ષિપુરૂષોનો ચરણાધીન

સેવક

ચરણવિજય

નિવેદન

શ્રુતમાનમા નાખો અયો અને તેનુ સાહિત્ય ભગવત ગણધર દેવો વારમામા ગુંથી ગયા હતા તેને કંઠના સમય સુધી પૂર્વાચાર્યોએ ચિત્તમા ધારી રાખીને ટકાવી રાખ્યુ પરંતુ પંચમકાલમા જ બનારા અલ્પ પુણ્ય પ્રાણિઓના અભાગ્યોદયથી વચમા મહા દુષ્કાળો પડવા લાગ્યા તેથી ઘણા બુદ્ધિનિધાન મહામુનિવરો અવસાન પામી જવાથી અને તીવ્ર ક્ષુધા વિગેરે અગવડોની ઝડીઓ વર્ષાવાથી બુદ્ધિમા મંદતા વધવા લાગી, જેના પરિણામે ફાલેલ અને ફુલેલ શ્રી જૈન સાહિત્ય રૂપી બગીચો ઘણો ખરો સુકાઇ ગયો અને કેટલોક કરમાઇ પણ ગયો

તે ગાળામા શાસનમા વિદ્યમાન રહેલા આગમાભ્યાસી ગીતાર્થ મુનિપ્રવરોની વિચારણામાં આ વાતે ખાસ ધ્યાન ખેચ્યુ કે હવે જો બચત રહેલુ આગમ-સાહિત્ય પુસ્તકારૂઢ ન થઇ જાય તો ભવિષ્યના જીવો માટે આરાધનામાર્ગ સાવ બંધ થઇ જશે, માટે હવે જેટલુ હોય તેટલુ જૈનાગમ પુસ્તકોમા લખાવી લેવુ

આ બાબતમા મહાન શાસનસુભટ મહાપુરુષો સંમત થયા, અને એક વલ્લભીપુર તથા બીજી મથુરા એમ બે જગ્યાએ આગમની વાચના કરવાનો નિર્ણય કરીને નક્કી કે છેટે જે જ્યાથી જ્યા પહોંચી શકે તેવુ જણાયુ તેમને તેવી રીતે બેમાંથી ગમે તે જગ્યાએ આવી જવા નિમંત્રણો મોકલ્યા અને ઠામ-ઠામથી ગીતાર્થ મહાપુરુષો પોત-પોતાના પરિવાર સહિત અનુકૂલતા મુજબ વલ્લભીપુર અને મથુરા જેને જે નજીક પડયુ ત્યા તેઓ આવી પહોંચ્યા, અને જેની પાસે જે શાસ્ત્રો જેટલા પ્રમાણમા યાદ હતાં તેને પરસ્પર મેળવીને યથાયોગ્ય પુસ્તકારૂઢ કરાવી લીધા

આ મૂલ શાસ્ત્રોના આધારે અને કારણવશાત્ વાચનામા આવનારી ઇચ્છા હોવા છતાં ન આવી શકેલા પ્રમાણિક આગમિક પ્રકરણોના આધારે ચૂર્ણિઓ ભાષ્ય ટીકા અને દીપિકા આદિ નવા નવા હજારો ગ્રંથોની વિદ્યમાનતાથી આરાધક આત્માઓને સાક્ષાત્ ચોથા આરાના જેવું આલંબન થતું હતું

પરંતુ કમનસીબે ભારતની જનતામા ધર્માન્ધતાનો પવન ફુંકાવો શરૂ થયો, જેથી જૈનધર્મની પ્રભુતા અને પુષ્કળતા ઉપર ઘણાઓને ઇર્ષ્યા થવા લાગી તેના પરિણામે જૈનધર્મના દ્વેષિ ધર્માધ્યક્ષોએ કેટલાક જૈન રાજાઓને પલટાવીને પોતાના પક્ષમા લઇ લીધા અને અવસર મેળવીને કેટલાક જૈન મંદિરો અને જૈન જ્ઞાનભંડારોના નાશ કરાવી નખાવ્યા અને પ્રસ્તુત પ્રદેશ છોડીને નીકળી જવા માટે જૈન મુનિઓને પણ ઘણી યાતનાઓ આપવી શરૂ થઇ

આ અધાધુંધીના સમયમા શ્રી જૈનશાસનને ઘણું શોષવું પડ્યું અને શાસનના સ્તંભભૂત ઘણા મંદિરો અને જ્ઞાનભંડારો તથા મુનિરાજોનો પણ નાશ થઇ જવાથી શાસનની આરાધનામા ઘણી ખોટ આવી ગઇ

તેમા સ્થિરમતિ ભવભાગીને આરાધનાની તાલાવેલીવાળા આત્માઓએ શાસનનું સતત રક્ષણ કર્યું આવા પ્રસંગોમા શ્રી શાસનના રક્ષણમા પણ બનતો ઉદ્યમ કરનારા શાસનપ્રભાવક આત્માઓ ઘણા થયા છે જેમના મંગલ નામો શ્રી જૈનશાસનમા અત્યારે પણ ચંદ્રના પેઠે ચળકી રહેલા દેખાવ આપે છે

જૂનાગઢના ગ્રંથોના નાશનો ભયંકર જમાનો જૈન જનતાને મહા દુઃખદાઇ નીવડ્યો અને તેની ખાતર તે તે કાળમા થએલા મલ્લવાદીસૂરિ સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિ હરિભદ્રસૂરિ આર્યખપુટાચાર્ય સંઘદાસગણી અને જિનભદ્રગણી વિગેરે અને ક્રમે કરીને મલયગિરિસૂરિ કલિકાળ સર્વજ્ઞ

હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ વિગેરે ઘણા મહર્ષિ પુરુષોએ ગ્રન્થો બનાવ્યા ।। ભગીરથ ઉદ્યમો કર્યા છે

પરંતુ જગતભરના કમભાગ્યે મુસલમાનોના આક્રમણ કાળોમા તે તે ગ્રન્થરત્નોના પણ લાખોના પ્રમાણમા નાશ સર્જાયા છે કહેવાય છે કે, શાહબુદ્દીન ગોરીનો મદ સુબેદાર કુતુબુદ્દીન હિંદુસ્થાનમા રહ્યો તે દરમ્યાન આઠ માસ સુધી પોતે અને પરિવાર માટે રસોઈ અને સગડીમા હિંદુઓના પુસ્તકોનુ જ બળતણ કર્યુ હતુ. કેટલો હૃદયદ્રાવક ચિતાર ? કેટલી ભય કરતા ? કેવી ધર્માંધતા ? કેટલી હૃદય નિષ્ઠુરતા ? આવી વાતો વાચીને પણ શ્રદ્ધાળુ મનુષ્યોના ચિત્તડા સળગી ઉઠે છે ત્યારે તે વખતના દશ્ય કેવા ભયકર હશે ? તે વખતના ધર્મી જીવોને કેટલુ રોવુ પડ્યુ હશે ! તેનુ માપ આવી શકે તેમ છે જ નહિ

આવી આવી જૈન સાહિત્ય ઉપર અનેક આપત્તિઓ આવી ગઈ, પરંતુ તે તે કાળના સમર્થ મહાપુરુષો દ્વારા તાત્કાલીક ઉદ્યમ દ્વારા નવીન ગ્રંથરત્નોનુ ઉત્પાદન ચાલુ રહેવાથી હમણા પણ વીતરાગનો શ્રી સંઘ લાભ લઇ શકે તો અનેક ગ્રંથરત્નો જોવા મળે છે, જો તેનુ વાંચન, શ્રવણ અને રટન કરવાના શુભ દિન સાંપડે તો તે મહાભાગ્યશાળી આત્માઓને અત્યારે પણ ચોથા આરાના જેવા અનુભવો પ્રાપ્ત થાય

શ્રી જૈનશાસનના ગ્રંથોનુ વાચન અને સાથેસાથ ઉડી વિચારણા શરૂ રહેતો કેવળી ભગવંતો પાસેથી મેળવવાનુ હતુ તેજ અત્યારે પણ આપણે આપણા વિદ્યમાન શ્રી જૈનાગમોમાથી મેળવી શકીએ તેમ છીએ તેજ કારણને લક્ષમા રાખીને દરેક કાળમા વીતરાગ શાસનના આરાધક આત્માઓ પોતાના ચારિત્રપર્યાયના દરેક ક્ષણો સ્વાધ્યાયદશામાજ વીતાવતા હતા અને વિતાવે છે કારણકે

બાર પ્રકારના તપમા સ્વાધ્યાય સમાન તપ છે નહિ કહ્યું છે કે,

बारसविहम्मिवि तवे सब्भितर बाहिरे कुसलदिट्ठे ।
नवि अत्थि नवि होही सज्झायसम तवोकम्म ॥१॥

અર્થ શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ બતાવેલા છ બાહ્ય અને છ અભ્યંતર એ બાર પ્રકારના તપોમાં સ્વાધ્યાય સમાન એક પણ તપ છે નહિ અને હશે નહિ સૂરિપુરંદર હરિભદ્ર સૂરિ મહારાજ પણ ફરમાવે છે કે

परलोकविधौ शास्त्रात् प्रायो नान्यदपेक्षते

અર્થ મોક્ષની આરાધનામાં પ્રાય જ્ઞાનજ ઉપાદાનકારણ તરીકે પ્રવર્તે છે અર્થાત્ **ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्ष** આમ જણાવાયું છે તેમાં પણ વખતે કોઇ આત્મા એકલા જ્ઞાનથી મોક્ષમા જઇ શકે છે પરંતુ કેવળ એકલી ક્રિયાથી કોઇપણ મોક્ષમા જવાનો દાખલો બન્યો નથી અને બની શકે પણ નહિ એ નિર્વિવાદ વાત છે

આજ કારણથી શ્રી વીતરાગશાસનને સમજેલા આરાધક આત્માઓ પ્રાય ક્ષણવાર પણ સ્વાધ્યાયથી વિખુટા રહેતા નથી આ સ્વાધ્યાયમા પણ પદ્યમા કે ગદ્યમા તદ્દન નવીન ગ્રંથ બનાવવાનો ઉદ્યમ ચિત્તની એકાગ્રતાને વધારે મજબુત બનાવનારો હોવાથી દરેક સૈકાઓમા મહાપુરૂષોદ્વારા નવીન નવીન ગ્રંથો ગુંથાતા રહ્યા છે અને સાથોસાથ દરેક સદીઓમાં જન્મેલા જીવો પણ જુદી જુદી રૂચિવાળા હોય છે તેથી તેવા આત્માઓ પણ શ્રી વીતરાગશાસનને ખુબ સહેલાઇથી સમજી શકે અને આદરનારા બને, તેમને માટે પણ સમયને અનુકૂળ અને આગમોને અનુસરતા નવા ગ્રંથો બને તે લાભદાયક થાય છે

આ વસ્તુને ધ્યાનમા રાખીને નવા ગ્રંથો રચનાર સાવધાન આત્મા જરૂર આરાધક બને છે અને આવા ગ્રન્થોદ્વારા શ્રીવીતરાગ

શાસનની પરંપરા પણ મજબુત બનતી રહે છે, મતલબ આ કાળમાં પણ આગમાનુસારી નવા ગ્રંથો બને તો કર્તા અને વાચક દરેકને રત્નત્રયીની આરાધના મજબુત થાય

જો કે નવીન ગ્રંથ રચના કરવી તે ઘણોજ વિકટ માર્ગ છે

ચડે તો રસ ભરપૂર હૈ પડે તો ચકનાચુર હૈ

શ્રી વીતરાગની આજ્ઞા બરાબર સચવાય તો ઝવેરાતની કમાણી છે કદાચ આપમતિ કલ્પના વપરાઇ જાયતો આત્મા અનંત સંસાર ભટકનારો પણ થઇ જાય કહ્યુ છે કે, **પાપ નહિ કોઈ ઉત્સૂત્ર ભાષણ જીસ્યો, ધર્મ નહિ કોઈ જગ સૂત્ર સરિખો**

એટલે મારા જેવા અલ્પજ્ઞ મનુષ્યને આવા ગ્રંથો બનાવવાનું સાહસ મહાજોખમી ગણાય છતા આ પુસ્તક બનાવવાનુ–લખવાનુ સાહસ એક નિમિત્ત પામીનેજ થય છે અને તે એજ કે ૨૦૦૬ ની સાલમાં શ્રી આત્માનંદ સભા (ભાવનગર) દ્વારા શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર ઉપર નિબંધોની માગણી જાહેર થએલી હતી કોઇ મિત્ર મહાશય દ્વારા મને પણ પ્રસ્તુત વિષયમા પ્રયાસ કરવા પ્રેરણા મળી હતી અને મે નિબંધ લખ્યો પણ ખરો પરંતુ તેની ફરીને કોપી કરવા જેટલો ટાઇમ રહ્યો નહિ અને નિબંધ તપાસણીની મુદત પૂર્ણ થઇ ગઈ મે નકલ કરવી શરૂ કરી પણ પૂર્ણ થઇ નહિ અને નિબંધ મોકલવો પડયો તેથી બીજીવાર નકલ થોડી લખાઇ અને પડી રહેવા જેવુ દેખાતા વિચાર થયો કે હવે આ વિષય પૂર્ણ કરીને છપાવવો વ્યાજબી છે એટલે નમસ્કાર મહા મંત્રના નિબંધ માટે શરૂ કરેલો પ્રયાસ આ પુસ્તક રૂપે પરિણામ પામ્યો છે એટલે વાસ્તવિક રીતે આ પુસ્તક બનવામા ખાસ કોઈ કારણ હોય તો **મને નમસ્કાર મહામંત્ર નિબંધ લખવા પ્રેરણા કરનાર મારા ધર્મસ્નેહિ મિત્ર તે મુનિપ્રવરજ છે.**

આ પુસ્તક લખવાનો મારો આ ઉદ્યમ પ્રથમજ છે તેથી આમા કાઈક સ્થળે સ્ખલનાઓ પણ આવી ગઇ હશે વળી ભાષાની દૃષ્ટિએ પણ આ પુસ્તકમા ઘણી ક્ષતિઓ રહી ગઈ હશે હ્રસ્વ દીર્ઘ અને સકાર વિગેરે ભૂલો પણ ઘણી થવા સભવ રહે છે

તથા પુસ્તક રચનાની પદ્ધતિ મુજબ વિષય વિભાગો પ્રકરણો પાડીને લખવુ, ચાલુ વિષયના હેડીંગો બાધવા ઉત્થાનિકાઓ મુકવી આવુ બધુ પ્રથમ ખ્યાલ ન જવાથી લખી શકાયુ નથી આવી બીજી પણ અનેક સ્ખલનાઓ આવી હોય તેને વાચક મહાશયો ઉદારદીલથી ચલાવી લઇ આદ્યોપાન્ત આ ગ્રથન રસથી વાચી અન્યને વચાવે તો લેખકનો પ્રયાસ સફળ થશે

આ ગ્રથમાં કોઇક સ્થળે પ્રેસદોષથી અક્ષરો બરાબર ઉપડ્યા નથી કોઇક અશુદ્ધિઓ પણ રહી જવા પામી છે તેને માટે આ પુસ્તકના પ્રાન્તભાગે શુદ્ધિપત્રક મુકવામા આવ્યુ છે વાચક મહાશય શુદ્ધિપત્રક દ્વારા પુસ્તકને બરાબર શુદ્ધ કરીને વાચશે તો અનર્થ થવાના દોષથી બચી જવાશે પ્રાતમાં આ પુસ્તક છપાવવા માટે જે મહાભાગ્યશાળી આત્માઓએ દ્રવ્ય સહાય આપી છે તે સર્વને ધન્યવાદ આપવા સાથે દરેક સુજ્ઞ વાચક મહાશયોને જણાવાય છે કે આ પુસ્તકમા કોઇપણ જગ્યાએ શ્રી વીતરાગ આગમોથી કાંઇપણ વિરુદ્ધ લખાણુ જણાય તેન સુધારીને વાચવા સાથે લેખકને જણાવવા પ્રાર્થના કરી વિરમુ છુ

શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર પાલીતાણા મોટાવાનાની ધર્મશાળા
વી સ ૨૪૭૮, વિ સ ૨૦૦૮ ચૈત્ર વદી ૬ બુધવાર

લેખક
આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયભદ્રસૂરીશ્વરજી
મહારાજના પ્રશિષ્ય
પન્યાસ ચરણવિજય ગણિવર

વિષય દર્શન

પ્રસ્તાવ ૧ લો પૃષ્ઠ ૧ થી ૧૩૭ સુધી

હિત ૧૦૮ બીજા ભવમાં હાથી-ગજરાજ, ૧૧૫ ત્રીજા ભવમા આઠમા **દેવલોકમા દેવ**, ૧૧૭ ચોથા ભવમા વૈતાઢય પર્વત ઉપર **વિદ્યાધર કિરણવેગ**, ૧૧૯ વચમા ઉપદેશ તરીકે **કર્મની વિચિત્રતાનો** ઉપદેશ, ૧૨૨ પાચમા ભવમા **બારમા દેવલોકે દેવ** ૧૨૩ છઠ્ઠા ભવમા **સુગંધિ** નામની **વિજયમા** શુભકરા નામની નગરીમા વજ્રનાભનામે રાજા ૧૨૪ થી ચાર ગતિના દુખોનુ વિસ્તારથી વર્ણન સાતમા ભવમા **મધ્યમગ્રૈવેયકમા દેવ** ૧૫૦ આઠમા ભવમા **સુવર્ણબાહુનામા ચક્રવર્તી**, ૧૫૪ નવમા ભવમા ૧૦ મા દેવલોકમા દેવ, ૧૫૫ દશમા ભવમા **પુરુષાદાનીય પ્રભુ પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો છેલ્લો ભવ** ૧૭૪ સુધી મરુભૂતિ અને કમઠથી શરૂ થએલ પાર્શ્વનાથ સ્વામી અને મેઘમાલી દેવ સુધીના વર્ણનથી ભરેલો દશ ભવનો વિસ્તાર પૂર્ણ ૧૭૪ શાસન ઉપકારી **ભગવાન્ મહાવીર દેવનો** બહુ ટુકો ૨૭ ભવનો ઇતિહાસ ૧૮૦ પ્રભુ મહાવીરના **તપની યાદિ**, ૧૮૧ થી ૧૮૭ સુધી ભગવાન્ મહાવીરદેવે સહન કરેલા **ઉપસર્ગો** ૧૮૨ અતિદુર્ધર અડ ના બાકુલાનો ભગવાને કરેલો **અભિગ્રહ** અને ૧૮૪ **પ્રભુ મહાવીરચરિત્ર પૂર્ણ** ૧૯૫ તીર્થંકર દેવના **ચાર નિક્ષેપાની** સમજ અને વર્ણન, ૧૯૮ **જિન પ્રતિમાનો વિચાર**, ૨૦૮ જિનેશ્વરદેવોનો **દ્રવ્ય નિક્ષેપ** અને તેનુ વર્ણન ૨૧૧ જિનેશ્વરદેવનો **ભાવ નિક્ષેપો** અને **ભાવ તીર્થંકરની** સમજણ, ૨૧૮ વર્તમાન ૨૦ ભાવ તીર્થ

કોની સમજણ ૨૨૩ શ્રી જિનેશ્વર દેવોને દેવોદ્વારા થએલી પૂજાના શાસ્ત્રીય પ્રમાણો, ૨૨૭ થી ૨૨૯ સુધી શ્રી જિનેશ્વરના ચાર મૂલ અતિશયોનુ વર્ણન ૨૩ થી ૨૩૨ સુધી ચારે નિક્ષેપાઓની સમજણ ૨૩૪ શ્રી જિનેશ્વરદેવોને મહાગોપાદિ ચાર ઉપમાઓ, ૨૩ અરિહંતપદની વિચારણા પૂર્ણ

પ્રસ્તાવ ૨ જો પૃષ્ઠ ૨૩૭ થી ૨૬૪ સુધી

૨૩૭ નમોસિદ્ધાણં પદવિચાર પ્રારંભ સિદ્ધશબ્દનો અર્થ ૨૩૮ સિદ્ધભગવંતોમા પ્રગટેલા આઠ મહાગુણો ૨૪૦ સિદ્ધભગવંતો મોક્ષમા કેવી રીતે જઈ શકે છે તેનો ચાર પ્રકારે વિચાર, ૨૪૪ મોક્ષમા કેટલા ગયા છે તેની સમજણ ૨૪૮ ભવસ્થ સિદ્ધોની સમજણ ૨૪૯ મોક્ષમા જનારા છેલ્લા ભવમા આત્માઓમા પ્રગટ થતી મહાનુભાવતા અને વીતરાગત ઢંઢણ મુનિની કથા ૨૫૨ ખંધક મુનિની કથા ૨૫૫ ખંધકસૂરિના ૫૦૦ શિષ્યો, ૨૫૭ બાલમુનિ ગજસુકુમાર ૨૫૯ મહામુનિરાજમેતાર્ય ૨ ૨ મહાગજ રાજર્ષિ, ૨ ૪ નમોસિદ્ધાણં પદની સમાપ્તિ

પ્રસ્તાવ ૩ જો પૃષ્ઠ ૨૬૬ થી ૩૫૫ સુધી

૨ ૪ નમો આયરિયાણં પદની શરૂઆત, ૨૬૬ આચાર્ય ભગવંતો કેવા હોય છે તેમને ઓળખવા, આચાર્ય ગુણનુ વર્ણન, ૨૭૦ આમ્રજલબ્ધપ્રતિભ નામનો ગુણ

સમજવા માટે ભુંડ અને કાગડાની બે કથાઓ, ૨૬૫ આચાર્યગુણ સમજવા આચાર્યની વ્યાખ્યા ૨૭૭ આપણા ના ગુણો આદિ સમજીને આચરે તે **આચાર્ય કહેવાય** ૨૭- આચાર્યપદ આરાધના **જોખમદારી** ૨૮૦ થી આચાર્ય પદની કસોટીના દાખલા દાખલો ૧ લો **શ્રી પ્રભવ સ્વામિજી** મહારાજ ૨૮૫ દાખલો બીજો વરાહમિહીરની ઘટના ૨૮૬ કસોટીનો દાખલો ત્રીજો **સ્થુલભદ્રસ્વામીની** ઘટના ૨૮૮ કસોટીનો ચોથો દાખલો **આર્યરક્ષિતસૂરિ મહારાજ** ૨-૦ કસોટીનો પાંચમો દાખલો **પ્રદ્યોતનસૂરિ મહારાજ** ૨૯૪ કસોટીનો છઠ્ઠો દાખલો **કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ**, ૨૯- પોતાની યોગ્યતા ન સમજવાથી આચાર્યપદવી નહિ લેનારા **મહાપુરુષો** ૩૦૦ આત્માની પ્રભાવકતા વિના વિદ્વત્તા વિગેરે નકામા છે, ૩૦૨ ગણધર ભગવંતો વિગેરે આચાર્યોની સમજણ ૩૦૫ યુગપ્રધાનાચાર્યો, ૩૦૮ થએલા **યુગપ્રધાનોના નામોની યાદિ** ૩૦- કેટલાક **મહાપ્રભાવકસૂરિપુરુષોના નામોની** યાદિ, ૩૧૦ પાંચમા આરામાં થનારા **શાસન પ્રભાવક** આચાર્યો, ૩૧૪ **પટ્ટધર** અથવા **ગચ્છાચાર્ય** સૂરિ ભગવંતોના નામો ૩૧૭ આચાર્ય મહાપુરુષોમાંના થોડાઓની કથાઓ ૩૧૭ મી પ્રથમ ગણધર મહારાજ ગૌતમસ્વામીજી ૩૧- કથા બીજી જંબૂસ્વામીજી મહારાજ ૩૨૬ ત્રીજી સ્થુલ ભદ્રસ્વામીજીની કથા ૩૩૨ ચોથી આચાર્ય મહાગિરિ મહારાજની કથા ૩૩૫ પાંચમી કથા વજ્ર

પ્રસ્તાવ ૪ થો પૃષ્ઠ ૩૫૫ થી ૩૭૬ સુધી

પ્રસ્તાવ ૫ મો પૃષ્ઠ ૩૭૬ થી ૬૦૬ સુધી

કથા બીજી ૫૮૭ વજ્રબાહુકુમારની કથા ત્રીજી ૫૮૮ ભૂત કાળના આરાધકોના પ્રકાર ૫૯૧ જગતમા સુખદુ ખ આપનાર આપણા કર્મ છે બીજુ કોઈ નથી ૫૯૩ નમો પચ્ચક્ખાણ આદિ ચાર પદની સમજણ ૫૯૭ પાચે પરમેષ્ઠિ ભગવતોની સમાનતા છે ૫૯૮ પાચે પરમેષ્ઠિ ભગવતોને નમસ્કાર કરવાથી મહા મગલિક થાય છે ૫૯૯ થી પાચ પરમેષ્ઠિ ભગવતોમા રાગદ્વેષ અજ્ઞાનતાના નાશની મુખ્યતાનુ વર્ણન અને ઉપસહાર યાવત્ ગ્રથ સમાપ્તિ ૬૦૯ સુધી ૬૦૭ શુદ્ધિપત્રક

આ પુસ્તક છપાવવામા અગાઉથી દ્રવ્ય સહાય કરનાર મહાભાગ્યશાળી આત્માઓના મુબારક નામોની યાદિ

૩ ૫૦૦) શાહ ચુનીલાલ લલ્લુભાઈ સમીવાળા, તા રાધનપુર હા તેમના સુપુત્રો ચિમનભાઈ વર્ધમાનભાઈ અને રસીકભાઈ

૩ ૨૦૧) શેઠ ચતુરભાઈ અમુલખદાસ સમીવાળા, તા રાધનપુર

૨ ૧૦૦) વડેચા નથુભાઈ મગનચદ હા તેમના સુપુત્રો કાન્તિભાઈ, વર્ધમાનભાઈ અને અચરતલાલ ભાઈ, સમીવાળા તા રાધનપુર

રૂ ૬૦૦) શ્રી મોગ ખુરવશા ન નખાતુ પોષ મહુવા ના ત્યાના આગેવાન ગૃહસ્થો

રૂ ૮૦) ગામ માગ ખુરવડાવાળા શાહ ઝવેરચંદ ઠીક ના મ ણ નિગીત નાચેના ગૃહસ્થો તરફથી ૨૦૦) તેમના ધમપની જેકોરબાઈ તરફથી ૧૦૦) શા. નનચંદ જીવન, ૫) ગાંધી છગનલાલ નરજી તરફથી ૫૦) પટેલ વીરાધરભાઇ ન ફશી ગાધકડાવાળા

રૂ ૫૦૦) શ્રી ગુના ડીસા જૈન ઉપાશ્રય જ્ઞાનખાતુ તા પાલનપુર ના ત્યાના કાર્યવાહકો

રૂ ૬૦૦) ગામ શીપોર જૈન જ્ઞાનદ્રવ્યખાતુ, વાયા, વડનગર ના ત્યાનો શ્રી સંઘ

રૂ ૨૦૦) વકાલી ચુનીલાલ છગનલાલ જુના ડીસાવાળા, ।। તેમના ધર્મપત્ની સુશ્રાવિકા રમન્થ બાઈ તથા તેમના સુપુત્રો ચ (ભાઈ, બાબા ભાઈ અને શાન્તિભાઈ

રૂ ૧૦૦) શાહ ઉમ ચ૦ ભુરાભાઈ અમદાવાદ, ચુના નો ખાના

રૂ ૩૦૦) શેઠ જેસાગભાઇ ઉગરચંદ શેઠવાલા અમ ।ના નાગા

રૂ ૨૦૦) સગ૨થ મેન ચ૦નમેન નાથાલાલના સ્મર ણાર્થે ના ાધી મુલચન્દ ઘેલાચંદની પેઢી મો? ।વાગા

રૂ ૧૦૦) શા વખાજી હેનાજી ગામ મુબઇવાળા

ॐ अर्हं

नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्य ॥
सर्वऽविघ्ननिधानाय, गौतमस्वामिने नम ॥

શાસનપતિ શ્રીવીરના ચરણે કરી પ્રણામ,
સર્વજિનેશ્વરદેવના 'હૃદયધરી' શુભનામ ॥૧॥
કેવલધર ને ગણધરા સૂરિ વાચક મુનિરાજ
નમસ્કાર સહુને કરી આદરશુ શુભ કાજ ॥૨॥
સમરી શારદ માતને વિજયભદ્ર સૂરિરાય,
નમસ્કાર મહામત્રનો ભણશુ મહામહિમાય ॥૩॥

આ પૃથ્વી ઉપર ધર્મના શાસક પુરૂષો ઘણા થયા છે ધર્મ સમજાવનાર પુસ્તકો પણ ઘણાજ દેખાય છે ધર્મના પ્રકાર પણ અનેક છે તેજ પ્રમાણે ધર્મની આમ્નાયો,-મર્યાદાઓ અનુસાર મત્રવિધાનો પણ પુષ્કળ જોવાય છે

આ બધાઓનુ સૂક્ષ્મબુદ્ધિથી મનન-ચિતવન થાય તો તટસ્થબુદ્ધિ જરૂર ઉત્પન્ન થાય જો તટસ્થબુદ્ધિ પ્રકટ થાય તો સારાસારનુ જ્ઞાન પણ થાય સારાસારનુ ભાન થાય તો પૂર્વગ્રહો પલાયન થવા માડે પૂર્વગ્રહ જાય કે તુરતજ ગુણાનુરાગ શરૂ થાય ગુણાનુરાગ આવે એટલે જગતના ગુણિપુરૂષો-સતપુરૂષોની ઓળખાણ થાય સત પુરૂષોની ઓળખાણ એટલે પચમહાપરમેષ્ટિનીજ ઓળખાણ,

કારણકે ગુણિઆત્મા તેજ સતપુરૂષ પચપરમેષ્ટિ મહાપુરૂષો સમાન ગુણી જગતમા કોઇ હોઈ શકે નહિ એવા સત પુરૂષોને નમસ્કાર તેજ ગુણપ્રાપ્તિનો અદ્વિતીય માર્ગ છે માટેજ પચમહાપરમેષ્ટિનુ ચિતવન, ધ્યાન, નિદિધ્યાસન, નમસ્કાર આલોક-પરલોકને એકાન્તહિતકારક હોવાથી વધારેમા વધારે પચમહાપરમેષ્ટિને ઓળખવાનો પ્રયાસ કરવો જોઇએ

નમસ્કારમહામત્રશાસ્ત્ર તેજ પચમહાપરમેષ્ટિનુ સ્વરૂપશાસ્ત્ર છે નમસ્કારમહામત્રશાસ્ત્ર જાણવામા આવે તો આ જગતની એકાન્તહિતકારિણી સુદેવ-સુગુરૂ સુધર્મ ની ત્રિપુટી બરાબર ઓળખાય દેવગુરૂધર્મની ઓળખાણ તેજ આત્માના સર્વગુણોને ઓળખવાનુ અજોડ કારણ છે

જો ગુણોની ઓળખાણ શરૂ થઈ જાય તો આત્મામા અનતાકાલથી અડ્ડો જમાવીને બેઠેલા આત્માને ભાનભુલો બનાવનારા, આત્માને કુગતિઓમા લઇ જઇને મારખવરાવનારા, આત્માના કટ્ટર દુશ્મનો, જે મહા અવગુણો એટલે દોષોની ઓળખાણ થઇ જાય

રોગો અને રોગનુ નિદાન સમજાય તો અપથ્યપણ જરૂર સમજાય પછી અપથ્યત્યાગની ભાવના જાગે તેમા આશ્ચર્ય શુ ? તેજ પ્રમાણે દોષની ઓળખાણ સાથેજ દોષત્યાગબુધ્ધિ શરૂ થઇ જાય છે અને ક્રમેકરીને સપૂર્ણદોષો ચાલ્યા જાય છે દોષો જવાની સાથેજ પરમાનદપ્રાપ્તિ થઇ જાય છે પરમાનદપ્રાપ્તિ તેજ મોક્ષ છે

માટે અનતર સ્વર્ગાદિ અને પરપર મોક્ષપ્રાપ્તિનુ અસાધારણ કારણ નમસ્કારમહામત્રને જાણીને તેને સમજવો અને આદરવો, તે દરેકે દરેક બુદ્ધિમાન પુરૂષોનુ પરમ કર્તવ્ય છે

આ નમસ્કારમહામત્ર અનાદિમત્ર છે અનતા આત્માઓએ આરાધેલો છે અતિપામર, અતિઅજ્ઞાન, અને અતિઅયોગ્ય આત્માઓને પણ આ નમસ્કારમહામત્રના આરાધનથી તત્કાળ મહાન્ ફલની પ્રાપ્તિ થઇ છે, આ મત્રાધિરાજના આરાધનથી પશુઓને પણ મનુષ્યત્વ અને દેવત્વ પ્રાપ્ત થયુ છે માટેજ આ પરમેષ્ઠિમહામત્ર આ કલિકાલમા પણ તદ્દન જાગતો મત્ર છે

આ નમસ્કાર મહામત્ર ફક્ત શ્રદ્ધાગમ્યજનથી પરતુ યુક્તિઓ અને ઇતિહાસથી પણ સમજી શકાય તેમ છે આ મત્રાધિરાજનો પ્રભાવ જેમ ઇતિહાસથી સમજાય તેવો છે તેમ યુક્તિથી પણ સમજી શકાય તેમ છે માટે તટસ્થ બુદ્ધિમાન પુરૂષોએ પોતાના ભલાની ખાતર આ ગ્રન્થ સપૂર્ણપણે જરૂર વાચવો અને વિચારવો એ વ્યાજબી છે

પ્રસ્તુત નમસ્કાર મહામત્ર નીચે મુજબ છે

नमो अरिहताण ॥ नमो सिद्धाण ॥ नमो आयरियाण ॥ नमो उवज्झायाण ॥ नमो लोए सव्वसाहूण ॥ एसो पचनमुक्कारो ॥ सव्वपावप्पणासणो ॥ मगलाण च सव्वेसिं ॥ पढम हवइ मगल ॥

ઇતિ નવપદ આઠ સંપદા અક્ષર ૬૮ તેમા ગુરૂઅક્ષર ૭ લઘુઅક્ષર ૬૧ ॥ હવે નવેપદોનો અર્થ

<u>નમો અરિહંતાણં</u>=(સર્વ ક્ષેત્રના, સર્વ કાલના) અરિહંત ભગવંતોને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

અરિ એટલે રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતા વિગેરે અભ્યંતર શત્રુઓના હંત એટલે નાશ કરનારાઓને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

<u>નમો સિદ્ધાણં</u>=અનંતાકાલથી (મિથ્યાત્વ-અવિરતિ-કષાય-અને યોગના સહકારથી) બાંધેલા આઠ પ્રકારના કર્મોનો સમુદાય બાળીને ભસ્મ કર્યો છે જેણે એવા (સર્વ ક્ષેત્રના અને સર્વકાલના સિધ્ધ ભગવંતોને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

<u>નમો આયરિયાણં</u>-(જ્ઞાનાચાર-દર્શનાચાર-ચારિત્રાચાર તપ આચાર-વીર્યાચાર) પાંચ આચારો જાતે આદરે અને પાસે તેવા (સર્વક્ષેત્ર અને સર્વકાલના) આચાર્ય ભગવંતોને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

<u>નમો ઉવજ્ઝાયાણં</u>=જેમની પાસે સર્વદિવસોમાં સર્વ ક્ષણોમાં જૈનાગમોનો અધ્યાય ચાલુજ રહેતો હોય (વાચના-પૃચ્છના-પરાવર્તના અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા રૂપ) પાંચ પ્રકાર સ્વાધ્યાય જેઓ કરતાજ રહેતા હોય તેવા (સર્વક્ષેત્રના સર્વકાળના) ઉપાધ્યાય ભગવંતોને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

<u>નમો લોએ સવ્વસાહૂણં</u>=જેઓ રત્નત્રયીની આરાધના માટે સાવધાન રહેતા હોય, જેઓ અહિંસામય પ્રવચનમાતામય જીવન જીવતા હોય, આત્માનુ કલ્યાણ સાધતા હોય તેવા (સર્વક્ષેત્રના સર્વકાલના) સર્વસાધુઓને (મારો) નમસ્કાર થાઓ

<u>એસો પંચનમુક્કારો</u>=આ પાંચનમસ્કાર છે અર્થાત્ આ પાંચજ નમસ્કાર છે

<u>સવ્વપાવપ્પણાસણો</u>=આ પંચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવંતોને કરાએલો નમસ્કાર આ જીવોએ અનંતાકાળથી અત્યારસુધી કરેલા સર્વપાપને નાશ કરી નાખે છે

<u>મંગલાણં ચ સવ્વેસિં પઢમં હવઇ મંગલં</u>=અને આ પંચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવંતોને કરાએલો નમસ્કાર આખા જગતના સર્વમંગલિકોમાં પ્રથમ નંબરનું મહામંગલિક છે જગતના બધામાંગલિકો વખતે વ્યર્થ નિવડે પરંતુ પંચ મહાપરમેષ્ઠિ ભગવંતોને કરાએલો નમસ્કાર ક્યારે પણ અફલ થતો નથી

આ પાંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનો વિસ્તૃત અર્થ આગળ બતાવવાનો હોઈ અહીં નમસ્કાર મહામંત્રની સર્વદેશ કાલીનતાદિ બતાવાય છે

એકજ ભરતમાં નહિ પણ પાંચભરત અને પાંચ ઐરવતમાં નમસ્કાર મહામંત્ર આરાધાય છે

गरवएहिँ पचहिँ पचहिँ भरहेहि सपढिज्जइ।
अईय अणागयकाले णमोक्किअजिणनमुक्कारो

અર્થ પાચ ભરતક્ષેત્રમા (જબૂદ્વીપમા મેરૂ પર્વતની તદ્દન દક્ષિણ દિશામા એક ભરતક્ષેત્ર છે એવા ધાતકીખડમા બે અને પુષ્કરવર અર્ધાદ્વીપમા પણ બે ભરત ક્ષેત્ર છે) તેજ પ્રમાણે પાચ ઐરવતક્ષેત્રમા (આ જબૂદ્વીપમા મેરૂ પર્વતની તદ્દન ઉત્તરે એક ઐરવત ક્ષેત્ર છે તેમજ ધાતકી ખડમા બે અને પુષ્કરવર અર્ધાદ્વીપમા પણ બે ઐરવત ક્ષેત્ર છે) સર્વકાલમા આજ ઉપરોક્ત ૬૮ અક્ષરાત્મક નમસ્કાર મહામત્ર ભણાય ગણાય અને આરાધાય છે

પાચમહાવિદેહ ક્ષેત્રની ૧૬૦ વિજયોમાપણ આપોતેજ નમસ્કાર પ્રવર્તે છે

सट्टिसय विजयाण, पवराण जत्थणाइजिणधम्मो ।
सासयकालो वट्टइ, तत्थविमो चेव नवकारो ॥२॥

અર્થ આ જબૂદ્વીપમા મેરૂપર્વતની પૂર્વ પશ્ચિમ દિશામા મહાવિદેહ ક્ષેત્ર છે તેના મધ્યમા મોટા મોટા પહાડો અને નદીઓ પડેલી હોવાથી એજ ક્ષેત્રના ૩૨ વિભાગો પડેલા છે તેનુ પૂર્વ પુરુષોએ વિજય એવુ નામ આપ્યુ છે તેથી ભરત ઐરવત ક્ષેત્રોની માફક મહાવિદેહ ક્ષેત્રો પણ પાચ હોવાથી વિજયો ૩૨×૫=૧૬૦ થાય છે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા કાલ સ્વભાવજ એવો હોવાથી ત્યા સદાકાલ ધર્મ પ્રવર્તમાન રહે છે ત્યાપણ ૬૮ અક્ષરાત્મક પચ

પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મહામંત્ર પ્રવર્તે છે

નમસ્કાર મહામંત્ર જ્યારે ગણાય તે દિવસે ફલ પ્રાપ્તિ થાય છે

जम्मि वासरे पढिज्जइ, जेणिह जीयस्स होइ फलरिद्धि ।

અર્થ કોઇપણ ભાગ્યશાળી આત્મા એકાગ્રચિત્તથી નમસ્કાર મહામંત્રનુ ધ્યાન જે દિવસે કરે તે દિવસે જરૂર ફલની પ્રાપ્તિ અવશ્ય થાય

अवसाणेविपढिज्जइ, जेणमओ सग्गइ जाइ ॥ ३ ॥

અર્થ છેલ્લી વયમા અવસાન (મરણ) સમયે નમસ્કાર મહામંત્રનુ પોતાની મેળે ધ્યાન કરે અથવા અન્યનો સભળાવેલ બહુ સાવધાન થઇ સાભળે તે આત્મા સુગતિ જરૂર પામે છે

आवईहिंपिपढिज्जइ, जेणयलंघेइ आवयसयाइ ।

અર્થ કોઇપણ આત્મા મહાન્ આપત્તિઓમા ફસાયો હોય અને જો આ **નમસ્કારમહામંત્ર**નુ સ્મરણ કરે તો તે આપત્તિઓમાથી છુટો થઇ જાય છે અર્થાત્ તેની આપત્તિઓ નાશ પામે છે

रिद्धिहिंपिपढिज्जइ, जेणय साहोइ विछिण्णा ॥ ४ ॥

અર્થ અને જો રિદ્ધિસપન્ન દશામા=સુખમા નમસ્કાર મહામંત્રનો જાપ કરે તો રિદ્ધિઓ વિસ્તાર પામે છે અને સ્થિર થાય છે

जह अहिणा दट्ठाण, गारुम्भनो विस पणासेद ।
तं नवकारो मंतो, पावविसं नासेइ असेस ॥ ५ ॥

અર્થ જેમ કોઇને સર્પ ડંસ થયો હોય અને ગારૂડ મંત્ર ભણવામાં આવે તો સર્પનુ ઝેર ઉતરી જાય છે તેજ પ્રમાણે ચિત્તની એકાગ્રતાથી જપાએલો **નમસ્કારમહામંત્ર** પણુ પાપ વિષને મૂળમાંથી નાશ કરી નાખે છે

આ નમસ્કાર મહામંત્રનો પ્રભાવ કેટલો છે તે બતાવે છે

किं एमकामकुम्भो, ? किंवा चिंतामणी हुय नवकारो ?
किं कप्पतरुम्मो, ? नइ नइ ताणवि अहियथरो ॥ ६ ॥
कामघडो दवमणी सुरतरुणो एगजम्मसुहहेउ ।
नवकारो पुणपवरो सग्गपवग्गाण दायारो ॥ ७ ॥

બે ગાથાનો સાથે **અર્થ** આ નમસ્કાર મહામંત્રને જગતની ઉંચામાં ઉંચી વસ્તુ સાથે સરખાવે છે શુ? આ **નમસ્કાર મહામંત્ર** તે સાક્ષાત્ કામઘટ છે? અથવા ચિન્તામણી રત્ન છે? અથવા શુ? કલ્પવૃક્ષ પોતેજ અક્ષર સ્વરૂપ બની ગયો છે? પૂર્વાચાર્યો જવાબ આપે છે

ના ભાઇ ના, આતો ઉપરની બધી દેવતાઇ વસ્તુઓ કરતા પણુ અધિકતર અને અધિકતમ એવો પ્રભાવ નમસ્કારમહામંત્ર છે કારણકે કામકુંભાદિ વસ્તુઓ ફક્ત એકજ જન્મનુ સુખ આપી શકે છે જ્યારે નમસ્કાર મહા

મત્ર તો સ્વર્ગ અને અપવર્ગ કહેતા મોક્ષ પણ આપી દે છે અને ઉપલક્ષણથી મનુષ્ય ગતિમા પણ પ્રતિબધકતા વગરના સુખ આપે છે

આઠે પ્રકારના જ્ઞાનાચાર પૂર્વક નમસ્કારમહામત્ર આત્મામા ક્યારે આવે છે તે બતાવે છે

मत्तरीकोडाकोडी, सायरमाणे इममिमोहणीण ।
कोडाकोडीमिमे नवकारो मुहृज्जिओ होइ ॥ ८ ॥

અર્થ ઘણુ કરીને જગતના જીવો-મોહનીયાદિ સાત કર્મોની ૭૦-૩૦-૨૦ કોટાકોટી સાગરોપમની સ્થિતિવાલા હોય છે તેમાથી આયુ સિવાયના ઉપરના સાત કર્મો હલકા થઇ જાય અર્થાત્ તેમાથી ૬૯-૨૯-૧૯ કોટાકોટી ખપી જાય-નાશ થઇ જાય અને એક કોટાકોટીમા પણ કાઈક ન્યૂન કર્મ બાકી રહે આવો હલુકર્મી થાય ત્યારેજ આત્મામા વિવેક-સમજણ આદર અને વિચાર પૂર્વક નમસ્કારમહામત્ર પ્રવેશ કરે છે અર્થાત્ આત્માને ત્યારેજ નમસ્કારમહામત્ર ઉપર બહુમાનાતિરેક પ્રાપ્ત થાય છે

पणव-हरिया-रिहा (ॐ ह्रीँ अर्हँ) इहमनहबीयाणि सप्पहावाणि
सव्वेसिं तेसिं मुल इक्को नवकार वरमतो ॥ ९ ॥

અર્થ આ શ્રીજૈનશાસનને વિષે-ૐકાર હ્રીઁકાર- અર્હં વિગેરે પ્રભાવવાળા ઘણામત્રો વિદ્યમાન છે આ બધા મન્ત્રોનુ મૂલ=આદિકારણ અથવા ઉત્પત્તિકારણ નમસ્કારમહામત્ર જ છે

जोगुणइ निच्चमेक्क, पूएइ विहीइ जिण नमुक्कार
तित्थयरनामगुत्त सो बधइ नत्थि सन्देहो ॥ १० ॥

અર્થ જે ભાગશાળી જીવ મનવચન કાયાની એકા ગ્રતાથી નમસ્કાર મહામંત્રનો (પૂજા નમસ્કાર અને સન્માન પૂર્વક) પદસ્થાખ (નમસ્કારમહામંત્ર) જાપ કરે છે તે આત્મા જિન નામ કર્મનો પણ બંધ કરી શકે છે એમા સંદેહ નથી

अट्ठेव अट्ठसया अट्ठसहस्स अट्ठकोडिओ।
जोगुणइभत्तिजुत्तो, सोतइयभवम्लहइ सिद्धि ॥

અર્થ સંપૂર્ણ ભક્તિવાલો એવો ભાગ્યશાલીજીવ આઠક્રોડ આઠહજાર આઠસો આઠ વાર એકાગ્રચિત્તે નમસ્કારમહામંત્રનો જાપ કરે છે તે આત્મા ત્રીજાભવે મોક્ષ મેળવે છે ॥ ૧૧ ॥

करआवत्तिहि जोपचमगल साहुपडिमसरवाण ।
नवकारा आवत्तइ छलंति ना त पिसायाइ ॥

અર્થ જે આત્મા ચિત્તની એકાગ્રતા પૂર્વક હસ્તાગુલીના આવર્તોવડે બારવાર નમસ્કારમહામંત્રનો જાપ કરે છે તે આત્માને-ભૂત-પ્રેત પિશાચાદિ છળી શકતા નથી ॥ ૧૨ ॥

थमेइ जलजलण चिंतियमेत्तोवि पचनमुक्कारो।
अरि मारि चोर राउल घोरउवसग्गपणासेइ ॥

અર્થ જ્યારે કોઈવાર જલપ્રવાહનો અથવા અગ્નિદાહનો

ભયકર ઉપદ્રવ આવી પડે તેજ પ્રમાણે શત્રુનો-મરકીનો ચોરનો-રાજાનો અને એવા બીજાપણ ઉપસર્ગો આવી પડે તો એકાગ્રચિત્તથી પરમેષ્ઠિમહામંત્રનો જાપ કરવાથી સર્વ ઉપદ્રવો અને ઉપસર્ગો શાન્ત થઈ જાય છે

हिययगुहाए नवकारकेसरी जाण संठिओनिच्च ।
कम्मट्ठगठी दोघट्टघट्टय ताण परिणट्ठ ॥ १३ ॥

અર્થ જે મહા ભાગ્યશાળી આત્માઓની હૃદયરૂપ ગુફામા નમસ્કારમહામંત્રરૂપકેશરીસિંહ બિરાજમાન રહેતો હોય તેમના હૃદયમાથી આઠ કર્મરૂપ હસ્તિઓના ટોળા નાશવાજ મ ડી જાય છે

नवकारइक्कअक्खर पावफिडेइ सत्तअयराण ।
पन्नास पण्ण पणसयसागर समग्गेण ॥ १४ ॥

અર્થ <u>નમસ્કારમહામંત્રના</u> ૬૮ અક્ષરો બોલવા શરૂ કરનારને પ્રથમ વિગેરે એક અક્ષર માત્ર ઉચ્ચાર કરતા સાત સાગરોપમના <u>નમો અરિહંતાણ</u> વિગેરે નવ પદોમાથી કોઈપણ એક પદનો ઉચ્ચાર કરતા પચ્ચાસ સાગરોપમના અને સંપૂર્ણ નવકારજાપથી પાચસો સાગરોપમના પાપકર્મ તત્કાળ નાશ પામી જાય છે

जेकेविगयामुक्ख गच्छन्ति य केइ कम्ममलमुक्का ।
ते सव्वे विनाणसु जिणनवकारप्पहावेण ॥ १५ ॥

અર્થ અતીતકાલમા જેટલા મોક્ષમા ગયા છે વર્તમાન

કાળમા જે કોઈ મોક્ષમા જઇ રહ્યા છે ભવિષ્યકાળે જે જે મહાપુરૂષો મોક્ષમા પધારસે તે સર્વપ્રભાવ પચ મહા પરમેષ્ઠિનો જ છે

णमोअणाइकालो अणाइजीवो अणाइजिणधम्मो ।
तइयावितपढता एसुच्चियजिणनमुक्कारो ॥ १६ ॥

અર્થ પલ, ઘડી, પ્રહર, દિવસ, રાત્રિ, પક્ષ માસ, ઋતુ અયન, વર્ષ, યુગ, પૂર્વ, પલ્યોપમ સાગરોપમ, ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી, કાલચક્ર પુદ્ગલપરાવર્ત વગેરે નામોને પામેલો કાલ એકજ વસ્તુ છે તે અનાદિ છે અર્થાત તેનો પ્રારભજ નથી એજ પ્રમાણે આપણો આ જીવ અને જગતના સર્વ જીવો પણ અનાદિ છે તેજ પ્રમાણે શ્રી વીતરાગ પ્રભુ કથિત ધર્મપણ અનાદિજ છે માટેજ આ નમસ્કા મહા મ ત્રપણ અનાદિ છે

નવકાર તણી કોઈ આદિનજાણે એમ ભાખે અરિહ ત

નમસ્કારમહામ ત્ર અન તા કાળથી ચાલુ હોવાથી અન તા આત્માઓએ આ રાધ્યો છે અને અન તા જીવોને આરાધનાના ફળ નર અને દેવના સુખો પછી મોક્ષના સુખો સાપડયા છે

जेण मरतेण इमोनमुक्कारो पाविओ कयत्थेण ।
सो देवेग्गइ गट परमपयं पि पावइ ॥ १७ ॥

અર્થ જે ભાગ્યશાળી કૃતાર્થ આત્મા મરણવેળાએ આ

પરમેષ્ઠિમહામંત્ર પામ્યો છે અર્થાત સ્વયં ગણ્યો હોય મનમાં જપ્યો હોય બીજાએ સંભળાવ્યો હોય પરંતુ આત્મા તન્મય બન્યો હોય તો તે આત્મા દેવલોકના સુખ ભોગવી મનુષ્ય થઈ મોક્ષપણ પામે છે

આ જગતની સારભૂતવસ્તુ નમસ્કારમહામંત્રજ છે

जं चिपरमतत्त परमप्पयकारणं च जंकिं चि ।
तत्थविमो नवकारो, झाइज्जइ परमजोगीहिं ॥ १८ ॥

અર્થ પરમતત્વ એટલે આત્મસ્વરૂપ અને પરમપદ જે મોક્ષ તેના જે કારણો (સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ) રત્નત્રયી તેની જગ્યાએ પણ મહાયોગીશ્વરો પંચ મહાપરમેષ્ઠીનું જ ધ્યાન કરે છે

जणेस नमुक्कारो पत्तो पुन्नाणुबंधिपुन्नेण ।
नारयतिरियगइओ तस्सावस्सं निरुद्धाओ ॥ १९ ॥

અર્થ જે પુણ્યાનુબંધિ (ગયા જન્મમાં પુણ્યકરેલા હાલ ભોગવાય અને નવાપણ પુણ્યજ બંધાય તે પુણ્યાનુબંધિપુણ્ય કહેવાય છે) પુણ્યના ઉદયવાળા આત્માએ આ નમસ્કારમહામંત્ર (**ભાવથી, શ્રદ્ધાથી, સમજણથી, આદરથી, સ્વરુપની, ઓલખાણથી**) પ્રાપ્ત કર્યો છે તેવા આત્માને હવેપછી નરક અને પશુગતિમાં જવું પડતું જ નથી

આ નમસ્કારમંત્ર આરાધકને ભવાંતરે પણ ઉચ્ચ-સામગ્રી મળે છે

दुतिनमुक्कारपभावओ य जम्मतरेवि किर तस्स ।
जाइ कुलरुवा–रुग्गा–सपयाओ पहाणाओ ॥ २० ॥

અર્થ આજન્મમા વિધિથી ભાવથી અને ચિત્તની એકાગ્રતાથી જો આ નમસ્કારમહામંત્રની આરાધના થાય તો ભવાન્તરમા તે આત્મા ઉચ્ચામા ઉચ્ચા જાતિ કુળ રૂપ આરોગ્ય અને સપત્તિઓને જરૂર પામે છે

આ નમસ્કારમહામંત્રના કેટલા વખાણ લખીએ જેટલા લખીએ તેટલા ઓછાજ છે

जिणसासणस्ससारो चउदसपुव्वाण जो समुद्धारो
जस्स मणे नवकारो ससारो तस्स किं कुणइ ॥ २१ ॥

અર્થ આ નમસ્કારમહામંત્ર શ્રી જૈનશાસનનો સપૂર્ણ સાર એટલે નિચોડ છે કારણકે ઉચામા ઉચ્ચુ સ્થાન વીતરાગની **સાધુદશા** તેનાથી ઉચુ **વાચકપણુ** તેનાથી ઉચુ સ્થાન સૂરિપણુ તેનાથી પણ ઉચ્ચુ સ્થાન **તીર્થંકરપદવી** તેનાથી ઉચ્ચુ સ્થાન **સિદ્ધદશા** જેને નમસ્કારમહામંત્ર બરાબર સમજાયો તેણે પચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવાનોને પણ ઓળખ્યા પચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવતોની, જે સાચી ઓળખાણ તેજ જૈનશાસનનો સાર છે અને તેથીજ ચૌદપૂર્વનો પણ સમાવેશ આ નમસ્કારમહામંત્રમા થાય છે **જે આત્મા ચૌદપૂર્વ સપૂર્ણ જાણે તેજ આત્મા પચમહાપરમેષ્ઠિને સપૂર્ણતયા જાણે જે આત્મા પચમહાપરમેષ્ઠિને સપૂર્ણ જાણે તે આત્મા જરૂર ચૌદ**

પૂર્વને જાણે છે માટેજ નમસ્કારમહામંત્ર ચૌદપૂર્વનો ઉદ્ધાર છે આવો જે નમસ્કારમહામંત્ર જે આત્માના ચિત્તમાં સદાકાલ વસી ગયો હોય તેને સંસાર શું કરી શકે ? અર્થાત સંસારના પાપો તે આત્માની સમીપમાં આવી શકતા નથી

તથા વળી ચૌદપૂર્વમાં જેજે પદાર્થોનું વર્ણન બતાવ્યું છે જેજે સિદ્ધિઓ-વિદ્યાઓ અને મંત્રો તથા તેને પામવાના ઉપાયો બતાવ્યા છે તે બધા પંચમહાપરમેષ્ઠિનું સંપૂર્ણસ્વરૂપ સમજવાથી બરાબર સમજાઇ જાય છે

તથા સર્વ પ્રકારના ઔષધિઓના કલ્પો, રસસિદ્ધિઓ, સુવર્ણાદિ ધાતુઓના વિધાનો આકાશગામિની વિગેરે લબ્ધિઓ, અંજન, લેપ, ગુટિકા આદિ પ્રયોગોને પણ આ નમસ્કાર મહામંત્ર શાસ્ત્રની સંપૂર્ણતા જાણનાર આત્મા જરૂર જાણી શકે છે

આ નમસ્કારમહામંત્ર શાસ્ત્રનો મહિમા જાણવા માટે જૈનશાસનના સેંકડો શાસ્ત્રો હમણા પણ સાક્ષી આપી રહેલ છે તથા શ્રી જિનેશ્વરદેવો અને ગણધર ભગવાનોથી પ્રારંભી અત્યાર સુધીના બધા પૂર્વ પુરૂષોએ નમસ્કારમહામંત્રનો અપ્રમેય મહિમા વખાણ્યો છે

આ નમસ્કાર મહામંત્ર શાસ્ત્ર ઘણુજ ઉચ્ચકોટીનુ શાસ્ત્ર છે એમ જાણવા માટે શ્રી જૈનશાસનમા ઐતિહાસિક પ્રમાણો ઘણાજ મળી શકે છે તેમજ યુક્તિઓ અને દલીલોથી પણ આ પરમેષ્ઠિમહામંત્રનો મહાપ્રભાવ જરૂર

જાણી શકાય તેવો છે અર્થાત ઇતિહાસથી અને દલીલોથી પણ નમસ્કારમહામંત્રની મહાપ્રભાવકતા બરાબર સમજી શકાય તેવી છે

તેથી આ નમસ્કારમહામંત્ર સમજવા માટે થોડી ઐતિહાસીક ઘટનાઓ બતાવાય છે

વર્તમાન શાસનના અધિપતિ અને મોક્ષમાર્ગ આરાધક આત્માઓના પરમ ઉપકારી ભગવાન મહાવીરદેવનો આત્મા સંસારમા અનંતોકાળ આપણીજ પેઠે ભટકતો એકવાર આ જંબુદ્વીપના પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા એક મધ્યમ કક્ષાના ગામમા **નયસારનામે** ગ્રામપતિપણે વસતો હતો

એકદા પોતાના ઉપરી રાજાના હુકમથી કેટલાક ગાડાઓ તથા મજુરોને સાથે લઇ નજીકના અટવીમા ઇમારતી કાષ્ટો લેવા સારૂ ગયો હતો ત્યા એકવાર આ નયસાર ગ્રામપતિને ભોજનના સમયે જમવા બેસતી વખતે વિચાર થવા લાગ્યો કે

મનચિંતે મહિમાનિલોરે આવે તપાસી કોય / દાન દેઈ ભોજન કરૂં રે તો વાંછિત ફળ હોયરે પ્રાણી.

હમણા કોઇ તપસ્વી મહાત્મા આવીજાય તો અતિથિ સત્કાર કરૂ અને પછી જમુ બસ આવા વિચાર આવવાની સાથેજ ઉભો થઇ દિશાઓ જોવા લાગ્યો અને તત્કાળ

મારગ દેખી મુનિવરારે વંદે દેઈ ઉપયોગ.
હર્ષભરે તેડી ગયોરે પડિલાભ્યા મુનિરાજ

આવા મહાન અરણ્યમા પણ મુનિમહાત્માઓનો

યોગ મળી ગયો બધા મુનિરાજો મહાજ્ઞાની અને તપસ્વી હતા સજમી હતા તેમને ઘણાજ વધતા પરિણામે આહારપાણી વહોરાવ્યા નિષ્પુણ્યજીવોને ઉત્તમ વિચારો આવતા નથી પાચઇંદ્રિયના તેવીશ વિષય ભોગવવાના વિચાર ઓછાવધુ પ્રમાણમા મર્વ જીવોને આવે છે પરતુ દાન શીલ તપના વિચારો કે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રના વિચારો આવતા નથી

કહ્યુ છે કે ' मनोरथोपि नो मन्दभाग्याना जायते महान्
पीक्त्या ष्वन वायस्या, वाच्छाप्याम्रद्रुमे मवेत् ॥ १ ॥ ''

અર્થ મદભાગી અને બહુકર્મી જીવોને-સારા મનોરથો પણ થતા નથી આબા ખાવાના વિચારો કોયલનેજ આવે છે પરતુ કાગડાને આવતાજ નથી

એજ ન્યાયથી દાનાદિ આપવાના ચારિત્રલેવાના ત્યાગ કરવાના વિચારો નિકટ ભવિજીવોનેજ આવે છે **નયસારરાય** (તીર્થંકરનો આત્મા છે)-ભવિષ્યમા થનાર મહાવીર પ્રભુનો આત્મા હોવાથી, દાન દેવાની ભાવના જાગી અને તત્કાળ સુપાત્રનો યોગ પણ મળ્યો

મુનિરાજો થોડાજ ટાઈમમા ગોચરી પાણી વાપરીને તૈયાર થઇ ગયા **રાજાનયસાર** માર્ગ બતાવવા સાથે ચાલ્યા થોડે દૂર પહોચતા સાગે રાજમાર્ગ મળી ગયો અને મુનિઓને હાથ જોડીને જણાવ્યુ આ આપનો જવાનો માર્ગ હવે હુ રજા લઉ છુ આમ કહીને જવાને સારૂ પાછા વળવા માડેલા નયસારને મુનિરાજ કહેવા લાગ્યા

ભાઈ ? આતો દ્રવ્ય માર્ગ છે આતો સસારનો માર્ગ છે
પરતુ ભાવ માર્ગ મોક્ષ માર્ગ છે માટે તે સાભળો
એમ કહીને

દેવગુરૂ ઓલખાવીઆરે દીધો વિધિ નવકાર,
પશ્ચિમ મહાવિદેહમારે, પામ્યા સમક્તિ સારરે પ્રાણી

મુનિરાજોએ **અર્થ** અને વિધિ સહિત વિસ્તારથી **નમસ્કારમહામત્ર** સમજાવ્યો અને શિખવાડયો નમસ્કાર મહામત્રની સમજણ સાથેજ દેવગુરૂની ઓળખાણ થઇ ગઇ તેથી અનાદિકાળના **સસાર ભ્રમણની અર્ગલા** તુલ્ય સમ્યકત્વ ગુણની પ્રાપ્તિ થઈ

બસ પ્રભુ મહાવીરદેવના આત્માને નયસારના ભવમા નમસ્કારની પ્રાપ્તિથીજ દેવગુરૂની ઓળખાણ અને સમક્તિની પ્રાપ્તિ થઇ છે અને તેથીજ સસારની પરિમિતતા થઈ છે

શકા—કાષ્ટ લેવા અટવી ગયો રે

આ વાકયથીતો સમાજમા નયસાર કઠિયારો હતો આમ જે સમજાય છે તેનુ કેમ ? તમે રાજા સાથી કહો છો ?

સમાધાન-પ્રભુ મહાવીરદેવના (ગુણચદ્રસૂરિ પ્રવરવિરચિત પ્રાકૃતચરિત્રમા) ચરિત્રમા નયસારને પૃથ્વીપ્રતિષ્ઠાન નામના ગામના મુખી તરીકે વર્ણવ્યા છે અને રાજા શત્રુદમને પોતાને સારૂ રથો અને પ્રાસાદ=બગલાઓ બનાવવા ઈમારતી લાકડા લેવા સારૂ ઘણા ગાડાઓ તથા ઘણા નોકરો સાથે આપી અટવીમા મોકલ્યા હતા અને

ત્યા માર્ગ અને આર્થથી ભ્રષ્ટ થઇને આવેલા ઘણા મુનિ રાજોને નયસારે ભોજનનુ દાન આપ્યુ છે તથા મહાકવિ શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પણ ૨૭ ભવના સ્તવનમા કહે છે કે

પહેલેભવે એક ગામનો રે રાય નામે નયસાર

આ શબ્દો રાય=એટલે રાજા નામે નયમાર ઉપરની બેઝ સાક્ષીઓથી ચોકસ થાય છે કે નયસાર કઠીયારો ન હતો પણ એક ગામનો મુખી અને મોટો માણસ હતો ઇતિ

હવે બીજુ ઉદાહરણ વર્તમાન ધરણેન્દ્રનુ

પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી જ્યારે કુમાર અવસ્થામા હતા ત્યારે વાણારસીનગરીના પરિસરમા લગભગ ગગા નદીના કિનારા ઉપર એક ઘોર તપસ્વી આવેલા હતા તેના તપનો વિધિ નીચે મુજબ હતો તેઓ એક બે ત્રણ દાડાના ઉપવાસ કરતા હતા તેઓ પોતાની બેઠકની ચારે દિશા ઓમા અગ્નિકુડો સળગતાંજ રાખતા હતા

નીચેના ભાગમા રેતી તપેલી રહેતી મસ્તક ઉપર સૂર્યનો તાપ લાગ્યાજ કરતો ચારે બાજુથી કુડાના અગ્નિનો તાપ લાગતો અદર તપસ્યાની ગરમી ચાલુ રહેતી મુખથી અગ્નિમાથી નીકળતા ધુમ્રનુ પાન કરતા હતા આવા તેમના તપ અને કષ્ટથી આખુ નગર મત્રમુગ્ધ બની ગયુ હતુ

અને આખો દિવસ નગર લોકોના ટોળા વાદવા ઉભ રાતાજ હતા આવુ ઘણા દિવસ ચાલુ રહેતા એકદા ગોખમા બેઠેલા પાર્શ્વકુમારની દૃષ્ટિ વદકલોકોના ટોળા

ઉપર ગઇ અને સેવકને પુછયુ કે લોકો કયા જાય છે ? સેવક કહે છે કે હે સ્વામી ? અહીં ગગા નદી ઉપર કોઇક મહાતપસ્વી પધાર્યા છે લોકો તેમના દર્શન અને નમન કરવા જાય છે આ વાકય સાભળીને પાર્શ્વનાથસ્વામી પણ ઘોડા ઉપર બેસીને, તપસ્વીના સ્થાને પધાર્યા અને અવધિ (તીર્થંકર પરમાત્માઓ મતિજ્ઞાન-શ્રુતજ્ઞાન-અવધિજ્ઞાન સહિત જન્મે છે) જ્ઞાનથી ત્યાનુ વાતાવરણ જાણીને તપસ્વીને ઉપદેશ આપવા લાગ્યા

હો મહાનુભાવ ? તમો તપ ઘણો કરો છો કષ્ટ પણ ખુબજ અનુભવો છો પરતુ જ્ઞાનદશા વિના જીવદયા વિગેરે ધર્મના અગો આગોપાગ સમજ્યા વગર આત્માનુ જરાપણ કલ્યાણ થતુ નથી કહ્યુ છે કે

કષ્ટકરો સજમ ધરો ગાળો નિજદેહ' જ્ઞાનદશાવિણ જીવને નહિ કર્મનો છેહ

જુઓ તમારી ચારેબાજુ સળગતા ચારે કુડોમા હજારો અને લાખોની સખ્યામા ઉડતા ઝીણા જીવો આવીને પડે છે અને બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે ઝીણા જીવો પણ મરવાની ઇચ્છાવાળા હોતા નથી કુયોનિમા રહેલા જીવો પણ મરવા ઇચ્છતા નથી

તમો આ ધર્મનાજ બ્હાને નિષ્પ્રયોજન પાપ આચારી રહ્યા છો લાખો ક્રોડો અણજો જીવોને મારી નાખ્યાની હિસાનુ પાપ તમને લાગી રહેલ છે જુઓ આ કુડોમા નખાતા કાષ્ટોમા પણ ઝીણા મોટા જીવો ઘણા હોય છે તે

પણ અકાળે અને અકારણ મરણનું શરણ પામી રહ્યા છે

જુઓ આ મોટા કાષ્ટની પોલાણમા એક મોટો સર્પ સળગી રહેલ છે આમ બોલવાની સાથેજ સેવક દ્વારા અગ્નિકુંડમાથી જયણાપૂર્વક એક મહાકાય કાષ્ટ બહાર કઢાવ્યુ અને જયણાપૂવક ચીરવા આજ્ઞા આપી કાષ્ટ ફાટવાની સાથેજ બળીરહેલો એક મોટો સર્પ કાષ્ટના પોલાણમાથી બહાર નીકળ્યો અને સેવકને આજ્ઞા કરી તેને સતત નમસ્કારમહામત્ર સભળાવવા શરૂ કર્યા

સેવક મુખ નવકારસે ધરણેન્દ્ર બનાયા।
નાગકુમારે દેવતા બહુ રિદ્ધિ પાયા

પાર્શ્વનાથસ્વામી મહાપુરુષના દર્શનથીજ **નાગમા અભયપણુ** આવી ગયુ હતુ એટલે અગ્નિમા અર્ધદગ્ધ થઈ જવા છતા પણ અશાન્તિ હતીજ નહિ ખુબ સમતા આવેલી હોવાથી પ્રભુ પાર્શ્વનાથસ્વામીના સેવકના મુખ (ભગવાનની પ્રેરણાથી સેવકે નવકાર સભળાવ્યો હતો) થી નમસ્કારમહામત્ર સાભળી નમસ્કા મહામત્રમા તન્મય બની ભુવનપતિનિકાયના ધરણેન્દ્રનામે ઈન્દ્ર થયા

સાક્ષાત્ કરૂણામૂર્તિ પાર્શ્વપ્રભુના દર્શન અને સમભાવ નમસ્કારમહામત્રનુ શ્રવણ થવાથી ક્રોધમૂર્તિ પણ સર્પના કષાયો શાન્ત થઇ ગયા વિ હળતા વિલય પામી ગઇ સમ ભાવ પ્રકટ થયો અને નમસ્કારમહામત્ર સાભળવાની સાથેજ દેવગુરૂધર્મ પ્રત્યે સદ્દભાવ ઉત્પન્ન થયો અને આયુ દોરી તુટી જવાથી ચૌસઠ પૈકીના એક ઇન્દ્રની પદવી મળી

સર્પજાતિ સ્વભાવેજ ખુબ ક્રોધી હોય છે તે વળી અગ્નિમા સળગે ત્યારે તેને ક્રોધોદયની પરાકાષ્ટાજ હોય તેવા આત્માને પણ નમસ્કારમહામંત્ર શ્રવણરૂપ અમૃતનો શેક થવાથી કષાયો બુઝાઇ ગયા સંસારદાવાગ્નિ ઠરી ગયો મહાપ્રભાવક સ્થાનની પ્રાપ્તિ થઇ ઇતિ

ભગવાન મુનિસુવ્રતસ્વામીના નિર્વાણ પછી બનેલી એક ઘટના

નમસ્કારમહામંત્ર પ્રભાવથી હિંસાજીવી અધમઆત્મા **સમળી** પણ જૈનશાસન પ્રભાવિક રાજકુમારી સુદર્શના મહાશ્રાવિકા બની

લક્ષ્મીથી લચી રહેલા લાટ નામના દેશમા નર્મદા નદીના કીનારા ઉપર ઘણુ પુરાણું ભરૂચ્ચ નામનુ નગર છે અને તે ભરૂચ્ચ નગરથી થોડા ગાળામા મોટા વિસ્તારવાલુ કોરિંટ નામનુ અરણ્ય આવેલુ છે તે કોરિંટવનમા-ઘણો પ્રાચીન અને સેંકડોગમે શાખા પ્રશાખાથી ઘેરાએલો તથા ખુબજ શોભાયમાન એક વડ હતો તેનુ કોટર પણ ઘણુંજ મોટુ હતુ કે જેની અંદર ઘણા પક્ષિઓ, વર્ષોથી માળા બનાવી રહેતા હતા

તેજ વડ કોટરમા એક સમળી રહેતી હતી તે કોઇક્વાર ગર્ભિણી થઈ અને પ્રસૂતિકાળ નજીક આવતા તેણીને, શૂલની વેદના થવા માંડી વેદનાનો વેગ એટલો બધો વધી પડયો કે તે બીચારી સમળીથી સહન ન થઇ શકવાથી, ચીસોપાડીને રોવા લાગી તે વેદના મટાડવાનો ઉપાય

પોતાના પતિને કહ્યો પરતુ જ્યા મનુષ્યોને દયા નથી હોતી, તો પશુઓને શેની હોય? એટલે નિર્દય સમળાએ તેણીને મદદ નજ કરી અથવા કર્મનો ઉદય થાય ત્યારે અન્યની મદદ-કામપણ શુ કરી શકે?

બેનશુદાદા નારકીના જેવી વેદનાના પરિણામે સમળીને પ્રસૂતિ થઇ અને ઇંડા મુકયા હવે પ્રસવની વેદનાથી ત્રણ ચાર દિવસની ક્ષુધાતુર સમળી ભક્ષ્યની શોધ વિચારવાલાગી, બધીબાજુ દ્રષ્ટિ ફેકી, પણ ભક્ષ્યની પ્રાપ્તિ દેખાઇ નહિ

તેટલામાતો વર્ષાકાલ હોવાથી મુશળધાર વર્ષાદ વર્ષવા લાગ્યો હમણા વર્ષાદ બધ રહેશે, અને હુ માસને શોધવા જઇશ, આવા સતત ધ્યાનમા ક્ષુધાની તીવ્ર વેદનામા ૧૭ દિવસ સુધી વર્ષાદ વષતોજ રહ્યો સમળી વીશ દિવસ સુધીની ક્ષુધાતૃષાની વેદનામા લગભગ કૃશ થઇ ગઇ શક્તિ હણાઈ ગઇ ધીરજ નાશ થઇ ગઇ અને વારવાર મૂર્છિત થવા લાગી

તીવ્રપાપના કે પુણ્યના ઉદયો ભોગવવાના બાકી હોય ત્યાસુધી આયુષ્ય તૂટતુ નથી એટલે જીવતરથી કટાળી ગએલી સમળીને મરણતો નજ આવ્યુ અને વર્ષાદ બધ થઇ ગયો ઇંડા પણ સેવાઇને બચ્ચા થઇ ગયા હવેતો પોતાને અને બચ્ચાને પોષવા ખાદ્ય લાવવુજ જોઇએ એમ વિચારી સમળી અશક્ત હોવા છતા સર્વબળ વાપરી આ

એને એક નજીકના ગામડામા ચાંડાળના પાડામા માસથી ખરડાએલા હાડકાના ઢેર પડેલા જોયા જેની ચારે બાજુ ગીધ, સમળા અને કાગડાના ટોળા બેઠેલા, જોયા તેના મધ્યમા પ્રસ્તુત સમળીએ પ્રવેશ કર્યો અને એક માસનો ટોટો ઉપાડયો અને બહુ બળ વાપરીને આકાશમા ઉડી

ઉડીને પોતાના સ્થાન ઉપર જતા રસ્તામા **અશ્વાવ બોધ નામનુ** મુનિસુવ્રતસ્વામી મહારાજનુ તીર્થ આવ્યુ સમળી આકાશમા ઉડતી જાય છે એટલામા એક પારધીએ શોખથી બાણ ફેંકયુ તેનુ નિશાન સફળ થઈ જવાથી પારધિના આનંદનો પાર ન રહ્યો

બાણ સમળીના પેટને વીંધી આરપાર થઇ ગયુ પારધિને આનંદ થયો તેનાથી લાખો કે ક્રોડો ગુણો સમળીને અનાનંદ-દુ ખ થયુ જગતના જીવો બિચારા આજ રીતે અનતાકાલથી અકાલમરણે મરી રહ્યા છે **મારનારાઓને આનંદ અને મરનારને દુ ખ** બન્નેની દુર્દશા જગતમા હામી હાસીને ભરી છે

શકત આત્માએ અશકતને મારીને પોતાનુ કાર્ય સાધવુ આવોજ આ પાપી સંસારિ આત્માઓનો સ્વભાવ ઘણો ગયો છે **બીજાના દુ ખનો કોઇને ખ્યાલજ નથી**

મારનાર આત્મા બીજાને મારી નાખવા રૂપ હિંસાના રૌદ્ર પરિણામથી મહાપાપ બાંધે છે જ્યારે મરનાર આત્મા, **અકાલ મરણનુ તત્કાલ લાગેલા પ્રહારનુ** પોતાના

બાલબચ્ચા કે પ્રણયીના વિયોગનુ અતિ દુખ થવાથી, મારનાર ઉપર ક્રોધ, દ્વેષ આવવાથી રોદ્રપરિણામ વાળો થઈને પણ મહાપાપ બાંધે છે

એકવાર બનેલી ઘટના એક ઠેમાણે ચાલતા કાનખજુરાને વીછીનો ભેટો થવાથી વીંછીએ પોતાનુ ખાદ્યમાની કાનખજુરાને મુખમા પકડયો એટલામા ગીરોલી આવી તેણે વીંછીને મુખમા લીધો ત્યાતો આવ્યો કાગડો તેણે ગીરોલીને ઉપાડી

હજી એકે મર્યા નથી ગીરોલી કાગડાના મુખમાંથી છુટવા મથે છે પણ પોતાના મુખમાં રહેલા વીંછીને છોડવા વિચારતી નથી વીંછી ગીરોલીના મુખમાથી છટકવા ટળવળે છે પરંતુ કાનખજુરાને જવા દેવા ભાવ નથી

આ પ્રમાણે પોતે ન મરવુ પણ બીજાને મારી નાખવાના ભાવથી જગત્ મહાપાપ બાધીને અનતાકાળથી નરક અને પશુગતિ રૂપ ઘાણીમા પીલાઈ રહ્યુ છે પરંતુ પોતે દુખ ભોગવી બીજાને સુખ આપવુ આવી ભાવના ભગવાન સર્વજ્ઞ પ્રભુના માર્ગ સિવાય કયાય જણાતી નથી

બસ આજ ન્યાયથી પારધિના બાણનો ઘાત લાગવાની સાથે બીચારી સમળી માસના લોચા સહિત જમીન ઉપર પટકાણી તાજી વિયાએલી વીસ દહાડાની તદ્દન ભુખી અને ઉપરથી બાણના ઘાવથી વીંધાઈ ગયેલી

સમળીની તે વખતે કેવી કરૂણ દશા હશે? વિના કેવલીપ્રભુ કોણ જાણી શકે?

પ્રસૂતિની વેદનાની સાથોસાથ ૨૦ દિવસની લાંઘણોથી સમળી તદ્દન અશકતને હતીજ ચોગ્વે બાણુનો પ્રહાર લાગવાથી રાડો બુમો પાડવાની પણ તેનામા તાકાત હવી નહિ એટલે એકદમ મૂર્છા આવી ગઇ શરીરમાથી રૂધિર આખમાથી આશુ અને મુખમાથી લાળાઓના પ્રવાહ નીકળવા લાગ્યા મરણુ હવે સાવ નજીક આવી ગયુ હતુ

સમળી પોતે શિકારી હતીજ તેણીએ પોતે સર્પ કાકીડા વગેર જમીન ઉપર ચાલતા જીવોને અને પક્ષીના માળા વિખિને મ ખ્યાવીત ઇંડા અને બચ્ચાને મારીને પોતાના પાપી પ્રાણોને પોષણ આપ્યુ હતુ નાના મોટા જીવોને એપગમા પકડી આકાશમા ઉડતા અને એ જીવોના કરૂણ પોકારો કાનમા પડવા છતા સમળીના પાપી ચિત્તમા જરાએ દયા આવી ન હતી તે ચિત્ત ી કરુણ દશા આજે તો ભલભલા નિષ્ઠુર હૃદયને પણ પીગળાવી નાખે તેવી બની હતી

જોકે ઉપર મુજબનુ બધુ વિમાન તદ્દન ઉંધુ હોવા છતા, **વિધિની વિચારણા** તદ્દન જુદીજ હોવાથી, સમળીનુ ભાવિ મહા કલ્યાણકારી હોવાથી સમળી જ્યા પડી છે તે જ્યાની સાવનજિકમા ૨૦ મા તીર્થંકર દેવ મુનિસુવ્રતસ્વામિનો અશ્વાવબોધ પ્રાસાદ આવેલો છે

આ બાજુ સમળીને મૂર્છા ઉતરી એટલે વેદનાનુ

ભાન થતા રહવા લાગી જેમ જેમ સમય જતો જાય છે તેમ તેમ વેદના વધતી જાય છે, મરણ નજીક આવતુ જાય છે, ત્યાતો કરૂણાના સમુદ્ર એ મુનિરાજે ત્યા પધાર્યા અને સમળીને ઘાતવિ હ્લ અને મરણ દશામા પડેલી જોઈ

અને નજીકમા આવ્યા અને સનળીને ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો હે જીવ ? તે ઘણાને મારી નાખ્યા છે તેથી તને પણ કોઇક મારનાર મલ્યુ છે વાસ્તવિક તારા પોતાના પાપજ ઉદય આવ્યા છે પારધિતો નિમિત્તમાત્ર છે હજી આત્માનુ કલ્યાણ જોઇતુ હોય તો આ ચાચમા રહેલો માસનો લોચો ફેકી દે

ચારે આહારના ત્યાગ કર નજીકમા રહેલા ભગવાન મુનિસુવ્રત સ્વામીનુ શરણ સ્વીકાર કર આ જગતમા આ જીવને અરિહ ત સિદ્ધ મુનિ અને ધર્મ સિવાય કોઇની સહાય છેજ નહિ

અને અમારાથી સ ભળાવાતા **પરમેષ્ટિમહામ ત્રને** એકાગ્રચિત્તથી સમજણ અને ધ્યાન પૂર્વક સાભળી સમળીને મુનિરાજોના શબ્દ સ ભળાયા અને ખુબજ મીઠા લાગ્યા મુનિરાજે પણ સ સારની ભયકરતા અને ધર્મની મહાનુ-ભાવતા સમજાવવા પૂર્વક નમસ્કારમહામ ત્ર બોલતાજ રહ્યા પરમેષ્ઠિમહામ ત્રનો અર્થ અને ભાવાર્થ સમજાવ્યો વીતરાગદેવ અને નિર્વિકાર ગુરૂઓનુ સ્વરૂપ સમજાવ્યુ

સમળીમા ખુબજ એકાગ્રતા આવી તેથી વેદના તરફથી

ધ્યાન બદલાઈને પરમેષ્ટિ મહામત્રમા જોડાઈ ગયુ પરમેષ્ઠિ મહામત્ર સમળીના આત્માની સાથે તાદાત્મ્ય ભાવ પામી ગયો એજ દશામા પ્રાણો નીકળી ગયા અને શબ ખાલી થયુ મહામુનિરાજે ઉપકારનુ પરિણામ સમજી, તીર્થ જુહારવા ચાલ્યા ગયા

સમળીનો આત્મા પરમેષ્ઠિ મહામત્રના ધ્યાનમા મરણ પામીને સિહલદ્વીપમા શ્રીપુગનગરમા ચદ્રગુપ્ત રાજાની ચદ્રલેખા નામે મહાપટરાણીની કુક્ષીથી સુદર્શના નામે પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થયો

અકારણ ઉપકારી મુનિરાજોના વચનો સમળીની કર્ણભૂમીમા અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન બની ગયા હતા અને નમસ્કારમહામત્ર રૂપ કલ્પવૃક્ષના બીજો એવા સારા મુહૂર્તે વવાઈ ગયા હતા કે જેના મૂળ અકુર સ્કધ અને શાખા પ્રશાખાઓ તેણીના આત્મામા તાણોતાણ થઇ ગયા હતા

તેજ નમસ્કાર મહામત્રના પ્રભાવથી (હિંશકદશામા જીવેલી અને કરૂણ દશામા મરેલી) સમળી રાજાધિરાજના ઘેર જન્મ પામે છે સાથોસાથ પિતામાતાનો સ્નેહ પણ ગાઢ બને છે પરિવાર પણ પ્રેમથી તરબોળ છે આવી સુખમય દશામા રાજકુમારી (સમલીનો જીવ) સુદર્શના બાલ્ય વયને વટાવીને યુવતી દશાને પામેલી એકદા રાજ સભામા આવી પિતાના ખોળામા બેઠી છે

આ બાજુ ભરૂચ્ચનગરીથી વહાણોમા કરીયાણા ભરીને

રુષભદત્તનામના વ્યવહારી વેપાર માટે તેજ સિંહલદ્વીપના શ્રીપુરનગરમા આવ્યા અને ભેટણુ લેઈ મહોરાજાચંદ્રગુપ્તની સભામા આવી, ભેટ મુકી, પ્રણામ કરી મહારાજા તરફથી મળેલા સન્માન પૂર્વક રાજસભામા બેઠ

થોડીવારમા શેઠને (રુષભદત્ત વ્યવહારીને) છીંક આવી અને **સર્વકાલીન અભ્યાસનાવશથી** શેઠના મુખથી **નમો અરિહંતાણ** પદનો ઉચ્ચાર થઇ ગયો જે સાભળવાની સાથેજ (પરમેષ્ઠિ મહામંત્રના આદિ વાકયને સાભલતાજ) રાજકુમારીને મુર્છા આવી ગઇ ક્ષણુવાર અચેતન દશા આવી જવાથી માતાપિતા વિગેરે સ્વજન પરિજન ઉદાસ થઇ ગયા પ્રધાનમંડલ પણુ કિંકર્તવ્યમુઢ બની ગયુ એકાએક રાજકુમારીને શુ થયુ? બધાની નજર નમો અરિહંતાણુ બોલનાર શ્રેષ્ઠી ઉપર પડી અને ઉપચારો પણુ ચાલુ રાખ્યા

થોડીવારમા મર્છા વળી જવાથી કુમારી સાવધ બનીને બેઠીથઇ અને પિતામાતા કાઈપણુ પુછવા જતા હતા તેટલામા કુમારી ભરૂચ્ચનગરના શેઠને ઉદ્દેશીને પૂછવા લાગી

મુનિમહારાજાઓ શાતામા છે? શ્રીજિનવર પ્રાસાદ સુશોભિત વ્યવસ્થામા છે? ઈત્યાદિ પ્રશ્નો સાભળી આશ્ચર્યમા ગરકાવ બનેલો રાજા દીકરીને પૂછવા લાગ્યો દીકરી! હજી તુ બાળા છે આપણુ રાજભવન, આપણુ નગર, આપણો દ્વીપ છોડી તુ અન્યત્ર કયાઈ ગઇ નથી તો પછી ભરૂચ્ચ નગરમા વસનારાઓની ચર્ચા તને કયાથી જાણુવા મળી?

તુ જેના સમાચાર પૂછે છે તે તને કયા મળ્યા છે? જે દેવમદિરના સમાચાર પૂછે છે તે દેવમદિર તે કયારે જોયુ છે? ઈત્યાદિ પિતાના પ્રશ્નોના જવાબમા કુમારી સુદર્શનાએ પોતાનો ગયો સમળીનો ભવ અને બનેલી બધી ઘટના અમરણ ઉપકારી મુનિરાજોના તથા મુનિસુમનસ્વામી પ્રાસાદના દર્શન અને મુનિમહારાજાઓએ આપેલુ **નમસ્કાર દાન** તથા સસારની સમજાવેલી અસારતા અને પોતાનુ નમસ્કારમહામત્રમા એકાગ્રપણુ વિગેરે સમજાવ્યા પોતે અધમઆત્મા હિંસકજીવ સમળી પણ પરમેષ્ઠિમહામત્ર પ્રભાવેજ આવી રિદ્ધિ સપત્તિ પામી છે તેમ પિતામાતા પ્રમુખ સમગ્ર સભાને સમજાવ્યુ

પછી પિતા પાસેથી ઘણુ દ્રવ્ય પામીને પિતામાતાની આજ્ઞા મેળવીને પિતાએ સાથે મોકલેલા પ્રધાનપુરુષો અને બીજો પરિવાર સાથે લેઈ વહાણો ભરી ભરુચનગર આવી

ત્યા સહુ પ્રથમ શ્રી મુનિસુવતસ્વામીનો પ્રાસાદ પાયામાથી આરસમય તદ્દન નવીન કરાવ્યો અને મૂલનાયક મુનિસુમતસ્વામીને બિરાજમાન કર્યા પછી પણ કાયમ ત્યાજ રહીને બાલબ્રહ્મચારિણી સુદર્શના કુમારી જાવજીવ ભરુચમા રહી સાતક્ષેત્રમા દ્રવ્ય વાપરી મુનિસુમતસ્વામીની અને મુનિરાજો તથા શ્રાવકોના ખુબજ ભક્તિ અને સેવા કરી ઉચ્ચામા ઉચ્ચુ શ્રાવકપણ આરાધી અનશન કરી દેવલોક ગઇ અપસસારી સુદર્શના રાજકુમારીનો આત્મા થોડાજ કાળમા મોક્ષમા જશે

ઇતિ નમસ્કારમહામંત્રની પ્રકટપ્રભાવસૂચિકા સુદર્શના કુમારીની કથા સંપૂર્ણ

અથ નમસ્કારમહામંત્રનાજ પ્રભાવથી એક મરી રહેલો બેલ પણ કેવો મહાન પુરૂષ થયો

સંસારનો પ્રવાહ ગંગા અને સિંધુ જેવી મહાનદીઓના પ્રવાહની માફક અનંતકાળથી ચાલુ છે અને મિથ્યાત્વ–અવિરતિ–કષાય અને યોગ કારણિક કર્મના બંધનોથી બંધાઈને જગતના સર્વ જીવો ચારગતિ અને ૮૪ લાખ યોનિમા ભટકી રહ્યા છે જ્ઞાનના અભાવે હું કોણ છુ? આટલુપણુ નહિ જાણવાથી સંસારના બંધનોથી છુટા થવાતુ નથી

એટલે સંસારના પ્રવાહમા બીજા જીવોની ભેગા શ્રી જિનેશ્વરદેવોના જીવો જેમ અનંતા ભટકે છે તેજ પ્રમાણે સિદ્ધ થઈ ગયેલા અને થવાના મહાપુરૂષો પણ સંસારના પ્રવાહના ઝપાટામાથી બચ્યા નથી એ ન્યાયથી સંસારમા અનંતો કાલ રખડીને મહારાજા રામચંદ્રનો આત્મા, શ્રી જૈનશાસનમા પૂજાને પામેલા આઠમા બળદેવ ધર્મ પામ્યા પછી દેવ મનુષ્યના નવ ભવો પામીને મોક્ષે ગયા છે તેમનો ત્રીજા ભવનો પદ્મરુચિનામે શેઠ તરીકે અવતાર ચાલુ હતો

એકદા પદ્મરુચિ શેઠ પોતાના ઘેરથી ગોકુલમા જતા હતા (જ્યા ગાયો ભેંસો બળદ વિગેરેના સમુદાયો ઘણા સચવાતા હોય તે સ્થાનને ગોકુલ કહેવાય છે) રસ્તામા એક

તુ જેના સમાચાર પૂ. છે તે તને કયા મળ્યા છે? જે દેવમંદિરના સમાચાર પૂછે છે તે દેવમંદિર તે કયારે જોયુ છે? ઈત્યાદિ પિતાના પ્રશ્નોના જવાબમા કુમારી સુદર્શનાએ પોતાનો ગયો સમળાનો ભવ અને બનેલી બધી ઘટના અકારણ ઉપકારી મુનિરાજોના તથા મુનિસુવ્રતસ્વામી પ્રાસાદના દર્શન અને મુનિમહારાજાઓએ આપેલુ **નમસ્કાર દાન** તથા સસારની સળગાવેલી અસારતા અને પોતાનુ નમસ્કારમહામંત્રમા એકાગ્રપણુ વિગેરે સમજાવ્યા પોતે અધમઆત્મા હિંસકજીવ સમળી પણ પરમેષ્ઠિમહામંત્ર પ્રભાવેજ આવી રિદ્ધિ સંપત્તિ પામી છે તેમ પિતામાતા પ્રમુખ સમગ્ર સભાને સમજાવ્યુ

પછી પિતા પાસેથી ઘણુ દ્રવ્ય પામીને પિતામાતાની આજ્ઞા મેળવીને પિતાએ સાથે મોકલેલા પ્રધાનપુરુષો અને બીજો પરિવાર સાથે લેઈ વહાણો ભરી ભરુચનગર આવી

ત્યા સહુ પ્રથમ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનો પ્રાસાદ પાયામાથી આરસમય તદ્દન નવીન કરાવ્યો અને મૂલનાયક મુનિસુવ્રતસ્વામીને બિરાજમાન કર્યા પછી પણ કાયમ ત્યાજ રહીને બાલબ્રહ્મચારિણી સુદર્શના કુમારી જાવજીવ ભરુચમા રહી સાતક્ષેત્રમા દ્રવ્ય વાપરી મુનિસુવ્રતસ્વામીની અને મુનિરાજો તથા શ્રાવકોની ખુબજ ભક્તિ અને સેવા કરી ઉમ્મરમા ઉચ્ચુ શ્રાવકપણુ આરાધી અનશન કરી દેવલોક ગઈ અલ્પસંસારી સુદર્શના રાજકુમારીનો આત્મા થોડાજ કાળમા મોક્ષમા જશે

ઇતિ નમસ્કારમહામંત્રની પ્રકટપ્રભાવસૂચિકા સુદર્શના કુમારીની કથા સંપૂર્ણ

અથ નમસ્કારમહામંત્રનાજ પ્રભાવથી એક મરી રહેલો બેલ પણ કેવો મહાન પુરુષ થયો

સંસારનો પ્રવાહ ગંગા અને સિંધુ જેવી મહાનદીઓના પ્રવાહની માફક અનંતકાળથી ચાલુ છે અને મિથ્યાત્વ–અવિરતિ–કષાય અને યોગ કારણિક કર્મના બંધનોથી બંધાઈને જગતના સર્વ જીવો ચારગતિ અને ૮૪ લાખ યોનિમાં ભટકી રહ્યા છે જ્ઞાનના અભાવે હું કોણ છું? આટલુંપણ નહિ જાણવાથી સંસારના બંધનોથી છુટા થવાતું નથી

એટલે સંસારના પ્રવાહમાં બીજા જીવોની ભેગા શ્રી જિનેશ્વરદેવોના જીવો જેમ અનંતા ભટકે છે તેજ પ્રમાણે સિદ્ધ થઈ ગયેલા અને થવાના મહાપુરુષો પણ સંસારના પ્રવાહના ઝપાટામાંથી બચ્યા નથી એ ન્યાયથી સંસારમાં અનંતો કાલ રખડીને મહારાજા રામચંદ્રનો આત્મા, શ્રી જૈનશાસનમાં પૂજાને પામેલા આઠમા બળદેવ ધર્મ પામ્યા પછી દેવ મનુષ્યના નવ ભવો પામીને મોક્ષે ગયા છે તેમનો ત્રીજા ભવનો પદ્મરુચિનામે શેઠ તરીકે અવતાર ચાલુ હતો

એકદા પદ્મરુચિ શેઠ પોતાના ઘેરથી ગોકુલમાં જતા હતા (જ્યાં ગાયો ભેંસો બળદ વિગેરેના સમુદાયો ઘણા સચવાતા હોય તે સ્થાનને ગોકુલ કહેવાય છે) રસ્તામાં એક

બળદ મરવાની સ્થિતિમા પડેલો જોઇ શેઠ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યા બેલની સાવ નજીકમા જઇ કાન પાસે મુખ રાખી નમસ્કારમહામ ત્ર સ ભળાવ્યા અને બળદને ખુબ સમજ યો સ સારની અસારતા અને પરમેષ્ઠિમહામ ત્રની મહત્તા ખુબજ જ્ઞમજાવી દેવગુરુધર્મનું રહસ્ય સમજાવ્યુ બળદેજીવ નમસ્કાર મહામંત્રશ્રવણમા એકાગ્રચિત્ત થઇ સાવધાનપણે મરીને તેજ નગરના રાજાનો રુષભધ્વજ નામે પુત્ર થયો

એકદા યૌવનવયને પામેલો રાજકુમાર ફરવા નિકળેલો ફરતો ફરતો બળદના મરણસ્થાને આવ્યો સ્થાનના દેખવા માત્રથી જ કુમારને મૂર્છા આવી જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ હુ પોતેજ બલદ હતો, કોઈ મહાપુરૂષે મહાશક મારાઉપર દયાલાવી ઘોડા ઉપરથી ઉતરી મને પરમેષ્ઠિ મહામ ત્ર સ ભ લાવ્યો છે, તે ઉપકારીને મારે શીરીતે ઓળખવો ઇત્યાદિ વિચાર કરી તેજ સ્થાનમા જિનાલય બ ધા યુ અને તેની દીવાલ ઉપર ઘોડા ઉપરથી ઉતરી મરતા બળદને, નમસ્કાર મહામત્ર સંભળાવતી મૂર્તિ ચીતરાવી

એકાદા નવીન જિનાલય જુહારવા આવેલ પદ્મરૂચિસેઠને પ્રસ્તુત ચિત્ર જોવામા આવ્યુ ચિત્ર પોતાના સ બ ધનુ જાણી વાર વાર જોવા લાગ્યા અને વિચારવા લાગ્યા કે, આ દેરાસર રાજકુમારે બ ધાવ્યુ છે તેણે આ મારી અને બળદની હકીકત શીરીતે જાણી ?

શેઠની ચિત્ર પાસેની ઘટના કુમારના સેવકોએ જાણીને, કુમારને પહોચાડી જે સાભળીને અત્યત ખુશી થએલો

રુષભધ્વજ કુમાર શેઠ પાસે આવી, શેઠને પ્રણામ કરી પોતાની ગયા જન્મની હકીકત સભળાવી શેઠની ખુબખુબ પ્રશસા કરી, પોતાના પિતા થકી પણ શેઠ ઉપર અધિક પૂજ્ય બુદ્ધિ ધરવા લાગ્યો

પિતાના મરણ પછી કુમાર રુષભધ્વજ રાજા થયો રાજ્ય શેઠને આપવા ઘણોજ આગ્રહ કર્યો, શેઠે નિરીહ ભાવથી રાજ્ય લેવા નિષેધ કર્યો પરતુ કુમારને ધર્મમા ખુબ મજબુત બનાવ્યો કૃતજ્ઞ કુમાર શેઠ અને ધર્મ બન્નેને પોતાના મહાન ઉપકારી માનતો, શ્રી જૈન ધર્મનુ ઘણુ આરાધન કરતો પોતાના રાજ્યમા જૈન ધર્મને ફેલાવતો પ્રકટ પ્રભાવ નમસ્કારમહામત્રનો સાક્ષાત્ સ્વાનુભવ સિદ્ધ મહિમા જગતને સમજાવતો છેવટ સુધિ જૈનધર્મ અને પરમેષ્ઠિમહામત્રનો પ્રભાવ પોતાના રાજ્યમા ઘણોજ સમજાવી વિસ્તારી આરાધના પૂર્વક અવસાન પામી શેઠ અને રૂષભધ્વજ રાજા છેલ્લા ભવમા મહારાજા રામચદ્ર અને વિદ્યાધરાધિરાજ સુગ્રીવ થયા

બલદ જીવને પદ્મરુચિ શ્રાવકે નમસ્કારમહામત્ર દ્વારા ઉપકાર કરેલો તે છેવટે શેઠ જીવ મહારાજા રામચદ્રથયા અને બલદ મરી રુષભધ્વજ રાજા અને છેલ્લા ભવમા સુગ્રીવ રાજાથઈને પણ મહારાજા રામચદ્રના અનન્યભક્ત બન્યા હતા ઈતિ

ઈતિ નમસ્કારમહામત્ર પ્રભાવ સૂચક મહારાજા રામચદ્ર અને સુગ્રીવની સક્ષેપ કથા પૂર્ણા

અથ કંબલ અને શંબલ દેવત્વ પામનાર શેઠના બે વાછરડાની કથા

આ જબૂદ્રીપના આ ભરત ક્ષેત્રમા મથુરા નામની મહાપુરી હતી જેમા હજારોની સખ્યામા જૈન મદિરો હતા લગભગ નાગરીનો મોટો ભાગ શ્રી વીતરાગ ધર્મ આરાધક હતો

તેજ નગરીમા જિનદાસ અને સાધુદાસી નામના શ્રાવક દપતી વસતા હતા બન્ને આત્માઓ શ્રાવકના બાર વ્રતના આરાધક હતા પરિગ્રહ પ્રમાણ પાચમા અણુવ્રતમા ચતુષ્પદ સર્વથા ન રાખવાનો અભિગ્રહ હતો છતા એક રબારી રબારણ પાસેથી દુધ લેવાના યોગે સ્નેહ થએલો હોવાથી અને રબારીના ઘેર વિવાહમા ચદરવા વિગેરે છીવટયા અને શોભાના સાધનો આપવાથી રબારીનો વિવાહ શોભતો થવાથી બદલામા શેઠને કાઈક આપવાનો વિચાર થયો

અને તુરતના જન્મેલા બે વાછરડાઓ લાવી શેઠ શેઠાણીને ભેટ ધર્યા શેઠ શેઠાણીને પાચમા વ્રતમા ચારપગા જાનવર ન રાખવા એવો નિયમ હોવાથી, વાછરડા રાખવાની ના કહી અને તે ભરવાડ ભરવાડણને ઘણાજ સમજાવ્યા, પરતુ ભરવાડ ભરવારણ વાછરડા મુકીને ચાલતા થયા શેઠ શેઠાણીના નિયમનો કે નિષેધનો તેમણે વિચાર કર્યો જ નહિ

ભરવાડ દપતી (ધણી ધણિયાણી) ગયા પછી શેઠ દપતી વિચાર કરવા લાગ્યા કે જો હવે આ વાછરડા પાછા

મોકલીશુ તો તે બિચારાઓને **અમ્મી** કરશે (આખલા છે તેને બલદ બનાવી નાખશે) વળી મોટા થતા હળ અને ગાડામા જોતરશે ઇત્યાદી દુખિઆ થસે આપણે પરિગ્રહ તરીકે રાખવાની બાધા છે પરતુ સ્વામીભાઈ તરીકે રાખ વાની બાધા તો નથી માટે સ્વામીભાઇ તરીકે રાખવાથી **પાચમુ વ્રત ભાગશે નહિ પરતુ બારમુ વ્રત આરાધાશે** એમ વિચારી બન્ને વાછરડાઓને પોતાના અતિથિ તરીકે રાખ્યા

ક્રમેકરીને વાછરડાઓ મોટા થવા લાગ્યા શેઠ દપતી તો તદ્દન ધર્માત્મા હોવાથી લગભગ આખો દિવસ સામાયિકમા રહી પુસ્તક વાચે છે વાછરડાઓને પાસેજ બેસાડે છે ભાવિ કલ્યાણવાળા આત્મા હોવાથી વાછરડા શેઠદપતીના ધર્મના ઉદ્ગારો અને આચાર બરાબર જુવે છે

અને જ્યારે શેઠ શેઠાણી અષ્ટમી ચતુર્દશીએ પૌષધ અને ઉપવાસ કરે છે ત્યારે વાછરડાઓ પણ શેઠઅને શેઠાણીના આચાર દેખી ઘાસ પાણી લેતા નથી ઉપવાસ કરે છે અને પુસ્તક વચાતુ સાભળે છે

શકા-શુ પશુઓ પણ મનુષ્યની પેઠે ઉપવાસ કરી શકે ખરા ?

સમાધાન-જરૂર કરી શકે છે જૈન શાસનમા પશુઓને ચોથુ તથા પાચમુ ગુણગણુ માનેલુ છે અને ચડકૌશિક નાગ, લવણસમુદ્રના મચ્છ તથા રૂપસેન હાથી વગેરેના તપ સહિત અનશનના વર્ણનો શાસ્ત્રમા ઘણા મળે છે

ઉપર સુજણનુ વાછરડાઓનુ આચરણુ જોઈ શેઠ શેઠાણી ઘણુજ આનદ પામતા વાછરડાઓને પુત્રની પેઠે પાળે છે તેમ વાછરડાઓ પણુ વય થવાથી વાછરડા મટીને વૃષભ થયા શોભે છે

એક દિવસ જિનદાસશેઠ અને શેઠાણી કયાઇક ઘર બહાર ગયા હતા અને શેઠનો મિત્ર પરગામથી આવેલો ગામના પરિસગ્મા ભડીરવ નામના યક્ષથી યાત્રા કરવા જવા સારૂ આવ્યો અને વૃષભોને ગાડીએ જોડીને જતા વલતા ઘણાજ દોડાવી લાવીને શેઠના ઘેર બાધ્યા

આ બે જુવાન બલદોને જીદગીમા ધુસરૂ ન દેખ વાથી વલી ઘણોજ માર પડવાથી શરીર ઉપર ઘણીજ નબળાઈ આવી ગઈ અને મુર્છા ઉપર મુરછા આવવા લાગી

પોતાના પુત્ર તુલ્ય વાછરડાની આવી દુર્દશા જોઈ શેઠ શેઠાણીને ઘણુજ લાગી આવ્યુ વાછરડાઓની આખો આથી આશુ ધારા ચાલતીજ રહી તે જોઈ શેઠ શેઠાણી પણુ ગળગળા થઈ ગયા અને વાછરડાઓને ધર્મ સભળાવવો શરૂ કર્યો અનશન કરાવ્યુ નમસ્કાર મહામત્ર સભળાવવા શરૂ રાખ્યા નમસ્કાર મહામત્રના ધ્યાનમા તત્પર, બન્ને બલદો મરીને ભુવનપતિ નિકાયમા કબળ અને સબળ નામના દેવ થયા અને તુરતના ઉત્પન્ન થયેલા બ નેએ આવીને ભગવાન મહાવીરદેવના ઉપસર્ગનુ નિવારણુ કર્યુ

ઇતિ નમસ્કાર મહામત્ર મહાત્મ્યપોષક કબળ સબળ કથા પૂર્ણ

અથ નમસ્કારમહામંત્રનો તાત્કાલીક ઉપકાર બતાવનાર એક શાલવીની કથા.

કોઈક ગામમા એક શાળવી વણુવાના કાર્યમા ઘણોજ હોશિયાર હતો સૂતર અને રેશમ બન્ને પ્રકારના ઘણા વસ્ત્રો વણી શકતો હતો તેને નવોઢા બે સ્ત્રીઓ હતી તે કારીગર હતો સાથે ઘણોજ વિલાસી હતો તેને સ્ત્રી વિના ક્ષણવાર ગમતુ નહિ તેથી તે પોતાની બન્ને સ્ત્રીઓને વસ્ત્રના બે છેડે ઉભી રાખતો તાણો અને વાણો બન્નેને સરખા કરતો બન્ને બાજુના કિનારે પહોચતો ત્યારે પોતાની સ્ત્રીના અગતુ અડપલુ કરતો કયારેક સ્તનમર્દન કરતો કયારેક ચુબન કરતો તો કયારેક આલિગન પણ કરી લેતો

તેની આવી ચેષ્ટા અહર્નિશ ચાલુજ રહેતી ઘરમા ચોથુ માણુસ ન હોવાથી આ ત્રણ માણુસોની પશુચેષ્ટાને કસો રોકટોક થતો નહિ એકદા કોઇ અવધિજ્ઞાની મુનિ રાજ ગોચરી નીકળેલા તેની ખડકીમા પેસતા શાળવીએ મુનિરાજને જોયા અને પોતાની પત્નીને ચુબન કરી મુનિરાજને પુછયુ કેમ તમને આનો સ્વાદ કયાય જોવા મલે છે ? આવુ સુખ તમે કયાઇ જોયુ છે ? તમારા જેવા વનવાસીઓને આવુ સુખ સ્વપ્નામા પણ કયાથી હોય ?

મુનિરાજ અવધિજ્ઞાની હોવાથી તેનુ તદ્દન અલ્પાયુ જાણી, કહેવા લાગ્યા કે હે ભદ્ર ? અતિઅલ્પ જીવતર બાકી છે જીવતરની છેલ્લામા છેલ્લી ક્ષણો જાય છે આ તારી કદર્પચેષ્ટા તને કુગતિમા ફસાવી દેશે આવતા જન્મનુ

શબળ લેવા માટ ?

મુનિરાજના વચન સાભળી આટવી બધી મરણુની નિકટતા જાણી સાળવી એકદમ ગભરાયો મુનિને પુછવા લાગ્યો હવે શુ કરવુ મને બચાવો ? આવા તેના દૈન્ય વાકયો સાભળી મુનિરાજે તેને નમસ્કારમહામત્ર સભલાવવા શરૂ કર્યો

સપ્રભાવ નમસ્કારમહામત્ર શાળવીના કાનમા પડવાની સાથેજ આત્મા ઉત્તમ હોવાથી ચિત્તમા એકાગ્રતા આવી ગઈ દયાના સમુદ્ર ગુનિરાજ નમસ્કારનુ રહસ્ય અને દેવ ગુરૂ ધર્મનુ સ્વરૂપ સભલાવવા લાગ્યા ક્ષણવારમાજ સાળવીનો આત્મા નમસ્કાર મહામત્રના પ્રભાવથી મનુષ્ય શરીરનો ત્યાગ કરી દેવલોક ચાલ્યો ગયો અર્થાત્ દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયો

આ બાજુ તેની બ ને પત્નીઓ શોકકળ કરવા લાગી સગાંવહાલા ભેગા થઇ રડવા લાગ્યા ત્યારે દેવ નમસ્કાર મહામત્રના પ્રભાવથી શય્યામા ઉત્પન્ન થતાની સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે મે શુ પુણ્ય કર્યાં હશે ? હુ કયાથી આવ્યો ? ઇત્યાદિ વિચાર કરી જ્ઞાનથી પૂર્વનુ સ્થાન ગુરૂનો ઉપકાર પરમેષ્ટિ મહામત્રનો પ્રભાવ ખ્યાલમા આવ્યા

અને એકદમ પોતાના ઘેર આવી ગુરૂને પ્રણામ કરી કુટુ બને પ્રતિબોધ કરી બધાને નમસ્કાર મહામત્રનો પ્રભાવ સમ જાવીને દેવ સ્વસ્થાનમા ગયો પરમેષ્ઠિ મહામત્રનો પ્રભાવ વિચારીએ તો આવા બનાવમા પણ ખાસ નવાઈની વાત નથી

બીજી નવી એક નાનકડી ઘટના

શ્રી જૈનશાસનના કથા સાહિત્યમા ઘણા જાણીતા ચારૂદત્ત નામના એક શેઠને એક રૂદ્રદત્ત નામે મામાનો દીકરો ભાઈ હતો રૂદ્રદત્તે મુસાફરી માટે બે બકરા બોજો ઉચકવા સાથે લીધા બન્નેએ પહાડની મુસાફરી શરૂ કરી, આગલ જતા વિકટ માર્ગ આવ્યો એટલે પાપ કરવામા નિડર એવા રુદ્રદત્તે બન્ને બકરાને મારી નાખવાનો પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો ચારુદત્ત દયાલુ હતો તેણે આવુ પાપ નહિ કરવા ઘણો સમજાવ્યો પરંતુ ચારદત્તના દયામય વાકયોની કઠોર હૃદયના રુદ્રદત્ત ઉપર જરાપણ અસર ન થઈ તેણે પોતાની પાસેનો બકરો મારી નાખ્યો

જ્યારે ચારુદત્તના બકરા ઉપર તેની ક્રુર નજર પડી ત્યારે બકરો દયામણા મુખે ચારુદત્તની સામુ જોવા લાગ્યો ચારદત્તે તેને=બકરાને નમસ્કારમહામંત્ર સભળાવવા માડયા ખુબજ ધીરતા આપી નમસ્કારનુ સ્વરુપ સમજાવ્યુ બકરો મરીને દેવ થયો અને ચારૂદત્તને મહા ઉપકારી થયો

હવે છેલ્લા દશપૂર્વી મહાપ્રભાવક વજ્રસ્વામીના સમાગમમા બનેલી નમસ્કાર ચમત્કાર ઘટના બતાવાય છે

એકદા વિહાર કરતા કરતા વજ્રસ્વામી સૂરીશ્વર કોઇ એક નાના ગામડામા પધાર્યા હતા ત્યા ઘણાક ગામડીઆઓ વ્યાખ્યાન સાભળવા આવતા હતા તેમને ગુરૂમહારાજાએ

ગંઠસી-વેઢસી મુઠસી દીપસી વિગેરે સંકેતપચ્ચખ્ખાણુ નો ઉપદેશ આપ્યો

તે ઉપદેશ એક મદિરાના અઠંગ વ્યસનીને ગમી ગયો ગંઠસીનું પચ્ચખ્ખાણુ માગવાનો અભિગ્રહ લીધો પરંતુ મદિરાના વ્યસનમાં તરબોળ આત્માએ વારંવાર નમસ્કારમહામંત્ર ગણુવા કરોની ગાંઠ છોડવી મદિરા વાપરવી નમસ્કારનો પાર ગણુવો કંદોરાની ગાંઠ બાંધવી આ બધું જોઇને કુટુંબના માણુસોને ઘણુંજ આશ્ચર્ય થયું

હંમેશનો અને આખાદિવસનો ગંઠસી પચ્ચખ્ખાણુનો વ્યવસાય પ્રસ્તુત વ્યસનીને ગમેલો હોવાથી કંટાળો આવતો ન હતો પરંતુ જૈનશાસનના અજાણુ વ્યસનીના કુટુંબને કંટાળો અને કુતુહલ બન્ને ખુબ થતા હતા થાડા દિવસો ગયા એક દાડો તે વ્યસનીએ રેશમનો દોરો કંદોરા તરીકે બાંધ્યો હતો ગાંઠ સખત બેસી ગઈ હતી મદિરાની ભુખ ઘણી લાગી હતી ગાંઠ છુટે કે મદિરા પીશ પરંતુ મદિરાતો ભુલાઈ ગઈ પણુ નમસ્કારમહામંત્ર ગણુવાના ચાલુ રહ્યા તેમાં એકાગ્રતા આવી ગઈ તેટલામાં એકદમ આયુષ્ય તૂટયું અને (હમણાં જેમ માણુસોને હાર્ટફેલ થઇ જાય છે) મરણુ પામીને પહેલા દેવલોકે કપર્દી નામે યક્ષ થયો

કોઈ પૂર્વાચાર્યે કહ્યું છે કે

य पूर्वं तनुवाय सुरतरुस्त्वं दुष्कृतं पूरितोपि प्रत्याख्यान प्रमादमरमगट्टशामातिथेय प्रपदे । सेवाहेवाकशाली प्रथमजिन-

पदाम्भोजयो स्तीर्थरक्षा दक्ष श्रीयक्षराज स भवतु भविना विघ्नमर्द्दी कपर्द्दी ॥१॥

અર્થ—પૂર્વ અવસ્થામા પાપવ્યાપારમા મગ્ન અનેલો શાળવી પૂર્વજન્મના સુકૃતના લેશથી પચ્ચખ્ખાણનો ઉદય થવાથી દેવ લોકમા દેવાગનાઓનું આતિથ્ય=મહેમાનગતિ પામ્યો એવો અને શ્રીરુષભદેવસ્વામીની સેવાની ટેવવાળો તથા શ્રી શત્રુંજયતીર્થની રક્ષા=રક્ષણ કરવામા ચતુર શ્રી કર્પદીયક્ષ ભવિજીવોના વિઘ્ન નાશકરનાર થાઓ

આ દ્રષ્ટાન્તથી સમજી શકાય છે કે પરમેષ્ઠિમહામત્ર નો કેવો સુદર પ્રભાવ છે કે જેણે એક **તદ્દન અજ્ઞાની ગામડીઆ અજૈન કુવ્યસની** જીવને પણ એક મહાન સ્થાન પમાડી ખરેખરો આરાધક બનાવ્યો છે

આ પ્રમાણે આ નમસ્કારમહામત્રના ઉપકારો શ્રી જૈન સાહિત્યમા ઠામઠામ વેરાએલા પડયા છે ઘણાખરા કથાનકોમા નમસ્કારમહામત્રનો ઉપકાર=મહિમા જરૂર ચર્ચાયો છે

હજી પણ પરમેષ્ઠિમહામત્રના ચમત્કારના ઉદાહરણો વૃન્દારૂવૃત્તિ વગેરે ગ્રન્થોમાં **ભીલ–ભીલડી, શિવકુમાર, શ્રીમતી, બિજોરુ, દુંડિક ચોર પિંગલ ચોર,** પ્રમુખ ઘણા છે જે વાચવાથી નમસ્કારમહામત્ર પ્રત્યે સદ્ ભાવ કે અત્યાદર વધ્યાવિના રહે નહિં પરતું

પરમેષ્ઠિમહામત્રના પ્રભાવની પુષ્ટિમાટે હજી પણ કેટલીક જરૂરી બાબતો લખવાની હોવાથી ઉપરના કથાનકો

અમે અહીં ટાંકયા નથી તે તેતે ગ્રન્થોમાથી વાચકોએ જરૂર જાણી લેવા

શ્રી જૈનશાસનના બધા વિધાનો સર્વજ્ઞમૂલકજ હોવાથી આગમવાદ અને હેતુવાદ એ બન્ને સાધનોદ્વારા વસ્તુમાત્રની સિદ્ધિ કરવામા આવે છે કોઇકવસ્તુ કેવળ આગમવાદથીજ સિધ્ધ થાય છે જ્યારે કોઇક વસ્તુ કેવળ યુક્તિવાદથીજ સિદ્ધ થાય છે અને કોઇકમા બન્ને બાબતનો ટેકો હોય છે

નમસ્કારમહામત્ર આગમથી પણ સિધ્ધ થએલો છે યુકિતઓ હેતુઓથી પણ બરાબર સમજાઇ શકે તેમ છે તેથી આપણે આગમની (નમસ્કારમહામત્ર માહાત્મ્ય પોષક) ગાથાઓ જોઇ ગયા નમસ્કારમહામત્રના આલોક પરલોક પોષક ઉદાહરણો વિચારી ગયા હવે આપણે દલીલો પણ વિચારવી જોઇએ શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે કે

> आगमश्चोपपत्तिश्च सपूर्णं दृष्टिलक्षण ।
> अतीन्द्रियाणा अर्थाना सद्भावप्रतिपत्तये ॥१॥

અર્થ –અતીન્દ્રિય અર્થો એટલે સાક્ષાત્ નહિ દેખાતા પદાર્થોને સમજવા સારૂ આગમ અને દલિલો એટલે યુકિતઓ બન્ને વસ્તુનુ આલબન વિચારવુ તેજ સપૂર્ણ દૃષ્ટિ કહેવાય છે

શકા–આગમ એટલે શુ?

સમાધાન–ગણધર મહારાજાઓ અને પૂર્વાચાર્યોના બનાવેલા ગ્રન્થો તે આગમ કહેવાય છે

શંકા-પૂર્વાચાર્યોના બનાવેલા ગ્રન્થો હજારોની સંખ્યામા છે જ્યારે આગમ તો ૪૫) પિસ્તાલીશજ છે તેનુ કેમ ?

સમાધાન-શ્રીહરીભદ્રસૂરિ, શ્રીસિદ્ધસેનસૂરી, શ્રીજિનભદ્રગણિક્ષમાશ્રમણસૂરિ, શ્રીઉમાસ્વાતિસૂરિ તથા ચૂર્ણિકારો, શ્રીજિનદાસગણી, શ્રીધર્મદાસ ગણી, શ્રીસંઘદાસગણી, વિગેરે તથા શ્રીઅભયદેવસૂરિ, શ્રીશીલગુણસૂરિ, કલિકાળસર્વજ્ઞશ્રીહેમચંદ્રસૂરિ, શ્રીમલયગિરિસૂરિ, શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ, શ્રીધર્મઘોષસૂરિ, શ્રીમુનિચન્દ્રસૂરિ, શ્રીમુનિસુન્દરસૂરિ, વાદિવેતાલ-શ્રીશાન્તિસૂરિ, વાદિદેવસૂરિ, વાચકવરશ્રીયશોવિ. ઉ તથા શ્રીવિનયવિ, ઉપાધ્યાય વિગેરે આ અને આવા બીજા કેટલાક મહાપુરૂષોના વચનો આગમાનુસારિ હોવાથી આગમ જેવા માનવામા કાંઈ પણ વાધો નથી

શંકા-આગમો હતા તો પછી આવા બીજા ગ્રન્થો બનાવવાનું પ્રયોજન શુ ?

સમાધાન-આગમો એટલે સૂત્રો તેનુ લખાણ બહુજ ટુંકુ હોય છે અને તેને આલજીવો સમજી શકતા નથી તેથી જેમ વ્યાકરણના સૂત્રો ઉપર ટીકાઓ રચવી પડે છે તેમજ કાવ્યના ગ્રન્થો સમજવા ટીકાઓના આધાર લેવા પડે છે તેજ પ્રમાણે બુદ્ધિના સમુદ્ર ગણધર મહારાજાઓના મહા અર્થથી ભરેલા વાકયો સમજવા માટે આપણા કરતા હજા

રોગુણા બુદ્ધિમાન પૂર્વાચાર્યોની ટીકાઓ અને ગ્રન્થો આપણા જેવા બાલજીવોને ઘણાજ ઉપકારી હોવાથી જરૂરી છે

શંકા-બુદ્ધિ અને લબ્ધિના ભંડાર ગણધર દેવોના મહાર્થવાક્યો સમજવા બહુજ દુર્લભ છે આવુ સ્થાને સ્થાને પણ જાણવા મલે છે તો પછી આગમો ઉપર વિવેચન લખનાર પૂર્વના ટીકાકારોના વાક્યો ઉપર વિશ્વાસ શી રીતે રખાય ?

સમાધાન-આજકાલ નિરાધાર સૂત્રોના અર્થ સમજાવનાર આપણા ગુરૂદેવો કે પંડિત પુરૂષો ઉપર વિશ્વાસ રખાય છે તો પછી પરંપરાએ આપણા ગુરૂદેવોના પણ ગુરૂદેવો, અને આપણા ગુરૂદેવો કરતા પણ સંકડો કે હજારોગુણી બુદ્ધિના નિધાન પૂર્વસૂરિવરો ઉપર વિશ્વાસ રાખવામા વાધો શા માટે ?

કદાપિ શંકાકાર એમ પણ દલીલ કરે કે આપણા ગુરૂદેવો આગમને અનુસરનારી યુકિતઓ પૂર્વક અર્થ સમજાવે છે માટે આપણા ગુરૂના વિવેચનો અમને માન્ય છે તેજ ન્યાયથી પૂર્વાચાર્યોએ પણ આગમાનુસારિણી યુકિતઓ પૂર્વકજ આગમાર્થ સમજવા સારૂ **નિર્યુક્તિઓ ભાષ્ય ચૂર્ણિઓ અને ટીકાઓ** તેમજ ગ્રન્થો બનાવ્યા છે માટેજ ભવનાભીરૂ આત્માઓએ, સૂત્રની પેઠેજ પૂર્વાચાર્યોના વાક્યો માન્ય રાખવા જોઇએ એટલાજ માટે મહર્ષિપુરૂષો પ્રથમ નજરે આગમ એટલે પૂર્વપુરૂષોના વાક્યોને સમજવા

ભલામણ કરીને કહે છે કે પછી યુક્તિ આ બન્ને દ્વારા હેય-જ્ઞેય-અને ઉપાદેય વસ્તુ સમજવી આનેજ સમ્યક્ત્વી આત્માનું લક્ષણ કહેલ છે

તેથી હવે નમસ્કારમહામંત્રની મહત્તા સિદ્ધ કરવા થોડી દલીલો પણ વિચારીએ કારણ કે

जोहेउवायपक्खमि हेउओ। आगमम्मि आगमिओ ॥
सोसमयपन्नवओ सिद्धान्तविरोधगो अन्नो ॥१॥

અર્થ —જે વસ્તુ આગમોથીજ સિદ્ધ છે કે જેમા યુક્તિવાદ કામ લાગતોજ નથી તે જગ્યાએ (એટલે) તે વસ્તુ સમજવા માટે આગમથીજ સમજાવવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ ત્યા યુક્તિ લગાડવી વ્યાજબી નથી

તથા જે જગ્યાએ **યુક્તિઓથી—દલીલોથી પક્ષ-હેતુ દૃષ્ટાન્તથી** વસ્તુ સમજાવી શકાતી હોય ત્યા એકલા આગમનોજ આધાર ન રાખતા દલીલો પણ લગાવી શ્રોતાઓના ચિત્તમા ભગવાન જિનેશ્વરદેવના વચનો ઠસાવવા જોઈએ

તેજ ગીતાર્થ પુરૂષો ભગવાન વીતરાગના આગમવચનો બીજાઓને સમજાવવા યોગ્ય છે તેજ ગીતાર્થ મહાપુરૂષ ગ્રન્થો બનાવી શકે અને વ્યાખ્યાન વાચી શકે છે

આથી વિપરીત એટલે હેતુવાદ તથા અગમવાદના અજાણ, કઈ જગ્યાએ હેતુવાદનો ઉપયોગ કરવો, અને કઈ જગ્યાએ આગમવાદનો ઉપયોગ કરવો, આવુ જે ન સમજતો

હોય, તે માણસ ગ્રન્થ બનાવે, અથવા વ્યાખ્યાન વાંચે, તો તે મનુષ્યને સિદ્ધાન્તનો વિરાધક બતાવ્યો છે

પ્રશ્ન–આગમવાદ કોને કહેવાય?

ઉત્તર–નિગોદાદિના સ્વરૂપો આગમવાદ કહેવાય છે તેમા જણાવ્યુ છે કે

એક અગુલમા અસખ્યાતા આકાશ પ્રદેશો હોય છે એકેક આકાશ પ્રદેશ ઉપર, સૂક્ષ્મ નિગોદના ગોળા અસખ્યાતા હોય છે એક ગોળામા નિગોદો અસખ્યાતીઓ હોય છે એક નિગોદમા જીવો અનતાનત હોય છે જુઓ તેની ગાથા पद्दत असखअमा ह्इअसमसखयागोला । ,
गोर्ने असखनिगोओ सोऽणनजिओ जिओ असखपण्सो ॥२॥

અર્થ ઉપર પ્રમાણે સમજી લેવાનો છે આ વર્ણન કેનલીભગવાને જ્ઞાનથી જોઈનેજ કહ્યુ છે કેવલી ભગવતો રાગદ્વેષ અજ્ઞાનતાના અભાવવાલા હોવાથી અસત્યવાદી હોય નહિ માટે ઉપરના નિગોદાદિના સ્વરૂપો વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ પુરૂષોએ જ્ઞાન વડે જાણીને કહેલા હોવાથી તદ્દન સાચા છે તેમા શકા કરવા જરૂર નથી.

પ્રશ્ન–હેતુવાદ કોને કહેવાય? ઉત્તર–જેમા આગમ પ્રમાણ સાથે અનુમાનાદિક પ્રમાણોથી પણ દીવા જેવુ સમજી શકાય તે

પ્રશ્ન–કદમૂલમા અનતા જીવો કેવી રીતે હોઇ શકે? તે દલીલથી સમજાવો

ઉત્તર—આગમ પ્રમાણુતો ચોખ્ખુ ફરમાવે છે કે
" जेसिंअणताण तणुग्गा साहारणातेउ " ,

અર્થ જે અનતા જીવોનુ એક શરીર તે સાધારણ
વનસ્પતી કહેવાય છે સાધારણ વનસ્પતિ કહો કે, અનત
કાય કહો, બન્ને પર્યાય નામો છે એકજ શરીરમા અનતા
જીવો એકજ સાથે જન્મે છે અને સાથેજ શ્વાસ આહાર
આદિ લે છે તદ્દન અલ્પ આયુષ્ય ભોગવી મરે છે વળી
જન્મે છે

પ્રશ્ન—એકજ શરીરમા અનતા જીવો રહે અને આપણે
દેખી શકીએ નહિ આ કેમ બની શકે ?

ઉત્તર—અબ્જો વનસ્પતિ અને ખનિજ પદાર્થોની એક દવા
બને છે તેની તલતલ જેવડી તથા ખસખસના દાણા જેવડી
ગોળી બને છે આ ગોળીઓ પૈકીની એક ગોળીમા ઉપરની
અબ્જ ચીજો જેમ રહેલી માનવી પડે છે એજ પ્રમાણે
એક શરીરમા અનતા જીવો રહે છે તે સર્વજ્ઞ ભગવાનો
એ જ્ઞાનથી જોઇને કહેલુ હોવાથી સાચુ માનવા યોગ્યજ છે

પ્રશ્ન—એક મુહૂર્તમા ૧,૬૭,૭૭,૨૧૬ એક ક્રોડ
સડસઠ લાખ સત્યોતેર હજાર બસોને સોલ અવલિકા
બતાવવામા આવી છે આ વાત દલીલથી સમજાય એવુ
કહી શકો છો ?

ઉત્તર—અહીંથી અમેરિકા પાચહજાર માઇલ
છે તેના દડ કરીએ તો ૫૦ લાખ દડ થાય છે
તેના હાથ કરીએ તો બે ક્રોડ હાથ થાય છે તેના

યવ કરીએ તો ત્રણ અબ્જ ને ચોરાશી ક્રોડ યવ થાય છે તેની યુકા કરીએ ત્રીશ અબજને બોહતેર ક્રોડ થાય છે હવે અમેરિકામા બોલાએલ શબ્દ રેડીયાયત્રની સહાયથી એજ મીનીટમાં અર્ધી પાચ હજાર માઈલ આવી જાય છે પ્રસ્તુત રેડીયા મારફને આવના શબ્દો જ્યાથી રવાના થાય છે તે વચલા પણ બધા આકાશ વિભાગોને સ્પર્શીનેજ આવે છે વચલા બધાજ આકાશ વિભાગોને સ્પર્શતા એજ મિનિટ થાય છે ઉપરના યુકાય પ્રમાણ આકાશ વિભાગો ત્રીશ અબજ ને બહોતેર કરોડ થયા એક મિનિટમા એક શબ્દ રેડીઆની મહાયથી પદર અબજ અને છત્રીશ ક્રોડ યુકા વિભાગ ચાલ્યો આ પ્રમાણે દરેક યુકા વિભાગ પ્રમાણના ટાઇમ વિભાગ વિચારાયતો એક મિનિટનો પદર અબજ અને છત્રીશક્રોડમો ભાગ આપણે સમજી શકીએ છીએ

આજ પ્રમાણે યૂકાના આઠમા ભાગની લીક્ષા અને લીક્ષાથી પણ ઝીણા ભાગો વિચારી શકાય તેવુ છે તેનાથી પણ આકાશ પ્રદેશ ઘણાજ બારીક છે શબ્દો બધા સમ શ્રેણીના બધાએ આકાશ વિભાગોને સ્પર્શીનેજ આવે છે અમેરીકા અને આપણી વચ્ચે અસખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ છે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલા એક મિનિટનો સમય માનવામા યુકિતથી સમજાઇ શકે તેવુ છે

આવી આગમ અને યુકિતઓથી સમજવાની શાસ્ત્રોમા

ઘણી વાતો છે, અને તેને બુદ્ધિમાન પુરૂષો વિચારે તો બરાબર સમજી શકાય તેવી છે

માટે હવે મુનિઓદ્વારા પંચપરમેષ્ઠિ મહામંત્રનું મહાત્મ્ય આપણે વિચારીએ જગતમાં ધર્મો ઘણા હતા, હમણા પણ ઘણા છે અને અનંતકાલ અનેક ધર્મો રહેવાના છે દરેક ધર્મને માનનારા મનુષ્યો પોતપોતાના ધર્મપ્રરુપક પુરુષોના વિધાન અનુસાર ધર્મનું આચરણ કરે છે મોટા ભાગના મનુષ્યો બાપદાદાના ધર્મને જ વલગી રહ્યા હોય છે ગતાનુગતિક્તા સ્વભાવને અનુસરી લગભગ આખું જગત પરમાર્થ સમજતું નથી

છતાં એટલું ચોકસ છે કે, દુનિયાને આચરણ પ્રત્યે સદ્ભાવ હોવાથી અનાચારનો વિરોધ જરૂર છે જ અને તે જ કારણથી કોઇને કહેવું પડયું છે કે,

કામક્રોધ મદ લોભકી, જબલગ ઘટમા ખાણ,
તબલગ પંડિત મૂર્ખહી, સબહી એક સમાન

જ્યાં સુધી માણસમાં કામવિકાર-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ જીવતા અને જાગતા બેઠા હોય, તે માણસ ગમે તેટલું ભણેલો હોય તોપણ વાસ્તવિક રીતે વિચારાય તો અભણ જ ગણાય કારણ કે જ્ઞાન એ આત્માનો ગુણ છે અને જ્ઞાનદ્વારા આત્માને લાભ જ થવો જોઇએ, એના બદલે આત્માને નુકશાન થાય તો તે જ્ઞાન કેમ કહી શકાય? કહ્યું છે કે,

યવ કરીએ તો ત્રણ અબજ ને ચોરાશી ક્રોડ યવ થાય છે તેની યૂકા કરીએ ત્રીશ અબજને બોહતેર ક્રોડ થાય છે હવે અમેરિકામા બોલાએલ શબ્દ રેડીયાયત્રની સહાયથી બેજ મીનીટમા અઢી પાચ હજાર માઈલ આવી જાય છે પ્રસ્તુત રેડીયા મારફતે આવના શબ્દો જ્યાથી રવાના થાય છે તે વચલા પણ બધા આકાશ વિભાગોને સ્પર્શીનેજ આવે છે વચલા બધાજ આકાશ વિભાગોને સ્પર્શતા બેજ મિનિટ થાય છે ઉપરના ચુકાગ્ર પ્રમાણુ આકાશ વિભાગો ત્રીશ અબજ ને બહોતેર ક્રોડ થયા એક મિનિટમા એક શબ્દ રેડીઆની સહાયથી પદર અબજ અને છત્રીશ ક્રોડ ચુક વિભાગ ચાલ્યો આ પ્રમાણે દરેક યૂકા વિભાગ પ્રમાણના ટાઈમ વિભાગ વિચારાયતો એક મિનિટનો પદર અબજ અને છત્રીશક્રોડમો ભાગ આપણે સમજી શકીએ છીએ

આજ પ્રમાણે યૂકાના આઠમા ભાગની લીક્ષા અને લીક્ષાર્ધા પણ ઝીણા ભાગો વિચારી શકાય તેવુ છે તેનાથી પણ આકાશ પ્રદેશ ઘણાજ બારીક છે શબ્દો બધા સમ શ્રેણીના બધાએ આકાશ વિભાગોને સ્પર્શીનેજ આવે છે અમેરીકા અને આપણી વચ્ચે અસખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ છે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલા એક મિનિટનો સમય માનવામા યુક્તિથી સમજાઇ શકે તેવુ છે

આવી આગમ અને યુક્તિઓથી સમજવાની શાસ્ત્રોમા

આ જગતના જીવોને અનતીવાર મનુષ્યપણુ મળવા છતા અને જગતના પૂજ્યપણાના સ્થાનો સાપડવા છતા જ્ઞાની–બુદ્ધિશાળીની ખ્યાતિઓ મેળવવા છતા–કામ, ક્રોધ, મદ અને લોભને ઘટાડવા તરફ લક્ષ થવુ જરૂરી હોવા છતા તે લક્ષ તે કામાદિ શત્રુઓને વધારવામા જ વપરાય છે, અને વાપરવાના જ પ્રયાસો થવા કરે છે

જેમ થોડે થોડે કાળજી વધવાથી–ધન વધતા પણ વાર લાગતી નથી **તેવડ ત્રીજો ભાઈ કહેવાય છે** એ ન્યાયે ગુણ પણ થોડે થોડે વધતા ગુણની વૃદ્ધિ થઈ બધાજ ગુણોની સપૂર્ણતા પ્રગટ થાય છે

શકા –આ જીવને અનતીવાર ગુણો મળવા છતા પાછા કેમ ચા યા જતા હશે અને કચારેક થોડા દોષો ઓછા થાય છે તે પાછા ફેર આત્મામા આવી જાય છે તેનુ કારણ શુ ?

સમાધાન -કારણ, ચોખ્ખુ દીવા જેવુ સમજાય એવુ દેખાય છે જુઓ, જ્યા જેની નાત–જાત કે સગા–વ્હાલા ઘણા હોય, ત્યા તેનુ જોર ઘણુ હોય, તે સ્વાભાવિક છે જ્યા મુસલમાનોના હજાર, બે હજાર ઘર હોય ત્યા દશ–વીશ હિંદુઓના ઘર હોય તે પણ ન હોય એવાજ લાગે તેને વહેલા–મોડા તે ગામ છોડવુ પડે કે વટલાઈને મુસલમાન થવુ પડે, તે જ પ્રમાણે અનતા કાળથી આત્મામા અનતા દોષોની ખાણો ભરેલી છે, તેમા કોઈકવાર મનુષ્યનો જન્મ મળતા પાચ–પચીશ ગુણો આવી

तद्ध्यात श्रुतयत नरा मा नरके पतन् ।
क्लेशाय सन्द, केव सर्वमेव विडम्बना ॥ १ ॥

અર્થ—એજ઼ુ જ્ઞાન તે જ કહેવાય કે, જેના વડે આત્મા નરકાદિ કુગતિઓમા ચાલ્યો ન જાય બાકી બધુ ભણતર આત્માને ક્લેશ અને વિડંબના પૂરતુ જ ગણાય

એટલે સસારમા–મનુષ્યપણામા પણ જ્ઞાનથી જ મનુષ્ય પૂજાય છે રાજા મહારાજાઓના અધિકારીઓ, ધન વાન વેપારીઓના મુનિમો, જ્ઞાનિના આગેવાનો બુદ્ધિબળથી જ મોગાઇ મેળવે છે કહ્યુ છે કે,

જ્ઞાન ચેતના સર્વજન, કિંમત અકલ તુલ્ય,
સરખા કાગલ હુડીના, આક પ્રમાણે મૂલ્ય

બુદ્ધિ એ આત્માનો જ ગુણ છે જ્ઞાન ચાલુ જન્મમા પણ આત્મા, જ્ઞાનની સહાયથી જ મહાન દેખાય છે, તો પછી અન્તરદષ્ટિથી જ્ઞાનગુણ આત્મામા પ્રવેશ કરે તો આત્મા ભવોભવ જ્યા જાય ત્યા કેમ ન પૂજાય ! કહ્યુ છે કે, विद्वान् सर्वत्र पूज्यते વિદ્વાન્ બીજુ કોણ ? વિદ્વાન આત્મા જ છે જીવવિનાનુ વિદ્વાનનુ મડદુ તો બાળીજ નખાય છે મડદાની પૂજા પણ તેમા રહીને ગએલા આત્માના પ્રભાવથી જ થાય છે માટે જ્ઞાની આત્મા પ્રતિદિનસ જ્ઞાનના વિરોધિ–કામ, ક્રોધ, મદ અને લોભને વધારે નહિ પણ ઘટાડે, તાજ તેને મળેલા જ્ઞાનની મોટાઇ ગણાય

પોતાની મેળે જ દોષો આત્મનગરમાંથી નીકળવા માંડતા, દોષો સર્વથા નિરવાસિત થઈ જતા ગુણો આવીને વસવા લાગશે, અને ક્રમે કરીને ગુણોથી આત્મા સંપૂર્ણ થઈ જશે આત્માને જેમ જેમ કાલ જતો જશે તેમ તેમ ગુણનો પક્ષપાત અને દોષ વિરોધની માત્રા વધી જતા સર્વથા દોષરહિત અને ગુણ સંપૂર્ણ થઈ જશે, એ તદ્દન શંકા વિનાની વાત છે

એટલે શ્રી જૈનશાસનમા અને બીજા દર્શનોમા ગુણનો આદર સમાન હોવા છતા સમજણનો ઘણોજ તફાવત છે એટલે જ ગુણનો આદર હોવા છતા ઇતર દર્શનોમા ગુણો આવતા નથી અને આત્મા સંપૂર્ણ બનતો નથી અને સંપૂર્ણતાના અભાવે જીવ મોક્ષ મેળવી શકતો નથી

શંકા –જો ઇતરદર્શનોમા જૈનદર્શનના જેવો જ ગુણાનુરાગ કે ગુણાદર હોય તો પછી ગુણોની વૃદ્ધિ થવામા હરકત શું ?

સમાધાન –એકલો ગુણાનુરાગ નકામો છે સાથો સાથ ગુણોની ઓળખાણ પણ હોવી જોઈએ ગુણોની ઓળખાણ ન હોય અને એકલો ગુણાનુરાગ હોય તો ફાયદો તો નથી થતો પણ નુકશાન ચોક્કસ થાય છે જેમ ચાદી ઉપરના રાગવાળો ચાદીના ફક્ત ચકચકાટને જ ઓળખતો હોવાથી ચાદીના ગુણને ન જાણવાથી ચાદીની જગ્યાએ છીપને પણ ચાદી માનીને ગ્રહણ કરતા વાર લગાડતો નથી, તેમ ગુણની ઓળખાણ વગરનો મનુષ્ય ખોટા

જાય ૫ તુ કામ, ક્રોધ, મદ અને લોભાદિ–દુર્ગુણોથી હામીને બેઠેલા આત્મનગર માં કોઈકનાર હિંદુ જેવા ગરીબડા બે, પાચ શ ગુણો આવે તો પણ ક્રોડો–અબજોની સંખ્યાવાળા અવગુણો રૂપ મુસલમાનોથી ભરેલા–પાકીસ્તાનરૂપ આત્મામાં શી રીતે ટકી શકે ?

શંકા –તો પછી જ્યારે ત્યારે આવશે તે પણ થોડા જ ગુણો આવશે અને તે અનંતા દોષોની હાજરીમાં જ આવશે અને ઉપરના વર્ણન મુજબ હારી ને બીઆઇને ભાગી જશે તો કોઈ કાળે પણ ગુણોનું જોર વધશે જ નહિ અને દોષો ઓછા થશે જ નહિ તો પછી આત્મા પોતાની અનંતગુણસમ્પત્તિ કેમ પામી શકશે ?

સમાધાન –બસ, એજ પ્રમાણે જીવના અનંતાફેરા નકામા ગયા છે થોડા ગુણો આવ્યા અને ઘણા દોષોએ તેમને હંફાવીને નસાડી મુક્યા, અને બિચારા અજ્ઞાની આત્માએ ગુણોનો પક્ષ ન કરતા દોષોનો પક્ષ ચાલુ રાખ્યો એટલે ગુણોની ક્યારે પણ જીત ન જ થતા હાર થઈ છે વાત પણ સાચી જ છે કે, જેનો વકીલ બળવાન હોય તેને જ જિત મળે છે હવે જો અનંતા અવગુણોની હાજરીમાં પણ થોડા ગુણો આવે અને આત્મારામ જાગૃત થઈ જાય અવગુણોની વકીલાત બંધ કરીને ગુણોનો પક્ષપાત વધારે, દોષનો વિરોધ અને ગુણની મિત્રતા આરંભાય તો ભલે દોષોની અનંતતા હોય તો પણ તેમની હાર થવાથી તેમની નબળાઈ શરૂ થતા તેઓ સ્થાન છોડી જવાના થવા માંડશે અને,

હિંસાની વૃત્તિ ચાલુ રહે છે, એટલે અહિંસાને માન વચનથી માની છે, પરંતુ આચરણથી નહિ

તેમજ બ્રહ્મચર્યના વખાણો કરવા છતાં આપત્તિકાળે રાજાની રાણીઓને પણ પોતાનું રાજ્ય ટકાવી રાખવા ઋષિ મુનિઓને સેવવા વિગેરેની વાતો લખવી પડી છે તથા **પચ્ચનુ આપત્સુ નારીણા પતિરન્યો વિધીયતે-પાંચ કારણે સ્ત્રીઓ બીજો પુરુષ પણ કરી શકે**, આવું પણ લખાણ લખાઈ ગયું છે, વિશ્વામિત્ર અને પારાશર જેવા સ્ત્રીઓ દેખીને ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છતાં તેમનું મુનિપણું માન્ય રખાયું છે, તથા વશિષ્ટ અને ગાતમ જેવા જીવ્યા ત્યાં સુધી સ્ત્રીઓવાળા રહ્યા છતાં તેમને મહર્ષિ તરીકે માન્ય રાખ્યા છે તથા ગૃહસ્થાશ્રમી મનુષ્યો પોતાની પત્ની સાથે મૈથુન સેવે તેમાં પાપ લાગતું જ નથી, તથા ઋતુધર્મને પામેલી પુત્રીને, નહિ પરણાવનાર પિતાને-પગલે પગલે મહાપાપી વર્ણવ્યો છે તથા કન્યાદાનને-મહાદાન કીધેલું છે ઇતરદર્શનકારોના આવા બધા વિધાનો બ્રહ્મચર્યના પોષક જરા પણ નથી પરંતુ નાશક ચોક્કસ છે

એવીજ રીતે સત્યનું સમર્થન કરતા ઈતરદર્શનકારો એ પોતેજ એટલા બધા અસત્ય લખ્યા છે, કે વાચનારને સાંભળતા-વાંચતા આશ્ચર્ય થયા વિના રહે જ નહિ આ જ પ્રમાણે અચૌર્ય અને અપરિગ્રહની વાતો પણ વાંઝણીના પુત્રને પરણાવવા જેવીજ લખાઈ ગઈ છે

એટલે ગુણની સમજણ વિનાનો ગુણાનુરાગ તે લાભ

ગુણાનુરાગથી કોઇકવાર સાચા ગુણીનો ત્યાગ કરીને ગુણા ભાસને પણ આદરી બેસે છે

શંકા–એમ કેમ કહો છો, જૈનો સિવાયના ઇતર દર્શનકારો પણ અહિંસા સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ આ પાંચ ધર્મોને યોગ્ય માને છે

સમાધાન–અહિંસાદિ પાંચને શ્રી વીતરાગ શાસનમાં પ્રથમ નંબરે સ્થાન અપાય છે નીતિ અને ધર્મ બંનેને આ પાંચ વસ્તુની અનિવાર્ય જરૂર છે, માટે જ ઈતરદર્શનકારોએ પણ આ પાંચ મહાધર્મોને–વચનથી સ્વીકાર્યા છે પરંતુ આચરણમાં અહિંસાદિ પાંચને સ્પર્શ માત્રથી પણ આવર્યા નથી

જુઓ, ઇતર દર્શનપ્રરૂપકોએ અહિંસાને સારી માનવા છતાં, अहिंसापरमोधर्म સ્થાને સ્થાને લખવા છતાં તેનાથી વિપરીત ઘણું લખાણું દેખાય છે જુઓ, રાજાઓને શીકાર કરવાથી પાપ ન લાગે પરંતુ ધર્મ થાય છે, હિંસક પ્રાણીઓ, સર્પાદિનો નાશ કરે એમાં અધર્મ નથી, સિંહ અને વાઘ જેવા પશુઓનો નાશ કર્યો–કરાવ્યો તે અધર્મ નથી, બીલાડા વિગેરે પ્રાણીઓ પોતાની પ્રાણવૃત્તિ માટે અન્ય જીવોનું ભક્ષણ કરે તેથી તે જીવોને પાપ લાગતું નથી, આવા આવા હિંસાને જ સમર્થન આપનારા વચનો સ્થાને સ્થાને જોવાતા હોવાથી તેના વાચનાર મનુષ્યોમાં અહિંસાની વૃત્તિ ઉત્પન્ન થતી નથી અને

સમાધાન–મોટો વાધો જ એમા છે, છબરડો જ એમા વળે છે, દેવ, ગુરૂ અને ધર્મના નામે જ જગતભરમા મોટા ગાબડા પડયા છે

જુઓ, દુનિયાની કહેવતો, **બાપ એવા બેટા, મા એવી દીકરી, રાજા તેવી પ્રજા,** એ જ પ્રમાણે **દેવ તેવા ભક્તો,** આ આખાયે જગતમા કુદેવ, કુગુરુ, અને કુધર્મોએ આત્માઓનુ જેટલુ બગાડયુ છે, તેટલુ માથાના કાપનાર શત્રુઓએ બગાડયુ નથી

કારણુ કે, અનતા કાલે એકવાર મનુષ્ય જન્મ મલે છે, તે પણુ કુદેવ, કુગુરૂઓના પ્રપચોદ્વારા મહાપાપાચરણો આચરવાથી નકામો બને છે, અને ફેર પાછો આત્મા ચોરાશીના ફેરા કરવા ચાલ્યો જાય છે જુઓ, કોઇ કવિ રાજ કહે છે કે,

કાતો ગુરૂમાવળીઓ મળીયો કાતો જીવ તુ પાપી
ધર્મ પ્રયાસ અનતા કીધા, પણ કર્મજાળ નવી કાપી

તેથી મનુષ્યજન્માદિ સુસામગ્રીઓ મલવા છતા, ગુણાનુરાગ આવવા છતા ગુણુ ઓળખવા પ્રયાસ ન થવાથી **બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર**–જેવા કચન–કામિનીના ભજ નારા હતા

હિસા–જુઠ–ચોરી–મૈથુન–પરિગ્રહ–યુદ્ધ અને શ્રાપ જેવા ભયકર દોષોમા તરબોળ બનેલા કુદેવોને દેવ તરીકે માની લેવા પડ્યા છે અને કચન–કામિનીના ત્યાગી હિસા,

દાયક નથી પ તુ લાભનો નાશ ક નાર છે, એમ માન્યા વિના ચાલતુ નથી

શકા-ગુણની સમજણ ભલે ન હોય તોપણુ ગુણાનુરાગ હોય તો શુ ખોટુ છે ? અમે કયા દોષોના રાગનો પક્ષપાત કરીએ છીએ ?

સમાધાન-ગુણાનુરાગ વસ્તુ ઘણી સારી ચીજ હોવા છતા ગુણની ઓળખાણ ન હોવાથી લાભ બીલકુલ થાય નહિ પણ હોલ પ્રગટ થાય છે જુઓ, ઔષધના રાગવાળો મનુષ્ય ઔષધની ઓળખાણ વિના ઔષધ ખાય તો વખતે મરી પણ જાય વધા ડરવામા હુશીયાર પણ તેજી-મદીનુ ધ્યાન રાખે જ નહિ તો ચોકસ મૂળ મુડિ ગુમાવીને ભીખ માગનો થાય ઉનાના ગુણ ઘણોજ સારો હોવા છતા બાળક-જાળતી ખબર ન રાખે તો ઉતારતા તા જાય પ તુ ભેગી બાબરૂ પણ જાય

એટલે સમજણુ વિનાનો ગુણાનુરાગ પીત્તળમા સોનાનુ, છીપ અને જસતમા ચાદીનુ અને કાચમા હીરાનુ ભાન કરાવી નાખતો હોવાથી બને ગુણાનુરાગ સારો કહેવાથી હોવા છતા નબળા જ નિવડે છે

શકા-આતો બધી સમજણની વાતો છે અમે તો દેવ, ગુરૂ, ધર્મમા ગુણાનુરાગ માનવાનુ કહીએ છીએ એમા શુ વાધા છે ?

પુરી એક અધેરી ને ગડુરાજા.
ટકે શેર ભાજી ટકે શેર ખાજા

નગરી છે અધેરી અને રાજા છે ગાડો, એટલે ભાજીને ખાજા સરખા હોવા જોઈએ, એ જ ન્યાયથી કચન-કામિનીવાળા અને કાચા અને અણગળ જળમા સ્નાન કરનારા, વનસ્પતિઓનુ છેદન-ભેદન કરનારા, કદ-મૂળ ખાનારા એવા કુગુરુઓને ગુરુ માન્યા અને ઘરબાર, પત્ની પરિવાર, ધન-દોલત, રાજ્ય-અધિકારને વમન તથા વિષ્ટાની માફક ત્યાગ કરી તદ્દન અકિંચન ભાવ આદરી સર્વથા શરીરમા નિસ્પૃહ નહી, આહાર-વસ્ત્રનો પણ મમત્વ ત્યાગી, માધુકરી વૃત્તિમા જીવન જીવનારા સુગુરુઓને ઓળખ્યા જ નહિ, તેનુ ખરૂ કારણ ગુણની ઓળખાણનો અભાવ છે

શકા -બનવા ચેગ્ય છે, કે દેવ-ગુરૂમા કદાપિ સપૂર્ણતા ન પણ હોય, તો પણ ધર્મનુ વર્ણન ખરાબર હોય તો જગતને લાભ થવામા વાધો કયા દેખાય છે?

पचैतानि पवित्राणि सर्वषा धर्मचारिणां।
अहिसा सत्यमस्तेय ब्रह्मचर्यमसगता

અહિસા, સત્ય, 'અચૌર્ય', બ્રહ્મચર્ય અને અસગતા [સર્વસ્વત્યાગ] સર્વ દર્શનકારોને સરખી રીતિએ માન્ય છે એટલે ધર્મની આરાધનાનો લાભ બધાઓને સરખો મલવામા વાધો કયા?

સમાધાન-દેવોએ ધર્મનુ વર્ણન કર્યુ પણ પોતે આચરણમા મુકયુ નહિ, ગુરુઓએ ધર્મને વાચી સભળાવ્યો

જુઠ-ચોરી-મૈથુન-પરિગ્રહ-ક્ષુધા-શ્રાપ-રાગદ્વેષ-અજ્ઞાનતાના ત્યાગી, શત્રુ-મિત્ર પર સમચિત્તવૃત્તિવાળા, જગતના પ્રાણીમાત્રના અમરણ બધુ જેવા, હિતાહિતની સાચી સમજણ બતાવનારા, સ્વયં સત્ય આચરણ આચર્યા પછી જ આખા જગતને સાચુ સમજાવનાર, લોકાલોક-અને જીવાજીવને જાણનારા, સર્વદોષથી મુક્ત અને બધાજ ગુણોની ખાણ એવા શ્રી વીતરાગદેવને છોડી દીધા છે

એટલુ જ નહિ પરંતુ ઉપરોક્ત કુદેવોના વખાણ અને સુદેવોની નિન્દા પણ ચો ૨ થઇ જાય છે કુદેવોની પ્રશસામા નાભગી આનદ થતા સાથે ભગવાન વીતરાગની પ્રશસામા ભારોભાર ઠેર પણ આવી જાય છે, એટલે અહિંમા પરમો ધર્મ સૂત્રમા જેટલી પોલ છે તેટલી જ પોલ પણ ગુણાનુરાગમા રહેલી છે

એ જ પ્રમાણે ગુરુઓમા પણ ગુણની ઓળખાણના અભાવે ગુણાનુરાગ, મિથ્યાત્વની પુષ્ટિ કરનારો બને છે જુઓ, ગુણની ઓળખાણના જ અભાવે **ગૌતમસ્વામી, સુધર્માસ્વામી, જબૂસ્વામી, શાલીભદ્ર, ધન્નાજી, સ્થૂલભદ્રજી, મેઘકુમાર, ખધકમુનિ, ઢઢણમુનિ** આદિ મહર્ષિઓની કથાઓ વાચતા જગપણ આનદ થતો નથી પરંતુ **વિશ્વામિત્ર, પારાસર, દ્વૈપાયન, વશિષ્ઠ, અગસ્ત્ય, અત્રી, ગૌતમ, વાલ્મીક, ગણપતિ, કાર્તિકસ્વામી** વિગેરેની વાતો સાભળવામા ઘણો જ રસ પડે છે, કારણ કે,

જ્ઞાન, ચારિત્રની આરાધના કરવાપૂર્વક અને યોગ્ય જીવોને પણ શ્રી વીતરાગમાર્ગનો યોગ્ય ઉપદેશ આપી સ્વયં તરવા-પૂર્વક અન્યને પણ તારનારા બને છે

ધર્મ પણ શ્રી વીતરાગદેવ અને આચાર્યાદિ ગુરુઓએ આચરેલો, જગતના પ્રાણી માત્રને ઔષધની માફક પરિણામે હિતકારી, જીવમાત્રની દયામય જ્ઞાનક્રિયામય, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રમય, દાન, શીલ, તપ, ભાવનામય, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને ભાવને લક્ષમા રાખી નિશ્ચય વ્યવહારથી સબદ્ધ શ્રી વીતરાગદેવનો જ બતાવેલો પક્ષ, હેતુ અને દ્રષ્ટાન્તથી સિદ્ધ થયેલો વિસંવાદ વગરનો હોવાથી ન્યાયી મનુષ્યોને, બુદ્ધિમાન મનુષ્યોને અને પરીક્ષક મનુષ્યોને ચોક્કસ ગમી જાય તેવો છે

ઉપર બતાવેલા ધર્મમાર્ગને મજબુત બનાવવા માટે અહિંસાદિ પાચેને સમર્થન કરનાર જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર અને વીર્યાચાર વિગેરે સાધ્વાચારોના વિસ્તારથી વર્ણનો બતાવીને અહિંસાદિ પાચેને ક્ષતિ પહો ચાડનાર હિંસા વિગેરે આશ્રવોના ભેદ-પ્રભેદ સમજાવી, ધર્મમાર્ગને ખુબજ સ્પષ્ટ કરી નાખ્યો છે

સાથોસાથ ચાર ગતિ અને ૮૪ લાખ યોનિનુ સ્વરૂપ બતાવી તેના કટુક વિપાકો સમજાવી, અહિંસા, હિંસાદિ, આચરણ, અને ત્યાગના ફળો પણ ખુબજ સ્પષ્ટ કરી બતાવ્યા છે

વળી શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ કેવળજ્ઞાનદ્વારા જીવોનુ વિભાવસ્વરૂપ અને તેના યોગે મળેલા નરક અને તિર્ય

પણ પોતે આદર્યો નહિ, તેથી ભકત લોકોના ધર્મની અસર થઇ નથી અને થવાની પણ નથી કારણ કે **મહાજનો યેનગત સપન્થા** મોટા માણસોનું આચરણ જોઇને ભકત મનુષ્યો અનુકરણ કરે છે જુઓ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વરે, અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અસંગતાની વાતો જણાવી છતા તેમણે હિંસા, જુઠ, ચોરી મૈથુન, પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો જ નથી તેજ પ્રમાણે ગુરુઓ-ઋષિ મુનિઓએ શ્રાપો આપ્યાના દાખલા પણ ઘણા મલે છે શ્રાપ દેવાથી હિંસા લાગે છે, જુઠ બોલાય છે સ્ત્રીઓ [પરસ્ત્રીઓ] સેવવાથી, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ એ પાંચે દોષો લાગે છે, માટે ઉપરના ધર્માચરણની વાતની જરા પણ અસર થઈ નથી

જ્યારે શ્રી જૈનધર્મના પ્રરૂપક શ્રી તીર્થંકર દેવો પોતે સંપૂર્ણ આચરણવાળા હતા આત્માની ભવાભિનંદી અને પુદ્‌ગલાનંદી એ બે ભયંકર અપદશાઓનો ત્યાગ કરી સંપૂર્ણ આત્માનંદપણાને અનુભવીને સહજાનંદપણાને પામેલા હતા શબ્દ, રૂપ, રસ, ગન્ધ અને સ્પર્શના તમામ વિકારોનો ત્યાગ કરીને અવિકારી દશાને અનુભવનારા બની, ક્રોધાદિ શત્રુઓનો નાશ કરી, સદ્‌ચિદાનંદસ્વરૂપને પામી, સર્વજ્ઞતા, વીતરાગતા અને યથાર્થભાષિતા વિગેરે અનંતગુણોના ભોગી થયેલા હોઈને જગતના ઉપકારી જાહેર થયા છે

તેજ પ્રમાણે શ્રી વીતરાગ શાસનના ગુરુઓ પણ સર્વથા હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહનો ત્યાગ કરીને બાહ્ય, અભ્યન્તર, પરિગ્રહને છાંડીને પોતે સમ્યગ્‌દર્શન,

જ્ઞાન, ચારિત્રની આરાધના કરવાપૂર્વક અને યોગ્ય [illegible] પણ શ્રી વીતરાગમાર્ગનો યોગ્ય ઉપદેશ આપી સ્વ [illegible] પૂર્વક અન્યને પણ તારનારા બને છે

ધર્મ પણ શ્રી વીતરાગદેવ અને [illegible] ઓએ આચરેલો, જગતના પ્રાણી માત્રને [illegible] પરિણામે હિતકારી, જીવમાત્રની દયામય, [illegible] સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રમય, દાન, [illegible] તપ [illegible] મય, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને ભાવને [illegible] નિશ્ચય વ્યવહારથી સબદ્ધ શ્રી વીતરાગદેવે [illegible] હેતુ અને દ્રષ્ટાન્તથી સિદ્ધ થયેલો [illegible] હોવાથી ન્યાયી મનુષ્યોને, બુદ્ધિમાન [illegible] મનુષ્યોને ચોક્કસ ગમી જાય તેવો છે

ઉપર બતાવેલા ધર્મ [illegible] બનાવવા માટે અહિંસાદિ પાંચેને [illegible] આચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર [illegible] વિગેરે સાધ્વાચારના વિસ્તારથી વર્ણનો [illegible] પાંચેને [illegible] ચાડનારા હિંસા [illegible] સમજી ધર્મમાર્ગને ખુબજ [illegible] છે

સાથોસાથ [illegible] ૮૪ લાખ યોનિ [illegible] બતાવી તેના [illegible] અહિંસા [illegible] છે આચરણ, [illegible] ઉપાય [illegible]

[illegible]

વિભાગ [illegible] મળેલા

આદિ કુગતિના ભયકર દુખો, અનતાકાળની જીવની રખડ પટ્ટી, છેદનભેદન, તાડન, તર્જન, આદિ, અનતાનત દુખના પ્રકારો સપૂર્ણપણે જાણીને જગતની સમક્ષ રજુ કર્યા હોવાથી જીવોને સસાર અને પુદ્ગલ ઉપરથી રાગ ઘટવાની ઘણીજ યુકિતઓ જાણવા મળે છે

આજ કારણથી શ્રી વીતરાગ જિનેશ્વરદેવોના ધર્મ દાયર, ધમદેશક, ધર્મમાર્ગવિ શુદ્ધ અને બોધક, મુક્ત અને મોચક વિગેરે વિશેષણો વાચવાથી અને વિચારવાથી પણ ઘણાં આત્માઓ મુક્તિના આરાધક બની શકે છે

જ્યારે ઇતરદેવોના ત્રિપુરારિ મધુરિપુ, બલિધ્વંસી, કસારિ, કટભજિત, શૂલી, કુનિવાસા, ઉગ્ર, કપાલભૂત, ત્રિપુરારિ, વિરૂપાક્ષ વિગેરે નામો પણ સમજનાર જીવોના ધર્મને પોષનાર થવાને બદલે અધર્મને વધારનારા બને છે

વળી ઇતરદેવોની મૂર્તિઓને જોવાથી પણ જીવોને લાભ થતો નથી કારણ કે કયાક રાધા-કૃષ્ણનુ જોડલુ હોય છે, કયાક વળી સીતારામની મૂર્તિઓ હોય છે, તો બીજી જ યાએ પાર્વતીયુકત શીવજીના લગનો આકાર જોવાય છે, કોઇ જ યાએ શખ, ચક્ર ને ગદા હોય છે, ક્યાક વળી ત્રિશૂલ હોય છે, તો કોઇ જગ્યાએ ભયકર આંખોના દેખાવ હોય છે, આ બધુ જોનાર સસારી મનુષ્યને પાપથી ડરવાને બદલે પાપથી તરબોળ બનવાની તક પ્રાપ્ત થાય છે

જ્યારે શ્રી વીતરાગદેવની મૂર્તિ જોઇ જુદી જ છાપ પાડે છે જુઓ, એની પાસે નારી ન હોય, શ્રી વીતરાગની!

મૂર્તિના હાથમાં કશું હથીયાર ન હોય, શંખ કે વાંસળી, વીણા કે વાજા ન હોય, ચક્ષુ તદ્દન નિર્વિકાર હોય છે, વદન એકદમ પ્રસન્ન હોય છે, કામવિકારો તદ્દન બળીને ભસ્મ થઈ ગયા હોય છે

શ્રી વીતરાગના ભજન-કીર્તન પણ સંવેગ, નિર્વેદ અને આસ્તિકયાદિ ગુણોને વધારનારા બને છે જૈનશાસનના તમામ સાહિત્યમાં વૈરાગ્યની જ મુખ્યતા હોય છે આગમોમાં, ગ્રન્થોમાં, ચરિત્રોમાં, સ્તુતિ, સ્તવન, સજ્ઝાય, ચૈત્યવંદન વિગેરે બધી જ વસ્તુઓ વાચનાર જીવને સંસારનો રાગ ઘટાડવામાં જ પોષણ આપે છે

એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના નામો, પ્રતિમાઓ, આગમો વિગેરે બધું જ પ્રાણી માત્રના એકાન્ત કલ્યાણનું કારણ હોવાથી પંચપરમેષ્ઠિ મહામંત્રમાં પ્રથમપદ **नमों अरिहंताणं** મુકવામાં આવ્યું છે

શ્રી જિનેશ્વરદેવનું અવલંબન પામીને અનંતા આત્માઓ, રાગ-દ્વેષ, અજ્ઞાનતાનો ત્યાગ કરીને સર્વગુણો પ્રકટ કરીને આત્માની સ્વભાવ દશામાં સ્થિર બનીને, સર્વજ્ઞતા અને વીતરાગતાનો સાક્ષાત્કાર અનુભવીને મોક્ષમાં ગયેલા હોવાથી, સર્વગુણસંપન્ન હોવાથી બીજા નંબરે **नमो सिद्धाणं** પદ મુકવામાં આવ્યું છે

તથા તે જ અરિહંત દેવોનો આશ્રય પામીને ત્રિપદિદ્વારા દ્વાદશાંગી પામીને ગણધરભગવંતો, યુગપ્રધાનો, શાસનપ્રભાવકો વિગેરે આચાર્ય મહારાજો સ્વપરની આરા

ઘનાને ખુબ જ વિમ્મૃત બનાવી તે જ ભવમા કે અલ્પ ભવોમા મોક્ષમા જનાર હોવાથી અને શ્રી જિનેશ્વર દેવોની ગેરહાજરીમા તીર્થનુ રક્ષણ કરનારા હોવાથી, ત્રીજા નબરે નમો આયરિયાણ પદ મુકવામા આવ્યુ છે

તથા તેજ આચાર્ય ભગવતો પાસે સંયમ પામીને તે મહાપુરુષોની સેવા કરીને વિનય અને વૈયાવચ્ચદ્વારા ગુરુઓના આશીર્વાદો મેળવીને, શાસ્ત્રોના પારગામી બનીને સપૂર્ણ યોગ્યતાના યોગે ઉપાધ્યાય પદને પામેલા હોવાથી ચોથા નબરે નમો ઉવજ્ઝાયાણ પદ મુકાયુ છે

તથા તે જ મુનિ પુરુષો ગુરુ પ્રવ્રજ્યા પામીને અને ગુરુઓની નિશ્રામા રહીને શ્રી ગુરુઓની આજ્ઞા પાળવા પૂર્વક દશવિધ સાધુધર્મને આરાધવાપૂર્વક ગ્રહણશિક્ષા અને આસેવન શિક્ષાનુ સેવન કરતા નિરતિચાર ચારિત્ર પાળીને સસારનો પાર પામતા હોવાથી પાચમા પદે નમો લોએ સવ્વસાહૂણ પદ મૂકવામા આવ્યુ છે

શકા –ઉપરના પાચ પદોના અરિહંત ભગવતો–અને સિદ્ધ ભગવતો બન્નેના ગુણનો વિચાર કરતા અરિહંત ભગવતો કરતા સિદ્ધ ભગવતો અનતગુણા ગુણમા અધિક છે છતા સિદ્ધ ભગવતો કરતા અરિહત ભગવતોને પ્રથમ સ્થાને કેમ મુકયા છે?

સમાધાન –જો કે સિદ્ધ ભગવતોના આઠે કર્મ ખપી ગયા છે, જ્યારે અરિહંત ભગવતોના ચાર કર્મ હજી ખપવા બાકી છે તેથી સિદ્ધની અપેક્ષાએ અરિહત

ભગવતોની ન્યૂનતા હોવા છતા જગતના જીવોને અરિહંત ભગવતો એકદમ ઉપકારી હોવાથી તથા સિદ્ધોના પણ ઉપકારી અરિહંતો જ હોવાથી જેટલા મોક્ષમા ગયા છે તે બધા અરિહંત ભગવતોનુ અવલંબન મેળવીને ગયા છે, હમણા જે સિદ્ધ થઇ રહ્યા છે તે પણ શ્રી અરિહંત ભગવતોની નિશ્રા પામીને જ, માટે ઉપકારીપણાના મહા ગુણની અપેક્ષાએ સિદ્ધ ભગવતો થકી અરિહંત ભગવતોને પ્રથમપદે મુકવામા આવ્યા છે

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અસગતા, જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર, તપ, વીર્ય, સહિષ્ણુતા, મૃદુતા, સરલતા, નિર્લોભતા, ત્યાગ, આત્મસંયમ, ભાવસત્ય, ભાવશૌચ, અપરિગ્રહ વિગેરે સ્વભાવભૂત આત્મગુણો જેનામા પ્રકટ થયા હોય, તેવા આત્માઓનુ નામ લેવાથી પણ મહામગલ ઉત્પન્ન થાય છે, તેવા સતપુરુષના દર્શન કરવાથી, દર્શન કરનારનો આત્મા પવિત્ર બને છે

ઉપરના બધા ગુણો જગતના સર્વ દર્શનકારોને માન્ય હોય છે, ઉપરના ગુણો પૈકી એક-બે-ત્રણ ગુણો કોઈ મહાનુભાવમા દેખાતા હોય તો પણ જગત તેનુ દાસ બની જાય છે, ઉપરના ગુણોના વર્ણનો સાભળીને પણ મનુષ્યો પોતાના આત્માને ધન્ય માને છે, ઉપરના ગુણો જોઇને જગત પોતાનું સર્વસ્વ છોડવા તયાર પણ થઇ જાય છે ગુણ એ એક અપૂર્વ કોટીની લોહચુબક ધાતુ છે લોહચુબક લોહને જ માત્ર ખેચે છે, જ્યારે ગુણ રૂપ લોહચુબક તો જગતના મનુષ્યોની સાતે ધાતુને આકર્ષે છે

ગુણી આત્મા પોતાનુ ભલુ કરે છે અને આશ્રિતનુ પણ ભલુ કરે છે આખો ગુણી હોવાથી દૂરદૂરથી મુસાફરોને છાયા અને ફળ બે વાના આપે છે ચદન કપાઇને-ઘસાઇ ને પણ અન્યને ઠડક અને સુગધ આપે છે તેથી જ હજારો ગાઉ તેનુ આકર્ષણ ચાલુ જ રહે છે

જગતની સર્વ વસ્તુઓની ઓળખાણ સુલભ છે, પ તુ ગુણની ઓળખાણ બિલકુલ સુલભ નથી જગતના પ્રત્યેક પદાર્થ સમજવા માટે-ઓળખવા સારૂ અભ્યાસ ગૃહો હોય છે તેમજ જગતના પદાર્થનુ જ્ઞાન પામેલા હજારો નિષ્ણાતો મળી શકે છે, પ તુ આત્મગુણ સમજવા માટે આખા જગતમા એક પણ અભ્યાસગૃહ નથી અને આત્મ જ્ઞાન પામેલા નિષ્ણાતો પણ જગતમા પ્રાય કયાય હોતા નથી, અને કદાપિ હોય તો તે દેખાતા કે ઓળખાતા નથી

ગુણ અને ગુણીની ઓળખાણ થયા સિવાય આત્મામા જડ ઘાલીને બેઠેલા અવગુણો આત્મામાથી જવા મુશ્કેલ છે

જેમ સૂર્યાદિ પ્રકાશક વસ્તુઓની ગેરહાજરીમા અધ કાર જતો નથી તેમ સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રાદિ ગુણો આ ના સિવાય આત્માનુ અજ્ઞાન જતુ નથી

અજ્ઞાન ન જાય તો ગુણ-ગુણીની ઓળખાણ થાય જ નહિ, ગુણ-ગુણીની ઓળખાણ વિના અવગુણો જાય જ નહિ, અવગુણો ઘટ્યા સિવાય દુર્ગતિઓ બધ થાય જ નહિ.

ભ્રમ, અજ્ઞાનતા, અવગુણો, કુગતિઓ આ બધુ પરમ્પર કાર્ય–કારણ ભાવ હોવાથી અને તેથી તેની અનતા કાળથી પરપરા ચાલુ રહેવાથી, સસાર બધ થતો નથી।

એટલે આ સસારને ઘટાડવો હોય તો આત્માએ ગુણી પુરૂષોને ઓળખવા જ જોઈએ, કારણ કે ગુણોની ઓળખ વિના દોષ ઘટતા નથી ગુણો–ગુણી વિના નિરાધાર રહેતા નથી, માટે ગુણના અર્થી જીવોને ગુણીની ઓળખાણ અને ગુણીની સેવા અવશ્ય આદર કરવા યોગ્ય છે

જગતના બધા પ્રકારના ગુણી કરતા દેવ અને ગુરૂની ગુણિતા–ગુણિપણું વધારે આવશ્યક છે, જગતના બીજા ગુણી આત્માઓનો સહવાસ થાય યા ન પણ થાય

પરતુ દેવ–ગુરૂનો સહવાસ મનુષ્ય માત્રને અવશ્ય થાય છે એથી દેવ–ગુરૂમા રહેલા ગુણ કે અવગુણો ભક્ત લોકોમા જરૂર આવ્યા વિના રહેતા નથી જેમકે–હિંસક–દેવો અને હિંસક-ઉપદેશકોના સસ્કાર તેમના ઉપાસકોમા જવાથી ભક્ત લોકો પણ શિકાર વિગેરે હિંસાઓ અને ધર્મબુદ્ધિથી યજ્ઞાદિ ક્રિયાઓમા પ્રાણીઓના બલિદાન આપે છે

જ્યારે અરિહત પરમાત્મા આદિ પાચે પરમેષ્ઠિઓના જીવનો વિચારવામા આવે તો આપણને દીવા જેવુ સમજાય છે, કે કયાંઈ દોષનો અશ પણ મલે નહિ શ્રી જૈનશાસનની ધર્મને લગતી બધી બાબતો ગુણની જ મુખ્યતામા નક્કી થએલી હોય છે

શ્રી જૈનશાસનની માન્યતાઓ

શ્રી જૈનશાસનના મતે જ્યારે સપૂર્ણ દોષો–અવ ગુણોનો નાશ થાય ત્યારે જ આત્મામા દેવત્વ–એટલે અરિહંતપણુ અને સિદ્ધપણુ પ્રગટ થાય છે

બાહ્ય–અભ્યતર હજારો ગુણો પ્રકટ થયા હોય, તેવા આત્માઓ જ શ્રી વીતરાગ શાસનના સાધુ–મુનિરાજ થવાને યોગ્ય ગણાય છે સાધુ દશા કરતા વિશેષ ગુણો પ્રકટ થયા હોય તે જ મહાત્મા ઉપાધ્યાયપદને લાયક ગણાય છે ઉપાધ્યાયદશામા પણ ઘણા ગુણો પ્રકટ થયા પછી આચાર્ય પદવીની યોગ્યતા આવે છે

પદની યોગ્યતા માટે આપણે આગળ વિચાર કરવાના છીએ, ત્યા બરાબર સમજી શકાશે એટલે ઉપરોક્ત પાચે પરમેષ્ઠિ મહાપુરુષો [અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ] એકએકથી [સાધુ થકી ઉપાધ્યાય, ઉપાધ્યાય કરતા સૂરિ] મહાગુણી માનવામા આવેલા છે

તેજ પાચ મહાપુરુષોને પરમેષ્ઠિ ભગવતો માનવામા આવ્યા છે પાચ મહાપરમેષ્ઠિ ભગવતોને નમસ્કાર કરવો તે જ **નમસ્કારમહામત્ર** કહેવાય છે, તેથી જ નમસ્કાર મહામત્રનો અભ્યાસ આત્માને મહાહિતકારક થાય છે કારણ કે નમસ્કારમહામત્રના અભ્યાસથી ઉપરોક્ત પચ મહાપરમેષ્ઠિ ભગવતોની ઓળખાણ શરૂ થાય છે એટલે ક્રમશ દેવ–ગુરુની ઓળખાણ વધવા માડે છે, દેવ–ગુરુની ઓળખાણ વધવાથી આદર વધે છે, દેવ–ગુરુનો આદર

વધવાથી દેવ-ગુરૂનો પરિચય વધે છે અને ક્રમે કરીને ગુણની ઓળખાણ અને આદર વૃદ્ધિ પામે છે

અને પરપગએ પચપરમેષ્ઠિ ભગવતોનો આશ્રય લેનાર આત્મા પોતે જ ગુણનો અર્થી થનાી સાધુપણુ, વાચકપણું, સૂરિપણું, તીર્થ કરપણુ અને સિધ્ધપણુ પ્રાપ્ત કરનાર બને છે

માટે સમારના કારમા દુ ખોથી આપણા આ આત્માને સર્વકાલીન મુક્તિ અપાવવી હોય તો પચ મહાપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર મહામત્રને સમજણપૂર્વક આદરવા ઉદ્યમ કરવો જરૂરી છે

આ જૈનશાસનના સિદ્ધાતો ગુણના જ પોષક હોવાથી વ્યક્તિને કે વેષને આદર નથી આપતા, પરતુ ગુણના રાગી સિદ્ધાતો **સાચુ તે મારૂ** માનતા હોવાથી જગતની કોઇ પણ વ્યક્તિમા ગુણ હોય તે સ્થાનમા આદર વધનો જ રહે છે અને તેથી જ મહાપુરૂષોએ તટસ્થ ભાવે એકના ગુણોની કેટલી સુદર સ્તવના કરી છે

भववीजाकुरजनना, रागाद्या क्षयमुपागता यस्य ।
ब्रह्मा वा विष्णुवा हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥१॥
यस्य निखिला च दोषा न सन्ति सर्वे गुणाश्चविद्य ते
ब्रह्मा वा विष्णुवा हरो जिनो वा नमस्तस्मै ॥२॥

અર્થ –ક્રોધ, માન, માયા અને લોભાદિ કષાયો અને શબ્દરૂપાદિ વિષયોના બધા પ્રકારો સસાર વૃદ્ધિના મહાન કારણો હોવાથી ઉપરોક્ત વિષય-કષાયોને ઉત્પન્ન

કરનાર અથવા પોષનાર રાગ, દ્વેષ અને અજ્ઞાનતા, જેના સર્વથા ક્ષય થઇ ગયા હોય, તથા જેના બધા દોષો-અને ગુણો નાશ પામ્યા હોય અને સર્વ ગુણો પ્રકટ થયા હોય પછી તે ભલે બ્રહ્મા હોય, વિષ્ણુ ભગવાન હોય મહાદેવ કે શંભુ હોય, કે બુદ્ધદેવ હોય અથવા શ્રી જિનેશ્વરદેવ હોય તે સર્વેને અમારા નમસ્કાર થાઓ

ઉપરના શ્લોકનો ભાવ વિચારનાર બુદ્ધિમાન મનુષ્યને જરૂર ખ્યાલ આવશે, કે આ શાસનમા [શ્રી જૈનશાસનમા] એકલો ગુણાનુરાગ કેટલા ઠાસી-ઠાસીને ભર્યો છે અને તેથી જ ગમે તે ગુણી-આત્માને નમસ્કાર કરતા જરા પણ ખચકાવુ પડતુ નથી

ગુણની સંપૂર્ણતા અને સર્વદોષનો અભાવ જેનામા હોય એવા આત્માઓ ખરી રીતે વીતરાગ તીર્થંકરદેવો કે સામાન્ય કેવલી ભગવતો જ હોઇ શકે છે ગુણના ઉપાસક પ્રત્યેક મનુષ્યોને ઉપરના શ્લોકનો ભાવાર્થ માન્ય જ હોય એમા વાધો હોય નહિ, વળી તે જ મહાપુરુષો ફરમાવે છે કે,

> गता ये पूज्यत्व प्रकृतिपुरुषा एव खलु ते,
> जना दोषत्यागे जनयत समुत्साहमतुल ।
> नसाधूना क्षेत्र न च भवति नैसर्गिकमिद
> गुणान् योयोधत्ते स समयति साधु भजत तान् ॥१॥

અર્થ—આ જગતમા જેટલા મહાનપુરુષો થયા છે, જે જે મહાપુરુષો જગતના પૂજ્યપણાને પામ્યા છે, તે તે

બધાઓનો બુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કરાય તો ચોક્કસ સમજાય કે, એકવાર તે બધા તદ્દન સામાન્ય-કક્ષાના મનુષ્યો જ હતા

જેમ સૌથી પ્રથમ નિશાળમા આવ્યા ત્યારે બધા જ ઢ, જેવા જ હતા, એકડો પણ કાઢતા આવડતો ન હતો

કેટલાક એકડો કાઢતા-કાઢતા કટાળી ગયા છે અને તેમણે નિશાળનો ત્યાગ કર્યો છે કોઇક એક ચોપડી, કોઇ બે ચોપડી ત્રણ-ચાર-પાચ વિગેરે ચોપડીઓ ભણીને ખસી જાય છે અને અધુરા ભણતરથી કે તદ્દન ભણ્યા વગર રહીને બિચારા મજુરી કરી મહામુશીબતે પણ આજીવિકા પામતા નથી

કોઇક મનુષ્ય નિશાળને વલગ્યો જ રહે છે, અને દુ ખ ભેગવીને, પ્રયાસ ચાલુ રાખીને મહાવિદ્વાન બની હેડ માસ્તર, ન્યાયાધીશ, બેરીસ્ટર, અને દીવાન સુધીના સ્થાનો મેળવવા ભાગ્યશાળી બને છે, અને હજારો મનુષ્યોનો આગેવાન થાય છે તેઓ બધા જેમ એક દિવસ આપણી જ નિશાળના વિદ્યાર્થિઓ હતા અને આજે મોટા પુરુષો બન્યા છે અને બજારમા કે શહેરમા ફરવા નિકળે ત્યારે હજારોની સલામો પામે છે

તે જ પ્રમાણે પચ મહાપરમેષ્ઠિ ભગવતો પણ પરમેષ્ઠિપણુ પામ્યા પહેલા આ નમસ્કારરૂપ નિશાળના વિદ્યાર્થી જ હતા આપણા બધાના મહાધ્યાયીઓ જ હતા તે મહાપુરુષો સદ્‌ગુરુઓરૂપ અધ્યાપકોનો આશ્રય પામીને, તેઓની દોરવણી પામીને [illegible]

પામવાના પુરુષાર્થોના અભ્યાસમાં આગળ જ વધતા રહેવાથી, અને ગમે તેવા મુશ્કેલીના સંયોગોમાં પણ કંટાળો લાવ્યા વિના આત્મસ્વરૂપ સમજતા ગયા, અને આગળ વધતા રહ્યા, પાછા ન જ પડયા અને નિશાન જેવી શ્રી જૈન શાસનની આરાધના ચાલુ રાખી અધ્યાપક જેવા સુગુરુઓના સેવક બની, સુગુરુદેવોના વચનોમાં સર્વસ્વ સમર્પણ કરી, સુવર્ણ જેવું આત્મસ્વરૂપ પ્રકટ કરી શક્યા

માટે હે મનુષ્યો ! ગુણીના આદરમાં અને દોષના ત્યાગમાં જેમ બને તેમ આદર વધારો જો તમે ગુણ-દોષને ઓળખશો નહિ, ગુણના આદરમાં અને દોષના ત્યાગમાં સાવધાન નહિ બનો તો આ સાધુપણું એમ ને એમ આત્મામાં નહિ આવી જાય અથવા જેમ મેરૂપર્વત ઉપર કલ્પવૃક્ષ ઉગે છે, જેમ રોહણપર્વતમાં રત્નો ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ આવા પરમેષ્ઠિ પુરુષોને ઉત્પન્ન થવાનું પણ એક સ્થાન નથી કે તેમાં ઉત્પન્ન થાય તેજ મહાપુરુષો બને છે અહિં તો ઇક્ષ્વાકુ અને હરિવંશ જેવા ઉત્તમ કુળમાં જ ન્મીને પણ સુભૂમ, બ્રહ્મદત્ત અને વસુરાજા જેવા અનંતા આત્માઓ કાળક્રમે ક્રી નરક-નિગોદ અને પશુ ગતિઓમાં ચાલ્યા ગયા છે

માટે જે જે મહાનુભાવ આત્માઓ ગુણાનુરાગી બની, ગુણોનો ખપી બની, ગુણગ્રાહક બની, ગુણગવેષક બની, ગુણવાન બને છે તે જ મહાનુભાવ મહાભાગ્યશાળી આત્મા સંસારના, દેવમનુષ્યના [દુઃખ વગરના] સુખો ભોગવી

છેવટે પરમ મહાપરમેષ્ઠિપણાને પામે છે, માટે હે ઉત્તમ મનુષ્યો ! તમો પણ દોષનો ત્યાગ કરવાપૂર્વક ગુણને સેવનારા બનો

અહીં કોઇ પ્રશ્ન કરે કે, ગુણ સમજવા અને ગુણ આવવા જેટલા મુશ્કેલ છે, તેટલા જ દોષોને સમજવા અને દોષોને કાઢવા મુશ્કેલ છે, એટલે ગુણની આવક અને દોષનો નાશ અશકય જ ગણાય

આ વાત બરાબર નથી કેમકે જે જીવો આત્માને સમજ્યા નથી, જેને સમજવાનો ખપ કર્યો નથી, તેને પુણ્ય-પાપ પણ સમજવુ મુશ્કેલ છે પુણ્ય-પાપ ન સમજાય તેને પરલોકના નરકાદિ દુખોની વાત તો ગળે ઉતરે જ શાની ? જેઓને ચાર ગતિરૂપ ચોરાશી લાખ યોની, સસારનુ પરિભ્રમણ ન જ સમજાય, તેવાઓને તો જ્ઞાની મહાપુરુષો, ઉપદેશ આપવા ભલામણ કરતા જ નથી

પરન્તુ જે ભાગ્યશાળી આત્માઓ જીવ અને પુદ્‌ગલ સમજ્યા હોય, શુભાશુભ કર્મોના યોગે સસારનુ પરિભ્રમણ ચાલુ છે, તેમ સમજતા હોય, આત્મા પોતાની અજ્ઞાનતાથી જ દુખ ભોગવે છે, એવુ સપૂર્ણ સમજાયુ હોય, તેવા આત્માઓને ગુણાનુરાગ અને ગુણાદર જરૂર સમજાય છે

કોઇક મહાકવિ કહે છે કે,

જેસે કોઈ શ્વાન પર્યો કાચકે મહેલ બીચ,
દોરદોર શ્વાન દેખ ભોમ ભોસ મર્યો હે,

વાનર જ્યુ મુઠી ભીંચ પચો રે પરાયનશ,
કુપમે નિહાર બિંબ આપ કૂ પચો હૈ,
મરકટી શીવાકો વિનોદય ગજ જાર અટચો,
નલીનીકો સુઅનકો કેરિ ઉવા કર્યો હૈ,
તેમેહી અજ્ઞાન ભાનમાન જીવ મુ બન,
આપનો સ્વભાવ ભૂલ જગતમા રૂલ્યો હૈ ॥૧॥

ભાવાર્થ – જેમ કાચના મંદિરમા પેઠેલો કુતરો પોતાનાજ પ્રતિબિંબને હજારો કુતરા પ માનીને ભસવા લાગ્યો, સામેથી પણ તેના પ્રતિબિંબો ભસવા લાગ્યા, આખો દિવસ દોડીદોડી-ભમીભમીને કુતરો ત્યાને ત્યા મરણ પામ્યો

અહીં જેમ કુતરાને સામેથી દુખ દેનાર કોઈ હતુ જ નહિ, છતા પોતાની અજ્ઞાન દશાથી પોતાના પ્રતિબિંબોને જ કારણ વગર શત્રુઓ બનાવી પોતાનો ક્ષય પોતે જ નોતર્યો

તેમ આપણા જેવા અજ્ઞાની જીવો જેટલા દુખ પામે છે, તે પોતાના પ્રતિબિંબો જેવા પોતાના જીવે જ ગયા જન્મમા આચરેલા પાપોનુ પરિણામ છે, એમ વાસ્તવ ન સમજવાથી વળી નવા પાપો બાંધી, કુતરાના જેવી જ દશા ભોગવે છે

જેમ કોઈક વાનરે, એ ઘડામા બોર ભરેલા હતા તેને લેવા હાથ ઘાલ્યો, મુઠી ખુબ ભરી પરતુ ઘડાનુ મુખ સાકડુ હોવાથી વાનર બુમો પાડવા લાગ્યો અને હાથને

એચવા લાગ્યો, છેવટ સુધી સમજ્યો જ નહિ કે મારી મહામુઠ મને પકડી રાખે છે, છેવટ તે પણ ત્યાં જ રાડો પાડી મરણ પામ્યો

તેમ આપણો આ મૂર્ખ આત્મા કોઇક વાર મનુષ્ય જન્મ પામવા છતા સુદેવ, સુગુરુ, સુધર્મના ક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થવા છતા વાનરની માફક પોતાની મુઠ છોડતો નથી એટલે સુદેવ, સુગુરુ, સુધર્મને સમજતો નથી અને કુદેવ, કુગુરુ, કુધર્મને ત્યાગતો નથી અને મનુષ્ય જન્મ એળે ગાળી પાછો સંસાર અટવીનો મુસાફર બની જાય છે

જેમ એક કુવા ઉપર સિંહ ગયો પાણીની આશાથી કુવામા નજર નાખી પણ તેમા પોતાનુ પ્રતિબિંબ જોયુ, આ કોઇ બીજો સિંહ આવ્યો છે, અને આ વનનો માલિક બની જશે, એમ વિચાર કરી સામા સિંહ ઉપર ગર્જના કરી એટલે સામેથી ગર્જના સંભળાઈ સિંહથી તે ન ખમાયુ, કુવાના સિંહ ઉપર ફાળ મારી અને પોતાના જ પ્રતિબિંબદ્વારા પોતાના પ્રાણ ખોયા

તેમ આપણો આ બે-ભાન આત્મા પોતાની સમજણ ખોઇ નાખીને, ઉદય આવેલા પોતાના જ પાપોદય રૂપ પ્રતિબિંબોથી ઉત્પન્ન થયેલા નિમિત્તો જોઈને દ્વેષ પામે છે નિમિત્તાનો નાશ કરવા ઘણા કુતર્કો કરે છે, નિમિત્તોનો નાશ કરવા હજારો ગમે તેવા નવા પાપો બેવીને પોતે પાયમાન થઈ જાય છે પરંતુ કર્મના ઉદયથી દુખો આવ્યા

છે, દુષ્કર્મોનો નાશ થવાથી જરૂર દુખનો નાશ થઈ જશે, એમ વિચાર કરતો નથી દુખથી હમેશ ગભરાતા છતા દુખદાયક સસારને ઘણો જ પોષણ આપે છે અને મહા પાપો સેવી દુર્ગતિઓમા ચાલ્યો જાય છે

જેમ કોઇક વનનો હાથી વનમા ફરતો-ફરતો એક સ્ફટિક રત્નની શિલા પાસે આવી પહોચ્યો શિલાને જોવાની સાથે શિલામા પોતાનુ પ્રતિબિબ દેખાયુ બસ, જગત સ્વભાવ જ ઈર્ષ્યાથી ભરેલો છે પ્રાણી માત્ર પરન્તુ કોઈ પણ સારૂ જોઈ શક્તો નથી એટલે પોતાના પ્રતિબિબને બીજો હાથી માનીને તેના ઉપર ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન થઈ અને તેને મારી નાખવાના ઇરાદાથી કુતુહળથી દોડી દોડીને સ્ફટિકની શિલા ઉપર પ્રહારો શરુ કર્યા શિલા ઘણી જ મોટી હતી પોતે દોડે તેમ શિલાનો હાથી પણ દોડતો જણાતો હતો પોતાના જેવા જ આવેશો સામા હાથીમા દેખાતા હતા ક્રોધાવેશ ભાન ભૂલાવી દે છે, એટલે હાથી છે કે શિલા તેનો ભેદ રહ્યો જ નહિ

વારવાર પ્રહારો કરીને દતુશળ નાશ પામ્યા વેદના ઉત્પન્ન થઈ અને પોતે જ મરણને શરણ થયો, તેમ આપણો અજ્ઞાનમા તણાતો બનેલો આત્મા બીજાનુ ભુડુ કરીને જ પોતાનુ ભલુ કરવા ઈચ્છતો હોવાથી હાથીની પેઠે અનતા કાળથી રખડતો મહાપુણ્યે મનુષ્ય જન્મ પામીને પણ ઈર્ષ્યા આદિ દોષોદ્વારા ગયા કાળમા બાધેલા અજ્ઞાન પોષક કર્મોની પ્રેરણાથી પોતાનુ ભલુ કરવા ગમ

જતો જ નથી, પરંતુ અન્યનું ભુંડું કરવાદ્વારા પોતાનું જ ભુંડું કર્યા કરે છે અને હાથી જેમ પોતાના જ પ્રતિબિંબ સાથે યુદ્ધ કરીને મરણ પામ્યો તેમ બધા જીવો પોતાના જ કાર્યોદ્વારા પોતાનું જ અહિત કરે છે

તથા કોઈક શિકારી પોપટને પકડવા એક નળી ઝાડ સાથે બાંધે છે, તેમાં પોપટ આવીને ફસાઈ જાય છે, તેમ આ જગતમાં અનંતા કાળથી કર્મ શિકારીએ જગતના પ્રાણીઓ રૂપ પોપટના સમુદાયોને ફસાવવા આ જગતના તમામ મોહક સાધનો ગોઠવ્યા છે, તેમાં ઘણી મોહક સામગ્રીએ પ્રાણીઓને ભાનભૂલા બનાવી દે છે, તેથી જીવો બિચારા કયારે પણ વિચાર કરતા નથી, કે હું આમાં ફસાઈ જઈશ, હું દુર્ગતિમાં જઈશ, મારૂં પુણ્ય ખવાઈ જશે

ઉપરના શ્વાન, વાનર, સિંહ, હાથી અને પોપટ-જેમ પોતાના જ અજ્ઞાનથી પોતાના જ હાથે પોતાની પાયમાલી નોતરે છે, પોતાના વર્તમાન અને ભવિષ્યનો નાશ કરે છે, તેમ આપણો આ જીવ અનંતા કાળે કોઈક વાર મનુષ્યપણું કે દેવગતિ પામીને પણ આપસ્વભાવ સમજવા તૈયાર થતો નથી પણ વિષયો અને કષાયોથી પરવશ બની, ગુણ-ગુણીની ઓળખાણ પામ્યા વગર કુદેવ, કુગુરુ, કુધર્મ, કુમિત્ર, કુપરિવાર, કુગ્રામ, 'કુમગતિ, કુઆગમો, કુગ્રન્થો અને કુટેવોને વશ બની રત્નચિન્તામણિ જેવા મનુષ્ય અને દેવોના ભવ બગાડી-સંસારમાં ચાલ્યો જાય છે અનંતો કાળ-એકેન્દ્રિય-બેઇન્દ્રિય-તે-

ઇન્દ્રિય ચૌરિન્દ્રિય અને અસન્ની–સન્ની–પચેન્દ્રિય પશુઓન ભવો અને નારકીના ભવો પામી અનતાનત દુઃખોનો ભોગવ નાર બને છે

માટે હવે ઉપરની દલીલોથી સમજીને કુવાસના ઓથી છુટા થવાની ઇચ્છા થતી હોય તો, ઉપ બતાવેલા કુદેવાદિને એમના સ્વરૂપમા સપૂર્ણપણે ઓળખીને તેવાઓ જે જે હોય તેમનો ત્યાગ કરવાપૂર્વક ગુણ–ગુણીની ઓળ ખાણ કરવી તજ એકાન્ત હિતકારક છે, એમ માનીને વહેલી તકે સુદેવ, સુગુરુ અને સુધર્મની ઓળખાણ, આદર અને સ્વીકારમા તપર બનવુ જોઈએ

હવે એક વાત એ પણ સમજવાની છે અને તે એજકે, આ જગતમા જીવો ચાર પ્રકારના છે **ભવાભિનન્દી, પુદ્ગલાનદી આત્માનદી** અને **સહજાનદી** તેમા પહેલા નબરના જીવો અનતા હોય છે, ભવાભિનદી એટલે ભવ સસારનેજ સાગ માનનારા આ બધા જીવો મહામિથ્યા દષ્ટિજ હોય છે પોતે ડુબે અને આશ્રિતો તથા સોબ તીઓને પણ ડુબાવે ભવાભિનની જીવોથી બધા સ્થાનો ભરેલા હોય છે ચાર ગતિ અને ચૌદ રાજ લોક ભવા ભિનદીઓથી ભરેલો છે ભવભિનદીઓનુ જ એ કેન્દ્રસ્થાન છે

બીજ આત્માઓ **પુદ્ગલાનદી** ગણાય છે આવા જીવો તદ્દન થોડા હોય છે આ જીવોને ધર્મની રુચિ હોતા છતા ભવસ્થિતિપરિપાક ન થવાથી પુદ્ગલ રાગ ઘણો હોય છે પણ સસારના વખાણ ન કરે સસારને સારો ન માને,

ધર્મની વાતો ગમે, પણ આદર ન થાય, આગળ વધવાની ભાવના હોય

ત્રીજા આત્માઓ **આત્માનંદી** કહેવાય છે, તેઓ તો બીજા બીજા નંબર એટલે પુદ્‌ગલાનંદી કરતા પણ અતિ અલ્પ હોય છે, આવા આત્માઓને સંસાર બિલ્કુલ ગમતો નથી પુદ્‌ગલ રાગ પણ લગભગ નષ્ટ થવા માંડયો હોય છે ઘણા પ્રમાદો નષ્ટ થયા હોય, બાકીનાને નાશ કરવાની ક્રિયા શરૂ જ હોય છે, આત્માની બધી વાતો દેવતાઇ સુખ કરતા વધુ વહાલી લાગે છે સંસારના તુચ્છ સુખો સંધ્યા રાગ જેવા સમજાઇ ચૂક્યા હોય છે, બધી ક્ષણો, ત્રણે–યોગ આત્મચિંતનમાં જ હોય છે શરીરમાં રહેવા છતા શરીરથી ન્યારાજ રહે છે અનંતાકાળથી શરીર પાસે થયેલું લેણું આત્માનંદી આત્મા છેલ્લા ભવમાં, છેલ્લી ક્ષણોમાં વસુલ કરે છે

ચોથા **સહજાનંદી આત્માઓ,** ભવસ્થકેવલી ભગવંતો અને સિદ્ધ ભગવંતો હોઇ શકે છે આવા આત્માઓ, પહેલા નંબરના ભવાભિનંદી જીવોના અનંતમા ભાગે હોય છે, બીજા અને ત્રીજા નંબરના જીવોથી અનંતગુણા હોય છે

સહજાનંદદશા આત્માનો મૂળ સ્વભાવ છે, તે દશા પ્રકટ કરવા માટે આત્માનંદદશાની ખાસ જરૂર છે ભવાભિનંદીપણું અને પુદ્‌ગલાનંદિપણું ગયા વગર આત્માનંદદશા આવતી નથી આત્માનંદપણું પ્રકટ કરવા સારૂ અને ભવાભિનંદિતા અને પુદ્‌ગલાનંદિતાનો ત્યાગ કરવા સારૂ જરૂર કાઇ પણ અનુકૂળ સાધનની જરૂર છે તથા ગુણ

કરવા માટે પણ અનુકૂળ સાધનની જરૂર છે આ બધુ વિચારતા સમજાય તેવુ છે કે, પંચમહાપરમેષ્ઠિની સંપૂર્ણતા સમજાઈ જાય અને તે મહાપુરુષોના સ્વરૂપો આત્મામા વણાઈ જાય તો ઉપર મુજબ ભવાભિનંદિપણુ અને પુદ્ગલાનંદીપણુ જરૂર ઘટવા માંડી જાય અને છેવટે આત્માની અને વિભાવદશાઓ સર્વથા નાશ પામી જાય, એટલે જરૂર આત્માનંદના પ્રકટ થાય આત્માનંદીપણું આવ્યુ તેને પુદ્ગલાનંદીપણુ ચોક્કસ જાય છે

ઉપરની વાતનો નિચોડ એ જ છે કે, આત્મામા ઘર જમાવીને અથવા ઘર કરીને બેઠેલા દોષોને કાઢવા માટે, તથા સર્વથા અદૃશ્યભાવને પામેલા ગુણોને પ્રકટ કરવા માટે પંચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવંતોનુ અવલંબન એકદમ અસાધારણ કારણ છે

શંકા—આખી દુનિયા ગુણનો પક્ષપાત કરે છે છતા ગુણ પ્રગટ કેમ થતા નથી ?

સમાધાન—ગુણની ઓળખાણ આવ્યા સિવાય ગુણની શોધ નથી થતી શોધ કર્યા વિના વસ્તુ જડે શી રીતે ? જેમ ખોવાઈ ગએલી વસ્તુને જે માણસ ઓળખતો હોય તે જ ગોતી શકે છે અને ઓળખનાર માણસ શોધ કરે તો જ ખોવાએલી વસ્તુ મેળવી શકે છે

શંકા—ગુણની ઓળખાણ શી રીતે થાય ? અને ગુણ કહે છે કયા ?

સમાધાન–મન, વચન અને કાયાથી, ક્રિયાથી કે સ્વભાવથી આપણુ કે અન્યનુ અહિત ન થાય એવુ જેનામા આચરણ દેખાતુ હોય, તે આત્મા ગુણવાન છે, એવા ગુણી આત્માઓનો સહવાસ પસદ પડવો શરૂ થાય ત્યારે ગુણો આવીને વસવા માડે છે

શકા–એવા ગુણી આત્માઓ કોણ હોઇ શકે ?

સમાધાન–સપૂર્ણપણે પચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવતો અને દેશથી અન્ય આત્માઓ પણ હોય

શકા–આપણા જીવે ઘણીવાર ગુણી આત્માઓનો સહવાસ કર્યો છે, તેમની સેવા પણ કરી છે, એમ શાસ્ત્રોમા કહેવાય છે તો પછી આપણો આત્મા ગુણી કેમ ન બન્યો?

સમાધાન–અત્યારસુધી અનતકાલથી કોઇ કોઇવાર ભલે સગત કે સેવા મળી હોય પણ ઓળખાણના અભાવે કરેલી સગત કે સેના ખાસ ફળ આપનાર બની શકી નથી

કોઇ કવિવર કહે છે કે,

જિણ ખોજા તિણ પાઇએ, ગહરે પાની પૈઠ,
મૈ બહુરી હુઢત ગઈ, રહી કિનારે બૈઠ

અર્થ–જે માણસ શોધ કરે તે પામે છે કવિ કહે છે કે, હુ એક મોતીની ખાણમા મોતી શોધવા ગયો હતો ગયો વહેલો પરતુ કિનારા ઉપરજ બેસી રહ્યો એટલે વખત ઘણો લાગવા છતા, ભૂખ્યો-તરસ્યો મહેનતનુ ફળ પામ્યા વિનાજ પાછો આવ્યો અને ઘણા આસ્તિક મનુષ્યો મારી

પછવાડે મોટા-મોટા આવ્યા પરતુ ઉંડા પાણીમા પેમી શોધ કરીને હજારો સાચા મોતી પામીને બહાર પણ આવ્યા

નિચોડ એ જ છે કે,

કોઈ કોઇને કેડે મત પડો, કેડે પડયા આણે કાજ

કોઇ કોઈની પાછળ પડશે જ નહિ, પાછળ પડેલા કામ કરીને જ વિરામ પામે છે શ્રદ્ધા, સમજણ અને આસ્તિકભાવ આ ત્રણ ગુણો આત્માના બધા ગુણોને પ્રગટ કરે છે, માટે પૂર્વપુરુષોના વચનમા શ્રદ્ધા મજબુત બનાવીને, પચમપરમેષ્ઠિ ભગવતોને સમજવા ભાગ્યશાળી બનો અને સમજ્યા પછી તેમના ગુણો, આપણા ગુણોને પ્રકટ કરાવવા મદદગાર જરૂર થશે

શકા -શાસ્ત્રોમા કહેવાય છે કે, એક આત્મા અનતાનત કર્મોથી લેપાએલો છે, અને તેથી જ અનતા અવગુણોથી ભરેલો છે, તે કર્મ અને અવગુણોથી મુકત આત્મા કેમ બની શકે?

સમાધાન-જેમ કોઈ ક્રોડ, બે ક્રોડ, પાચ-દશ ક્રોડનો દેવાદાર હોય છે, પરતુ પોતે શાહુકાર અને કુલ ખાનદાન હોવાથી તેના ચિત્તમા કરજ ખુચ્યા કરે છે ક્યારે દેવુ ચુકવુ, એમ ભાવના ભાવ્યા જ કરે છે તેને કોઇ સારો મદદગાર મળી જાય છે તો તેમની સલાહ અને સહાયથી લેણદારોને મળીને દેવાના હફતા કરી આપે છે, ત્યાથી વ્યાજ બધ થાય છે મૂલ દેવુ આપવા ઉદ્યમ

ચાલુ કરે છે, ખર્ચ ઘટાડે છે, આવક વધે છે, વ્યાજ બધ થવાથી થોડા જ કાળમા દેવુ પણ ઘટવા માડે છે સ્વભાવ જ એવો છે કે દેવુ ઘટવા માડે એટલે કમાણી વધવા માડે, મોજશોખ કરતા પણ જેને કરજ ચુકાવવુ વધારે પસદ હોય તેના લેણદારને પણ તેની ઉપર દયા ઉપજે છે, એટલે મુદલ મુદી આપી વ્હેલામા વ્હેલી તકે કરજ મુક્ત થઇ જાય છે

હવે બીજી બાજુ કેટલાક કરજદાર હજાર, બે હજાર ના જ દેવાદાર હોય છે, પરતુ જીદગી સુધી કાયમ દેવુ ચુકાવતા રહેવા છતા દેવુ ઓછુ થતુ જ નથી બધી કમાણી વ્યાજમા જ હોમાય છે મુદત મુદી જેમની તેમ દેવી જ રહે છે

તેઓનુ માનસ સડેલુ હોવાથી ગમે તેટલુ કરજ હોય તોપણ તેમના મોજશોખ ચાલુજ રહે છે તેમને માથે દેવુ છે તેની ચિન્તા થતીજ નથી, એટલે ગમે તેવા વ્યાજે પૈસા ઉપાડીને પણ નાટક વિગેરે જુએ છે તેમની ભાવના બુરી હોવાથી મનમા વિચાર કરે છે કે, મળશે તો આપશુ નહિ તો આપનાના મરશે, તેથી નવાયા-દોઢા લખી આપીને પણ પોતાના વિલાસોને ટાઈમસર સાચવે છે

તેઓ બિચારા પોતે આખી જીદગી ગુલામ જેવુ જીવન ભોગવી પાછળના સતાનોને પણ કરજમા ડુબેલા મૂકી જાય છે જમીન, જાગીર કે ધન-મિલ્કત હોય તે પણ ગીરો-અડાણુ મૂકીને મરે તેથી પાછળના સતાનો પણ

બાપડા એવાજ કરજવાન રહી ગુલામ જીવન જીવી તે પણ પોતાની પાછળનાને દેવાદાર મૂકતા જાય છે

એક પામરની ટૂંકી કથા

એક પામર એ વાર પોતાની સ્ત્રી સહિત કોઇ વેપારીના ઘેર ગયો શેઠને કહે રૂ ૧૦૦ અમારે અગ ઉધારે લેના છે ખળામા પાછા આપીશુ શેઠ કહેછે રૂ ૧૦૦ના રૂ ૧૨૫ પાછા લેશુ પામરે હા કહી, દસ્તાવેજ થયો, બૈરી તેના ધણીને કહે છે, કે શામાટે લો છો ? મજુરી કરીને ગુજરાન ચલવીશુ મફતના રૂ ૨૫ નુ કરવા શુમાનો છો ! પામર, બૈરીને જવાબ આપે છે, મનશે તો આપીશુ, નહિતર શેઠ શુ ધુડ લેવાનો હતો ? શેઠ તો રૂ ૨૫) કમાતો-કમાશે, હુ તો આજે રૂ ૧૦૦) કમાયો

આ કથાથી આપણે સમજી શકાય તેવુ છે કે, આ જન્મમા આપણે બધા લગભગ એવા છીએ પ લોકનો વિચાર માત્ર નહિ કરનારને વખતે કોઇ ટોકે ત્યા જવાબ મળી જાય છે કે, પરભવ કોણે જોયો છે, એતો સૌનુ થશે તે આપણુ પણ થશે, એટલે ઉપરના પામરની માફક આ ભવમા અન્યાયથી ધન મેળવીને પણ વિનાસો લોગ વવામા ભય જરા પણ થતો નથી

ઉપ મુજબના બે દ્રષ્ટાન્તોથી આપણે સમજી શકીએ છીએ કે, મોટો દેવાદાર પણ વિચારક અને ખાનદાન [સજ્જન] હોવાથી દેવામાથી જેમ ચોક્કસ છુટો થઇ શકે

છે, તેમ અનતાકાળથી કર્મનો દેવાદાર બનેલો આત્મા જ્યારે વિચારક બને છે કે, તુરત તેને ગુણાનુરાગ પ્રગટ થાય છે ગુણાનુરાગ આવ્યા પછી ખાનદાની [સજ્જનપણું] આવતા વાર લાગતી નથી, એટલે તેને સાધુ અને ગૃહ સ્થના ઉત્તમ કોટીના આચારો પસદ પડવા માડે છે, અને હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન અને પરિગ્રહ–મમતા ઘટવા શરૂ થાય છે, ક્રોધાદિ કસાયો મદ થવા માડે છે, અશુભ પ્રવૃત્તિઓ ઘટવા માડે છે, શુભપ્રવૃત્તિઓ વધવા માડે છે નાલાયકો, ગુડાઓ, આખલાઓ, અને સદેહ ઠગની સગતિ તુટવા માડે છે સાધુ–સત, સાક્ષરો, પડિતો, ગુણીજનોનો સહકાર શરૂ થાય છે, એટલે સાબુના ઘસારાથી જેમ મેલ નાશવા માડે છે તેમ ઉત્તમ પ્રવૃત્તિઓથી દોષો પણ નાશવા જ શરૂ થઇ જાય છે, ક્રમે કરીને અધમ આત્માઓ પણ સત બની જાય છે

બીજા નબરના દેવાદારોને વિચારવાથી સમજાઈ જશે, કે તેઓને દેવાની કશી પડી જ નથી તેઓ ક્યારે પણ એમ વિચારતા જ નથી કે,

> એક રામ ચડતા ગયુ, રાવણ કેરૂ રાજ,
> સોલ રામ તુજ પર ચડે, તુ મૂરખ શિરતાજ

એક રામ ચઢવાથી રાવણનુ રાજ ગયુ તો મારા ઉપર આઠ રામ, સોલ રામ, ચોવીશ રામ, વ્યાજ ચઢયા જ કરે છે, મારૂ શુ થશે ? બસ જેને દેવાનુ દુખ નથી

થતુ તેનુ કરજ જતુ નથી અને સ્વતત્રતાનુ સુખ મળતુ નથી આપણો આ જીવડો પણ અનતા કાલથી સસારમા ભટકે છે કોઇક વાર દેવને કે મનુષ્યનો જન્મ મળી જાય છ ધારે તો અનતા કાળનુ દેવુ ચુકવી શકે છે પાપ ઘટાડીને કર્મ મુકત થઇ શકે છે, પરતુ એવા વિચાર જ આવતા નથી

વિચારો જ વિલાસના, ભોગના, ટેસ્ટના, તોફાનના આ યા કરે છે એક પાપ હજારો પાપ કરાવે છે પ્રથમ હતો એકલો, એકલો જ રહ્યો હોત તો સારૂ હતુ, ઉપાધિ કોઇ ન થાત, એકનાનુ પેટ ભરવુ જરા પણ મુશ્કેલ ન હતુ, એકલો આત્માનુ કલ્યાણ જરૂર સમજીને આચરી શકત પણ ભાઇને વિશ્રામ જ જોઇએ છે, દેવના ભવો થવા છતા ભૂખ મટી નથી પશુગતિમા પાડા-આખલાના ભવો પામી, હજારો ગાયો-ભેસો ભોગવી વાદરા-હાથીના ભવો પામી હજારો સ્વજાતિની સ્ત્રીઓ ભોગવી પણ જીવ બાપડો ભુખ્યો જ રહ્યો એટલે અહિ પણ એકડાનો બગડો થયો પછી તો જોઇ લ્યો મજા!

ચાર-પાચ છોકરા થયા, એટલે બધાને પોષવા પાપ વધ્યુ આખી જીદગી પોતાનુ પરિવારનુ પોષણ કરવામા આ જીવનુ સુધરવાની જ યાએ બગડયુ અનતા કાળનુ કર્જ દેવાનુ મન જ ન થયુ જીદગી બરબાદ ગઇ, ભવોની પરપરા વધી, પશુના અને નરકગતિના દુખો ભોગવવાની અને રોઇને સમય પસાર કરવાની અરહટમાળા શરૂ થઇ ગઇ

ઉપરની દલીલોથી સમજી શકાય છે કે, આપણા જીવને ગુણાદર વધારવાની અને દોષો કાઢવાની અનિવાર્ય જરૂર છે ગુણ વધે તો દોષ ઘટે, ગુણો લાવવાનુ શીખવા અધ્યાપક-એટલે માસ્તરની ખાસ જરૂર ખરી ગુણોના અધ્યાપક પચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવતોજ હોઈ શકે છે પચમહા પરમેષ્ઠિ ભગવતો પોતે ગુણોરૂપી હીરા-માણુક, મોતી, રત્નો વિગેરે ઝવેરાતના ઝવેરી છે, એમના આશ્રિત જીવો પણ ઝવેરાત રૂપ ગુણોને પામીને ઝવેરી બની જાય છે અર્થાત્ પચપરમેષ્ઠિ ભગવતોનો આશ્રય લેનાર પોતે પણ પચ મહાપરમેષ્ઠિ પરમા ભળી જાય છે

હવે આપણે પચપરમેષ્ઠિ ભગવતોમા મુખ્ય શ્રી અરિહત દેવ છે, તે અગે વિચારીએ અરિહત કહેવાય કોને ? અરિહત પદનો અર્થ જુઓ

नमो अरिहताण , अरहताण , अरूहताण

અર્થ -अरि એટલે અભ્યતર શત્રુઓ તેના हत એટલે નાશ કરનારા अर्ह એટલે ઈન્દ્રાદિકથી કરાએલી પૂજાને લાયક બીજો અર્થ अरह એટલે લોકાલોકમા કાઈ પણ અજાણ્યુ નથી જેમને, તથા કર્મરૂપ બીજો સર્વથા બળી જવાથી હવે સસારમા નહિ ઉગનાર એટલે જન્મ-મરણથી મુક્ત બનેલા એવા શ્રી જિનેશ્વરદેવોને મારા નમસ્કાર થાઓ.

અરિહત પરમાત્માઓ એવા ઉચ્ચ કોટીના આત્મા ઓ હોય છે, જેથી તેમનામા પ્રગટ થએલા ગુણોને જાણવા

કે સમજવાથી જરૂર તેમના પ્રત્યે સદ્ભાવ જાગૃત થયા વિના રહેતા નથી

અરિહંત પ્રભુ સર્વજ્ઞપણું પામ્યા પછી કેવા હોય છે, તે હવે વિચારીએ

અરિહંત પરમાત્માના આત્મામાં રાગ-દ્વેષ, અજ્ઞાનતા સર્વથા નિર્મૂળ થવાની સાથોસાથ બીજા પણ બધા મહા દોષો પલાયન થઈ જાય છે

આ જીવને અનંતા કાળથી પોતાનું સ્વરૂપ નહિ સમજવા દેનાર મહામિથ્યાત્વ સર્વથા ક્ષય થાય છે

આ જીવને અનંતાકાળથી ત્યાગની બુદ્ધિ જ ન થવા દેનાર અવિરતિ મહાદોષ સર્વથા ક્ષય થાય છે

આ જીવને અનંતાકાળથી જગતના પદાર્થમાત્રની યથાર્થતાનું ભાન ન થવા દેનાર મહાઅજ્ઞાન ક્ષય થાય છે

આત્માની ક્ષમા, મૃદુતા, ઋજુતા, નિર્લોભતા, આ ચાર મહાગુણોને અટકાવનાર ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ સર્વથા ક્ષય પામે છે

સ્ત્રીને ભોગવવાની ઇચ્છા, પુરુષને ભોગવવાની ઇચ્છા, બન્નેને ભોગવવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન કરનાર પુરુષવેદ, સ્ત્રીવેદ અને નપુંસક વેદ એ ત્રણે સર્વથા ક્ષય થઈ જાય છે

હાસ્ય-રતિ-અરતિ-ભય-શોક-દુગચ્છા આ છએ ક્રોધાદિના ઉત્પાદક છે, આ છ દુર્ગુણો બીજા પણ અનેક

દુર્ગુણોને ઉત્પન્ન કરે છે અને ઘણા દોષોને પોષણ આપનારા છે શ્રી વીતરાગ જિનેશ્વરદેવમાથી આ છયે દોષો ચાલ્યા ગયા હોય છે

નાની-મોટી બધી નિદ્રાઓ સર્વથા નાશ પામી જાય છે અને અપ્રમત્તભાવ પ્રગટ થાય છે

બધા પ્રકારના રોગો ક્ષય થઈ જાય છે, બધી પ્રકાર ની તૃષ્ણાઓ પણ નાશ પામે છે

હિંસા-મૃષા-જુઠ, ચોરી-મૈથુન, મમતા સર્વથા બધ થઈ જાય છે

કલહ, અભ્યાખ્યાન, પૈશુન્ય નિર્મૂલ નાશ પામે છે

અવિરતિમા પ્રેમ અને વિરતિમા અરૂચિરૂપ રતિ અરતિ મહાદુર્ગુણ તદ્દન ચાલ્યા જાય છે પરનિન્દા અને સ્વશ્લાઘારૂપ અધમાધમ મહાદોષો રવાના થાય છે

માયાપૂર્વકનો મૃષાવાદ જેને જગતમા પોલિટીકલ નીતિ અને મુત્સદ્દીપણુ કહેવાય છે આવો જગતને ફસા વનારો મહાદોષ ક્ષય પામે છે

ચપળતા, તુચ્છતા, નિર્માલ્યતા, કામાન્ધતા, મદાન્ધતા, સ્વાર્થાન્ધતા, કૃપણતા, ભીરુતા, અધીરતા, મૂર્ખતા, લોલુ પતા, ક્ષુધાતુતા, તૃષાતુતા, દીનતા, રકતા આદિ તમામદોષો ચાલ્યા જાય છે, અને સ્ફટિક જેવો આત્મા શુદ્ધ બની જાય છે

સર્વજ્ઞતા, વીતરાગતા અને યથાર્થભાષિતા ગુણો

પ્રગટ થવાની સાથે સાથોસાથ બીજા પણ મહાગુણો પ્રગટ થાય છે

જગતના સર્વજ્ઞપુરુષોએ બતાવેલા તત્ત્વોને સંપૂર્ણ પણે સ્વીકાર કરાવનાર ક્ષાયિક સમ્યકત્વ પ્રગટે છે

જેમા આત્માનુ સ્વસ્વરૂપ જ પ્રકટ રીતે પ્રકાશતુ હોય તેવુ યથાખ્યાત ચારિત્ર પ્રકટ થાય છે

આત્માની સ્વચ્છ સહજાનંદ દશા પ્રગટપણે પ્રકાશમાન થાય છે

અપૂર્વ ક્ષમા, મૃદુતા, ઋજુતા, નિર્લોભતા આદિ ગુણો સંપૂર્ણપણે પ્રગટ થાય છે

જગતના પદાર્થ માત્રની લાલસાનો લોપ થઈ જવાથી એકદમ-પૂર્ણ તૃપ્તિરૂપ ત્યાગદશા પ્રગટ થાય છે

લોકાલોકના દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયનુ જ્ઞાન કરાવનાર કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પ્રગટ થાય છે

સુરાસુરની દેવાંગનાઓ સામે હોય તો પણ કામ સર્વથા બળીને ભસ્મ થયેલ હોવાથી અપૂર્વ બ્રહ્મચર્ય ગુણ પ્રગટ થાય છે

ગમે તેવા સેવક આત્માઓ ઉપર રાગ ન થતો હોવાથી વીતરાગતા પ્રગટેલી હોય છે

ગમે તેવો વિરોધ કરનાર તથા ઉપસર્ગ અને દુ ખ દેનાર ઉપર દ્વેષ થતો ન હોવાથી વીતદ્વેષતા પ્રકટેલી સાક્ષાત જણાય છે

આલોકનો ભય, પરલોકનો ભય, અપયશભય, આજી વિકા ભય, અકસ્માત ભય, આદાન ભય, મરણ ભય, વગેરે બધા પ્રકારના ભયો નાશ પામવાથી અલૌકિક નિર્ભયપણુ પ્રગટે છે

નિન્દ્રા, સ્વપ્ન અને જાગરદશા ક્ષય થઇ જવાથી ચોથી ઉજાગર દશા પ્રગટ થાય છે

ઉચ્ચ કોટીના ૭ બાહ્ય – ૭ અભ્યતર તપ સાક્ષાત પ્રગટ જ રહે છે

બધા પ્રકારના સયમ ગુણો એકત્ર થઈને સાક્ષાત પ્રગટ દેખાયા કરે છે

જગતના સર્વ પ્રકારના દ્રવ્ય અને ભાવ સત્યો પ્રગટ થાય છે

જગતના સર્વ જીવો ઉપર મૈત્રીભાવના, પ્રમોદભાવના, કરૂણાભાવના અને માધ્યસ્થભાવના પ્રગટ થાય છે

સાત્વિકતા, સહિષ્ણુતા શૂરતા, ધીરતા, વીરતા, ગભી રતા આદિ અલૌકિક મહાગુણો પ્રગટ થાય છે

બીજા પણ ૩૪ અતિશયો, ૩૫ વાણીના ગુણો ભગવાન વીતરાગ જિનેશ્વર દેવોમા પ્રગટ થાય છે ભગવાન વીતરા ગોને આઠ મહા પ્રાતિહાર્યો–સદાકાળ સાથે હોય છે બાર ગુણોથી શોભતા હોય છે, ચાર નિક્ષેપાથી જગતને પવિત્ર બનાવે છે, ૧૮ મહાદોષો, તથા ૧૮ પાપસ્થાનકોનો સર્વથા અભાવ હોય છે

આ શ્રી જિનેશ્વર દેવના બાહ્ય-અભ્યંતર મહાગુણોનું વર્ણન કરવાની કોઈની તાકાત નથી ગુર્જર કવિ શ્રીમાન પદ્મવિજયજી ગણિવર ફરમાવે છે કે,

તુજ ગુણ કોણ ગણી શકે, જો પણ કેવલ હોય

મહાકવિ અને મહાપુરૂષ શ્રી સિદ્ધસેનદિવાકરજી મહારાજા પણ ફરમાવે છે કે,

मोहक्षयादनु भवन्नपि नाथ मर्त्यो,
नूनं गुणान् गणयितुं न तव क्षमेत ॥

અર્થ મોહ અને અજ્ઞાન સર્વથા ક્ષય થયા પછી કેવલજ્ઞાન પ્રકટ અનુભવનારો આત્મા પણ હે વીતરાગ ! આપના ગુણો ગણવા સમર્થ થઇ શકતો નથી અર્થાત્ કેવલી ભગવાન પોતે પણ વીતરાગના ગુણો જાણે ખરા પણ વર્ણન કરી શકે નહિ, કહી કે ગણાવી શકે નહિ, કારણકે આયુષ્ય થોડું છે, ગુણો અનંતા છે

હવે આ સંસારમાં રહેલા અનંતાનંત આત્માઓ માંથી શ્રી જિનેશ્વર દેવના આત્મા નિરાળા બનીને સંસારના પ્રાણી વર્ગથી જુદા કેવી રીતે પડીને જગતના પૂજ્ય થયા ? એવો આપણને સહેજે પ્રશ્ન થઇ જાય તો ત્યાં આપણે સમજવું જોઇએ કે, ઉપર જોઇ ગયા તેમ ક્રોડોનો દેવાદાર થોડું થોડું દેવું ચુકવતાં લાગ આવે પણ દેવામાંથી મુક્ત થાય છે, તથા થોડો થોડો સંગ્રહ કરનાર લાંબા ગાળે મોટો ધનવાન પણ બને છે

એજ પ્રમાણે દોષનો ત્યાગ કરતા-કરતા સર્વ દોષનો ત્યાગ થઇ જાય છે અને ગુણોનો સગ્રહ થવા માંડે એટલે બધી નદીઓ જેમ વગર નિમંત્રણે દરિઆમા ભળે છે, તેમ ગુણો, ગુણોને લાવનારા હોવાથી સુપાત્ર આત્મામા સર્વગુણો આવીને એકઠા થઇ જાય છે

શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓને આવુ ઉચ્ચુ સ્થાન કેમ પ્રાપ્ત થયુ ? આવો પણ વિચાર આવી જાય ત્યા પણ સમજવા યોગ્ય છે કે, આ સસારમા નિગોદાદિ સ્થાનોમા ફરી રહેલા બધા આત્માઓમા શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓ પણ અભે ભાવથી ભેળશેળ બનેલા, ભટકી રહેલા હોવા છતા સર્વજ્ઞ ભગવતોના જ્ઞાનથી જુદા પડેલા ઓળખાય છે

જેમ રોહણાચળની ખાણમા અનેક હીરા, માણેક, મણિઓ વિગેરે ઝવેરાતની ઉત્પત્તિ થયા કરે છે, તે હીરાઓ જેમ માટીમા રગદોળાઇને રહેલા છે, તે પ્રમાણે કોહીનુર જેવા રત્નો પણ તેજ ખાણમા કયારેક કયારેક ઉત્પન્ન થએલા અને માટીમા રગદોળાએલા પડી રહેલા હોય છે અને સમયના પાકે બહાર નિકળે છે

તેમ ભગવત જિનેશ્વરદેવોના પુણ્યાત્માઓ અનતાનત જીવરૂપ માટીની ખાણમા કોહીનુર રત્નની માફક જગતના બીજા જીવોથી તદ્દન જુદા જ સ્વભાવવાળા હોવા છતા ભવસ્થિતિના પરિપાકના અભાવથી બધા જીવો સાથે રગદોળાએલા સસારમા અથડાયા કરે છે તો પણ તેમનો સ્વભાવ નીચે મુજબનો હોય છે

રાજાને રીનાં અનેકગુણગાનને ધારણ કરનારી **પ્રીતિમતી** નામની પટ્ટરાણી હતી

તે રાજાને રાજ્યગોર મનના કુલગોર તરીકે **વિશ્વભૂતિ** નામે પુરોહિત હતો ત પણ વ્યાકરણ, સાહિત્ય, ન્યાય, કાવ્ય, જ્યોતિષ વિગેરે અનેક શાસ્ત્રોનો જાણકાર અને શ્રી વીતરાગ શાસનમા ખુમજ શ્રદ્ધાવાન હતો, તેમ જ ધનસમ્પન્ન હોના છતા ગૃહસ્થને ઉચિત શ્રાવકને પાળવા યોગ્ય બારવ્રતોનુ પણ આરાધન કરતો હતો

તે વિશ્વભૂતિ પુરોહિતને શીલાનકારધારિણી, પતિવચનાનુસારિણી **અનુદ્ધરા** નામે પ્રાણવલ્લભા હતી ઉભય દંપતી પરસ્પર સ્નેહભાવમા રાજાની મહેરબાનીથી આનંદમા દિવસ વ્યતીત કરતા બે પુત્રો થયા હતા તેમા પહેલાનુ નામ **કમઠ** અને બીજાનુ નામ **મરૂભૂતિ** હતુ મરૂભૂતિ તે જ આપણા પરમ ઉપકારી **પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો આત્મા છે**

ઉપર કહેલ બે પુત્રમા પહેલો પુત્ર કમઠ સ્વભાવથી શઠ દુષ્ટ, લંપટ, કઠોર, યમની માયાવી, ઈર્ષાળુ અને ઘણો જ ક્રોધી હતો, જ્યારે મરૂભૂતિ તેથી ઉલટો ભદ્રિક, વિદ્વાન, સદાચારી, પ્રેમાળ, દયાળુ, વિનયી અને ઘણો જ પ્રતિનારાગી આત્મા હતો

કમઠના અનાચારથી ગામની અંદર તેનો અતિપ્રમાણ અપયશ ફેલાયો હતો તેજ પ્રમાણે મરૂભૂતિનો સદાચાર

નગર અને દેશ વ્યાપી બનવાથી, કપૂર જેવો યશ પણ ક્યાંઈ સમાતો ન હતો કારણ કે એક જ નક્ષત્રના જન્મેલા પણ એક જેવા હોતા નથી કહ્યુ છે કે,

'एकोदर समुत्पन्ना एक नक्षत्रजातका ।
न भवंति समशाला यथाबदरी कटका '

બોરડીના કાંટા એક જ ઉદરમાથી અને એક જ નક્ષત્રમા જન્મેલા હોવા છતા કેટલાક તદ્દન વાંકા જ હોય છે ત્યારે કેટલાક બિલકુલ સરળ-સિધા જ હોય છે, તેમ માતા-પિતા એક હોવા છતા ભાઈઓ પણ એક સ્વભાવના હોતા નથી

માતા-પિતાની ખાનદાનીના પ્રતાપે કમઠ અને મરુભૂતિ બન્નેનો સારા ખાનદાન કુટુંબોમાથી અનુક્રમે **અરૂણા** અને **વસુ ધરા** નામની કન્યાઓ સાથે વિવાહ થયો હતો, તેમા કમઠની પત્ની અરુણા ઘણી જ ઉત્તમ આત્મા અને સદાચારિણી હતી, જ્યારે મરુભૂતિની પત્ની વસુ ધરા તેનાથી ઉંધી એટલે વક્ર સ્વભાવવાળી અને સદાચારથી પર હતી સદાચાર લગભગ તેણીને ગમતો જ ન હતો પુણ્યનો એકદમ ઉદય હોય તેને જ અનુકૂળ અને સદાચારી પરિવાર પ્રાપ્ત થાય છે

અહિ વિશ્વભૂતિ પુરોહિત અનેકવાર જૈનાચાર્યોના સહવાસમા આવેલો હોવાથી અને પોતે પણ જીવાજીવાદિ તત્ત્વોનો ખુબજ અભ્યાસી હોવાથી અને પુત્રો પણ યથા

યોગ્ય વ્યવહારનું ભાગ્યાહન કરવાને સમર્થ હોવાથી નનાર તરફથી દષ્ટિને ફેરવીને આત્મ સાધનામા દિનપ્રતિદિન આગળ વધવા લાગ્યો હતો

રાજકાર્ય અને ગૃહ વ્યાપાર પુત્રોને ભળાવીને આખો દિવસ અને રાત્રી પરલોક સુધારવા માટે અને આત્મચિંતવન માટે સામાયિક અને પૌષધમા જ રહેતો હતો. કહ્યું છે કે,

'सामाइय पोसद संठिअस्स जीवस्स जाइ जो कालो।
सामफलो वाय सो सेस समारफलहेऊ'

અર્થ —જે આત્માનો સામાઇક અને પૌષધ દશામા જે કાળ વ્યતીત થાય છે, તે જ કાળ સફળ છે, તે જ કાળ આત્માનુ ભલુ કરનારો છે, તે જ કાળ આત્માના અનંતા કાળના બંધન તોડનાર છે બાકીનો બધો કાળ સંસારની વૃદ્ધિ માટે જ છે, સામાયિકદશા વગરનો કાળ સંસારની ચારે ગતિના ભ્રમણો વધારવા માટે જ છે, બાકીનો એટલે સામાયિકદશા વગરનો કાળ ચારગતિના બંધનો મજબુત કરવા માટે જ છે

એવી વિશ્વભૂતિ પુરોહિત ગૃહસ્થ દશામા રહેવા છતા આરાધનામય જીવન વ્યતીત કરતા હતા, તેવામા એક વખત વિવિક્ત નામના જૈનાચાર્ય પધાર્યા, તેમની પાસે દશવિધ આરાધના સાંભળી, આત્માને આરાધનામય બનાવી, ચઉવિધ આહારના પચ્ચક્ખાણ કરી, સમાધિ મરણ સાધીને સૌધર્મ નામના પહેલા દેવલોકમા દેવત્વને પામ્યા અને

અનુદ્ધરાદેવી પણ પતિવિયોગ થવાથી અધિકાધિક ધર્મધ્યાન પરાયણ બની તીવ્ર તપશ્ચર્યા આચરી મરણ પામી ને સુધર્મ દેવલોકમા તે જ વિશ્વભૂતિદેવની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ

કમઠ અને મરુભૂતિ બન્ને ભાઈઓને માતા-પિતાના મરણનો શોક થયો લૌકિક મરણ કાર્યો પતાવીને, યથાયોગ્ય સ્વકાર્ય કરવા લાગ્યા, રાજાને મરુભૂતિ યોગ્ય જણાવાથી તેને પુરોહિત પદ આપ્યુ મરુભૂતિ પણ પોતાના પદને, કુલને, માતા-પિતાની આબરૂને છાજે તેવુ સદાચરણ આચરતો હોવાથી રાજા તથા પ્રજા સમગ્રને ઘણોજ પ્રીય થઈ પડ્યો હતો

અન્યદા કોઇક વાર તે પોતનપુર નગરના ઉદ્યાનમા, વિહાર કરતા, અને ભવ્ય જીવોને પ્રતિબોધ કરતા ચાર જ્ઞાનના ધારક હરિશ્ચન્દ્ર નામના સૂરિમહારાજ પધાર્યા ઉદ્યાનપાલદ્વારા સૂરીશ્વરનુ આગમન જાણીને, રાજા-પ્રધાન અને શ્રેષ્ઠિ વગેરે નગરવાસી લોકો વદન અને દેશના શ્રવણ માટે મોટા આડબરથી ઉદ્યાનમા ગયા, અને યથા વિધિ વન્દનાદિ કરી વિવેકપૂર્વક યથાસ્થાને સૌ બેસી ગયા અને મરુભૂતિ પણ પોતાના પરિવાર સહિત રાજાની સાથે દેશના સાભળવા ગયા અને એકાગ્રચિત્ત આચાર્ય ભગવત સન્મુખ બેસી ગયા કારણ કે તત્ત્વજ્ઞાન પામવાની પહેલી ભૂમિકા શુશ્રૂષા ગુણ છે

" शुश्रूषा श्रवणं चैव ग्रहण धारणं तथा।
ऊहापोहार्थविज्ञान तत्त्वज्ञान च धीगुणा "

અર્થ.-સૌથી પ્રથમ ધર્મ સાંભળવાની રુચિ એ આત્માનો મહાગુણ છે, તેનું નામ જ શુશ્રૂષા કહેવાય છે કહ્યું છે કે,

તરૂણ સુખી સ્ત્રી પરિવર્યો રે, ચતુર સુણે સુરગીત,
તેહથી રાગે અતિઘણે ધર્મ સુણ્યાની રીત રે-પ્રાણી

જુવાન હોય, રૂપાળો હોય, દેવાંગના જેવી પત્નીઓથી વિંટાયેલો હોય, નિરોગી હોય, બુદ્ધિશાળી હોય, દેવતાઈ નાટકો ચાલતા હોય, કીનરકંઠીઓના ગાયન અને નાચની છોળો ઉછળતી હોય, તેવા વખતે ધર્મ સંભળાવનાર મળી જાય તો ધર્મ સાંભળવાની ભાવના ઉલ્લસે, તો સમજવું કે, આત્માને ધર્મ રુચિ ઉત્પન્ન થઇ છે

પછી અન્યચિત્ત નિરાદરતાનો ત્યાગ કરી એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળવું, અને ગ્રહણ કરવું પછી ન ભૂલાય તેમ ધારી રાખવું, પછી તેમાં તર્ક-વિતર્ક એટલે શંકાઓ કરવી અને સમાધાન કરવા પછી પૂર્ણપણે વ્યાખ્યાનના સૂત્રોનો અર્થ સમજી લેવો અને તેમાંથી તત્વનિચોડ કરવો આ આઠ ગુણો અતિનિકટ ભવી જીવમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે

ગુરુમહારાજ ફરમાવે છે કે,

भवकोटी दुष्प्रापामवाप्य नृभवादिसकलसामग्रीम्।
भवजलधियानपात्रे धर्मेयत्न सदाकार्यं ॥

અર્થ-ક્રોડો ગમે ભવોની મહેનતથી પણ ન પામી શકાય તેવી મનુષ્ય જન્માદિ બધી સામગ્રીને પામીને

મસાર-સમુદ્રમા વહાણ જેવા ધર્મમા હમેશા ઉદ્યમ ચાલુ જ રાખવો જોઇએ

કારણ કે અક્ષરવિનાનો લેખ, [ભલે બીડેલુ કવર હોય] મૂર્તિ વિનાનુ દેવમદિર અને પાણી વગરનુ સરોવર જેમ તદ્દન નકામુ છે, તેમ ધર્મ વગરનુ મનુષ્યપણુ તદ્દન નકામુ જ છે

જેમ મૂળ વગર ઝાડ લાખોકાળ ટકી રહેતુ નથી, મસ્તક વગરનુ ધડ [શરીર] વધુ વખત જીવતુ નથી, તે જ પ્રમાણે ધર્મ વગરનો મનુષ્યભવ ચિરસ્થાયી થઇ શકતો નથી

જેમ આવડગત વગર વેપાર નકામો છે, આવડગત વગર રાજ્ય વધુ ટકતુ નથી, આવડગત વગરનુ શિલ્પ નકામુ છે, તેમ ધર્મની આવડગત વગરનુ મનુષ્ય જીવન તદ્દન નિષ્ફળ-નકામુ છે

શકા-આપણે ગયા જન્મમા ધર્મ કર્યો હશે અને અમુક માણુસે ગયા જન્મમા ધર્મ કર્યો નથી, આની શી ખાત્રી ?

સમાધાન-જેમ ઝાડની ઉંચાઇ, પહોળાઇ અને વિસ્તારથી ઝાડનુ મૂળ કેટલુ ઉંડુ, જાડુ અને પહોળુ હશે તેનુ અનુમાન બધાય છે જેમકે કેટલાક ઘાસ અષાઢ માસમા ઉગે છે અને ભાદરવા, આશ્વિન માસમા સુકાઇ જાય છે, તેમના મૂળ ઉડા હોતા નથી વળી કેટલાય

વડના ઝાડો [જેઓ ભીનો બીઘવડ-ભરુચ-અંકલેશ્વર પાસેનો વડ] હજારો વર્ષથી અત્યારે જેવા ને તેવા લીલાછમ ઉભા છે તેમના મૂળ-ઘણા જ ઉંડા છે, તે જ પ્રમાણે જેનો ધર્મ ઉંચો હોય તે ભાગ્યવાન જીવો ઘણા જ પુણ્યવાળા અને એક પણ ત્રુટી વગરના જીવન જીવનારા હોય છે જે માણસે ધર્મ બિલકુલ કર્યો નથી તેવા જીવો દુઃખમય જીવન જીવી રોઈને આયુ પૂર્ણ કરે છે અને હે પ્રભુ ! હવે તો મૃત્યુ આવે તો સારૂ, આમ મરવાના જાપ કરીને જ મરે છે આ પ્રમાણે સુખના અભાવ અને અસદ્ભાવથી પુણ્ય-પાપ, ધર્માધર્મની ઓળખી સમજવુ પડે તેવુ છે

શંકા -જગતના જીવો વડે ભૂતકાળમા દુઃખ અનુભવાયુ છે એની ખાત્રી શુ ?

સમાધાન -આપણા પોતાના અનુભવથી પણ દુઃખની ખાત્રી સમજાય તેવી છે જ પણ બુદ્ધિથી વિચાર કરવાનો શોખ જ ન હોય ત્યા કરવુ શુ ? જુઓ, આપણા જીવનો જ્યારે મહાપુણ્યોદયથી આ મનુષ્યપુરીમા પ્રવેશ થયો ત્યારે સૌ પ્રથમ માતાના ઉદરરૂપ ભયકર જાજરૂમા માંસ, રુધિર, મદ, રસ, હાડકા, ચરબી, વીર્ય રૂપ સાત ધાતુના કીચડમા, વિષ્ટા-પેશાબની ખાણુમા નવ માસ ઉંધે-મસ્તકે વસવુ પડ્યુ છે આ વાત શાસ્ત્રની નથી, ઇતિહાસ, વેદ-પુરાણુની નથી, પણ અનુભવસિદ્ધ છે જગતમા એક પણ એવો માણસ નથી કે, માતાના ઉદરમા ઉંધે મસ્તકે લટક્યા વગર જ જન્મ્યો હોય

તથા પશુઓના, ગાયો-ભેંસો, પાડા, ઘેટા, બકરા, હરિણ, નમલા, રોઝ, શુકર, માછલા અને અનેક જાતિના પક્ષિઓ વગેરે જીવોના મનુષ્યો વિગેરેના ખોરાક માટે-અકાલ અને ભયંકર રીતિએ મરણ થઈ રહેલ સાક્ષાત્ દેખાય છે તો તે બીચારા પામર જીવોના ગયા ભવોના મહાપાપોદય નહિ તો બીજુ શુ ?

શંકા જો પાપનું ફળ દુખ છે અને ધર્મનુ ફળ સુખ છે, તો પછી પાપ કરનારા સુખી શા માટે અને ધર્મ કરનારા દુખી શા માટે? જેમ કે રાજા-મહારાજાઓ, માચ્છીમારો, શિકારીઓ, માંસાહારીઓ, મદિરાપાન કરનારાઓ, પરસ્ત્રીલંપટો વગેરે જ્ઞાનીઓની દ્રષ્ટિએ પાપીઓ હોવા છતા સુખ કેમ ભોગવે છે ? અને સામાયિક વગેરે ધર્મ કરનારા જ્ઞાનીઓની માન્યતા મુજબ ધર્મી ગણાવા છતા દુખી શા માટે?

સમાધાન પ્રથમ તો ફળ શબ્દનો જ અર્થ સમજવો જોઈએ ધર્મનુ અને પાપનુ ફળ કહ્યુ છે થડ, પણ ડાળી અને પાદડા તે કહ્યા નથીને, તો પછી વાવવાના દિવસે જ કોઈ તુચ્છ ઝાડના પણ ફલ આવતા જ નથી પ્રથમ અંકુરા પછી ક્રમે કરીને સ્કંધ, શાખા, પ્રશાખા વિગેરે થાય છે અને છેવટે ફળ થાય છે વળી બધા બીજો અમુક ટાઈમ જમીનમા પડયા રહે છે અને જમીન, વર્ષાદ, આતપ પવનની અપેક્ષાએ ઉગે છે, વધે છે અને ફળે છે

' આખુ જગત આજે વાવેલ અનાજના આજેજ રોટલા

ખાતુ નથી એ તો આ સાલ વાવેતુ આવતી સાલ ખાવાના કામમા આવે છે ગઇ સાલ વાવેતુ આ સાલમા ખાવામા ઉપયોગી બને છે, એજ પ્રમાણે ગયા જન્મોના કરેલા પુણ્ય ચાલુ જન્મમા ખવાય છે, પછી ભલે તે ચાલુ જન્મમા ધર્મી હોય કે અધર્મી હોય, આ જન્મમા આચરેલા ધર્મ અને અધર્મનુ ફળ હવે પછીના જન્મોમા જ મળવાનુ હોવાથી ચાલુ જન્મના સારા-ખોટા આચરણને કોઇ લેવા-દેવા છે જ નહિ

જેમ આ સાલનો તદ્દન બેકાર ખેડુત આવતી સાલ મહાધનવાન થઇ જાય છે, તે જ પ્રમાણે આ સાલનો ધનવાન ખેડુત આવતી સાલ બેકાર પણ બની જાય છે, તે જ પ્રમાણે આ જન્મનો સુખી આત્મા પણ આભવ સુકૃત કમાણી નહિ જ કરે તો બેકાર થવાની આગાહી ગણી શકાય, તેમ જ આ જન્મનો દુખી મનુષ્ય પણ દાન, શીલ, તપ, સયમ કોઇ પણ સુકૃત કમાણી કરીને મરશે તો ભવિષ્યમા સુખી આત્મા થશે સભવિત જરૂર ગણી શકાય

ઇત્યાદિ હરિશ્ચદ્રસૂરિ મહારાજના વચનામૃતો સાભળી રાજા વગેરે મનુષ્યોને ધર્મ ઉપર ઘણો જ સદ્ભાવ ઉત્પન્ન થયો, તે વખતે લઘુકર્મી મરુભૂતિને ગુરુદેવની વાણીનો સવિશેષ લાભ થયો અને ત્યારથી દાક્ષિણ્ય, સૌજન્ય, ધીરતા, ગભીરતા, સત્ય, શૌચાદિ ગુણોનો સગ્રહ થવા લાગ્યો

અને સસારની ભયકરતા સમજવી શરૂ થઈ ગઇ વિષયો ઉપર ઔદાસીન્ય પ્રકટ થયુ નગરમા પણ મરુભૂતિની

લાયમાન ખુબ જ વિસ્તાર પામવા લાગી કર્મની ગુરૂતાના યોગે કમઠમા બધુ વિપરીત થવા લાગ્યુ મરુભૂતિમા જ્યારે ઉચ્ચગુણો વધતા જતા હતા, ત્યારે તેનુ વૈર વસુલ કરવા માટે જ હોય નહિ તેમ તે ગુણોના તદ્દન પ્રતિ-પક્ષી દુષ્ટ દોષો કમઠમા ઘર કરીને વસવા લાગ્યા

મરુભૂતિમા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, ઈર્ષ્યા, કામ વિકાર લગભગ મદ થઈ ગયા હતા, ત્યારે કમઠમા આ બધા વેગ પામવા લાગ્યા હતા આમ થવાથી મરુભૂતિની પત્ની વસુધરાને દુષ્ટ કમઠે અનેક પાપ પ્રપંચોદ્વારા અને સવિકાર ચેષ્ટાઓ વડે સ્વાધીન કરી લીધી હતી, અને કુલની મર્યાદા અને પરલોકનો ભય ત્યાગ કરી લઘુભાઈની પત્ની અને જ્યેષ્ટ બને જણા યથેચ્છ અનાચાર સેવવા લાગ્યા, આ વાત કમઠની પત્ની અરુણાએ જાણીને મરુભૂતિને જણાવી દીધી

મરૂભૂતિએ આ વાત સાભળી પણ તેને સાચી ન લાગી મારા મોટા ભાઈમા આ પાપ કેમજ ઘટી શકે? આર્ય [મોટાભાઈ] આવુ પાપ કરે જ નહિ પરતુ અરુ ણાએ સાક્ષાત્ નજરોનજર જોએલુ હોવાથી ઘણુજ સમ ર્થન કરી મરુભૂતિને ખાત્રી કરવા ભલામણ કરી

ભાભીની પ્રેરણાથી મરુભૂતિએ કમઠ-વસુધરાના આચ રણને બારીકાઈથી તપાસ્યા અને અરુણા ભાભીના વચનો તદ્દન સચ્ચાઈથી ભરપૂર સમજાયા, આથી સજ્જન આત્મા

મરુભૂતિને ઘણુંજ દુઃખ લાગ્યું પોતાના મોટાભાઈ અને પોતાની પત્નીના આવા અનાર્ય વર્તનથી મરુભૂતિનું ચિત્ત ખૂબ ઘવાઈ ગયું અને ભોજાઈ મારફતે બન્નેને સુધરવા મીઠી ભલામણ પણ ખૂબ કરી

પરંતુ નિઃશુકતા આવ્યા સિવાય આવા અધમાધમ કૃત્યો થતા નથી તેથીજ આવા અધમકૃત્યોમાં લેપાએલા પાપી જીવો અધમ કૃત્યો છોડતા નથી, એ ન્યાયથી મરુભૂતિની ભાવના અને કરુણાની મહેનતનું કાંઈપણ ફલ આવ્યું નહિ.

મરુભૂતિએ પિતા-માતાની આજ્ઞા સાચવવા ભાઈ અને ભાર્યાનું ભલું કરવાની ભાવનાથી શકય તેટલા બધા જ પ્રયાસો કરી જોયા, પરંતુ રાખમાં ઘી નાખવા જેવું નિવડયું અને પછી તો કમઠ અને વસુંધરા પણ મર્યાદા મુકી લગભગ નિરંકુશપણે વર્તવા લાગ્યા

પરિસ્થિતિ ઘણી જ બગડી જવાથી મરુભૂતિથી ખમાયું નહિ અને નિરુપાય થવાથી મહારાજા અરવિંદની પાસે જઈને ઉપરની તમામ બીના જણાવી રાજાએ પણ કમઠને ખાનગી બોલાવી ઘણુંજ સમજાવ્યો કારણ કે ભૂત કાળના નરપતિઓ આવાજ ન્યાયી હતા પરંતુ પાપ પણ ભયંકર વસ્તુ છે, એ પેઠેલી નિકળવી અશકય છે, એટલે રાજાની વાત્સલ્ય ભરપૂર શીખામણ પણ અધમ કમઠને જરા પણ અસરકારક ન બની

છેવટે રાજાને અનાચારો ઉપર સૂગ હોવાથી અને કમઠના અનાચારોએ સીમા ઉલ્લંઘી હોવાથી, કમઠને

પકડાવ્યો અને શરીર ઉપર મસી ચોપડાવી, ગધેડા ઉપર બેસાડી, ગામમા ફેરવાવી, ફજેત કરી, દેશનિકાલ કર્યો.

કમઠને પોતાનો આવા પ્રકારનો પરાભવ ઘણોજ ભય કર જણાયો સ્વજન પરિવાર અને ઘરબારે, ધન-માલ, મિલ્કત વિના કયા રહેવુ તેમ વિચારી તાપસાશ્રમમા જઇ અજ્ઞાન કષ્ટ કરનારો તપસ્વી થયો, અને અનેક પ્રકારના તપ કરવાપૂર્વક વનમા રહેવા લાગ્યો.

મરુભૂતિને જેમ ભાઇના અનાચાર ઉપર અણગમો હતો તેથી પણ અનેકગુણો મોટાભાઇનો ગામમા અપ યશ ફેલાયો તે અને ભાઇની થયેલી વિડબના ખૂબજ સાલવા લાગ્યા અને થોડા દિવસ પછી ભાઇની તાપસ વૃત્તિના પણ સમાચાર સભળાયા, એટલે ભાઇને મળવા, શાત્વન આપવા અને ક્ષમાપના કરવા મહાશય મરુભૂતિ તાપસ થએલા કમઠના સ્થાનમા ગયો

પરતુ જગત સ્વભાવજ એવો છે કે, અગ્નિને બુઝા વવા જનારને પણ અગ્નિ ઘાટ આવે તો બાળીજ નાખે એ ન્યાયથી અગ્નિ જેવા સ્વભાવવાળા કમઠ પાસે મહાનુ ભાવ મરુભૂતિ ગયા, અને પોતાની મહાનુભાવતા પ્રમાણે નમતા અને મીઠા વચને, દભ વગર હસતા મુખે, અષ્ટાગ પ્રણિપાત કરીને, વારવાર ખમાવવા લાગ્યા પરતુ કમઠને મરુભૂતિનુ મુખજ ગમતુ ન હતુ તો પછી તેનુ આવુ વર્તન તો રુચેજ શેનુ ? એટલે દુષ્ટાશયવાલા કમઠ તાપસે

બધુ એવા મરુભૂતિ ઉપર મોટી શિલા ગબડાવીને તેના મસ્તકનુ છુદન કરી નાખ્યુ

दुर्जनकालकूटौच ज्ञातावेतौ सहादरा।
अग्रज मानुज मात्र नविम्र कतराऽनया

અર્થ -કાલકૂટ વિષ અને દુષ્ટ માણસ બન્ને સગા ભાઈ હોય છે, પરતુ આ બન્ને ભાઈઓમા નાનો ભાઈ કોણુ અને મોટો ભાઈ કોણુ? એની સમજણ અમને [પડિત પુરુષોને] હજી પડી જ નથી અર્થાત્ ઝેર કરતા પણ દુર્જન ભયકર આત્મા હોય છે

મરુભૂતિ પોતાની સજ્જનતાથી અધમ એવા પોતાના ભાઈને ખમાવવા ગયો, તેનુ પરિણામ પોતાનુ અકાળ મરણ અકાળમરણ એટલુ જ નહિ પણ સમાધિનો અભાવ થવાથી કુગતિગમન થયુ કહ્યુ છે કે,

"दुर्जनेन सम सख्य प्रीति चापि न कारयेत् ।
उष्णा दहति चांगार शीत कृष्णायते कर

અર્થ -દુર્જન આત્માઓની સાથે મિત્રતાતો નજ-કરવી પણ થોડો સ્નેહ પણ નકરનો કારણકે દુર્જન અગ્નિ કરતા પણ વધારે દુષ્ટ આત્મા છે, એટલે અગ્નિ ઊનો હોય તો બાળવાનું કાર્ય કરે અને ઠડો થાય તો છેવટ કાળુ તો કરે જ એમ દુર્જનની ક્ષણુ સગત પણ અનર્થ કરનાર જ થાય છે

જેમ મરુભૂતિ જેવા ઉત્તમ આત્માનું ભાઈની સાથે ક્ષમાપના કરવા જતા કુગતિગમન થઈ ગયુ માટેજ જ્ઞાની

પુરુષોએ કહ્યું છે કે, કોઈ પણ ભવમાં દુર્જનની સોબત મળશોજ નહિ

ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીના આત્માનો બીજોભવ પશુગતિ અને હાથીપણુ

હવે પોતનપુર નગરમાં એકદા અરવિંદ રાજાને વાદળાઓના અનેક જાતિના રંગો જોવાથી અને ક્ષણમાં વિનાશ પામતા જોઈ સંસાર ઉપર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો અને સપ્તાંગ રાજ્ય અને અંતપુરનો ત્યાગ કરી સંજમ લેવા તત્પર થયા ભાવના ભાવતા અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ અને શ્રી ભદ્રગુપ્તાચાર્ય પાસે પ્રવજ્યા અંગીકાર કરીને અગ્યાર અંગ અને ચૌદપૂર્વનો અભ્યાસ કરી ગુરુની આજ્ઞાથી કર્મ ખપાવવા સારૂ એકલા વિહાર કરવા લાગ્યા

શત્રુ–મિત્રમા, મણિ–પાષાણમા, લોષ્ટ–કાચનમા, સ્ત્રી અને મરેલા મડદામા સમભાવે વિચરતા નિરંતર કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમાજ રહેતા અરવિંદમુનિપ્રવરને ઉચ્ચકોટીના તપ–ત્યાગ અને ધ્યાન પ્રભાવથી ઘણી લબ્ધિઓ સાથે મન–પર્યવ જ્ઞાન પણ ઉત્પન્ન થયુ હતુ આવા આત્મદશામા લીન રાજર્ષિ–ચાર જ્ઞાનધારક બની અષ્ટાપદગિરિની યાત્રા કરવા સારૂ રવાના થયા માર્ગે ચાલતા વિન્ધ્યાચળપર્વત ની નજીકમા આવ્યા

આ બાજુ મરુભૂતિ મરણ પામીને આર્તધ્યાનવશથી સમાધિના અભાવે તિર્યંચાયુ બાંધીને વિન્ધ્યાચળ પર્વતની સપાટ ભૂમિમા મહાશક્તિવાન હાથીપણે ઉત્પન્ન થયા છે

મુનિરાજ અરવિંદને વિહાર કરતા રસ્તામા સાગરદત્ત નામના સાર્થવાહનો સાથ થયો હતો અને ક્રમસર વિહાર કરતા વિન્ધ્યાચલની નજીકની સપાટી પાસે આવ્યા સાથે બધાએ પડાવ કર્યો પાણી અને લાકડા વિગેરે શોધતા માણસો આખા વનમા ફરવા લાગ્યા આ બાજુ આપણી વાતોના નાયક શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો આત્મા મરુભૂતિજીવ આ અટવીમા ગજરાજપણે ઉત્પન્ન થએલ છે તેણે ઉપરનો મનુષ્ય સમુદાય જોયો અને એકદમ મનુષ્યો ઉપર રોષ લાવી મારવા તૂટી પડયો

હાથીનુ આક્રમણ મનુષ્યો ખમી શકયા નહિ, અને જીવ-લઈને નાશતા જયા સાર્થનો પડાવ હતો ત્યા પહોચવા લાગ્યા, પણ હસ્તિરાજે માણસોની પુઠ લીધી, અને જયા આગળ મતિ-શ્રુત-અવધિ-મન પર્યવરૂપ ચાર જ્ઞાનના નિધાન અરવિંદ રાજર્ષિ ધ્યાનમા ઉભા છે ત્યા આવ્યો અને મુનિરાજને જોયા અને આક્રમણ કરવાની ઈચ્છા થવાથી મુનીશ્વર ઉપર ધસ્યો, પરતુ મુનિરાજના તપોબળ અને આત્મબળથી હાથી ઉપર પ્રભાવ પડી ગયો અને વિનીત શિષ્યની માફક સામો ઉભો રહી એકી ટસે એકી નજરે ધારીધારીને મુનિરાજને જોવા લાગ્યો મહા મુનિરાજ અરવિંદ રાજર્ષિ કાઉસ્સગ્ગ પારીને હાથીને મરૂભૂતિનો આ મા સમ જીને ધર્મ પમાડવા સારૂ બોલવા લાગ્યા

"मामो गजेन्द्र ! स्वकीय मरुभूतिभव किं न स्मरसि ? मामरविंद-भूपति किं नोपलक्षयसि ?

ग्रान्यान्मनि मरुभूतिभवे अर्हत्प्रणीत श्राद्धधर्म प्रतिपन्न किं विस्मारयसि ? स्मर स्मर पूर्वभव श्वापदज्ञातिजात मिम मोहाज्ञान मुच ।

અર્થ –હે ગજરાજ ! તું તારો મરુભુતિનો ભવ કેમ ભૂલી જાય છે ? અને મને અરવિંદ રાજાને કેમ ઓળખતો નથી ? વળી ગયા જન્મમા મરુભુતિપણામા અરિહંત પ્રભુ કથિત શ્રાવકનો ધર્મ તે આચરેલો કેમ ભુલી જાય છે ? યાદ કર ! યાદ કર ! અને પશુ જાતિને યોગ્ય આ મૂર્ખાઈનો ત્યાગ કર !

મહર્ષિના વાકયામૃતો હાથીને ખુબ જ રુચવા લાગ્યા કોઇ કામિની, વશીકરણથી સ્વાધીન કરેલા સ્વપતિને જેમ ઈચ્છા પ્રમાણે ઉભો રાખી શકે છે, તેમ મુનીશ્વરના વાકયોની હાથી ઉપર ખુબ જ અસર થઇ ગઇ અને હાથી તદ્દન સ્થિર થઇ ગયો અને વિચાર કરવા લાગ્યો

આવુ મે કયાઇક જોયુ છે, આ હું શુ સાભળુ છુ, મને આ વાતો જરૂર કયાઇ સાભળવામા આવી છે, આ મહાત્મા મને જરૂર પહેલા પણ કયાય મળેલા જણાય છે આમ ઉહાપોહ કરતા કરિવરને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયુ મરુભુતિનો ભવ યાદ આવ્યો અને આખોમા આસુ લાવીને મહામુનિરાજના પગમા પડયો મનમા ઘણો જ સંવેગ ઉત્પન્ન થયો નમસ્કાર કરીને અમારના સમજાઇ મરુભુતિભવમા દુર્ધ્યાનથી ખોઇ નાખેલો ધર્મ

યાદ આવ્યો અને મુનિરાજે પણ ખુબ જ વૈરાગ્ય વાક્યો સંભળાવી, હાથીની ભાવનાને ઘણી જ પુષ્ટ બનાવી

ગયા જન્મમા કમઠની પત્ની અરૂણા હતી તે પણ ત્યાંથી મરણ પામીને આ વનમા જ હાથિણી થઈ છે અને પ્રસ્તુત મરૂભુતિ ગજરાજની સહચારિણી હોવાથી તેણી પણ આ વખતે હાજર હોવાથી મુનિરાજના દર્શન અને ઉપદેશથી જાતિસ્મરણ પામીને પૂર્વભવ યાદ આવવાથી મનમા મનુષ્યજન્મ અને ધર્મનાશનો બળાપો કરવા લાગી, અને મુનિરાજના વાક્યો સાભળવામા તલ્લીન બની ગઇ

મરૂભુતિ ગજરાજ મુનિવાક્યો સાભળી શ્રાવકદશાને પામ્યો [પશુઓ પણ મુનિઓના સમાગમથી કે જાતિસ્મરણના યોગથી શ્રાવકપણુ પામ્યાના જૈનગ્રથોમા ઘણા જ દાખલાઓ મળી આવે છે] અને જેમ બને તેમ પાપ વગરની અને અલ્પ પાપવાળી આજીવિકાથી નિર્વાહ કરતો રહ્યો

મુનિરાજ અરવિંદ રાજર્ષિ અષ્ટાપદ ઉપર તીર્થજુહારી ત્યા જ જ્ઞાનથી પોતાનુ આયુ અલ્પ વિચારી એક માસનુ અનશન કરી, કેવલજ્ઞાન પામી આઠે કર્મનો ક્ષય કરી અવ્યાબાધ મોક્ષસુખને પામ્યા.

ગજરાજ મરૂભુતિ આ મા વનમા રહે છે છઠ-અઠમાદિ તપ કરે છે, જીવદયા પાળે છે, સૂર્યના કિરણોથી તપેલુ પાણી અને સુકા ઘાસ-પાદડાનુ ભક્ષણ કરતો હાથિણીઓ

કરજોડી કહુ છુ હવે, કેવલધર જિન પામ,
મત થાજો સુજને હવે, હિસાના અભિલાપ

એ પ્રમાણે શુભભાવના ભાવતા અને પચપરમેષ્ઠિ મહામત્રનુ ધ્યાન કરતા, સર્પની ઉપર પણ મિત્રતા ચિત વતા આયુપૂર્ણ થતા મરીને આઠમા દેવલોકમાં છ સાગરો પમના આયુષવાળા મહર્દ્ધિદેવપણે ઉત્પન્ન થયો

અહીં આપણને સમજી શકાય તેવુ છે કે, આત્માને ચડવાના માર્ગ જ લગભગ અતિ થોડા છે ચડેલા આત્માને પણ વચમા હજારો વિઘ્નો આવ્યા જ કરે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓને [મરૂભૂતિને પશુ થવુ પડયુ] પણ કર્મની ડખલગિરિઓ નડવામા ખામી ન્હી નથી. ચડેલા આત્માઓને પણ પશુગતિમા અને નરક [મહાવીર પ્રભુનો આત્મા પણ સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી બેવાર નરકમા અને એક વાર પશુગતિમા ગએલ છે] ગતિમા ફેંકી નાખ્યાના બનાવો ઘણા જ નોધાયા છે કમઠને મનાવવા જતા અને ખમાવાવા જતા પણ મરૂભૂતિને આકસ્મિક મરણનો ભોગ બની પશુગતિમા હાથીપણું ભોગવવુ પડયુ છે અહી આપણને એક એ પણ સમજાય એવુ છે કે, આખા જગતના બધાજ દર્શનો પોતાના માનેલા ઇષ્ટદેવોની કેટલીએ ડફાનો હાકે રાખે છે અને તેમની એક પણ નબળી બાબત સાચી હોવા છતા સાભળવી ગમતી નથી

જ્યારે શ્રી જિનેશ્વર શાસનમા શ્રી જિનેશ્વર દેવોના આત્માઓ પણ જ્યા સુધી કર્માધીન હતા અને ભૂલોના

મરણો માન આત્માએ અનતીવાર અનુભવ્યા છે દરેક મરણોમા આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન જ આવ્યુ છે બધા મરણોમા દીનતા જ ભોગવી છે પરતુ ક્યાંઈ ધર્મધ્યાન કે સાત્વિક ભાવ આત્માને મળ્યો જ નથી હે આત્મન્! હવે ચેતી જા અને મરણાદિના ભયોને ખખેરી નાખીને નિર્ભય બની જા

આ પ્રમાણે આત્મજાગૃતિ પ્રગટવાથી આરાધના શરૂ કરી હુ અત્યારે નીચે મુજબ આરાધના કરુ છુ મારો આત્મા મોક્ષમા જાય ત્યાસુધિ અરિહત દેવ તે જ મારા દેવાધિદેવ છે શ્રી વીતરાગના સાચા સાધુઓ હોય, તે જ મારા ગુરુદેવ છે, શ્રી વીતરાગદેવોએ બતાવેલો ધર્મ તે જ મારો ધર્મ છે હુ અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ એ ચારનુ શરણુ કરુ છુ, હુ હિંસાદિ અઢારે પાપ સ્થાનકોનો ત્યાગ કરુ છુ, હુ જગતના નાના-મોટા સર્વ જીવો સાથે મૈત્રીભાવ કરુ છુ, મારે કોઇ પણ જીવ સાથે વૈરભાવ છે જ નહિ હુ એવી ભાવના ભાવુ છુ કે,

મુજને દુખ આપે બધા, તો પણ હું નહિ તામ,
સુખ પીરસવા સર્વને, છે મારો અભિલાષ

આખી દુનીયા મને દુખ આપે તો પણ હુ કોઇને દુખ ન આપુ પણ જગતના સર્વ જીવોને સુખ જ પીરસવા મારી ભાવના છે

ચોરાસી લખ યોનિમા, વસીયા પ્રાણી જેહ,
અભયદાન મહુને મલો, મુજથી નિ સદેહ

કરજોડી કહુ છુ હવે, કેવલધર જિન પામ,
મત થાજો સુજને હવે, હિંસાના અભિલાપ

એ પ્રમાણે શુભભાવના ભાવતા અને પંચપરમેષ્ઠિ મહામંત્રનુ ધ્યાન કરતા, સર્પની ઉપર પણ મિત્રતા ચિંતવતા આયુપૂર્ણ થતા મરીને આઠમા દેવલોકમાં ૭ સાગરોપમના આયુષવાળા મહર્દ્ધિદેવપણે ઉત્પન્ન થયો.

અહીં આપણને સમજી શકાય તેવુ છે કે, આત્માને ચડવાના માર્ગ જ લગભગ અતિ થોડા છે ચડેલા આત્માને પણ વચમા હજારો વિઘ્નો આવ્યા જ કરે છે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓને [મરૂભૂતિને પશુ થવુ પડયુ] પણ કર્મની ડખલગિરિઓ નડવામા ખામી રહી નથી ચડેલા આત્માઓને પણ પશુગતિમા અને નરક [મહાવીર પ્રભુનો આત્મા પણ સમ્યકત્વ પામ્યા પછી બેવાર નરકમા અને એક વાર પશુગતિમા ગએલ છે] ગતિમા ફેંકી નાખ્યાના બનાવો ઘણા જ નોધાયા છે કમઠને મનાવવા જતા અને ખમાવાના જતા પણ મરૂભૂતિને આકસ્મિક મરણનો ભોગ બની પશુગતિમા હાથીપણું ભોગવવુ પડયુ છે અહીં આપણને એક એ પણ સમજાય એવુ છે કે, આખા જગતના બધાજ દર્શનો પોતાના માનેલા ઇષ્ટદેવોની કેટલીએ ડંફાસો હાંકે રાખે છે અને તેમની એક પણ નબળી બાબત સાચી હોવા છતા સાંભળવી ગમતી નથી

જ્યારે શ્રી જિનેશ્વર શાસનમા શ્રી જિનેશ્વર દેવોના આત્માઓ પણ જ્યા સુધી કર્માધીન હતા અને ભૂલોના

હવે ચોથો ભવ બતાવાય છે

આ જબૂદ્વિપના પૂર્વમહાવિદેહક્ષેત્રની સુકચ્છ નામની વિજયમાવૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર મહાઋદ્ધિમ પન્ન **તિલકપુરી** નામની નગરી છે, તેમા ધન-વિદ્યા-કલા-જ્ઞાન આદિ પુણ્યસામગ્રી સપન્ન વિદ્યુદ્ગતિ નામે વિદ્યાધર રાજા રાજ્ય કરે છે તેને **તિલકાવતી** નામે મહાપટ્ટરાણી ગુણગણે કરીને સ પૂર્ણ છે

વિદ્યાધર દપતી જેમ લક્ષ્મી અને રાજ્યથી સમૃદ્ધ છે તેજ પ્રમાણે કલાઓથી પણ ભરેલા હોવા છતા શિલાદિ ઉચ્ચ કોટીના ગુણો પણ બન્નેના આત્માને ઉન્નત બનાવી રહ્યા છે

બધી સામગ્રીથી પૂર્ણ એવા રાજા-રાણીની દેવ-દેવી, માફક સુખમય દિવસો વ્યતીત કરે છે તેસમયમા આઠમા દેવ લોકથી આયુષ પૂર્ણ કરીને, મરુભૂતિ ગજરાજનો આત્મા ચ્યવીને, મહાસતી તિલકાવતી રાણીની કુક્ષીમા ઉત્પન્ન થયો, અને પૂર્ણ સમયે પુત્રપણે અવતર્યો પિતાએ બાળ કનુ **કિરણવેગ** નામ આપ્યુ રાજકીય સુખથી પોષણ પામતા કુમારને યોગ્ય અવસરે પિતાજીએ વિદ્વાન પડિતો રાખી પુરુષની ૭૨ કલાઓ, શસ્ત્રાસ્ત્રની બધી વિદ્યાઓ અને તાલીમોનો અભ્યાસ કરાવ્યો યૌવનમા વય પામતા વિદ્યા ધર પરપરામા આવેલી બધી વિદ્યાઓ ભણીને સાધી પણ લીધી અને પિતા વિદ્યુદ્ગતી રાજાએ સારા કુલના ખાન દાન વિદ્યાધરની પુત્રી **પદ્માવતી** સાથે પાણીગ્રહણ કરાવ્યુ

અને યોગ્ય વય પામ્યા પછી. પિતાએ યોગ્ય આત્મા જાણી યૌવનપૂર્ણ કુમારને યુવરાજ પદી આપી અને કેટલોક કાળ ગયા પછી રાજાને પોતાની વૃદ્ધાવસ્થાનુ ભાન થયુ, અને શુભ તિથિ-વાર-નક્ષત્ર-કરણ તથા ચદ્રનો યોગ પામીને કુમારને રાજ્યાસન આપ્યુ, અને રાજા-પ્રજાને ઉચિત ઘણી શિખામણો આપી, સુગુરુનો યોગ પામી રાજા વિદ્યુદ્ગતિએ દીક્ષા અગીકાર કરી અને દોષ વગરનુ નિકરણ યોગે શુદ્ધ સજમ આરાધી પ્રાન્તે અનશન આદરી સર્વ-કર્મ ક્ષયકરી સર્વજ્ઞ બની મોક્ષ સ્થાન પામ્યા

આપણી કથાના નાયક શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વમીના આત્મા, વિદ્યાધર કિરણવેગે સર્વ વિદ્યા પ્રવીણ બની વિદ્યાધર રાજાઓનો પણ રાજા બની, નીતિ અને ધર્મમય રાજ્યને ભોગવતા કેટલોક વખત વીતાવ્યો

કર્મની વિચિત્રતા તો જુઓ આ સસારમા રહેલા બધા આત્માઓ આત્મસ્વજાતિએ સરખાજ હોવા છતા, બધા જીવો જ્ઞાનાદિ અનતગુણોથી ભરેલા હોવા છતા, કર્મોની તારતમ્યતાથી આત્માઓને અનેક જાતિના અવતારો લેવા પડે છે અને પોતાનીજ મહામૂર્ખતાના યોગથી બાધેલા કર્મને વશ બનીને, નરક અને પશુગતિના દુખો ભોગવવા પડે છે, આત્માઓની એક પણ ઇચ્છા કામમા આવતી નથી એક અવસ્થામા સુખી આત્મા, બીજી અવસ્થામા મહાદુખમા ડુબી જાય છે સુખમા ગરકાવ બનેલો એક

અવસ્થાનો આત્મા, બીજી અવસ્થામા અત્યંત દયામણો અને રાક બનેલો જણાય છે

આ કાળના વર્તમાન ઈતિહાસમા પણ આવા દાખલા ઘણાજ મળે છે

બાણુ લખ્ખ માલવ ધણી, મૂજ નરેસર રાય,
રાક બની ઘર ઘર વિષે, ભીક્ષા માગણ જાય. ૧
ભાવિ દેશ અઢારનો, કુમારપાલ ભૂપાલ,
પાપોદય પરભવતણે, ભટક્યો થઈ કગાલ, ૨
પરમભક્ત પ્રભુવીરનો, જિનશાસન શૃગાર,
કર્મોદય કેદી બન્યો, ધર્મી ભભામાર ૩

બાણુ લાખ માલવાનો માલિક મૂજરાજા ભિખારી બનીને ભુડા હાલે મરણ પામ્યો ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વનો ધણી અને પ્રભુ મહાવીરનો પરમભક્ત **શ્રેણિકરાજા** પોતાના જ પુત્રના કેદખાનામા ગોંધાઈને મરણને શરણ થયો **રાજા-કુમારપાલ** જેમને છે ત્રા ત્રીશ વર્ષ મહાન મસ્રાટની સામગ્રી ભોગવવાની તક સાપડી છે, તે કુમારપાળ વચની વયમા લગભગ ૨૫ વર્ષ મહાકગાળ દશામા આથડીને અતિ વિટબણાઓનો ભોગ બન્યો હતો એટલે કર્મની ગહનતા અજબ છે કર્મનુ કોકડુ ઉકેલવાની શક્તિ કોઈ વિરલ આત્મામાજ પ્રકટ થાય છે આપણા ચરિત્રનાયક ભગવાન પાર્શ્વપ્રભુના આત્માને પણ દુષ્ટ કર્મોએ પશુપણુ અપાવ્યુ પણ ભવિતવ્યતાની અનુકૂળતા થવાથી, શુદ્ધ ગુરુ

ળવાથી આત્મામા મહાનુભાવતા પ્રકટેની હોવાથી, પશુ ભવમા પણ આરાધના મદદગાર થઇ અને દેવપણુ અને વિદ્યાધર નૃપપણુ પણ પ્રાપ્ત થયુ

વિદ્યાધર રાજા કિરણવેગનો સુખમય નીતિમય અને ધર્મમય કાળ પસાર થતા એક દિવસ પોતાના નગરના ઉદ્યાનમા સુવિહિત ગીતાર્થ આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા અને વનપાળે તે વધામણી આપવાથી રાજા કિરણવેગ પરિવાર સહિત મોટા આડબરથી આચાર્ય ભગવતને વદન કરવા ગયો

પાચ અભિગમ સાચવવાપૂર્વક વદન કરીને રાજા ઉચિત સ્થાને બેઠો અને ગુરુમહારાજાએ યોગ્ય જીવ જાણીને સસારની અસારતામય દેશના આપવી શરૂ કરી,

"પુત્રમિત્ર દારા તનુ, માત તાત ઘર કામ,
પુણ્ય નાશથી તે સહુ, વિપરીત થાય તમામ ૧
હવા દવા વૈદ્યો અને, પથ્ય ઘણો પરિવાર,
પુણ્ય નાશ થઇ જાય તો, નહિ કો રક્ષણહાર ૨.

તથા પૂર્વમુનિવરો પણ ફરમાવે છે કે,

ना तस्य प्रिय कश्चित्, न लक्ष्म्या कोपि वल्लभ
नाप्तो जराया कोप्यस्ति, यूय तदपि सुस्थिता ॥१॥

અર્થ –યમરાજને કોઇ સગો નથી લક્ષ્મીને કોઇ વ્હાલો નથી જરા [ઘડપણ] ને કોઇ કુટુબી નથી, તો પણ હે જગતના ઉત્તમ જીવો તમો કેમ બેદરકાર રહો છો.

ઈત્યાદિ અનેક વૈરાગ્ય વચનો મુનિરાજના મુખથી સાભળીને રાજા કિરણવેગને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો અને પોતાના પાટકુમાર ધરણવેગને રાજ્ય આપી, મોટા આડબરથી શાસન-પ્રભાવના કરીને, સુગુરુ પાસે પ્રવજ્યા અગીકાર કરી અને કર્મશલ્ય નિર્મૂલ કરવા માટે ઘણીજ સાધના કરવા લાગ્યા, તથા સુગુરુનો વિનય-વૈયાવચ્ચ કરવાપૂર્વક શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી ગીતાર્થ થયા

શકા ગીતાર્થ એટલે શુ ?

સમાધાન-કાલે વિણએ બહુમાણે આદિ જ્ઞાનના આઠ આચાર સાચવવાપૂર્વક પોતાની યોગ્યતા વડે ગુરુ મહારાજ પાસેથી સૂત્રાર્થ પામે છે ત્યારપછી ઉત્સર્ગ-અપ વાદના અનેક પ્રસગો પ્રાપ્ત થાય તેમાથી પસાર થાય છે તથા બીજા પણ અનેક દર્શનોનો અભ્યાસ કરીને સપૂર્ણ પરિપક્વ બુધ્ધિ થયેના મહાશયોને ગુરુમહારાજ સર્વ સૂત્રો ભણવા-ભણાવવાની રજા આપે છે અને સમુદાયના નદીવ બનાવે છે, તે આચાર્ય ગીતાર્થ કહેવાય છે

હવે કિરણવેગ મુનિ ગુરુઆજ્ઞા પામીને એકાકી વિહાર કરતા આકાશમાર્ગે પુષ્કરવરદ્વિપમા પધાર્યા આ બાજુ **કમઠના જીવ કુર્કટસર્પે** ઘણી હિસાઓ કરી, અનેક પાપો સેવી મરણ પામીને, ધુમપ્રભા નામની પાચમી નરકમા ના દીપણે ઉત્પન્ન થયો અને ૧૭ સાગરોપમ સુધી રૌરવ દુખો ભોગવીને ત્યાથી મરીને પુષ્કરવરદ્વિપના હિમાચલ પર્વતની ગુફામા ફરી પણ મહાભયકર સર્પપણે ઉત્પન્ન થયો, અને

અનેક પ્રાણીઓના ભક્ષણ કરતો, નિરંકુશપણે વનમાં ભટકતો જ્યાં આગળ કિરણવેગ મુનિરાજ ધ્યાનમાં ઉભેલા છે, ત્યાં આવ્યો અને મુનિરાજની ઉપર તેની દૃષ્ટિ પડી, કે તુરતજ ગયા જન્મના દુષ્ટ સંસ્કાર જાગૃત થયા અને મુનિશ્વર કિરણવેગ ઉપર તૂટી પડયો, ને વિષ વ્યાપ્ત દાઢાઓ વડે શ્વાનની માફક ઘણી જ નાએ દંશ કરીને, વિષનું ખુબ વમન કરીને ચાલ્યો ગયો.

ધ્યાનમાં ઉભેલા મુનિરાજે સર્પનો ઉપસર્ગ આવેલો જાણી, આરાધના શરૂ કરી ચારે આહારનો ત્યાગ કરી, ચારેનું શરણ કરી, પાપસ્થાનકોનો ત્યાગ કરી, સર્વ જીવોને ખમાવી દંશ કરનાર સર્પને પણ મિત્રતુલ્ય માની સુકૃતની અનુમોદના અને દુષ્કૃતની નિન્દા કરી શુભ ભાવનાઓમાં આરૂઢ થઈ નમસ્કાર મહામંત્રનું ધ્યાન કરી, સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામી, ૧૨માં દેવલોકે ૨૨ સાગરોપમના આયુષવાળા દેવ થયા.

આ બાજુ કમઠનો આત્મા સર્પ, મહામુનિરાજનો ઘાત કરીને ઘણોજ ખુશી થતો અને બીજા પણ અનેક જીવોના કોળીઆ કરતો, પોતાના પરાક્રમમાં ફુલાતો, રૌદ્ર ધ્યાનમય જીવન વેડફાવતો, આયુષ પૂર્ણ થતાં કાલધર્મ પામીને, છઠ્ઠી નરકમાં નારકીપણે ઉત્પન્ન થયો.

એ પ્રમાણે શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના ચોથો–પાંચમો એમ બે ભવ કહ્યા.

હવે વજ્રનાભ રાજા તરીકેનો શ્રી પાર્શ્વપ્રભુનો છઠ્ઠો ભવ લખાય છે.

આ જબૂદ્વિપના પશ્ચિમમહાવિદેહમા સુગધિ નામની વિજયમા દેવપુરી જેવી શુભકરા નામની મહા નગરી શોભે છે તે નગરીમા અનેક ગુણગણાલકૃત અને મહાભાગ્ય નિધાન **વજ્રવીર્ય** નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે તે રાજાને જાણે સાક્ષાત્ લક્ષ્મીનો અવતારજ હોય નહિ ? તેવી **લક્ષ્મીવતી** નામની શીલાદિ અનેક સદ્ગુણોની પેટી સમાન મહાપટ્ટરાણી છે રાજા-રાણીને દેવ જેવા સુખો ભોગવતા આઝના પનકારાની પેઠે ઘણો કાલ ગયા પછી તે લક્ષ્મીવતી મહારાણીની કુક્ષિમા છીપમા મોતીની પેઠે બારમા દેવલોકથી આવીને કિરણવેગનો આત્મા ગર્ભપણે ઉત્પન થયો

પુણ્યાત્માઓ ગર્ભમા આવે ત્યારે માતાઓને સ્વપ્ન પણ સારા આવે છે અને વિચારો પણ ઘણાજ પ્રશસનીય આવ્યા કરે છે, તે ન્યાયે ઉત્તમ સ્વપ્ના અને ઉત્તમ દોહદ લાઓપૂર્વક લક્ષ્મીદેવીની કુક્ષિથી પુણ્યવાન પુત્રનો જન્મ થયો મહોત્સવો અને વધામણીઓ કરવાપૂર્વક કુમારનું **વજ્રનાભ** એવુ નામ આપ્યુ

ધાવમાતાઓ અને સેવકવર્ગથી લાલનપાલન કરાતો કુમાર વજ્રનાભ બાલ્યવયને વટાવી યૌવનવયને પામ્યો જાણે મોહરાજાએ દેશવટો આપ્યો ન હોય ? તેમ ઉત્તમ પુરુષોને શોભાવે તેવા ગુણના સમુદાયો કુમાર વજ્રનાભમા આવી વસવા લાગ્યા, અને પિતાએ કુમારને સપૂર્ણ યૌવન વય પામેલો જાણીને વય,ગુણ અને રૂપાદિ સપન્ના ૦ગ

દેશના રાજા ચદ્રકાન્તની પુત્રી વિજયાની સાથે પાણી-ગ્રહણ કરાવ્યુ આમ સમાનની ક્રીડાઓમા કુમાર વજ્રનાભનો કુમારદશામા કેટલોક કાળ વ્યતીત થયો

તેવામા પોતાના નગર પશ્ચિમમા ગીતાર્થ જૈનાચાર્ય પધાર્યા વજ્રવીર્યરાજા વદન કરવા ગયા દેશના સાભળવા બેઠા સૂરિ મહારાજ ફરમાવે છે કે,

ભાઇઓ ! આ આખો સસાર ચારગતિમા વહેચાયેલો છે, અને ચારે ગતિ દુખથી છલોછલ ભરેલી છે

નારકીમા

अच्छिनिमीलणमीत्त नत्थिसुह दुक्खमेवपडिबद्ध ।
ज नरये नेरयियाण अहोनिस पच्चमाणाण ॥ ? ॥

અર્થ—નારકીમા રહેલા જીવો નારક કહેવાય છે, તેમના આયુ મનુષ્યો કરતા ક્રોડો-અબજો ગુણા મોટા હોય છે તેના સમગ્ર આયુષમા નારકી જીવને આખ મીચી ઉઘાડતા જેટલીવાર પણ સુખ હોતુ નથી પરતુ પરમાધામિએ કરેલા, ક્ષેત્રસ્વભાવથી થએલા, રાગોના સપર્કથી ઉપજેલા પુષ્કળ દુખો હોય છે

શકા—સુખ, અને દુખનો અભાવ એ બે એક જ કે જુદા કહેવાય છે ?

સમાધાન—બન્ને જુદા છે જુઓ, રોગવિયોગાદિના સદ્ભાવને દુખ કહેવાય છે, જેમ શરીરમા રોગ ઉત્પન્ન થવાથી દુખ થાય છે, પુત્રાદિના મરણાદિથી-વિયોગ થવાથી

દુઃખ થાય છે, ખાન-પાનનો નાશ થવાથી-અભાવ થવાથી દુઃખ થાય છે અને વિશ્રામો વગેરેની પ્રાપ્તિ, દેવત્વ, નૃપત્વ, ધનાઢયત્વ આદિની પ્રાપ્તિ સુખ કહેવાય છે એટલે ઉપરોક્ત રોગ-વિયોગાદિનો અભાવ અને સામગ્રીના સદ્ભાવનું સુખ ઉપચારથી જુદા લખાય છે તેથી નારકીના જીવોને સદા કાળ દુઃખોનો સદ્ભાવ જ હોય છે અને ખાન-પાન જેવી વસ્તુનું પણ સુખ હોતુ જ નથી નારકીના જીવો ક્ષેત્રની વેદના ખુબ જ ભોગવે છે તેમના શરીરમા હજારો-લાખો, ક્રોડો રોગો ચાલુ જ રહે છે નારકીના જીવો પરસ્પર વૈરો સભાગી લડાઈઓ કર્યા જ કરે છે, એટલે પરસ્પરના ઝગડાથી સર્વકાળ સળગેલા જ રહે છે નારકીના જીવોને પરમાધામી દેવો જુદી જુદી વ્યવસ્થાઓથી દુઃખો દીધા જ કરે છે જેવી ભગવાન પણ નારકીનુ પૂર્ણ દુઃખ વર્ણવી શકતા નથી

પશુગતિ પણ મહાદુઃખની ખાણ છે

પશુઓને રાજા-મહારાજાઓ અને ધનવાન શિકારીઓ માસ ખાવા માટે ઘણી કદર્થનાઓ આપીને મારી નાખે છે બધી જાતિના અનાર્ય લોકો મુસલમાન, ઠાકરડા, કોળી, ભીલ, વાઘરી, ધારીયા, ખારીયા, બજાણીયા, રજપુત, પારસી, ખોજા, મેમણ સુમના, વહોરા, સારડીયાર, કાઠી, સિંધિ વગેરે અનેક જાતિઓ પ્રાય માસાહાર ઉપર જ રહે છે, અનાર્યોના બધા દેશો, તમામ જાતિના જીવોનો નાશ કરીને પોતાની બધી જરૂરીયાતો પુરી કરે છે, જેમકે

મોટા ભાગની દવાઓ પ્રાણીઓના નાશથી બને છે બધી જાતના પક્ષીઓના ઈંડા અનાર્યો ખાવામા વાપરે છે બારેમાસ સ્ટીમરો, વહાણો અને મચ્છવાઓ ભરીને માછલાઓને અનાર્ય લોકો લઇ જાય છે માચ્છલાઓનુ ખાતર કરે છે દવાઓના અખતરાઓમા હજારો જીવોનો નાશ કરાય છે એક વાઘ-દીપડો પકડવામા સેકડો બકરાઓનો નાશ થાય છે દેવીઓને પાડા-બકરા અને ઘેટાના બલીદાન અપાય છે અનાર્ય જાતિઓના વિવાહ વગેરે વિલાસોમા બાપડા અબોલ જીવોના નાશ કરી ઉજાણીઓ ઉડાવાય છે મુસલમાનો બકરાઓને મારી નાખીને ઈદોના તહેવારો ઉજવે છે, જેમા ક્રોડો બકરા અને હજારો ગાયોની કુરબાનીઓ અપાય છે

પશુઓ બિચારા રોગથી રીબાય તો તેની દવાઓ કોઇ કરતુ નથી દુષ્કાળ વગેરેમા ઘાસ અને પાણી બીલ્કુલ મળતા નથી દીવસો સુધી ક્ષુધા-તૃષા ભોગવી ટાટીયા ઘસીને મરણ પામે છે, તેમા વળી અનાર્ય લોકો કતલ કરીને આનદ પામે છે

કુતરા, ગધેડા વિગેરે પરસ્પર લડીને લોહી લુહાણ થાય છે શરીરમા કીડા પડે છે, જોનારને ધ્રુજારી આવી જાય તેવી ભયકર વેદના દેખાય છે બધી જાતિઓમા ગર્ભાવાસની અસહ્ય વેદના સાક્ષાત્ સમજી શકાય તેવી છે

હરિણ, સસલા વગેરેને, ઉંદરડા, ખિસકોલી વિગેરેને, સિંહ, વાઘ, બિલાડી, નોળીયા, સર્પ વિગેરે ગોતતા જ ફરે

છે ઘણી જાતિના ચારપગા જાનવરો ફક્ત માંસાહાર ઉપરજ રહે છે બધી જાતિના સર્પ પ્રાય ઉદરડા, ખલા, ડાકીડા, પક્ષીના ઈંડા વિગેરે ખાઇને જીવે છે, કા ડા, સમળી, ગીધડા, ગકરો, બાજ, સીચાણા વિગેરે પક્ષીઓ નાનાપ્રકારના જીવતા જીવોને ખાઇને જીવન-નિર્વાહ ચલાવે છે

દરિયામા રહેનાર મગર તથા મોટા માછલાઓ નાના માછલાઓનેજ શિકાર કરીને જીવે છે બીજા પણ જલચર પ્રાણીઓ નિર્બલ બીજા જલચરોનેજ ખાય છે બધી જાતિના નાના-મોટા અજગરો મોટા પ્રાણીઓને અને માણસોને પણ ખાઇ જાઇ છે ભારંડા પણ પ્રાય મોટામોટા પ્રાણીઓનુ ભક્ષણ કરી જાય છે જલમનુષ્યો પણ માંસાહારથી જીવે છે, ગીરોલી, કાકીડા વિગેરે ઝીણાજીવો પણ કીડા ખાઇને જીવન ચલાવે છે

ઉપર મુજબના માંસાહારી બધા જીવો અન્યને દુ ખ આપી પોતાના પિંડને પોષીને ઘણાજ હરખાય છે પોતાને મહાન ભાગ્યશાલી સમજે છે પરતુ તેને સ્વપ્ને પણ વિચાર આવતો નથી કે મને પણ મરણ આવશે, મારા આત્માને પણ શેરને માથે સવા શેર જરૂર મળશે, મને મારા પ્રાણ વ્હાલા છે એમ બીજાને પણ પોતાના પ્રાણ જરૂર વ્હાલા હશેજ, મારા શરીરમા કાટો કે સોય ખમાતી નથી તો બીજાના શરીરે ભાલા-બરછી કેમ ખમી શકાશે, આવા વિચાર ન આવવાથી પાપ કરનારાઓને કપારી આવવાને બદલે બહાદૂરી આવે છે

તેથી જગતના પ્રાણીઓ શક્તિનો સદુપયોગ પરોપ કાર કરવાને બદલે શક્તિનો દુરૂપયોગ પરદ્રોહ કરીને મહાભયકર પાપ બાધીને નરકાદિ ભયકર સ્થાનોમા મહા દુ ખો ભોગવવા ચાલ્યા જાય છે

પશુના દુ ખો કોઈને ખ્યાનમા ભલે ન આવતા હોય પરતુ પશુઓ બિચારા મરવાના ભયથી ડરીને મરણના સાધનો દેખીને નાસી જાય છે ઉંદરડા વિગેરે બિલાડીના મુખમા પકડાયા પછી પણ જીવે ત્યા સુધી ચીસો પાડે છે, સર્પના મુખમા દેડકા ચીસો પાડે છે, સિહના મુખમાં બકરા, હરિણ, નમસ્થ ચીસો પાડે છે બાણ-ભાલા કે ગોળીથી વિધાએલા જીવો જીવે ત્યાસુધી કારમા પોકાર પાડે છે કસાઈની તલવારથી કપાતા પ્રાણીઓ કળકળાટ કરી મૂકે છે

સમુદ્રના કિનારા ઉપર અથાણા કરવા ઝીણા નાના-મોગ માછલા ઉકળતા પાણીમા બાફવામા આવે છે અને કડ કડતા તેલમા તળાય છે, તે પ્રાણીઓ કાળી ચીસ પાડે છે આપણે સાભળીએ તો આપણી છાતી ફાટી જાય તેવો ભય કર કળકળાટ સભળાય છે

પાપી મનુષ્યોદ્વારા મોટા-મોગ તાવડા-તપેલા પાણીના ઉકાળીને તેમા કુકડા વિગેરે જીવના પક્ષીઓને બાળી નાખવામા આવે છે, તે બીચારા નિરાધાર પ્રાણીઓ ઘણા તરફડાટ નાખે છે, પણ અધર્મી માસાહારીઓના ગજ વેલના કઠોર ચિત્ત જરાપણ ભીજાતા નથી

વળી શિકારીઓદ્વારા કે હિંસક સિંહ વિગેરે પાપી જીવોદ્વારા મારી નખાએલ હરિણી વિગેરે નારીજાતિના નાના નિરાધાર બચ્ચાઓ ધાવણ-પાલણ વિના ચીસો પાડી મરણ પામે છે

પશુગતિના જીવો બે-ઇન્દ્રિય, તે-ઇન્દ્રિય, ચૌરિન્દ્રિય અને અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય આ બધા જીવો પણ પરસ્પર સશક્ત જીવો અશક્તજીવોને ખાઈને-ગુજરાન ચલાવે છે, એટલે **મારવુ** અને **મરવુ** એ રીતે બધા જીવો કાળ વગાવી રહ્યા છે

મરવા કેઈ ભવ તે કર્યા, કેઈક મારણ કાજ,
શતશ શસ્ત્ર ઉભા કરી, લુટી પોતાની લાજ
પિંડ પોતાના પોષવા, નાશ કર્યા બહુ જીવ,
દુઃખ આપી બહુ અન્યને, પામ્યો હર્ષ અતીવ

કેટલાક પશુઓ બિચારા મોટા જંગલોમા રહે છે મોટા મોટા પહાડોની હારમાળાઓમા વસે છે, ત્યા પણ તેમને વાઘ, સિંહ, દીપડા, ચિત્તા, માનજ વિગેરે શિકારી પ્રાણીઓ આવીને મારીને ખાઇ જાય છે

કેટલાક બિચારા નિર્ભય જીવન જીવતા હોય ત્યા અકસ્માત અગ્નિ લાગે છે તેમા ચારે બાજુથી સળગેલા મહા ભયંકર દાવાનળમા સિંહ, હાથી, વાઘ, દીપડા, ચિતરા, માવજ, વાનર, શિયાળ, શિયાળા, રોઝ, ખચ્ચર, વનની ભેંસો, ગાયો, ભુંડ, હરિણ, સસલા, અજગર, સર્પ, નોળિયા,

ઉંન્ડા, કોર, ખીસકોવી, પાન્વા—ચ્દનઘો, કાકીડા આઠા વિગેરે જમીન ઉપર રહેનારા તથા બોડ, દર, બીલ બના નીને વસનારા પ્રાણીમાત્ર બિચારા રાડો—બુમો, ચીસો પાડીને બળીને ભસ્મીભૂત થઇ જાય છે

આવા બનાવો વાસદા વિગેરેના મોટા વનોમા અને મોટા પહાડોમા લગભગ ઘણી વાર બને છે ભીલ વિગેરે હિંસક જાતિઓ ધર્મના નામે વનો અને પહાડોમા અગ્નિ સળગાવે છે કેઇક કુતૂહલી શિકારીઓ અને યવનરાજાઓ પણ પોતાની રમતની ખાતર મોટા વનો સળગાવી હજારો પ્રાણીના પ્રાણોની અગ્નિમા આહુતિઓ અપાવે છે

કહેવાય છે કે, એકવાર બાદશાહ અકબર અતિ તોફા નના ચાળે ચઢીને લાહોરની પાસેના એક જગલમા ૫૦ હજાર માણસોને રોકીને ૨૮ માઇલના ઘેરાવામા એક માસ સુધી બધી જાતના પશુ એકઠા કરાવ્યા હતા અને પછી ઘણા સૈન્યપૂર્વક પાચ દીવસ સુધી તરવાર, ભાલા, બરછી, બદુક, બાણોવડે મહાભયકર શિકાર ખેલાણો હતો તેમા કહેવાય છે, કે લાખો પ્રાણીઓને કાપી નાખવામા આવ્યા હતા, આનો શિકાર અત્યાર પહેલા કોઇએ કર્યો નહિ હોય, એવી નામના મેળવવા અકબરનુ આ પગલુ હતુ વળી અકબર દરરોજ ૧૧ શેર ચકલાની જીભો ખાતો હતો સમજી શકાય છે, કે કેટના ચકલાના ભોગે ૧૧ શેર જીભો થતી હશે અને આ રીતે પ્રતિવર્ષ ૧૦-૧૨ મણ જીભો એકલા અકબરને ખાવા જોઇતી હતી, તો બીજા હોદ્દેદારો

અને અધિકારીઓ-કુમારો, બેગમો વિગેરે કેટલા જીવોના પ્રાણ લેતા હશે

આવા વર્તનોથી સમજી શકાય છે, કે આખી દુનિયાના અનાર્યો અને ઘણા ખરા આર્યો પણ પશુઓને મારી નાખવામા અને માંસાહાર કરવામા જરાપણ પાપ માનતા જ નથી

વળી કેટલીક પશુની જાતિઓ એવા સ્વભાવની હોય છે કે, એક જ નર, અનેક માદાઓને ભોગવે છે જેમકે વાદરા અને હાથીઓ તેઓ એકેક ૫૦, ૧૦૦, ૨૦૦, ૫૦૦, નારી જાતિની માલિકી ધરાવે છે અને તે મુખ્ય વાનર પોતાની વાનરીઓના જન્મ પામતા બાલ વાદરને મારી નાખે છે બસ, તે જ પ્રમાણે યૂથાધિપ હાથી પણ નૂતન જન્મેલા બાલક હાથીને મારી નાખે છે મોટો થએલ બાલ-વાનર યૂથાધિપ થઇ જાય તો મને નસાડી તે યૂથનો માલિક બની જાય, એ જ વિચારે હાથી પણ બાળ-હાથી બચ્ચાને મારી નાખે છે

ઉપરોક્ત વર્ણનથી સમજી શકાય છે, કે પશુઓને પોતાના માતા-પિતાનો ભય, વનના પ્રાણીઓનો ભય, વનના દાવાનળનો ભય, વનના શિકારી પ્રાણીઓનો ભય અને મનુષ્ય શિકારીના ભયો તાવાઇને જ રહેલા હોય છે

ઉપરાત પાકરક્ષણ વિગેરે 'બાનાઓ' નીચે-જમીનદારો અને ખેડુતો તરફથી રક્ષક માણસો રાખી, રખાવીને

ગોફણ, તીર-કામઠા અને ગોળીબારથી પણ હજારો-લાખો-ક્રોડો પ્રાણીઓને ઠાર મારવામા આવે છે

વળી પશુ જીવો બિચારા જ્યારે છેલ્લી વયમા મરવા પડે છે ત્યારે પણ જ્યા હોય ત્યા નિરાધાર પટકાય છે કોઈની મદદ તો હોય જ શાની? એક દિવસ, બે દિવસ, ત્રણ દિવસ કે દિવસો સુધી ત્યા જ પડયા રહીને, ભુખ અને તરસ ભોગવીને, તડકા-ટાઢ ભોગવીને, કીડી-મંકોડા, માખીઓ-મચ્છરના ત્રાસ ભોગવીને મગડા, સમળી, ગીધડા વિગેરે દુષ્ટ પક્ષીઓના ત્રાસ ભોગવીને આખર, વાઘ, બીલાડા શિયાળ વિગેરેના આક્રમણો સહન કરીને કાળી ચીસો પાડીને મરે છે કેટલુ લખી શકાય! પશુગતિના દુખનુ વર્ણન કરતા પાના ભરાય તો પણ સમુદ્ર પાસે બિન્દુ તુલ્ય છે

હવે મનુષ્યગતિ વિચારીએ

આ પ્રથમ ગર્ભાવાસમા નવ માસ સુધી લોહી-માસ, ચરબી વગેરે સાત ધાતુ અને વિષ્ટા, પેશાબની ખાણમા માતાના પેટમા, ઉંધા મસ્તકે લટકીને ભયંકર દુખ ભોગવવા પડે છે, તેમા કેટલાય આત્માઓ અધુરા આયુષે ગર્ભમાજ મરણ પામે છે, કેટલીએ કુલટા, અધમ સ્ત્રીઓ, વેશ્યાઓ, વિધવાઓ, વૃધ્ધાકુમારીઓ અને પ્રોષિતભર્તૃકાઓ [વર્ષોથી પતિ પરદેશ રહેલા તેવી સ્ત્રીઓ] જેઓ અનાચાર સેવી ગર્ભવતી થાય છે, તેઓ અનેક જાતના ક્ષારોનુ સેવન કરીને ગર્ભપાત કરે છે દવાખાનાઓમા અને વૈદ્યો દ્વારા ગર્ભપાત કરાવે છે

વળી પૂર્ણમાને પ્રસવ થાય ત્યાર પોતાના પાપાચારો ઢાકવા સારૂ નાના બાળકોને કેટલીક કુલટાઓ જીવતા જ જમીનમા દાટી નાખે છે, કેટલીક ઉના ધખધખતા પાણીમા બોળી મારી નાખી જમીનમા દાટે છે, કેટલીક કુલટાઓ શૂન્ય સ્થાનમા કે રાજ્યમાર્ગમા કે ધર્મસ્થાનમા તુરતના જન્મેલા બાળકોને છોડી દે છે, આ રીતે મનુષ્યગતિમા ગર્ભાવાસમા જીવને મહાદુ ખ અને મહા જોખમ વેઠીને જન્મ થયા પછી પણ કોઇની માતા મરી જાય છે કોઇનો પિતા મરણ પામે છે, કોઇક બાળક પોતે જન્મ પામીને રોગમા રીબાય છે, કેટલાક તદ્દન બાલ્યવયમા અધુરા આયુષ્યથીજ બિચારા માનવ જન્મનો ફેરો વેડફી મરીને પશુ આદિ ગતિઓમા ચાલ્યા જાય છે

આમ બાલ્યાવસ્થામા દરિયાની વહાણની મુસાફરી જેવી, અનેક મુઝવણો વટાવીને આત્મા યૌવનવય પામે છે, એટલે ગયા જન્મના અને બાલ્યવયના ગર્ભાવાસના દુખો તદ્દન ભૂલી જાય છે અને પાછા પાપો ભેગા કરવાનો ઉન્માદ શરૂ થાય છે તેમા પણ સૌ પ્રથમ પાણીગ્રહણના વિચારો અને વિષયોનુ આંદોલન શરૂ થાય છે પોતાને અનુરૂપ સહચરની શોધ શરૂ કરે છે

સ્ત્રી-જીવન.

માત્ર શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા, ઉન્નતિ પ્રજામા સારા સંસ્કાર પામ્યા હોય તેની નાતને અલગ રાખીએ તો મોટા

ભાગે સ્ત્રીજીવન અતિ પરાધિન દશામા પસાર થાય છે રાજ્યના ગુન્હેગાર કેદીઓ કરતા પણ સ્ત્રીઓ બિચારી મહાભયકર પરાધીનદશા ભોગવે છે

જેમકે, મનુષ્યો, બહુ ક્રોધી અને ઘણા માની હોય છે, તેઓ બિચારી પોતાની પત્નીઓ ઉપર ઘણાજ ત્રાસ ગુજારે છે તેણીઓ જો કાળી, કદરૂપી હોય, માદી, દુબળી, બેડોળ, અલ્પ બુદ્ધિવાળી હોયતો હમેશા પતિના મુખની સરસ્વતી-[ગાળો] સાભળ્યાજ કરે છે પચી-પચ્ચાસ ગાળો, બે-પાચ ઠોઠ-થપાડ કે મુષ્ટ-તમાચા તો લગભગ રોજનો રિવાજ બની ગયો હોય છે

બિચારી ગરીબ અબળાઓ પતિને રાજી રાખવા ઘણી ગુલામી અને ખુશામત કરે છે, પણ અધમકોટીના ગુડાઓ બિચારી અબળાઓને સતાપવામાજ આનદ અનુભવે છે, તે અબળાઓ એક ટક પૂર્ણ ખાવાનુ પામતી નથી તેણીનું ચિત્ત બારેમાસ બળેલુ-સળગેલુ જ રહે છે

પતિદેવનો જે બાઇને ત્રાસ હોય, તેને ઘણુ કરીને સાસુ-નણદ કે દેરાણી-જેઠાણીની પણ મહેરબાની હોતી નથી તે બિચારીની રાવ-ફરિયાદ કોઈ સાભળનાર હોતુ નથી એટલે પછી તેના ઉકળેલ ચિત્તને ઠારવા સારૂ દિવાસો તા આપેજ કોણ, અને દિવસ ઉગે અને જાગે ત્યાથી ત્રાસ શરૂ થાય છે આખો દિવસ વેચાતી લીધેલી ગુલામડીની માફક અથવા પગારદાર રાખેલી નોકરડીની માફક ઘરનું કામ કર્યા કરવાનુ હોય છે, છતા કામ કરતા વાર

લાગી જાય, જરા સારૂ-ખોટુ થઇ જાય તો ગાળો અને વખતે મારની પણ વાનગીઓ ચાખવા મળી જાય છે

આવા તિરસ્કારની ભોગ બનેલી ઘણી અબળાઓ ઝેર ખાઇને, ગળે ફાંસા ખાઇને, કૂવામા પડીને આત્મઘાત કરીને, મરણ પામ્યાના પ્રતિવર્ષ હજારો દાખલાઓ નોધાયા કરે છે અને આખી દુનિયામા થઇને હજારો-લાખો અને ક્રોડો અબળાઓ પતિ અને સાસુ વિગેરેના અને કુટુબોના ત્રાસ ભોગવી અકાળે મરણ પામે છે

તેમજ ઘણી અબળાઓ ગર્ભવતી થઇને પ્રસૂતિના કારમા દુખો ભોગવીને પ્રસૂતિ થયા વગર કે બચ્ચાને જન્મ આપીને જ નારકી જેવા ભયકર દુખો ભોગવીને કાળીચીસો પાડીને-ધર્મનુ ભાતુ લીધા વગર પરલોક સિધાવે છે

કેટલીક અબળાઓ પરણીને એવા હલકા કુલવાળા હલકા પતિને પામે છે, કે તે બિચારીને પતિ બોલાવતો નથી, અને ખાવાનુ આપતો નથી અને ઘરમાથી કાઢી મૂકે છે કેટલીક અબલાઓ રાજા-મહારાજાઓ-ઠાકોર-ગરાસિયાના ઘેર ગુલામડી જીવન જીવી વખતે અનાચાર સેવી ગુજગન ચલાવી ભ્રષ્ટ બની મરે છે

કોઇક બિચારી અબળાઓનો પતિ મરણ પામવાથી દીયર-જેઠ, સાસરા કે ઓરમાન છોકરાઓ તેને ખાવા-આપતા નથી ખર્ચ બાધી આપે છે, રોવડાવે છે, દુખના વર્ષાદ વર્ષાવી અર્ધા આયુષથી મારી નાખે છે

કેઇક સ્ત્રીઓ સ્વયં અનાચારિણીઓ બનીને ઘણાની સાથે પ્રેમમાં પડીને એક બીજા પુરુષોદ્વારા કુ-મારથી [એટલે યોનિમા ચપ્પુ વિગેરે નાખીને, યોનીમા ક્ષારભરીને, યોનિમા તેજાબ નાખીને, નાક-મુખ ઉપર ડુચા દઇને, નાક, કાન, સ્તન કાપી નાખીને] રીબાઇને મરણ પામે છે

કેટલીક સ્ત્રીઓ રાજા-મહારાજાઓને પરણીને ઘણી પત્નીવાળા પતિની ભાર્યા થવાથી એક કેદીના જેવું જીવન જીવે છે એક રાજાને સો રાણીઓ હોય, પાચસો હોય, હજાર હોય, તો બિચારી રાણીઓ બારેમાસ નિશાસા નાખે-છે, રૂદન કરે છે, આખો દીવસ અરતિ, અફસોસ, ઇર્ષ્યા મય જીવન જીવી વળી પશુગતિ જેવી હલકી ગતિમા ચાલી જાય છે

કેટલીક અબળાઓ પાચ-દશ છોકરા મુકી પતિ પર લોક જવાથી બાળકોનુ અને પોતાનુ પેટ ભરવા મારકી બધી પ્રકારની મજુરી કરીને, છોકરાને રસોઇ કરી આપીને, છોકરાને નવડાવી-ધોવડાવીને આવા જ કાર્યમા આખુ જીવન બરબાદ કરીને, પરલોકનુ કશુ જ ભાનુ લીધા વગર આ દુર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામેલો હારી જઇને સંસાર સમુદ્રમાં ડુબી જાય છે

આ ઉપરાત જેટલી સુખી જણાય છે તેવી સ્ત્રીઓ પણ સુખી તો હોતી નથી જ, જુઓ, સ્ત્રીજાતિને સવારથી સાંજ સુધી [સવારના પાચ વાગ્યાથી રાતના નવ વાગ્યા સુધી] લગભગ દળવાનું, પાણી ગળવાનું, પાણી ભરી લાવવાનુ,

સવારના નાસ્તા તૈયાર કરવાનુ, એઠવાડના ભાણા સાફ કરવાનું, ઘરમા હોય તેટલા પુરૂષો માટે નાવાનુ ગરમ-પાણી તૈયાર કરવાનુ, શાક સમારવાનુ, ચોખા, દાળ, મસાલો તપાસવાનું, મધ્યાહ્નની રસોઈ કરવાનુ, ગરમાગરમ ગરમ્લીઓ વણવાનુ કે રોટલા ટીપવાનુ, ઘરમા મેમાન આવ્યા હોય તો હમેશના ક્રમ કરતા વિશેષ ભોજન સામગ્રી બનાવવાનુ, જમીને ગએનાઓના એઠવાડના ભાણા એકઠા કરી ધોવા-ઉટકવાનુ, બધા જમી ગયા પછી વધ્યુ-ઘટ્યુ ખાવાનુ, બપોરના ફાજલ પડેલા સમયમા ઘઉં વિણવા, મગ-ચણા ભરડવા, ચોખા વગેરે સાફ કરવાનુ વખતે કપડા મેલાં થયા હોયતો પોતાના એક બુગડા ધોવા જવાનુ, વળી સાંજની રસોઈ કરવાનુ, જમેવાના એઠા ભાણા સાફ કરવાનુ, પરવાર્યા પછી બધા માટે પથારીઓ પાથરવાનુ અને વળી જો રાત્રે નાસ્તા પાણી કરનાર સ્વામીનાથ કે સાસરા-દિયર હોય તો પાછી તેમની તૈયારી કરી આપવાનું અને આ ઉપરાત પા ડઝન, અર્ધો ડઝન કે પોણો ડઝન છોકરા હોય તો તેમને નવરાવવા, ધોવરાવવાનુ કામકાજ ચાલુ જ રહે છે

ઉપરાત સ્વામીનાથ ઘેર પધારે એટલે તેમની પગ-ચપી વિગેરે કામ કરવા છતા પણ બિચારી અબળાઓ તદ્દન કરૂણાપાત્ર જીવન જીવે છે .

ઉપર મુજબની મજુરણ જેવી [ધનાઢ્યની પત્ની હોવા છતા પણ] જીદગી જીવવા છતા પતિની ગેરહાજરી થઇ જાય તો બિચારીનો રોટલો પણ ઓશિયાળો થઇ જાય છે.

સાસરા,-દિયર જેર, સાસુ, તેણીને હડધૂત બનાવે છે જ
તમા અપશુકની ગણાય છે

છોકરાઓ પણ બાપની ગેરહાજરી હોય તો બિચારી
માતાને ગાઠતા નથી, અપમાન કરે છે, રોવડાવે છે, વખતે
જુદી રાખે છે, મ દવાડ કે છે ત્રી અવસ્થામા મનપસ દ ચા
કરી કરતા નથી

શ કા જો સ્ત્રીઓનુ આવુ કરૂણજીવન છે તો શા
માટે તેણીએ પરણવુ જોઇએ ?

સમાધાન અન તકાલથી આત્મામા કામરાગ એવો
ઘરકરીને રહ્યા છે, કે જગતના જીવોને ભાનભૂલા કરી નાખ્યા
છે જેમ દરાજના રોગીને ખણુતા સ્વાદ ખુબજ આવે છે
તેથી અનેકવાર અનુભવેલી ઘડીક પછીની બળતરા યાદ આ
વતી નથી, પણ ખણવાનુ જ પસદ પડે છે, તેમ ઉપરના
હજારો ભયકર દુખો કરતા પણ પતિસ યોગમા ઘણો સ્વાદ
સમજીને અજ્ઞાની જીવડો પોતાની જાતે જ કરોળીયાની જેમ
પોતાના દુખો માટે જાળ ગોઠવે છે એટલે સુવાવડ આવે
ત્યારે ભયકર દુખો પડવાથી હવે આવુ કામ નહિ કરવા
વિચાર આવવા છતા, દુખો ગયા પછી પાછો જીવડો તેવોને
તેવોજ બની જાય છે

હવે પુરુષોના દુખની વાત વિચારીએ

કેટલાક મનુષ્યો જન્મથીજ દુખીયા હોય છે આજીવિ
કાનુ સાધન ન હોવાથી કોઈકની નોકરી, ગુલામી કરે છે

ખવાસ, ગોલા વગેરે રાજા-મહારાજા, ઠાકોર, ગરાસીઆઓને ત્યાં માત્ર પેટ ભરવા તદ્દન મફત રહે છે, કેટલાક બિચારા આખી જીંદગી દેવામાંથી છુટા ન થવાથી સદાકાળ પૂર્ણ ખોરાક-વસ્ત્ર પામતાજ નથી, કેટલાકોને ચારે બાજુના આધાર તૂટી જવાથી ભીખ માગીને, ભટકીને, રાડો-પોકારો કરીને કરૂણ જીવન વીતાવવું પડે છે

કેટલાક મનુષ્યો ઘરમાં પોતે એકલોજ કમાનાર હોવાથી અને ઘરમાં પાંચ-સાત-દશ ખાનાર હોવાથી, કમાવાના માર્ગ ન મળતા હોવાથી મનમાં ઘણું દુર્ધ્યાન કરી, બળતરામાં શરીર ક્ષીણ બનાવી, રોગના ભોગ બની અકાળ મરણ સાધે છે

કેટલાય મનુષ્યો પોતે પરદારાલંપટ હોવાથી તે તે સ્ત્રીઓના પતિ કે સગા-વ્હાલાઓદ્વારા અકાળે ખરાબ મરણથી મરણ પામે છે, કેટલાક પુરુષો અનાચારિણી સ્ત્રીઓ દ્વારા કામણટુમણથી, ઝેરથી કે જારપુરુષના હાથે મરે છે, કેટલાક પુરુષો કુટુંબના કંકાસથી, ઘરના-પરિવારના દુઃખથી, વેપાર ધંધાની નુકશાનીથી પોતાની મેળે આત્મઘાત કરે છે, કેટલાક પુરુષો લડાઈ લડવા જતાં કે લડાઈનો સામનો કરવા જતાં કપાઈ જાય છે આમ દરેક શતાબ્દિઓમાં મહાલયકર લડાઈઓ આત્યાજ કરે છે, તેમાં લાખો અને ક્રોડોની સંખ્યામાં પુરુષો કપાઈ ગયા છે રામ-રાવણની લડાઈમાં, પાંડવ-કૌરવની લડાઈમાં, કોણિક-ચેડા રાજાની લડાઈમાં આવી અનંતકાળે અનંતી લડાઈઓ થઈ છે

છે વા કે ના જર્મન અને અંગ્રેજોની લડાઇમા, જર્મન અને રશીયનોની લડાઇમા અને હિન્દુ અને મુસલમાનોના કોમી હુલ્લડોમા લાખોગમે પુરુષો અને ઘણીજ નિરપરાધ અબળાઓ તથા બાળક અને બાળિકાઓનો કચ્ચરઘાણ વળી ગયો છે

કોઇક વખતે વહાણો, સ્ટીમરો ભરાઇને પરદેશ જાય છે અને વચમા પવનની પ્રતિકૂળતાવાળા વહાણ નાશ પામતા સેંકડો અને હજારોની સખ્યામા મનુષ્યો દરિયામા ડૂબીને બરાડા પાડી મરણ પામે છે

કોઇકવાર દુષ્ટ રાજાઓ દેશો લૂટવા આવે છે, જેમકે **મીરકાસમ, શાહબુદ્દીન, નાદીરશાહ અલ્લાઉદ્દીન ખુની** યવનરાજાઓ દ્વારા આખા દેશના મનુષ્યોની કાપાકાપીમા બિચારા લાખોની સખ્યામા ધનધાન્ય વગરના, પત્ની પરિવાર વગરના થઇ અને છેવટે પ્રાણોના બલિદાન આપી મરણ પામ્યા છે

કેટલાક પુરુષો બિચારા ખોટી સોબતથી ચોરી કરતા શીખીને, પરસ્ત્રી લપટપણુ શીખીને, બીજા અનેક નિન્દનીય કાર્યો કરીને સરકારદ્વારા શૂળી-ફાસી વિગેરે દેહાત શિક્ષાઓ પામે છે, અને બીજા ભવમા પશુગતિ કે નરકગતિ

કેટલાય પુરુષો જન્મથી, નાની વયમાથી ક્ષયરોગ, કોઢ, સગ્રહણી, પાડુ, ભગદર, હરસ-મસા જલોદર, દમશ્વાસ,

આમ્રી, કેન્સર વગેરે મહા ભયંકર હઠીલા અને મનુસર્જિવના રોગોને વશ બની દવાની નગરડતાના અભાવે મારનાર અને ચાકરી કરનારના અભાવે ચિત્તમા દુર્ધ્યાન કરી મરણ પામે છે

કેટલાક ડોસા-ડોસી વૃધ્ધાવસ્થામા અશક્તદશા પામી પુત્ર અને પુત્રવધુઓના કે પરિવાર તરફથી થતા અનાદર પામી ઘરના ઉપર કેપભાવના સેવી મરે છે કહ્યુ છે કે-

वृद्धस्य मृतभार्यस्य पुत्राधीनधनस्य च
स्नूषावाक्ये, दनधरस्य जीवितात् मरणं वर ॥

અર્થ-ઘડપણ આવ્યુ હોય, પત્ની મરી ગઈ હોય પૈસા-ટકા છોકરાઓને સ્વાધીન થઇ ગયા હોય અને પુત્ર વધુઓના તિરસ્કાર સાભળવા પડતા હોય ત્યારે નીતિકારો કહે છે, કે આવા જીવન કરતા મરવુ આવે તો સારૂ

દેવગતિમા

દેવગતિ પણ અનેક જાતિના માનસિક દુખોથી ભરપુર હોય છે મોટા ભાગે દેવો મરણ કાલે છ માસ સુધી અરેરે અમારે આ વિમાનો, આ રિદ્ધિ, આ અપ્સરાઓ, આ પરિવાર, આ સુખ, આવી શક્તિ, આવી ગતિ, આવા રત્નો, આવા કલ્પવૃક્ષો આ બધુ છોડવુ પડશે! અરેરે અમારે મહા ગદવાડથી ભરેલા મનુષ્ય નારીના ઉદરમા ઉત્પન્ન થવુ પડશે! હવે અમને અમારા આ દેવભોગો પુન ક્યારે સાપડશે! આમ અનેક પ્રકારના દુર્ધ્યાન કરીને, મરીને મનુષ્યગતિમા કે પશુગતિમા ચાલ્યા જાય છે

બીજા પણ સ્વામી એવા ઇન્દ્રો અને મહર્દ્ધિકદેવો તરફથી ઘણા અપમાનો થાય છે તેમના વાહન બનવુ પડે છે, તેમની સભાઓમા નાચ વગેરે કરવા પડે છે, ઢોલ મૃદંગ વગેરે વગાડવા પડે છે, તેમના હુકમોને આધીન રહેવુ પડે છે, તેમના પ્રેષ્ય કાર્ય કરવા પડે છે, તેઓ કાઢી મૂકે તો સ્થાનનો ત્યાગ કરી સ્થાનાતરમા વસવુ પડે છે, તેઓ જ્યા લઈ જાય ત્યા જવુ પડે છે

દેવોને પોતાની દેવાગનાઓદ્વારા પણ તિરસ્કારો થાય તે ખમવા પડે છે, તેજ પ્રમાણે દેવા ગનાઓને પતિ દેવોની અને ઇન્દ્રાદિ મહર્દ્ધિક દેવોની આજ્ઞાને આધીન રહેવુ પડે છે

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ આ ચારે ગતિમા માનસિક, વાચિક અને કાયિક દુખોની પરપરા અનતા કાલથી ચાલુ છે અજ્ઞાની જીવને આપ સ્વભાવની ખબર ન હોવાથી ગઇ કાલના દુખો બિલ કુલ યાદ ન હોવાથી, જ્યા જાય ત્યા પોતે પોતાને નવીનજ માને છે

અને જ્યા સુખનુ ખૂબ સામ્રાજ્ય આપડે છે ત્યા વિચાર પણ આવતો નથી, કે હુ અનતા કાળથી મહા દુખોને ભોગવતો, કુટાતો, પિટાતો, છેદાતો, ભેદાતો, તળાતો, બફાતો, રોતો, રિબાતો અકામ નિર્જરાના યોગે આ મનુષ્ય જન્મ પામ્યો છુ

આ વખતે મારે અનતાકાળના દુખોને તિલાજલિ આપવાનો સુ-અવસર નાપડગો છે અત્યારે હુ સમજણો બની, સાધવા માડુ તો મારે હવે જન્મો લેવાના બધ થઇ જાય આ નરભવ મારો નકામો ગયો તો વળી મારા ચોરાસીના ફેરા શરૂ થશે, ફરીવાર પુન **આવી સ્વાધીનતા, આવી સમજણુ અને આવી સગવડ** મળવી દુર્લભ છે

વળી જ્યારે દુખના ડુગરો ઉભરાય છે ત્યારે તો બિચારા જીવને પોતાપણાનુ ભાન કે જ્ઞાન કશુ હોતુ જ નથી જ્યા જુઓ ત્યા દુખ-દુખ-ને દુખ જ દેખાય છે જગતના અપુણ્યજીવોનો કોઇ સહાયક જ નથી, રક્ષક નથી, ત્યાગ નથી, મદદગાર નથી, દિલાસો આપનાર નથી, દુખમા ભાગ લેનાર પણ કોઈ નથી, રસ્તો બતાવનાર કોઇ નથી

એટલે બિચારા ચારગતિના જીવો ભલે એક ભવ પૂરતા સાતાવેદનીય વગેરે શુભકર્મોનો ઉદય થવાથી સુખી દેખાતા હોય છતા પછીના ભવનો તદ્દન વિચાર જ કરતા ન હોવાથી વાસ્તવિક દુખિયા જ છે

જેમ સખત ટાઢો તાવ આવેલા માણસને ચારે બાજુ અગ્નિ સળગાવે તો ક્ષણવારની શાન્તિ પછી મહા અશાન્તિ જ ઉત્પન્ન થાય છે જેમ ખુજલીના રોગવાળાને ક્ષણવાર ખણવાથી સ્વાદ થયા પછી ઘણીવાર કાળી બળતરા ભોગવવી પડે છે જેમ વિધવા કે કુમારીને ક્ષણવાર પુરુષ સયોગનુ સુખ મળ્યા પછી બદલામા ગર્ભ રહેવાથી મહા

નિન્દા અનિ વેના, અપગ્રાજના અતિ પ્રમાણ ભોગવીને આ મઘાન કરીને મરવુ પડે છે

જેમ કુતરી વગેર પશુઓનોને ક્ષણભર નગ્મ યોગનુ મર ત્તન જેવુ સુખ મળ્યા પછી ગર્ભધારણના અને તેના સહયોગથી ક્ષુધા-તૃષાના અને પ્રસૂતિકાળે શૂળ વિગેરે દુખો ભોગવવા પડે છે વળી મનુષ્ય સ્ત્રીઓને પણ કેટલીઓને ભોગ સુખના બદલામા નવમાન ગર્ભાધાનના અને પ્રસૂતિકાળની તીવ્ર વેદનાઓના પ્રસૂતિ પછી પણ સુવારોગ વગેરેના સાક્ષાત્ દુખે અને મરણો નજરોનજર દેખાય છે, પણ જીવનો સ્વભાવજ એવો દુષ્ટ છે કે, તે સુખને જ દેખે છે પણ દુખને ભાગનો જ નથી જુઓ,

ओतु पय पश्यति नैव दण्ड करोपि शालीन् न च लगुड ।
काको पल नो वत सिंहतुण्ड जतु तथा दा न यम प्रच ह ॥

અર્થ'-બિલાડો દુધનેજ દેખે છે, પરતુ નજીક માજ ડાંગવાળો ઉભો છે તેને દેખતો જ નથી વળી જેમ પોપટ ખેતરમા ચોખાના કણસલા દેખે છે, પરતુ માળા ઉપર ગોફણના ગોળાવાળાને ઉભેલો ભાળતો નથી તથા વળી કાગડો સિંહના મુખમા માંસના ટુકડાને દેખે છે પરતુ સિંહ જાગી જશે તો મારૂ શુ થશે, એમ વિચાર કરતો નથી તેજ પ્રમાણે જગતના પ્રાણી માત્ર સુખને જ દેખે છે, પરતુ મરણને કે મર્યા પછીના નરક અને પશુ અવતારને દેખતોજ નથી

વળી કોઇ કવિ કહે છે કે,

મે ભોગ મારા ચિતવ્યા પણ રોગને ચિન્ત્યા નહિ,
આગમન ઇછ્યુ ધનતણુ પણ મૃત્યુને પ્રીછ્યુ નહિ,
નવિ ચિત યુ મે નર્ક કારાગૃહસમી છે નારીઓ,
મધુબિન્દુની આશામહી, ભયમાત્રને ભૂલી ગયો

ભાવાર્થ –આ જીવ પ્રતિક્ષણુ યાવદ્ ઘડપણુ આ યુ હોય તો પણુ સ્પર્શ, રસ–ગધ–રૂપ અને શબ્દના ભોગજ વિચાર્યા કરે છે, પરતુ **ભોગો ભર્યા છે રોગથી** આ વાતજ કયારે યાદ ન આવી, યાદ આવી પણ સાચી ન લાગી વળી ભોગનુંસાધન ધન છે જીવડો બિચારો પ્રતિસમય લક્ષ્મી મેળવવા મનમા હજારો તરગો ગોઠવ્યા કરે છે

પરતુ ધન તો આવ્યુ તો આવ્યુ નહિતર નિધન તો ચોક્કસ આવશે આ વાતનો ખ્યાલ જ ન આવ્યો ધન ગમે છે પરતુ નિધન–મરણુ ગમતુ નથી વળી મૂર્ખ જીવ નારીઓના રૂપ, ગતિ, વિલાસ, અવયવ, [સ્મિત, કટાક્ષ, કક્ષા, બાહુ, નાભિ, સ્તન, મુખ] વગેરેના વિચાર કર્યા પરતુ કિપાકના ફળની મધુરતા કરતા હજારોગુણી હલા હલ જેવી નારી ભોગના ફલરૂપ નરકની કેદ–બેડી મનમા આવીજ નહિ

જેમ કોઇ પામરે મધુબિન્દુના સ્વાદ અને લાલચમા અજ ગર સર્પ અને હાથી તથા મધમાખીના દુ ખનો વિચારજ ન કર્યો અને ત્યાને ત્યા મરણુ પામ્યો, તેમ જગતના સર્વ જીવો સુખના ઘેનમા અને દુ ખના નશામા આપણુ હિત વચારતાજ નથી

આના ભાનોનાથી ગીતાર્થ ગુરૂદેવના મુખની વાણી સાભ ળીને વજ્રવીર્ય રાજા પ્રતિબોધ પામ્યા અને નગરમા આવી સુપુત્રને વજ્રનાભ કુમારને રાજ્ય આપી પાતાની રાણી સહિત પ્રવ્રજ્યા લીધી અને વજ્રનાભરાજાનો પણ ધર્મ અને નીતિ બન્નેને યથાયોગ નિભાવતા ગૃહસ્થદશામા કેટલોક કાલ ચાલ્યો ગયો કેટલોક કાલ ગયા પછી વિજયા દેવી મહારાણીની કુખિથી ચક્રાયુધ નામે પુત્ર થયો અને યોગ્ય વયવાળો થવાથી પિતાએ તેને યુવરાજ પદવી આપી અન્યદા કોઈવાર વજ્રનાભ રાજવી ગોખમા ઉભા ઉભા નગરની શોભા જુએ છે, તેમા નગરમા કોઈ જન્મે છે, કોઈ મરે છે કોઈ રોવે છે, કોઈ હસે છે, કોઈ વિલાપ કરે છે, કોઈના ઘેર લગ્નના ગીત ગવાય છે, કોઈના ઘેર મડદા પાસે છાતીઆ કુટાય છે

આમ જુદી જુદી મનુષ્ય ચેષ્ટાઓ જોવાથી સસારની અસારતાનુ ભાન થવાથી વૈરાગ્ય ભાવના આવતા જાતિસ્મ રણજ્ઞાન થયુ ગયા જન્મમા આચરેલી પ્રવ્રજ્યાનુ સ્મરણ થયુ અને વર્તમાન રાજ્ય અને વૈભવ ઈન્દ્રજાળ જેવા, સ્વપ્નના મગના જેવા ભાસવા લાગ્યા સ્વજન, પરિજનને રાગ કોળખાનાના કેદીઓની મિત્રતાઈ જેવો સમજવા લાગ્યો યૌવન અને વિષયો સધ્યાના રગ જેવા સમજાઈ ગયા

દરિયામા ચાલી રહેલા વહાણમા બેઠેલા મુસાફરો જ્યા સુધી વહાણ આબાદ હોય ત્યા સુધી જેમ વિવિધ ક્રીડાઓમા મગ્ન બનીચોપાટ અને પાના વિગેરે જુદી જુદી

ક્રીડાઓમા આન્યા જતા ટાઈમની દરકાર કરતા નથી, પરતુ તેજ વહાણુ જ્યારે મધ્ય દરિએ નાશ પામે છે, ત્યારે દરિયાની ઓળખાણુ થાય છે, અને હવે શુ કરવુ, શુ થશે, હે પ્રભુ ! વિગેરે વિચાર આવતા કાઈક આત્મભાન આવે છે

અને એટલામા જો કદાપિ ભાન હોય તો વહાણુ યાદ આવે છે, તેમ જાતિસ્મરણુના યોગથી રાજા વજનાભ [પાર્શ્વપ્રભુના આત્માને] ને પ્રવ્રજ્યાનુ સ્મરણુ થઇ આવ્યુ ગયા જન્મની દીક્ષાનો ખ્યાલ આવ્યો સસારસમુદ્રમા બુડતા પ્રાણીને પ્રવ્રજ્યારુપ યાનપાત્ર વિના તરવાનો, પાર ઉતરવાનો બીજો ઉપાય નથી એમ નક્કી થવાથી યુવરાજ ચક્રાયુધ કુમારને બોલાવીને પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો

પુત્ર ચક્રાયુધકુમારને પિતાની દીક્ષાની વાત ન ગમી તાણે ઘણી આજીજી કરી થોડો વખત સસારમા રહેવા વિનવણી કરી પરતુ માર્ગના મુસાફરને કોણુ રોકી શકે? તેજ પ્રમાણે સાચા વૈરાગી આત્માને પણુ કોઇ રોકી શકતુ નથી પુત્રે નમ્રતાપૂર્વક જેટલી સસારમા રહેવાની દલીલો કરી, તે બધી સાભળીને વિવેકી રાજા વજનાભે સમતાપૂર્વક ઉડાવી દીધી અને પ્રધાનવર્ગને બોલાવી ચક્રાયુધકુમારનો રાજ્યાભિષેક કરીને દીક્ષાની સામગ્રી એકઠી કરવા સૂચન કર્યુ

મારા પુણ્યોદય જાગૃત હોયતો પ્રભુ પધારે અને હુ

આના ભાવોનાથી ગીતાર્થ ગુરૂદેવના મુખની વાણી સાભ ળીને વજ્રવીર્ય રા ન પ્રતિબોધ પામ્યા અને નગરમા આવી સુમુહૂર્તે **વજ્રનાભ** કુમારને રાજ્ય આપી પોતાની રાણી સહિત પ્રવ્રજ્યા લીધી અને વજ્રનાભરાજાનો પણ ધર્મ અને નીતિ બન્નેને યથાયોગ નિભાવતા ગૃહસ્થદશામા કેટલોક કાલ ચાલ્યો ગયો કેટલોક કાલ ગયા પછી વિજયા દેવી મહારાણીની કુક્ષિથી ચક્રાયુધ નામે પુત્ર થયો અને યોગ્ય વયવાળો થવાથી પિતાએ તને યુવરાજ પદવી આપી અન્યદા કોઈવાર **વજ્રનાભ** રાજવી ગોખમા ઉભા ઉભા શહેરની શોભા જુએ છે, તેમા નગરમા કોઈ જન્મે છે, કોઈ મરે છે કોઈ રુવે છે, કોઇ હસે છે, કોઇ વિલાપ કરે છે, કોઈના ઘેર લગ્નના ગીત ગવાય છે, કોઈના ઘેર મડદા પાસે છાજીઆ કુટાય છે

આમ જુદી જુદી મનુષ્ય ચેષ્ટાઓ જોવાથી સસારની અસારતાનુ ભાન થવાથી વૈરાગ્ય ભાવના આવતા જાતિસ્મ રણજ્ઞાન થયુ ગયા જન્મમા આચરેલી પ્રવ્રજ્યાનુ સ્મરણ થયુ અને વર્તમાન રાજ્ય અને વૈભવ ઈન્દ્રજાલ જેવા, સ્વપ્નના બગલા જેવા ભાસવા લાગ્યા સ્વજન, પરિજનનો રાગ કેદખાનાના કેદીઓની મિત્રતાઇ જેવો સમજાવા લાગ્યો યૌવન અને વિષયો સધ્યાના રગ જેવા સમજાઇ ગયા

દરિયામા ચાલી રહેલા વહાણમા બેઠેલા મુસાફરો જ્યા સુધી વહાણ આબાદ હોય ત્યા સુધી જેમ વિવિધ ક્રીડાઓમા મગ્ન બનીચોપાટ અને પાના વિગેરે જુદી જુદી

ક્રીડાઓમા ચા યા જતા ટાઈમની ન્જરા કરતા નથી, પન્તુ તેજ વહાણ જ્યારે મધ્ય દરિએ નાશ પામે છે, ત્યારે દરિયાની ઓળખાણ થાય છે, અને હવે શુ કરવુ, શુ થશે, હે પ્રભુ ! વિગેરે વિચાર આવતા કાઈક આત્મભાન આવે છે

અને એટલામા જો કદાપિ ભાન હોય તો વહાણ યાદ આવે છે, તેમ જાતિસ્મરણના યોગથી રાજા વજ્રનાભ [પાર્શ્વપ્રભુના આત્માને] ને પ્રવ્રજ્યાનુ સ્મરણ થઈ આ ગુ ગયા જન્મની દીક્ષાનો ખ્યાલ આવ્યો સસારસમુદ્રમા બુડતા પ્રાણીને પ્રવ્રજ્યારૂપ યાનપાત્ર વિના તરવાનો, પાર ઉતરવાનો બીજો ઉપાય નથી એમ નક્કી થવાથી યુવરાજ ચક્રાયુધ કુમારને બોલાવીને પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો

પુત્ર ચક્રાયુધકુમા ને પિતાની દીક્ષાની વાત ન ગમી તેણે ઘણી આજીજી કરી થોડો વખત સસારમા રહેવા વિનવણી કરી પરતુ માર્ગના મુસાફરને કોણ રોકી શકે? તેજ પ્રમાણે સાચા વૈરાગી આત્માને પણ કોઇ રોકી શકતુ નથી પુત્રે નમ્રતાપૂર્વક જેટલી સસારમા રહેવાની દલીલો કરી, તે બધી સાભળીને વિવેકી રાજા વજ્રનાભે સમતાપૂર્વક ઉડાવી દીધી અને પ્રધાનવર્ગને બોલાવી ચક્રાયુધકુમા નો રાજ્યાભિષેક કરીને દીક્ષાની સામગ્રી એકઠી કરવા સૂચન કર્યુ

મારા પુણ્યોદય જાગૃત હોયતો પ્રભુ પધારે અને હુ સજમ ગ્રહણ કરુ, આવા વજ્રનાભ નૃપના એકદમ સાચા

અને વૈરાગ્યમય વિચારો હોવાથી કેવલજ્ઞાનથી જાણતા ક્ષેમકર નામના જિનેશ્વર દેવ તેમના નગર ઉદ્યાનમા પધાર્યા અને વજ્રનાભ રાજાએ ઘણી શાસનપ્રભાવના કરવાપૂર્વક દીન, અનાથ, ગરીબ લોકોને ઘણુ દાન આપી અને સાતે ક્ષેત્રમા દ્રવ્યનો સદ્‌વ્યય કરી તીર્થંકરદેવ પાસે દીક્ષા લીધી

પ્રભુ પાસે ચારિત્ર પામી ગ્રહણ અને આસેવન શિક્ષાનો અભ્યાસ કરી, શાસ્ત્રોમા પારગત બની, ગીતાર્થપણુ પામી બાહ્ય-અભ્યતર તપને આચરતા આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર તપસ્વી, ગ્લાન, નવદીક્ષિત, સમાનધર્મી કુલ, ગણ, સઘ, આ દશેની વૈયાવચ્ચ-ભક્તિને કરતા ઘણી યોગ્યતા પામી વિશેષ કર્મ ખપાવવા ગુરુ આજ્ઞાથી એકાકી વિહાર કરતા આકાશગામિની લબ્ધિથી સુકચ્છ નામની વિજયમા પધાર્યા

આ બાજુ, કમઠનો આત્મા ચોથા ભવમા સર્પ મરીને છઠ્ઠી નરકે ગયો હતો નરકજાતિના ભયકર દુ ખો ભોગવીને ત્યાનું આયુ પૂર્ણ કરીને સુકચ્છવિજયમા જવલન પર્વતની નજીકમા કુરગક નામે ભિલ્લ થયો અધમ આત્માઓના ઘણુ કરીને બીજાઓને ખુબ દુ ખ આપવા અને પોતે નરકના રૌદ્ર દુ ખો ભો ગવવા એ બે વ્યવસાયજ પ્રાય મુખ્ય પણે પ્રવર્તે છે

જાણે સાક્ષાત્ પાપનો પિડજ ન હોય અથવા શરીર ધારિણી કૃષ્ણલેશ્યાજ ન હોય તેવો શ્યામ અને અતિ વિકરાળ

કુરગડ ભિલ્લમહાકાલ ધનુષ્ય–બાણ લઈને વનમા ભટકયા કરે છે અને અનેક નિરપનાધી જીવોનો વધ કરીને માનાહારમય જીવન વીતાવે છે તેવામા એક । તેજ વજ્રનાભ રાજર્ષિ વિહાર કરતા તેજ જ્વલન પર્વતની ઉપર આવી રાત્રિના સમયમા ધ્યાનમગ્ન રહ્યા, ત્યા રાત્રિમા ઘણા શ્વાપદ પશુઓના વિવિધ ઉપસર્ગો સહન કરીને મુનિરાજ તેજ સ્થાનમા દિવસે પણ ધ્યાનમાજ રહ્યા

આ બાજુ સદાકાળ પાપ કરવાના જ વ્યસનવાળો કુરંગક–ભિલ્લ તેજ સ્થાનમા આવ્યો અને વજ્રનાભ મહા મુનીશ્વરને જોયા, જોતાની સાથેજ જાતિસ્વભાવથી પૂર્વ–ભવના એક પાક્ષિકવૈરથી અને દરરોજના અભ્યાસથી મુનિરાજ ને મારી નાખવાની ભાવના જાગૃત થઈ અને તત્કાલ ધનુષ્ય ચડાવીને એકજ બાણ પ્રહારથી મહાત્મા મુનીશ્વરને જમીન ઉપર પાડી નાખ્યા મુનિરાજ બાણ પ્રહારની પીડાથી વેદના વિહ્વલ થવા છતા જરા પણ દ્વેષ કે નિર્માલ્યતા લાવ્યા–સિવાય સાત્વિક ભાવને અવલંબી આત્માને મજબુત કરવા લાગ્યા

सह कलेवर खेदमचिं तयन् स्ववशताहि पुनस्तवदुर्लभा
बहुतर च साहिष्यसि जीव हे परवशो न च तत्र
गुणोऽस्ति ते ॥१॥ ''

અર્થ–હે આત્મા ! કલેવરનુ ક્ષણિક દુખ વિચાર્યા સિવાય સહન કરી લે, આવી જાગૃતિવાળી સ્વતત્રતા ફરીને મળવી દુર્લભ જાણ જો તુ અહીં ક્રોધ કરીશ,

હિંસાના વિચાર કરીશ, બીજાને શત્રુ તરીકે માનીશ, આર્ત કે રૌદ્રધ્યાન મનમા લાવીશ, તો મરીને નરક કે પશુગતિમા ચાલ્યો જઈશ, ત્યા તને આના કરતા અનેક ગણુ દુ ખ સહન કરવુ પડશે, ત્યા ઇચ્છા વિના અજ્ઞાન તાથી રોઈ–બરાડા પાડી સહન કરવા છતા તારા આત્માને જરાપણુ લાભ થશે નહિ

આમ આત્માને એકદમ જાગૃત બનાવી વીરવૃત્તિ ધારણ કરી, બાણ મુકનાર ભિલ્લ ઉપર પણ મિત્રતા [મૈત્રી ભાવના]નું ચિન્તવન કરતા, અરિહંતાદિ ચારેનુ શરણુ કરી, ચતુર્વિધાહારનુ પ્રત્યાખ્યાન કરી જગતના પ્રાણી માત્ર સાથે ક્ષમાપના કરી, સુકૃતાનુમોદન અને દુષ્કૃતની નિન્દા કરી, નમસ્કાર મહામત્રનુ ધ્યાન કરી, અનશન ઉચ્ચરી, અઢારે પાપસ્થાનકોને વોસિરાવી, કાળધર્મ [મરણુ] પામીને મહા મુનિરાજ વજ્રનાભ રાજર્ષિ મધ્યમ ગ્રૈવેયકમા દેવપણે ઉપન્યા અને અધમ આત્મા મુનિરાજને મારી નાખીને મનમા મસ્ત બનીને હિંસામય આજીવિકાને ચલાવી મરણુ કાળે રૌદ્ર પરિણામ હોવાથી સાતમી નરકમા નારકીપણે ઉત્પન્ન થયો

ઇતિ ભગવાન પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનો વજ્રનાભ મુનિવરપણે છઠ્ઠો અને સાતમો મધ્યમ ગ્રૈવેયક દેવપણાનો ભવ પૂર્ણ થયો

શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો આઠમો ભવ.

હવે આ જબૂદ્વીપના પૂર્વ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા સુરપુરના જેવુ **સુરપુર** નામનુ એક નગર છે તે નગરમા

ગુણનિધાન અને મહાપ્રતાપી વજ્રબાહુ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે તેને સમ્યકત્વ સુદર્શનને ધરનારી રૂપ-લાવણ્યયુક્ત સુદર્શના નામની મહાપટ્ટરાણી છે

નૃપદ પત્નીના સુખમય દિવસો વ્યતીત કરતા કેટલોક કાળ ગયા પછી વજ્રનાભનો આત્મા મધ્યમ ગ્રૈવેયકથી ચ્યવીને મહારાણી સુદર્શનાદેવીની કુક્ષિરૂપ શુક્તિમા મહા મોતીની પેઠે ઉત્પન્ન થયો અને દેવીએ મધ્ય રાત્રિમા પલ્યકમા અર્ધજાગૃત દશામા ચક્રવર્તી ગર્ભસૂચક ચઉદ મહાસ્વપ્ન દીઠા અને જાગૃત થઈને બરાબર સ્વપ્ન ધારણ કરીને મહારાજા વજ્રબાહુને જણાવ્યા, રાજાએ પણ પ્રભાતે અષ્ટાગનિમિત્તવેત્તાઓને બોલાવીને ચૌદ સ્વપ્નનો અર્થ સાભળ્યો ક્રમે કરીને મહાદેવી સુદર્શનાએ હિતમિત ને પથ્યાહારથી ગર્ભપોષણ કર્યું અને પૂર્ણ સમયે-પૂર્વ દિશા જેમ દિવાકરને જન્મ આપે છે તેમ મહાપ્રતાપી પુત્રને જન્મ આપ્યો અને અનેક પ્રકારના મહોત્સવો કરીને સુવર્ણબાહુ નામ આપ્યુ

માતા-પિતા, પરિવાર અને પ્રજા વગેરેના હર્ષોત્કર્ષ સાથે વૃદ્ધિ પામતા કુમાર સુવર્ણબાહુબાલવય વટાવી યૌવનવયને પામ્યા અને બધા પ્રકારની કલાઓનો અભ્યાસ કરીને બીજા પણ અનેક શાસ્ત્રો ભણીને સર્વ વ્યવહાર નિપુણ થયા, અને પિતાને પુત્રની યોગ્યતા જણાવાથી શુભ લગ્નમા સુવર્ણબાહુ કુમારને રાજ્ય આપીને પોતે સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી ગીતાર્થ

ગુરુ પાસે સંજમ અંગીકાર કરી વજ્રબાહુગજર્ષિ કેવલી થઇ, મોક્ષમા ગયા

હવે સુવર્ણબાહુ રાજા ગયા જન્મમા આરાધેલ ચારિત્રના પ્રભાવથી ઇતિ ઉપદ્રવ, મારિ-મરકી, દુર્ભિક્ષ વિગેરે આપત્તિ વગરનુ રાજ્ય ભોગવતા ચક્રરત્નની ઉત્પત્તિ થવાથી છખંડ સાધ્યા અને વિદ્યાધર નૃપતિ, મણિચૂડ અને રત્નચૂડ, વિગેરે ઘણા રાજાઓની પુત્રીઓ પરણી, ઘણો કાલ નીતિ ધર્મ અને સુખમય જીવન વ્યતીત કરતા એકવાર ઉદ્યાન પાલકે વધામણી આપી, કે આપણા ઉદ્યાનમા શ્રી જિનેશ્વર દેવ સમવસર્યા છે અને દેવોએ સમવસરણ બનાવ્યુ છે

સુવર્ણબાહુ ચક્રવર્તી [ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીનો આઠમો ભવ] ઉદ્યાન પાલકના વચનો સાભળીને અતિ હર્ષવાન અને પુલ્કીત બનીને, તેને ઘણુ જ ઇનામ આપીને, પોતાની પદ્માવતી વિગેરે પત્નીવર્ગને સાથે લઇ શ્રી જિનેશ્વર દેવને વદન કરવા અને વ્યાખ્યાન સાભળવા ઉદ્યાનમા પધાર્યા

ભગવાન જિનેશ્વરદેવની દેશના

[1] सम्मत्त [2] सामाइअ [3] सतासो [4] संजमो अ [5] सज्झाय ।
पंच सयारा जस्स न पयारो तस्स संसारे ॥

અર્થ સમ્યાકત્વ, બીજુ સામાયિક, ત્રીજો સતોષ, ચોથો સજમ, અને પાચમો સ્વાધ્યાય આ પાચ સકારો

જે મહાત્મા યવાન આત્માને પ્રાપ્ત થયા હોય જે પુણ્યશાળી આત્માના મન વચન, કાયામા ઉપરની પાચ મહામૂલી વસ્તુઓ દાખલ થઇ ગઇ હોય તે આત્માને સ સારની ચાર-ગતિના દુખો ભોગવવા પડતા નથી

ઉપરના પાચે નવકાર શબ્દોના વિસ્તારથી અર્થ શ્રી જિનેશ્વરદેવના મુખે સાભળીને સુવર્ણબાહુરાજા ક્ષુધાવાળા જીવને અમૃત ભોજન તુલ્ય, અને રકને ચિતામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ માફક ઘણોજ આનદ પામ્યા અને તેજ સમય મરણમા શુભ અધ્યવસાયથી જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યા, અને ગયા જન્મમા આરાધેલ ચારિત્રનો સાક્ષાત્કાર થયો અને ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્યથી આત્મા રગાઇ જતા પરિવાર, પુત્ર કે પત્નીઓની સલાહ પણ લીધા સિવાય પચમુષ્ઠિ લોચ કરીને, પ્રભુજી પાસે દીક્ષા લીધી

અનુક્રમે અગ્યાર અગો ભણી પરિષહો અને ઉપ સર્ગો સહન કરતા વિવિધ પ્રકારના તપને તપના ગીતાર્થ પણાને પામી ભગવાનની આજ્ઞા મેળવી એકાકી વિહાર કરતા સદાકાળ ધ્યાનમાજ રહેતા, ઘણા કર્મોનો ક્ષય કરતા વીશસ્થાનક આરાધવા તત્પર થયા અને અરિહતાદિ વીશ સ્થાનકોનુ [શરીરનો વિવેક, ચિત્તની એકાગ્રતા અને ક્રિયાની સ પૂર્ણતાપૂર્વક] આરાધન કર્યું

એક વખત વિહાર કરતા સુવર્ણબાહુરાજર્ષિ ક્ષીરપર્વત પાસેની અટવીમા કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમાં રહેલા છે, ત્યા કમઠનો

આત્મા કુરંગક ભિલ્લ નરકમાંથી નીકળીને તેજ પર્વત ઉપર ભયાનક ભિલ્લ થયો છે, તે અટવીમાં ભ્રમણ કરતો અનેક પ્રાણીનો નાશ કરતો, માંસાહારથી જ આજીવિકા ચલાવતો, પોતાના આત્માને અટવીનો શક્ત માનતો, દેખનારને જાણે સાક્ષાત્ યમરાજ જ હોય નહિ તેવો ભાસ કરાવતો, જ્યાં મહામુનીશ્વર ધ્યાનસ્થ ઉભા છે ત્યાં આવ્યો

મુનિરાજને દેખવાથી સાથેજ પોતાનું એક પાક્ષિક વૈર યાદ આવ્યું અને મુનિરાજ ઉપર તૂટી પડ્યો અને પોતાનું સર્વબળ અને પુણ્ય વાપરી મુનિરાજને જમીન ઉપર પાડી નાખ્યા મહાન ઉપસર્ગ આવ્યો જાણી મુનિરાજ ખુબજ ધર્મધ્યાનમાં સાવધાન થયા, અને રાગ-દ્વેષ વિના મિત્રને પણ પરમમિત્ર તુલ્ય માનતા અરિહંતાદિ ચારનું શરણું કરીને ચારે આહારના પચ્ચક્ખાણ કરીને સર્વ-જીવો સાથે ક્ષમાપના કરી, અઢાર પાપસ્થાનકોનો ત્યાગ કરી, અનશન કરી સિદ્ધા। વિદીર્ણ થએલા મુનિરાજ કાળધર્મ પામીને નવમા ભવમાં દશમા દેવલોકમાં મહાપ્રભ વિમાનમાં મહર્દ્ધિકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા અને દેવતાઈ મહાસુખોને ભોગવવા લાગ્યા

આ બાજુ મહાપાપી અતિરૌદ્ર ભિલ્લ, મુનિરાજને મારી નાખવાથી પોતાના આત્માને કૃત્યકૃત્ય માનતો મનમાં ઘણોજ ફુલાતો હજારો પ્રાણીઓની હિંસા કરતો ઘણા પાપોનો પુંજ એકઠો કરીને મહારૌદ્રધ્યાનથી મરણ પામીને ચોથી પંકપ્રભા નારકીમાં નારકપણે ઉત્પન્ન થયો અને નરકનું

આયુ પૂર્ણ થતા નારકીમાંથી નીકળીને અનેક પ્રકારના તિર્યંચાદિ ભવોને કરતા ઠામઠામ અનહ્ય દુખોને ભોગવતો નનાન્મા ભટકના લાગ્યો

ઇતિ મહાપ્રભાવક પુરુષાનનીય પાર્શ્વનાથસ્વામીનો આઠમો અને નવમો ભવ વર્ણન કરવા સાથે કમઠના પણ ભવો કહેવાયા

શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીનો તીર્થંકર દેવપણાનો છેલ્લો–દશમો ભવ કહેવાય છે

શ્રી જૈનશાસન જગત વ્યાપી શાસન છે કોઇનુ બનાવેલુ નથી, પરતુ સ્વયસિદ્ધ છે આજકાલનુ નથી, પણ અનાદિ છે કૃત્રિમ નથી પણ સ્વભાવિક છે અજ્ઞાની લોકોએ કે ધમઠી લોકોએ કે માન ભુખ્યા માણસોએ પ્રચારેલુ નથી, પરતુ રાગ–દ્વેષ, અજ્ઞાનતા વગરના મહા જ્ઞાનીઓદ્વારા વિસ્તાર પામેલુ છે, અધુરુ નથી, પરતુ સપૂર્ણ છે ગતાનુગતિક નથી, પરતુ કસોટીમા પસાર થએલુ છે હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ–મમતા, અન્યાય અને અનાચારનુ પોષક નથી પણ ઉન્મૂલક છે

આ શ્રી જૈનશાસનના તમામ સિદ્ધાન્તોના પ્રચારક પુરુષો, તે રાગદ્વેષ અને અજ્ઞાનનો ક્ષય પામ્યા પછી અને સર્વજ્ઞ બન્યા પછી જ, સિદ્ધાન્તોનો જગતની સમક્ષ પ્રચાર કરે છે તેમના ફરમાવેલા સિદ્ધાન્તો ઝીલનારા પણ લગભગ વીતરાગ જેવા અને મહાજ્ઞાની હોય છે પ્રસ્તુત સિદ્ધાન્તો

ટકાવી રાખનારા પણ ત્યાગી, નિષ્પૃહી અને જ્ઞાની મહાત્મા ઓજ હોય છે

શ્રી જૈન શાસનના અધાજ સિધ્ધાતો ચરાચર જગતના કેવળ ઉપકાર માટેજ બનેના હોવાથી પાપની પ્રવૃત્તિમા ખુચેલા જીવોને પાપોની ભયકરતા સમજાવી તે તે પાપો માથી નિવૃત્ત થવાનો ઉપદેશ આપે છે

આ શ્રી જૈનશાસનનો પ્રચાર કરના અને આત્માનો ઉત્કર્ષ સાધી સસારના બધનોથી મુક્ત થવા, જગતના સ્વભાવસિદ્ધ બીજા કેટલાક બનાવોની માફક કોઇ કોઇ મહાપુરુષો જન્મે છે, તે હિસાબે એક અવસર્પિણી કાલમા ૨૪ તીર્થંકર દેવો ઉત્પન્ન થાય છે તે પણ સસારમા અનતોકાળ રખડપટી ભોગવી અનતાનત દુખોની પરપરા ભોગવી, સમયનો પરિપાક થવાથી શુભ-શુભતર, શુભતમ સામગ્રીનો યોગ પામી અનુક્રમે ગુણની શ્રેણી ઉપર ચડતા, ૧૩-૭-૧૨ વગેરે ભવો સુધી ગુણી ગુરુઓના સહયોગથી આત્માને નિર્મળ બનાવતા છેલ્લા ભવમા તીર્થ કરપણાને પામે છે

જગતના સર્વ જીવોની માફક શ્રી જિનવરના આત્માઓ પણ અનાદિ છે અને અનાદિકાળથી જગતના સર્વ જીવોની માફક સસારમા ચારેગતિના ખુબ દુખોને પામીને છેલ્લા ભવોમા જ્યારે શ્રી જૈનધર્મ-ભાવધર્મ પામે છે, ત્યાર પછીના ભવોની ગણના લેખાતી હોવાથી

ઉપર બતા યા પ્રમાણે જિનેશ્વરોના ૧૩ ભવ વગેરે બતાવ્યા છે કહ્યુ છે કે,

ઋષભતેર શશી માત કહીજે,
શાન્તિનાથ ભવ બાર સુણી જે,
મુનિસુવ્રત નવ લીજે,
નવ નેમીશ્વર નમન કરી જે,
પાર્શ્વપ્રભુના દશ સમરી જે,
વીર સત્તાવીશ લીજે,
અજિતાદિક જિન શેષ રહિજે,
ત્રણુ ત્રણુ ભવ સઘલે ઠવીજે,
ભવ સમકીતથી ગણીજે,
જિનનામ બંધ નિકાચિત કીજે,
ત્રીજે ભવ તપ ખાન્તિ ધરીજે,
જિન પદ ઉદયે સીજે ॥૧॥

અર્થ અનતા કાલમા અનતી ચોવિસીમા જિનેશ્વર ભગવતો થાય છે, અને કેવલજ્ઞાન પામી જગતને હિતાહિતનુ ભાન કરાવી મોક્ષમા જાય છે, તે પ્રમાણે આ ભરતક્ષેત્રમા આ છેલ્લી ચોવિસીમા થએલા ચોવિસ જિનેશ્વરદેવો સમ્યકત્વ પામી [આત્માનુ સત્ય સ્વરૂપ, જીવાદિ નવતત્ત્વોની ઓળખાણ હિતાહિતનુ સાચુ જ્ઞાન, તથા સાચા દેવ-ગુરૂ ધર્મની યથાર્થ ઓળખાણ, તેનુ નામ સમ્યકત્વ] ને વધા

રમા વધારે જો સંસારમા રહે તો કેટલા ભવો રહે તે ઉપરની ગાથામા બતાવ્યા છે

પહેલા ઋષભદેવસ્વામી સમ્યક્ત્વ પામીને સંસારમા દેવ-મનુષ્યના ૧૨ ભવ કરી ૧૩ મા ભવે શ્રી જિનેશ્વરદેવ થયા, ચંદ્રપ્રભસ્વામી ૬ ભવ સંસારમા દેવ-મનુષ્યના ભવ કરી ૭ મા ભવે શ્રી જિનેશ્વરદેવ થયા, તે જ પ્રમાણે ૧૬ મા શાન્તિનાથ સ્વામી ૧૨ મા ભવે મુનિસુવ્રતસ્વામી નવમા ભવે, નેમનાથસ્વામી નવમા ભવે, શ્રી મહાવીરસ્વામી ૨૭ મા ભવે તીર્થંકરદેવ થયા, અને અજિતાદિ ૧૭ જિનેશ્વર દેવો છેલ્લાથી ત્રીજા ભવમા સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી ત્રીજા ભવે તીર્થંકર પદવી પામ્યા હતા તે જ પ્રમાણે આપણી ચાલુ વાર્તાના નાયક શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી ૯ ભવ સંસારમા દેવ-મનુષ્યને હાથીનો ભવ કરી દશમા ભવે શ્રી જિનેશ્વર દેવપણે ઉત્પન્ન થયા તે હવે આપણે વિચારીયે

આ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમા કાશી દેશમા **વારણ** અને **અસિ** નામની બે નદીઓની બરાબર મધ્યમા **વારાણસી** નામની નગરીમા ઐશ્વર્યરુપ અને પ્રતિભા વડે ઇન્દ્રની જેવા તેજસ્વી **અશ્વસેન** નામે રાજા રાજ્ય કરે છે, તેમને રુપ અને લાવણ્યગુણે લક્ષ્મીના જેવી, કલાગુણે સરસ્વતી જેવી અને શીલગુણે સીતા, વગેરે મહાસતીઓમા આશ્તરેખા **વામાદેવી** નામે મહાપટ્ટરાણી હતા

મહાપુણ્યશાળી રાજા-રાણી દંપતીના સર્વાંગ સુખમય દેવતાઇ દિવસો વ્યતીત થતા ઇસુના સંવત-પૂર્વે ૮૭૬ વર્ષ

અગાઉ અને વિક્રમના સવત પૂર્વે ૮૨૦ વર્ષ પહેલા ચૈત્ર વદિ ચોથના [ગુજરાતી ફાગણ]-મધ્ય રાત્રીમા મહાસતી-વામાદેવીની કુક્ષિમા સુવર્ણબાહુ રાજર્ષિનો આત્મા [દશમા દેવલોકમા મહાસુખને ભોગવી, ૨૦ સાગરોપમનુ આયુપૂર્ણ કરી] ઉત્પન્ન થયો

તે રાત્રીમા અર્ધ જાગૃતદશામા સુતેલા મહાસતી વામાદેવીએ નીચે મુજબ ૧૪ મહાસ્વપ્ન જોયા હાથી, વૃષભ, સિંહ, લક્ષ્મી, પુષ્પમાળા, ચદ્ર, સૂર્ય, ધ્વજ, કુભ, સરોવર, સમુદ્ર વિમાન, રત્નરાશી અને અગ્નિ ઉપરના ૧૪ સ્વપ્ન દેખી વામાદેવી જાગૃત થઇ, સ્વપ્નાવધારણ કરી, પોતાના સ્વામીનાથ અશ્વસેનનૃપ પાસે આવી સ્વપ્ન વિસ્તાર સભળાવ્યો રાજાએ સ્વજ્ઞાનથી અને સ્વપ્નપાઠકોની પાસે સમજીને તેનુ ફળ દેવીને સભળાવ્યુ

રાજા કહે છે કે, 'હે દેવિ ! આ મહાસ્વપ્ન જોવાથી તમને તીર્થંકર પુત્રનો જન્મ થશે, તે પુત્ર મહાભાગ્યશાળી થશે સ્વર્ગ, મર્ત્ય, પાતાળવાસી દેવાસુર-મનુષ્યોને શુદ્ધ ધર્મ સમજાવશે પોતે દેવાસુર મનુષ્યોમા મહાજ્ઞાનીશ્વર, મહાત્યાગી, મહાતપસ્વી, મહાસયમી, મહાધીર, વીર, ગભીર, તેજસ્વી અને પ્રભાવશાળી સુપુત્રને તમો જન્મ આપશો

તે રાત્રીના સુસમયથી મહાદેવી ગર્ભધારણ કરી ગર્ભની જરા પણ વેદના ભોગવ્યા વગર દિવસો પૂર્ણ કરી નવ

અવતાર હોય છે કહ્યુ છે કે, "उत्तमा ज मतो बृद्धा" એટલે શુભકર્મોના ઉદયો ભોગવવા માટે કર્મનો બલાત્કાર વધી જાય તો જ લગ્ન કરે છે કે રાજા બને છે, અને તે પણ પોતાના જ્ઞાન [મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન] દ્વા। ભોગકર્મની બલવત્તરતા સમજાય તો જ લગ્ન અને રાજ્યનો સ્વીકાર કરે છે, પરન્તુ કર્મક્ષીણતા સમજાય તો મલ્લિનાથસ્વામી અને નેમનાથસ્વામીની પેઠે રાજ્ય કે લગ્ન કશુ આદરતા નથી

એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના છેલ્લા ભવની બધી પ્રવૃત્તિઓ લગભગ જ્ઞાનપૂર્વકની હોય છે અને તે પણ શુભકર્મોને ખપાવવા સુધી જ મનાય છે, માટે શ્રી જિનેશ્વરદેવોની બધી સંસારદશાની પ્રવૃત્તિઓને પણ પૂર્વના મહર્ષિઓએ ઉચિત્ત પ્રવૃત્તિ જ ગણાવી છે

મોટા ભાગે શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓને છેલ્લા ભવમા શુભકર્મો જ ભોગવવાના હોય છે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીને એક વર્ષ સુધી આહાર ન મળ્યો, શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુને માત્ર એક જ દિવસ કમઠ દેવનો ઉપસર્ગ ભોગવવો પડ્યો, આવા પ્રસંગો બહુ સામાન્ય લેખાય છે, બાકી મહાવીરપ્રભુના ૧૨ા વર્ષના ઉપસર્ગો અને તેમા પણ શૂલપાણિ, અને સંગમદેવના, ચડકૌશિક અને ગોશાળાના, કટપતના અને ગોવાળિયાના ઉપસર્ગો ખરેખર જિનેશ્વર દેવોના આત્મા માટે અતિ વિશેષ છે માત્ર આપણી આ ચોવીસીના જિનેશ્વર દેવોમા આવા ઉપસર્ગો બીજા કોઇ

પ્રભુજીને થયા નથી જ એટલે પ્રભુ મહાવીરદેવને છોડીને અશુભકર્મો ભોગવવાના ઉદયો બીજા જિનેશ્વર દેવોમા અતિ અલ્પ-પ્રમાણમા જ જોવા મળશે

શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્માઓની મહાવિદેહક્ષેત્રમા બધી બાબતોમા સમાનતાજ હોય છે એટલે દરેક કાળના જિનેશ્વરદેવો અહીના ઋષભદેવસ્વામીના જેવાજ હોય છે, જ્યારે ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રોમા શ્રી જિનેશ્વરદેવોની બીજી બધી બાબતો સમાનજ હોવા છતા આયુમાન અને દેહમાન અવસર્પિણીકાલમા ઘટતુ અને ઉત્સર્પિણી કાળમા વધતુ હોય છે તે કારણથી મહાવિદેહ ક્ષેત્રના બધા જિનેશ્વરદેવોનુ આયુષ્યમાન ૮૪ લાખ પૂર્વનુ અને શરીર પ્રમાણ ૫૦૦ ધનુષ્યનુ હોય છે જ્યારે ભરત-ઐરવત ક્ષેત્રના જિનેશ્વરદેવોમા અવસર્પિણીકાળમા પ્રથમ જિનેશ્વરદેવનુ ઉપર મુજબ બધુ હોય છે અને ઘટીઘટીને છેલ્લા જિનેશ્વરદેવનુ સાત હાથ શરીરમાન અને ૭૨ વર્ષનુ આયુષ્યમાન હોય છે, જ્યારે ઉત્સર્પિણી કાળમા પેલા જિનેશ્વરદેવનુ સાત હાથ શરીરમાન અને ૭૨ વર્ષ આયુષ્યમાન હોય છે અને છેલ્લા પ્રભુજીનુ ઉપર પ્રમાણે મહાવિદેહના જિનેશ્વરદેવોના જેવુ હોય છે

આ સિવાય જ્ઞાન અતિશયો, પ્રભાવ, વીતરાગતા વિગેરે ગુણો અનતાનત જિનેશ્વરદેવોમા બધાઓને તદ્દન એક સરખાજ હોય છે

હવે ભગવન્ શ્રી પાર્શ્વકુમાર બાલ્યાવસ્થામા એકદા ગોખમા બિરાજમાન થઇ નગરશોભા જોઇ રહ્યા છે, તેટલામા

શ્રેણીબંધ મનુષ્યો ગંગાનદી ઉપર જઇ રહેલા જોવાયા અને પાસે ઉભેલા સેવકને પૂછવામાં આવ્યું, સેવકે તપાસ કરીને જણાવ્યું કે, સ્વામિન ! ગંગાનદીના કીનારા ઉપર કોઇ મહાતપસ્વી અતિ તીવ્ર તપસ્યા કરતા પધાર્યા છે, નગરવાસી લોકો તેમના દર્શન-વંદન કરવા આવ-જા કરતા દેખાય છે.

વસ્તુ ઘટના એવી બની છે કે, ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામીના આત્માનો પ્રથમ ભવ મરૂભૂતિના તેજ ભવમાં તેમના મોટાભાઇ કમઠ સાથે અકારણ વૈરનો પ્રારંભ થયો, તે કમઠ જીવ મરણ પામી કુકડાના મુખવાળો કાલો સર્પ થયો. પાખો હોવાથી પક્ષીની માફક આકાશમાં ઉડીને જઇ શકતો હોવાથી મરુભૂતિનો આત્મા ગજનો નાશ કરી બીજા પણ અપરીમિત પાપો સેવી સળગતા તાપમાં બળી મરણ પામીને પાચમી નરકમાં નારકી થયો ત્યાંથી આયુ પૂર્ણ થતા ચ્યવીને વળી પાછો ચોથા ભવમાં સર્પ થઇ, મુનિરાજને દંશ કરી બીજી ઘણીજ હિંસા આચરી મરણ પામી પાચમા ભવમાં છઠ્ઠી નરકમાં નારકી થયો.

છઠ્ઠા ભવમાં [છઠ્ઠી નરકમાથી નીકળીને] કુરંગક નામે ભિલ્લ થયો, ત્યાં પણ તેજ પાર્શ્વપ્રભુ જીવ મુનિરાજનો નાશ કરીને શિકાર વગેરે બીજા પણ મદિરાપાન, પરસ્ત્રી સેવન, માસભક્ષણ આદિ મહાપાપો આચરીને મરણ પામી સાતમી નરકે ગયો, ત્યાંથી નીકળી આઠમા ભવમાં સિંહ થઇ પાર્શ્વપ્રભુ જીવ સુવર્ણબાહુ રાજર્ષિનો નાશ કરી, પાપમય જીવન પૂર્ણ કરી મરણ પામીને ચોથી નરકમાં નારકી

થયો ત્યા અનેક મહાદુ ખો ભોગવી આયુ પૂર્ણ કરી નરકમાથી નીકલી ઘણો ટાઈમ પશુના ભવોમા ભટકી વારાણસી નગરીમા એક તદ્દન ગરીબ બ્રાહ્મણના પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો બાલ્યવયમાજ માતા-પિતા મરણ પામ્યા અને છોકરાને નગરવાસી દયાલુ મનુષ્યોએ પોષણ કરી મોટો કર્યો અને દુ ખગર્ભિત વૈરાગ્ય પામી તાપસી દીક્ષા લેઇ તપસ્ય ની સાથે પચાગ્નિ સાધતો વારાણસી નગરીની બહાર ગગા નદીના કીનારે આવીને ઉતરેલ છે

સેવકના મુખથી કમઠ તાપસના આગમનની વાત જાણી ભગવાન શ્રી પાર્શ્વકુમાર હાથી ઉપર બેસી કમઠ પાસે આવ્યા અને તેને કેટલોક જીવદયાનો ઉપદેશ આપ્યો પર તુ ઘમ ડી તાપસને તે વાત ન રુચી એટલે કૃપા સમુદ્ર ભગવાને અવધિજ્ઞાનથી અગ્નિકુ ડમા બળતા સાપને જોઈ સેવક પાસે કાષ્ટ બહાર કઢાવી બહુ સાવચેતીથી કાષ્ટ ચીરાવીને નાગને વિહ્વલ દશામાં જીવતો બહાર કઢાવ્યો અને શ્રી નમસ્કાર મહામ ત્ર સભળાવ્યો નમસ્કાર મહામ ત્રની એકાગ્રતાથી નાગ મરણ પામી નાગરાજ થયો

પોતાના અગ્નિકુ ડમા સળગતા કાષ્ટમા બળતા નાગનુ દશ્ય જણાયાથી કમઠ યોગી ઉપરથી શાન્ત રહેવા છતા અ તરથી ભગવાન પાર્શ્વકુમાર ઉપર ખૂબજ ચીડાઇ ગયો અને અધિકાધિક તપસ્યા કરી પાર્શ્વકુમાર ઉપર દ્વેષ વહન કરતો મરણ પામી જ્યોતિષી દેવ થયો

હવે ભગવાન પાર્શ્વકુમાર, માતા-પિતા અને પત્ની પ્રભાવતી દેવીના ઉપરોધથી આનંદમા દિવસો વીતાવતા ૩૦ વર્ષ ગૃહસ્થદશામા રહી, દીક્ષા દિવસથી ૧ વર્ષ પહેલા ૧ ક્રોડ અને આઠ લાખ સોનામહોર દરરોજ એક વર્ષ સુધી વાર્ષિકદાન આપી, દીન, અનાથ જીવોના દુખપીડિત દુખો મીટાવીને, માગશર સુદિ એકાદશી દિને નવુનો રાજાઓ સાથે દીક્ષા અગીકાર કરી અને તેજ ક્ષણે પ્રભુજીને ચોથુ મન પર્યવજ્ઞાન પ્રકટ થયુ દીક્ષા મહોત્સવ ઉજવવા એકઠા થએલા દેવો, વિદ્યાધરો અને રાજા-મહારાજાઓ પોત પોતાના સ્થાને ગયા

પાર્શ્વનાથસ્વામી ચાર જ્ઞાનધારી વિહાર કરી મન્નિ વેશમા ધન્યનામના ગૃહસ્થને ઘેર અઠ્ઠમ તપનુ પરમાન્ન વડે પારણુ કરી, છઠ્ઠઅઠ્ઠમાદિ ઉગ્રતપ કરતા હમેશા કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમા જ રહેતા પૃથ્વીની માફક સર્વ સહન કરનારા, શરદ ઋતુના વાદળાની પેઠે નિર્મલ સ્વભાવવાલા આકાશની પેઠે કોઈનુ આલબન નહિ લેનારા, વાયુની પેઠે અપ્રગદ્ધ ગતિવાળા, અગ્નિની માફક તેજથી દેદીપ્યમાન ભાસનારા, સમુદ્રની માફક ગભીર, મેરુપર્વતની પેઠે અપ્રકપ, ભારડ પક્ષીની પેઠે અપ્રમત્ત, કમળના પાદડાની પેઠે નિર્લેપ, પરિસહ અને ઉપસર્ગ સહન કરવામા સિહ સમાન, વિહાર કરતા કરતા ગામ-નગર-પુરાદિમા યથાયોગ્ય વિચરતા હમેશા મૌન અને ધ્યાનમાજ રહેતા છદ્મસ્થદશામા ૮૪ દિવસ વિચરીને એક દિવસ એક નગરની નજીકના તાપસા શ્રમમા આવી કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને રહ્યા

આ બાજુ કમઠ તાપસનો જીવ ભગવાન પાર્શ્વનાથ સ્વામી જીવ ઉપર તો પ્રત્યેક ભવમા વૈરાયમાન હતો, વળી વિશેષે છે ના તાપસભવમા અજ્ઞાન તપની નિ ા જાહેર કરનાર, બળતો નાગ નીકળવાના બનાવથી પાર્શ્વકુમારના જ્ઞાન અને જીવદયાની પ્રશસા અને પોતાના અજ્ઞાન અને જીવનિર્દયતાની ભારોભાર નિન્દા સાભળી તપ અને દુર્ધ્યાનના મિશ્રફલ તરીકે જ્યોતિર્દેવપણે ઉત્પન્ન થઇ ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીને, દીક્ષિત થએલા નિહાળીને, ઉપસર્ગ કરવા માટે આવ્યો

તેણે ભગવાનને દુ ખ આપવા અને ધ્યાનદશામાથી પાડી નાખવા હાથી બનાવ્યા, વ્યાઘ્ર બનાવ્યા, ચિત્રા બનાવ્યા, સર્પો બના યા, અને વીંછી બનાવ્યા બધાએ બધુયે પોતાની બધીજ શક્તિનો સચય કરી બન્યુ, તેટલુ કર્યું પ્રભુને હેરાન કરવામા કમીના રાખી નહિ, પરતુ ભગવાનનુ રુવાડુ પણ હાલ્યુ નહિ

) પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગ કરી-કરીને થાકી ગએલા તે સુરા ધમે છેવટે દેવાગનાઓ વિકુર્વી અને ભગવાન પાસે આવી, ઘણાજ હાવભાવ કરી કામવાળા વાક્યો બોલી, ચક્ષુના ચાળા કરી, કક્ષા–નાભિ–સ્તન–જઘાઓ બતાવી, ભગવાનને આલિગન કરી, કામક્રીડા કરવા પ્રાર્થના કરવા લાગી, અને ઘણા નાચ કર્યા, ગાયન ગાયા પરતુ જેમ કલ્પાન્ત કાલનો પવન મેરુપર્વતની કાંકરી પણ ખેસવી શકતો નથી,

તમ દેવાંગનાઓના બધાજ શ્રુંગાર-વિલાસો પાર્શ્વપ્રભુને ચલાયમાન કરવામાં નિષ્ફળ ગયા

તો પણ જેમ હાર્યો જુગારી બમણું રમે છે, એજ ન્યાયથી કમઠ સુનધમ પણ ભગવાનને પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગ ની ન ફાવ્યો એટલે અનુકૂલ ઉપસર્ગ પણ ખુબ કર્યા, તે પણ નિષ્ફલ ગયા હવે તો પોતાની જેટલી અધમતા હતી તેટલી બધી એકી કરીને મહાભયંકર પવન ઉત્પન્ન કરી, ભગવાનને ઉપાડી-ઉપાડી નીચે નાખ્યા ચક્રની પેઠે ગોળ ચક્કર ફેરવ્યા સ્વનના બધા જ હથિયાર બુઠા થયા, એટલે વળી જ રજ ઉડાડી, આકાશ ઢાકી નાખ્યું, અને પ્રલય કાળના પવનની પેઠે એકદમ ભગવાન ઉપર ધૂળનો વરસાદ વર્ષાવ્યો પરંતુ પ્રભુ ચલાયમાન થયા નહિં પછી તેણે ભગવાનને બીવરાવવા મહાવેતાળો બનાવ્યા, તેમણે પ્રભુજીને ક્ષોભ પમાડવા બધું જ કર્યું પરંતુ પ્રભુજી અડોલ રહ્યા તેના આવા બધા ઉપાયો નિષ્ફળ જવાથી તેનો ક્રોધ ઘણો જ ભભુકી ઉઠયો, એટલે એકદમ ગર્જારવ સાથે વીજળીના જોર શોરથી વર્ષાદ શરૂ કર્યો ગર્જારવના કડાકા અને વીજળીના ચમકારા જોઈ, આભળી કાયરોના ચિત્તો ચલાયમાન થઈ જતા હતા, અને વળી મુશળધાર વર્ષાદ વર્ષવા લાગ્યો પાણી વધતા-વધતા ભગવાનની નાસિકા સુધી આવ્યું પરંતુ ભગવાન જરા પણ ચલાયમાન ન જ થયા

હવે આ બાજુ કમઠના તોફાનની બધીજ ખબર ધરણેન્દ્રને પહોંચી અને એકદમ પોતાની 'અગ્ર મહીષીઓ

સહિત જ્યા પ્રભુ ધ્યાનદશામા ઉભેલા છે ત્યા આવ્યો, ત્યાતો કમઠની દુષ્ટતાના બધાજ અ કો લગભગ છે ની ભૂમિકા સુધી પહોચીને ખતમ થવાની તૈયારીમા હતા

ધ ણેન્દ્રે તત્કાલ પ્રભુજીની નીચે કમળ ગોઠવી દીધુ અને તે પાણી ઉપર તરવા લાગ્યુ ભગવાન કમળ ઉપર શોભાવા લાગ્યા અને પ્રભુજીના મસ્તક ઉપર સાતફણાઓ વડે છત્ર બનાવી નાખ્યુ કે, જેના પ્રતાપે હવે ભગવા નને કોઇ ભીંજવી શકે એવુ રહ્યુ નહિ

અને ધરણેન્દ્ર સુરાધિપે એવી ગર્જના કરી, કે મેઘ માળીનો કોપદાવાનલ બુઝાઇ ગયો, એટલુ જ નહિ પણ ધરણેન્દ્રના ભયથી મેઘમાળી કપવા લાગ્યો, મનમા ગભરાવા લાગ્યો અને ધરણેન્દ્રથી હવે શી રીતે બચવુ, એનો વિચાર કરવા લાગ્યો અને છેવટે બચવાના બીજા ઉપાયો ન જણાવાથી તે જ કૃપાસમુદ્ર ભગવાન શ્રી પાર્શ્વનાથના ચરણોમા આવીને નમી પડયો વારવાર પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યો

ધરણેન્દ્ર પણ મેઘમાળીને આક્રોશપૂર્વક કહેવા લાગ્યા હે મેઘમાળી ! સુરાધમ ! આ મહાપુરુષે તને શુ નુકસાન કર્યુ છે ? તે વખતે તારી અજ્ઞાન ક્રિયાથી બળતા પચેન્દ્રિય જીવની હિંસાથી તને બચાવ્યો છે, તેનો ઉપકાર માનવો જોઇએ, તેની જગ્યાએ ઉલટા અપકાર ને શુ કામ આચરી રહ્યો છે ?

તારી કરેલી રજોવૃષ્ટિથી પ્રભુ ગભરાયા નથી અને ધૂળીદ્વારા મલીન પણ થયા નથી પરતુ તે ઉડાડેલી ધૂળવડે તારો આત્મા બાહ્યાભ્યતર ખુબજ મલીન થયો છે તારા વરસાવેલા વર્ષાદના જળમા ભગવાન બૂડયા નથી, બૂડવાના પણ નથી, પરતુ આવા અકારણ ઉપકારી અને ચરાચર જગતના બાન્ધવ ઉપર આવા ભયકર વર્ષાદો વર્ષાવવાથી તારા આત્માને સસાર સમુદ્રમા તુ પોતે જ ડુબાડી રહ્યો છે, તેનો તને જરા પણ ખ્યાલ કેમ આવતો નથી !

તે આ મહાપુરુષને બીજા [હાથીના ભવમા] ભવમા, ચોથા [કીરણવેગ મુનિપણામા] ભવમા, છઠ્ઠા [વજ્રનાભ મુનિદશામા] ભવમા, આઠમા [સુવર્ણબાહુ મુનિદશામા] ભવમા દુખ આપવામા કમી રાખી નથી. તે પાપના ફળો તે સાક્ષાત્ ચોથી, પાચમી, છઠ્ઠી, સાતમી, નારકીમા જઇને ભોગવ્યા અને આ મહાપુરુષે તારા ઉપર જરાપણ દ્વેષ ન જ કર્યો પરતુ તારી ઉપર દયા ચિતવી તેના તે સુકૃતના ફળ મનુષ્ય અને દેવાદિ ભવોમા ભોગવી તીર્થંકર પન્વીરુપ સુગધ પામીને છેવટે મોક્ષરૂપ ફ્લ પામ વાના છે તેમની અતિ ઉત્તમતા અને તારી અતિઅધમતા, તેમના અને તારા સ્થાનને વિચારવાથી તને સાક્ષાત્કાર અનુભવાશે.

ધરણેન્દ્રના મરચા જેવા તીખા પણ હિતકારી વચનો સાભળવાથી, અને ત્રણ જગતનાનાથ તીર્થંકર પરમાત્માની મુદ્રા [ધ્યાનમુદ્રા] વિચારપૂર્વક નીરખવાથી અને પોતાના

ગયા જન્મોના આચરણોના ફલનો સાક્ષાત્કાર થવાથી મેઘ માલી દેવના આત્મામાં ભાન આવ્યું

પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી અને પોતાવચ્ચેનો ભેદ સમજાણો ભગવાનની અતિ ઉચ્ચકક્ષાની મહાનુભાવતા અને પોતાની નીચકક્ષાની અધમતા બરાબર સમજાઇ—ભગવાનની અને પોતાની કરણીના ફળો પણ આખો સન્મુખ હોય તેવા સાક્ષાત્ થઈ ગયા, અને અંતરના બળાપાપૂર્વક—પ્રભુ પાસે ક્ષમા માગીને પોતાના સ્થાનમા ચાલ્યો ગયો મેઘ માલીને તત્વશ્રદ્ધાનપૂર્વક આત્મસાક્ષાત્કારરૂપ સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થયું ભગવાનનો વિરોધી મટી પરમભક્ત બન્યો વાત પણ સાચી જ છે, કે જીવને જ્યારે યથાર્થજ્ઞાન થાય છે ત્યારે સાચુ અને ખોટુ સમજાવવાની જરૂર રહેતી નથી આપોઆપ સમજાઇ જાય છે.

ભગવાનની આ વખતની અવસ્થાનુ વર્ણન કરતા કલિકાળ સર્વજ્ઞ ફરમાવે છે કે,

> कमठे धरणेन्द्रे च स्वोचितं कर्म कुर्वति ।
> प्रभुस्तुल्य मनोवृत्ति पार्श्वनाथ श्रियेस्तुव ॥

અર્થ —ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામી ધ્યાનદશામા હતા ત્યારે કમઠ આત્મા મેઘમાલીદેવે ઘણા ઘણા ઉપસર્ગો કર્યા અને ધરણેન્દ્રે પ્રભુને ઉપસર્ગથી બચાવ્યા, ભગવાનની ઘણી સેવાભક્તિ વિગેરે પોતાને ઉચિત કર્યું એટલે કમઠે ઉપસર્ગ અને ધરણેન્દ્રે સેવા બન્નેને યોગ્ય લાગે તે કર્યું

પરંતુ ભગવાનનો બન્ને ઉપર સમભાવજ હતો કોઈ ઉપર દ્વેષ કે રાગ કાંઈ પણ ન હતું

આપણે અહીં વિચારવું ઘટે છે અને તે એજ કે આપણે પંચ મહાપરમેષ્ઠિ ભગવંતોના ગુણોનો વિચાર કરી રહ્યા છીએ પાંચ પરમેષ્ઠિમાં અરિહંત ભગવંતોનું સ્થાન મોખરે છે ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામીને વિચારતા જરૂર ખ્યાલ આવશે, કે સંસારી, યોગી, સન્યાસી, ઋષિ કે મહર્ષિ ભલે હોય પરંતુ ઉપર મુજબના દુઃખોની પ્રાપ્તિના પ્રસંગે સમભાવ રહેતો નથી પરંતુ ક્રોધોની પણ ઝડી વર્ષાવાઈ જાય છે તેવે પ્રસંગે પ્રભુજી જરાપણ રોષ નથી લાવ્યાં, તે ક્ષમાનો અવધિજ જણાય ઘણા મહર્ષિઓએ ભક્ત લોકોને આશીર્વાદ અને વરદાનો આપ્યા છે, ત્યાં પણ ભગવાન તીર્થંકરદેવનો સમભાવજ જોવાય છે

ઉપર મુજબ સંવર, સમતા અને ધર્મધ્યાન અને અન્તે શુક્લધ્યાનમયદશામાં રહેતા પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીને ગુજરાતી ફાગણ વદિ ચોથના દિવસે જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય આ ચારે [આત્માના મૂલગુણના ઘાતક] કર્મોનો ક્ષય થઈ જવાથી કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શન પ્રકટ થયું

ભગવાન લોકાલોક અને જીવાજીવના દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાયના જાણકાર થયા ભગવાન સર્વજ્ઞ બનીને ૮૪ દિવસ ઓછા ૭૦ વર્ષ પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરીને રત્નત્રયીમય

ઉપદેશ આપી, ૧૦ ગણુધર, ૧૬ હજાર સાધુ, ૩૮ હજાર-સાધ્વી, ૧૬૪ હજાર શ્રાવક ૩૨૭ હજાર શ્રાવિકાને ધર્મમા રગાએલા બનાવી, આયુ પૂર્ણ થતા **સમેતશિખરપર્વત** ઉપર પધાર્યા અને ત્યા ૩૩ મુનિવરો સાથે એક માસનુ અનશન કરી, બાકીના વેદનીય, આયુ, નામ અને ગોત્ર ચાર કર્મ ક્ષય કરી સાદિ અનત ભાગે મોક્ષમા પધાર્યા એટલે સર્વકર્મ અને સર્વદુ ખોનો સર્વકાલીન અત થયો

શકા ઉપર જે પાર્શ્વનાથસ્વામીના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાની સખ્યા બતાવી છે, તો તે વખતે ભગવાનની હયાતિમા આટલાજ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા હતા કે બીજુ સમજવાનુ છે?

સમાધાન ઉપર પ્રમાણે, સાધુ વગેરે જે ગણાવ્યા છે તે ભગવાન ખુદના શિષ્યો જાણવા, સાધ્વી પણ ભગવાનની ખુદની શિષ્યાઓ જાણવી, શ્રાવક-શ્રાવિકા પણ પ્રભુ પાસે વ્રત ઉચ્ચરનારા જાણવા, બીજાતો કરોડોની સખ્યામા પણ હોઇ શકે, દાખલા તરીકે મહાવીરપ્રભુના શિષ્યો ૧૪ હજારજ હતા, પરતુ સાથોસાથ ગૌતમસ્વામીના શિષ્યો ૫૦ હજાર અને નદિષેણુના શિષ્યો હજારો હતા, એટલે તીર્થંકર દેવના પરિવારમા લાખો સાધુઓ હોવા, છતા સખ્યામા ઉપર મુજબ પોતાના શિષ્યોજ લીધા છે તેમ જાણવુ

એ પ્રમાણે ભગવાન પાર્શ્વનાથસ્વામી ધર્મ પામ્યા પછી મરુભૂતિના ભવથી પ્રારભી એક હાથીનો, ત્રણ મહર્દ્ધિક

મનુષ્યના, ચાર દેવના એક પહેલો ન મુનિનો છે-લો **પાર્શ્વનાથસ્વામીનો** એમ દશે ભવ ઉત્તરોત્તર ગુણ વૃદ્ધિ પામીને પ્રાન્તે સર્વગુણ પ્રગટપણે અનુભવીને નિત્ય અને શાશ્વત સ્વભાવને પામ્યા

દશ ભવાત્મક શ્રી **પાર્શ્વનાથસ્વામી**નુ સક્ષેપ ચરિત્ર સમાપ્ત

ઉપર મુજબનુ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામીનુ આખુ જીવન વાચીને વિચારવાથી વાચકને ચોક્કસ સમજાઇ જશે કે નમો અરિહંતાણં પદને શોભાવનારા શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓ કેટલા બધા ઉચ્ચ દશારૂઢ થયેલા હોય છે અને પૂર્વની કેટલી બધી તૈયારીઓ પછી આ મહાન પદની યોગ્યતા પ્રગટે છે, વળી શ્રી જિનેશ્વર તરીકેના છેલ્લા ભવની પૂર્વના ભવોમા પણ આ મહાપુરુષોમા કેટલા ઉચ્ચ ગુણો પ્રકટેલા અનુભવાય છે અને પ્રત્યેક ભવમા વીતરાગતાનો અભ્યાસ વધી-વધીને છેલ્લા તીર્થંકરના ભવમાં વીતરાગતાની સપૂર્ણતા પ્રકટ કરે છે

જગતમા પૂજ્ય બનનાર આત્માઓ કેટલી મહાન્ વ્યક્તિ હોય છે તે સમજવા માટે ભગવાન મહાવીરસ્વામિનુ જીવન પણ ઘણુજ ઉપકારી જણાતુ હોવાથી તેનો લેશ અહિં બતાવાય છે

ભગવાન મહાવીરસ્વામિનો આત્મા આ સસારમા અનતાકાળ-અનંતાનતપુદ્ગલપરાવર્ત્તોથી અનતી દુખ પરપરાને ભોગવીને છેવટે પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા નય-

માગના ભવમા ધર્મ પામીને દેવલોકના સુખ ભોગવી ત્રીજા ભવમા ભરત ચક્રવર્તીના પુત્ર મરિચિ થયા અને દીક્ષા લઇ કુલનો મદ અને ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા કરી, એક કોડાકોડી સાગરોપમ સસાર વધારી નાના ભવો હજારો લાખો-કોડો ગમે કરી, મોટા ભવ ૨૭ થયા, તેમા પચ્ચીશમો ભવ નીચે અપાય છે

આ જબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમા છત્રીકાનગરીના સ્વામિ જિતશત્રુરાજાની ભદ્રાદેવી રાણીની કુખે ૨૫ લાખ વર્ષના આઉખે નદન નામે પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયા ૨૪ લાખ વર્ષ ગ્રહવાસમા રહી વૈરાગ્ય પામી પોટ્ટિલ નામના ગીતાર્થ સ્વપર શાસ્ત્રના પારગામી જૈનાચાર્ય પાસે દીક્ષા લેઇ તેજ દીવસથી નીચે મુજબ અભિગ્રહધારી બન્યા

હમેશ માટે યાવજ્જીવ પર્યત એક માસના ઉપવાસ ઉપર એકજ પારણુ કરવુ અને પુન એક માસના ઉપવાસ કરવા એમ જીદગીપર્યત તપસ્યા કરવી, આ રીતે ૧૧૮૦૬૪૫, અગ્યાર લાખ, એશી હજાર, છસો પીસ્તાલીશ માસક્ષમણ કરી, વીશસ્થાનક તપનુ આરાધન કરી, જિનનામ કર્મ નિકાચિત કરી, નિરતિચાર ચારિત્ર પાલી, અન્તે પણ આરાધનાપૂર્ણ સમાધિ મરણ પામી ૧૦ મા દેવલોકમા ૨૦ સાગરોપમના આયુષવાળા દેવ થયા.

સત્તાવીશ ભવપૈકી ત્રીજા અને અઢારમા ભવમા બાધેલા દુષ્કર્મોને કેટલાકને તો નરકાદિ હલકા જન્મો

મેગરી ભોગ થા છતા કેટલાક નિકાચિત કર્મો અવશિષ્ટ રહેતા હોવાથી દેવલોકથી ચ્યવી માહણકુંડ નામના નગરમાં ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની સુશીલ પત્ની દેવાનંદાની કુક્ષિએ પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયા

પરંતુ ત્યાગ માર્ગને બહુમાન આપનાર અતએવ વીતરાગ શાસનના પરમભક્ત ઇન્દ્રમહારાજને આ બનાવથી દુ:ખ લાગ્યુ અને પોતાના આજ્ઞાવર્તી હરિણૈગમેષી દેવને મોકલી ભગવાન મહાવીર દેવને દેવાનંદાની કુક્ષિમાથી ઘણા વિનય-બહુમાનથી લેઇને ક્ષત્રિયકુંડનામના નગરમા રાજાધિરાજ સિદ્ધાર્થનૃપની ગુણેનિધાન પટરાણી ત્રિશલાની કુક્ષિમા મૂકયા અને ત્રિશલાદેવીનો પુત્રીરૂપ ગર્ભ લેઇને દેવાનંદાની કુક્ષિમા મૂકયો.

- શંકા સિદ્ધાર્થરાજાને ક્ષત્રિય વર્ણવ્યા છે તો તમે રાજા કેમ કહો છો ?

સમાધાન ભગવાન મહાવીર દેવના પિતા સાધારણ ન હતા પરંતુ મોટા રાજા હતા તેનુ પ્રમાણ કલ્પસૂત્રમાજ અનેકગણનાયક, દંડનાયક, માંડલિક રાજાઓ અને પાટવી કુમારો વગેરે હજારો મનુષ્યોથી પરિવરેલા બતાવ્યા છે, જેમની આજ્ઞામા માંડલિક રાજાઓ અને યુવરાજાઓ રહેતા હોય તેમને સાધારણ ક્ષત્રિ કેમ કહી શકાય ? બીજી વાત એ પણ છે, કે ૧૮ રાજાઓનાં ઉપરી વૈશાલીના ચેડારાજા કે જેમણે શ્રેણિકરાજાને પણ પોતાની પુત્રી આપવા ચોખ્ખી ના પાડી

[illegible]

ખી, કેદખાનામાથી
ખી, અનાથને સુખી
ા આપ્યા, પ્રભુના
મિનાદિને નિમ ત્રણ
નિપજ **વર્ધમાન**

ભગવાન વર્ધમાન
શ્રી મહાવીર નામ
મેના કુમારે વર્ધ
પાણિગ્રહણ થયુ,
ને પ્રિયદર્શનાનામા
કુમાર સાથે પર
નામના ભગવાનના
ગયા પછી પણ
રૂ થવા મારભ
શા જેવુ જીવન
ગને દીક્ષાદિનથી

ાય છે
લાખ સોના

બધા દેશમા ગરીબ પ્રમાણના જીવોને બચાવી લેવા નગરમા
અને ગામમા અમારિપડહો વગડાવુ

ઇચ્છા મ્હારી એમ છે, સર્વજીવ સમુદાય,
સ્યાદ્વાદી સમાજના. શીઘ્રમોક્ષમા જાય
બધા જીવ સંસારના, પામે સુખના પૂર,
વળી વસો સહુ જીવડા, દોષ-પાપથી દૂર.

આવા અનેક પ્રકારના શુભ વિચારવાળા મહામતી ત્રિશલાની ગર્ભના કોઇપણ પ્રકારના દુખ ભોગવ્યા સિવાય નવમાસને સાડા સાત દિવસ વ્યતીત થયે છતે, ક્ષણવાર આ સમગ્ર લોકમા સુખનુ વાતાવરણ ફેલાયે છતે, ચૈત્ર સુદી તેરશની મધ્યરાત્રે પૂર્વદિશા જેમ શરદપૂર્ણિમાની રાત્રીમા મહાતેજસ્વી ચંદ્રને જન્મ આપે છે, તેજ પ્રમાણે જાણે સાક્ષાત તેજનો પુંજ હોય તેવા અથવા ચંદ્રના કિરણનો પુંજ હોય તેવા બાળપુત્રને જન્મ આપ્યો

અને તત્કાલ છપ્પન દિશાકુમારી દેવીઓ સૂતિકા ગૃહમા આવી અને અપવિત્રતાને હટાવી સુગંધિ જલ અને પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી, માતા અને ભગવાનને સ્નાન કરાવ્યુ તથા વિલેપન વિભૂષા કરાવી, હર્ષના ધવલ ગીતો ગાઇ સ્વસ્થાને ચાલી ગઇ, એટલે તુરત જ ઇન્દ્રાદિદેવોએ આવીને પ્રભુને મેરૂપર્વત ઉપર પધરાવી, ક્રોડો ગમે દેવાસુરોએ મળી ભગવાનનો જન્માભિષેક કરી, માતા પાસે લાવીને મુક્યા

સિદ્ધાર્થનૃપતિએ પણ પુત્રજન્મનો મોટો મહોત્સવ કર્યો અને નગરવાસી અને દેશવાસી મનુષ્યોને ખાનપાન

તથા રમતગમતની ઘણી સગવડો આપી, કેદખાનામાંથી સર્વ કેદીઓને છોડી મુકયા, દીન, દુખી, અનાથને સુખી બનાવ્યા, યાચક લોકોને ઘણા દાનો આપ્યા, પ્રભુના જન્મથી બારમા દિવસે કુટુંબપરિવાર મિત્રાદિને નિમંત્રણ આપી મેલાવડો કરી, કુમારનુ ગુણનિષ્પન્ન **વર્ધમાન કુમાર** નામ આપ્યુ

કલ્પવૃક્ષની પેઠે વૃદ્ધિને પામતા ભગવાન વર્ધમાન કુમારને બાલ્યાવસ્થામા દેવોએ પરીક્ષા કરી **મહાવીર** નામ આપ્યુ અને ક્રમે કરીને યૌવનવય પામેલા કુમાર વર્ધમાનનુ યશોદાનામા રાજકુમારી સાથે પાણિગ્રહણ થયુ, અને દેવ જેવા સુખો ભોગવતા પ્રભુને પ્રિયદર્શનાનામા પુત્રી થઈ, તેને પણ જમાલીનામા રાજકુમાર સાથે પરણાવી દીધી, અઠયાવીશ વર્ષની વય પામતા ભગવાનના માતા-પિતા કાળધર્મ પામી દેવલોક ગયા પછી પણ વડિલબંધુ નંદિવર્ધનના આગ્રહથી પ્રભુજી બધા આરંભ સમારંભોનો ત્યાગ કરીને, લગભગ મુનિ શા જેવુ જીવન જીવવાપૂર્વક બે વર્ષ સસારમા રહ્યા અને દીક્ષાદિનથી અગાઉ ૧ વર્ષ પેલાથી વર્ષીદાન શરૂ કર્યું

વર્ષીદાનની વ્યવસ્થા નીચે મુજબ હોય છે

પ્રતિ દિવસ ભગવાન ૧ ક્રોડ અને ૮ લાખ સોના મહોરનુ દાન આપે છે, તે સોનામહોર વજનમા ૮૦ રતિ પ્રમાણ હોય છે એક બાજુ ભગવાનના માતા-પિતાનો અને એક બાજુ ભગવાનનો સીક્કો હોય છે આ સોનાનુ

રાત્રિમા શુલપાણિ વ્યતર આવ્યો પ્રથમ પિશાચનુ રૂપ કરીને પ્રભુને ઘણા દુખ આપ્યા પણ પ્રભુ ન ગભરાયા ત્યાર એક વેદનાથી અન્ય મનુષ્યના પ્રાણ ચાલ્યા જાય, તેવી મસ્તકવેદના, કર્ણવેદના, નાશિકાવેદના, ચક્ષુવેદના, દાન્તવેદના, પૃષ્ઠવેદના, નખવેદના, વિગેરે વેદનાઓ એટલી બધી વધારી મુકી કે આપણી જેવાથી ખમી શકાયજ નહિ પરતુ ભગવાન જરા પણ ગભરાયા વિના તેમજ શુલપાણી ઉપર દ્વેષ લાવ્યા વિના સહન જ કરી રહ્યા

છેવટે ભગવાનનુ આટલુ મોટુ ધૈર્ય નિહાળીને દેવે બધી પીડાઓ સંહારી લઇને પ્રભુના ચરણમા પડી ક્ષમા માગી, પૂજા કરી, નૃત્ય-ગાન કરી સ્થાનપર ચાલ્યો ગયો

ત્યારપછી પ્રભુજી વિહાર કરતા શ્વેતામ્બી નગરી જતા રસ્તામા ઘણા માણસોએ પ્રાર્થના કરી કે હે પ્રભુજી ! આ માર્ગ બહુ ઉપદ્રવવાળો છે અહિ એક મહાભયકર સર્પ રહે છે તેણે ઘણા માણસોના પ્રાણ લીધા છે, તેથી હમણા આ માર્ગ બધ થઇ ગયો છે, માટે આ માર્ગે થાવવુ ઉપદ્રવવાળુ છે, છતા પ્રભુજી જરાપણ મુઝાયા સિવાય માર્ગના મુસાફરોના ભલાની ખાતર અને નાગના પરિણામને સુધારવાની ખાતર તે બાજુ પધાર્યા

પ્રભુજીને આવતા જોઇને સર્પનો ક્રોધ ઉછળી ગયો અને કુતરાની માફક દોડતો આવીને સૂર્ય સામી દષ્ટિ-કરીને ભગવાન ઉપર દષ્ટિજવાળા છોડી અને પાછો ખસવા

ગયો પરન્તુ ભગવાન પડી ગયા નહિ એટલે ફરીવાર દૃષ્ટિ જવાળા મુકી પરન્તુ ભગવાન અચલ જ રહ્યા એટલે ઘણો ક્રોધાન્ધ થઈ પ્રભુજીના પગ ઉપર શ્વાનની પેઠે ચોટચો, તેથી પ્રભુજીના પગમાંથી શ્વેત રૂધિરધારા નિકળી તે જોઇ તેને આશ્ચર્ય થયું આખા જગતના મનુષ્યોનું રૂધિર લાલ હોય છે જ્યારે આ શ્વેત કેમ? આવી મુદ્રા સે ક્યાંક અતુભની જણાય છે!

એટલામાં પ્રભુજી પણ બોલ્યા, બુજઝ! બુજઝ! ચંડકૌશિઆ! બસ આ વાક્યો સાભળતાજ સર્પને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થયું પૂર્વના મુનિભવ જ્યોતિષ્કદેવ અને તાપસાધિપતિના ભવો યાદ આવ્યા, ક્રોધનાજ પરિણામે મરણ મળ્યું છે, એમ સમજતાં પ્રભુવચને અનશન કરી, મરીને આઠમા દેવલોકમા દેવ થયો.

ત્યાંથી વિહાર કરતા પ્રભુજી શાલિશીર્ષ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા અને કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રાએ રહ્યા આ વખતે માહ માસ ચાલતો હતો દુસ્સહ ઠંડી પડતી હતી, લોકોના હાડ કંપતા હતા, તેવા પુરજોર ઠંડીના ધમારા વખતે ગયા ભવ જન્મમાં અપમાન પામેલી અને અત્યાર તેણી કટપૂતના નામની વ્યંતરી થએલી દેવી આવીને ભગવાનને દેખીને ક્રોધાન્ધ બનીને તાપસીનું રૂપ કરીને ભગવાન ઉપર ખુબજ પાણી છાંટવા લાગી પાણી છાંટતા થાકી એટલે- ભગવાન સામું જોયું ભગવાનની નિશ્ચલ દશા જોઇ ઉપ- શાન્ત બની પ્રભુ પાસે ક્ષમા માગી, સ્તુતિ કરી, ચાલી ગઈ

પ્રભુજીના શરીર ઉપર પુ કળ પ્રકાર અને ઉઝરડા કર્યા શરીરમાથી અખડ લોહીધારાઓ ચાલવા લાગી તો પણ પ્રભુજીનુ ચિત્ત ચળાયમાન થયુ નહિ

૧૨ હજી પણ તે દુષ્ટદેવ પ્રયાસથી થાકયો નહિ અને ભયકર પીશાચોના રૂપ બનાવીને મોટીમોટી ગર્જનાઓ કરીને પ્રભુને બીવડાવવા ઘણાજ પ્રયત્ન કરી ચુકયો, પણ પ્રભુજીને તેની અસર થઇ નહિ

૧૩ પછી સિદ્ધાર્થ રાજા અને ત્રિશલાદેવીના રૂપ બનાવી, ભગવાન પાસે આવી, કરુણ વિલાપ કરવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે પુત્ર ! તુ જનની જનકનો ભક્ત છે અને અમને વૃદ્ધોને છોડીને ચાલી નીકળ્યો, તે વ્યાજબી ન કહેવાય હવે ઘેર ચાલ અને અમારા અવસાન પછી દીક્ષા લેજે, આવા આના વાકયોની અનેક આક્રંદો કર્યા, પરતુ પ્રભુજી ધ્યાન દશાથી પડયા નહિ

૧૪ પછી એક મોટો સમુદાય બનાવ્યો, તેના મનુષ્યો પ્રભુજીના બે પગવચમા અગ્નિ સળગાવી ઉપર તપેલી મુકી રસોઇ પકાવવા લાગ્યા, એક પછી એક અનેક મનુષ્યોએ આવી પ્રભુજીના પગ વચ્ચે રસોઇ બનાવી પરતુ પ્રભુજીના શરીર કે આત્મામા કપવારી આવી નહિ

૧૫ વળી તેજ સમુદાયના માણસો પ્રભુજીના શરીર ઉપર લાબી ચાચવાળા પક્ષીઓના પાજરા લટકાવીને પક્ષીઓ પાસે પ્રભુજીને ચચુ વિગેરેના પ્રહારો કરાવી ખુબજ ઉપ-

સર્ગ કરવા મહેનત કરી, પરંતુ પ્રભુજીના આત્માના એક અંશમાં પણ ક્ષોભ પ્રવેશ કરી શક્યો નહિ

૧૬, તો પણ હજી તે સુરાધમના ઉદ્યમો અટક્યા જ ન હતા ભગવાન પ્રત્યે પૂજ્યબુદ્ધિ અને ભક્તિભાવતો દુર રહો પરંતુ આ દેવાધમના આત્મામાં દયાનો પણ અંશ ન હતો ! એટલે ભગવાનને દુખ દેવામાં તેને થાક પણ લાગ્યો ન હતો તેથી તેણે પર્વતને પણ ઉખેડી નાખે તેવો પવન વહે કર્યો તેણે **ભગવાન વર્ધમાનસ્વામીને** હજારોવાર પાદડાની માફક આકાશમાં ઉઠાવ્યા અને જમીન ઉપર પાડી નાખ્યા પરંતુ **પ્રભુમહાવીરનો અંતરાત્મા** ધ્યાનરૂપી પર્વતથી નીચે પડયો નહિ

૧૭, તો પણ પોતાની દુર્જનતા ઉપર મુસ્તાક રહેલા સંગમસુરે કલિકાવાત વિકુર્વી–ઉત્પન્ન કરી ભગવાન મહાવીર દેવને ચાકડા ઉપર ચઢાવેલા માટીના પિંડની માફક હજારોવાર ચકર-ચકર ફેરવ્યા, પરંતુ મહાવીર દેવના ધ્યાનનો પલટો થયો નહિ

૧૮, હવે તો પ્રતિવાસુદેવના છેલ્લા ઉપાય તરીકે આ **નરાધમને** તુરત જ કાળચક્ર યાદ આવ્યું, કે જેનો કોઈપણ દેવો કોઈવાર ઉપયોગ કરતા નથી, જેનો પ્રયોગ ભયંકર જ લેખાય છે જેના પ્રહારથી મેરૂપર્વતનું શિખર પણ તુટી જાય, તેવું મહા ભયંકર ચક્ર ભગવાન મહાવીર દેવ ઉપર મુકયું જેના આઘાતથી ભગવાન ઢીંચણ સુધી જમીનમાં ખુંચી ગયા, પરંતુ ધ્યાનની ધારા જરા પણ તૂટી નહિ

૧૯ હવે છેલ્લા-છેલ્લા બે-ત્રણ અનુકૂળ ઉપસર્ગ કરીને પણ ધ્યાનથી પતિત કરી નાખવાના વિચાર લાવી દુષ્ટદેવ એકદમ સૂર્ય ઉગાડી પ્રભુ પાસે આવી વિનંતિ કરવા લાગ્યો કે દેવાર્ય ! હજી કેમ ધ્યાનમા ઉભા છો-ચાલો રાત્રિ પૂર્ણ થઈ ગઈ તમને હેરાન કરનાર દેવ જતો રહ્યો છે ચાલો મારી સાથે ગોચરી પધારો ! ઇત્યાદિ ઘણાયે [બનાવટી] કાલાવાલા કરવા લાગ્યો પરંતુ પ્રભુજી તો જેવા વીતરાગ હતા તેવા જ્ઞાની પણ હતા તેથી જ્ઞાનથી રાત્રિ જાણી ધ્યાનથી ડગ્યા નહિ

૨૦ છેવટે બગલો ભક્ત બનીને પ્રભુજી પાસે આવી કપટી દેવ, કરગરવા લાગ્યો કે મહર્ષિ આપનુ ધ્યાન અડોલ છે, આપની નિશ્ચલતા મેરુ જેવી છે, આપના ધ્યાન સમુદ્રનો પાર કોઈ પામી શકે નહિ આપના તપોબલ, ચારિત્ર અને ધ્યાનથી હુ ઘણો જ પ્રસન્ન થયો છુ તમને શુ જોઈએ છે, જે જોઈએ તે બોલો, સ્વર્ગ જોઈએ તો સ્વર્ગ આપુ, મોક્ષ જોઈએ તો મોક્ષ આપુ

એમ બોલી અનેક રૂપવતી દેવાંગનાઓ બનાવી પ્રભુ પાસે મોકલી તે બધી મનકાવે વચન અને શરીરદ્વારા અનેક જાતિના નખરા [સ્ત્રી જાતિના, પુરુષોને રિઝવવા અને ફસાવવાના જેટલા થાય તેટલા ચાળા] કરી-કરીને થાકી જેનાથી મનુષ્યનુ મન ચોક્કસ પડી જાય તેવા વચનના બધા જ પ્રયોગો કરી નાખ્યા જેના જોવાથી મોટા યોગીશ્વરો પણ વખતે ડગી જાય તેવા, શરીરના બધા જ અવયવો બતાવ્યા

જેમ અગ્નિના સંયોગથી માખણનો પિંડ ઓગળ્યા વિના રહે જ નહિ, તેમ નારીના આલિંગનથી પુરુષના શરીરમા વિકાર ઉપજ્યા સિવાય રહે જ નહિ તેવા હેતુએ દેવાંગનાઓએ આલિંગન આપ્યા, પરન્તુ ભગવાનના સાત્વિક ભાવરૂપ સુગંધથી નાસી અથડાઈને ભાગી પડ્યા

બસ, એ એક જ રાત્રિમા આવા ભયકર વીશ ઉપસર્ગ સગમ નામના સુરાધમે કર્યા પરન્તુ પ્રભુ મહાવીર દેવના આત્માને ક્રોધ ન આવ્યો, ધ્યાન નાશ ન પામ્યુ, આત્મપતન ન થયુ, શરીરનુ રુવાડુ પણ ન ફરક્યુ

શકા તમોએ ઉપર બતાવ્યા છે તેવા એક ઉપસર્ગથી પણ માણસ જીવતો ન રહે તો પછી આવા વીશ ઉપસર્ગ થવા છતા મહાવીર પ્રભુજીને કશુ જ ન થયુ એમ કેમ?

સમાધાન શરીરના બધાંધણ એક સરખા હોતા નથી પરતુ ઘણા પ્રકારના હોય છે તેના **વજ્રરૂષભનારાચ**થી લઈને છેવઠ્ઠા સુધિના છ પ્રકાર છે, તેના પણ તારતમ્ય ભેદે સેકડો-હજારો કે લાખો પ્રકારો પડે છે

તેથી અરિહંત ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, બલદેવ અને કેટલાક સામાન્ય મનુષ્યોમા વજ્રઋષભનારાચ સઘયણ હોવાથી બળની ઘણીજ તારતમ્યતા હોય છે

એટલે તીર્થંકર પરમાત્માઓના શરીરો વજ્રાગ હોય છે એથી ગમે તેટલા ઉપદ્રવોથી તે અભેદ્યજ રહે છે, નાશ પામતા નથી

જુઓ જૈનેતરોએ નામાયણુમા હનુમાનને વજ્રાગ માનેલા છે અને તેથી ભાષામા પણ લોકો હનુમાનજીને બજરંગી અથવા વજ્રંગી તરીકે ઓળખે છે શ્રી જૈનગ્રન્થો મા પણ મહાપુરુષ **હનુમાનજીને** અને મહાપુરુષ **ભીમસેનને** વજ્રાગ સ્વીકારેલા છે

એથી શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્માઓના જીવો અનેક ભવોમા ઉચ્ચકોટીની જીવદયા પાળીને અને આ છે ના ભવ પણ જીવોની દયા પાળવા અને પળાવવાજ પામેલા હોવાથી અતિપુણ્ય પ્રાગ્ભારથી શરીર પણ વજ્રાગજ પ્રાપ્ત થાય છે અને આવા વજ્રાગ શરીરનો તમામ ઉપયોગ સર્વ જગત નુ ભલુ કરવા માટેજ હોય છે પરતુ કોઇનુ આ મહા-પુરુષના શરીરથી અહિત થતુ નથી

શંકા જ્યારે આવા વીશ ઉપસર્ગ થયા અને તેના ડીડીઓ, ધીમેલોએ શરીરને છિદ્રમય બનાવી નાખ્યુ તો પછી તે શરીરને ભગવાને કાઇ ઔષધ ઉપચાર કર્યા વગર સાજુ કેવી રીતે થયુ ?

સમાધાન –દેવોદ્વારા ઉપસર્ગો થયાના બીજા પણ ઘણા પ્રસગો ગ્રન્થોમા જોવામા આવે છે અને ઉપસર્ગની પૂર્ણતા પછી તેના તેજ દેવોદ્વારા પૂર્વઅવસ્થા હોય તેવીજ થઇ જાય છે અર્થાત્ ઘાવ, પ્રહાર, વ્રણ, છિદ્ર જે કાઇ થયુ હોય તેને મૂલસ્થિતિમા બનાવ્યા પછીજ દેવો પોતાના સ્થાનમા જાય છે

જુઓ, કનાવતીના હાથ શંખરાજાએ કપાવ્યા હતા, પરંતુ કલાવતીના શીલપ્રભાવથી દેવોએ કંકણ સહિત હાથ નવા બનાવ્યા હતા. ચંદનબાળાનો ચોટલો વણિકપત્નિ મુળાએ કપાવી નાખ્યો હતો, તે ચંદનબાળાના શીલ અને તપમહાત્મ્યથી દેવોએ તેઓને તેવો કેશપાશ નવીન બનાવ્યો હતો, તેજ પ્રમાણે જૈનેતર ગ્રંથોમાં બાણપંડિતે પોતાની જાતે કાપી નાખેલા હાથ-પગ ચંડીદેવીએ નવા બનાવી દીધા હતા, એથી સિદ્ધ થાય છે કે, પ્રભુના અવયવોને લાગેલા ઘાવ-પ્રહારો અને વ્રણ-છિદ્રો પણ ઉપચાર વિના તત્કાલ અદશ્ય થયા હતા.

પ્રભુ મહાવીર દેવને છેલ્લો ઉપસર્ગ મહાભયંકર હતો અને તે એ જકે, એકદા પ્રભુજી ધ્યાનસ્થપણામાં કાયાને વોસિરાવી ઉભેલા હતા. તેનો લાગ જોઇ આગના જન્મના નિકાચિત કર્મોની પ્રેરણાથી એક ભરવાડે અણીદાર બે વાંસના ખીલા બનાવીને પ્રભુજી પાસે આવ્યો. પ્રભુજી તો ઉપસર્ગ કે પરિષહ સહન કરવા ઉભા જ હતા. કોરોડો કે અબજોનિ હીના આત્વિક ભાવોથી પણ પ્રભુ મહાવીરનો સાત્વિક ભાવ ચઢી જાય તેમ હતો.

એટલે ચારે બાજુ તપાસી તમામ વનભાગને દેવ અને મનુષ્યોથી શૂન્ય જોઇને બન્ને ખીલા બન્ને બાજુએથી કાનમાં પેસાડી દીધા. ખીલા એટલા બધા ઉંડા પેસાડયા કે બન્ને ખીલાના અણીભાગ સામસામા મળી ગયા. આટલું કુકર્મ કરતા પણ પાપાત્મા આભીર તૃપ્ત ન જ થયો અને

પ્રભુને કાયમી સશલ્ય રાખવાની ઈચ્છાથી અને આ ખીલા કોઈ જોઈ ન જાય તેકારણથી બાર રહેલા ખીલાના અગ્રભાગો કરવતીથી કાપી નાખ્યા, એથી પ્રભુ પાસે આવનાર તત્કાળ પ્રભુનું આવું દુઃખ કોઈ જાણી શકે જ નહિ પાપાત્માઓ આ પ્રમાણેનો પોતાનો કાર્યક્રમ પુરો કરીને ચાલ્યા ગયા પ્રભુજી તો કર્મના સમુદાયોને જ ખીલા માનતા હતા અને કર્મના સમુદાયો જ આના ખીલાઓના ઉપાદાન કારણો છે, એમ ચોકકસ સમજાયેલું હોવાથી, પ્રસ્તુત બે ખીલાઓને કાનમાંથી કાઢવા કે કઢાવવાનું કાંઈ પ્રયોજન હતું નહિ

પ્રભુજી એવીજ શલ્ય દશાયુક્ત મધ્યમ અપાપા નગરીમાં સિદ્ધાર્થ નામના વણિકને ઘેર ગોચરી પધાર્યા ત્યાં ખરક નામના વૈદ્યે પ્રભુજીને સશલ્ય જોયા તેણે વાણીયાને વાત જણાવી બન્ને જણ પ્રભુજીની સાથે વનમાં ગયા અને બહુ સાવધાનપણે સાંડસાથી બન્ને ખીલા ખેંચીને કાઢી નાખ્યા, ત્યાં તો એકદમ લોહીની પીચકારી ઉછળી, જેથી મેરુજેવા અડોલ અને પૃથ્વી જેવા સર્વસહન કરનારા પ્રભુમહાવીરના મુખમાંથી ચીસ નીકળી પડી અને પ્રભુના તે અરેરાટ શબ્દથી આખું વન ભયંકર ભાસવા લાગ્યું વૈદ્યે સંરોહિણી ઔષધિના ઉપચારથી ઘાવ રૂઝવી નાખ્યા

એક વખત પ્રભુ શ્રી મહાવીરદેવે એવો અભિગ્રહ ગ્રહણ કર્યો હતો, કે **રાજાની પુત્રી હોય,** પણ દાસીભાવને પામી હોય, બ્રહ્મચારિણી હોય, પગમાં બેડી નાખી હોય, માથું મુંડેલું હોય, ત્રણ ઉપવાસવની હોય, રોતી હોય,

મધ્યાન્હકાલ હોય, ઓરડાના ઉંબરા ઉપર બેઠી હોય, વળી ડાબો પગ બહાર અને જમણો પગ અંદર રાખેલો હોય, તેવી બાળા સુપડામાં અડદના બાકુલા લઈને વહોરાવે તો જ મહારે વહોરવું, અન્યથા પારણું ન જ કરવું, પ્રભુજી ને આવો ભીમ અભિગ્રહ પણ ૧૭૫ દિવસે પૂર્ણ થયો આહાર-પાણી વગર ૧૭૫ દિવસો જવા છતા પ્રભુજીના રોમમાં જરાપણ દીનતા કે તામસિકતા આવી હતી નહિ

છેવટે ચંપાનગરીનાદધીવાહન રાજાની પુત્રિ અને મહાબળવાન રાજા કરકંડુની બેન, કર્મની બળવત્તર તાથી કૌશાબીનગરીના ચોટામા વેચાએલી અને તે નગરીના એક ધનવાન ધનાવહનામા સુશ્રાવકે ગ્રહણ કરીને પુત્રિ તરીકે રાખેલી માતા-પિતાએ વસુમતી નામ પાડેલુ હોવા છતા, શેઠે ચંદનબાલા નામ આપીને ઉછેરેલી બાળાએ ઉપર જણાવેલા બધાજ વિશેષણો યુક્ત અભિગ્રહની સંપૂર્ણતા પૂર્વક ભગવાનને અડદના બાકુળા વહોરાવી, સંસાર સમુદ્રને ચુલુક-ચાગળા જેવો કરી નાખ્યો

વલી શ્રી જિનેશ્વર દેવો છેલા ભવમા જન્મ પામે ત્યાથીજ લગભગ સંસારના તમામ પાપોથી ઉદાસ રહે છે કહ્યુ છે કે, उत्तमा ज मतो वृद्धा अर्थ ઉત્તમ પુરુષો જન્મે ત્યારથી વૃદ્ધ પુરુષોના ગુણોથી યુક્તજ હોય છે અને દીક્ષા લીધા પછી સવિશેષ ક્ષમા, મૃદુતા, ઋજુતા, નિર્લો ભતા, તપ, સંજમ, સત્ય, આત્મશૌચ, અકિંચનત્વ અને બ્રહ્મચર્ય

વિગેરે બધાજ ગુણો ઉચ્ચ કક્ષાનાજ પ્રગટ થાય છે અને સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રની સંપૂર્ણ આરાધનાદ્વારા પ્રભુજી બાર વર્ષ, છ માસ, અને પંદર દિવસે કેવળજ્ઞાન અને કેવલદર્શન પામે છે અહિં આત્માની સંપૂર્ણતા પ્રકટ થાય છે

જેમનો પ્રતાપ સૂર્ય કરતા પણ અનેકગુણો હોય છે, જેમની સૌમ્યતા અનેક ચંદ્રોથી પણ વધી જાય છે, જેમની ધીરતા મેરૂથી પણ અનેકગુણી હોય છે, જેમની ગંભીરતા સમુદ્ર કરતા પણ અનેક ગુણી હોય છે, આવા પ્રભુજી સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને કાર્તિક વદિ અમાવાસ્યા [ગુજરાતિ આસો વદિ અમાવાસ્યાએ] એ મુક્તિસ્થાનને પામે છે સર્વ-કર્મોથી છુટા થાય છે સંપૂર્ણજ્ઞાન અને સંપૂર્ણ સુખના ભોક્તા બને છે ચપલતાનો નાશ થઇ, સ્થિરભાવ પ્રકટ થાય છે ચોરાસી લાખ યોનિના ભ્રમણ અને મુસાફરી બંધ થાય છે, જન્મ, જરા, મરણના દોરડા તુટી જાય છે, શારિરીક અને માનસિક વ્યાધિઓનો અંત થાય છે, બાહ્ય, અભ્યંતર શત્રુઓ નાબુદ થાય છે, વાસનાઓના બધાજ વેગ શમી જાય છે, સંપૂર્ણ સચ્ચિદાનંદમયદશા પ્રકટ થાય છે

ઉપર પ્રમાણે પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીના અને ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના છેલા ભવોના વર્ણનો જાણવાથી આપણને ચોકસ સમજાઇ જાવશે કે, શ્રી અરિહંત દેવોના આત્માઓ કેટલા બધા પવિત્રતાથી ભરેલા અને ગુણગણોની ખાણ હોય છે, કે જેમનું સંપૂર્ણજીવન વાચવાથી આપણી પણ કેટલીએ કુટેવો નાશ પામવા માંડે છે, એટલાજ માટે

ન નિઓ ગે કહ્યુ છે, કે "વીતરાગ જનો ધ્યાયન્ મરત વીત રાગ ત" જેમ કામિનીનુ ધ્યાન કરનાર કુગતિ પામ્યા વિના રહેતો નથી તેમ વીતરાગનુ ધ્યાન કરનાર મુક્ત પામ્યા વિના રહેતો નથી જેને વીતરાગનુ ધ્યાન ગમે છે, તે મોડા-વેલા જરૂર વીતરાગ થાય છે

આપણે ચોવીશ તીર્થંકર દેવોના અને તે પણ બહુ સંક્ષેપ વર્ણન વિચાર્યા તેવા શ્રી જિનેશ્વર દેવો આ અવસર્પિણી કાલમા આ ભરતક્ષેત્રમા ૨૪ થયા છે, એવા સર્વક્ષેત્ર અને સર્વ કાલમા કેટલા થાય તે અને શ્રી જિનેશ્વર દેવના નામાદિ નિક્ષેપા વિગેરે વિચારતા કેવુ ફલ મળે છે, આ બાબત વિચારવાથી પરમેષ્ઠિ મહામંત્રના સંપૂર્ણ ફલનો પણ બરાબર ખ્યાલ આવી જશે

શ્રી જિનેશ્વર દેવના નામાદિ ચાર પ્રકાર

नामजिणा जिणनामा, ठवणजिणा पुण जिणिंदपडिमाओ
दव्वजिणा जिणजीवा, भावजिणा समवसरणत्था ॥ १ ॥

અર્થ શ્રી જિનેશ્વર દેવના સામાન્ય [અરિહંતાદિ] અને વિશેષ [ઋષભાદિ] નામોનો નામનિક્ષેપામા સમાવેશ થાય છે શાશ્વતી-અશાશ્વતી પ્રતિમાનો પ્રતિમાનિક્ષેપામા સમાવેશ થાય છે તથા અતીતકાલે મોક્ષમા ગયેલા તથા ભવિષ્યમા મોક્ષે જવાના શ્રી જિનેશ્વર દેવોનો દ્રવ્યનિક્ષેપામા સમાવેશ થાય છે અને કેવલ કેવલી થઈને

વિચરી રહેલા શ્રીસીમંધરસ્વામિજી પ્રમુખ ૨૦ પ્રભુજીનો ભાવનિક્ષેપામાં સમાવેશ થાય છે

હવે શ્રી જિનેશ્વરદેવના સામાન્ય નામો વિચારીએ

અરિહંત, જિન, ભગવંત, વિશ્વવિદ્, ક્ષીણાષ્ટકર્મા, પરમેષ્ઠી-અધીશ્વર-શંભુ-સ્વયંભૂ ભગવાન-જગદીશ્વર-પર-માત્મા-પરમાપ્ત દર્શી તીર્થંકર-જિનેશ્વર સ્યાદ્વાદી-અભય-દાનદાતા-સર્વજ્ઞ-સાર્વ-વીતરાગ-ચિદાનંદ-પરમજ્યોતિ સર્વ દર્શી-અભયંકર-નિર્વાણી-કેવળજ્ઞાની-બોધિદ-દેવાધિદેવ-દેવસ્વામી-આદિકર-સ્વયંબુદ્ધ-પુરુષોત્તમ-લોકોત્તમ-લોક નાયક-ધર્મનાયક વગેરે-શ્રી વીતરાગના સામાન્ય નામો હજારો મળી શકે છે

વિશેષ નામો

આ ભરતક્ષેત્રની વર્તમાનચોવીશી

૧ શ્રી ઋષભદેવસ્વામી, ૨ અજિતનાથસ્વામી, ૩ સંભવનાથસ્વામી, ૪ અભિનંદનસ્વામી, ૫ સુમતિનાથસ્વામી, ૬ પદ્મપ્રભસ્વામી, ૭ સુપાર્શ્વનાથસ્વામી, ૮ ચંદ્રપ્રભસ્વામી, ૯ સુવિધિનાથસ્વામી, ૧૦ શીતલનાથસ્વામી, ૧૧ શ્રેયાંસ નાથસ્વામી, ૧૨ વાસુપૂજ્યસ્વામી, ૧૩ વિમલનાથસ્વામી ૧૪ અનંતનાથસ્વામી, ૧૫ ધર્મનાથસ્વામી, ૧૬ શાન્તિનાથ સ્વામી, ૧૭ કુન્થુનાથસ્વામી, ૧૮ અરનાથસ્વામી, ૧૯ મલ્લિ નાથસ્વામી, ૨૦ મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૨૧ નમિનાથસ્વામી, ૨૨ નેમનાથસ્વામી, ૨૩ પાર્શ્વનાથસ્વામી, ૨૪ મહાવીરસ્વામી

હવે આ ભરતક્ષેત્રમા થએલી ગઈ ચોવિશી

૧ કેવલનાનીસ્વામી, ૨ નિર્વાણીસ્વામી, ૩ સાગરસ્વામી ૪ મહાયશસ્વામી, ૫ વિમલનાથસ્વામી ૬ સર્વાનુભૂતિ સ્વામી, ૭ શ્રીધરસ્વામી, ૮ શ્રી દત્તસ્વામી, ૯ દામોદરસ્વામી, ૧૦ સુતેજસ્વામી, ૧૧ સ્વામિનાથસ્વામી ૧૨ મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૧૩ સુમતિનાથસ્વામી, ૧૪ શિવગતિસ્વામી, ૧૫ અસ્તાઘસ્વામી, ૧૬ નમીનાથસ્વામી, ૧૭ અનીલસ્વામી, ૧૮ યશોધરસ્વામી, ૧૯ કૃતાર્થસ્વામી, ૨૦ જિનેશ્વરસ્વામી, ૨૧ શુદ્ધમતિસ્વામી, ૨૨ શિવકરસ્વામી, ૨૩ સ્યદનસ્વામી, ૨૪ સંપ્રતિનાથસ્વામી

હવે આ ભરતક્ષેત્રમા થનાર આવતી ચોવિશી

૧ પદ્મનાભસ્વામી, ૨ સુરદેવસ્વામી, ૩ સુપાર્શ્વસ્વામી, ૪ સ્વયપ્રભસ્વામી ૫ સર્વાનુભૂતિસ્વામી ૬ દેવશ્રુતસ્વામી, ૭ ઉદયનાથસ્વામી, ૮ પેઢાલનાથસ્વામી ૯ પોટિલસ્વામી, ૧૦ શતકીર્તિસ્વામી ૧૧ મુનિસુવ્રતસ્વામી, ૧૨ અમમસ્વામી, ૧૩ નિષ્કષાયસ્વામી, ૧૪ નિષ્પુલાકસ્વામી ૧૫ નિર્મમસ્વામી, ૧૬ ચિત્રગુપ્તસ્વામી, ૧૭ સમાધિજિનસ્વામી ૧૮ સંવરસ્વામી, ૧૯ યશોધરસ્વામી ૨૦ વિજયદેવસ્વામી, ૨૧ મલ્લદેવસ્વામી, ૨૨ દેવપ્રભસ્વામી ૨૩ અનતવીર્યસ્વામી ૨૪ ભદ્રકરસ્વામી

વર્તમાનકાલે પાચમહાવિદેહ ક્ષેત્રમા વિદ્યમાન ૨૦ જિનેશ્વરદેવો

૧ સીમધરસ્વામી, ૨ યુગ્મધરસ્વામી, ૩ બાહુસ્વામી,

૪ સુબાહુસ્વામી ૫ સુજાતસ્વામી ૬ સ્વયંપ્રભસ્વામી, ૭ ઋષભાનનસ્વામી, ૮ અનંતવીર્યસ્વામી ૯ સુરપ્રભસ્વામી ૧૦ વિશાળદેવસ્વામી ૧૧ વજ્રધરસ્વામી, ૧૨ ચંદ્રાનનસ્વામી ૧૩ ચંદ્રબાહુસ્વામી, [ભદ્રબાહુ] ૧૪ ભુજંગદેવસ્વામી ૧૫ નમિનાથસ્વામી ૧૬ ઈશ્વરદેવસ્વામી ૧૭ વીરસેનસ્વામી, ૧૮ મહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ દેવયશાસ્વામી, ૨૦ અજિતવીર્યસ્વામી,

સર્વકાલમાં શાશ્વતા ચાર જિનનામો

૧ ઋષભસ્વામી, ૨ ચંદ્રાનનસ્વામી, ૩ વારિષેણસ્વામી ૪ વર્ધમાનસ્વામી

આ ઉપરાન્ત બીજા પણ જિનેશ્વરદેવોના ૩૦ ચોવિસીના ૭૨૦ અને એકસો સાઇઠ વિજયના ઉત્કૃષ્ટકાળના ૧૬૦ નામો જાણવા મળે છે

આવા નામોનો જાપ કરવાથી આત્મામાં વિનય, ભક્તિ અને ગુણાનુરાગ પ્રકટ થાય છે

અનંત કાલ ગયો છે, એટલે મનુષ્યક્ષેત્રોમાં અનંતા તીર્થંકર ભગવાનો પણ થયા છે અને તેથી ભિન્નભિન્ન નામવાળા અને આપણા જાણીતા નામવાળા પણ અનંતા જિનેશ્વર દેવો થઇ ગયા સંભવે છે, તેથી શ્રી ઋષભાદિ એકેક નામ પણ અનંતા તીર્થંકર દેવોને અપાયું સંભવિ શકે છે એટલે એકલા નામનો જાપ કે ચઉવીસસ્થાના ઉચ્ચારવડે પણ ન પૂર્ણ ઉપયોગ રાખનાર મનુષ્યને અનંતા

જિનેશ્વર દેવના જાપનો કે સ્તવનાનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે એટલે શ્રી જિનેશ્વર દેવનો નામનિક્ષેપ પણ અનંતા નામોનો ઘોતક છે આ વાક્યને સિદ્ધિ કરનાર નીચેનું પદ છે

અનંત ચોવિશી જિનનમુ, સિદ્ધ અનંતિ ક્રોડ

આ પ્રમાણે પાચ ભરત, પાચ ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચોવીસીઓ જેમ અનંતી થઇ છે, તેજ પ્રમાણે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા પણ વીશીઓ અનંતી થઇ છે

હવે સ્થાપના જિનેશ્વરદેવનો વિચાર કરીએ !

સ્થાપના એટલે પ્રતિમાજી, તે પણ બે પ્રકારની છે, શાશ્વતી અને અશાશ્વતી દેવલોકના અને જ્યોતીષીના વિમાનો, નારકીઓના નરકાવાસ, ભુવનપતિ અને વ્યંતરના નગર અને મેરૂ પર્વતો વિગેરે જેમ અનાદિ છે અને અનંતોકાલ રહેવાના છે, તેજ પ્રમાણે ત્રણે લોકમા વિમાન વિગેરે સ્થાનોમા શ્રી જિનેશ્વર દેવોની પ્રતિમાઓ પણ અનાદિ છે અને અનંતો કાલ રહેવાની છે

આ શાશ્વતી પ્રતિમાજી જ્યા જ્યા છે તે બતાવાય છે

પહેલા દેવલોકમા ૩૨ લાખ વિમાનો છે અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી **૩૨ લાખ ચૈત્યો છે.**

બીજા દેવલોકમા ૨૮ લાખ વિમાનો છે અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી **૨૮ લાખ ચૈત્યો છે.**

ત્રીજા દેવલોકમા ૧૨ લાખ વિમાનો છે અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૧૨ લાખ ચૈત્યો છે

ચોથા દેવલોકમા ૮ લાખ વિમાનો છે અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૮ લાખ ચૈત્યો છે

પાચમા દેવલોકમા ૪ લાખ વિમાનો છે અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૪ લાખ ચૈત્યો છે

છઠ્ઠા દેવલોકમા ૫૦ હજાર વિમાનો હોવાથી દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૫૦ હજાર ચૈત્યો છે

સાતમા દેવલોકમા ૪૦ હજાર વિમાનો હોવાથી દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૪૦ હજાર ચૈત્યો છે

આઠમા દેવલોકમા ૬ હજાર વિમાનો હોવાથી દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૬ હજાર ચૈત્યો છે

નવમા અને દશમા દેવલોકમા ૪૦૦ વિમાનો હોવાથી અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૪૦૦ ચૈત્યો છે અગ્યારમા અને બારમા દેવલોકમા ૩૦૦ વિમાનો હોવાથી અને દરેક વિમાનમા એકેક ચૈત્ય હોવાથી ૩૦૦ ચૈત્ય છે, નવગ્રૈવેયકમા ૩૧૮ ચૈત્યો છે, પાચ અનુત્તર વિમાનોમા પાચ ચૈત્યો છે

ઉપર મુજબ ૧૨ દેવલોકના કુલ જિનાલયો ૮૪-૭૦૦ ચોરાશી લાખ છનુ હજાર અને સાતસો છે નર

ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ૩૨૩ ચૈત્યો છે,
બધા મળીને ૮૪-૭૦૨૩ જિનાલયો થાય છે

બાર દેવલોકમાં સભાઓ હોવાથી દરેકમાં ૧૮૦ જિનપ્રતિમાઓ હોવાથી ૮૪૯૬૭૦૦ જિનાલયોની કુલ-પ્રતિમાજી ૧,૫૨,૯૪,૦૬૦૦૦ તથા નવગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં સભાઓ હોય નહિ તેથી ૩૨૩ ચૈત્યોમાં દરેકમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી હોવાથી તેની ૩૮,૭૬૦ પ્રતિમાજી થાય છે એ બેનો સરવાળો કરીએ તો ૧૫૨૯૪૪૪-૮૦ થાય છે

તથા ભુવનપતિમાં દશ નિકાયમાં બધા મળી ૭ ક્રોડ અને ૭૨ લાખ જિનાલયો છે એ બધા જિનાલયોમાં ૧૮૦ પ્રતિમાજી હોવાથી પ્રતિમાની સંખ્યા ૧૩૮૯૬૦૦૦૦૦૦ તેર અબજને નેવ્યાસીક્રોડ અને સાઇઠ લાખની થાય છે

તથા તિર્છાલોકમાં મેરુપર્વતથી પ્રારંભીને માનુષોત્તર પર્વત સુધી અને સૌધર્મ તથા ઇશાનની ઇન્દ્રાણીના નંદીશ્વર દ્વીપ ઉપરના ૧૬ ચૈત્યો મળી ૩૧૯૯ જિનાલયો છે, તેમાં બધા ચૈત્યોમાં ૧૨૦ પ્રતિમાજી હોવાથી કુલ પ્રતિમા ૩૮૩૮૮૦ થાય છે તથા નંદીશ્વર અને રુચક તથા કુંડલ દ્વીપોના જિનાલયો ૬૦ છે, તેમાં પ્રતિમાજી ૧૨૪ છે તેની સંખ્યા ૭૪૪૦ થાય છે, તેથી તિર્છાલોકની બધી પ્રતિમાજી ૩૯૧૩૨૦ થાય છે

આ રીતે ઉર્ધ્વલોકના શાશ્વત ચૈત્યો ૮૪૯૭૦૨૩ થાય છે
અધોલોક ભુવનપતિના શાશ્વત ચૈત્યો ૭૭૨૦૦૦૦૦ થાય છે
તિર્છાલોકમા શાશ્વત ચૈત્યો ૩૨૫૯ થાય છે
કુલ શાશ્વત ચૈત્યો ૮૫૭૦૦૨૮૨ થાય છે

ઉપરના ત્રણ સ્થાનોમા પ્રભુપ્રતિમાજી અનુક્રમે બાર દેવલોકમા ૧૫૨૯૪૪૦૬૦૦૦, નવગ્રૈવેયક અને પાચ અનુત્તરમા ૩૮૭૬૦, ભુવનપતિમા ૧૩૮૯૬૦૦૦૦૦૦, તિર્છાલોકમા ૩૯૧૩૨૦, કુલ ૧૫૪૨૫૮૩૬૦૮૦ જિનપ્રતિમાઓ છે તથા વ્યતર વાણવ્યતર અને જ્યોતિષીમા નગર અને વિમાનોની સખ્યા અસખ્યાતી છે, તેથી તેમા જિનાલયો અને જિનપ્રતિમાઓ પણ **અસખ્યાતીજ હોય છે**

ઉપર મુજબ બતાવેલી ભુવનપતિ, વ્યતર, જ્યોતિષી, વમાનિક અને તિર્છાલોકની બધી શાશ્વત પ્રતિમાજી ઋષભ, ચદ્રાનન, વારિષેણ, અને વર્ધમાન આ ચાર નામનીજ હોય છે, તેમા કેટલીક સાત હાથની હોય છે, કેટલીક **૫૦૦ ધનુષની** મોટી હોય છે

હવે દેવો, વિદ્યાધરો અને મનુષ્યોદ્વારા બનેલી અશાશ્વતી પ્રતિમાજી અગે લખાય છે

આપણે હાલ જ્યા છીએ તે ક્ષેત્રનુ નામ જબૂદ્વીપનુ ભરતક્ષેત્ર છે જૈન ઇતિહાસ પ્રમાણે અત્યારે પણ અહી લાખો ગમે પ્રતિમાજી હોવા અનુમાન છે જુઓ, ભગવાન મહાવીર

દેવ પછી રાજા સપ્રતિએ સવાક્રોડ જિનપ્રતિમાઓ ભરાવ્યાનુ ઠેર ઠેર જણાવેલ છે, કુમારપાળ રાજાએ સવાલાખ પ્રતિમાઓ ભરાવી છે, વસ્તુપાળ-તેજપાળ બાધવ જોડીએ સવાલાખ પ્રતિમાજી ભરાવ્યા છે, તેજ પ્રમાણે આભૂશેઠ, પેથડશાહ, જગડુશાહ,બાહડ-આબડ મ ત્રી વિગેરે મહાપુરૂષોએ લાખોની સખ્યામા જિનપ્રતિમાઓ ભરાવ્યાના ઇતિહાસ મળે છે

હવે જૈનધર્મના પ્રતિસ્પર્ધિઓદ્વારા પ્રતિમાઓનો નાશ થઇ ગયાની વાતો મળે છે, તે નાશ બે-પાચ લાખ કે દશ-વીશ લાખનો માની લેવાય તો પણ ઉપરના સવાક્રોડ વિગેરે આકડામાથી તેની અતિ અલ્પતાજ કહેવાય

તેથી ઉપરના નાશને બાદ કરતા અને અત્યારે વિદ્યમાન પ્રતિમાને નજર સામે રાખતા બાકીની પ્રતિમાઓ હજીયે લાખોની સખ્યામા જમીનમા કે પાણીમા હોવાનુ માની લેવુ જોઇએ

હાલ આ ક્ષેત્રમા પ્રાય, લાખ આસપાસ પ્રતિમાજી હોવાનુ સમજી શકાય છે, તેમા મુખ્યતાએ શ્રી શત્રુજય, ગિરનાર, આબૂજી વગેરે તીર્થો, અમદાવાદ, પાટણ, જેસલમીર, સુરત, ખભાત, ભરુચ, વડોદરા, જામનગર, મહુવા, તળાજા, કદબગિરિ, રાધનપુર, થરાદ, બીકાનેર, શીહોર, ઇડર,

જોધપુર, ઉદેપુર વિગેરે સ્થાનોમા પ્રતિમાજી વધુ પ્રમાણમા વિદ્યમાન છે

શત્રુજયગિરિરાજની અલખદેઉલ ગુફા અને ગિર નારની કંચનબલાણક ગુફામા અત્યારે પણ ઘણા પ્રતિમાજી હોવાનો સભવ છે

આવી પ્રતિમાજી ધાતુની કાષ્ટની, પાષાણની લેપની હીરાની, માણેકની, મોતીની, રત્નની, પાનાની રજતની સુવર્ણની, દાન્તની, વિગેરે અનેક વસ્તુની બને છે તે ઘડેલી ચણેલી, ગુથેલી, ચીતરેલી, અનેક રીતે બને છે હોય છે પ્રતિમાજીનુ માપ એક આગુલથી પ્રારભી ૫૦૦ ધનુષ સુધીનુ હોય છે

જેમ આ ભરતક્ષેત્રમા પ્રતિમાજીની વાત જણાવી તે પ્રમાણે ભરતક્ષેત્રો પાચ છે, તથા ઐરવતક્ષેત્રો પણ પાચ છે આ દેશક્ષેત્રોમા જિનાલયો અને પ્રતિમાજીની સખ્યા વિગેરે બધી વ્યવસ્થા લગભગ આ ભરતક્ષેત્ર પ્રમાણે અને ભરતક્ષેત્ર જેવી જ મનાયેલી છે

તથા પાચ મહાવિદેહક્ષેત્રો છે, તે પાચે ક્ષેત્રો ભરત ઐરવતક્ષેત્ર થકી ઘણા જ મોટા છે, તથા વળી લોકસ્વભાવથી જ મહાવિદેહક્ષેત્રમા સદાકાળ જ્ઞાની મુનિરાજોની હાજરી હોવાથી ધર્મ પણ અવિચ્છિન્ન રહે છે એટલે ભરત ઐરવતની અપેક્ષાએ મહાવિદેહમા જિનપ્રતિમાજી પણ

મોટી મ ષ્યામા હોવી અભવિત છે, તા ષુકે જ્યા આ ાધનાની સમજણ વધાર હોય ત્યા આ ાધનાની સામ ી પણ વધુ હોય જ

ના કા જો મહાવિદે ક્ષેત્રમા તીર્થંકર ભગવ તા અને કેવળી ભગવ તા સ ાક્ષાત વિદ્યમાન હોય છે, તો પછી તે ક્ષેત્રમા પ્રભુજીની પ્રતિમાઓ સ્થાપવાની જરૂર શી ?

સમાધાન જેમ ગ ધીજી જવાહર ા લ સરદાર પટે લ હૈયાત હોવા છતા તેમના ફોટા ગમે ફોટાઓ જગતમા ખુણેખુણે મુકાઇ ગયા નજરે જોવાય છે, તેનુ કા ણ એજ છે, કે લોકોને ઉપરની વ્યક્તિઓ ઉપર ઘણો ા ગ છે મા ટે એકેક ઘરમા પાચ-પાચ-દશ-દશ ફોટાઓ આવી ગયેલા જોવાય છે આ તો બધા ગયા જન્મના પુણ્યથી જ પૂજાય છે

જ્યારે શ્રીજિનેશ્વરદેવોમા મહાપુણ્યના ઉદયની સાથ અનતાગુણોનો પણ ઉ ય સા ાત પ્રગટપણે દેખાય છે શ્રીમાન્ સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિજી પણ ફરમાવે છે કે,

मोहक्षयादनुभवन्नपि नाथ मर्त्यो,
नून गुणान गणयितु न तव क्षमेत

અર્થ સાક્ષાત કેવળજ્ઞાનનો અનુભવ કરનાર જ્ઞાની પણ હે નાથ ! તમારા ગુણ વર્ણન કરવાને સમર્થ નથી

એટલે સામાન્ય મનુષ્યોની પ્રતિમાઓ અને ફોટાઓ પૂજાય છે, તો પછી ત્રણ ભ વાનની સ્થાપનિમા, સર્વજ્ઞ

ગાઉવા થકી કીર્તિ મેળવે છે પરતુ આ બધુ ચાતુ એક મન પુરતુ જ છે મરીને આત્મા કઇ ગતિમા ચાલ્યો જાય તેનો નિર્ણય નથી

એટલે નમો અરિહંતાણ પદે આખા જગતની શાશ્વતી અને અશાશ્વતી બને પ્રકારની મૂર્તિઓની અને સર્વ કાળની પ્રતિમાઓને નમસ્કાર થાય છે, અને પ્રભુ પ્રતિમાજીને ઓળખાણપૂર્વક જેટલુ બહુમાન થાય તે ભક્ત આત્માના સમકિતને નિર્મલ કરનાર બને છે શ્રી જિનેશ્વરદેવની પ્રતિમાને પૂજવાથી, વાદવાથી, સત્કાર કરવાથી, સન્માન કરવાથી બોધિબીજ અને યાવત્ મુક્તિ પણ પામી શકાય છે

જુઓ આપ

अरिहंतचेइआण करेमि काउस्सग्गं,
वंदणवत्तिआए, पूअणवत्तिआए,
सक्कारवत्तिआए, सम्माणवत्तिआए,
बोहिलाभवत्तिआए, निरुवसग्गवत्तिआए,

અર્થ ઉપર અપાઇ ગયો છે

હવે શ્રી જિનેશ્વરદેવનો દ્રવ્યનિક્ષેપ વિચારીએ

આ ભરતક્ષેત્ર અને બીજા ચાર ભરતના મળી પાચ ભરતમા અને તેજ પ્રમાણે પાચ ઐરવત ક્ષેત્રમા એક અવસર્પિણીકાળમા ચઉવિસ જિનેશ્વરદેવો જન્મ પામે છે અને દીક્ષા, કેવલજ્ઞાન, અને અવસાન પામી

મોક્ષે પધારે છે, એજ પ્રમાણે ઉત્સર્પિણી કાલમા પણ ચઉવીશ જિનેશ્વરદેવો થાય છે

કાલ અનતો ગયો છે, અનતી અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણી કાલ જવાથી એક પુદ્ગલપરાવર્ત્ત થાય છે એક પુદ્ગલપરાવર્ત્તમા, એકજ ક્ષેત્રમા અનતી ચોવીશી જિને-શ્વરદેવો થાય છે, કહ્યુ છે કે,

उस्सप्पिणी अणता, पुग्गल परट्टआमुणयव्वो ॥

અને એવા પુદ્ગલપરાવર્ત્તો પણ અનતા થઇ ગયા હોવાથી અતીતકાલમા શ્રી જિનેશ્વરદેવો દરેક ભરત-ઐરવતક્ષેત્રમા અનતાનત થયા છે જેઓ કેવલજ્ઞાન પામીને તીર્થની સ્થાપના કરીને, લાખો-ક્રોડો કે અબ્જો આત્માઓને મોક્ષમાર્ગના આરાધક બનાવીને પાચે કલ્યાણકો પામીને આઠે કર્મો ક્ષય કરીને મોક્ષમા પધારી ચુકયા છે જન્મ, જરા, રોગ, શોક, અને મરણના બધનોથી છુટા થયા છે

તેવાજ સપૂર્ણ ગુણગણ પામેલા ત્રણ જગતના ઉપકારી શ્રી જિનેશ્વરદેવો મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા પણ અનતાનત થાય છે ત્યા એક કાળે વીશ વિચરતા હોય છે, અને દરેક કાળમા એક પછી એક થતા જ રહે છે, તેથી ભરતક્ષેત્રમા એક ચોવીસી થાય ત્યારે મહાવિદેહક્ષેત્રમા અસખ્યાતી વીશીઓ જિનેશ્વરદેવો થાય છે, અને તે અનતા, પણ ભરત-ઐરવત થકી અસખ્યાત ગુણા સમજાય છે.

વળી ભરતક્ષેત્રના અવસર્પિણી કાળના બીજા અને ઉત્સર્પિણી કાળના ત્રીજામાં જિનેશ્વરદેવો વિચરતા હોય ત્યારે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૧૦ વિજયોમાં એક સાથે એકેક તીર્થંકરદેવ ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી ૧૦ જિનેશ્વર, અને ભરત- ઐરવતના ૧૦ દશ જિનેશ્વરો મેળવતા ૧૭૦ જિનેશ્વર ઉત્કૃષ્ટકાળના ગણાય છે આ ૧૭૦ જિનવરો પણ અનંતા કાળે અનંતાનંત થાય છે

એજ પ્રમાણે ભવિષ્ય કાળમાં પણ અનંતાનંત ચોવીશીઓ, અનંતાનંત વીશીઓ અને અનંતાનંત ઉત્કૃષ્ટકાળના જિનેશ્વરદેવો થવાના છે, જેઓ ચોક્કસ કેવળજ્ઞાન પામવાના છે, અને તીર્થની સ્થાપના કરવાના છે પ્રત્યેક પ્રભુજી લાખો, ક્રોડો કે અગણ્ય મનુષ્યોને મોક્ષમાર્ગના આરાધક પણ બનાવવાના છે, પાંચે કલ્યાણકો પામવાના છે, આઠે કર્મો ક્ષય કરવાના છે, જન્મ, જરા, રોગ, શોક, અને મરણનો ક્ષય કરી મોક્ષમાં પધારવાના છે, પરંતુ હમણા ચારગતિમાં ફરી રહેલા છે, તે પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવો નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે

તથા ઠીક વર્તમાન કાળમાં છદ્મસ્થદશામાં રહેલા જિનેશ્વરદેવો પણ દ્રવ્ય નિક્ષેપામાં જ અંતર્ભાવ પામે છે, એથી નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે

જુઓ આર્ષ

जेअ अइआ सिद्धा, जेअ भविस्स तिणागयकाले;
सपइअ वट्टमाणा, स वे तिविहेण वदामि

અર્થ અતિત કાળમાં નિર્વાણમાં સિદ્ધ થએલા, ભવિષ્ય કાળમાં સર્વક્ષેત્રમાંથી સિદ્ધ થવાના અને વર્તમાન કાળમાં છદ્મસ્થપણે બધા ક્ષેત્રમાં વિચરતા સવ જિનેશ્વર દેવોને હું મન, વચન અને કાયા વડે કરીને વંદના કરૂં છું

નમો અરિહંતાણ પદોચ્ચાર કરનાર ઉપયોગી આત્મા વડે ઉપર બતાવેલા સર્વ ક્ષેત્રના અને સર્વકાળના સવ જિનેશ્વરદેવોને ચોકકસ નમસ્કાર થાય છે

હવે શ્રી જિનેશ્વરદેવોનો ભાવનિક્ષેપ વિચારીએ

અરિહંત, તીર્થંકર, સર્વજ્ઞ, વીતરાગ, ત્રિકાળવિત્, પરમેષ્ઠી, સાર્વ, કેવળી, વિગેરે શબ્દો જેમનામાં સંપૂર્ણ અર્થમાં ઘટી શકતા હોય, જેમને જોવાથી ઉપરના અર્થોનો સાક્ષાત્કાર થઈ જતો હોય, તેજ શ્રી જિનેશ્વરદેવો ભાવ તીર્થંકરો કહેવાય છે

ભાવ તીર્થંકરદેવોને સંપૂર્ણપણે સમજનાર આત્મા ઉપર બતાવેલા ત્રણ નિક્ષેપાને બરાબર સમજી શકે છે ભાવનિક્ષેપ પ્રત્યેના આદરવાળા આત્માને શ્રી જિનેશ્વરદેવોના **નામ, સ્થાપના,** અને **દ્રવ્ય** નિક્ષેપાપ્રત્યે પણ અસમાન આદર પ્રકટ થતો હોવાથી **નામના જાપથી,** પ્રતિમાજીના પૂજનથી અને દ્રવ્ય જિનેશ્વરના ધ્યાનથી પણ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન-ચારિત્રની જરૂર પ્રાપ્તિ થાય છે

વાચકવર પણ ફરમાવે છે કે,

તાદ્યરુ ધ્યાન તે સમકીતરૂપ,
એહીજ જ્ઞાનને ચારિત્ર તેજ છે જી,
તેહથી જાએ સઘળા હો પાપ,
ધ્યાતાએ ધ્યેય સ્વરૂપ હોએ પછે જી

માટે ભાવ જિનેશ્વરદેવોને સમજવા સારૂ ઉપરના શબ્દોના અર્થ વિચારીએ

શકા અરિહત કોને કહેવા ?

સમાધાન જેમના અભ્યતર શત્રુઓ ક્ષય થઇ ગયા હોય તે અરિહત કહેવાય છે

શકા અભ્યતર શત્રુ કોને કહેવાય ?

સમાધાન હસ્ય-રતિ અરતિ,ભય શોક દુર્ગ ચ્છા ક્રોધ, માન-માયા-લોભ-હિસા-જુઠ-ચોરી-મૈથુન-પરિગ્રહમમતા-પ્રેમ-મદ-ક્રેવી આ અઢાર દોષો જિનેશ્વરદેવોના આત્મામાથી નિર્મૂલ નાશ થયા હોય છે, આ બધા દોષોથી આત્મા સસારમા રખડે છે અનતાકાળથી ચારગતિના દુ ખ ભોગવે છે, આ બધા દોષો ચાલ્યા જવાથી આત્માનુ ચાર ગતિનુ પરિભ્રમણ બધ થાય છે આ અભ્યતર શત્રુઓદ્વારાજ જીવને જન્મ મરણ, જરા-રોગ-શોક પ્રાપ્ત થાય છે, શ્રી અરિહતદેવોએ પોતાના અભ્યતર શત્રુઓનો નાશ કરવા સાથે આશ્રિતોના પણ અભ્યતર શત્રુઓનો નાશ કરાવ્યો હોવાથી અને પોતે સસાર

સમુદ્ર તર્યા છે, અને આશ્રિતોને પણ સંસાર સમુદ્રથી તાર્યા છે

એટલા જ નાટે ચૌદપૂર્વધર એવા ગણધર મહારાજાએ પણ તેમને નિચે મુજબ વિશેષણોથી વર્ણવ્યા છે

जिणाण जावयाण, तिन्नाण तारयाण

અર્થ જિતેલા-જિતાવનારા-તરેલા-તારના।

ઉપર બતાવેના ૧૮ દોષો અભ્યતર શત્રુઓ જાણના

શકા તીર્થંકર કોને કહેવાય?

સમાધાન શ્રી જિનેશ્વરદેવો સર્વજ્ઞ બનવાની સાથેજ તેમના પુણ્ય અને ગુણથી આકર્ષાઇને લાખો, ક્રોડો દેવો અને મનુષ્યો તે પ્રભુની વાણી સાભળવા આવે છે, અને પ્રભુજી સસારની સપૂર્ણ અનારતા બતાવે છે, જે સાભળવાથી ઘણા બુદ્ધિશાળી અને મહર્દ્ધિમનુષ્યો પ્રતિબોધ પામે છે, અને તે મહાપુરૂષો સસારનો એટલે **રાજ્ય, લક્ષ્મી,** પત્નિ, પરિવારનો ત્યાગ કરીને પ્રભુજી પાસે સજમગ્રહણ કરે છે, ભગવાન તેમને उप्प नेइ वा, विगमेइ वा, धुव्वेइ वा આ ત્રણપદો આપે છે જેના અવલબનથી દીક્ષિત થનારા મહાપુરૂષો દ્વાદશાગી અને **ચઉદપૂર્વની** રચના કરે છે તથા તત્કાળ પ્રભુજી સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા રૂપ ચતુર્વિધ સઘની સ્થાપના કરે છે

આ ગણધરપદની સ્થાપના, દ્વાદશાગીની રચના તથા ચતુર્વિધસઘની સ્થાપના આ ત્રણે બાબતોનુ નામ **તીર્થ**

કહેવાય છે આ તીર્થને પ્રભુજી કરે છે, માટે તેઓ **તીર્થંકર** કહેવાય છે

શંકા સર્વજ્ઞ કોને કહેવાય ?

સમાધાન પ્રભુજી દીક્ષા લઇ ત્યાગ અને તપશ્ચ્યાની ટોચ સુધી પહોંચે છે, અને ઘોર પરિષહો સહન કરે છે, વળી દેવ-મનુષ્યો અને પશુઓદ્વારા કરાએલા ઘોર ઉપસર્ગો પણ સમતાથી ખમે છે, વળી અતિ કઠીન તેમજ ન ધારી શકાય તેવા ઘોર અભિગ્રહો એટલે પ્રતિજ્ઞાઓ ધારણ કરે છે તથા સદાકાળ જાગતા રહે છે, એટલે દિવસ-રાત્રિ નિદ્રા લેતા નથી, રાગ-દ્વેષ અને ક્રોધાદિનો ત્યાગ કરી સર્વકાળ ઔદાસીન્ય દશામા રહીને **જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય** અને **અતરાય,** આ ચારે કર્મને નિર્મૂલ નાશ કરે છે

બસ, આ ચાર કર્મના ક્ષય થઇ જવાની સાથેજ પ્રભુજીને કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન પ્રકટ થાય છે, જેના પ્રકાશથી પ્રભુજી લોકા-લોક સપૂર્ણ જાણે છે જીવ-અજીવ બધાને જાણે છે, દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય સપૂર્ણ જાણે છે બધો ભૂત કાલ અને સપૂર્ણ ભવિષ્યકાળ જાણે છે, વર્તમાનકાળ પણ જાણે છે, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ-કાલ-પુદ્ગલ અને સર્વજીવોરુપ છદ્રવ્યો સપૂર્ણ જાણે છે

ચારગતિ-ચોરાસી લાખ યોની જીવોના જન્મ-જરા મરણ-રોગ-શોક-દુ ખ દુર્ધ્યાન પ્રભુજી બધાજીવોનુ બધુ જ

જાણે છે કોઇપણ પદાર્થ કે ભાન એવો નથી કે પ્રભુ ન જાણતા હોય, સર્વ વસ્તુને જાણે છે, માટે જ પ્રભુજી સર્વજ્ઞ કહેવાય છે

શંકા વીતરાગ એટલે શું ?

સમાધાન જોકે પ્રભુજી સમકિત પામે છે, તેજ ભવથી વીતરાગતાનો અભ્યાસ શરૂ થાય છે અને ઘણું કરીને સમકિતપ્રાપ્તિ અને મોક્ષપ્રાપ્તિના અંતરમાં જેટલા મનુષ્યના ભવ પામે છે, તેમાં પ્રાય સંજમ જરૂર આદરે છે, તેમાં પણ વીતરાગતાની જ આરાધના હોય છે જગતના બીજા મુમુક્ષુઓના સંજમો કરતા તીર્થંકર થનાર આત્માઓના સંજમ ઘણા ઉચ્ચા હોય છે પ્રત્યેક ભવની આરાધના છેલ્લા ભવમાં એટલે તીર્થંકરના ભવમાં પરાકાષ્ઠાને પામે છે

જેમજેમ તીર્થંકરપણુ નજીક થતુ જાય છે, તેમતેમ ઉપર બતાવેલા રાગદ્વેષાદિ મહાશત્રુઓ નાશ પામતા જાય છે, છેવટે જ્ઞાનાવરણીયાદિ ચાર કર્મોમા મોહનીય કર્મનો સર્વથા નાશ થઇ જવાથી તે મહાપુરૂષોમાં વીતરાગ દશા પ્રકટ થાય છે, એટલે રાગ-દ્વેષ, ભય મોહ, મદ, કામ, ક્રીડા, માત્સર્ય, અજ્ઞાન, અવિરતિ, તુચ્છતા વિગેરે બધા દોષો સર્વથા ચાલ્યા જાય છે અને જગતના પ્રાણીમાત્ર ઉપર મૈત્રીભાવ પ્રકટ થવાની સાથે જગતના પદાર્થ માત્ર ઉપર પણ ઔદાસીન્ય ભાવ પ્રકટ થતો હોવાથી પ્રભુજી વીતરાગ કહેવાય છે

તેથી જગતના પ્રાણી માત્રમા જેના ભેદ મજબૂત થઈ ગયા છે, તેવા શત્રુ-મિત્રમા, કચન અને લોઢામા, મણી અને માટીમા, સ્ત્રી અને કોઢીયામનુષ્યમા, રાજા અને રકમા, ઇદ્ર અને એક સાધારણ મનુષ્યમા ભગવાન વીતરાગને, સદાકાળ સમાનતાજ થઈ જાય છે તેથી ભક્તિ કરનાર કે સ્તુતિ કરનાર ઉપર અથવા ઉપસર્ગો કરનાર કે નિંદા કરનાર ઉપર પ્રભુજીને સમાનતા જ થઈ ગએલી હોય છે, કલિકાળ સર્વજ્ઞ પણ ફરમાવે છે કે,

कमठे धरणेन्द्रे च, स्वोचित कर्म कुर्वति
प्रभुस्तुल्य मनोवृत्ति पार्श्वनाथ श्रियेस्तुव

શકા ત્રિકાળવિત્ એટલે શુ ?

સમાધાન પ્રભુજી સર્વજ્ઞપણુ પામવાથી ત્રણે કાળના સર્વ ભાવોને સપૂર્ણપણે જાણે છે

શકા પરમેષ્ઠી શબ્દનો અર્થ શુ થાય ?

સમાધાન परमेस्थाने तिष्ठन्ति इति परमेष्ठिन પરમ સ્થાન એવુ જે મોક્ષ અથવા જગતમાના પૂજ્યસ્થાનોમા જે અરિહતાદિ ઉચ્ચા પાચસ્થાનો તેમા રહેનારા તે પરમેષ્ઠી કહેવાય છે

શકા સાર્વ શબ્દનો અર્થ શુ થાય ?

સમાધાન જગતના પ્રાણી માત્રનુ ભલુ ઇચ્છનાર તે સાર્વ કહેવાય છે सर्वेभ्य हिता इति सार्वा

શંકા કેવલીભગવાનનો અર્થ બતાવો !

સમાધાન કેવળજ્ઞાન,સંપૂર્ણજ્ઞાન,સર્વદ્રવ્યપર્યાયનુ જ્ઞાન, જેમનામા આ ગુણ હોય, તે ભગવાન કેવળીભગવાન કહેવાય છે શ્રી જિનેશ્વરદેવો ઉપરના ગુણો પ્રકટ થયા સિવાય ઉપદેશ આપતા જ નથી

ઉપર બતાવેલા વર્ણનથી વિભૂષિત મહાપુરૂષો ભાવ જિનેશ્વર કહેવાય છે, અર્થાત મોક્ષમા જવાના ભવમા આત્માની સહજાનદદશા પ્રકટ થવાથી આ મહાપુરૂષ ભાવ જિનેશ્વર કહેવાય છે, અથવા જિનેશ્વરદેવોના સસારના બધા ભવો પૈકીના છેલ્લાભવમા જીવની બધી પૌદ્ગલિક દશાઓ વિરામ પામ્યા પછી આત્માનુ મૂળ સ્વરૂપ પ્રકટ થવાથી ભગવાન ભાવજિનેશ્વર બને છે

આવા ભાવજિનેશ્વરદેવો વર્તમાનકાળે ૨૦ વિચરી રહ્યા છે, તે નીચે મુજબ બતાવાય છે,

આ જબૂદ્વીપ ૧ લાખયોજન ગોળાકાર છે, તેના મધ્યમા પૂર્વ-પશ્ચિમ ૧ લાખ યોજન લાબું અને એક લાખ યોજનના ૧૯૦ સરખા ભાગ કરીએ તેવા ૬૪ ભાગનુ ઉત્તર-દક્ષીણ પહોળુ મહાવિદેહ નામનુ ક્ષેત્ર છે, તેના ૩૨ વિભાગો હોવાથી સિધ્ધાન્ત ભાષામા તેને ૩૨વિજયો કહેવાય છે

આ મહાવિદેહ ક્ષેત્રની આઠની, નવમી, ચઉવીશમી, પચીશમી વિજયોમા શ્રી જિનેશ્વરદેવો અત્યારે વિચરે છે, જેઓ શરીર પ્રમાણ અને આયુષ્ય પ્રમાણથી ઋષભદેવ

સ્વામી જેવા છે, એજ પ્રમાણે ધાતકીખડના પૂર્વ અને પશ્ચિમ બન્ને મહાવિદેહ ક્ષેત્રોની આઠમી, નવમી, ચઉવીશમી, પચ્ચીશમી વિજયોમા આઠ જિનેશ્વરદેવો વિચરે છે, તથા પુષ્કરવરાર્દ્ધદ્વીપમા પણ બે મહાવિદેહની ચાર-ચાર વિજયોમા આઠ તીર્થંકર ભગવતો વિચરે છે બધા મળીને ૨૦ જિનેશ્વરદેવો થાય છે

૨૦ જિનેશ્વરદેવોના નામો

જબૂદ્વીપના ચાર પ્રભુજી

૧ સીમધરસ્વામી, ૨ યુગ્મધરસ્વામી, ૩ બાહુસ્વામી, ૪ સુબાહુસ્વામી,

ધાતકીખડના પૂર્વ-મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૫ સુજાતસ્વામી, ૬ સ્વયપ્રભસ્વામી, ૭ ઋષભાનનસ્વામી. ૮ અનતવીર્યસ્વામી,

ધાતકીખડના પશ્ચિમ મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૯ સુરપ્રભસ્વામી, ૧૦ વિશાળદેવસ્વામી, ૧૧ વજ્રધરસ્વામી, ૧૨ ચદ્રાનનસ્વામી,

પુષ્કરવર અર્ધદ્વીપના પૂર્વમહાવિદેહ ક્ષેત્રમા,

૧૩ ચદ્રબાહુસ્વામી, (ભદ્રબાહુસ્વામી) ૧૪ ભુજગદેવસ્વામી, ૧૫ નમિનાથસ્વામી, ૧૬ ઈશ્વરદેવસ્વામી,

પુષ્કરવર અર્ધદ્વીપના પશ્ચિમ મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૧૭ વીસસેનસ્વામી, ૧૮ મહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ દેવયશાસ્વામી, ૨૦ અજિતવીર્યસ્વામી

આ વીશ વિહરમાન ભગવાન કેવા છે? તે મહા પુરૂષો ચોત્રીશ અતિશય અને પાત્રીશ ગુણવાળી વાણીયુક્ત હોય છે

શંકા અતિશય એટલે શું ?

સમાધાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોમાં એવા ૩૪ ગુણો ઉત્પન્ન થાય છે, કે આવા ગુણો જગતના બીજા કોઇપણ મનુષ્યમાં તો શું પણ જગતના બીજા અતિમહાનપુરૂષોમાં પણ પ્રકટ થતા નથી અતિમહાન ચમત્કારી ગુણોતે **અતિશય**

શંકા ગુણ શબ્દનો અર્થ શું ?

સમાધાન વાસ્તવિક ગુણ તેજ કહેવાય છે, કે આશ્રિતોનું ભલુ કરે અથવા ન પણ કરે પરંતુ જે આત્મામાં ગુણ ઉત્પન્ન થયા હોય તે આત્માનું ચોક્કસ ભલું કરે છે, તે ગુણ કહેવાય છે

શંકા આ કાળમાં ઘણા માણસો ગુણી કહેવાય છે, તો તે ગુણો પોતાને કે પરને લાભપોષક ખરાને ?

સમાધાન જે ગુણો આત્માની ઓળખાણપૂર્વક પ્રકટ થાય છે, જે ગુણોમાં સમ્યગ્દર્શનની કે રત્નત્રયીની આગેવાની હોય છે, તેવા ગુણો નાના કે મોટા, એક કે અનેક સ્વપર બન્નેના કલ્યાણને કરનારા ચોક્કસ બને છે વળી કોઇ કોઇ ગુણો સમ્યગ્દર્શન પ્રકટ કરાવે છે, કોઇક

સ્વામી જેના છે, એજ પ્રમાણે ધાતકીખંડના પૂર્વ અને પશ્ચિમ બન્ને મહાવિદેહ ક્ષેત્રોની આઠમી, નવમી, ચઉવીશમી, પચ્ચીશમી, વિજયોમા આઠ જિનેશ્વરદેવો વિચરે છે, તથા પુષ્કરવર્દ્ધદીપમા પણ એ મહાવિદેહની ચાર-ચાર વિજયોમા આઠ તીર્થંકર ભગવંતો વિચરે છે બધા મળીને ૨૦ જિનેશ્વરદેવો થાય છે

૨૦ જિનેશ્વરદેવોના નામો
જંબૂદ્વીપના ચાર પ્રભુજી

૧ સીમંધરસ્વામી, ૨ યુગ્મંધરસ્વામી, ૩ બાહુસ્વામી, ૪ સુબાહુસ્વામી,

ધાતકીખંડના પૂર્વ-મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૫ સુજાતસ્વામી, ૬ સ્વયંપ્રભસ્વામી, ૭ ઋષભાનનસ્વામી, ૮ અનંતવીર્યસ્વામી,

ધાતકીખંડના પશ્ચિમ મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૯ સુરપ્રભસ્વામી, ૧૦ વિશાળદેવસ્વામી, ૧૧ વજ્રધરસ્વામી, ૧૨ ચંદ્રાનનસ્વામી,

પુષ્કરવર અર્ધદ્વીપના પૂર્વમહાવિદેહ ક્ષેત્રમા,
૧૩ ચંદ્રબાહુસ્વામી, (ભદ્રબાહુસ્વામી) ૧૪ ભુજંગદેવસ્વામી, ૧૫ નમિનાથસ્વામી, ૧૬ ઈશ્વરદેવસ્વામી,

પુષ્કરવર અર્ધદ્વીપના પશ્ચિમ મહાવિદેહક્ષેત્રમા-

૧૭ વીસસેનસ્વામી, ૧૮ મહાભદ્રસ્વામી, ૧૯ દેવયશાસ્વામી, ૨૦ અજિતવીર્યસ્વામી

આ વીશ વિહરમાન ભગવાન કેવા છે? તે મહા પુરૂષો ચોત્રીશ અતિશય અને પાત્રીશ ગુણવાળી વાણીયુક્ત હોય છે

શંકા અતિશય એટલે શું ?

સમાધાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોમા એવા ૩૪ ગુણો ઉત્પન્ન થાય છે, કે આવા ગુણો જગતના બીજા કોઇપણ મનુષ્યમા તો શું પણ જગતના બીજા અતિમહાનપુરૂષોમા પણ પ્રકટ થતા નથી અતિમહાન ચમત્કારી ગુણોતે **અતિશય**

શંકા ગુણ શબ્દનો અર્થ શું ?

સમાધાન વાસ્તવિક ગુણ તેજ કહેવાય છે, કે આશ્રિતોનું ભલું કરે અથવા ન પણ કરે પરંતુ જે આત્મામા ગુણ ઉત્પન્ન થયા હોય તે આત્માનું ચોક્કસ ભલું કરે છે, તે ગુણ કહેવાય છે

શંકા આ કાળમા ઘણા માણસો ગુણી કહેવાય છે, તો તે ગુણો પોતાને કે પરને લાભપોષક ખરાને?

સમાધાન જે ગુણો આત્માની ઓળખાણપૂર્વક પ્રકટ થાય છે, જે ગુણોમા સમ્યગદર્શનની કે રત્નત્રયીની આગેવાની હોય છે, તેવા ગુણો નાના કે મોટા, એક કે અનેક સ્વપર બંનેના કલ્યાણને કરનારા ચોક્કસ બને છે વળી કોઇ, કોઇ ગુણો સમ્યગ્દર્શન પ્રકટ કરાવે છે, કોઇક

ગુણો રત્નત્રયી અપાવે છે, તેવા ગુણો પણ વાસ્તવિક ગુણ તરીકે પરિણામ પામનારા જરૂર થાય છે

અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનુ કાર્ય બનેલા કે કારણ બનેલા ગુણોને વાસ્તવિક ગુણો જ કહી શકાય છે, પરંતુ જ્યા સમ્યગ્દર્શનની કે રત્નત્રયીની ઓળખાણ જ નથી, તેવા ગુણો પણ ગુણાભાસ જ ગણાય છે

શંકા ગુણમા અને ગુણાભાસમા ફેર શો ?

સમાધાન હીરામા અને કાચમા પીત્તળ અને સોનામા, ચાદી અને છીપમા, સાકર અને ફટકડીમા ફેર તેટલોજ ગુણમા અને ગુણાભાસમા ફેર ગણાય છે

રત્નત્રયીના સહકારથી પ્રકટ થએલા ગુણો આત્માને અધિક-અધિક ગુણી બનાવે છે અને આત્માને આગળ-આગળ મોક્ષની સન્મુખ લઇ જાય છે જગતના પ્રાણી માત્રની મિત્રતા અપાવે છે અને આજ કારણથી ગુણની શરૂઆત થયા પછી આત્માને કુગતિમા જવુ પડતુ નથી

અને રત્નત્રયીની ઓળખાણ વિના ઉપન્ન થએલા ગુણાભાસો સ્વનુ પણ કલ્યાણ કરતા નથી, તો પછી પરનુ તો કલ્યાણ થાય જ શી રીતે, એટલે ડાહ્યા માણસોએ કહ્યુ છે, કે પથ્થરનુ વહાણ સારૂ છે, કે જેને દેખીને લોકો ચેતી જાય છે, અને તેમા બેસતા જ નથી, અને તેથી ડુબતા નથી, જ્યારે બહારથી ઘણુ સારૂ દેખાતુ, રૂપાળુ, રંગીનુ, વહાણ પણ સેંકડો

છિદ્રવાળુ હોય તો ગાડૂ નહિ, કારણકે તેને આરૂઢ દેખી ભેળા માણસો તેમા બેસે છે, અને તે વહાણુ મધ્ય દરીયામા જઈને પોતે બુડે છે, અને બીજાને પણ બુડાડે છે, એટલે ખુ ન ખુ ના પથ્થરની નૌકા જેવા નિર્ગુણી મનુષ્યો ગણ, કારણકે તેઓ પોતેજ બુડે છે, પણ બીજાને બુડાડતા નથી, જ્યારે બહારથી ગુણવાન દેખાતા અતરથી સડેલા અને કીનખાબથી મઢેલા વિષ્ટાના ઘટ જેવા ગુણાભાસ મનુષ્યો પોતે બુડવાની સાથે નોબત ફગનાર અને આશ્રય લેના ને પણ ચોકકસ બુડાડે છે

એટલા માટે જ મહાપુરૂષો ફરમાવે છે કે,

તપ જપ મોહ મહા તોફાને નાવ ન ચાલે
માને કે મનમોહનસ્વામી
પણ નહિ ભય મુજ હાથોહાથે,
તારે તે છે સાથે રે, મન મોહનસ્વામી

અર્થ તપ જપ દાન, ધ્યાનથી ગ સાર ગમુદ્રમા મોહના મહાતોફાનમા ઘેરાએતુ આત્માનુ નાવ ચાલી શકતુ નથી પરતુ પ્રભુની ઓળખાણ રૂપ સાથ મળી જાય તો આત્માનુ નાવ બુડવાનો જરાપણુ ભય રહેતો નથી

વળી કહ્યુ છે કે,

तच्छ्रुतं यातु पाताल तच्चातुर्यं विलीयता,
ते विश तु गुणा यह्नौ, येषु स सवप्यधोगति ॥१॥

અર્થ જ્ઞાન ભણ્યા છતા, ચતુરાઇ મળવા છતા અને ઘણા ગુણો પ્રકટ થવા છતા પણ જો આત્માની અધોગતિ થતી હોય તો જ્ઞાન પાતાળમા ભલે જાય, ચતુરાઇ ભલે નાશ પામે અને ગુણો પણ બધા અગ્નિમા ભસ્મીભુત થઇ જાય તેથી કાઇ નુકશાન નથી તાત્પર્ય એ જ છે કે, જ્ઞાન, ચતુરાઇ અને ગુણો આ માને શોભાવનારા હોવા છતા પણ જો આત્મા દુર્ગતિમા ચાલ્યો જતો હોય તો વાસ્તવિક તે જ્ઞાન જ ન કહેવાય, તે હુશીયારી પણ ન કહેવાય અને તે ગુણો પણ ન જ કહેવાય

જ્યારે શ્રી જિનેશ્વરદેવોમા સમકીતની પ્રાપ્તિ પછી ગુણોનો પ્રારભ થાય છે, અને પ્રત્યેક ભવોમા રત્નત્રયીનો અભ્યાસ પણ ખુબ થાય છે, પ્રત્યેક ભવોમા સુગુરુઓની ઉપાસના ચોક્કસ હોય છે, જેમ હુશીયાર ખેડુત ઘણી આવડગત અને મહેનત વડે ખેતરને શુધ્ધ બનાવી પછી અનાજ વાવે છે, અને એકદમ સારો પાક ઉતરે છે, તેમ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આત્માઓ ઘણા ભવો અગાઉથી આત્મા રુપ ખેતરને શુધ્ધ કરવા પ્રારભ કરે છે, પછી રત્નત્રયી રુપ ઉચ્ચા બીજ વાવે છે, તે દ્વારા છેલ્લા ભવમા ઘણા જ ઉચ્ચ ગુણોરુપ મોટો પાક ઉત્પન્ન થાય છે

તેથી ભગવાન જિનેશ્વરદેવોમા ચાર મૂલ (મોટા) અતિશયો પ્રકટ થાય છે, તેના નામો **૧ જ્ઞાનાતિશય, ૨ વચનાતિશય, ૩ પૂજાતિશય, ૪ અપાયાપગમાતિશય, ૧ જ્ઞાનાતિશય** વડે પ્રભુજી લોકાલોકના ભાવ

જાણી શકે છે, ૨ **વચનાતિશય** વડે પ્રભુજી દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચની સભામા ઉપદેશ આપી, આખી જીદગીમા લાખો અને ક્રોડો જીવોને હેય-ઉપાદેયનું ભાન કરાવી, વિષય અને કષાયની દુષ્ટતા સમજાવી, મોક્ષની આરાધનાના રસિઆ બનાવે છે ૩ **પૂજાતિશય** વડે ચાર નિકાયના દેવોથી સદાકાળ પૂજાતા રહે છે ૪ **અપાયાપગમાતિશયથી** ભગવાન જિનેશ્વરદેવના તમામ અપાયો, દુર થવા સાથે ભગવાન વિચરે ત્યા પણ સવાસો જોજનમા બધી બાજુ ઇતિ, ઉપદ્રવ, મારી, મરકી, અતિવૃષ્ટિ, અનાવૃષ્ટિ, સ્વ-પર ચક્રનો ભય નાશ પામે છે

શકા હમણા હમણા ઘણા માણસોના એવા પ્રશ્ન થાય છે કે, શ્રી જિનેશ્વરોને-દેવતાઓ વદન કરવા અને પ્રભુનુ વ્યાખ્યાન સાભળવા આવતા હતા, આવી બાબતમા ખાસ ઇતિહાસ પ્રમાણ નથી, તો તમો શ્રી જિનેશ્વરદેવોને દેવો વાદવા આવ્યા કે વ્યાખ્યાન સાભળવા આવ્યાના પ્રમાણ બતાવી શકો છો ?

સમાધાન શ્રી જૈન સાહિત્યમા એવુ કોઈ પુસ્તકજ નહિ મલે કે જેમા દેવતાઓદ્વારા શ્રી જિનેશ્વરદેવોનુ બહુમાન વાચવા ન મલી શકે, છતા થોડા ઉદાહરણ ટાકીએ

જૈન સાહિત્યમા ઘણુજ પ્રાચીન **અજિતશાતિ નામનુ પ્રાચીન સ્તોત્ર છે**, તેમા પ્રભુ શ્રી અજિતનાથ સ્વામી અને શાતિનાથસ્વામીની સ્તુતિ છે તેના કર્તા મહાવીરપ્રભુના શિષ્ય નદિષેણમુનિ છે, તેમા જણાવે છે કે,

" सुर असुर गरुल भूयगवइ पयय पणिवइय "

અર્થ -વૈમાનિક દેવો, ભુવનપતિ દેવો, જ્યોતિષ્ક દેવો અને વ્યંતર દેવોના પતિ એટલે ઇન્દ્રો વડે ઘણા આદરથી પ્રણામ કરાએલા તથા વળી,

असुर गरुल परिव दिअ किन्नरोरगनम सिअ,
देवकोडिसयस थुअ समणस घ पन्वि दिअ

અર્થ -ઉપરને લગભગ મળતો જ છે અને શ્રમણ પ્રધાન ચતુર્વિધ સંઘ વડે વંદાએલા છે, તથા આવશ્યક સૂત્રે જે ગણધર ભગવાન પ્રણીત મનાવ્યા છે, તેમા પણ જુઓ

जा देवाणविदवो ज दवा प जली नम स ति,
त दव देवमहिअ सिरसा व द महावीर ॥

અર્થ -જેઓ દેવોના પણ દેવ છે, દેવો જેમને બે હાથ જોડીને નમસ્કાર કરે છે, ઇન્દ્રો વડે પૂજાએલા છે, એવા ભગવાન મહાવીરદેવને હુ નમસ્કાર કરુ છુ

મહાપ્રભાવક સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિ
મહારાજ ફરમાવે છે કે,

" दवेन्द्र वद्य विदिताखिलवस्तुसार "

અર્થ દેવેન્દ્ર એટલે-દેવોના સ્વામી ઇન્દ્રો વડે વંદાએલા અને જગતના પદાર્થ માત્રના રહસ્ય પામેલા ભગવાન જિનેશ્વર દેવો હોય છે

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિ ફરમાવે છે કે—

" भावादनामसुर-दानव-मानवेन "

અર્થ દેવેન્દ્રો, અસુરેન્દ્રો અને ચક્રવર્તીઓ પણ જે જિનેશ્વરદેવોને ભાવથી નમસ્કાર કરે છે

મહાપ્રભાવક **માનતુંગસૂરિ** મહારાજ શું કહે છે, જુઓ

पादौ पदानी तव यत्र जिनेंद्र धत्त ।
पद्मानि तत्र विबुधा परिकल्पयंति ॥

અર્થ હે જિનેંદ્ર! આપના ચરણો જ્યાં પાદ સ્થાપે છે, ત્યાં આગળ આગળથી દેવો સુવર્ણના કમળોને ગોઠવતા રહે છે, અર્થાત શ્રી જિનેશ્વરદેવો સુરસંચારિત કનક કમળો ઉપર વિહાર કરે છે

ભગવાન જિનેશ્વરદેવોમાંથી રાગદ્વેષ અને અજ્ઞાનતા તદ્દન ક્ષય પામી ગયેલા હોવાથી **જ્ઞાનાતિશય** પ્રકટ થાય છે, તે યુક્તિ સંગત છે

તથા જેમનામાં રાગદ્વેષ અને અજ્ઞાનતા બીલકુલ હોય જ નહિ તેમના વચનો પણ ત્રણે જગતને ગમી જાય એ પણ વાત બનવા યોગ્ય છે

હમણાં પણ ગામમાં કે દેશમાં સારા ચારિત્રવાળા, બુદ્ધિશાળી, તટસ્થ, અક્ષોભ, મનુષ્યના વચનો બધા મનુષ્યો માન્ય રાખે છે, ત્યારે ભગવાન જિનેશ્વરદેવો તો તદ્દન રાગદ્વેષ વગરના છે, બીલકુલ નિષ્પૃહ પુરૂષ છે. સર્વજ્ઞ છે.

તો તે મહાપુરૂષના વચનો જગતને ગમી જાય એ બનવા યોગ્ય હોવાથી **વચનાતિશય** પણ સુસંગત જ છે

આખા જગતમા કિમતીમા કિમતી વસ્તુ વચન છે, વચનોની કિંમત લાખો અને ક્રોડો ઉપરછે છે, મહાકવિઓના એકેક શ્લોક કે ગાથાના રાજા-મહારાજાઓએ કદર કરીને લાખો અને ક્રોડો આપ્યાની ડગલે ને પગલે ઇતિહાસ નાક્ષી પુરે છે વચનના એકેક પ્રસંગો વડે માણસો શૂળી-ફાસીની શિક્ષાથી બચી ગયા છે વચનો મંત્રાક્ષરમા પરિણમ વાથી સર્પ વિગેરેના મહા વિષ ઉતરી જાય છે

જ્યારે ભગવાન તીર્થંકરદેવો તેજ વચનરત્નોના સમુદ્ર છે જેમ તમામ રત્નો સમુદ્રમાથી નીકળે છે, તેમ જગતના તમામ જ્ઞેય પદાર્થો ભગવાન જિનેશ્વરદેવોમાથી પ્રકટ થયા છે, માટે જ તો જગતના જીવો એટલે સુરા સુર મનુષ્યોથી પ્રભુજી પૂજાએલા હોય તે વ્યાજબી છે, તેથી જિનેશ્વરોમા **પૂજાતિશય** પણ બરાબર છે

દુખ માત્રનુ અસાધારણ કારણ રાગદ્વેષ અને અજ્ઞાનતાજ છે આ ત્રણે કારણો જેમણે નિર્મૂલ નાશ કર્યા હોય તેમને મનનુ, વચનનુ કે કાયાનુ પણ દુખ હોય શા માટે?

કહ્યુ છે કે,

રાગદ્વેષ અજ્ઞાનતા, દુખના કારણ તીન,
નાશ કર્યાં જે નરવરે, તે શા માટે દીન.

તેથી ભગવાન જિનેશ્વરદેવોના તમામ અપાયો એટલે દુખો નાશ પામી જવાથી **અપાયાપગમ** અતિશય પ્રકટ થાય છે, તે પણ વ્યાજબીજ છે

શકા જો ભગવાન જિનેશ્વરદેવોના અપાયો-દુખો સર્વથા નાશ પામ્યા કહેવાય છે, તો પછી પ્રભુમહાવીરસ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયા પછી **લોહીના ઝાડા થયા** તનુ શુ કારણુ ?

સમાધાન જેટલી વાતો કહેવાય છે, તેટલી મોટા ભાગે બનવા યોગ્ય વસ્તુનુ જ ભારપૂર્વક વર્ણન થાય છે તેમ જિનેશ્વરદેવોના તમામ અપાયો નાશ થઇ જાય છે, તો પણ કોઇક ભાવિભાવની આગેવાની થઇ જાય તો ન બનવા યોગ્ય બીના પણ બની જાય છે, એમ પ્રભુ મહાવીરદેવને ઉપરની પીડા આશ્ચર્ય તરીકે અસભવિત સભવ તરીકે ગણાણી છે, અને તેથી તે દશ આશ્ચર્ય માહેનુ એક આશ્ચર્ય થયુ છે

નમસ્કારમહામત્રનુ પહેલુ પદ नमोअरिहंताणं ઘણા જ ઉપયોગથી બરાબર વિચારાય તો ઉપરના ચારે નિક્ષેપાનુ પ્રમાણુ પણ ધ્યાનમા આવી જાય

અઢીદ્વિપમા-અતીત કાળમા અનતા જિનેશ્વરો થઇ ગયા છે બધા જિનેશ્વરોના નામ ચોક્કસ હતા, એ તદ્દન સમજાય તેવુ છે, આપણે ૨૪ વિગેરે હમણા જે નામોનો જાપ કરીએ છીએ, તે નામો પણ અનતા જિને-

શ્વરદેવોને અપાએલા-પ્રાપ્ત થયેલા સમજે છે, જેમ હમણા પણ મુનિસુવ્રતપ્રભુના નામો ત્રણે ચોવીશીમા મળે છે નમિનાથસ્વામીના નામો પણ ત્રણ જગ્યાએ મળે છે, તેમ બધા જિનેશ્વરદેવોના નામો પણ અનતા તીર્થ કરોને થયેલા હોવાથી **નામનિક્ષેપ** પણ અનતાનત પ્રમાણવાળો થાય છે

જેમ ચોવીશ જિનેશ્વરના કે અઢિદ્વીપના જિનેશ્વર દેવોના નામો અતીત અનતાકાળે અનત થયા સમજી શકાય છે, તેજ પ્રમાણે અતીતકાળે પ્રભુ પ્રતિમાઓ પણ અનતી થઇ હોઇ શકે, કારણકે પ્રભુજીના નામનિક્ષેપા કરતા પ્રભુજીનો સ્થાપના નિક્ષેપો અત્યારે પણ અનેકગુણો દેખાય છે, તેજ પ્રમાણે અતીતકાળે પ્રતિમાજી અનતા થયા છે, અને શાશ્વતી પ્રતિમાજી તો અસખ્યાતીજ હતી, છે, અને રહેવાની છે, માટે પ્રતિમાજીને નમસ્કાર કરવાથી અનતા પ્રભુજીને નમસ્કાર થાય છે જેમ,

जं किंचि नामतित्थं, सग्गे पायालि माणुसे लोए।
जाइं जिणबिंबाइं, ताइं सव्वाइं वंदामि ॥ १ ॥

અર્થ સ્વર્ગમા, પાતાલમા કે મનુષ્યલોકમા [તિર્છા લોકમા] જેટલા જિનેશ્વરદેવોના બિબો હોય તથા જે કોઈ તીર્થ હોય, તેને હુ વદના કરૂ છુ

આ એકજ શ્લોકથી ભુવનપતિ, વ્યતર, વાણવ્યતર મૃત્યુલોક, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવલોકના તમામ જિનાલયો અને જિનપ્રતિમાઓને નમસ્કાર થાય છે, તેજ પ્રમાણે

નમો અરિહંતાણં પદનો ઉચ્ચાર કરવાથી જાણુકાર ઉપયોગીને સર્વ ક્ષેત્રની અને સર્વકાળની પ્રતિમાઓને પણ નમસ્કાર કર્યાનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે

વર્તમાનકાળના કેવળી જિનેશ્વરદેવોને છોડીને અઢી દ્વીપના સર્વકાળના જિનેશ્વરદેવો અનંતાનંત થાય છે, તેમને નમસ્કાર કરવાની ગાથા નિચે મુજબ જુઓ,

जअ अइआ सिद्धा, जे अ भविस्सं तिणागय काले,
संपइअ वट्टमाणा, सव्वे तिविहेण वंदामि ॥ १ ॥

અર્થ ભૂતકાળમા જેટલા જિનેશ્વરદેવો મોક્ષમા ગયા છે, ભવિષ્યકાળે જે જિનેશ્વરદેવો મોક્ષમા જવાના છે વર્તમાનકાળે જેટલા છદ્મસ્થ જિનેશ્વરો વિદ્યમાન છે, તે સર્વ જિનેશ્વરદેવોને હુ મન, વચન, કાયાથી વંદન કરૂ છે

જેમ આ એકજ ગાથાવડે સર્વક્ષેત્રના અને સર્વકાળના જિનેશ્વરદેવોને નમસ્કાર થાય છે તેમ નમસ્કાર મહામંત્રના એકજ નમો અરિહંતાણં વાકય વડે પણ સર્વકાળ અને સર્વ ક્ષેત્રના જિનેશ્વરોને નમસ્કાર જરૂર થાય છે

જેમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા હાલ સર્વજ્ઞ દશામા વિચરતા શ્રી જિનેશ્વરદેવો ભાવ તીર્થંકર હોવા છતા પણ આપણને ભરતક્ષેત્રના મનુષ્યોને ક્ષેત્રાતીત તો જરૂર છેજ, તેવી જ રીતે અતીત અને ભવિષ્યકાળના સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરો તે કાળમા ભાવજિનેશ્વરો હોવા છતા આપણને કાલાતીત હોવાથી દ્રવ્યજિનેશ્વરો હોવા છતા જાણુકાર-ઉપયોગીને ભાવજિને

મુક્તિરૂપ મહામંદિરમાં પધારી ચુકયા છે, વળી અનંતકાળમાં જ્ઞાની પુરૂષોના ચિત્તમાં પ્રતિબિંબ પામ્યા છે તથા વળી સદાકાળ ભવ્ય જીવોને મોક્ષની દિશાનું સૂચન કરનાર છે, વળી જેના સર્વ કાર્ય સંપૂર્ણ થઈ ગયા છે તેવા સિદ્ધ ભગવાન મારૂં મંગળ કરનારા થાઓ.

આવા ગુણગણ વિશિષ્ટ સિધ્ધભગવાનોને જરા વિવેચ નથી વિચારીએ.

હવે પછી આપણે જેમનું સ્વરૂપ વિચારવાનું છે, તેવા **સાધુઓ, ઉપાધ્યાયો અને આચાર્યો**ના તથા ગણધરોના અને સામાન્ય કેવલી વિગેરે મહાપુરૂષોના સ્થાનોને નિષ્કલંક ભોગવ્યા પછી, અને ક્રમસર પ્રાપ્ત થયેલી આત્માની પરિપૂર્ણ દશાના યોગે છેલ્લાભવના છેલ્લાસમયે શરીરનો પણ ત્યાગ કરીને એકાન્ત-નિરાંજન દશા પામીને, એકજ સમયમાં લોકના અગ્રભાગ ઉપર પહોંચીને સાદિ અનંતભાંગે સ્થિર થયેલ સિધ્ધાત્માઓમાં અનંતાનંત ગુણો પ્રકટ થવા પૈકી નીચેના મહાગુણો સદાકાળ સૂર્યની પેઠે ચળકતા પ્રકાશે છે, તે બતાવાય છે.

૧ **જ્ઞાનાવરણીય કર્મ** સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી **અનંતજ્ઞાન** પ્રકટ થાય છે, જેણે કરીને સમસ્ત લોકાલોકના સંપૂર્ણ ભાવો સિધ્ધભગવંતો જાણી શકે છે.

૨ **દર્શનાવરણીય કર્મનો** સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી **અનંતદર્શન** પ્રકટ થાય છે જેણે કરીને સમસ્ત લોકાલોકને સિધ્ધભગવંતો સંપૂર્ણપણે જોઇ શકે છે.

૩ વેદનીય કર્મનો સર્વકાલીન સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી સિધ્ધભગવંતોને સર્વ રોગોના અભાવ સ્વરૂપ **અવ્યાબાધ દશા** પ્રકટ થાય છે

૪ મોહનીય કર્મનો સંપૂર્ણ ક્ષય થઇ જવાથી સિધ્ધભગવંતોમાં ક્ષાયિક સમ્યકત્વ અને યથાખ્યાત ચારિત્રરૂપ **અનંતચારિત્ર** પ્રકટ થાય છે, જેના પ્રતાપથી આત્માને આત્માની અનંત સિધ્ધિરૂપ સ્વભાવ દશાનો સ્વાદ અનુભવાય છે

૫ આયુ કર્મનો સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી સિધ્ધ પરમાત્માઓના આત્માની **અક્ષયસ્થિતિ** પ્રકટ થાય છે, જેના પ્રતાપથી આત્માને સંસારનું પરિભ્રમણ બંધ થઇ જાય છે અને જન્મ, જરા, અને મરણનો અભાવ થાય છે

૬ નામકર્મનો સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી સિધ્ધભગવંતોના આત્મામાં **અરૂપીપણું** પ્રકટ થાય છે, જેના પ્રતાપે આત્માને રુપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ અને શબ્દનો સર્વકાલીન વિયોગ પ્રકટ થાય છે

૭ ગોત્રકર્મનો સર્વથા ક્ષય થઇ જવાથી સિધ્ધ ભગવંતોના આત્મામાં **અગુરૂલઘુગુણ** પ્રકટ થાય છે, જેના પ્રતાપે આત્માને હળવા-ભારે, નાના-મોટા, નીચ-ઉચ્ચ પર્યાયો સાંપડવા બંધ થાય છે, એટલે આત્માને આ મનુષ્ય, દેવ, પશુ, નારકી, હલકો, ઉંચો નીચ, દુષ્ટ, અધમ

સમાધાન જેમ તુબડુ તદ્દન તળીએથી અસગ બનીને એક્દમ જળની ઉપર આવી જાય છે, પરતુ પાણીથી નવારે ઉ ચુ જતુ નથી તેમ આત્મા પણ અસગ બનીને લોકાન્ત સુધી જાય છે, પછી આગળ ધર્માસ્તિકાય નથી માટે આગળ જતો અટકે છે, જેમ પાણી હોય તેટલુ તુબડુ ઉચે જાય છે તેમ ધર્માસ્તિકાય હોય તેટલો આત્મા ઉચો જાય છે

સિધ્ધભગવતો કેટલા છે ? કેવા છે ? ક્યા છે ? ક્યારથી સિધ્ધ બના શરૂ થયા છે ? આ બધી બાબતો સમજવા માટે આપણે હવે ક્રમસર વિચાર કરીએ

આ જગતને કોઇએ બનાવ્યુ નથી, બનાવવાની બધી યુક્તિઓ સાવ અજ્ઞાનતાથી ભરેલી છે, ઇશ્વરનામની કોઈ પણ અદૃશ્ય વ્યક્તિજ નથી, તો પછી ઇશ્વરે જગત બનાવવાની વાત ઘટે જ શી રીતે ? જો ઇશ્વરે જગત બનાવવાની વાત સિધ્ધ થાય તો આત્માનો મોક્ષ થઈ શકે જ નહિ, તથા ઈશ્વરે જગત્ બનાવ્યાનુ નક્કી થાય તો, આત્માઓની સખ્યા પરિમીત થઇ જાય, અને આત્માઓ ની પરિમીતતા નક્કી કરવા જતા લાબા કાળે ભવ્યાત્માનો અભાવ કે મોક્ષનો નિષેધ માનવો પડે આ બધી યુક્તિથી એમજ માનવુ પડે કે, જગત અનાદિ અનત છે, જગતને કોઇએ બનાવ્યુજ નથી, તો પછી જગતનો કર્તા ઇશ્વર પણ માનવો એ નકામુ છે

જેમ દિવસ અને રાત્રિ બેમા પહેલુ કોણ? પુરુષ અને નારી બેમા પહેલુ કોણ? આબો અને ગોટલી બેમા પહેલુ કોણ? માતા અને પુત્રી-પિતા અને પુત્ર, બેમા પહેલુ કોણ? આ બધા પ્રશ્નો અણઉકલ્યા જ રહ્યા છે

તેમ આ જગતમા મોક્ષમાર્ગ ક્યારે શરૂ થયો? સૌ પ્રથમ ગુરૂ કોણ હતા? સૌ પ્રથમ જિનેશ્વર કોણ થયા? સૌ પ્રથમ મોક્ષમા કોણ ગયુ? આ બધા પ્રશ્નો પણ ઉપરની માફક વચનથી અગોચર છે, છેલ્લા સર્વજ્ઞ કોણ થશે, છેલ્લા સિધ્ધભગવાન કોણ હશે, આ પણ બાબત ઉપરના જેવીજ છે

માટેજ શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ મોક્ષમાર્ગ અનાદિ અનત બતાવ્યો છે, મોક્ષની આદિ કે અત હતો પણ નહિ, અને હશે પણ નહિ, માટેજ પૂર્વના જ્ઞાનિ મહાપુરૂષોએ ફરમાવ્યુ છેકે,

सिद्धाण बुद्धाण, पारगयाण परपरगयाण
लोअग्गमुवगयाण, नमो सया सव्वसिद्धाण ।

અર્થ સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને કૃત્યકૃત્ય [illegible] કેવળજ્ઞાન પામેલા, સસારરૂપ સમુદ્રના પાર [illegible] પરપરાથી મોક્ષ પામેલા એટલે મોક્ષનો પ્રવાહ [illegible] ચાલુ જ છે ત્યારથી અત્યાર સુધી મોક્ષ [illegible] અગ્રભાગ ઉપર જઇને સ્થિર થયેલા એવા [illegible] અનતાનત સિધ્ધભગવતોને મારા [illegible]

વળી પણ કહ્યુ છે કે,

એસો અણાઇ કાલો, અણાઇ જીવો અણાઇ ધમ્મો ।

અર્થ આ કાળ અનાદિ છે, આ જીવ પણ અનાદિ છે, તેમ જૈનધર્મ પણ અનાદિ છે, આથી એમ નક્કી થયું કે, જૈનધર્મ અનાદિ હોય તો અરિહંતાદિ પાંચે પરમેષ્ઠી અનાદિ હોય જ, તેનો સિધ્ધભગવતો પણ અનાદિ નક્કી થઇ ગયા

હવે સિધ્ધભગવતોનુ પ્રમાણ વિચારીએ

આપણે ઉપર જોઇ ગયા તે અરિહત ભગવતો પણ અનતકાળે અનતી ચઉવીસીઓ, અનતી વીસીઓ અને ઉત્કૃષ્ટકાળમા પણ અનતા થયા છે, તે દરેક જિનેશ્વરદેવોના શાસનમા ગણધર દેવો નવ દશ અગ્યાર યાવત્ ચોરાશી અને તેથી પણ વધારે હોય છે દરેક જિનેશ્વર દેવોના શાસનમા હજારો મોક્ષમા જાય છે, લાખો જાય છે, ક્રોડો પણ જાય છે, ભગવાન મોક્ષમા ગયા પછી અબ્જો વર્ષ સુધી મોક્ષમાર્ગ વહેમાન રહેવો હોવાથી એક જિનેશ્વરની નિશ્રાએ અસખ્યાતા આત્માપણ મોક્ષમા જાય છે, એટલે એક કાલચક્ર જેટલા સમયમા સમયક્ષેત્રમાથી અસખ્યાતા મોક્ષમા જાય છે, તે વાત નિચે મુજબ જુઓ

અનતા જિનેશ્વરદેવો મોક્ષમા ગયા છે, તેનાથી પણ સખ્યાતગુણા ગણધરો મોક્ષમા ગયા છે, તેનાથી

અસખ્યાતગુણા આચાર્ય–ઉપાધ્યાય- અને મુનિવરો [સાધુ સાધ્વી] મોક્ષમા ગયા છે, એટલે ઉપરની બધી મળી, અનતાનત મોક્ષમા ગએલા છે

શ્રાવક–શ્રાવિકા દશામા ભાવ મુનિદશા પામી અનતાનત મોક્ષમા ગયા છે અને અન્યલિંગિઓ પણ તાપસાદિ વેશમા રહેતા છેવટે ભાવ મુનિદશા પામીને અનતા મોક્ષમા ગયા છે

અનતા પુરુષો મોક્ષમા ગયા છે, અનતી સ્ત્રીઓ મોક્ષ મા ગઈ છે, અનતા નપુસકો મોક્ષમા ગયા છે, **ક્ષેત્રથી** જબૂદ્વીપમાથી એક લાખ જોજન ક્ષેત્રમાથી બધી જગ્યાએથી અનતા મોક્ષમા ગયા છે

લવણસમુદ્ર બધી બાજુ ગોલાકારે ચાર લાખ યોજન માથી અનતા મોક્ષમા ગયા છે

ધાતકીખડ બધી બાજુ ગોલાકાર આઠલાખ યોજન માથી અનતા મોક્ષમા ગયા છે

કાલોદધિ સમુદ્રમાથી બધી બાજુ ગોલાકારે સોલ લાખ યોજનમાથી અનતા મોક્ષમા ગયા છે

પુષ્કરવરદ્વીપાર્દ્ધમાથી બધી બાજુ ગોલાકારે સોલ લાખ જોજનમાથી અનતા મોક્ષમા ગયા છે

શકા જબૂદ્વીપમા ધાતકીખડમા અને પુષ્કરવરા ર્ધદ્વીપમા વર્ષધર પર્વતો છે યુગલીઆઓના ક્ષેત્ર છે

વગર મન્તુન આહાર પરઠવવા આવ્યા છમાસના ઉપવાસ, ભાવનાવિશુદ્ધિ, પ્રભુઆજ્ઞાનો આગ્ર, નિકરણ યોગની શુદ્ધિ થવાથી કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષમા ગયા

મુનિશ્રી અ ધક

આ મહામુનિરાજ એક મોટા રાજાધિરાજના પુત્ર હતા પિતાનુ નામ જિતશત્રુ રાજા અને માતાનુ નામ ધારિણી દેવી હતુ ભરયુવાન વયમા ધર્મઘોષસૂરિની દેશના સાભળીને સયમી બન્યા હતા, અવિશ્રાત છઠ્ઠ અટ્ઠમ આદિ તપશ્ચર્યા કરીને ઉપર નિરસ આહારનુ પારણુ કરીને પુન ઉગ્ર તપસ્યા કરતા હતા, તેથી શરીર હાડકાનો માળો થઇ જવાથી ચાલતા શરીરના હાડકા ખડખડતા હતા, તો પણ મહામુનિરાજ સ્નિગ્ધ કે પુષ્ટ આહાર વાપરતા નહિ

એવા તપસ્વી મુનિરાજ વિહાર કરતા એકવાર પોતાના ભગિનીપતિ રાજાની નગરીના નજીકના ઉદ્યાનમા પધાર્યા, અને કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમા રહ્યા નજીકમાજ રાજાનો મહેલ હતો, પોતે રાજાના સાળા થાય છે, મહારાણીના ભાઇ થાય છે, પરતુ તેની જાણ થવા દીધી નહિ અને આત્મધ્યાનમા જ તત્પર રહ્યા

આ બાજુ રાજમહેલના ગોખમા બેઠેલા રાણી સાહેબ ઉદ્યાનની શોભા જુવે છે, તેટલામા પોતાની દૃષ્ટિ મુનિરાજ ઉપર પડી, એને ભાઇને તો ઓળખ્યા નહિ, પરતુ મનમા વિચારો આવ્યા, મારે એકજ ભાઈ હતા, તેમણે દીક્ષા

લીધી છે, શુ તેઓજ આ નહિ હોય ? કેમ પણ તેઓજ હોય તો હુ તેમની સગી બેન છુ, મને જણા યા વિના રહેજ નહિ, એમ વિચાર કરતા એકજ ભાઇ હતા, તે પણ સાધુ થઇ ગયા, પિતાના કુળનો નિર્વંશ થયો, હરે એક દહાડે પણ પિતાને ઘેર જવાની શાન્તિ ન રહી, આવા વિચા મા ને વિચારમા સાધુ સામુ જોઇ–જોઇને મહારાણી રડી પડ્યા પ્રસ્તુત બનાવ રાજાએ સાક્ષાત્ જોયો રાજાઓ ઘણુ કરીને આગળ–પાછળ વિચાર કરતા નથી અને ભાવિભાવ પણ તેમજ હોવાથી રાજાના મનમા વહેમ પડયો, જરૂર આ સાધુ આ રાણીનો પૂર્વ અવસ્થાનોજારપુરુષ હોવો જોઇએ અન્યથા રાણીને આટલા ના। હોયજ નહિ બસ, તત્કાળ પોતાના ગુપ્ત ચરોને બોલાવીને હુ મ આપ્યો, જાવ ! જ દી જાવ આ સાધુના શરીર ઉપરથી છોલતી ચામડી ઉતારીને લેઇ આવો અને મને બતાવો !

બસ, અધમ કોટીના રાજસેવકો કાર્યાકાર્યનો વિચાર કરતાજ નથી, પરતુ ઉલ્ટા આવા અતિ અધમ આદેશને સાભળીને ઘણાજ ખુશી થતા પાપને બહુજ મજબૂત બનાવે છે, તેથી તે સેવકો મહામુનિરાજ ખધકજી પાસે આવીને રાજાનો આદેશ સભળાવ્યો મુનિરાજ મરણાન્ત ઉપસર્ગ સાભળી જરાપણ ગભરાયા તો નહિ, પરન્તુ મનમા અતિ ખુશી થયા

મુનિવર મનમાહી આણદ્યા,
પ્રરિષહ આવ્યો જાણી રે,

પરંતુ તેઓની દીક્ષિતદશા જોઈને પાછા ગયા મુનિરાજના આવા ઉચ્ચ સંજમથી પોતાનું કલ્યાણ થયું અને મુનિ'હત્યા, પાતકી સોનીનું પણ સંજમ આરાધનાના પ્રતાપે અને મુનિ રાજની નાસ્તિક શા વિચારસાથી કલ્યાણ થયું

અહીં વીતરાગના મુનિપણાની વિશિષ્ટતા વિચારવા યોગ્ય છે પ્રસ્તુત મુનિશ્રી મેતાર્ય, શ્રેણિક રાજાના જમાઈ હતા, કેવના મિત્ર હતા, લબ્ધિસંપન્ન હતા છતા સોની ઉપર ક્રોધ ન કર્યો અને પોતાના પ્રાણના ભોગે પણ ક્રૌંચના જીવનું રક્ષણ કર્યું પોતાના શરીરની પરવા નકરી તેઓ મોક્ષ મેળવી શકાયું

ઇતિ મહામુનિરાજ મેતાર્યની કથા સંપૂર્ણ

શ્રી મહાબલ રાજર્ષિ

આ મહાપુરુષ આ ભરતક્ષેત્રના પૃથ્વીસ્થાન નગરના રાજા સૂરપાળ અને મહારાણી પદ્માવતીદેવીના પુત્ર હતા

અને મહાસતી મલયસુન્દરીના પતિ બન્યા પછી કુમાર અને રાજા અવસ્થા ભોગવી સંસારી દશામાં પણ ઘણી આપત્તિઓ ભોગવી, સાત્વિકભાવે દરેકમાંથી પસાર થઈ બે પુત્રને જુદાજુદા બે રાજ્યો સોંપી, બંને રાજા-રાણી [મહાબળ અને મલયસુન્દરી] દીક્ષિત થયા હતા

અને ગુરૂ મહારાજની સેવામાં રહીને ગીતાર્થ દશાને પામેલા ગુરુઆજ્ઞા પામી એકાકી વિહાર કરતા, એક વખત સહસ્ત્ર

બગીનામા પોતાના પુત્રની નગરીના ઉદ્યાનમા આવીને ધ્યાન દશામા સ્થિર થયા

હવે આ બાજુથી આ મહામુનિરાજની ગયા જન્મની પત્ની અને ચાલુ જન્મની ઓરમાન માસુ કનકવતી ઘરમાથી નીકળી ગએલી-રખડતી તેજ વનમા આવી અને મુનિરાજ મહાબળ રાજર્ષિને જોયા, વૈરાગ્નિ પ્રકટ થયો, મુનિશ્રી તો કાઉસગ્ગ ધ્યાનમા તલ્લીનજ હતા એટલે પાપિણી કનકવતીએ પોતાનુ પાપ ગુપ્ત બનાવવા માટે વનમાથી કાષ્ટો એકઠા કરીને મુનિની ચારે બાજુ ચિતા બનાવી મહામુનિરાજ જોતા હોવા છતા જરા પણ ગભરાયા નહિ, કનકવતી ઉપર ગુસ્સે થયા નહિ, અને પ્રાન્ત સમયની આરાધના કરવા લાગ્યા આ બાજુ અગ્નિ ભભુકયો મહામુનિરાજનુ શરીર બળતુ ગયુ તેમ કર્મ પણ બળવા લાગ્યા, મુનિ ધ્યાનથી ચળ્યા નહિ, અને સર્વ કર્મ ક્ષય કરી મોક્ષમા ચાલ્યા ગયા

અહી આપણને સમજાય તેવુ છે, કે આ મહાત્મા મહાતપસ્વી હોવા છતા ક્રોધ પામીને કનકવતીને શ્રાપ આપ્યો નહિ, મરણાન્ત ઉપસર્ગ જોઇને નાશી ગયા નહિ, તેમજ ગભરાયા નહિ કણાવીયત બતાવી નહિ, ઉદ્વેગ પામ્યા નહિ, અને પોતાના પુત્ર રાજાનો આશ્રય લીધો નહિ, પરન્તુ ઉપસર્ગ દશામા પણ આત્માને જાગતો રાખીને સસારનો પાર પામ્યા

આ પ્રમાણે આવા મુનિરાજોના શ્રી જૈન સાહિત્યમા

અપરિમીત દ્રષ્ટાન્તો જાણવા મળે છે, અને આવા જ રાગ-દ્વેષ વગરના બનેલા, અકિંચન બનેલા, અખંડ બ્રહ્મચર્ય ભાવને પામેલા, પરમાત્મ ભાવમાં પરિપૂર્ણ બનેલા મહાત્માઓ કર્મ ખપાવીને મોક્ષમાં ગએલા છે, જેમને નમો સિદ્ધાણં ના જાપવડે ધ્યાનમાં લાવવાથી ધ્યાન કરનાર આત્મા પણ જરૂર સિદ્ધદશાને પામે છે

એટલે શ્રી જૈનશાસને સ્વીકારેલા સિદ્ધ પરમાત્માઓનું સ્વરૂપ સમજનાર આત્મા સિદ્ધ પરમાત્માઓના ધ્યાનમાં જરાપણ નિરસતા ન જ બને, પરંતુ સમજવામાં આગળ વધીને કદાચ રસના સહયોગથી તુચ્છ ધાતુઓ સુવર્ણ ભાવને પામે છે, તેમ સિદ્ધ ભગવંતોના ધ્યાન સહકારથી પોતાના આત્માને પણ સિદ્ધસ્વરૂપી બનાવે છે આ રીતે **સિદ્ધપદ વિચારણા સંપૂર્ણ**

હવે આપણે નમો આયરિયાણં પદની વિચારણા કરીએ

શંકા: આ શ્રી જૈનશાસનમાં અનંતા આચાર્યો, નરકાદિ દુર્ગતિઓમાં ગયા છે ચાલુ મહાવીરદેવના શાસનમાં પણ કોટી આચાર્યો-ઉપાધ્યાયો અને સાધુઓ નરકાદિ કુગતિ ઓમાં જવાના છે, એવું શાસ્ત્રોમાં કહેલ છે, તો પછી નમો આયરિયાણં વિગેરે ત્રણે પદોને નમસ્કાર કરવાથી શું લાભ થાય?

સમાધાન નમો આયરિયાણ વિગેરે ના પદોમા તિર્થના સુરિવગે વાચકો અને મુનિરાજો કોઈ પણ જાતિમા પ્રાય ગયા નથી જવાના પણ નથી, અને જતા પણ નથી અને જે ન કાદિ કુગતિઓના ગના છે, તે બધા નામધારી અને વેશધારી પાસત્થા, કુશીલીઆ વિગેરે પતિત આચાર્યાદિ જાણવા પરતુ નમો આયરિયાણ વિગેરે પદ પદમા જેમને સ્થાપ્યા છે, તેમનુ સ્વરૂપ અહુજ ઝીણવટથી શ્રી જૈનાગમોમા બતાવવામા આવ્યુ છે એવા મહાત્માઓ મરિચિ વિગેરેની માફક વખતે કર્મો ની પ્રબળતાથી પડી જાય, તો પણ જીવ ઉપર આવી જાય છે અને તેમની ભાવનાનેજ સૂરિ, વાચક અને મુનિ તરીકે માન્ય ગણેલ છે, જેમનુ સપૂર્ણ સ્વરૂપ વાચવાથી દરેક બુદ્ધિમાન મનુ ષ્યને વાચક ને મુનિરાજ વિગેરેના ગુણનો ખ્યાલ આવવાથી પ ની મહત્તા સમજાઈ જશે

આ જગતમા વ્યા કરણાચાર્ય, ન્યાયાચાર્ય, સાહિત્યા ચાર્ય વિગેરે કચન-કામીનીને ભજનારા પણ આચાર્ય પદવી પામેલા હોય છે જેમ કે આજકાલ કાશી વગેરે વિદ્યાક્ષેત્રોમા ઘણા વિદ્વાનો આચાર્યાદિ પદવી પામેલા મની શકે છે, તેજ પ્રમાણે વાચક અને મુનિ પદો પણ મુજબ મની શકે છે

પરતુ આપણા નમો આયરિયાણ વિગેરે ત્રણ પદો માન જ્ઞાન, વેશ કે તપને આધીન નથી કિતુ નીચે બતાવેલા ગુણોની મુખ્યતાએજ શ્રી જૈનશાસનમા પદો

અપાતા હોવાથી કોઈ પણ પ્રકારના આક્ષેપને અહીં સ્થાન નથી

હવે અહિ ભગવાન આચાર્ય દેવો કેવા હોય છે, તે તપાસીએ

देसकुलजाइरूवी संघयणी धिइजुओ अणासंसी ।
अविकत्थणो अमाई थिरपरिवाडी गहियवक्को ॥ १ ॥

जियपरिसो जियनिद्दो मज्झत्थो देसकालभावन्नू ।
आसन्नलद्धपइभो णाणाविह देसभासण्णू ॥ २ ॥

पंचविहे आयारे जुत्तो सुत्तत्थतदुभयविहिन्नू ।
आहरणहेउकारणणयनिउणो गाहणाकुसलो ॥ ३ ॥

ससमयपरसमयविऊ गंभीरो दित्तिमं सिवो सोमो ।
गुणसयकलिओ जुत्तो पवयणसारं परिकहेउं ॥ ४ ॥

૧ આર્યદેશમાં જન્મેલા હોય તે આત્માને ધર્મનો બોધ જલ્દિ થાય છે, માટે આચાર્ય બનનાર આત્મા, આર્યદેશમાં જન્મેલા હોવા જોઈએ

૨ કુલવાન હોય એટલે કુલ ખાનદાન હોય, અકલંક પિતાના કુલમાં જન્મેલા આત્મા આચાર્ય થવાને યોગ્ય હોય છે

૩ ઉચ્ચકુલમાં જન્મેલી અને શીલાદિ ગુણધારિણી માતાના પુત્ર હોય તે જાતિસંપન્ન કહેવાય, તેવા આત્માને આચાર્યપદ આપવું વ્યાજબી ગણાય, અર્થાત્ જાતિ-

સપન્નતા પણ આચાર્ય થનાર આત્મામા જરૂર હોવી જોઇએ તેવા આત્મામાજ વિનય અને નમ્રતા, સજ્જનતા અને કોમળતા હોઇ શકે છે

૪ બહુ રૂપાળા હોય અર્થાત્ કેટલાક કદરૂપા-કીગણા, હીચમ મનુષ્યને આચાર્યપદ ખી કુલ શોભે નહિ, એવા મનુષ્યની પ્રતિભા પડે નહિ, તેથી લોકો ઉપર ધર્મની અસર થાય નહિ આચાર્ય ભગવતો શ્રી જૈનશાસનના રાજવી ગણાય છે ચતુર્વિધ સઘ તેમની આજ્ઞા પાળનાર હોય છે, માટે ઉપરના ચાર વિશેષણ સપન્ન આચાર્ય હોવા જોઇએ

૫ આચાર્ય થનાર આત્મા સુદર સઘયણવાળા હોય અર્થાત્ નિરાગ અને સશક્ત શરીરવાળા હોય

૬ આચાર્ય થનાર આત્મા ધૃતિયુક્ત હિમતવાળા હોય, તેથી ગમે તેવી મોટી સભામા વ્યાખ્યાનાદિ કરતા કે પરવાદી સાથે વાદ કરતા ગભરાય-મૂઝાય નહિ પરતુ સજ્જન અને અધિકારી વર્ગથી ભરેલી સભામા પણ શ્રી જૈનશાસનનો પ્રભાવ જમાવી શકે

૭ આચાર્ય થનાર આત્મા અનાશસ્ય હોય, વસ્ત્ર-પાત્ર આહાર-વસતિ આદિના **અલોલુપી હોય**, લોલુપી ન હોય તોજ ત્યાગમાર્ગની છાપ પાડીને શ્રી જૈનશાસનની શોભા વધારી શકાય છે

૮ અવિકત્થન હોય, એટલે કે નિજ આને મિતભાષી હોય અર્થાત્ જરૂર વગરનું બોલે નહિ અને જેટલું બોલે તેટલું બોલનાર-સાંભળનારને કર્મનિર્જરાનું કારણ જ બને વીતરાગના સૂરિપુંગવો કડુભાષા કે કર્કશભાષા પણ ન બોલે પરંતુ મીઠી વાણી બોલે, હિતકારી વાણી બોલે

૯ **અમાયાવી હોય** વીતરાગના સૂરિપુંગવો કપટ વિનાનું બોલે, તથી સર્વત્ર વિશ્વાસપાત્ર જ હોય જૈન શાસનમાં જૈનશાસનની બહાર અને રાજા-મહારાજાઓમાં પણ સૂરિમહારાજ એમ વિશ્વાસપાત્ર હોય

૧૦ **સ્થિર પરિપાટી હોય** સૂત્રાર્થ તદુભયના ઘણા જ અભ્યસ્ત હોય, ભણેલું તદ્દન યાદ હોય, જ્યાં કાંઈ કામમાં આવે તેવું હોય માટે જ વ્યાખ્યાન સભામાં કે વાદમાં પ્રભાવ પાડી શકાય છે

૧૧ **ગ્રાહ્ય વાક્ય** પોતાના સાધુ-સાધ્વી વર્ગમાં અને શ્રમણવર્ગમાં આદેયવાક્ય હોય, અર્થાત્ અસ્ખલિત આજ્ઞા હોય, જેથી સૂરિમહારાજના વચનોથી શ્રી જૈન શાસનના ધાર્મિક કાર્યો પુષ્ટિ પામે અને મુનિની આરાધના સારી થાય

૧૨ **જિતપરિષદ** સૂરિમહારાજનો સભા ઉપર એકદમ પ્રભાવ પડી જાય તેથી રાજા અને વિદ્વાનોની સભામાં શોભા પામે, અને તેજ ધારાબદ્ધ વ્યાખ્યાન સંભળાવી શકે, પરંતુ રાજા-મહારાજા, પરદર્શની કે વિદ્વાનોને

દેખીને સૂરિમહારાજ આનંદી જાય નહિ તેથી ચેકમા તણાઇ, ભાગી જાય નહિ, જુઓ, આ પાંચમા આરામા કલિકાળમા પૂર્વના સૂરિમહારાજાઓનો ગણ મહારાજાઓ ઉપર પ્રભાવ ખુબજ પડતા હતો

આર્યસુહસ્તિ સૂરિમહારાજનો પ્રભાવ મહારાજા સંપ્રતિ ઉપર ખુબ પડતો હતો

કાલકાચાર્ય **આર્યખપુટાચાર્ય, પાદલિપ્તાચાર્ય, મલ્લવાદિસૂરિ, સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિ, બપભટ્ટીસૂરિ કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રસૂરિમહારાજ,** અને હિરસૂરિજી મહારાજ વિગેરે મહાપુરૂષોએ અનેક રાજાઓને અને રાજવર્ગીય મોટા માણસોને ધર્મ પમાડ્યાના દાખલા ઇતિહાસમા ઘણાજ જાણવા મળે છે ગ્રંથનુ પ્રમાણ વધી જવાના ભયથી અહી લખતા નથી

૧૩ **જિતનિદ્ર** આચાર્ય ભગવંતો બહુજ અલ્પ નિદ્રાવાળા હોય છે આચાર્ય મહારાજ દિવસે તો નજ ઉઘે, પરંતુ રાત્રીમા પણ બહુ થોડા ઉઘે, જુઓ, ૪૭ મી પાટે થયેલા શ્રીમાન્ **સોમપ્રભસૂરિમહારાજ** દરરોજ ચાર પહોર સાથે સ્વાધ્યાય કરતા હતા ગુરુ અપ્રમાદી હોયતો જ શિષ્યવર્ગ અપ્રમાદી રહીને આરાધના કરી શકે છે

૧૪ **માધ્યસ્થ્યવાળા** ગુરુમહારાજ બધાજ શિષ્યો ઉપર સમચિત્ત હોય, તેમજ ભક્તવર્ગ ઉપર પણ સમચિત્ત હોય

૧૫ દેશકાલ ભાવજ્ઞ આચાર્યમહારાજ ગમે તે દેશમા અને ગમે તે કાળના ત્યાના સ્વરૂપને તુરત સમજીને આ દેશમા અથવા આ કાળમા શાસનની પ્રભાવના કેવી રીતે થાય, તે તે બાબતને બરાબર જાણી શકે

૧૬ આસન્નલબ્ધ પ્રતિભ પ્રતિભાશાળી સૂરિ મહારાજને કોઇ પરવાદી તત્કાલ પ્રશ્ન પૂછીને પાછા પાડવા ઇચ્છા રાખે પરંતુ પ્રતિભાસંપન્ન આચાર્ય જરાપણ થોભાયા વિના યુક્તિયુક્ત જવાબ આપી વાદીને નિરુત્તર બનાવે છે

અહીં આવા દાખલા ઘણા બનેલા પૈકી એક-બે લખીએ છીએ

એક આચાર્ય મહારાજ પાસે એક વાદીએ આવીને પ્રશ્ન પૂછ્યો, હે જૈનાચાર્ય ! તમારા ભગવાન સર્વજ્ઞ હતા, તેમણે સર્વ પદાર્થ જાણ્યા છે, આવું તમારા શાસ્ત્રોમા લખ્યુ છે, તો પછી વિષ્ટાનો સ્વાદ કેવો હોય, જરા સમજાવો તો ખરા ?

આચાર્ય મહારાજ જણાવે છે કે, ભાઈ ! તમે તમારા શાસ્ત્રો તો જરૂર જાણ્યા હશે અને વિષ્ણુ ભગવાનના ૧૦ પૈકી ત્રીજો અવતાર ભુંડનો થયો તે પણ આપના ધ્યાન બહાર નહિ હશે. ભુંડને વિષ્ટા ઘણીજ પ્રિય હોય છે, માટે ત્યા વિષ્ણુભગવાનનેજ રૂબરૂ મળો અને પૂછો કે, વિષ્ટાનો સ્વાદ કેવો હોય છે ? બસ, વાદી મુક બનીને ચાલતોજ થયો

અન્યદા કોઈ જૈનાચાર્ય બહાર ભૂમિ પધારેલા હતા ત્યા પણ કોઈક વિદ્વાન આવી ગયો અને કાગડાને વિષ્ટા ફેરતો દેખી, જૈનધર્મની મશ્કરી કરતો બોલ્યો, હે જૈના ચાર્ય! આપ સર્વજ્ઞ પુત્ર કહેવાઓ છો, તો ભલા આ કાગડો વિષ્ટા શા માટે ફેંદી રહેલ છે? જરા જ્ઞાનથી સમજીને જવાબ આપો આચાર્ય કહે છે કે, 'ભાઈ! કાગડાએ એક વખત કોઈક જગ્યાએ પુરાણ વચાતા સાભળ્યુ, એમા એક શ્લોક એવો આવ્યો કે,

जले विष्णु स्थले विष्णु विष्णु पर्वतमस्तके
सर्वभूतगतो-विष्णु, स्तस्माद् विष्णुमय जगत् ॥

અર્થ જળમા વિષ્ણુ ભગવાન રહેલા છે, સ્થળમા વિષ્ણુ ભગવાન રહેલા છે, પર્વતની ટોચ ઉપર પણ વિષ્ણુ ભગવાન રહેલા છે, **પૃથ્વી-જલ-તેજ-વાયુ અને આકાશ** બધા ભૂતોની અદર વિષ્ણુ ભગવાન હોવાથી આખુ જગત વિષ્ણુ ભગવાનમય છે

તેથી ઉપરના શ્લોકનો અર્થ વિચારતા **વિષ્ણુમય જગત્** પ૦ આવ્યુ, ત્યા તેણે આ વિષ્ટા શોધવા માડી, કે ભલા અહી કઈ જગ્યાએ વિષ્ણુ ભગવાન બેઠા છે બસ, આવા તાત્કાલિક **શઠ પ્રતિ શાઠય કુર્યાત્** જેવા ન્યાયથી વાદિ હારીને ચાલ્યો ગયો માટે જ જૈનાચાર્ય **ગેબડ** જેવા ન હોવા જોઈએ, પરતુ **મહાપ્રતિભાસપન્ન** હોય, તેને જ સૂરિપદ મળી શકે

१७ **નાનાવિધદેશભાષાવિધિજ્ઞ** આચાર્યભગવંતો જુદા-જુદા દેશની ભાષાઓના પણ જાણકાર હોવા જોઈએ કે જેથી જુદા-જુદા દેશમાં જન્મેલા આત્માઓ મુનિમહારાજ દ્વારા શ્રી વીતરાગની વાણીના રહસ્યો સમજી શ્રી વીતરાગ શાસનના આરાધક બની શકે

૧૮ **જ્ઞાનાદિપંચાચારયુક્ત** આચાર્યભગવંતો ઘણાજ વિદ્વાન હોવા જોઈએ તેમની શ્રદ્ધા પણ ઘણીજ ઉચ્ચ કોટીની હોય દેવોના પણ મસ્તક ડોલાવે તેવું તે મહાપુરુષોનું ચારિત્ર હોય ઉગ્ર-અઠ્ઠમાદિ તપશ્ચર્યામાં તત્પર હોય ક્રિયા-અનુષ્ઠાનમાં અને શાસનના કાર્યમાં સિંહ જેવા શક્તિ સંપન્ન હોય તેવા આચારસંપન્ન પુરુષો જે હોય તે આચાર્ય પદવી પામી શકે છે અર્થાત્ જેનું સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર ખુબજ ઉચ્ચુ હોય તેજ મહા પુરુષ આચાર્ય થવાને લાયક ગણાય છે

૧૯ **સૂત્રાર્થતદુભયવિધિજ્ઞ** આચાર્યભગવંતો સૂત્રના, અર્થના અને તદુભયના રહસ્યને પામેલા હોય છે, તેથીજ ઉત્સર્ગ-અપવાદનો વિસ્તાર સારી રીતે સમજે અને શિષ્યોને સમજાવી શકે છે, અને પ્રસંગ આવે ત્યારે ઉત્સર્ગ અને અપવાદને, આરાધના અને શાસનની પ્રભાવના માટે ઉપયોગમાં લઈ શકે છે

૨૦ **હેતૂદાહરણનિમિત્તનયપ્રપંચજ્ઞ** આચાર્ય ભગવંતો હેતુ દૃષ્ટાન્ત નિમિત્તાદિકારણ અને નૈગમાદિ નયના વિસ્તારને સમજેલા હોય છે તેથીજ દેવબોધિ

જેવા દુર્ધરવાદીઓને હરાવીને શ્રી જૈનશાસનની પ્રભાવના કરી શકયા છે

૨૧ ગ્રાહણાકુશળ આચાર્ય ભગવન્તો વ્યાખ્યાન કરતી વખતે અનેક જાતિની યુક્તિઓ દ્વારા ચર્ચાતા વિષયોને ખુબજ મજબુત બનાવીને શિષ્યોને તથા શ્રોતાઓને સપૂર્ણ રીતે શાસ્ત્રના મર્મ ઠસાવીને પ્રતિબોધ પમાડી શકે છે, શ્રોતાઓને ધર્મમા સ્થિર કરી શકે છે

૨૨ સ્વસમય-પરસમયજ્ઞ આચાર્ય ભગવતો પોતાના એટલે શ્રી જૈનાગમના-પચાગીના પૂર્ણ જાણ બનીને પર શાસ્ત્રોના પણ પારને પામેલા હોય છે અને તેથીજ પોતાના સિદ્ધાતોનુ સ્થાપન કરવા પૂર્વક અન્યમતનુ ખડન કરી શ્રી જૈનશાસનની પૂર્ણતા સમજાવી શકે છે

૨૩ ગભીર શ્રી આચાર્યભગવન્તો મહા ગભીર હોય છે એટલે પોતાની વિદ્વત્તા વિગેરે શક્તિઓને અજબ રીતે પચાવી શકે છે શાસ્ત્રોના ઉંડા રહસ્યને જેમ પચાવવાની તાકાતવાળા હોય છે, તેમ જગતની અનેક પ્રકારની વાતો પણ પચાવવાની અને ગળી જવાની તાકાતવાળા હોય છે, કે જેના પ્રસગોથી પોતાને અને પરને કર્મના બધન થાય નહિ, સમુદ્રના જલનો પાર પામી શકાય, પરતુ આચાર્ય ભગવતોના ચિત્તનો પાર પામી શકાય નહિ.

૨૪ **ખેદઅજ્ઞ** તપસ્યા ખુબ કરે શીત અને તાપને સહન કરે, અને અનેક શિષ્યોને ગત અને દિવસ વાચના આપે, પણ જરાપણ કટાળે નહિ, વ્યાકરણ, કાવ્ય, ન્યાય પ્રકરણ, આગમ વિગેરેના કઠીણ અર્થ પુછવા આવે તો પણ પોતે છઠ અઠમાદિ તપસ્યાવાળા હોય છતા સવિશાત સમાધાનો આપે

૨૫ **દીપ્તિમાન** એટલે **પરાધૃષ્ય** ભગવાન વીત રાગના સૂરિપુગવોની દરેક મનુષ્યો ઉપર પ્રભા પડી જતી હોવાથી પરવાદીઓથી અધૃષ્ય હોય છે, પરવાદીઓના ગાજ્યા જતા નથી જેમ હેમચદ્રસૂરિ મહારાજને પાટણમાથી કાઢવા દેવબોધિ પડિતે પોતાની મલી શક્તિઓ અજમાવી જોઈ, પરતુ છેવટે રાત લેઈ પાતાને નાસી જવુ પડયુ

૨૬ **શીવ** ભગવાન વીતરાગના સૂરિપુરદરો કલ્યાણ અને મગલના ધામ હોવાથી આશ્રિતોને આ સસારના મગલિકો આપાવી પ્રાન્તે મોક્ષ અપાવનારા થાય છે

૨ **સૌમ્ય** આચાર્યભગવતો બાહ્ય અભ્યતર સૌમ્ય હોય છે આકૃતિ પણ ચન્દ્ર જેવી શાન્ત હોય છે, અભ્યન્તર પણ ચદ્ર જેવા શાન્ત સ્વભાવવાળા હોય છે

શાસ્ત્રકાર મહારાજ ઉપસહાર કરતા જણાવે છે કે, સૂરિ મહારાજાઓના ગુણો કહેતા પાર આવે તેમ નથી એટલે **ગુણમયક્ષ કલિઓ** તમામ સદ્ગુણોથી આચાર્યભગવત વિભૂષિત હોય છે

મહા મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજય ગણિવર પણ ફરમાવે છે કે-

અત્થમિયે જિન સુરજ કેવલચદે જે જગ દીવો
ભુવન પદારથ પ્રકટનપટુ તે, આચારજ ચિર જીવોરે
ભવિકા સિદ્ધચક્ર પદ વદો

અર્થ શ્રી જિનેશ્વર દેવરૂપ સૂર્ય અને કેવળજ્ઞાન રૂપચંદ્ર અસ્ત થયે છતે જગતના પદાર્થોને પ્રકાશનામા દીપક સમાન આચાર્યભગવાન ચિર જીવો-સદાકાળ જીવતા રહો.

વલી પણ ત્યાજ એ મહાપુરુષ સૂરિપુરંદરોના ગુણોનુ વર્ણન કરતા જણાવે છે કે-

પચ આચાર જે સુધાપાલે, મારગ ભાખે સાચો,
તે આચારજ નમિએ તેહસુ પ્રેમ કરીને,જાચોરેભવિકા.
વર છત્રીશ ગુણે કરી સોહે, યુગપ્રધાન જન મોહે,
જગ બોહે ન રહે ક્ષણ કોહે, સૂરિ નમુ તે જોહેરે
નિત્ય અપ્રમત્ત ધર્મ ઉવએસે, નહિ વિકથા ન કષાય,
જેહને તે આચારજ નમિયે,અકલુષ અમલ અમાયરે
જે દિયે સારણ, વારણ, ચોયણ, પડીચોયણ
વલી જનને, પટધારી ગચ્છથભ આચારજ,
તે માન્યા મુનિ મનને રે ભવિકા. સિદ્ધચક્ર પદ વદો

અર્થ-જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપાચાર, વીર્યાચાર આ પાચે આચારોને એકદમ નિર્મલ શુદ્ધ પાલે,

તેનોજ ઉપદેશ આપે, તન્મય ભાવમા વર્તે અને ભગવાન વીત રાગનો માર્ગ શુદ્ધ બતાવે જ પણ છુપાવે નહિ ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણાથી ખુબજ ડરતા રહે

૧૨–શ્રેષ્ટ એવી છત્રીસ-છત્રીસીઓ એટલે ૧૨૯૬ ગુણે કરીને શોભે છે, અને જેમનુ પુણ્યબલ એટલુ બધુ હોય છે કે, તે કાલના મનુષ્ય માત્રમા તેમનીજ પ્રધાનતા જણા વાથી જગતના મનુષ્ય માત્ર તેમના ચારિત્રગુણોમા મોહ પામે છે, અર્થાત્ ખુબજ આકર્ષાય છે વલી જગતના પ્રાણીને પ્રતિબોધ કરે છે, વળી કદાચ ક્રોધાદિના કારણો ઉપસ્થિત થવા છતા શ્રી જૈનશાસનના સેનાધિપતિ આચાર્ય ભગવાન ક્ષણવાર પણ ક્રોધાવેશ લાવતા નથી

સર્વકાલ અપ્રમત્તદશામા રહેતા હોવાથી સ્ત્રીકથા, ભક્ત કથા, દેશકથા અને રાજકથારૂપ વિકથા અને કષાયો તો તેમની પાસે આવતાજ નથી વળી આચાર્ય ભગવાન સદા કાળ અકલુષ=એટલે આર્ત કે રૌદ્રધ્યાનથી રહિત હોવાથી અને કપટ વગરના હોવાથી, સરલસ્વભાવી હોવાથી, એકદમ નિર્મલ હોય છે

જેઓ–આચાર્ય ભગવતો રાજા મહારાજાની પેઠે પટધારી અને ગચ્છના સ્થભ જેવા હોવાથી સદાકાળ પોતાના મુનિગણને **સારણા, વારણા, ચોયણા** અને **પડિચોયણા** આપ્યાજ કરે છે, કારણ કે પોતાના ગચ્છમા સારણાદિ નહિ આપનારાને ફોકટ સૂરિમહારાજ બનીને ફરનારાઓને શાસ્ત્રોમા કેવા કહ્યા છે? તે જુઓ—

जीहाअेवि लिहंतो, न भद्दओ जत्थ सारणा नत्थि
दंडेणवि ताडंतो स भद्दओ सारणा जत्थ ॥ १ ॥
जह सीसाइ निकितइ कोइ सरणागयाण जंतूण ।
तह गच्छमसारंतो गुरु वि सुत्ते जओ भणिअ ॥२॥
जहिं नत्थि सारण वारणा य चोयणपडिचोयणा य गच्छम्मि
सो अगच्छो गच्छो स जमकामीहिं मोत्तव्वो ॥ ३ ॥

"गच्छं तु उवेहंतो कुव्वइ दीहभवं विहीए उ ।
पालंतो पुण सिज्झइ तइयभवे भगवइ सिद्ध ॥

અર્થ–જે ગુરુ મહારાજ પોતાના શિષ્યવર્ગને સારણા, વારણા, ચોયણા, પડિચોયણા આપવામા સમજ્યા નથી, તેના ગુરુ મહારાજ ખોળામા બેસારીને ચાટતા હોય તો પણ ત શિષ્યોના શત્રુ તુ યજ છે, પરંતુ જે ગુરુ–મહારાજ સારણાદિ આપવા સારૂ સારણાદિના પાલન માટે શિષ્યવર્ગને દંડ વડે તાડન કરતા હોય તેવા ગુરુદેવ શિષ્ય વર્ગના પરમઉપકારી છે

જેમ શરણે આવેલાના અથવા ખોળામા માથુ મુકીને સુઈ ગએલા માણસોના માથા કાપનાર જેટલો અધમ આત્મા છે, તેજ પ્રમાણે પોતાના ગચ્છને સારણા વારણાદિ નહિ આપતા ગુરુ મહારાજ પણ તેવાજ અધમ કોટીના જાણવા આ પ્રમાણે જૈનાગમમા કહેલુ છે

જે ગચ્છમા (આચાર્યના સમુદાયમા) સારણા, વારણા, ચોયણા, પડિચોયણા છે જ નહિ, તે ગચ્છ વાસ્તવિક

ગચ્છજ નથી અને મ જમના ખપી જીનોએ તેવા ગચ્છનો ત્યાગ કરવો જોઇએ

જે આચાર્ય મહારાજ ગચ્છની ઉપે ા કરીને **સારણા વારણા, ચોયણા અને પડિચોયણા** કરી શકતા નથી તેમનો સમાર વધી જાય છે પરતુ જે સૂરિ મહારાજ વિધિ-પૂર્વક ગચ્છની સભાળ રાખે છે, અવિચ્છિન્ન વાચણાદિ આપે છે, તેવા મહાપુરૂષો ત્રીજા ભવમા મોક્ષગામી બને છે એમ **ભગવતી સૂત્રમા પાઠ છે**

એટલે સૂરિમહારાજો થએલા કે થવાને યોગ્ય તેજ હોઇ શકે છે, કે જેમના બાહ્ય ગુણો જગતને મોક્ષમાર્ગ ની આરાધનામા આકર્ષક બને છે અને જેમના અભ્યતર ગુણો, આત્માને શીઘ્ર મોક્ષમા પહોચાડે છે પ્રાયેણ ગીતાર્થ ભાવાચાર્ય સૂરિમહારાજાઓ ત્રીજા ભવ કે છેવટ છ-સાત ભવે જરૂર મોક્ષગામી હોય છે

શ્રી વીતરાગ શાસનના સૂરિમહારાજાઓ-વ્યાકરણ, સાહિત્ય, ન્યાય, અલ કાર, જ્યોતિષ, ઇતિહાસ, ભૂગોલ, ખગોલ ભણવા સાથે પ્રકરણો અને સર્વાંગ જૈનાગમોના અભ્યાસમા સ પૂર્ણ નિષ્ણાત બનેલા હોય છે અને સાથેસાથ ઇતર દર્શનોનો પણ ઉડો અભ્યાસ કરી વ્યાખ્યાનાદિમા અતિ કુશલ બનેલા હોય છે

પ્રશ્ન શાસ્ત્રોમા જે રીતિએ આચાર્યોના ગુણોનુ વર્ણન બતાવ્યુ છે, શુ સર્વત્ર તે મુજબ સાચવણુ રખાઇ હશે ખરી ?

ઉત્તર — ગણધર ભગવાન શ્રી પૂર્વપુરુષોએ જેમ પોતાના ગુણનો ન ... યથાર્થ ... તેજ પ્રમાણે પોતાના ઉત્તરાધિકારી બનાવવામાં સાવધાનતા પણ રાખી છે. શાસનમાં પણ મહા ન ... તેની લગામ પણ રાખી નાખી છે. જુઓ નીચેનો શ્લોક

" गूरा गणहरसद्दो गोयमाइहिं धीरपुरिसेहिं ।
जो तं ठवेइ अपत्ते, जाणंतो सो महापावो

અર્થ — આ શ્લોક આચાર્ય વિગેરે પદવીઓ આપવાની સાવધાનતાના સૂચક છે અને એથી ગણધર શબ્દના ઉપલક્ષણથી ગણધર, ગણી, વાચક, સૂરિ, ક્ષમાશ્રમણ, દિવાકર વિગેરે શબ્દો આચાર્યપદના પ્રાય પર્યાયવાચક શબ્દો જાણવા જેમકે ધર્મદાસગણી, સંઘદાસગણી, ઉમાસ્વાતિવાચક, જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણ સિદ્ધસેન દિવાકર, ઇંદ્રભૂતિ ગણધર, વિગેરે શબ્દો આચાર્ય ભગવંતોને અપાયા છે તેથી પૂજ્ય પુરુષો ફરમાવે છે, કે — ગૌતમાદિ ધીર પુરુષોએ જે ગણધર [સૂરિ આચાર્ય વિગેરે] શબ્દ ધારણ કર્યો છે, શબ્દને યથાર્થ શોભાવ્યો છે આવો મહાપવિત્ર શબ્દ કોઈ પણ આચાર્ય પોતાના કે પરના કુપાત્ર શિષ્યને અર્પણ કરે, પોતાના કે પરના શિષ્યના દોષો જાણતા છતા કુશિષ્યોને સૂરિ વિગેરે પદવીઓ આપી દે તો ખરેખર તે ગુરુ પોતેપણ મહાપાપી ગણાય છે

વાચક શ્રોતાઓ સમજી ગયા છે કે — શ્રી જૈન ... આ ઉપરના ... આગમ થયો છે

આપવામા ઘણીજ સાવધાનતા રાખીને ગુણીની પરીક્ષા કરી પદવી પ્રદાનો થયા છે, અને પ વીના લોલુપી અયોગ્ય આત્માઓને પદવી નહિ આપવાના બનાવો પણ બાધાયા છ

કસોટીનો ઓ પ્રથમ બનાવ

પાચમા ગણધર સુધર્માસ્વામી મ રાજના પટ્ટધર છે ના કેવની ભગવાન જબૂસ્વામિ મહારાજ થયા, તેમના પટ્ટધર પ્રભવસ્વામિ મહારાજ થયા તેઓ ભગવાન સ પૂર્ણ ચાદ પૂર્વધર હતા તેઓ ચોથા આરાની લગોલગ હતા તેમણે પોતાની પછી આખા સમુદાયની જવાબદારી સાચવે તેવા પટ્ટધરની શોધ કરવા પોતાના પૂર્વના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો પરતુ આખા સમુદાયમા એક પણ સાધુ પટ્ટધર થવાને યોગ્ય જણાયા નહિ

આહી સમજવા જેવી એક બાબત એ પણ છે, કે શ્રીમાન્ પ્રભવસ્વામીના વખતમા મતમતાતર કે ગચ્છ ગચ્છાતરો હતાજ નહિ તેથી તમામ મુનિરાજો એક આચાર્ય ભગવાનની છત્રછાયામા હતા વળી સાધુઓ પણ લાખોની સ ખ્યામા હતા, વળી પૂર્વજ્ઞાનના અભ્યાસી પણ ઘણા હતા છતા પટ્ટધર થવાને યોગ્ય મહાત્મા દેખાયા નહિ એ પણ એક ઘણીજ સમજવા યોગ્ય બાબત છે

પ્રશ્ન ભગવાન મહાવીરદેવના સાધુઓ ફક્ત ૧૪ હજાર બતાવ્યા છે, તો પછી મહાવીર ભગવાનના વખત

ના અત્યાર વધારે એટલે લાખોની સખ્યામા સાધુઓ હતા આ વાત કેવી રીતે સાચી મનાય ?

ઉત્તર ભગવાન મહાવીરદેવના સમયમા સાધુઓ ૧૪ હજારજ ન હતા, પરંતુ ફક્ત મહાવીરદેવના ખુદના શિષ્યો ૧૪ હજાર હતા પરંતુ શિષ્ય પણ લાખોની સખ્યામા હતી, જુઓ, ઋષભદેવસ્વામીના શિષ્યો ૮૪ હજારજ હતા, પરંતુ શિષ્યપરંપરા ક્રોડોની હતી તેમ મહી એકલા ૧૧ ગણધરોએ દીક્ષા લીધી ત્યારે તેમની સાથે ૪૪૦૦ શિષ્યો હતા, તે ગણધરોના શિષ્યોમા ગણાયા છે, ભગવાનના શિષ્યો ૧૧ ગણધરોજ ગણેલા છે, તે પ્રમાણે એકલા ગૌતમસ્વામીના ૫૦ હજાર શિષ્યો બતાવ્યા છે, તેજ પ્રમાણે નદિષેણ નામના શ્રેણિકના પુત્ર અને ભગવાન મહાવીરદેવના શિષ્ય હતા, જે દીક્ષા મૂકી ૧૨ વર્ષ વેશ્યાના ઘેર રહેલા હતા, તેમના પણ ઘણા શિષ્યો થયા છે, એટલે ભગવાનના ૧૪ હજાર શિષ્યોના શિષ્યો અને તેમના શિષ્યોની સખ્યા બે-ત્રણ-ચાર લાખ થાય તે યુક્તિથી ઘટી શકે તવુ છે

પ્રશ્ન શુ ચોથા આરા જેવા તે કાલમા એટલા બધા મોટા સમુદાયમા એવા ગુણી ગુરૂઓના મહેવાનમા અને પૂર્વના અભ્યાસ કાલમા કોઈ આત્મા સુપાત્ર નહિ જ હોય ?

ઉત્તર સુપાત્ર લગભગ બધા જ હોય થોડાજ ભવોમા મોક્ષમા જવાની લાયકાતવાળા પણ હોય, છતા

આચાર્યપદની જોખમદારી લેવી કે આપવી એ વળી જુદીજ વાત છે જેમ ભગવાન જિનેશ્વરદેવના હજારો સાધુઓ શિષ્યો હોય છે, તેમા કેટલાક તેજ ભવમા મોક્ષમા જનાર પણ હોય, છતા ગણધરપદવી તો ગણ્યા-ગાંઠયા મહાપુરૂષોને જ અપાય છે વળી નગરમા કે દેશમા લાખો મનુષ્યોની કે ક્રોડો મનુષ્યોની વસતિ હોવા છતા પ્રધાન થવાની યોગ્યતા કોઈક મનુષ્યમા જ હોય છે

તેમ આત્માઓમા આરાધક ગુણો ઘણા હોવા સાથે સજ્જનતા પણ ખુબજ હોય તો પણ આચાર્ય પદવીની યોગ્યતા એ એક જુદીજ વસ્તુ છે જેમ રાજા થવુ તે મોટી જોખમદારી છે, તેના કરતા હજારો ગુણી જોખમદારી આચાર્યપદવી લેવામા અને આપવામા સમાયેલી છે

હવે પ્રભવસ્વામી મહારાજે સાધુ સમુદાયને જ્ઞાનથી તપાસ્યા પછી શ્રાવકસંઘમા ઉપયોગ મુકયો, શ્રાવકો તો તે વખતે ક્રોડોની સંખ્યામા હતા ધર્મના ઘણા અભ્યાસી હતા, ભવભીરૂ અને આરાધક પણ હતા, છતા પ્રભવસ્વામી મહારાજને પોતાના પટ્ટધર થવા યોગ્ય કોઈપણ જણાયા નહિ, ત્યારે ઇતર દર્શનમા ઉપયોગ મુકયો, અને રાજગૃહ નગરમા વસતા શય્યભવભટ્ટને સંપૂર્ણ યોગ્ય જોયા

શય્યંભવ બ્રાહ્મણ હતા ચૌદવિદ્યાના પારગામી હતા, જૈન દર્શનના સંપૂર્ણ પ્રતિપક્ષી હતા, છતા પરમાર્થદર્શી જરૂર હતા એટલે ગુરુ મહારાજાએ મોકલેલા બે મુનિ

ગજ્જેના પરમાર્થપૂર્ણ વાકયો સાભળીને વિચાર કર્યો, અને તુર્તજ પરમાર્થ સમજાઇ ગયુ અને સત્સ્વનો ત્યાગ કરીને ગુરૂ પાસે આવ્યા ભગવાન પ્રભવસ્વામીજી તો જ્ઞાની જ હતા તેમણે તો જ્ઞાનથી પરીક્ષા કરી લીધી હતી એટલે તત્કાળ દીક્ષા આપી શાસ્ત્રો ભણાવી, ચૌદ પૂર્વધર થયા પછી આચાર્યપદવી આપી, યુગપ્રધાનપદ આપ્યુ પરિવારની ભલામણ આપી, ગુરુ અનશન કરી, સ્વર્ગવાસી થયા

અહીં વાચકવર્ગ સમજી શકે તેવુ છેકે શ્રી જૈન શાસનમા પદને કેટલી મહત્તા છે આવા પદ માટે થોડી પણ છુટછાટ નથી, તેમ પક્ષપાત વિના ગુણાનુરાગ પણ અજબ દેખાય છે છે કયાય શિષ્યમોહ ? છે કયાય પક્ષમોહ ? શિષ્યવર્ગમા પણ અભિમાન, અમર્ષ કે ઈર્ષ્યાભાવને કાઇ સ્થાન છે? નથીજ જ્યા એકલો ગુણાનુરાગ ભર્યો હોય, ત્યા અભિમાન, દર્ષ્યા વિગેરે પાપો હોય જ શા માટે ?

ચાલીશ-પચાસ, સાઠ઼ વર્ષોના જુના દીક્ષિતોએ પણ નવીન દીક્ષિત શય્યભવને વડીલ બનાવવા આનદપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો, બધા પુણ્યવાન આત્માઓ હતા, તેથી ગુણને અને ગુરુને આધીન હતા જેઓને ગુણાનુરાગ હોય તેમને ગુરુ ઉપર રાગ હોય જ, ગુરુ ઉપર રાગ હોય તેમને ગુરુવચન ઉપર પણ જરૂર રાગ હોય

પ્રશ્ન ગુણાનુરાગ હોય અને ગુરુ ઉપર રાગ ન હોય, એમ ન બની શકે ?

ઉત્તર બન્નેજ નહિ કારણકે ગુણાનુરાગી શિષ્ય ગુણવાન ગુરુનો રાગી ન હોય એ બનેજ નહિ જેને ગુરુ ઉપર પ્રેમ ન હોય અને પોતાને ગુણાનુરાગી માને તે મસ્તક વિનાના શરીર જેવી વાત છે

પ્રશ્ન ગુણાનુરાગી હોય ગુરુની સેવા-ભક્તિ કરે પણ ગુરુના વચન ન માને તો તને આરાધના ગણી કે નહિ?

ઉત્તર સેવાભક્તિને આરાધના કહીજ નથી, પરન્તુ વચનના આદરનેજ આરાધના કહી છે વચનનો આદર આવ્યા પછી કરેલી સેવાભક્તિ આરાધના ગણાય છે

શાસ્ત્રોમા કહ્યુ છે કે—

" आणाए तवो आणाए संजमो तहय दाणमाणाए ।
आणारहिओ धम्मो पलालपुञ्जं च पडिहाइ " ॥ १ ॥

અર્થ આજ્ઞાપૂર્વકજ તપ કરાય છે, તેજ પ્રમાણે સંજમ અને દાનાદિ બધુજ આજ્ઞાપૂર્વક કરવુ તેજ આત્માને હિતકર છે, આજ્ઞા વગરનો ધર્મ તે ઘાસના પુળા જેવો જ કહેલ છે, વળી કહ્યુ છે કે,

प्रायश्चित्त गुरूणां हि वचांसि निसिरस्नसा ।
नातिक्रान्त गुरूणा हि, क्रिया कापि फलेग्रही ॥१॥

અર્થ ગુરુમહારાજના વચનો બધા પાપોનુ પ્રાયશ્ચિત છે ગુરુના વાક્યોનુ ઉલ્લઘન કરનાર ગમે તેટલા તપ અને ક્રિયા કરતો હોય તો પણ કશુ ફલ મેળવતો નથી

આથી એ નક્કી થાય છે કે, શ્રી જૈનશાસનમાં ગુરુમહારાજની આજ્ઞા એ જ ધર્મ છે, માટે ગુરુ એવા હોવા જોઈએ, કે સમગ્ર પરિવાર ઉપર પોતાની સંપૂર્ણ આજ્ઞા પળાવી શકે.

ત્રીજી ઘટના વરાહમિહિરની

આ વરાહમિહિર, ભદ્રબાહુસ્વામી મહારાજનો સગા ભાઈ હતો. બીજા ઉત્તમ શિષ્યોની આચાર્યપદવી થવાની હતી ત્યારે વરાહને પણ આચાર્ય થવા ભાવ હતા પરંતુ જ્ઞાની ગુરુને તે તેમ થવા અયોગ્ય જણાવાથી તેને ગુરુજીએ આચાર્યપદવી ન આપી. આચાર્યપદ લેવા માટે વરાહમિહિરે ઘણા ધમપછાડા કર્યા. છેવટે દીક્ષા મૂકીને જ્યોતિષીની વૃત્તિ થયો. આ પણ શ્રી જૈનશાસનની અને ભદ્રબાહુસ્વામીની ઘણી જ નિંદા કરી છેવટે જૈનધર્મ ઉપરના દ્વેષપૂર્વક મરીને વ્યંતર દેવ થયો અને શ્રી જૈનસંઘ ઉપર ઘણો જ ક્રોધાયમાન થઈ મરકીનો રોગ મૂક્યો, જેના પરિણામે ઘણા માણસો મરણ પામ્યા. તેથી ભદ્રબાહુસ્વામી મહારાજને જાણ થતાં ગુરુએ ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્ર બનાવીને મરકીનો રોગ બંધ કરી શ્રી સંઘને આપત્તિમુક્ત કર્યો. અહીં આપણે સમજવાની બીના એ છે કે, વગરના બધા જ વાળા ગુરુદેવે જ્ઞાનથી જોનારા દુર્જનં પ્રથમં વંદે એ ન્યાયથી પણ વરાહમિહિરને સૂરિપદ ન આપ્યું. વરાહમિહિરને સૂરિપદ ન આપવાથી થએલા નુકશાનને પણ જતું કરાયું,

અને આના કરતા પણ કુપાત્રને સૂરિપદ આપવુ વધારે અનર્થનુ કારણ છે, એમ નક્કી થયુ

ત્રીજી ઘટના સ્થૂલભદ્ર મહારાજને પૂર્વજ્ઞાન ન અપાયુ તે છે

શ્રી સ્થુલભદ્રસૂરિ મહારાજ જૈનશાસનમા મહાબ્રહ્મચારી તરીકે ખુબજ ગવાયા છે આ મહાપુરૂષ માટે જૈન-શાસનમા ઘણુજ સન્માન છે શ્રી જૈનશાસનમા જિનેશ્વર દેવો અને ગણધરોથી યાવત્ આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો અને સાધુ સાધ્વીજીઓ બધાજ સયમીદશામા ત્રિકરણ બ્રહ્મચારીજ હોય છે તેજ તેમનુ ચારિત્ર પવિત્ર લેખાય છે, છતા સ્થુલભદ્રસ્વામીજી મહાબ્રહ્મચારી ગણાયા છે, કારણ કે સાધુ થયા પછી બ્રહ્મચર્યથી પતન થવાના કારણભૂત વેશ્યાના ઘરમા ચોમાસુ રહ્યા, ત્યા એકાતવાસ હતો, ચિત્રશાળા હતી, ષટરસ ભોજન હતા, જુવાની હતી, પરસ્પરનો પ્રેમ હતો, ચોમાસાનો કાળ હતો, છતા સ્થુલભદ્ર મહારાજ મનથી પણ ખરડાયા નહિ

આ મહાપુરૂષ આચાર્યભગવાન ભદ્રબાહુસ્વામી મહારાજ પાસે પૂર્વનો અભ્યાસ કરતા હતા, ૧૦ પૂર્વ અર્થ સહિત પૂરા થવાની તૈયારી હતી એકના દિવસના ભાગમા સ્થુલભદ્ર મહારાજ ગુરુ મહારાજથી થોડા દૂર પ્રદેશમા સૂત્રપાઠ ગોખતા બેઠેલા હતા, તેનામા સ્થુલભદ્ર મહારાજની સાધ્વી થયેલી સાત બેનો યક્ષા યક્ષદિન્ના વિગેરે ભદ્રબાહુસ્વામીને

વંદન કરવા આવ્યા, ગુરૂને વાંદીને સ્થુલભદ્ર મહારાજને વંદન કરવાની ઇચ્છા જણાવી, ગુરુ મહારાજે સ્થાન બતાવ્યું, સાધ્વીજીઓ ત્યાં ગયા પરંતુ પોતાની બહેન સાધ્વીજીઓને આવતા દેખીને સ્થુલભદ્ર મુનિરાજે કુતુહલ દેખાડવા વિચાર કરીને, પોતાનું વિદ્યાથી રૂપ ફેરવી સિંહનું રૂપ બનાવ્યું, ભગિની સાધ્વીજીઓએ જોયું ત્યાં ભાઈ મુનિ દેખાયા નહિ, પણ સિંહ નજરે પડયો, અને ભય પામીને ભાગી આવ્યા, ગુરુ મહારાજાએ ભય પામવાનો પરમાર્થ પૂછયો

સાધ્વીજી કહે છે મહારાજજી ! આપે બતાવેલા સ્થાને અમે ગયા પરંતુ સ્થુલભદ્રમુનિ મહારાજ ત્યાં નથી, પરંતુ મહા વિકરાળ એક સિંહ બેઠો છે સ્થુલભદ્ર મહારાજનું શું થયું ? આપ જલદી તપાસ કરાવો ભદ્રબાહુસ્વામી મહારાજાએ જ્ઞાનથી સ્થુલભદ્રમુનિની કુતુહલપ્રિયતા જાણી લીધી, અને સાધ્વીજીને ફેર ત્યાં જવા આજ્ઞા આપી સાધ્વીજીઓ ત્યાં ગયા, વંદન કરી પોતાના સ્થાને ગયા

થોડા સમય પછી મુનિમહારાજ સ્થુલભદ્રજી ગુરુમહારાજ પાસે પૂર્વનો પાઠ લેવા આવ્યા, ગુરુમહારાજ કહે છે કે, તમો હવે શ્રુત પચાવવાને યોગ્ય નથી સ્થુલભદ્રમુનિ તો આભાજ બની ગયા અને પૂછવા લાગ્યા, કેમ બાપજી ? ગુરુમહારાજ ફરમાવે છે કે, ભાઇ ! તમને શ્રુતજ્ઞાનનું અજીર્ણ થયું છે, તેજ અજીર્ણની ઉન્નતી રૂપ આ સિંહનું રૂપ લેવું પડયું છે સ્થુલભદ્ર મહારાજ કહે છે, પ્રભુ ! આ તો મે જરા કરી હતી ગુરુ મહારાજ કહે છે, ભાઇ ! પૂર્વનું જ્ઞાન

ગભીરતા વગ ના જીવો જીરવી શકે નહિ, અને હવે પછીના પૂર્વો, અનેક વિદ્યાઓ ઔષધિઓ અને કલ્પોથી ભરેલા છે અને તે તમને પાચન થવા અશકય જ છે, માટે આપવા ઇચ્છા નથી

ઉપર મુજબના ગુરૂના વાક્યો અને વિચારો જાણી સ્થૂલ ભદ્ર મહામુનિરાજને ઘણુ દુ ખ લાગ્યુ અને પોતે કરેલી ભૂલની ક્ષમા માગી, આલોચના પણ માગી, પરતુ ગુરૂમહારાજાએ પાઠ આપવા નકારજ સભળાવ્યો આ બાબતની શ્રી સઘને ખબર પડી ગઇ, સઘ એકઠો થઇ ગુરૂજી પાસે આવ્યો, અને નમ્રતાપૂર્વક ઘણી હકિકત કરી જણાવ્યુ, કે પ્રભો! સ્થુલભદ્ર મહારાજ જેવા મહાગુણી શિષ્યને આપ જો અયોગ્ય માનશો, તો આ સાધુ સમાજમા બીજા એવા યોગ્ય સાધુ મળવા અસભવજ છે, માટે કૃપા કરી સ્થુલભદ્ર મુનિને વાચના આપવા અનુગ્રહ કરો

સઘના અત્યાગ્રહથી ભદ્રબાહુસ્વામી મહારાજે પાછલા ચાર પૂર્વ સૂત્રમાત્ર ભણાવવા હા કહી પરતુ અર્થ નહિ વળી હવે પછી–૧૧–૧૨–૧૩–૧૪મુ આ ચાર પૂર્વ મૂલ પણ કોઇને ન ભણાવવા ભલામણ કરી અને તે પછી એટલે સ્થુલ ભદ્રસ્વામી સુધી ૧૦ પૂર્વ અર્થ સહિત અને ચાર પૂર્વ સ્થુલભદ્રસ્વામીને સૂત્ર માત્ર ના, પણ ત્યારપછી શ્રી પરપરામા વયરસ્વામી સુધી ૧૦ પૂર્વ અર્થ સાથે રહ્યા અને આ યક્ષદિન્નસૂરિ મહારાજથી દશ પૂર્વમા પણ ઓછાશની શરૂઆત થઇ

આપણે અહીં સમજી શકીએ એવુ છે કે સ્થુલભદ્ર સ્વામી મહારાજ એક મહાન વ્યક્તિ હતા. તેમના માટે શ્રી જૈનશાસનમા એવો ઘોષ છે કે ૮૪ ચોવીસી સુધી આવા બ્રહ્મચારી પુરુષ થશે નહિ, છતા આવા મહાન્ વ્યક્તિને પણ ગુરુ મહારાજે અયોગ્ય માની દેખી ચાર પૂર્વની અર્થ વાચના ન આપી, આથી એમજ સિદ્ધ થયુ છે કે, શ્રી જૈનશાસનને દોષો મુખ્ય માનતા નથી, અને ગુણોનો પુરુષ આદર છે

કસોટીનો ચોથો દાખલો

ભગવાન **વયરસ્વામી** આચાર્યની પાસે પૂર્વનો અભ્યાસ કરનાર અને **તોસલિપુત્ર** આચાર્યના શિષ્ય **આર્યરક્ષિતસૂરિ** મહારાજ **સાડાનવ પૂર્વ** સુધીના પૂર્વશ્રુતપાઠી હતા, મહાગુણી હતા, તેમનો શિષ્યસમુદાય ઘણો હતો દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર, વિન્ધ્યમુનિ, ગોષ્ઠામાહિલ અને ફલ્ગુરક્ષિત વિગેરે કેટલાક સાધુઓ ઘણા વિદ્વાન પણ હતા આ આર્યરક્ષિતસૂરિ મહારાજ તે જ છે કે, જેમને શક્રેન્દ્ર નિગોદનુ સ્વરૂપ પૂછવા આવ્યા હતા

તેમના બધા શિષ્યોમા પણ શિષ્યો **દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર, ગોષ્ઠામાહિલ** અને **ફલ્ગુરક્ષિત** મોખરે હતા તેમના મોસાળપક્ષનો ગોષ્ઠામાહિલને પટ્ટધર બનાવવા આગ્રહ હતો તેમના કુટુબીજનોનો ફલ્ગુરક્ષિતને આચાર્ય બનાવવા આગ્રહ હતો, કારણકે તે તેમના સગા ભાઇ અને

પ્રથમ શિ ય હતા, છતા ગુરૂ મહારાજ આર્યરક્ષિતસૂરિવરે ગુણી આત્મા દુર્બલિકા પુ પમિત્રનેજ પોતાના પટ્ટધર બનાવ્યા હતા

સૂરિમહારાજના અનસાન પછી ગોષ્ટામાહિલે ઘણી જ ધમચકડી મચાવી હતી સમુદાયને ભભેરીને પક્ષો પાડવાની બની તેટલી તરકીબો કરી જોઇ, છેવટે સૂત્ર-વિપરીત પ્રરૂપણા કરીને શાસનના વિરોધી થઇને અનેકને માર્ગથી પતિત બનાવ્યા

અહીં સમજવા યોગ્ય એ છે કે, આર્યરક્ષિતસૂરિ મહારાજા કુટુબના મોહમા ન તણાતા અને પોતાના સગામામા ગોષ્ટા માહિલ અને સગા ભાઈ ફ ગુરક્ષિતને આચાર્યપદવી ન આપતા યોગ્ય આત્મા દુર્બલિકા પુ પમિત્રનેજ પોતાના પટ્ટધર બનાવી સમગ્ર સમુદાયની લગામ તેમના હાથમા આપી હતી

કનોતનો પાચમો પ્રસ ગ

અને આચાર્ય ભગવાન

પ્રદ્યોતનસૂરિ મહારાજ

ભગવાન સુધર્માસ્વામી મહારાજની પાટપરપરાએ ૧૮મા પટ્ટધર શ્રીમાન્ પ્રદ્યોતનસૂરિ મહારાજ થયા તેમણે પોતાની વૃધ્ધાવસ્થામા પોતાના ઉત્તરાધિકારી બનાવવા પોતના સમગ્ર શિષ્યપરિવારમા માનદેવ નામના મુનિ-

પ્રવરને લાયક આત્મા માની આચાર્યપદવી આપવા વિચાર કર્યો હતો

આ મહાપુરુષને શિષ્ય પરિવાર ઘણો હતો, વિદ્વાનો પણ ઘણા હતા, ચારિત્ર પાળવામા ચોથા આરાનુ ધ્યાન ખેચે તવા હતા, છતા હજારો મહામુનિવરોમા પટ્ટધરની પસદગી એકનીજ થઇ, અને શ્રી સઘને વાત જણાવી શુભ તિથિ, વાર, નક્ષત્ર, કરણ અને ચદ્ર યોગ વિશિષ્ટતાપૂર્ણ દિનસે પદવીપ્રદાનની જાહેરાત કરી

છેટેથી અને નજીકથી ઘણા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ એકઠા થયા, સાધુ-સાધ્વી પણ વિહાર કરીને પોચાય તેટલા પહોચી આવ્યા મુહૂર્તના દિનસે, સુપ્રભાતે મગળ મુહૂર્તમા ચતુર્વિધ શ્રીસઘની ભરચક સભામા ગુરૂ મહારાજએ ક્રિયા શરૂ કરાવી ત્યારે **મુનિ શ્રી માનદેવજી** ફક્ત ઓઘા, મુહપત્તિ અને ચોલપટ્ટાયુક્ત ક્રિયા કરતા હતા, તેવામા ગુરૂદેવ પ્રદ્યોતનસૂરિ મહારાજની દૃષ્ટિ સામે ઉઘાડા શરીરે ક્રિયા કરતા **માનદેવના** શરીર ઉપર ગઇ, મુનિશ્રી મહાપુણ્યશાળી આત્મા હોવાથી તેમના ડાબા-જમણા ખભા ઉપર **સરસ્વતી** અને **લક્ષ્મી**ના ચિન્હ હતા અને તેથી ભવિષ્યમા **લક્ષ્મી** અને **સરસ્વતીનો** સાક્ષાત્કાર હોય તેવો ગુરૂમહારાજને ભાસ થવા માડ્યો અર્થાત્ આ બે ખભા ઉપર આવા બે નિશાનો છે, તેથી જો **લક્ષ્મીદેવી** પ્રસન્ન થશે તો આ આચાર્ય થનાર આત્મા સાધુપણાથી પતન પામશે, અને જો સરસ્વતી પ્રસન્ન થશે તો જ્ઞાનનુ

પાચન થવુ મુશ્કેલ બનશે માટે આ મુનિને આચાર્ય પદવી આપવી જોખમ ભરેલી બીના છે

ગુરુમહારાજના આવા વિચારો મહાભાગ્યશાળી **માનદેવ મુનિરાજ** જાણી ગયા, અને આચાર્યપદવી દેવાની ક્રિયા બંધ રહી જોઇને મુનિપ્રવરને વિચારો આવ્યા, કે જો હવે ગુરુમહારાજ આચાર્યપદવી નહિ આપે તો મારોજ અપયશ થશે, એટલુજ નહિ પણ શાસનની અપભ્રાજના પણ ખુબ થશે

સેકડો ગામોથી ઘણા સંઘો આવ્યા છે, ઘણા અગ્રગણ્ય પુરુષો આવ્યા છે ઘણા શાસનમાન્ય મુનિપ્રવરોની હાજરી છે, આવા સંયોગો વચ્ચે ગુરુમહારાજ પદવી ન આપે તો શાસનની નિંદાનો પાર રહેશે નહિ, અને ગુરુમહારાજના પદવી ન આપવાના વિચારો પણ કાંઇક હેતુપૂર્વકનાજ હશે, આવો વિચાર થતા ગુરુમહારાજની સામુ જોઇને ગુરુનું હૃદય ઓળખી લીધું, પોતાના ખભા ઉપરના લક્ષણોથીજ ગુરુમહારાજને શંકા ઉત્પન્ન થઇ હશે અને તે શંકા થવી વ્યાજબી છે કહ્યુ છે કે,

> **યૌવનવય લક્ષ્મી અને, વિદ્યા રૂપ અધિકાર,**
> **જિનશાસન જો હોય તો, રખડાવે સંસાર**

માટે ગુરુદેવની શંકા દૂર થાય અને શાસનની નિન્દા થતી બચે તેમ મારે કરવુ ઉચિત છે એવો વિચાર કરીને મહાપુરુષ **માનદેવ મુનિરાજે** શ્રી સંઘ સમક્ષ ગુરુમહારાજ

પાસે માગણી કરી કે, હે ગુરુદેવ! આજથી જીંદગી પર્યંત મને બે અભિગ્રહો-પ્રતિજ્ઞાઓ આપો, જેનું હું જીંદગી પર્યંત પ્રાણોની પેઠે પાલન કરીશ, અને તે એજ કે,

૧ બધી વિગઇઓ આજથી સર્વથા ત્યાગ રાખીશ અને ૨ ભક્તકુલોનો આહાર વાપરીશ નહિ. મહાભાગ્યશાળી શિષ્યના આવા ઉદ્‌ગારોથી ગુરુ મહારાજ ઘણાજ પ્રસન્ન થયા, અને સભા તો આશ્ચર્યચકિત થઈ ગઇ

ગુરુ મહારાજાએ અભિગ્રહ કરાવીને અધુરી ક્રિયા પૂર્ણ કરાવી લાખોની મેદની વચ્ચે **સૂરિપદ** પ્રદાન થયું જૈનશાસનની જયની ઘોષણાઓ થઈ ગુરુદેવ પણ પાદનની આરાધનાપૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા માનદેવ મુનિ મટીને **માનદેવસૂરિ થયા** પાદનથી આ મહાપુરુષની સ્તનપીની આરાધનાથી **જયા વિજયા, અપરાજિતા,** અને **અજિતા** નામના **પદ**. આ ચાર દેવીઓ સદાકાળ સાનિધ્ય કરનારી બની હતી વળી આ મહાપુરુષ **તેજ ચાર દેવીઓની સહાયવાળું** લઘુશાન્તિ સ્તવ બનાવી, શ્રી સંઘને ઉપદ્રવથી બચાવ્યો હતો તમજ **તિજયપહુત્ત સ્તોત્ર** પણ શ્રી સંઘની શાન્તિ માટે તેમણેજ બનાવ્યું છે

અહીં વાચકવર્ગ જરૂર સમજી શકે તેવું છે કે જૈનશાસનમાં આચાર્યપદવી આપતાં કેટલી બધી સાવધાનતા રખાઇ છે, તે ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે આવા રૂપાળા સંઘમાન્ય વિદ્વાન અને શુભ લક્ષણવાળા શિષ્યોને પણ આચાર્યપદ આપતાં ગુરુએ મુંઝવણમાં નાખી દીધા

નોધાય છે તે આગમ શ્રી વીતરાગશાસનના અનુભવી આત્માઓ મઝેથી સમજી શકે તેવી છે

એટલે આચાર્ય વિગેરે પદવીઓ લેવી તે અતિ વિષમ માર્ગમાં પ્રયાણ કરવા સમાન છે કાચો પારો પચાવવા બરાબર છે લડાઈના સેનાધિપતિપદ કરતા પણ વધારે જોખમ ભરી ઉપાડવા સમાન છે જૈનાચાર્ય એટલે સંપૂર્ણ કે એક વિભાગના શ્રી જૈનશાસનના સેનાધિપતિજ લેખાય છે એમને માન અને પૂજા કરતા પણ જોખમદારીની માત્રા વધારે પ્રમાણમા હોય છે

સેનાના નાયક-સેનાધિપતિ દિવસે તો શું રાત્રે પણ નિદ્રા લઈ શકતા નથી ઘણી નિદ્રા લેનારને સેનાધિપતિપણું પુરી નીકળે છે ઉંઘનારો માણસ પોતાનો નાશ મેળવી આશ્રિતોને પણ પાયમાલ બનાવે છે, એટલે પરીક્ષામા પાસ થયેલાનેજ સેનાધિપતિનું સ્થાન અપાય છે, નિદ્રાને અથવા તો અસાવધાનતાને તિલાજલી આપનાર સેનાનાયકજ સ્વપરનો રક્ષક થઈ શકે છે

તેજ પ્રમાણે આચાર્ય ભગવંતો પણ નિદ્રા વિગેરે પાંચે પ્રમાદોને સર્વથા દેશવટો જ આપનારા હોય છે તે મહાપુરૂષો આકાર, ઉપધિ અને પરિવારના પણ ભીખુક લોલુપી હોતા નથી. ભગવાન મહાવીરદેવના શાસનમા ઘણા આચાર્યભગવંતો છ વિગઈ અને છેવટ પાંચ-વિગઈના ત્યાગી હતા માનદેવસૂરિ

સૂરિ મહારાજ, **ધર્મઘોષસૂરિ** મહારાજ વિગેરે કેટલાક આચાર્ય ભગવંતો છ વિગઈ ઉપરાંત રસ-કસના પણ ત્યાગી હતા ભક્તકુળોના આહારના ત્યાગી હતા, **આર્ય મહાગિરિસ્વામીજી** તા છેલ્લી વયમા પોતાને ઓળખે તવા સ્થાનમા પણ ગોચરી વહોરતા ન હતા

આવા આચાર્ય ભગવંતો તેજ ભવમા કે બે-ત્રણ-ચાર પાચ ભવમા મોક્ષમા જનારા હોય છે આવા ઉચ્ચ આચરણ દ્વારા આ મહાપુરૂષો **જિનનામકર્મ** વિગેરે ઉચ્ચ પ્રકારના પુણ્યો ઉપાર્જન કરી ભવોભવ જૈનશાસનની પ્રભાવના કરી તીર્થંકરપદ પામીને મોક્ષમા જનારા બને છે

એટલે આચાર્યપદના વર્ણન-પ્રારંભમા બતાવેલા ગુણ સપન્ન અને સ્થિરતા, ધીરતા, ગભીરતા, ઉદારતા વીરતા, નાસ્તિકતા વિગેરે અપરિમીત ગુણગણના ધારક આત્માઓજ આચાર્યપદ લેવાને યોગ્ય લેખાયા છે, તેવા આત્માઓને બરાબર પરીક્ષા કરીને ગુરુપુરૂષોએ આચાર્ય બનાવ્યા છે અને આચાર્યપદવી પચાવી શકવાની પોતાની યોગ્યતા સમજાઇ તેમણેજ આચાર્યપદવી લીધી છે

આવા ગુણ ન હોય અને **પન્યાસ, ઉપાધ્યાય** કે **સૂરિ પદવી** આવી જાય કે લેવાઇ જાય તો આત્મા ઉંચો ચઢવાને બદલે ઉલટો નીચો પડે છે જુઓ **વાચક-વર યશોવિજયજી ગણિવરના વચનો**

જેમ જેમ બહુશ્રુત બહુજનસમ્મત,
બહુશિષ્યે પરિવરિયોજી;
તેમ તેમ જિનશાસનનો વૈરી,
જો નવિ નિશ્ચય દરિયોજી

અર્થ જો આત્મામા ભાવાચાર્યપણુ કે ભાવ વાચકપણુ કે ભાવસાધુપણુ આવે નહિ, આત્મા પૌદ્ગલિક સામગ્રીમા પરવશ બની જાય તો આત્મા પોતે જ પોતાનો વૈરી બના સાથે શાસનનો પણ વૈરી થઇ જાય છે એટલે વિદ્વત્તા, ઘણો ભક્તવર્ગ કે ઘણો શિષ્યપરિવાર પુણ્યવાનથી એવા સૂરિ, વાચક કે સાધુને પ તેમના ભલા માટે થવાને બદલે નુકસાન વધારનાર થાય છે

કોઈ મહાશય એમ પણ માને કે, હુ હજારોને ઉપ દેશ આપીને તારુ છુ, લાખો રૂપીઆ ખર્ચાવી શકુ છુ, મારા ઉપદેશથી ઘણા ધર્મસ્થાનો પોષાયા છે, મે ઘણાઓને સસારથી ઉધ્ધર્યા છે, મારા ઉપદેશથી હજારો ધાર્મિક બન્યા છે, આવુ વિચારનારને પણ કહે છે કે –

પર પરિણતિ પોતાની માને વર્તે આરતધ્યાને,
બધ મોક્ષ કારણ ન પીછાણે, તે પહેલે ગુણઠાણે

એટલે હજારોના તારણહાર, લાખો ખર્ચાવનાર, સઘ, ઉદ્યાપનાદિ કરાવનાર, લોકોને ધર્મમા જોડનાર, ઘણા શિષ્યો અને ભક્તોના ગુરુ થએલા પણ પરમાર્થના અજાણ હોય

તો જગત્ લક્ષ્મી જાય છે અને પરમાર્થ પામેલા હોય તો ઉ.ની બધી બાબતોનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવે છે

કારણ કે વ્યાખ્યાન કરનાર તથા ઉદ્યાપન, તીર્થ યાત્રા અને સંઘાદિના ઉપદેશ દેનાર શ્રી જૈનશાસનના પ્રભાવક મનાયા છે અને તેવા પુરુષો હજારોના તારણહાર બનીને પોતાને પણ ભવનો પાર પમાડનાર બન્યા છે

કારણ કે પોતાનો આત્માજ પોતાને તારનાર અને ડુબાડનાર બને છે કહ્યું છે કે—

> अप्पा नइ वेअरणी, अप्पामे कुडसामली ।
> अप्पा कामदुघा धेणु, अप्पा मे नदण वण ॥
> अप्पा कत्ता विकित्ताय सुहाण य दुहाण य ।
> अप्पा मित्तममित्त च सुपट्ठिअदुप्पट्ठिओ ॥

અર્થ આપણા પોતાના આત્માને જેવો બનાવીએ તેવો થાય છે એટલે આત્માને અનાચારી બનાવીએ તો નરકગતિના ભયસ્થાનો, વૈતરણીનદી અને તલવારના જેવા પાંદડાવાળા શાલ્મલી વૃક્ષ આપણો પોતાનો આત્મા જ બને છે

આપણા પોતાના આત્માને સદાચારી બનાવીએ તો દેવગતિના ઉત્તમ સાધનો, કામધેનુ ગાય અને નંદનવનનો બગીચો આપણો પોતાનો આત્માજ બને છે

સુખ-દુઃખનો કર્તા પણ આત્મા છે, સુખ કે દુઃખનો

નાશ કરનાર પણ આત્મા છે, આત્મા પોતેજ પોતાનો મિત્ર પણ છે અને પોતાનો શત્રુ પણ પોતેજ છે

આ વાતથી એમ ચોકસ નિર્ણય કરાય છે કે, શ્રી જૈનશાસનના પ્રથમ પુરુષોએ અને પરંપરાગત પુરુષોએ આચાર્યાદિ સ્થાનો ઉજ્જ્વલ બનાવ્યા છે અને ઉજળા જ રહે તેવી યોજના અને ભલામણ સાથે સાવધાનતા પણ ચોકસ રાખી છે

હવે **નમો આયરિયાણ** પદ કેટલા વિભાગવાળુ છે? કેવુ માહાત્મ્ય ભરપૂર છે? કે। અને કેટલા કોહીનૂર રત્નોની ખાણ છે? અને જરાપણ **રજ** કે **કચરા** વગરનુ છે, તે હવે પછીના વર્ણનથી સમજી શકાશે

વિભાગથી આચાર્ય ભગવતો વિચારતા સૌથી પ્રથમ નંબર ગણધર દેવોનો આવે છે

શ્રી જિનેશ્વરદેવો દીક્ષિત થયા પછી તત્કાળ ચાર જ્ઞાન ધારક બને છે, છતા દેશના આપતા નથી તેથી પેલા તીર્થંકર એક હજાર વર્ષ અને છે-ના જિનેશ્વર સાડા બાર વર્ષ છદ્મસ્થ રહ્યા અને ઘોરતપ, પરિષહ અને અભિગ્રહોવડે ઘાતિયા કર્મ ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાની બન્યા છે, અને તત્કાળ દેવતાઓ આવી સમવસરણ બનાવે છે, અને પ્રભુજી ચઉમુખ સમવસરણમા બેસીને દેશના આપે છે

પ્રભુજીને કેવળજ્ઞાન થવાની સાથેજ દેવોને ખબર પડે છે, તેથી દેવતાઓ પ્રભુના જ્ઞાનનો જગતને લાભ

આપવા ૧૯ અતિશયોદ્વારા પ્રભુજીના માહાત્મ્યની જાહેરાત કરે છે જેની જાણ ઘના સ્થાન-સ્થાનથી મનુષ્યોના અને ચાર નિકાયના દેવદેવિઓના ગેના ભગવાનના દર્શન કરવા અને દેશના સાભળવા આવ છે

પ્રભુજીની દેશના સાભળીને પેનાજ જિવને ઘણા જીવો પ્રતિબોધ પામે છે ત્યા ત ત કાલમા મોગ્ય કુળમા જન્મેલા અને જગતમન્ના માન પામેલા તથા બુદ્ધિના નિધાન કેટલાક મહાપુરુષો પ્રભુજીની દેશના સાભળી પ્રભુજી પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે વિધિપૂર્વક પ્રભુજી પાસે સજમ અગીકાર કરીને પ્રભુજીને પ્રદક્ષિણા આપીને પ્રશ્ન પૂછે છે –

ભો ભદન્ત ! કિ તત્ત ? પ્રભુજી પ્રકાશે છે **ઉપન્નેઇવા** વળી પ્રદક્ષિણા અને ખમાસમણ આપી પ્રશ્ન પૂછે છે **ભો ભદન્ત ! કિ તત્ત ?** પ્રભુજી પ્રકાશે છે **વિગમેઇવા,** વળી પ્રદક્ષિણા અને ખમાસમણ આપીને પ્રશ્ન પૂછે છે **ભો ભદન્ત ! કિ તત્ત ?** પ્રભુજી પ્રકાશે છે, **ધુવેઇવા** આમ ત્રણ પ્રશ્નના ભગવાન જિનેશ્વરદેવ ત્રણ પ્રત્યુત્તર આપ છે, અને જેમ હુશીયાર શેઠની સાધારણ સૂચનાથી તેમના હુશીયાર દિકરા કે મુનિમો ઘણું સમજીને વિસ્તારથી કામ બજાવે છે, તેમ પ્રભુજીના મુખથી ઉપરની **ત્રિપદી=માતૃકાપદો** સાભળીને તત્કાલ સજમ પામેલા પ્રભુજીના પ્રથમ નબરના શિષ્યો **દ્વાદશાગી** ની રચના કરે છે એટલે પ્રભુજી તેમને દ્રવ્ય ગુણ, પર્યાયથી

તીર્થની મનુસા દરમાને છે એવા શ્રી ઋષભદેવના તીર્થે ૮૪ ગણધરો હતા અને તેના મહાવીરસ્વામીને ૧૧ ગણધરો હતા તેમના નામો નીચે મુજબ છે ઈન્દ્રભૂતિ અગ્નિ ભૂતિ વાયુભૂતિ વ્યક્તસ્વામી સુધર્માસ્વામી, મંડિતસ્વામી મૌર્યપુત્રસ્વામી, મેતાર્યસ્વામી પ્રભાસસ્વામી અકંપિત સ્વામી અને અચલભ્રાતાસ્વામી

આ પ્રમાણે પ્રત્યેક જિનેશ્વર પાસે પ્રથમ દીક્ષા લેનાર અને ત્રિપદી પામી દ્વાદશાંગીના રચનાર સંપૂર્ણ ચઉદપૂર્વના જ્ઞાતા, સૂત્રાર્થ તદુભયના પ્રણેતા અને વ્યાખ્યાતા અનેક લબ્ધિઓના ભંડાર મોટામોટા હજારો અને લાખો મુનિઓની આજ્ઞા સાધુસમુદાયમાનના ગુરુ, ઇન્દ્રાદિ ચાર નિકાયના દેવોના પણ પૂજ્ય, છતા વિનયના ભંડાર એવા ચોવીશ જિનેશ્વરના ૧૪૫૨ ગણધર ભગવંતો થયા છે

પાંચ ભરતક્ષેત્ર અને પાંચ ઐરવતક્ષેત્રના લગભગ પંદર હજાર ગણધર થયા છે પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા આજ્વાજ ટાઈમમા અસંખ્યાતા કાળકોડી ગણધર ભગવંતો થયા છે અતીત કાળમા અઢિદ્વીપમા અનંતાનંત થયા છે, અને ભવિષ્યકાળે અઢિદ્વીપમા અનંતાનંત થવાના છે

શંકા એક અવસર્પિણી કે ઉત્સર્પિણી જેટના કાળમા ભરતક્ષેત્રમા ૧૪૫૨ ગણધર થયા છે, તો પછી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા અસંખ્યાતા શી રીતે થયા ?

ઉત્તર અહીં ક્રમ એક ચોવિશી તીર્થંકર ભગવતો થાય છે, ત્યારે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા સદાકાળ પ્રાય જિનેશ્વરનો **વિરહ નહિ હોવાથી** અસંખ્યાતી વીસીઓ જિનેશ્વર ભગવતો થાય છે, અને દરેકને ૮૪ ગણધર શિષ્યો થતા હોવાથી પાચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા એક અવસર્પિણી જેટલા કાળમા અસખ્યાતા કોડાકોડી ગણધર ભગવતો થાય છે, એ તો ખરોખર છે ભૂતકાળમા બધા ક્ષેત્રોમા અનતાનત ગણધર મહારાજો થયા છે, અને ભવિષ્યકાળે બધા ક્ષેત્રોમા અનતાનત ગણધર ભગવતો થવાના છે

આપણો નમો આયરિયાણ પદોચ્ચાર સર્વક્ષેત્રના અને સર્વકાળના અનતાનત ગણધર ભગવતોને ચોક્કસ પહોંચે છે

હવે યુગપ્રધાન આચાર્ય ભગવતો

શ્રી જિનેશ્વરદેવોના શાસનમા ગુણની જ મુખ્યતા છે, ગુણની જ પૂજા છે, ગુણનો જ આદર પ્રશસા અને અનુમોદના છે, માટે આચાર્યપદવીની સમાનતા છતા ગણધરદેવો પ્રથમ કહેવાયા તેજ પ્રમાણે ગણધરદેવોની ગેરહાજરીમા ગણધર ભગવતોની વાનકી જેવા તે તે કાળના મહાન ગુણી આત્મા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની ખાણ જેવા મહાપુરુષો **યુગપ્રધાન** કહેવાય છે

આ મહાપુરુષોમા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ કદાપિ ન હોય તો ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વ હોય તે પણ ક્ષાયિક સમકીત

જેવુ ઘણુ જ ઉજ્વળ હોય છે. સમ્યગ્જ્ઞાન જેવુ હોય તેવુ તદ્દન ચોખ્ખુ અને મનોહર હોય છે. તે મહાપુરુષોનુ ચારિત્ર પણ અતિચાર વગરનુ ખુબજ નિર્મળ હોય છે, તપ અને ત્યાગ પણ ભવભ્રમણનુ મસ્તક છેદનારે તેવા હોય છે, તેઓ મહાપુરુષો એકાવતારી એટલે એક દેવનો ભવ કરીને મોક્ષમા જનારા હોય છે.

શંકા તમે ઉપરના પેરિગ્રાફમા જણાવ્યુ છે કે, કદાપિ ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ન હોય તો ક્ષાયોપશમિક પણ ક્ષાયિક સમકિત જેવુ ઘણુ જ ઉજ્વળ હોય છે, તો કદાપિ શબ્દથી એવો ધ્વનિ નીકળે છે કે યુગપ્રધાનોમા વખતે કોઇક ક્ષાયિક સમકીતવાળા પણ હોઈ શકે છે, તો શુ પાચમા આરામા પણ કોઈને ક્ષાયિક સમકીત થાય ખરુ ?

સમાધાન પાચમા આરામા ક્ષાયિક સમકીત કોઈ પણ જીવને થાય નહિ, પણ હોય ખરુ, કારણ કે શાસ્ત્રોમા કહ્યુ છે કે

तम्मिय तइयचउत्थ भव मि सिज्झ ति खइय सम्मत्ते ।
सुरनिरय जुगलिसु गइ इम तु जिणकालियमराण ॥

અર્થ ક્ષાયિક સમકીત પામેલો આત્મા તેજ ભવે મોક્ષ ન જાય તો વધારેમા વધારે ત્રીજા-ચોથા ભવે, ઉપલક્ષણથી છેવટે પાચમા ભવે મોક્ષ જાય છે (કૃષ્ણ વાસુ

દો ક્ષાયિક સમકીતી પાચમે ભવ મોક્ષમા જનાર છે) અને ક્ષાયિક સમકીતી જીવ મરીને અવાન્તરભવે, દેવ, નારક અને યુગલિકમા અવતરે છે, અને આ ક્ષાયિક સમકીત કેવલી ભગવતોના કાળના મનુષ્યોનેજ થાય છે

એટલે ક્ષાયિક સમકીત પાચમા આરાના મનુષ્યોને થાય નહિ, પરતુ **વખતે હોય ખરુ** વખતે હોય ખરુ એનો અર્થ એ થાય છે કે, ગયા જન્મમા કોઈ પણ ભરત વગેરે ક્ષેત્રોમા કેવલી ભગવતોના કાળમા ક્ષાયિક સમકીત પામીને દેવલોકમા જઈ અત્યારે ભરતક્ષેત્રમા પણ યુગપ્રધાન જેવા આત્માઓ સાથે લઈને અવતરે છે અને તેથીજ છેલ્લા **દુપ્પસભાચાર્ય** નામના યુગપ્રધાન ક્ષાયિક સમકીતના ધણી હશે તેઓ ગયાના આગલા જન્મમા ક્ષાયિક સમકિત પામેલા છે બીજે ભવ દેવનો કરી ત્રીજે ભવ **દુપ્પસહસૂરિ** તરીકેનો કરીને, વલી દેવનો ભવ કરી પાચમા ભવે મનુષ્ય થઈ, કેવળી થઈ મોક્ષમા પધારશે

આવા યુગપ્રધાન પુરુષો ભગવાન મહાવીરદેવના શાસનમા ૨૦૦૪ થવાના છે, તે પૈકી પ્રભુમહાવીરદેવના નિર્વાણ કાલથી લગભગ એક હજાર વર્ષ આસપાસ ૪૩ યુગપ્રધાન મહાપુરુષો થયા છે, તે નીચે મુજબ બતાવાય છે

૧ સુધર્માસ્વામિ, ૨ જબૂસ્વામી, ૩ પ્રભવસ્વામી ૪ શય્યભવસ્વામી ૫ યશોભદ્રસ્વામી, ૬ સભૂતિવિજયસ્વામી, ૭ ભદ્રબાહુસ્વામી, ૮ સ્થુલભદ્રસ્વામી, ૯ મહાગિરિસ્વામી.

૧૦ આર્યસુહસ્તિસ્વામી, ૧૧ ગુણસુન્દરસૂરિ, ૧૨ શ્યામાચાર્ય, ૧૩ સ્કંદિલાચાર્ય, ૧૪ રેવતીમિત્રસૂરિ, ૧૫ શ્રીધર્માચાર્ય, ૧૬ ભદ્રગુપ્તસૂરિ, ૧૭ શ્રીગુપ્તસૂરિ, ૧૮ વજ્રસ્વામી મહારાજ ૧૯ આર્યરક્ષિતસૂરિ, ૨૦ પુષ્પમિત્રસૂરિ, ૨૧ વજ્રસેનસૂરિ, ૨૨ નાગહસ્તિસૂરિ, ૨૩ રેવતીમિત્રસૂરિ, ૨૪ સિંહગિરિસૂરિ, ૨૫ નાગાર્જુનસૂરિ, ૨૬ ભૂતદિન્નસૂરિ, ૨૭ કાલકાચાર્ય, ૨૮ સત્યમિત્રસૂરિ, ૨૯ હારિલસૂરિ, ૩૦ જિનભદ્રગણિક્ષમાશ્રમણ, ૩૧ ઉમાસ્વાતિસૂરિ, ૩૨ પુષ્પમિત્રસૂરિ, ૩૩ સંભૂતિસૂરિ, ૩૪ માઢરસંભૂતિસૂરિ, ૩૫ ધર્મરત્નસૂરિ, ૩૬ જ્યેષ્ઠાંગસૂરિ, ૩૭ ફલ્ગુમિત્રસૂરિ, ૩૮ ધર્મઘોષસૂરિ ૩૯ શીવમિત્રસૂરિ, ૪૦ વિનયમિત્રસૂરિ, ૪૧ રેવતીમિત્રસૂરિ, ૪૨ સ્વપ્નમિત્રસૂરિ, ૪૩ અર્હન્મિત્રસૂરિ

એટલે સર્વક્ષેત્ર અને સર્વકાળના યુગપ્રધાન આચાર્યો અનતાનત થાય છે, અને તે સર્વ મહાપુરૂષોને આપણા નમો આયરિયાણ પદવડે સાવધાન જાણકારનો નમસ્કાર જરૂર પ્રાપ્ત થાય છે

હવે ભગવાન મહાવીરદેવના શાસનમા જેમ ૨૦૦૪ યુગપ્રધાનાચાર્યો થવાના બતાવ્યા છે, તેમ યુગપ્રધાનાચાર્ય જેવા અને એકાવતારી કે બે-ત્રણ-ચાર-પાચાદિ ભવોમા મોક્ષ જવાના અ યારલાખ અને સોળહજાર શાસનપ્રભાવક થવાના છે, તેમા કેટલાક થઇ ગયા છે, તેમાથી પણ અલ્પ વાનગી દાખલ અહીં બતાવાય છે

૧ ભદ્રબાહુસ્વામી, ૨ સ્થુલભદ્રસ્વામી, ૩ આર્યસુહસ્તિસૂરિ, ૪ ઉમાસ્વાતિવાચક, ૫ શ્યામાચાર્ય, ૬ વજ્રસ્વામી, ૭ સ્કંદિલાચાર્ય, ૮ દેવર્ધિગણિક્ષમાશ્રમણ ૯ પાદલિપ્તસૂરિ, ૧૦ આર્યખપુટસૂરિ, ૧૧ વૃધ્ધવાદિસૂરિ ૧૨ સિધ્ધસેન-દિવાકરસૂરિ ૧૩ કાલકસૂરિ ૧૩ જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ, ૧૪ હરિભદ્રસૂરિ, ૧૫ ધર્મદાસગણિ ૧૬ જિનદાસગણી ૧૭ સંઘદાસગણી, ૧૮ વાદિવેતાલ શાંતિસૂરિ, ૧૯ મલ્લવાદિસૂરિ ૨૦ વાદિદેવસૂરિ ૨૧ માનદેવસૂરિ, ૨૨ દેવચંદ્રસૂરિ, ૨૩ કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રસૂરિ, ૨૪ મલયગિરિસૂરિ, ૨૫ બપ્પભટ્ટીસૂરિ ૨ સર્વદેવસૂરિ, ૨૭ મુનિચંદ્રસૂરિ, ૨૮ વર્ધમાનસૂરિ, ૨૯ જિનેશ્વરસૂરિ, ૩૦ ધનેશ્વરસૂરિ, ૩૧ મલધારી હેમચંદ્રસૂરિ ૩૨ અભયદેવસૂરિ, ૩૩ જગચંદ્રસૂરિ, ૩૪ દેવેન્દ્રસૂરિ, ૩૭ ધર્મઘોષસૂરિ, ૩૮ જિનદત્તસૂરિ, ૩૯ વિજયચંદ્રસૂરિ, ૪૦ નન્નસૂરિ ૪૧ ગોવિંદસૂરિ ૪૨ મુનિસુંદરસૂરિ, ૪૩ આનંદવિમલસૂરિ, ૪૪ વિજયહિરસૂરિ, વિગેરે

અહીં ૪૪ નામો લખ્યા છે માટે એટલાજ થયા છે એમ ન સમજવુ, પરંતુ શ્રી જૈનશાસનમા શાસન પ્રભાવકો ખરતર અને અંચલ વિગેરે ગચ્છોમા પણ ઘણા થયા છે, જ્યારે ગચ્છોના ભેદો હતા નહિ, અને અનેક ગચ્છો થયા પછી પણ કોઇ ગચ્છાન્તરનુ ખંડન કર્યા સિવાય શ્રી જૈનશાસનની પ્રભાવના કરનાર અને પોતાની આરાધનામા જાગતા રહેલા મહાપુરૂષોને શાસનપ્રભાવક જણાવ્યા છે

તથા પ્રભાવકપુરૂષો એક નાના એટલે ચોડાજ કાળમાં ૨૧ હજાર વર્ષમાજ ક્રમે અગ્યાર લાખ અને સોળ હજાર થવાના છે, તો ૨૪ જિનેશ્વરના શાસનકાળમાં અસખ્યાતા કોટાકોટી અને અઢિદ્વીપમા પણ અનેકગુણા અસખ્યાતા કોટાકોટી થયા છે અતીતકાળે અનતા શાસનપ્રભાવક સુરિપુગવો થયા છે અને ભવિષ્યકાળે પણ અઢિદ્વીપમા અનતા સુરિપુગવો થવાના છે, તીર્થંકર અને સર્વકાળના યુગપ્રધાનો કરતા અનેકગુણા શાસનપ્રભાવક જૈનાચાર્યો અનતાનત થયા છે, અને ભવિષ્યકાળે પણ અનતાનત થનાના છે, તે સર્વ મહાપુરૂષોને આપણા નમો આયરિયાણ પદ વડે જાણકાર અને સાવધાન આત્માનો નમસ્કાર જરૂર પહોચે છે

હવે ભગવાન જિનેશ્વરદેવોના શાસનના રક્ષક પુરૂષો પણ જૈનાચાર્યો હોય છે જેમ નાના કે મોટા રાજ્યના રક્ષક પુરૂષો વડેજ રાજ્ય સુરક્ષિત રહે છે, અને પોતાની પસદગીના પ્રધાનો અને અધિકારીઓને ગોઠવીને રાજ્યને બરાબર મજબુત બનાવે છે, અને શત્રુરાજ્યોના આક્રમણોથી પણ બચાવે છે, તેજ પ્રમાણે આચાર્યમહાપુરૂષો સમગ્ર સાધુ અને સાધ્વી સસ્થાના ઉપરી ગણાય છે, અને શ્રાવક તથા શ્રાવિકા વર્ગને ધર્મ પમાડી મોહરાજારૂપ શત્રુરાજાના આક્રમણથી બચાવે છે, અને સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ શ્રી સઘના રક્ષણ માટે ઉપાધ્યાયો, સ્થવિરો પન્યાસો, પ્રવર્તકો, ગણાવચ્છેદકો, અને ગણિવરોને નિયુક્ત કરે છે અને તેઓ દ્વારા આખા શ્રી સઘનુ ધ્યાન

પૂર્ણ રક્ષણ કરે છે દરેક ગામો અને શહેરોમાં યથા યોગ્ય સાધુ-સાધ્વીઓને ચોમાસા રાખી શ્રી સંઘમાં ધર્મનો ફેલાવો કરે છે

નાના અને મોટા સાધુ—સાધ્વીઓના ચારિત્રના રક્ષણ તથા વૃદ્ધિ માટે ભણાવવા વિગેરેની આચાર્ય ભગવંતો તકેદારી=સાવધાનતા રાખે છે નાના સાધુ-સાધ્વીજી ઓને વ્યાકરણ, કાવ્યો, ન્યાય, પ્રકરણ, સાહિત્ય, અને સિધ્ધાન્ત, ભણવા માટે તના નિષ્ણાત પંડિત સાધુ ઓદ્વારા ભણાવવાની ગોઠવણ કરે છે

ભણવા-ગણવાની વ્યવસ્થાની સાથે નાના-મોટા સાધુ ઓના બ્રહ્મચર્ય વિગેરે ચારિત્ર ગુણોનું પણ બરાબર રક્ષણ થવા માટે સ્થવિર સાધુઓને સાથે રાખે છે

એટલે સાધુઓના સમુદાયમાં ઘણા શાસ્ત્રોના અનુ-ભવી ઘણા વર્ષના દીક્ષાપર્યાયવાળા અને વયથી પણ અવસ્થાના પરિપાકવાળા બે-ચાર-પાંચ સ્થવિરોને સાથે રાખે છે એ જ પ્રમાણે સાધ્વીગણમાં પણ સ્થવિર સાધ્વીજીઓ ઘણા હોવાથી સાધ્વીસમુદાયનું ચારિત્ર રક્ષણ થઇ શકે છે

ઉપર મુજબ સાધુવર્ગ અને સાધ્વીવર્ગના સમ્યગ્ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રના રક્ષણ અને વૃદ્ધિ માટે તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાના દેશવિરતિધર્મના પોષણ માટે ઉપાધ્યાય આદિ નિયુક્ત આરાધકપુરુષો દ્વારા ગચ્છાચાર્ય આચાર્ય

ભગવંત ગગગર માનધાનતા નખે છે, અને તેમ કરવાથી પાતાની અને આખા શ્રી સંઘની આરાધના ગૌવાવાથી ઘણા આચાર્ય ભગવંતો **જિનનામકર્મ** પણ બાંધે છે અને મોટા ભાગે એકાવતારી થઇ મોક્ષમા જાય છે

બીજા નાના-મોટા આચાર્યો વખતે બે-ચાર-પાંચ કે વધુ પ્રમાણમા પણ હોય છે, પરંતુ ગચ્છાચાર્ય તો એક નેજ બનાવાય છે ભૂતકાળમા **આચાર્યપદવી તો મોટી વાત છે પરંતુ પંન્યાસ કે ગણીપદવી પણ પરીક્ષા વિના અપાતી હતી નહિ** એટલે સંપૂર્ણ ગચ્છાચાર્યની પદવી તો ઘણી પરીક્ષાઓ બાદ આપવામા આવતી હતી

પ્રશ્ન પરીક્ષામા ખાસ વ્યાખ્યાનકાર હોય કે વિદ્વાન હોય તેને જ આચાર્ય બનાવાય કે બીજી પણ ઘણી યોગ્યતાઓ જોવી પડે છે?

ઉત્તર શ્રી જૈનશાસનની સંપૂર્ણ ધુરા ઉપાડવા માટે એકલી વિદ્વત્તા કે વ્યાખ્યાનશક્તિને મહત્વ અપાયુ નથી જુઓ એમ જ હોત તો **વિજયહિરસૂરિમહારાજના** સમાનકાળમા વિજયહિરસૂરિજીની અપેક્ષાએ વધુ વિદ્વાન અને વધુ વ્યાખ્યાતનિપુણ પુરૂષો ઘણા હતા છતા બધાને છોડી આ મહાપુરૂષ **વિજયહિરસૂરિમહારાજ** સાહેબ જ ગચ્છાચાર્ય પદ પામ્યા, અને તેમનાથી વધારે વિદ્વાનો અને વધુ ચારિત્રપર્યાયવાળા મહાપુરૂષો પણ વિજયહિર

સૂરિ મહારાજના આજ્ઞાધારક થયા, તેથી નિર્ણય થાય છે કે ગંભીરતા વિગેરે અનેક ગુણવાનને જ સૂરિપદ અપાય છે

એટલે ગચ્છાચાર્ય બનનાર મહાપુરૂષનુ સમ્યકત્વ ઘણુ જ શુદ્ધ હોય વ્યાકરણ, ન્યાય અને સિદ્ધાન્ત વિગેરે જૈનશાસનના બધા શાસ્ત્રોના પારગામી હોય ગુરુજને નમસ્કેલા હોય વ્યાખ્યાનશક્તિ પણ ઘણીજ ઉચ્ચ-કોટીની હોય, જેથી ગર્ત-મહારાજાઓ અને રાજ્યાધિકારીઓ પણ વ્યાખ્યાન સામગ્રી આનંદ પામી શકે, દીક્ષાદિનથી પ્રારંભી અવસાનદિન સુધી ચારિત્ર ઘણુજ નિર્મલ હોય, એટલે પાંચે મહાવ્રત તદ્દન ચોકખા હોય, અદૂષિત હોય, તથા ચાર પ્રકારનો આહાર, વસતિ, વસ્ત્ર, અને પાત્ર તથા શિષ્ય-શિષ્યા ઉપર મમતા વગરના હોય, ગંભીરતા ખુબજ હોય, પ્રતિભાસંપન્ન હોય, અપ્રભાવી હોય મહાત્યાગી અને વૈરાગી હોય પ્રારંભમા બતાવેલા બધાજ ગુણસંપન્ન આત્માને ગચ્છાચાર્યની પદવી આપવામા આવે છે ટૂંકાણમા કહીએ તો છત્રીસ છત્રીશીઓ એટલે બારસો છન્નુ ૧૨૯૬ ગુણગણના ધારક મહાપુરૂષને ગચ્છાચાર્ય બનાવવામા આવે છે

શ્રી જૈનશાસનમા પરીક્ષાની કેટલી બધી બારિકતા છે અને કેટલી પરીક્ષા પછી ગચ્છાચાર્ય બનાવ્યા છે, આ વાત શરુઆતમા થોડા ઉદાહરણો પણ આપીને બતા

નાર્દ છ, આવી પરીભામા પામ વચેલા અને ચતુર્વિધ શ્રીસઘને માન્ય તથા સુધર્માસ્વામી મહારાજની પરપરાને શોભાવનારા સૂરિ સિહોના પતિતપાવન **અભિધાનો** નીચ પ્રમાણે અપાય છે

ભગવાન મહાવીરદેવના ૧૧ ગણુધર પુરુષો હતા, તેમના બધામા **સુધર્માસ્વામી** પાચમા ગણુધર હતા, અ ચારે ગણુધરોના આયુષ્યથકી **સુધર્માસ્વામીનુ** આયુષ્ય વધારે હતુ તેથી બધા ગણુધર ભગવતોએ પોતાનો પરિવાર સુધર્માસ્વામીને સોપેલો હોનાથી મહાવીરપ્રભુના શાસનના તમામ સાધુ-સાધ્વી પાચમા ગણુધર સુધર્માસ્વામીનો પરિવાર ગણાયો છે ’ માટે **ગચ્છાચાર્ય** અથવા **પટ્ટધર** તરીકે મહાવીરસ્વામીપ્રભુના પેના પુરુષ સુધર્માસ્વામી ભગવાન ગણવામા આવ્યા છે

હવે ગચ્છાચાર્ય અથવા પટ્ટધર પુરુષોના નામો લખાય છે

૧ સુધર્માસ્વામી, ૨ જબૂસ્વામી, ૩ પ્રભવસ્વામી, ૪ શય્યભવસૂરિ, ૫ યશોભદ્રસૂરિ, ૬ સ મૂતિવિજયસૂરિ, અને ભદ્રબાહુસ્વામી ૭ સ્થુલભદ્રસ્વામી, ૮ મહાગિરિસ્વામી, અને સુહસ્તિસૂરિ, ૯ સુસ્થિતસૂરિ, સુપ્રતિબુદ્ધસૂરિ ૧૦ ઇન્દ્રદિન્નસૂરિ, ૧૧ દિન્નસૂરિ, ૧૨ સિહગિરિસૂરિ, ૧૩ વજ્રસ્વામી, ૧૪ વજ્રસેનસૂરિ, ૧૫ ચદ્રસૂરિ (વિગેરે ચાર) ૧૬ સામતભદ્રસૂરિ, ૧૭ વૃદ્ધદેવસૂરિ ૧૮ પ્રદ્યોતનસૂરિ ૧૯ માનદેવસૂરિ, ૨૦ માનતુગસૂરિ,

૨૧ વીરસૂરિ, ૨૨ જયદેવસૂરિ, ૨૩ દેવાનંદસૂરિ, ૨૪ વિક્રમસૂરિ, ૨૫ નરસિંહસૂરિ, ૨૬ સમુદ્રસૂરિ, ૨૭ (બીજા) માનદેવસૂરિ ૨૮ વિબુધપ્રભસૂરિ, ૨૯ જયાનંદસૂરિ, ૩૦ રવિપ્રભસૂરિ, ૩૧ યશોદેવસૂરિ, ૩૨ પ્રદ્યુમ્નસૂરિ, ૩૩ (ત્રીજા) માનદેવસૂરિ ૩૪ વિમલચંદ્રસૂરિ, ૩૫ ઉદ્યોતનસૂરિ ૩૬ સર્વદેવસૂરિ ૩૭ શ્રીદેવસૂરિ, ૩૮ શ્રીસર્વદેવસૂરિ ૩૯ યશોભદ્રસૂરિ તથા નેમિચંદ્રસૂરિ, ૪૦ મુનિચંદ્રસૂરિ, ૪૧ અજિતદેવસૂરિ ૪૨ વિજયસિંહસૂરિ, ૪૩ સોમપ્રભસૂરિ તથા મણિરત્નસૂરિ ૪૪ જગતચંદ્રસૂરિ, ૪૫ દેવેન્દ્રસૂરિ, ૪૬ ધર્મઘોષસૂરિ ૪૭ સોમપ્રભસૂરિ, ૪૮ સોમતિલકસૂરિ ૪૯ દેવસુન્દરસૂરિ ૫૦ સોમસુંદરસૂરિ, ૫૧ મુનિસુન્દરસૂરિ, ૫૨ રત્નશેખરસૂરિ, ૫૩ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ ૫૪ સુમતિસાગરસૂરિ, ૫૫ હેમવિમલસૂરિ, ૫૬ આનંદવિમલસૂરિ, ૫૭ વિજયદાનસૂરિ ૫૮ વિજયહીરસૂરિ ૫૯ વિજયસેનસૂરિ, ૬૦ વિજયદેવસૂરિ, ૬૧ વિજયસિંહસૂરિ

ઉપર મુજબ ૬૧ મી પાટ સુધી પટ્ટધર ગચ્છાચાર્ય અથવા પટ્ટધર પુરુષોની સ્થાપના થઇ **વિજયસિંહસૂરિ** મહારાજને ઘણા શિષ્યો હતા બધામાં **પન્યાસ સત્યવિજયગણિ** મુખ્ય હતા ગુરૂ તથા સાધુસમુદાયને સત્યવિજય પન્યાસ ઉપર ખુબજ આદર હતો, શ્રાવક સમાજ પણ આ મહાપુરુષને આચાર્ય બનાવવા તરફેણમા હતો, છતા **પન્યાસપ્રવર સત્યવિજયગણિ** આચાર્યપદની મહત્તા અને જવાબદારી બરાબર સમજતા હોવાથી ગુરુપ્રવર અને શ્રી સંઘ પાસે નમ્ર પ્રાર્થના કરી નીકળી ગયા અને આચાર્યપદવી લીધી નહિ.

ત્યારથી ભ ચારના કાળમા વીશમી શતાબ્દીના લગભગ ચાલીસ વર્ષ ગયા ત્યા સુધીમા ઘણા વિદ્વાનો અને રત્નત્રયીના મહાન આરાધક યશોવિજય ઉપાધ્યાયજી જેવા પુરુષો પણ થવા છતા કોઇએ આચાર્યપદવી લીધી નહિ એકમ- સુધી પટ્ટધરસૂરિ પુરુષો થયા અને ત્યાર પછી પટ્ટધરપદ કે આચાર્યપ ઘણે અશે અપાતા બધ થયા, તે પણ પરીક્ષા અને યોગ્યતાની સિદ્ધિને મજબુત કરે છે

આ રીતે ચોવીસ જિનેશ્વરદેવોના પટ્ટધર પુરુષો અસખ્યાતા કોટાકોટી થયા છે એજ પ્રમાણે વર્તમાનકાળમા અઢીદ્વીપમા અસખ્યાતા કોટાકોટી થયા જાણવા, અતીતકાળે અનતા પટ્ટધર પુરુષો થયા છે, ભવિષ્યકાળે અનતા થવાના છે તે સર્વ મહાપુરુષોને આપણા नमो आयरियाण પદ વડે સાવધાન જાણકારનો નમસ્કાર જરૂર પ્રાપ્ત થાય છે અહી આ રીતે સર્વ ક્ષેત્રના અને સર્વકાળના ગણધર ભગવતો વિચારીએ તથા સર્વ ક્ષેત્રના અને સર્વ કાળના યુગ પ્રધાનો અને શાસનપ્રભાવકો વિગેરે ભાવાચાર્યો વિચારીએ તો ભૂતકાળે અઢીદ્વીપમા અનતા થયા છે, ભવિષ્યકાળે અઢીદ્વીપમા અનતા થવાના છે વર્તમાનકાળે અઢીદ્વીપમા અસખ્યાતા થયા છે, તે સર્વ સખ્યાને લખવામા આવે તો અનતા લોકાકાશમા પણ લખાઈ શકે નહિ અને ઉદનામા છે રી સિદ્ધ ભગવતોની સખ્યા થકી પણ સૂરિભગવતોની સખ્યા વિશેષાધિક થાય છે

આચાર્ય ભગવંતોના થોડાક નામો આપણે વિચારી ગયા. આચાર્ય ભગવંતોનુ સ્વરૂપ પણ ટુંકાણમા જોવાયુ અને આચાર્યપદ પૈકીના પ્રભુ મહાવીરદેવના શાસનમા થયેલા થોડાક આચાર્યોના ઉદાહરણ પણ વિચારી જઈએ

સૌથી પ્રથમ સર્વલબ્ધિનિધાન ભગવાન ગૌતમસ્વામી મહારાજ

ગૌતમસ્વામી ગોબર ગામના વતની હતા. પિતાનુ નામ **વસુભૂતિજી** અને માતાનુ નામ **પૃથ્વીદેવી** હતુ. મહાવિદ્વાન હતા. પોતાનુ નામ ઇન્દ્રભૂતિ હતુ. તેમનુ ગૌતમનામા ગોત્ર હતુ. જ્ઞાતિએ બ્રાહ્મણ હોવાથી વેદ અને વેદાગમના પારગામી હતા, અને આજ કારણથી વેદને નહિ માનનારા બધા દર્શનો ઉપર તેમને અતિદ્વેષ હતો. આમ પચાસ વર્ષ તે ધર્મની ઉપાસનામા પૂર્ણ કરતા ભગવાન મહાવીરદેવનો સમાગમ થયો.

પ્રભુ મહાવીરદેવને કેવલજ્ઞાન થયુ. પ્રભુજી સર્વજ્ઞ બન્યા, તેના બીજા દીવસે મહસેન નામના વનમા પ્રભુજી પધાર્યા. તેમનુ નામ ઇન્દ્રભૂતિએ જાણ્યુ અને પોતે પોતાના ૫૦૦ છાત્રો સાથે ભગવાન સાથે વાદ કરવા આવ્યા. સમાગમના પ્રથમ ક્ષણેજ પ્રભુજીએ ઇન્દ્રભૂતિજીના મનોગત સંશયનુ નિરસન કર્યુ.

મનોગત સંશય નિરાકરણ થવાથી તેમનો વૈદિક

એ મહર્દ્ધિક દેવ ચ્યવીને મહાસતી ધારિણીદેવીની કુક્ષિમાં ઉત્પન્ન થયો દેવીએ સ્વપ્નમાં જંબૂવૃક્ષ જોયું હોવાથી પુત્રનો જન્મ થતાં જંબૂકુમાર નામ આપ્યું માતા-પિતા, ધાત્રીમાતાઓ અને દાસ-દાસીઓ દ્વારા લાલન-પાલન કરાતા અને ઉત્તમકોટીના અધ્યાપકો દ્વારા વિદ્યાભ્યાસ પામેલો જંબૂકુમાર પુરૂષોની ૭૨ કળાઓનો પારગામી થયો અને ૧૬ વર્ષની વય થતાં માતા-પિતાએ કોટ્યાધીશ આઠ વ્યવહારીઓની ગુણવંતી અને રૂપવંતી આઠ કન્યાઓ સાથે સગપણ કર્યું

હવે આ બાજુ ભગવાન સુધર્માસ્વામી વિહાર કરતા રાજગૃહી પધાર્યા નગરવાસી ધર્મીજનો ગણધર મહારાજના દર્શન કરવા અને દેશના સાંભળવા ગયા જંબૂકુમાર પણ માતાપિતાની આજ્ઞા પામીને ગણધર ભગવાનના દર્શન કરવા ગયો અને દેશના સાંભળવા બેઠો, સુધર્માસ્વામી મહારાજે સંસારની અસારતાનું ખુબજ વર્ણન કર્યું ઘણા આત્માઓ ધર્મ પામ્યા જંબૂકુમાર પણ ચારિત્ર લેવાની ભાવનાવાળા થયા, અને ગુરૂદેવને જણાવ્યું કે, હે ભગવાન ! હું માતા-પિતાની રજા લઈને આવું ત્યાં સુધી આપ વિહાર કરશો નહિ મારે આપ સાહેબની પાસે દીક્ષા ચોક્કસ લેવી છે

આ પ્રમાણે ગુરૂ મહારાજને વિનંતિ કરીને ઘેર આવવા લાગ્યા, નગરના દરવાજા પાસે હજુ પહોંચ્યા નથી

ત્યા દરવાજો જૂનો હોવાથી પડી ગયો તે જોઇ જબૂકુમારને વિચાર આવ્યો જો હુ થોડો ઉતાવળો ચાલ્યો હોત તો જરૂર દરવાજાની નીચે દબાઈ જાત અને દુર્ધ્યાનથી મરીને પશુગતિમા ચાલ્યો જાત માટે હજી ગુરૂ પાસે જઇને **સમ્યક્ત્વ** અને **શીલવ્રત** બે પ્રતિજ્ઞાઓ લઇને ઘેર જાઉં, એ વિચાર મજબુત કરી ગુરુ પાસ આવી ત્રણ રત્નો (સમ્યગ દર્શન, સમ્યગજ્ઞાન, અને સમ્યગ્ચારિત્ર) પૈકીનુ એક રત્ન લીધુ અને પાચ મહાવ્રતો (સર્વથા હિંસા જુઠ, ચોરી, મૈથુન, અને પરિગ્રહના ત્યાગ) પકી એક મહાવ્રત પણ અંગીકાર કર્યું અને ઘેર આવ્યા

માતા પિતાને પોતાના વિચારો જણાવ્યા માતા પિતાને પુત્ર એકજ હતો લાડકો હોય એમા શી નવાઇ? એટલે દીક્ષા લેવાની વાત ગમેજ શાની? માતા-પિતા કહે છે, કે ભાઈ તુ અમારે એકનો એક પુત્ર છે, તારી સગાઇ કરેલ છે, વિવાહનુ મુહુર્ત જોવાયુ છે, પરણવાનો દિવસ નકકી છે, ત્યારે તુ આવી વાત કરે છે, અમને કેટલુ દુખ થતુ હશે? એનો તુ જરા તો વિચાર કર જો તુ આઠ કન્યા પર ણીશ તો અમને ઘણોજ હર્ષ થશે અમે ઘણા વેવાઇ-વેવાણો અને સગા-સ્વજનોમા મ્હાલશુ, વળી આપણા કુળની પર પગ પણ ટકી રહેશે જો તુ દીક્ષા લેશે તો અમારા મનના મનોરથો ધુલધાણી થશે, અને કુલ નિર્વંશ થશે, માટે હે પુત્ર! જેમ તુ તારૂ ભલુ વિચારે છે, તેમ અમારો પણ કાઇક વિચાર કર. ઇત્યાદિ માતા-પિતાનો અત્યાગ્રહ

એક મહર્દ્ધિક દેવ ચ્યવીને મહાસતી ધારિણીદેવીની કુક્ષિમા ઉત્પન્ન થયો દેવીએ સ્વપ્નમા જમ્બૂવૃક્ષ જોયુ હોવાથી પુત્રનુ જન્મ નામ જમ્બૂકુમાર નામ આપ્યુ માતા-પિતા, ધાવમાતાઓ અને દાસ-દાસીઓદ્વારા લાલન-પાલન કરાતા અને ઉત્તમકોટીના અધ્યાપકોદ્વારા વિદ્યાભ્યાસ પામતો જમ્બૂકુમાર પુરૂષોની ૭૨ કળાઓનો પારગામી થયો અને ૧૬ વર્ષની વય થતા માતા-પિતાએ કોટ્યાધીશ આઠ વ્યવહારીઓની ગુણવતી અને રૂપવતી આઠ કન્યાઓ સાથે સગપણ કર્યું

હવે આ બાજુ ભગવાન સુધર્માસ્વામી વિહાર કરતા રાજગૃહી પધાર્યા નગરવાસી ધર્મી મનુષ્યો ગણધર મહારાજના દર્શન કરવા અને દેશના સાભળવા ગયા જમ્બૂકુમાર પણ માતાપિતાની આજ્ઞા પામીને ગણધર ભગવાનના દર્શન કરવા ગયો અને દેશના સાભળવા બેઠો, સુધર્માસ્વામી મહારાજે સસારની અસારતાનુ ખુબજ વર્ણન કર્યું ઘણા આત્માઓ ધર્મ પામ્યા જમ્બૂકુમાર પણ ચારિત્ર લેવાની ભાવનાવાળા થયા, અને ગુરૂદેવને જણાવ્યુ કે, હે ભગવાન ! હુ માતા-પિતાની રજા લેઈને આવુ ત્યા સુધી આપ વિહાર કરશો નહિ મારે આપ સાહેબની પાસે દીક્ષા ચોક્કસ લેવી છે

આ પ્રમાણે ગુરૂ મહારાજને વિનતિ કરીને ઘેર આવવા લાગ્યા, નગરના દરવાજા પાસે હજુ પહોચ્યા નથી

ત્યા દરવાજો જૂનો હોનાથી પડી ગયો તે જોઇ જબૂકુમારને વિચાર આવ્યો જો હુ થોડો ઉતાવળો ચાલ્યો હોત તો જરૂર દરવાજાની નીચે દબાઈ જાત અને દુર્ધ્યાનથી મરીને પશુગતિમા ચાલ્યો જાત માટે હજી ગુરૂ પાસે જઇને **સમ્યક્ત્વ અને શીલવ્રત** બે પ્રતિજ્ઞાઓ લઇને ઘેર જાઉ, એ વિચાર મજબુત કરી ગુરુ પાસ આવી ત્રણ રત્નો (સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, અને સમ્યગ્ચારિત્ર) પૈકીનુ એક રત્ન લીધુ અને પાચ મહાવ્રતો (સર્વથા હિંસા, જુઠ, ચોરી, મથુન, અને પરિગ્રહના ત્યાગ) પૈકી એક મહાવ્રત પણ અગીકાર કર્યું અને ઘેર આ યા

માતા પિતાને પોતાના વિચારો જણાવ્યા માતા પિતાને પુત્ર એકજ હતો લાડકો હોય એમા શી નવાઇ? એને દીક્ષા લેવાની વાત ગમેજ શાની? માતા-પિતા કહે છે, કે ભાઈ તુ અમારે એકનો એક પુત્ર છે, તારી સગાઇ કરેલ છે વિવાહનુ મુહુર્ત જોવાયુ છે, પરણવાનો દિવસ નક્કી છે ત્યારે તુ આવી વાત કરે છે, અમને કેટલુ દુ ખ થતુ હશે? એનો તુ જરા તો વિચાર કર જો તુ આઠ કન્યા પર ણીશ તો અમને ઘણોજ હર્ષ થશે અમે ઘણા વેવાઇ-વેવાણો અને સગા-સ્વજનોમા મ્હાલશુ, વળી આપણા કુળની પર પરા પણ ટકી રહેશે જો તુ દીક્ષા લેશે તો અમારા મનના મનોરથો ધુલધાણી થશે, અને કુલ નિર્વંશ થશે, માટે હે પુત્ર! જેમ તુ તારૂ ભલુ વિચારે છે, તેમ અમારો પણ કાઇક વિચાર કર ઇત્યાદિ માતા-પિતાનો અત્યાગ્ર

એક મહર્દ્ધિક દેવ ચ્યવીને મહાત્માની ધારિણીદેવીની કુક્ષિમાં ઉત્પન્ન થયો. દેવીએ સ્વપ્નમા જંબૂવૃક્ષ જોયુ હોવાથી પુત્રનુ જન્મ થયા પછી જંબૂકુમાર નામ આપ્યુ માતા-પિતા, ધાવમાતાઓ અને દાસ-દાસીઓદ્વારા લાલન-પાલન કરાતા અને ઉત્તમભોગીના અધિકારી ભોગ નિરાશ્રયામ પામતા જંબૂકુમાર પુરૂષોની ૭૨ કલાઓનો પારગામી થયો અને ૧ વર્ષની વય થતા માતા-પિતાએ કોટ્યાધીશ આઠ વ્યવહારીઓની ગુણવતી અને રૂપવતી આઠ કન્યાઓ સાથે સગપણ કર્યું

હવે આ બાજુ ભગવાન સુધર્માસ્વામી વિહાર કરતા રાજગૃહી પધાર્યા નગરવાસી ધર્મી મનુષ્યો ગણધર મહારાજના દર્શન કરવા અને દેશના સાંભળવા ગયા જંબૂકુમાર પણ માતાપિતાની આજ્ઞા માગીને ગણધર ભગવાનના દર્શન કરવા ગયો અને દેશના સાંભળવા બેઠો, સુધર્માસ્વામી મહારાજે સંસારની અસારતાનુ ખુબજ વર્ણન કર્યું ઘણા આત્માઓ ધર્મ પામ્યા જંબૂકુમાર પણ ચારિત્ર લેવાની ભાવનાવાળા થયા, અને ગુરૂદેવને જણાવ્યુ કે, હે ભગવાન ! હુ માતા-પિતાની રજા લેઈને આવુ ત્યા સુધી આપ વિહાર કરશો નહિ મારે આપ સાહેબની પાસે દીક્ષા લેવી છે

આ પ્રમાણે ગુરૂ મહારાજને વિનતિ કરીને ઘેર આવવા લાગ્યા, નગરના દરવાજા પાસે હજુ પહોચ્યા નથી

ત્યા દરવાજો જુનો હોવાથી પડી ગયો તે જોઇ જમ્બૂકુમારને વિચાર આવ્યો જો હુ ઘોડો ઉતાવળો ચા યો હોત તો જરૂર દરવાજાની નીચે દબાઈ જાત અને દુર્ધ્યાનથી મરીને પશુગતિમા ચાલ્યો જાત માટે હજી ગુરૂ પાસે જઇને સમ્યક્ત્વ અને શીલવ્રત બે પ્રતિજ્ઞાઓ લઇને ઘેર જાઉં, એ વિચાર મજબુત કરી ગુરુ પાસ આવી ત્રણ રત્નો (સમ્યગ દર્શન, સમ્યગજ્ઞાન, અને સમ્યગ્ચારિત્ર) પૈકીનુ એક રત્ન લીધુ અને પાચ મહાવ્રતો (સર્વથા હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન, અને પરિગ્રહના ત્યાગ) પૈકી એક મહાવ્રત ગ્રણ અગીકાર કર્યું અને ઘેર આવ્યા

માતા પિતાને પોતાના વિચારો જણાવ્યા માતા પિતાને પુત્ર એકજ હતો લાડકો હોય એમા શી નવાઇ? એટલે દીક્ષા લેવાની વાત ગમેજ શાની? માતા-પિતા કહે છે, કે ભાઈ તુ અમારે એકનો એક પુત્ર છે, તારી સગાઇ કરેલ છે, વિવાહનુ મુહુર્ત જોવાયુ છે, પરણવાનો દિવસ નક્કી છે, ત્યારે તુ આવી વાત કરે છે, અમને કેટલુ દુખ થતુ હશે? એનો તુ જરા તો વિચાર કર જો તુ આઠ કન્યા પર ણીશ તો અમને ઘણોજ હર્ષ થશે અમે ઘણા વેવાઇ-વેવાણો અને સગા-સ્વજનોમા મ્હાલશુ, વળી આપણા કુળની પર પરા પણ ટકી રહેશે જો તુ દીક્ષા લેશે તો અમારા મનના મનોરથો ધુલધાણી થશે, અને કુલ નિર્વંશ થશે, માટે હે પુત્ર! જેમ તુ તારૂ ભલુ વિચારે છે, તેમ અમારો પણ કાઇક વિચાર કર ઇત્યાદિ માતા-પિતાનો અત્યાગ્રહ

થવાથી જબુકુમારે પરણવાની હા પાડી, પરતુ પરણીને ચા મ્સ ની.ષા લેઇશ, એમ પણ પાકાપાયે જણાવી દીધુ

જબુકુમારના ઉપર મુજબના વિચારો નગરમા પણ જાહેર થઇ ગયા, અને ચારિત્ર લેવાની ચર્ચાઓ પણ પુર જોશથી થવા લાગી અને ઋષભ ત્ત શેઠે પણ પોતાના વેવાઈઓને બોલાવીને જબૂ પરણીનેજ દીક્ષા લેવાનો છે, તેમ જણાવી દીધુ તે સાભળવાથી કન્યાઓના પિતાઓ ચમકી ઉઠયા અને અમે જમાઇ બીજો કરીશુ એમ પણ સભળાવી દીધુ અને ઘેર આવી પોતપોતાની પુત્રીઓને જબુકુમારના દીક્ષાના વિચારો સાથેસાથ પોતાના બીજો જમાઇ કરવાના પણ વિચારો દીકરીઓને સભળાવી નાખ્યા

પરતુ આઠે કુમારીકાઓ મહાસતીઓ હતી જૈન શાસન અને જબૂકુમારના ગુણને પામેલી હતી, તેથી તે બાલાઓ પિતાના વિચારોને સમત ન થતા ચોખ્ખા શબ્દોમા જણાવી દીધુ કે, અમારો જાહેર થએલો સ્વામી સસારમા રહેશે તો અમે એની દાસીઓ થઈશુ અને સાધુ થશે તો અમે તેની શિષ્યાઓ થઇશુ, પરતુ આ જન્મમા અમે બીજા પતિને તો નહિજ પરણીએ

પોતપોતાની પુત્રીઓના આવા વિચારો સાભળી ધર્મી અને મહા ભાગ્યશાળી માતા-પિતાઓ પણ ઘણા ખુશી થયા વિવાહ નક્કી કરી નાખ્યા, ઘણી ધામ ધુમવાની લગ્નની બધી તૈયારીઓ થઇ અને લગ્ન પણ

થઇ ગયા સાસુ-સસરાઓએ નવાણુક્રોડ સોનામહોર કન્યાદાનમા આપી આઠે મહાસતીઓ પદ્મિનીઓ હતી

પરણીને જબૂકુમાર પોતાને ઘેર આવ્યા, સાસરામાથી આવેલુ ધન પણ ખુલ્લા ઘરમા લાવીને નોકર-ચાકરો દ્વારા જ્યા ત્યા નાખેલુ પડયુ હતુ રાત્રી પડયાથી આઠે પત્નીઓ અને જબૂકુમાર પોતાના એકાન્તવાસભવનમા આવ્યા અને દીક્ષાની વાત શરૂ થઇ

જબૂકુમાર બાનાઓને કહે છે, હે મહાભાગ્યશાળી આત્માઓ ! તમો જાણતા જ હશો કે, હુ પરણીને બીજાજ દિવસે દીક્ષા લેવાનો છુ, વલી એ પણ ખબર હશે કે, દેવોના પણ પૂજ્ય ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી ગણધરદેવ પાસે મે જાવજ્જીવ બ્રહ્મચર્યવ્રત પણ લીધુ છે, એટલે આ મારા નિર્ણયને જાણીનેજ તમે પણ મારુ સગપણ કબુલ રાખ્યુ છે, માટે **બુદ્ધિમતી અને ધર્માત્મા મહાસતીઓ !** તમને હવે મારે વધુ જણાવવુ જરૂરી નથી એટલે સવારમા વેલી પ્રભાતેજ ભગવાન સુધર્માસ્વામી પાસે હુ સજમ અગીકાર કરીશ કારણ કે ભગવાન હવે અહીં વધુ વખત રોકાય તેમ નથી

જબૂકુમારના ઉપર મુજબના વાકયો સાભળીને સસારના રાગમા રગાએલી બાળાઓએ જબૂકુમારને રોકવાનો બનતો બધોજ પ્રયાસ કરી જોયો પરતુ જબૂકુમારે વૈરાગ્ય પક્ષના સમર્થનની વકીલાત ખુબજ ચાલુ રાખી.

જ્યારે આ બાજુ આઠ બાળાઓએ સંસારના પક્ષને મજબુત કરના દલિલોનો વર્ષાદ વર્ષાવ્યો પરંતુ જબૂકુમારની દલિલો રૂપી પવનના ઝપાટાથી બાળાઓની દલિલોના વાદળા વિખરાઇ ગયા

જબૂકુમાર અને બાલાઓનો સંવાદ તો ચાલુ જ હતો ત્યાં ૪૯૯ ચોરને સાથે લઈને પ્રભવ નામનો મહાચોર જબૂકુમારના ઘરમાં ચોરી કરવા પેઠો, તેણે પણ જબૂકુમાર અને બાલાઓનો સંવાદ સાંભળ્યો ચોરવાની વાતને પડતી મૂકીને તેણે પણ બાલાઓના પક્ષની ખુબજ દલિલો કરી જબૂકુમારે તેને પણ નિરુત્તર કર્યો

આઠ બાલાઓના અને પ્રભવસિંહ ચોરના સંસાર પક્ષને સમર્થન કરનારા બધાજ વચનો નકામા ગયા, એટલે જબૂકુમારની દલિલોને તોડી તો ન શકયા, પરંતુ પોતાનો પક્ષ પણ છોડવા વખત આવ્યો

જબૂકુમારની વૈરાગ્ય વાતો સાંભળવાની સાથે જબૂ કુમારના વૈરાગ્ય માટે પણ બાલાઓ તથા પ્રભવસિંહ ચોરને ઘણોજ આનંદ પ્રગટ થયો બાલાઓ વિચાર કરે છે કે, આખુ જગત લક્ષ્મી અને લલનાઓ માટે ફના થઇ રહેલ છે હજારો સ્ત્રીઓ હોવા છતા રાવણ જેવો રાજા સીતા માટે રણમાં રોળાયો, અને નરકમા ગયો કંચન અને કામિની માટેજ જગત્ આખુ દુર્ગતિમાં જઇ રહ્યુ છે વિષયના ભોગ માટે પશુઓ પણ લડીને મરણ પામે છે, દેવોને પણ

દુર્લભ એવી અમે આઠે બાળાઓ પદ્મિનીઓ છીએ સ્વાધીન છીએ, છતા આ મહાપુરૂષનુ મન જરાપણ લલચાતુ નથી તો પછી આપણે પણ લાવમાને તિલાજલી આપવી વ્યાજબી છે, એવો વિચાર મનમા નક્કી કરી પોતાના સ્વામીને જણાવી દીધુ કે, અમે આપના માર્ગને અનુસરવા તૈયાર છીએ

બાળાઓના વિચાર સાભળી **પ્રભવસિંહ** વિચાર કરવા લાગ્યો અહો મહાપુરૂષની મહાનુભાવદશા જુઓ ! જગત્ જેને માટે હજારો પાપ કરી રહેલ છે, જગત્ જેને માટે હજારો **તાપ** સહી રહેલ છે જગત્ આણુ જેને સારૂ હિંસા, જુઠ અને ચોરી કરતા પણ ખચકાતુ નથી, ત્યારે જબૂકુમારની પાસે **કંચન** અને **કામિનીઓ** બીચારા રાક થઈને કરગરે છે, અમને ભોગવો છતા જબૂ કુમાર તેનો ત્યાગ કરી રહેલ છે, જુઓ તો ખરા ! આ ક્રોડો સોનામહોરોના ઢગ વેરણ-સેરણ પડયા છે આ અપ્સરા જેવી બાળાઓ સામી બેસીને વિનવી રહી છે, ચુબન અને આલિંગનની વાત તો દુર રહો પણ છે કયાય આખમા પણ વિકાર ? જ્ઞાનીપુરૂષોએ કહ્યુ છે તે બરાબર છે

લક્ષ્મી કારણ આપડા, ભટકે દેશ વિદેશ,
પાપ હજારો આચરે પણ પામે નહિ લેશ ૧
ધન મેળવવા જીવડો કરે ઘણા વ્યાપાર,

અનેકની સેવા કરે, ન કરે ધર્મ લગાર ૨

ધન મેળવવા નાવમા, બેસી જાય વિદેશ
પણ પૈસો પામ્યા વિના, આવે ભુડે વેશ ૩

ધન કારણ ચોરી કરે, યુદ્ધ અનેક પ્રકાર
પાપ કરીને જીવડો, જાય નરક મોઝાર ૪

હરિહર બ્રહ્મ પુરંદરા, મનુષ પશુને દેવ,
રાંક બની નારી તણા, કરે ચરણની સેવ ૫

એટલે આખુ જગત કંચન-કામિનીનુજ દાસ છે જ્યાર જબુકુમાર પરાકાષ્ટાએ પામેલી કંચન-કામિનીનો પણ ત્યાગ કરે છે હુ મારો વિચાર કરુ તો હુ એક રાજપુત્ર છુ, રાજ્યધર્મનો ત્યાગ કરીને એક અધમ ચોર બન્યો છુ જબૂકુમાર વમન અને વિષ્ટાની પેઠે જે લક્ષ્મીને, ત્યાગ કરી રહેલ છે તેજ નરકાદિ કુગતિને આપ નારી લક્ષ્મીને હુ ચોરવા આવ્યો છુ ધિક્કાર થાઓ આ લક્ષ્મીને કે જેના સહયોગથી પ્રાણીઓ સારાસારનો વિચાર પણ ભુલી જાય છે

જબૂકુમારના ઉપદેશથી ૮ બાલાઓ તથા પ્રભવસિંહ વિગેરે ૫૦૦ ચોર જબૂકુમારના માતા-પિતા અને સાસુ-સસરાઓ વૈરાગ્ય પામ્યા અને પ્રભાતે સુધર્માસ્વામી પાસે જઇને ૧૬ વર્ષની વયે ૫૨ જણ સાથે જબુકુમારે દીક્ષા લીધી ૨૦ વર્ષ છદ્મસ્થ રહી ગુરુ સેવામા સાવધાનપણે રહીને ૩૬

વર્ષની ઉમરે કેવળજ્ઞાની બ યા અને ૪૪ વર્ષ કેવળીપર્યાય ભોગવી પ્રભુમહાવીરદેવથી ૮૦ વર્ષે મોક્ષમા પધાર્યા જબુસ્વામી પછી ભરતક્ષેત્રમાથી કોઇ મોક્ષમા ગયુ નથી

ઈતિ જબુસ્વામી સક્ષેપ ચરિત્ર

ત્રીજી વાત હવે સ્થુલભદ્રસ્વામીની જણાવાય છે

આ મહાપુરૂષ પાટલીપુત્રના છે ના નદરાજાના મહા માત્ય શકડાલમત્રીના પુત્ર હતા ૧૮ વર્ષની ખીલતી જુવાનીમા કોષા નામની વેશ્યાના ઘેર ગયા હતા કોષા પણ સ્થુલભદ્રની સમ નવયની જ ની દેવ અને દેવીની માફક સ્થુલભદ્ર અને કોષાનો પરમ સુખમય કાળ એક આખના પલકારાની માફક ૧૨ વર્ષ ચાલ્યા ગયા

શકડાલ મત્રીના અકાલ મરણથી નદરાજાએ મહા માત્ય પદવી આપવા ઘણો આગ્રહ કરવા છતા સ્થુલભદ્રકુમારે તત્વાતત્વનો વિચાર કરીને મહામાત્ય પદની ન લેતા કુટુબ પરિવાર અને કોષા વેશ્યાનો ત્યાગ કરી, ચૌદપૂર્વધર સભુતિવિજયસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી મહાબુદ્ધિશાળી હોવાથી અલ્પકાળમા જ ગ્રહણ અને આસેવન શિક્ષાનો પાર પામ્યા

પછી એક વખત ગુરૂ આજ્ઞા પામીને કોષા વેશ્યાના ઘેર એકીવા ચોમાસુ રહેવા ગયા વેશ્યા તો સ્થુલભદ્ર જ્યારથી ગયા ત્યારથી સ્થુલભદ્રના વિરહથી દુખમય દિવસો વિતાવતી હતી કોષા જાતની વેશ્યા હતી, પરતુ તેનો આત્મા ઘણો

સસ્કારી હોવાથી તેણીનુ ચિત્ત સ્થુલભદ્ર સિવાય અન્યત્ર આનદ પામતુ નહિ, તેથી હમેશા તેણી સ્થુલભદ્રનો જ જાપ જપતી હોવાથી અચાનક સ્થુલભદ્રમુનિને આવતા જોઇ દોડતી સામી ગઇ ગાડી ઘેલી બની ગઇ પોતાને ઘેર આજે સાનાનો સૂર્ય ઉગ્યો, મોતીના મેહ વુઠયા તેમ માનવા લાગી તેણીને આજે જાણે સાક્ષાત સ્વર્ગ મળ્યુ હોય તેવો આનદ થયો

કોષા વેશ્યાએ સ્થુલભદ્રની દીક્ષા જરૂર સાભળી હતી, પરતુ તે એમજ વિચાર કરતી હતી કે, મારા વગર તેએ રહી શકવાના જ નથી, એટલે આજે મુનિવેષધારી સ્થુલભદ્રને આવતા જોઇ પોતાની ધારણા સાચી ઠરી એમ તેણીના મનમા નિશ્ચય થયો

મહામુનિરાજ સ્થુલભદ્રજીએ મહાત્યાગી મુનિરાજને છાજે તેવી ઢબથી વેશ્યાના મહેલમા પ્રવેશ કરીને કોશાની પાસે યાચના કરી તમારી ચિત્રશાળામા અમારે ચોમાસુ રહેવા ઇચ્છા છે તમારી રજા હોય તો અમે તેમા ઉતારો કરીએ !

મહામુનિરાજ સ્થુલભદ્રજીની આવી માગણીમા કોષાને નવાઇ લાગી અને બોલી સ્વામીનાથ ! આમ કેમ બોલો છો ? આ સાવમિલકત, બધો દાસ-દાસી પરિવાર અને આ મહેલ તથા હુ પોતે બધુ એ આપનુ જ છે, આપને આમ બોલવુ શોભતુ નથી

કોશા વેશ્યાના ઉપર સુજળના નાનથી તરબોળ વચનો સાભળીને મહામુનિરાજ કહેવા લાગ્યા, અમે હવે રાગી નથી પણ ત્યાગી છીએ, ભોગી નથી પરતુ યોગી છીએ આ ચિત્રશાળામા ઉતારો કરીને ભોગ સાધવો નથી, પરતુ યોગ સાધવો છે, માટેજ વિરાગના મુનિઓનો એવો આ ચાર જ છે કે, સસા મા રહેવા પોતાના માતા-પિતાના ઘરમા પણ મુકામ માલિકને પૂછીને જ ઉતરી શકાય એટલે તમારી રજા પૂછવી જોઇએ

કોશા વેશ્યા સ્થુલભદ્રજીનુ આવુ વર્તન તદ્દન ધતીંગ નામજતી હતી સ્થુલભદ્રજી આ બધા ઢોંગ કરે છે જગ લમા રહેનારા યોગીઓ વેશ્યાને ઘેર આવેજ નહિ. સજ્જન મનુષ્યોને પણ વેશ્યાના ઘરમા પેસવુ તે પણ કલકરૂપજ ગણાય છે, તો પછી સાધુ-સતને વેશ્યાના ઘરમા આવવાનુ હોયજ શાનુ ? એટલે હમણા આ વેશને ફગાવીને મારી સાથે ભજી જગતમા સ્રીરૂપ અગ્નિની પાસે પુરુષ બાપડો માખણના પિંડ જેવો છે

વિષ્ણુ ભગવાન હજારો રાણીઓ હોવા છતા ગોપી ઓના રૂપમા ગાડા થઇ ગયા હતા, મહાદેવજીને પાર્વતી અને ગગા બે પત્ની છતા ભીલડીને જોઇને લલચાઇ ગયા હતા, બ્રહ્માજીને સાવિત્રી રાણી હોવા છતા પોતાની સગી પુત્રીના રૂપમા રગાયા હતા, ઇન્દ્રને એક સાથે આઠ ઇંદ્રા ણીઓ હોવા છતા અહલ્યાના રૂપમા આસક્ત થઇ ગયા હતા,

સૂર્યને રત્નાદેવી હોવા છતા સમુદ્રમાથી પીઝોની વડવા [ઘોડી]ને જોઈને તના વિલાસમા લાગી ગયા, અને ત વડ વાને સૂર્યથી ગર્ભ રહ્યો ને તેનો પુત્ર વડવાનલ થયો જેમ દગ્નિ, વિશ્વામિત્ર અને પારાસર જેવા મહાન તપસ્વીઓ હજારો વર્ષ સુધી તપ કરનાર અને સુકી સેવાલ અને સુકા પાદડા ખાનાર પણ સ્ત્રીઓના રૂપમા, ગીતામા પત ગીઆની માફક હોમાઈ ગયા છે, તો પછી આ તો મારા પ્રાણવલ્લભ છે, આમને તો હુ એકજ વાર આખના ઈસારામાત્રમા વશ કરી લઈશ

વેશ્યા એમજ માનતી હતી કે, આજ ને આજ મારા નાથને હુ યોગી મીટાવીને ભોગી બનાવી નાખીશ છતા એ બધી વેશ્યાની કલ્પના જ હતી વાસ્તવિકતા જો વિચારીએ તો વેશ્યાની કલ્પના જગતને વ્યાજમી જ લાગે કારણકે સાધુએ વેશ્યાના ઘરમા એક દિવસ પણ રહેવાય જ નહિ, તો પછી ચોમાસુ રહેવાની વાત હોય જ શાની ? આવી વાત કોઇ સાચી માને પણ શી રીતે ?

સ્થુલભદ્રસ્વામી વેશ્યાની ચિત્રશાળામા ઉતર્યા વેશ્યાએ અનેક જાતિના ભોજનો વહોરાવ્યા અને દિવસ અને રાત્રી હાવભાવ, રગરાગ, ગાનતાન ખુબજ ચાલુ રાખ્યા આખના ચાળા, પગના ઠમકા હાથના લટકા, મુખના મટકા અને વચનના વિકારો તથા વિજળીના તેજ જેવા જઘા, નાભિ, સ્તન અને કક્ષાના પ્રકટનો બન્યા તેટલા બતાવ્યા, પરતુ

મહાપુરૂષો પણ કહે છે કે

> गिरौ गुहायां विजने वनान्तरे,
> वासं श्रयन्तो वशिनः सहस्रशः।
> हर्म्येऽतिरम्ये युवतीजनान्तिके,
> वशी स एकः शकडालनन्दनः

વન્દન પૂજન સત્કાર અને સન્માનના પણ વિરોધિ એક જૈનાચાર્ય

શ્રી સ્થુલભદ્રસ્વામિના નવમપટ્ટધર **આર્ય મહાગિરિજી મહારાજ** પોતાની છેલ્લી વયમાં સમસ્ત ગચ્છનોભાર પોતાના ગુરૂભાઇ દશપૂર્વનાજ્ઞાની આર્યસુહસ્તિસૂરિ મહારાજને સોંપીને પોતે જિનકલ્પ વિચ્છેદ જવા છતાં જિનકલ્પની તુલના કરતા હતા, એટલે તીર્થંકરદેવો અને સામાન્ય કેવલી ભગવંતોના સમયમાં મહાભાગી આત્માઓ મહાતપ, મહાત્યાગ અને નજણ અભિગ્રહોવાળા જિનકલ્પ (આત્માને કર્મ ખપાવવાનો કલ્પવિશેષ) આચરતા હતા ભગવાન જમ્બૂસ્વામિના નિર્વાણથી આત્માઓમાં શક્તિનો ઘટારો થવાથી જિનકલ્પ આચરણા બંધ થઇ હતી તો પણ આર્ય મહાગિરિજી મહારાજ જિનકલ્પતો નહિજ, પરંતુ જિનકલ્પની વાનકી, આવો કઠિણયોગ ધારણ કરીને જગતના પૂજા, સત્કાર-સન્માન અને શિષ્યપરિવારનો **સદંતર** ત્યાગ કરીને એકાકીપણે નિદ્રા વિગેરે પ્રમાદો બંધ કરીને વિચરતા હતા, અને પ્રાયેણ દિન-રાત ઉભા રહીનેજ ધ્યાન

કરતા હતા બધા પ્રકારના સ્વાદો ત્યાગ કર્યા હતા પાત્રામા કે હસ્તમા લેપ ન લાગે તેવો નિરસ આહાર તે પણ બે દિવસે ત્રણ, દિવસે કે ચારદિવસે લેતા હતા તેઓ તેવી રીતે અને તેવા પ્રદેશમા વનોમા રહેતા હતા કે તેમને કોઈ ઓળખી શકે નહિ તેઓ તદ્દન અજાણ્યા પ્રદેશમા ભીક્ષા વહોરવા જતા હતા એક વખત ભવિતવ્યતાના યોગથી આર્યસુહસ્તિસૂરિ મહારાજ એક ગામમા પધાર્યા હતા, અને તેજ દિવસે એકાકી વિહાર કરતા આર્યમહાગિરિ મહારાજ પણ તે જ ગામમા અને તે જ સ્થાનમા પધાર્યા સભામા હજારો માણસો હાજર હતા ત્યા એકદમ આર્યમહાગિરિ મહારાજને આવતા દેખીને આર્ય સુહસ્તિસૂરિ મહારાજ પરિવાર સહિત ઉભા થઇ ગયા પગમા પડી દ્વાદશાવર્ત વદન કર્યું જે દેખી સભાના લોકોને ઘણુજ આશ્ચર્ય થયુ અહો આવા દશપૂર્વધર સૂરિ મહારાજ જેને વદન-બહુમાન કરે છે, તે મહાપુરૂષ કેટલા મોટા અને કેટલા ગુણી હશે, આ વદન-બહુમાનની આખા ગામમા અને આજુબાજુમા ખૂબ જ જાહેરાત થઇ ગઈ, જેથી આર્યમહાગિરિમહારાજે તે પ્રદેશનો ત્યાગ કર્યો અને જયા પોતાને કોઇ ન ઓલખે તેવા પ્રદેશમા ચાલ્યા ગયા

અહી ખાસ સમજવા યોગ્ય અને વિચારવા યોગ્ય બાબત એજ છે કે, જે મહાપુરૂષોને પૂજા, સત્કાર-સન્માન ગમતા નથી અને જોઇતાજ નથી, તેને દેવતાઓ શોધતા

ફરે છે, અને અમારી જેવા પામર આત્માઓ રાત-દિવસ પૂજવા ઊભી રહ્યા હોય છતા કોઇ સામુએ જોતુ નથી

માટે કહેવત છે કે ભાગે ત્યાગી ભાગે અને ત્યાગે તેને વળગે. વળી પણ જે જન અભિલસે રે, તે તો તેહથી નાસે, તૃણ સમ જે ગણે રે, તેહને નિત્ય રહે પાસે" તથા વળી –

પૂજાવા ઇચ્છા કરે, પૂજા થાય ન લેશ,
ગુણી પૂજા ઇચ્છે નહિ, પૂજે દેવ નરેશ ૧

કાચન તજવુ સહજ છે, સુલભ નારીનો ત્યાગ,
આપ બડાઈ ત્યાગતા, તે મોટા મહાભાગ ૨

કાચન તજવુ સહજ છે, નારી સુત પરિવાર,
પણ જિતે ચાર કષાયને, ધન્ય તાસ અવતાર ૩

તપસા ને ત્યાગીપાણુ, બાહ્ય ત્યાગ કહેવાય,
ત્યાગે ચાર કષાય તો, શીઘ્ર મોક્ષમા જાય ૪

અહી એક એ પણ સમજવાનુ છે કે, જેમ રાજા મહારાજાઓ છેલ્લી વયમા રાજ્યાદિકનો ત્યાગ કરીને તથા ધનવાન પુરૂષો ધનમાલ પરિવારનો ત્યાગ કરીને ચારિત્રી બનતા હતા, અને બને છે તેમ આચાર્ય ભગવતો પણ પોતાની છેલ્લી વયમા પોતાના પરિવારમાથી, યોગ્ય આત્માને ગચ્છનો ભાર સભાળીને વિશેષ રીતે યોગની સાધના કરવા સાવધાન બને છે પૂર્વના મહર્ષિઓએ મોટા ભાગે છેલ્લી

વયમા થાય તેટલા તપ-ત્યાગ અને ધ્યાનને વધારી મૂકયા હતા

મહાપુરુષ આર્ય વજ્રસ્વામીજી મહારાજ

આ મહાપુરૂષનો તુબ નામના ગામમા જન્મ થયો હતો પિતાનુ નામ **ધનગિરિજી** અને માતાનુ નામ **સુનદાદેવી** હતુ તેમના સગા મામા અને સુનદાદેવીના સગાભાઇ **આર્યસમીતજી** હતા તેમણે ઘણા વખત પહેલા દીક્ષા લીધી હતી **આર્યવયરસ્વામીજી** ગર્ભમા આવ્યા, ત્યા તો પિતાને વૈરાગ્ય થયો અને દીક્ષા લીધી હતી **વજ્રકુમાર** ગયા જન્મમા તિર્યગ્જૃભગ દેવ હતા, અને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર **ગૌતમસ્વામી મહારાજની** દેશના સાભળવાથી શ્રી જૈનશાસન અને વિરતિધર્મ ઉપર અનુરાગ થયો હતા તેજ કારણથી આવા ધર્મિ માતા-પિતાનો યોગ સાપડયો હતો

વજ્રકુમારનો જન્મ થયો અને બે-ત્રણ માસની વય થયા આનપાસ માતાની સખીઓના મુખથી પિતાની દીક્ષાના સમાચાર સાભળ્યા દેવકુમાર જેવા બાલકને જોઇને આજુ બાજુના સગાઓ અને બ્હેનપણીઓ આવીને વજ્રકુમારને રમાડવાનો લ્હાવો લેવા ચૂકતી નહિ, અને વાતે-વાતે કહેવાઇ જતુ કે, તારા પિતાજી તો સાધુ થઈ ગયા છે, તુ પણ સાધુમહારાજ થજે, આવા વારવાર કાને પડતા શબ્દો વજ્રકુમાર ધ્યાનપૂર્વક સાભળતો હતો, અને પ્રસ્તુત દીક્ષાનુ

વારંવાર વાતાવરણ સાંભળવાથી **વજ્રકુમારને** આવી નાનકડી વયમાં જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું

જાતિસ્મરણ વડે જ ભગવાન ગૌતમસ્વામિ મહારાજની દેશનાનો સાક્ષાત્કાર થયો જૈનશાસન અને વિરતિધર્મ પ્રત્યેના રાગનું દ્રઢીકરણ થયું પોતે પણ પિતાજીની પેઠે ચારિત્ર જ અંગીકાર કરવું અને ચારિત્ર કેમ મળે ? એના વિચારો કરતા યુક્તિ સુઝી આવી માતાને મારી ઉપર અણગમો થાય તોજ હું સંજમ પામી શકું, એમ વિચાર કરી આખો દિવસ રડવાનું શરૂ રાખ્યું ઘણુવાર પણ બાળક રડતો બંધ ન રહેવાથી માતા સુનંદાદેવી ખુબજ કંટાળી ગયા અને પોતાના ઘેર વહોરવા પધારેલા મુનિરાજ ધનગિરિજીને બાળક પ્રત્યેનો પોતાનો અણગમો જાહેર કરવાપૂર્વક બાળક વજ્રને વહોરાવી દીધો ધનગિરિજી મહારાજ બાળક વજ્રને ગુરુજી પાસે લઇ ગયા અત્યારસુધી બાળકનું નામ પાડવામાં આવ્યું ન હતું અને બાળકનું શરીરવજન વધુ જણાવાથી ગુરુમહરાજ સિંહગિરિસૂરિ મહારાજે તેનું **વજ્ર** નામ આપ્યું

અને સાધ્વીજીના ઉપાશ્રયમાં ઉછરવા લાગ્યો આઠ વર્ષની વય થઇ તેટલા સમયમાં સાધ્વીજીનો સ્વાધ્યાય સાંભળીને અગ્યાર અંગ ભણ્યા, અને ક્રમસર ભદ્રગુપ્તસૂરિ મહારાજ પાસે દશ પૂર્વધર થયા તેઓ બાળપણાથી પણ નિરતિચાર ચારિત્ર પાળતા હતા બે વખત વિહારમાં વજ્ર

કુમારમુનિ ઘણા થાકી ગયા, ક્ષુધા પણ ખૂબ લાગી તેવા વખતે ગયા જન્મના મિત્ર દેવોએ નકઘાવાર (દાવણી) તથા મનુષ્યોની વસતિવાળા નાના ગામડા દેખાડી એકવાર કોળા પાક અને બીજીવાર ઘેબરની ભીક્ષા આપવા તૈયારી કરી, પરતુ સાવધાન વજ્રકુમાર મુનિએ દેવોને ઓળખી લીધા અને સમને વીતરાગના સાધુઓને દેવપિંડ કલ્પે નહિ એમ સ્પષ્ટ જણાવી ભીક્ષા ન જ લીધી તેમની આવી દઢતાથી એકદમ ખુશ થએલા દેવોએ આકાશગામિની વિદ્યા અને વક્રિયલબ્ધિ એ વાના આપ્યા

એકવાર પાટલીપુત્ર નગરમા સાધ્વીજીના ઉપાશ્રયમા વજ્રકુમાર મુનિના રુપ-વિદ્યા-યશ વિગેરે ગુણોના ખુબજ વખાણ થતા હતા, જે સાભળી તે નગરના વસનાર ધનાવહ શેઠની પુત્રી રુકમીણીએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે, આ જીંદગીમા વજ્રકુમાર સિવાય હુ બીજાને પરણીશ નહિ

ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતા વજ્રકુમાર મુનિ પણ એક વખત પાટલીપુત્ર નગરમા પધાર્યા ત્યાના શ્રી સઘે ઘણાજ બહુમાન અને નિસ્તાથી ગુરુદેવનુ સામૈયુ કર્યુ વ્યા ખ્યાનમા શ્રોતાવર્ગની ઠઠ જામેલી હતી અને સભા વચ્ચેજ કુમારિકા રુકમિણીએ પોતાનો અભિપ્રાય જાહેર કર્યો, અને સાથોસાથ કુમારીકાના પિતાએ પણ જણાવ્યુ, કે મારે સતાનમા એકજ દીકરી છે, જો તમે મારી પુત્રી રુકમિણીનુ પાણીગ્રહણ સ્વીકારો તો સાગી ક્રોડોની મીલ્કત હુ તમને અર્પણ કરવા વચન આપુ છુ

પિતા-પુત્રીના ઉપર મુજબના અભિપ્રાયો નામની મહાપુરુષ વજ્રકુમાર મુનિરાજે ઘણાજ વૈરાગ્યવાળી દેશના આપી કુમારિકા રુકમિણીને પ્રતિબોધ પમાડી દીક્ષા આપી સાધ્વી બનાવી અને પિતા ધનાવહ શેઠને ઉપદેશ આપી તમામ લક્ષ્મીનો સાતક્ષેત્રમા સદ્વ્યય કરાવ્યો

વજ્રકુમાર મુનિપ્રવરને દશપૂર્વધર આચાર્ય મહારાજ ભદ્રગુપ્તસૂરિ પાસે દશપૂર્વનો અભ્યાસ કરાવ્યો અને ગુરુદેવ સિંહગિરિસ્વામી મહારાજે આચાર્યપદવી આપી દશ પૂર્વધર એવા વજ્રસ્વામી ભગવાન ૧૮ મા યુગપ્રધાન બની **રથાવર્ત** નામના પર્વત ઉપર અનશન કરીને દેવલોક પધાર્યા અનશની વજ્રસ્વામી મહારાજને સૌધર્મ ઈન્દ્ર વંદન કરવા આવ્યા હતા ઇતિ

૧૯ મા પટ્ટધર **માનદેવસૂરિ મહારાજ** આચાર્ય પદવી ॥ વિગયીજ છ વિગઈ અને ભક્તકુળની ગોચરીના જાવજ્જીવ અભિગ્રહી હતા તે વાત આગળ જણાવી ગયા છીએ

અભયદેવસૂરિ મહારાજ

નવાગી ટીકાકાર આચાર્ય મહારાજ **અભયદેવસૂરિ** મહારાજનો કંઠ ઘણોજ મધુર હતો વ્યાખ્યાનશૈલી અજબ હતી, છતા ગુરુદેવની આજ્ઞાથી ફક્ત જુવારનો તે પણ નીરસ ખોરાક ૧૬ વર્ષ સુધી વાપરતા રહ્યા તેથી શરીરમા કોઢનો રોગ થયો, પરતુ ગુરૂવચનમા અડગ રહેનાર મહાપુરુષ અભયદેવસૂરિ મહારાજે ખોરાકની ફેરફારી કરી

નહિ, છેવટે રોગથી કંટાળીને અનશન કરવા તૈયાર થયા ત્યા પદ્માવતીદેવી આવ્યા તેમણે રોગ મટાવવાનો ઉપાય બતાવ્યો અને અનશન નહિ કરવા સાથે ઠાણુાંગાદિ નવ અંગની ટીકા કરવા વિનંતિ કરી જેનો સ્વીકાર કરી સુંદર આરાધના કરી દેવગતિને પામ્યા ઇતિ

આચાર્યદેવ હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ

આ મહાપુરૂષ ચિત્તોડગઢના જિતારિ રાજાના મહા માનીતા પુરોહિત હતા ચૌદ વિદ્યાના પારગામી હતા એકજ અભિમાન હતો કે, હું સર્વશાસ્ત્રનો જાણકાર છુ, મને કોઇ અપૂર્વ સૂત્ર સભળાવે અને જો મને તેનો અર્થ ન આવડે તો તેનો હું જીદગીનો દાસ બનુ બસ પુણ્યવાન આત્માઓને, अह क्षारा पि त्रोधाय અભિમાન પણ બોધને માટે બને છે થયુ પણ તેમજ ભટ્ટરાજ **હરિભદ્ર** એક દિવસ બજારમા ચા ચા જતા હતા સામેથી હાઇ આવતુ હોવાથી એક મુકામના પગથીયા ઉપર ઉભા રહી ગયા આ મુકામ હતુ જૈન સાધ્વીજીનો ઉપાશ્રય, તેમા મહાવિદુષી સાધ્વીજી **યાકિની મહત્તરા** પરિવાર સાથે ઉતરેલા હતા, અને આગમોના પાઠનુ આવર્તન કરતા હતા, તેમા એક ગાથા એવી આવી કે,

चक्कीदुग हरिपणगं पणगं चक्कीण केसवो चक्की ।
केसव चक्की केसव दु चक्की केसी य चक्की य ॥

એમ, આ ગાથા સાંભળતની સાથે કંઈ થઇ ગઈ બે-ચાર વાર અર્થ વિચાર્યો, પણ ભાવ બી કુલ ધ્યાનમાં ન આવ્યો, અને એમ પણ થયું કે આ ચકીચકી શું આ કરે છે આનો પરમાર્થ કાંઈ હેજ છે, એમ ને એમ શું આ કરે છે નહિ તો ખરો એમ નિશ્ચય કરીને, ઉપાશ્રયમાં ગયા યાકિની મહત્તરાને પરમાર્થ પૂછ્યો તેમની પાસે પરમાર્થ તૈયાર જ હતો, કે આ અવસર્પિણી કાલમાં ૧૨ ચક્રવર્તી અને ૯ વાસુદેવ આ ક્રમેથી થયા છે, જુઓ પેલા બે ચક્રવર્તી થયા પછી લાગટ પાંચ વાસુદેવ થયા, પછી પાંચ ચક્રવર્તી થયા, પછી એક વાસુદેવ, પછી એક ચક્રી થયા પછી એક વાસુદેવ વળી એક ચક્રવર્તી થયા, ત્યારબાદ બે ચક્રવર્તી થયા. પછી બે વાસુદેવ થયા, અને એક વાસુદેવ થયા

ઉપરે પ્રમાણે ગાથાનો વિશેષાર્થ સાંભળીને, મહા સાથવાન આત્મા ભટ્ટરાજ હરિભદ્રજી મહાશયનો ગર્વ અગ્નિ પાસે માખણની માફક પીગળી ગયો, અને તુરતજ **મહત્તરા મહાસતી યાકિનીજીના** ચરણમાં શિર ઝુકાવીને નમ્રભાવે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે, અત્યાર સુધી હું મારા આત્માને સર્વજ્ઞ માનતો હતો, પરંતુ આજે આપના જ્ઞાનસૂર્ય પાસે મારો ગર્વ હીમાચળ ઓગળીને પાણી થઇ ગયો છે આજથી હું આપનો શિષ્ય થવા ઇચ્છું છું

ઉપરના ભટ્ટરાજ હરિભદ્રના નમ્રતા ભરપૂર વચનો સાંભળીને યાકિની મહત્તરા સાધ્વીજી મહારાજ જવાબ

આપના વાચ્યા ભાઈ ! તમે ઘણાજ વિદ્વાન છો આ ગામમા પણ તમારી વિદ્વતા ખુબજ વખણાય છે અમે તો નારી જાતિ છીએ અમારૂ જ્ઞાનતો ખાબોચીયા જેટલુજ હોય એટલે અમારા થકી હજારો ગુણ જ્ઞાની આચાર્યભગવાન અહિંજ પધારેલા છે, તેઓ અમારા પણ ગુરૂદેવ છે શ્રી જૈનશાસનમા પુરૂષ જ પ્રધાન લેખાય છે તમો ઘણા જ બુદ્ધિશાળી, ક્ષાયોપશમ મહાવિનીત આત્મા છો, એટલે એવા સુગુરૂજીના યોગે તમારૂ પોતાનુ અને પરનુ પણ કલ્યાણ કરી શકશો મહાકિમતી હીરો હોય અને ઝવેરીનો સહયોગ મળે પછી શુ ખામી રહે ?

યાકીની મહત્તરા સાધ્વીજીના ઉપરના વાક્યો ભટ્ટ રાજને ખુબ ગમી ગયા જેથી યાકિનીમહત્તરા સાધ્વીજી ભટ્ટરાજને સાથે લેઈ ગુરૂમહારાજની પાસે ગયા, અને ઉપરની બધી ઘટના જણાવી ગુરૂમહારાજે પણ ભટ્ટ રાજની યોગ્યતા જાણીને દીક્ષા આપી હીરો તો હતો જ, અને મહાઝવેરીના હાથમા મુકાણો અલ્પસમયમા જ્ઞાની ગીતાર્થ થઇને સૂરિપદને પામ્યા

આખી જીદગીમા ૧૪૪૪ ગ્રન્થો બનાવ્યા અત્યત ત્યાગમય જીવન જીવી સ્વર્ગમા પધાર્યા

પ્રશ્ન પુરૂષને પ્રધાન બનાવ્યા છે, તો શુ સ્ત્રીજાતિ સર્વથા અવગુણની ખાણ જ લેખાઇ છે ? જુઓ શ્રી જૈન શાસનમા ચદનબાળા, મૃગાવતી

મૃગાવતી, સુલસા રેવતી, વિગેરે સાધ્વીઓ અને શ્રાવિકાઓ વિદુષીઓ અને આરાધન તત્પર ઘણી ઉત્તમ સ્ત્રીઓ થવાઈ ગઈ છે, તથા જૈનેતરદર્શનમાં પણ અહલ્યા, તારા, દ્રૌપદી, સીતા, મંદોદરી, મીરાબાઈ વિગેરે મહાગુણી મહાસતીઓના નામો આબાલગોપાલ પ્રસિદ્ધ છે, પછી એકલાજ પુરૂષ પ્રધાન કેમ લખાય છે?

ઉત્તર ગુણીપણું અને આરાધકતા એ જુદી વાત છે અને ગુરુપણું, નાયકપણું, આગેવાનપણું એ જુદી વાત છે એટલે ગમે તેટલા ઉચ્ચગુણો આવવા છતા સ્ત્રી જાતિની આગેવાની હોઈ શકે જ નહિ જુઓ જૈન અને જૈનેતર બધા દર્શનોના પ્રાચીન ઇતિહાસો તપાસો તો ખાત્રી થઈ જશે કે, ગુરુપણું અને આગેવાનપણું તો પુરૂષોનુ જ હતુ, અને હોઈ શકે, જુઓ શ્રી જૈનશાસનના આદ્યપુરૂષો શ્રી જિનેશ્વરદેવો અને ગણધરદેવો તે બધા ભગવતો પુરૂષો જ હતા જૈનેતર શાસનમા પણ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર, બુદ્ધ, મહમદ ઇસુ, આદિ તમામ પ્રવર્તકો પુરૂષો જ થયા છે ઋષિમુનિઓ હજારો-લાખો થયા છે ગ્રન્થો-પુસ્તકો બનાવનાર હજારો થયા છે, તે બધા પુરૂષો જ પ્રાય થયા સમજાય છે, માટે પુરૂષોનુ પ્રાધાન્ય યુક્તિથી બરાબર જ છે, એટલે ગુણી અને આરાધક આત્મા સ્ત્રીજાતિ ઘણા મહાનુભાવો થયા છે, પરતુ તેઓ ગુરૂપુરૂષોની આજ્ઞામા રહીને મર્યાદા સાચવીને આરાધના કરી ગયા છે

અહીં હરિભદ્રસૂરિ મહારાજના જીવનમાથી જાણવા

યોગ્ય બાબતો ઘણી હોવા છતા તેમનો સત્યગવેષણ સ્વભાવ ઘણોજ અનુમોદનીય છે અભિમાનની પ્રબળતા હોવાના કારણે જ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી, પરતુ સ્ખલના આવી એટલે અભિમાનને ત્યાગ કરતા વાર લાગી નહી, વળી મહાસતી યાકિનીમહત્તરાજીદ્વારા જૈન ધર્મની પ્રાપ્તિ થઇ હોવાથી જાવજ્જીવ એ મહાસતીને પોતાની માતા તરીકેજ માન્ય રાખ્યા હતા વલી તેમણે પોતાના દરેક ગ્રથોમા પણ **યાકિનીમહાત્તરાસુનુ** આવી જાહેરાત લખી છે અહીં –

સમકીતદાયક ગુરૂ તણો, પચ્ચુવયાર ન થાય,
ભવ કોડાકોડે કરી, કરતા સર્વ ઉપાય

સમકીતના આપનાર ગુરુનો બદલો ક્રોડોભવે પણ વાળી શકાતો નથી, આ વાત તેમના આત્મામા અક્ષરશ કોતરાઈ ગઈ હશે, તેનો સાક્ષાત્કાર થાય છે

૪૦ મા પટ્ટધર મુનિચદ્રસૂરિ મહારાજ

આ મહાપુરુષ બાલ્યવયથી મહાવૈરાગી હતા તેમના પ્રતિરોમમા ત્યાગ છલોછલ ભર્યો હોવાથી તેમને રસો વાપરવા ગમતા જ નહિ, તેથી તે મહાપુરુષે દુધ, દહિં, ઘી, તેલ, મિષ્ટાન્ન અને પકવાન્ન આ છએ વિગઇઓ જાવજ્જીવ ત્યાગ કરી હતી કેવલ કાંજી જ વાપરતા હતા, છતા તેમની પ્રજ્ઞાશક્તિ અજબ હતી તે મહાપુરુષે ૨૦ લગભગ નવા

અને બના મા બના સાથેસાથ પૂર્વપુરુષો મ અથે ઉ ર ટીકાઓ પણ વાળી લખી ગયા છે તેઓ તાર્કિક અ શુ બ્રુમ હતા તથી ઘણી જગ્યાએ વાદસ્થળોમા પણ જિત પામ્યા હતા તેમને **અજિતદેવસૂરિ** અને **વાદિદેવસૂરિ** જેવા મહાવિદ્વાન અને પ્રભાવક શિષ્યો પણ ઘણા થયા હતા

કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન હેમચદ્રસૂરિજી મહારાજ

આ મહાપુરુષ જેવા આત્માઓ ચોથા આરામા પણ થોડા થયા હશે, જેમણે નાન વર્ષની ઉમરે દીક્ષા લીધી હતી ૮૪ વર્ષનુ જીવન જીવ્યા છે, તેમા કુમારપાલ જેવા મહાન સમ્રાટને પણ પ્રતિબોધ કર્યો છે સાથે સાથે શાસન અને રાજ્ય ઉપર આવેલી સેકડો આપત્તિનો નિર્દોષ સામનો કરીને શ્રી જૈનશાસન તથા રાજ્યનો બચાવ કર્યો છે દેવબોધિ જેવા સર્વ સપન્ન પ્રતિસ્પર્ધિને હરાવીને જૈનશાસનનો વાવટો ફરકાવ્યો છે કટકેશ્વરી જેવા અનેક કાટાઓમાની કુમારપાલ રાજાને બચાવી લઇને વીતરાગ શાસનની આરાધના કરાવી છે, તથા ૧૮ દેશમા કોઈ યૂકા પણ મારી શકે નહિ, તેનો અમારિ પડહ વગડાવ્યો છે, વળી જેમણે જુગાર, માસ, મદિરા, વેશ્યા, પાપર્દ્ધિ [શીકાર] ચોરી, અને પરનારીસેવા, આ સાતે વ્યસનોને દેશનિકાલ કરાવ્યા છે, આ ઉપરાત પાઠકની પ્રજાના ઉપકાર માટે પણ આ મહાપુરૂષે સિદ્ધહેમ જેવુ **મહાવ્યાકરણ**,

દ્વયાશ્રય અને મહાકાવ્ય ત્રિષષ્ટિશલાકા પુરુષચરિત્ર વિગેરે મહાકાવ્યો, યોગશાસ્ત્ર અને નિશીથ વિગેરે રત્નત્રયીપોષક ગ્રન્થો તથા અનેકાંતવાદ ઉપર અન્યયોગ વ્યવચ્છેદિકા અને પ્રમાણમિમાંસા વગેરે દાર્શનિક ગ્રંથો અને બીજા પણ દરેકે દરેક વિષયના ઘણા ગ્રંથો બનાવી પાછળના પ્રજા માટે લાખો શ્લોકો વારસામાં મુકી ગયા છેવટે અનશન કરી ચોથા દેવલોકે પધાર્યા, ત્યાંથી મનુષ્યજન્મ પામી મોક્ષમાં પધારશે કોઇક મહાપુરુષે કહ્યું છે કે,

> पूर्वं वीरजिनेश्वरेऽपि भगवत्याख्याति धर्मं स्वयं,
> प्रज्ञावत्यभयेऽपि मन्त्रिणि न या कर्तुं क्षमः श्रेणिकः ।
> अक्लेशेन कुमारपालनृपतिस्तां जीवरक्षां व्यधात्,
> यस्यास्वाद्य वचः सुधां स जयतु श्री हेमचन्द्रो गुरुः ॥

અર્થ - ભગવાન મહાવીરદેવ પોતે જ્યારે સાક્ષાત વિચરતા હતા ચોથા આરા જેવો ધર્મપોષક સમય-કાળ હતો, વળી ચાર બુદ્ધિના નિધાન અભય જેવો જેને મહામંત્રીશ્વર હાજર હતો વળી જેને ભગવાન મહાવીર પ્રભુ ઉપર અનન્ય રાગ હતો, તો પણ **રાજા શ્રેણિક** જે જીવદયા ન પળાવી શક્યા, તે આ પાંચમા આરામાં, ભયંકર કલિકાળમાં ધર્મભક્ષક હજારો રાક્ષસોના જ્યાં માર્ગ છે એવા કાળમાં જે મહાપુરુષના વચનામૃતોનું પાન કરીને શ્રી કુમારપાળ રાજાએ અપ્રયાસથી **કુમારપાળ રાજા** તે જીવદયાને પળાવી શક્યા છે તે **કલિકાળ સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સદા જયવંતા વર્તો**

પ્રશ્ન ઘણીવાર અને ઘણા લોકો પાસે સાંભળવામાં આવે છે કે, હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજના (શાસ્ત્રોમાં)

પાદડા જેટલા ભવા બતા યા છે, તો શુ આ વાત સાચી નથી ? તમે તા ઉપર એકાવતારી [ત્રીજા ભવે મોક્ષ જવાના] બતાવ્યા છે

ઉત્તર **ચારિત્રસુંદરગણિ** મહારાજનુ બનાવેલ અને આ માનદ સભાના છપાયેલ કુમારપાળ મહાકાવ્યમા **હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ** અને **કુમારપાળ રાજાના** ભવવર્ણન અધિકારમા કુમારપાળ રાજાએ પાતાના અતીત, અનાગત ભવોના કરેલા પ્રશ્નોના જવાબમા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા **શ્રી સીમંધરસ્વામી મહારાજ** પાસે શ્રીમતી પદ્માવતી મહાદેવીને મોકલી મગાવેલા વર્ણન અનુસારે આપેલા જવાબમા અમે ઉપર જણાવેલ હકિકત સ્પષ્ટ બતાવાઈ છે

ઇતિ કુમારપાળ મહાકાવ્ય સર્ગ ૯ પૃષ્ઠ ૫૪
શ્લોક ૪૨-૪૩નો ભાવાર્થ

ભગવાન મહાવીરદેવની ૪૮ મી પાટે થયેલા ધર્મઘોષસૂરિ મહારાજ

આ મહાપુરૂષ મહાત્યાગી અને મહાપ્રભાવક હતા, તેમને એકવાર મહાવિષધર સર્પે સ્પર્શ કર્યો હતો થી સઘ ભેગો થઇ ગયો અને લોકોના ચિત્તને ઘણોજ આઘાત થવાથી કેટલાકોની આંખોમાથી આંસુની ધારા ચાલવા લાગી હતી વિષનો વેગ કાંઇ વ્યાપક થયો ન હતો તે પહેલા મહા પુરૂષે પોતાના શ્રુતજ્ઞાનના અનુભવથી જાણીને શ્રી સઘની

ધીરતાને પોષણ આપવા જણાવ્યું કે, થોડીવારમા મને વિષનો વેગ ખુબજ ફેલાઈ જશે, તેથી હું આખી રાત મૂર્છિત દશામાં રહીશ, પરંતુ આયુષનો ક્ષય થશે નહિ, અને સવારમા કઠીયારા લોકો લાકડા લઈને આવશે, તે પકીના અમુક નિશાનીવાળા કઠીયાના કાષ્ટભારમા એક વનસ્પતિનો વેલો વળગેલો હશે, તે લાવી વાટીને આ સર્પદંશ ઉપર ચોપડશો એટલે બધુ ઝેર ઉતરી જશે

શ્રી સંઘે તેમ કરવાથી સૂરિ મહારાજ નિર્વિષ થઈ ગયા, પરંતુ તે મહાપુરૂષને વૈરાગ્ય મજબુત થયો અને વિચાર્યું કે, જો મને શ્રી જૈનશાસન અને શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇ ન હોત તો આ સર્પદંશથી મારા પ્રાણ ચાલ્યા જાત, અને મારો આત્મા કોઈ મહાકુગતિના જતો રહ્યો હોત, તો હવે મારા આત્મા અને પ્રાણના રક્ષણહાર જૈન શાસનની મારે સવિશેષ આરાધના કરી લેવી જોઈએ એમ વિચાર કરીને તત્કાળ તે મહાપુરૂષે 'મારે આજથી જીવું ત્યાં સુધી છ વિગઈનો સર્વથા ત્યાગ અને જુવારના રોટલા સિવાય અન્ય ખોરાક કાંઈ પણ લેવો કલ્પે નહિ' એવો નિયમ લીધો આ મહાપુરુષ મહાત્યાગી સાથે ઘણા જ વિદ્વાન પણ હતા તે તેમની **સધાચાર ભાષ્ય** જેવી અજોડ કૃતિ ઓથી સમજી શકાય તેવું છે

આ પ્રમાણે શાસનપ્રભાવક પુરૂષોના વર્ણન લખવા બેસીએ તો આવા મહાપુરૂષો આ પાંચમા આરામા પણ

ઘણા જ થતા છે જેમનો ત્યાગ, જેમની વિદ્વત્તા, જેમની શક્તિઓ વાચીને આપણા આત્માને ઘણો જ ગુણાનુરાગ આવી જાય તવુ છે પરતુ ગ્રન્થગૌરવ થઇ જવાના ભયથી ઘણુ લખવાની ભાવના હોવા છતા છોડી દેવુ પડે છે

અહીં સૂરીશ્વરભગવતોના ગુણ સમજવા માટે પૂર્વપુરૂષો ઘણી વાતો બતાવી ગયા છે નમુના દાખલ તેમાથી થોડી અહી બતાવાય છે આચાર્ય ભગવતોને ૩૬ ૩૬ ગુણે કરી વિભૂષિત માનેલા છે એટલે છત્રીશ છત્રીશી ગુણો જેમનામા પ્રકટ થયા હોય છે, તેમાથી, કેટલાક અહીં લખુ છુ

૯ બ્રહ્મચર્ય ગુપ્તિને ધારે છે
૯ નિયાણા સર્વથા ત્યાગે છે
૯ કલ્પ વિહાર કરે છે
૯ નવતત્ત્વના સપૂર્ણ રહસ્યને જાણે છે
૩૬

૨૭ સાધુના ગુણને ધારે છે
૯ કોટીશુદ્ધ આહાર કરે છે
૩૬

૧૦ પ્રકાર સમાચારી જાણે-પાળે છે
૧૦ સમાધિસ્થાનો સાચવે છે
૧૬ કષાયના ત્યાગી હોય છે
૩૬

૨૮ લબ્ધિના ધારક હોય છે
૮ પ્રકારે પ્રભાવકપણુ હોય છે
૩૬

૨૨ પરિષહ સહન કરે છે
૧૪ અભ્યંતર પરિગ્રહ ત્યાગે છે
૩૬

૧૨ અંગ } ના સૂત્રાર્થજ્ઞાતા હોય
૧૨ ઉપાંગ

૧૦ સમકીતના જ્ઞાતા હોય
૨ ગ્રહણ—આસેવન શીક્ષા જાણે
૩૬

૫ આચાર પાલે
૫ ઇન્દ્રિય જીતે
૫ સમિતી ધારે
૫ મહાવ્રત ધારે
૪ કષાય ત્યાગે
૩ ગુપ્તિ ધારે
૯ પરિગ્રહ ત્યાગે
૩૬

૮ અષ્ટાંગયોગ સાધે
૮ કર્મનું સ્વરૂપ જાણે અને આઠ કર્મને જીતે.
૮ દૃષ્ટિ સમજે

હવે ઉપાધ્યાયપદને વિશેષ સમજવા ઉપાધ્યાય શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ગણિવર શુ ફરમાવે છે, તે જુઓ–

દ્વાદશ અંગ સજ્ઝાય કરે જે, પારગ ધારગ તાસ,
સૂત્ર અર્થ વિસ્તાર રસિક તે નમો ઉવજ્ઝાય
ઉલ્લાસરે ભવિકા ! સિદ્ધચક્રપદ વંદો ૧

અર્થ સૂત્ર ને દાન વિભાગે, આચારજ ઉવજ્ઝાય,
ભવ ત્રીજે જે લહે શિવસંપદ, નમિયે તે સુપસાય
રે ભ૦ ૨

મૂર્ખ શિષ્ય નિપાઇ જે પ્રભુ, પહાણુને પલ્લવ આણે,
તે ઉવજ્ઝાય સકલજન પૂજિત, સૂત્ર અર્થ સવિ
જાણે રે ભવિકા૦ ૩

રાજકુવર સરિખા ગણચિંતક, આચારજ પદ યોગ,
જે ઉવજ્ઝાય સદાયે નમતા, નાવે ભવભયસોગ રે ૪

બાવનાચંદનરસ સમ વયણે, અહિત તાપ સવિ ટાલે
તે ઉવજ્ઝાય નમિજે જે વલી, જિનશાસન અજવાલેરે
ભવિકા ! સિદ્ધચક્ર પદ વંદો ૫

તપ સજ્ઝાયે રત સદા, દ્વાદશ અંગનો ધ્યાતા રે,
ઉપાધ્યાય તે આતમા, જગબંધવ જગભ્રાતારે ૬

ભાવાર્થ જે ઉપાધ્યાય ભગવંતે [illegible] બાર
અંગ પોતે ભણે અને અન્યને [illegible] છે
પૃચ્છનાદિ પ્રકારથી સ્વા[illegible]

પઠન-પાઠન, ચિંતન-મનન નિદિધ્યાસનથી તેના રહસ્યના પારને પામેલા હોય છે

તથા સૂરિ અને વાચકપદનો અભેદ બતાવતા જણાવે છે કે, આ ઉપાધ્યાય મહારાજ સૂત્રની દેશના-વાચના આપે છે, જ્યારે આચાર્ય ભગવંતો અર્થની વાચના આપે છે એટલે સૂત્ર અને અર્થના વિભાગથી ઉપાધ્યાય અને આચાર્ય કહેવાય છે, અને ભાવનાચકદશાને પામેલા ઉપાધ્યાય ભગવંતો ત્રીજા ભવે શિવસંપત્તિ એટલે મોક્ષ, તેને પામનાર હોય છે

તથા ઉપાધ્યાય બનેલા મહાપુરૂષોમાં એવા ગુણો પ્રકટ થયા હોય છે કે, જેમના સહવાસથી પત્થર જેવા મૂર્ખશિષ્યને પણ ભણાવીને મહાપંડિત, નવપલ્લવિત બનાવે છે વળી ઉપાધ્યાય ભગવંતો બધા આગમો અને આગમના તમામ અંગ-પ્રત્યંગનો પણ પાર પામેલા હોય છે ઉપલક્ષણથી વ્યાકરણ સાહિત્ય, કાવ્ય, ન્યાય, પ્રકરણ, ઇતિહાસ, જ્યોતિષ અને શિલ્પ વિગેરે શાસ્ત્રોના પણ ભગવંત ઉપાધ્યાયો જાણકાર હોય છે પરદર્શનના પણ બધા શાસ્ત્ર રહસ્યને સમજેલા હોય છે

વળી જેમ રાજાની પાસે યુવરાજ હોય છે તેમ ઉપાધ્યાય મહારાજ પણ સૂરિમહારાજ પાસે યુવરાજપદવી ભોગવે છે, જેમ યુવરાજ સમગ્ર દેશ અને રાજ્યની વ્યવસ્થા સંભાળે છે તથા સ્વ-પરચક્રના ભયની સાવધાનતા રાખે

સાધુવેશને મુરવરા સેવાને અનુસરતારે લોલ,
અહો સેવાને અનુસરતારે લોલ

તવા પૃથ્વીચદ્રરાજાને કેવલજ્ઞાન થયુ ત્યારે પણ-

ધ્યાનબળે સની આવરણ ક્ષય કરી,
પામ્યા કેવળજ્ઞાન મુનીશ્વર
હર્ષ ધરી સોહમપતિ આવીયા,
વેરા વદે બહુમાન મુનીશ્વર

અહી બને જગ્યાએ દેવો વેશ લેઇને આવ્યા અને તે મહાપુરૂષોએ વેશ પરિધાન કર્યો ત્યારપછી જ દેવો આદિ બધાજ ભક્તજનોએ વદનવિધિ સાચવ્યો આજ પ્રમાણે ગૃહસ્થદશામા સર્વજ્ઞપણાને પામેલા ભરત મહારાજા પ્રમુખ મહાપુરૂષોને સાધુવેશ પહેર્યા પછીજ વદનવિધિ થયો છે

પ્ર૦ ત્યારે નિચોડ એજ આવ્યો કે, કેવળજ્ઞાન પામેલા મહાત્માઓને પણ સાધુવેશ ન હોય તો વદનવિધિ થઇ શકે નહિ ?

ઉ૦ વેશ પહેરવાનો સમયજ ન હોય તેવા તદ્દન ટુકા આયુ યવાળા અતકૃત કવલી ભગવતો સિવાય બધાજ કેવલી ભગવતોને દેવતાઓ તત્કાલ વેશ અર્પણ કરે છે અને તેઓ ભગવાન ચોક્કસ વેશ પહેરે પણ છે અને પછી જ વદન થાય છે, પરતુ કુર્માપુત્ર જેવા કોઇક મહાપુરૂષને કારણવશાત્ વેશ પહેરવામા લબાણ થયુ છે, છતા તેમને વન્દનાદિક કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ પણ નથી.

પ્ર૦ તો પછી એમજ થયુને કે, વેષ વગરના ગમે તેવા ગુણી આત્માને પણ વદન કરાય નહિ? અને આમ થવાથી એ પણ સિદ્ધ થયુ કે, ગુણોને વદન નથી પરતુ વેશનેજ વદન છે?

ઉ૦ વેશ વગરના ગુણી આત્માને દ્રવ્યવદન ન થાય એમ હોના છતા પણ વેશનેજ વદન છે, ગુણને નહિ, આમ કહેવુ તે તદ્દન ગેરવ્યાજબી છે, કારણ કે ગુણી આત્માઓને ભાવવદન મનથી ચોક્કસ કરી શકાય છે, અને તે નમો લોએ સવ્વસાહુણ પદ બોલતા છટ્ઠે ગુણ૦ સુધી લેઇને ચઉદમે ગુણઠાણે રહેલા યાવત્ બધા નવે ગુણ ઠાણાના સાધુઓને નમસ્કાર થાય છે, એટલે તે તે ગુણઠાણાને પામેલા ભાવમુનિરાજોને જ નમસ્કાર થાય છે, પરતુ દ્રવ્ય સાધુને નહિ જ

પ્ર૦ તો પછી વેશની શી જરૂર?

ઉ૦ વેશ વિના ગુણી આત્માઓ ઓળખી શકાતા નથી વળી વેશવગર વદન કરતા અસમજસપણુ આવી જાય છે ગુણી આત્માઓ હોય તે કોઇને કહેવા જતા નથી, કે અમને વદના વિગેરે કરો વળી ગમે તે પણ વેશ તો હોવો જોઇએ તો પછી સાચા ગુણી આત્માએ આખા જગતને વિશ્વાસનુ પાત્ર જૈન મુનિવેશ શા માટે ન લેવો? જૈન મુનિવેશને જોવાથી અનતા મુનિરાજોનુ સાધુપણુ પ્રત્યક્ષ દેખવામા આવે છે, જૈન મુનિવેશને જોઇ ભદ્રભદ્રા મનુ

પ્ર૦ ભગવતી મરુદેવા અને ભરત મહારાજા પ્રમુખ ઘણાએ મહાત્માઓ ક્રિયા વગર જ મોક્ષમા ગયા છે, તો પછી **જ્ઞાનક્રિયાભ્યા મોક્ષ** એમ કહેવાની શી જરૂર ?

ઉ૦ મરુદેવામાતાના જેવા દાખલા જગતમા તદ્દન થોડા મળશે બીજુ એ પણ સમજવાનુ કે, છેલ્લાજ ભવમા કે છેલ્લા જ ક્ષણમા ક્રિયા હોવી જોઇએ એમ નથી, પરંતુ ચાલુ ભવના આગલા ભવમા, ચાલુ ક્ષણના આગલા ક્ષણોમા ઘાયેલ કર્મો ક્ષય થવાના સાધનો મળવા જોઈએ, અને મરુદેવાસ્વામિનીના જીવને તેમ બન્યુ છે

ભગવતી મરુદેવાનો આત્મા છે ના ભવના આગલાના આગના ભવમા નિગોદમા હતો નિગોદમાથી નિકળેલો આત્મા પાચ ઇંદ્રિયવાળા જીવો જેટલો કર્મથી ભારે હોતો નથી, એટલે નિગોદનો નીકળેલો વનસ્પતિકાયમા ભનુ ઝાડ થયો, તેની લગોલગ કથેરીનુ ઝાડ ઉગેલુ હતુ, પવનની પ્રેરણાથી કથેરીના કાટા વારવાર કેળને લાગતા હતા, તો પણ ભાવિભદ્રક આત્મા કેળના જીવડે એકદમ ક્ષમા રાખી સહન કર્યા અને તેથી અકામનિર્જરાએ પુણ્ય બધાયુ અને જિનેશ્વરદેવની માતાપણુ ઉદયમા આવ્યુ

પ્ર૦ પાચ ઇંદ્રિયવાળા જીવો કરતા એક ઇંદ્રિયવાળા નિગોદિયા જીવોને કર્મ અને કર્મના બધનો ઓછા હોય તેથી તે આત્મા ઉચ્ચમાં ન ગણાય ?

ઉ૦ તેલ-મરચા અને પાન-બીડીના વેપારીને ખર્ચા તદ્દન ઓછા હોય છે, અને શરાફ વેપારીઓ અને ઝવેરી લોકો અને આડતના ધંધાવાળા વેપારી લોકોને ખર્ચા પુષ્કળ હોય છે, છતા જગત જેમ તેલ-મરચા અને પાન-બીડીના વેપારને ઇચ્છતુ નથી અને શરાફી લાઈન, આડત અને ઝવેરાતના ધંધાનેજ ઇચ્છે છે, કારણકે આમાથી કયારેક કોડાધિપતિ કે, અબ્જોપતિ થઈ શકાય છે, પરતુ તેલ-મરચા કે પાન-બીડીવાલા આગળ વધી શકતા નથી, તેજ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય જીવોને કર્મબંધ તદ્દન ઓછો હોવા છતા, મોક્ષપ્રાપક સામગ્રીનો અભાવ હોવાથી એકેન્દ્રિયાદિ ગતિ અને જાતિ તે જીવોની નિર્ભાગ્ય દશા છે

પ્ર૦ ઉપર કહેવાયુ કે, અકામનિર્જરાદ્વારા કેળનો જીવ પુણ્ય બાંધીને મરુદેવા માતા થયા, તો શુ અકામ નિર્જરાથી આવા પુણ્ય બંધાય ખરા ?

ઉ૦ અકામનિર્જરાથી ચારે નિકાયના દેવનુ આયુષ્ય બંધાય છે, અકામનિર્જરાથી રાજા-મહારાજાપણુ મળે છે, અકામનિર્જરાથી ભોગ વનવાનો પણ થાય છે, અને તે ભોગ ભાગે તિર્યંચજીવા જ ઘણા ખરા સ્થાનોને પુરા પડી શકે છે

પ્ર૦ અકામનિર્જરા એટલે શુ ?

ઉ૦ જીવે સમજણપૂર્વક કર્મ ખપાવવા ઉદ્યમ કર્યો નથી, પરતુ ઘુણા નામનો કીડા જેમ કકાર વિગેરે અક્ષ

રો કે એકડા વિગેરે આક ઠસકેક કોતરી નાખે છે, તવા નદીના પાણીમા આવતાને જેમ પથ્થર સુવાળા-મૃદુ થાય છે, તેજ પ્રમાણે જીવ પણ અકામનિર્જરાથી ઉચો આવી જાય છે

તથા ભરત મહારાજાએ તો આગલા જન્મમા ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડીનુ મુનિપણુ આદરીને ઘણા કર્મો ખપાવી નાખી વધુ પડતો પુણ્યનો બધ કરી નાખેલો હોવાથી આ છેલ્લો ભરતચક્રી તરીકેનો જન્મ પુણ્ય ભોગવવા માટે જ હતો, પુણ્ય ભોગવાઈ ગયા એટલે કેવલજ્ઞાન થયુ છે

એટલે જેટલા આત્મા મોક્ષ પામ્યા છે, પામી રહ્યા છે, અને મોક્ષ પામશે તે બધા સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ ક્રિયાના બલે જ પામ્યા છે, એમ જાણવુ હવે તે સમ્યગ્ જ્ઞાન અને ક્રિયાના પ્રતિવિભાગો લખીએ

શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોમા નીચે પ્રમાણે ગુણો આવેલા હોય અને દોષો ગયેલા હોય તેની વિગત

અજ્ઞાન, અવિરતિ અને મિથ્યાત્વ, આ ત્રણે આત્માના કટ્ટર દુશ્મનો છે, તે શ્રી વીતરાગના સાધુઓમાથી જતા રહ્યા હોય, અને જવાની તૈયારીમા હોય છે

જ્ઞાન અને ક્રિયા બન્નેનો સપૂર્ણ આદર ચાલુ જ હોય છે, તેમા **દેશ આરાધક ક્રિયા કહી સર્વ-આરાધક જ્ઞાન**, એટલે દિવસમા અમુક ટાઈમ જ ક્રિયા કરવા પછી આખો દિવસ જ્ઞાનની આરાધના કરે, તે જ શ્રી

નીતરાગના મુનિરાજ કહેવાય છે તથા ગ્રહણશિક્ષા અને આસેવનશિક્ષા પામેલા હોય છે તથા શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મને બરાબર સમજના અને આરાધનારા ઉદ્યમી હોય છે

તથા શ્રી વીતરાગદેવના મહામુનિરાજોમા સમ્યગ્દર્શન સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યક્ચારિત્રની સંપૂર્ણ ઉપાસના અને ઐક્યતા હોય છે, આ રત્નત્રયી સર્વગુણોને રાખવાનુ નિધાન છે

પ્ર૦ પંચ મહાવ્રત અને રત્નત્રયીમા શુ ભેદ છે? જે મુનિરાજમા પંચ મહાવ્રત હોય તેમનામા રત્નત્રયી હોય કે ન હોય?

ઉ૦ રત્નત્રયીમા પાચ મહાવ્રતનો સમાવેશ થાય, પરન્તુ પંચમહાવ્રતમા રત્નત્રયીનો સમાવેશ થાય નહિ, કારણ કે સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર આ ત્રણનુ જે અભિન્નપણુ તેનુ નામ રત્નત્રયી કહેવાય છે રત્નત્રયીમા ત્રીજો ભેદ ચારિત્ર છે, તેના અહિંસાદિ પાચ ભેદો તે પાચ મહાવ્રત કહેવાય છે, પરંતુ ધ્યાન રાખવુ જોઇએ કે, મન, વચન અને કાયાની અહિંસા, સત્ય અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અસંગતા આત્મામા આવી જાય, પરંતુ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન જો ન હોય તો પાચ મહાવ્રતની ઘણી કિંમત ન ગણાય

પ્ર૦ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન વિના એકલા પાચ મહાવ્રતો હોઇ શકે ખરા?

ઉ૦ જરૂર હોઇ શકે છ, અને ઉપરના બેના અભાવમા વખતે કોઇ જીવ હજારોવાર લાખોવાર-ક્રોડાવાર કે અસખ્યાતીવાર પણ મહાવ્રતો પામે છે અને તેવા આચરણથી દેવતાઓના પણ શિર ડોલી જાય છે, વળી આ પાચ મહાવ્રતોના વિશિષ્ટ પાલનથી જીવો નવના ગ્રૈવેયક સુધી દેવપણાને પણ પામે છે સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન વિના પાચ મહાવ્રતો જીવને આવવા છતા તે ચારિત્રને દ્રવ્યચારિત્ર જ કહેવાય છે, આવા ચારિત્રથી જીવોને પૌદ્ગલિક સુખો મળે છે, પરતુ સસાર ઓછો થતો નથી

એટલે એકલા પાચ મહાવ્રત ઘણા સારા હોય તો પણ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન વગરના હોવાથી ભવાભિનદિપણુ કે પુદ્ગલાનદિપણુ જરાપણ મદ થતા નથી, અને એક, બે-ત્રણ મનુષ્યના અને દેવના ભવોમા પૌદ્ગલિક ઐશ્વર્ય અપાવી આત્માને સસારમા પુન રખડતો બનાવે છે

આ પાચ મહાવ્રતો આવ્યા પછી અનતો કાળ પણ જીવ સસારમા રખડવા ચાલ્યો જાય છે વળી પુન નર ભવાદિ સામગ્રી પામે અને વળી વખતે પાચ મહાવ્રત પણ પામે, પરતુ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ન આવ્યા હોય તો વળી અનતો કાળ સસારમા ભટકતો થઇ જાય છે આવી મનુષ્યજન્મની ફેરીઓ પણ અનતી થઇ જાય છે, અને દ્રવ્યચારિત્ર પણ અનતીવાર વખતે લેવાઇ જાય,

તો પણ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનના અભાવે મોક્ષમા પ્રવેશ ન થતો હોવાથી પુન નરક, તિર્યંચ અને નિગોદાદિમા ધકેલાવુ પડે છે

પ્ર૦ તો પછી સમ્યક્ત્વ સહિત પાચ મહાવ્રત આવે ક્યારે ?

ઉ૦ આ જીવનો ભવસ્થિતિ પરિપાક થાય ત્યારે, એટલે કે અનતાનત ભાવપુદ્ગલપરાવર્ત સ્વભાવવાળા આ સંસારમા ભટકી રહેલા જીવને જ્યારે ચરમ એટલે છેલ્લો પુદ્ગલપરાવર્ત સસાર મોક્ષમા જવા અગાઉ બાકી રહે ત્યારે જીવને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ થવાના કારણો પ્રકટ થવા શરૂ થાય છે

પ્ર૦ સમકિત પ્રાપ્ત થવા અગાઉ પણ જીવમા બીજી કોઈ લાયકાતો આવતી હશે ખરી ?

ઉ૦ જેમ સૂર્ય ઉદય થવાનો હોય તેની પહેલા અરુણોદય થાય છે, તેમ સમ્યક્ત્વ પ્રકટ થવાનુ હોય તેની અગાઉ બીજા ઘણા ગુણો પ્રકટ થાય છે જેમ રાજા-મહારાજાની પધરામણી થવાની હોય છે, તેની પહેલા કેટલાક મોટા હોદ્દેદારો આગળથી આવીને મહારાજાના માનને ઉચિત સામગ્રીઓની તૈયારી કરે છે, તેમ સમ્યક્ત્વ ગુણ પ્રકટ થવાનો હોય તેની પહેલા કેટલાક ઉત્તમ ગુણો પ્રકટ થાય છે, અને સમ્યક્ત્વ આવ્યાની સાથે પ્રથમ આવેલા ગુણો સાધારણ ઝાંખા ભાસતા હોય તે એકદમ ચળકતા બની જાય છે

વગરના લેખાય છે, તેજ પ્રમાણે એકલી સ્ત્રી રાંડીરાંડ કહેવાય છે તેઓના ઘરો પણ ગણત્રીમાં લેખાતા નથી એટલે પુરૂષ અને સ્ત્રી બન્નેના યોગથી ઘરબારની શોભા છે, પુરૂષ અને સ્ત્રી બન્નેનું ઘર હોય ત્યાં કોઇ પુરૂષ કે સ્ત્રીને જવામાં અસંકોચ રહે છે અવિશ્વાસ થતો નથી, અને એકલી સ્ત્રીના ઘેર કોઇ પુરૂષ જાય અથવા એકલા પુરૂષના ઘેર કોઇ સ્ત્રી જાય તો નિંદાને પાત્ર બને છે, અને પુરૂષ-સ્ત્રી યુગ્મના ઘેર જવાની જરા પણ નિંદા થતી નથી, માટેજ પુરૂષ અને સ્ત્રી બન્નેના યોગથી ઘરની શોભા છે, મેમાન-પરૂણા આદર પામે છે, અતિથિસત્કાર થાય છે, લોકોનો ચાહ વધે છે, જગતમાં માન-મહત્તા, આબરૂ, ખ્યાતિ વિસ્તાર પામે છે

ઉપરના ઉદાહરણોની માફક ધર્મ પણ બબ્બેના સહકાર ઘણા હોય છે તે બેમાંથી એક હોય તો કામ થતું નથી, તેજ પ્રમાણે એકલી ક્રિયાથી કે, એકલા જ્ઞાનથી આત્માને મોક્ષપ્રાપ્તિ થતી નથી, એટલે જ શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ "જ્ઞાનક્રિયાભ્યાં મોક્ષ" વર્ણવેલ છે, અને ઉપર જે અક્રિયા અને ક્રિયાવાદીની બાબત બતાવી છે, તે પણ જ્ઞાનપૂર્વકની ક્રિયાની વાત જ કહેલી છે, એમ સમજવું એટલે જ્ઞાનના અભાવમાં ક્રિયા નહિ કરનાર જેમ અક્રિયાવાદી કહેવાતા નથી, તેજ પ્રમાણે જ્ઞાન વગરના મનુષ્યો ઘણી ક્રિયા કરતા હોય તો પણ તેઓને ક્રિયાવાદિ કહેવા નથી, જો જ્ઞાન વગરના ક્રિયા કરનારને ક્રિયાવાદિ કહેવાય, તો એકલી ક્રિયાના બળે, નવમા ગ્રૈવેયક સુધી જનાર અભવ્ય

પણ ક્રિયાવાદિ ગણાશે અને એને પણ શુકલપાક્ષિકપણ આવી જશે, માટે તેમ નહી, પરંતુ જ્ઞાનપૂર્વકનીજ ક્રિયાનુ સમર્થન હોય ત ક્રિયાવાદિ કહેવાય છે, અને જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયાનુ ખંડન તજ અક્રિયાવાદિપણુ જાણવુ.

આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે, સમકિત નહિ પામેલો પણ ભવિષ્યમાં સમકિત પામવાની તૈયારીવાળો મિથ્યાદષ્ટિ આત્મા પણ ખુબજ હળવો થયેલો હોય તો જ સમકિત પામી શકે છે અને તે વખતની દશા કેવી હોય છે ? તે લખાય છે

જગતના મિથ્યાદષ્ટિ અને ચાર ગતિમાં ફરનારા પંચેન્દ્રિય જીવો પ્રાય મહાભારેકર્મી હોય છે તેઓ પંચેન્દ્રિયપણામાં મહાચિકણા અને મોટી સ્થિતિવાળાં કર્મો બાંધીને એકેન્દ્રિયાદિક જાતિમાં જાય તો પણ તેઓ કર્મના ભારથી પ્રાય હલકા થએલા હોતા નથી અને તેથી તેઓ વધારેમાં વધારે સાઠા ત્રણ કાલચક્ર સુધી ચાલે તેવા **કર્મની સત્તાવાલા હોય છે** આવા ભારે કર્મી જીવો જુના કર્મ ભોગવતા અને નવા કર્મ બાંધતા સદાકાલ કર્મથી ભરેલા રહે છે

એટલે લગભગ જગતના સર્વ જીવો આરત-રૌદ્ર દુર્ધ્યાનને વશ બની મોટી સ્થિતિવાળા કર્મોના ભારથી જકડાએલા હોવાથી જેમ આપણો માણસ જગતની કશી ચીજ દેખતો નથી અને સાથે પોતાના શરીરને પણ દેખતો

નથી તેમ) પોતાના આત્માને ઓળખવાનો અવકાશજ પામી શકતા નથી

આવી મોટી સ્થિતિના ભારથી દબાયેલા જગતના સર્વ જીવોમાંથી જે જીવ સમકિત પામવાનો હોય તે આત્મા ઉપર બતાવેલી સાડા ત્રણ કાલચક્ર, દોઢ કાલચક્ર અને એક કાલચક્ર ચાલે તેવી કર્મની સ્થિતિમાંથી ઘટાડો કરીને આયુ સિવાયના સાત કર્મની સ્થિતિઓને એક કોટાકોટી સાગરોપમમાં પણ ન્યૂન કરી નાખે છે જુઓ—

आयुवर्जित साते कर्मनीजी, सागर कोडाकोडी हीन रे;
स्थिति पढम करणे करीजी, वीर्य अपूरव मोगर लीध रे
समकित द्वार गभारे पसताजी.

અર્થ જ્યારે આત્મા સમકિત પામવાનો હોયછે તેની પેલા પ્રથમ એટલે પહેલું યથાપ્રવૃત્તિકરણ નામનું કરણ કરે છે, તેણે કરીને આયુ સિવાયના જ્ઞાનાવરણીયાદિ સાતે કર્મની સ્થિતિમાં મોટો ઘટાડો થઇ જવાથી ફક્ત અંત કોડા કોડી પ્રમાણુજ રહે છે.

પ્ર૦ યથાપ્રવૃત્તિકરણ એટલે શું ?

ઉ૦ આત્માએ સમજણપૂર્વક કરેલો નહિ પરંતુ યથા-તથા—જેમ-તેમ પ્રવર્તેલો આત્માનો વ્યાપાર જેમકે કોઈ—મૂર્ખ માણસ વિચાર શૂન્યતાએ ચાલ્યો જતો હતો, તેણે જંગલમાં એક ઝાડના પાંદડાનો ડુચો મુખમાં મૂકી દીધો કે તુરતજ તેની મૂર્ખતા ચાલી ગઈ અને દિવ્યતા પ્રકટ થઈ

વલી કોઇ શૂન્ય માણસે ભીતને ખાડુ લગાવી અને ભીત પડી ગઇ અને એ દરથી નિધાન નીકળ્યુ, શાસ્ત્રોમા કહેન છે કે, જેમ લાકડામા ઉત્પન્ન થનારો ઘુણા નામનો કીડો લાકડામા કોઇકવાર એકડો બનાવે છે, કોઇકવાર કકાર બનાવે છે, જેમ નદીના પાણીમા અથડાઇને પથ્થરા સુવાળા થઇ જાય છે, તેમ જીવ પોતે અજ્ઞાનદશાથી કર્મને ઘટાડવા પ્રયત્ન ન કરે છતા કોઇક એવી આત્માની જબ્બર શકિતવડે અકામનિર્જરાથી કર્મમા ઘટાડો આવી જાય છે, તેને જ્ઞાની પુરુષોએ **યથાપ્રવૃત્તિકરણ** કહેલ છે યથા એટલે વિવેકની શૂન્યતાએ, પ્રવૃત્તિ-એટલે થએલ કરણ એટલે અધ્યવસાય તનુ નામ **યથાપ્રવૃત્તિકરણ**

સમકિત પામવાની લાયકાત ન હોય તેવા જીવો પણ કેટલાક આ યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરી શકે છે અને ઘણો કાળ આવી હળવી કર્મદશામા રહે છે, પછી તેનો સમાર ઘણોજ બાકી હોય તેવા જીવો પુન મોટી સ્થિતિ બાધનારા બનીને વળી અનતો સસાર ભટકે છે, અને કોઇ યોગ્ય આત્મા સમકિત પામવાનો હોય તેમા **મિત્રા-તારા** વિગેરે યોગદૃષ્ટિઓ [આત્માની લાયકાત વિશેષ] પ્રકટ થાય છે

અહિ આત્મામા અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય [ચોરીનો અભાવ] બ્રહ્મચર્ય અને અસગતા એટલે અપરિગ્રહદશા પ્રકટ થાય છે, આ પાંચ યમ કહેવાય છે તથા **દાન-દયા-દેવગુરુભક્તિ** પણ અહી ઘણા ઉચ્ચ પ્રકારે પ્રકટે છે, અર્થાત્ દાનમા ઘણી

ઉ ારતા આવે છે, અને દેવગુરુનક્તિમા ખુબજ જાગૃતિ નકટે છે, ખેદ અને આલસ્ય નગળા પડી જાય છે, તથા જેટલી શિષ્ટ પુરૂષોની પ્રવૃત્તિઓ હોય તેમા ઘણો રસ પડે છે અને અશિષ્ટ મનુષ્યોના આચરણો ઉપર દ્વેષ થતો નથી પણ ઉપેક્ષા સેવાય છે

તથા નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવથી શ્રી જિનેશ્વર દેવના ચારે નિક્ષેપા ઉપર યતિપ્રમાણ ભક્તિ પ્રકટ વાર્ય છે અને ચારે નિક્ષેપા ઉપર શુદ્ધ પ્રણામ ભાવના ઉત્પન્ન થાય છે, તથા પંચાચારવિશુદ્ધ નિર્મળ રત્નત્રયીના ભડાર એવા ભાવાચાર્યની શોધ અને સેવામા જાગૃત રહે છે તથા નસારના તમામ કારણોમા ઉદ્વેગ ધારણ કરે, અર્થાત દેવ-મનુષ્ય ગતિના સુખને પણ ઇચ્છે નહિ, અતિશય નસારની દુષ્ટતાને દેખ્યા કરે,

તથા દ્રવ્યઅભિગ્રહો પણ ઘણા ઉચ્ચકોટીના આચરે અહિં સમકિતના અભાવે ભાવ અભિગ્રહો આવતા નથી, પરતુ દ્રવ્ય 'અભિગ્રહો' પણ ધર્મીજનોના અનુમોદનનુ કારણ બને તેવા હોય, તથા વળી પોતાની શક્તિને અનુસાર વીતરાગના મુનિવરોનો ખુબ સત્કાર કરે, ઔષધ, વસ્ત્ર, પાત્ર વિગેરે સજમના પોષક સાધનો મુનિરાજોને વ્હોરાવવા ઘણો ઉદ્યમ કરે, તેમ કરનારા અભિગ્રહો પણ આદરે

વળી શ્રી વીતરાગના આગમો અને આગમાનુસારી ગ્રન્થો-લખાવે તથા શ્રી જિનેશ્વરદેવના મદિરો અને પ્રતિ

માઓ કગવે, નચવાવે, વિકાસે આ બન્ને કાર્યમા પોતાના દ્રવ્યનો, બુધ્ધિનો અને લાગવગનો થાય તેટલો સદુપયોગ કરે, વલી વાચના, પૃચ્છના વિગેરે ઘણો સ્વાધ્યાય કરે, નવા શ્રી જૈનાગમની વાચના આપનાર ભાવાચાર્યનો યોગ સદા કાળ અતુટ રાખે, અર્થાત્ જૈનાગમના સૂત્રરહસ્ય બતાવનાર ભાવાચાર્યનો વિયોગ પડવા ન દે, સૂત્રવાચના આપનારનો ઉપકાર માને, ઉપકાર ભૂલે નહિ એવા ગુણદાયક આત્મા ઓનો જ યોગ ઇચ્છ્યા કરે મેળવ્યા કરે

તથા બીજકથા એટલે યોગાગ [1]યમ [2]નિયમ [3]આસન [4]પ્રાણાયામ [5]પ્રત્યાહાર [6]ધારણા [7]ધ્યાન [8]સમાધિ એ આઠ યોગના અગો છે, તે પણ બાહ્ય ન લેતા અભ્યતર સમજવા, તેનો વિસ્તાર **યોગદષ્ટિ સમુચ્ચય** આદિમા છે, ત્યાથી સમજવો, અહી તો જણાવવાનુ એજ કે ઉપર મુજબની યોગકથા-બીજકથા સાભળીને શરીર રોમાચિત થઇ જાય, તથા વલી સદાચાર વધારવા માર્ગ વધે, તેમજ ઉદારતા, ધીરતા અને ગભીરતા પણ વધવા લાગે તથા પ્રશસ્ત બાહ્ય સયોગો વધવાથી યોગાવચકતા, ક્રિયાવચકતા અને ફલાવચકતા શરૂ થાય, જો કે આ ત્રણ પ્રકારની અવચકદશા સર્વવિરતિપણામાજ હોઇ શકે છે, તો પણ શુદ્ધ સામાયિકમા ગૃહસ્થને પણ ઉચ્ચકક્ષાના આત્માને દ્રવ્યથી જરૂર પ્રકટ થાય દેવ-ગુરુને વદન, પૂજન, નમસ્કાર, આદર, સત્કાર બહુમાન ઘણુ આચરે

તથા જેમ ચકોરપક્ષી ચદ્રને ચાહે જેમ મોર મેઘને

ચાહે જેમ મધુકર માલતીને ચાહે છે, તે પ્રમાણે આ નિત્રા દૃષ્ટિમા વર્તનો આત્મા સારા નિમિત્તોને શોધતોજ રહે છે, એટલે ઉત્તમ ગીતાર્થ ગુરૂનો યોગ પામી રાજી થાય, સૂત્ર વાચના પામી ખુશી થાય, સુપાત્રદાન પામી આનંદ પામે તીર્થયાત્રા, સ્વધર્મેળો, પર્વારાધન વિગેરે ઉત્તમ પ્રકારની આરાધનાઓ અને શાસનપ્રભાવનાઓ દેખીને અતિ હર્ષ પામે

તથા તારા, બલા અને દીપ્રા દૃષ્ટિઓ સુધી પહોચેલો આત્મા ઉપરના બધા ગુણોમા અધિક–અધિકતર ઉજ્વલતાને પામતો જાય છે, તેમજ યોગના અભ્યંતર અંગો વિશેષ-વિશેષ વિકાસને પામતા હોય છે, તેથી અપૂર્વકરણના અધ્યવસાયોની તર્ત્ન નિકટતા થવા લાગે છે

ઉપર બતાવેલી યોગ્યતાની નિસરણી ઉપર ચઢતો આત્મા અપૂર્વકરણ નામનુ કરણ પામીને અનતા કાલથી આત્મામા રૂઢ બનેલી, અતિ મજબુત, કર્કશ, ઘન અને નિબિડ એવી રાગ-દ્વેષની ગાઠને તોડી નાખીને અનિવૃત્તિકરણે કરીને આત્મા માત્મ દર્શન અપરનામ સમ્યગ્ દર્શનને પામે છે

અહીં આદ્ય એટલે પહેલા ચાર અનંતાનુબંધિ કષાય અને મિથ્યાત્વ મોહનીય ક્ષય થઇ જાય છે, અથવા ક્ષયોપશમ કે ઉપશમભાવને પામે છે, તેથી આત્માની ઉપરનુ આવરણ-વાદળ ખસી જવાથી શરદપૂનમ

ના ચન્દ્રની નાફક આત્મામા પ્રકાશ અને શીતળતાની પ્ર ! કાટા ઉત્પત્તી થવાથી શમ, સ વે ગ, નિર્વેદ, અનુકપા અને આ સ્તિક્ય મહાગુણો પ્રકટ થાય છે

પ્ર૦ અપૂર્વકરણ એટલે શુ ?

ઉ૦ આત્મા અન તકાલથી સસારમા રખડતો-ભટકતા ક્યારે પણ આત્માની પોતાની ઓળખાણ પામ્યો નથી એટલે સમ્યગદર્શન જેવી અલભ્ય સામગ્રી મળવાની તો વાત જ ક્યા ? તો પછી આ જીવને એવા અધ્યવસાય પણ આવ્યા ન હોય, તે સ્વભાવિક છે, એટલે આખા સ સાર ચક્રમા ક્યારે પણ નહિ આવેલા માટે અપૂર્વ અને કરણ એટલે અધ્યવ સાય, આત્મામા ક્યાર પણ નહિ આવેલા અધ્યવસાય તેનુ નામ અપૂર્વકરણ

આ અપૂર્વકરણ ગુણવડે કરીને જીવ રાગ-દ્વેષની ગ્રન્થીને ભેદીને અનિવૃત્તિકરણ નામનુ કરણ પામે છે અનિવૃત્તિના અધ્યવસાયથી જીવ મિથ્યાત્વની સ્થિતિના બે ટુકડા કરે છે તમા એક તદ્દન નાનો સ્થિતિ વિભાગ હોય, તેને અલ્પક્ષણના ભોગવી લેવાથી જીવ મિથ્યાત્વ મોહનીયના ભોગવટા વગરનો થવાથી ઉપશમ સમકિતી બને છે

ઉપર મુજબ આત્મામા પ્રકટ થયેલ આત્મવિકાસનુ નામ સમકિત-સમ્યગ્દર્શન કહેવાય છે તે સમ્યકત્વ આવ્યા પછી અવગુણો ગુણરૂપમા ફેરવાઇ જય છે, ક્રોધાદિ કષાયો ગુણ

મદનત્તવાળા થઇ જવાથી આત્માને પાડી નાખવાની તાકાદ વારના થઈ જાય છે, આરભાદિ પાપો થાય તે પણ બહુઅલ્પ બધ કરનારા બને છે, યુદ્ધ વિગેરે થાય-કરવા પડે, થઇ જાય-તેમા પણ સમ્યગ્દર્શની જીવને પાપનો બધ ઓછો પડે છે સસારમા વસવા છતા ગૃહસ્થજીવન ચલાવતા પાચ ઇન્દ્રિયના ત્રેવીશ વિષયો સેવાય છતા તેને પાપ ચીકણા બધાતા નથી

પ્ર૦ પાપ ત તો પાપ જ છે તો પછી સમ્યગ્દષ્ટિ જીવનો પક્ષપાત શા માટે? બીજા માણસોને પાપ લાગે તેવુ જ પાપ હોય છતા તે પાપનુ ફળ સમ્યગ્દષ્ટિને ઓછુ તનુ કારણ શુ ?

ઉ૦ સમ્યગ્દર્શન શબ્દનો અર્થ જ એવો છે કે, સાચુ દર્શન એટલે જેવુ જે હોય તેવુ તે સમજાય જેનાથી, આવુ આત્માનુ સાવધાનપણુ, એનુ નામજ સમ્યગ્દર્શન કહે વાય છે, તો પછી સમ્યગ્દર્શનવાળા આત્માને પાપજ શા માટે થાય? અને કદાચિ થઇ જાય તો પણ નિર્ધ્વસ પરિણામ તો હોય જ કેમ? જુઓ, જ્ઞાનીપુરૂષો પણ શુ ફરમાવે છે?

सम्मदिट्ठी जीवो, जइवि हु पाव समायरे किंचि।
अप्पासि होइ बंधो, जेण न निध्धधस कुणइ ॥१॥

અર્થ સમકિતી જીવ પ્રાય પાપ કરે નહિ કરતા સદા ડરતો રહે, કારણમા પણ મુકવો આરો, પરંતુ પાપમા

પગ મૂકવો ભોગે, એમ માને, ઝેર પીવું સારૂં પરંતુ પાપની આજીવીકા સારી નહિ, એમ સમજે મહાભયંકર સર્પોવાળી અને અનેક નિહાળ શ્વાપદોવાળી ભય ર અટવીમાં રહેવું સારૂં પરંતુ પાપી મનુષ્યોની સોબતમાં રહેવું સારૂં નહિ, એમ વિચારે આવા આત્માને બનતા પ્રયાસે પાપ કરવાના પ્રસંગો ઓછા જ નાપડે, છતાં સંસાર પાપથી જ ભરેલો હોવાથી અને સંસારના બધા જ કાર્યો પાપ વિના બનતાજ ન હોવાથી સમકીતી જીવ પાપ કરે નહિ, છતાં થઇ જાય ચોક્કસ પરંતુ આત્મા બહુજ ડરતો હોવાથી પાપ ઓછું બંધાય છે, કારણકે પાપની મુખ્યતા મન ઉપર આધાર રાખે છે, વચન-કાયાથી પાપ ન કરે પરંતુ મનમાં પાપના વિચારો આ યા કરે તો પણ પાપ જરૂર બંધાય છે જ, તેજ પ્રમાણે મનની ઇચ્છા વગર ન છુટકે ક્યાંક પાપવાળા વચન બોલવા પડે અને ન છુટકે કાયાથી પણ પાપ સેવાઇ જાય, તો તેને બહુજ થોડું પાપ બંધાય છે

પ્ર૦ એકજ સરખું પાપ હોવા છતાં સમકિની આત્માને પાપ ન લાગે અથવા થોડું પાપ લાગે, અને મિથ્યાદષ્ટિ આત્માને ઘણું પાપ લાગે, આનું કારણ શું?

ઉ૦ એકજ સરખી ક્રિયા હોવા છતાં વિચારની વિપરીતતાથી પાપનું ઓછા-વધતાપણું થાય તે બનવા જોગ છે, આની હકીકત નીચેના દાખલાથી સમજાઇ જશે. જુઓ –

સાંવિદભાવથી ખંડ્યોર્ચ રચ ભગેલા શીલવ્રતનો બીજો પણ એક બનાવ

વિજયશેઠ અને વિજયા શેઠાણી, આ બન્ને પતી કો઼ ઉચ્ચકોટના ધર્મસંસ્કારી માબાપોના કુલમા જન્મેના મહાકોહીનુર રત્નો હતા, તેમણે બાલકાળમા ધર્મ ગુરુઓનો ખૂબજ સમાગમ સાધ્યો હતો, કહેવત છે કે, ભુડા કામોની જગતમા ગણતરી હોતી નથી, પરંતુ ભલા કામો પણ કયારે-કયારેક જગતમા એવા બની જાય છે કે, જેમા દેવતાઓના પણ સિર ડોલી જાય છે

એ ન્યાયથી વિજયકુમારને કુમારઅવસ્થામાજ સુગુરૂઓના યોગથી ધાર્મિક સંસ્કારો પડવા શરૂ થયા અને યથાસમય સમજણ મલવા સાથે કેટલીક પ્રતિજ્ઞાઓ પણ લેવાની પ્રવૃત્તિ ચાલુ થઇ, અને એક દિવસ કોઇક મોટા જૈના ચાર્ય જ્ઞાની પુરૂષ પોતાના નગરમા પધાર્યા, વિજયકુમારને ગુરૂની વાણીની ખુબજ અસર થઇ, શીલવ્રતનુ મહત્વ સમ જાયુ, સર્વથા બ્રહ્મચર્યની ભાવના થઇ નહિ, પરંતુ "શુકલ પક્ષમા જાવજ્જીવ બ્રહ્મચર્ય પાળવુ" એવો નિયમ મા ગ્યો, જ્ઞાની ગુરૂએ ચોક્કસ લાભ સમજી વિજયકુમારને એક પક્ષના શીલવ્રતપાલનની પ્રતિજ્ઞા આપી

એજ પ્રમાણે એજ નગરમા એવાજ એક મોટા ધનવાન ગૃહસ્થની પુત્રી છે જે ભાગ્યવતીનુ નામ વિજયા કુમારી છે, તેણી પણ માતાપિતાના સંસ્કાર અને પ્રેરણાથી

વિજયકુમારના જેવાજ વર્તનવાળી એક ધર્મપરાયણા બાઇ હતી, તેને પણ ગુરૂઓના વ્યાખ્યાનો અને સુસાધ્વીજીઓના સંયોગથી ધર્મભાવનાઓ ખુબજ ખીલી હતી અને એજ પ્રમાણે તે બાઇને શીયલવ્રત ઉપર ખુબજ ભાવ હતો અને સંપૂર્ણ પાળવાની શક્તિના અભાવે "કૃષ્ણપક્ષમાં જાવજ્જીવ બ્રહ્મચર્ય પાળવું" તેનો અભિગ્રહ ગુરૂ પાસે લીધો

જેમ ભાવિભાવોમા અનર્થો ઘણા હોય છે તેમ ભાવિભાવોમા કંઇ સારો પણ જરૂર હોય છે જ, એ ન્યાયથી આ બન્ને કથાનાયકજીવોનું ભવિતવ્યતા અતિપ્રમાણ કલ્યાણકારી થવાનું હોવાથી બન્નેના માતાપિતાઓએ કુમાર-કુમારીનુ પરસ્પર સગપણ કર્યું અને સારા તિથિ, વાર, નક્ષત્રાદિ પંચાંગયોગે લગ્ન પણ થઇ ગયું

પરણીને ઘેર આવી વાસગૃહમા દંપતીમેળાપ થયો પરસ્પર ધર્મચર્ચા કરતા વાત નીકળી અને વિજયકુમારે પત્ની વિજયાકુમારી શેઠાણીને જણાવ્યુ કે, ત્રણ દિવસ શુક્લપક્ષના બાકી છે, અને મારે ત્યાંસુધી સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું છે કારણ કે મે આખી જીંદગી અજવાળા પક્ષમા શીલ પાળવાનો અભિગ્રહ લીધો છે

વિજયકુમારના ઉપર મુજબના વચનો સાંભળીને વિજયાશેઠાણી બોલ્યા, સ્વામીનાથ ! મારે પણ કૃષ્ણપક્ષમા સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળવાના આખી જીંદગીના નિયમ ગુરૂ કને લીધેલા છે, એટલે હવે હું તો સંપૂર્ણમાંકુ

જાવજ્જીવ શીલ પાળીશ, પરંતુ આપ બીજી આપને યોગ્ય નાગ કુળની બાળીક સાથે પાણિગ્રહણ કરો.

વિજયાદેવીના ઉપર મુજબના કોમળતા, નમ્રતા અને દીનતાથી ભરેલા વાક્યો સાભળીને વિજયકુમાર થોડીવાર થોભી ગયા, અને વિચાર કરવા લાગ્યા, અહો ધન્યવાદ આ બાળાને, ધન્ય તેની ધીરતાને શાસ્ત્રોમાં પુરુષો કરતા સ્ત્રીઓમાં ગતિક્રમાધ કામવિકાર લખ્યો છે, ત્યારે આ મહાનની દીનતા વગર પોતાને જાવજ્જીવ શીલવ્રતધારી માનવાને જરાપણ આટ કરી નથી ત્યારે શું હુ પામર છુ? વિષયનો કીડો છુ? સતી પોતે પોતાનો અને પતિનો બન્ને અભિગ્રહ પાલવા બહાદુરતાપૂર્વક તૈયાર છે, તો મારામા દીનતા કે વિકારીપણુ કેમ આવવુ જોઈએ? જેમ સતી વિજ્યા શીલ પાળે, તેજ પ્રમાણે મારે પણ મારૂ અને તેણીનુ શીલ અવશ્ય પાળવુજ જોઇએ, કારણ કે શાસ્ત્રોમાં પણ કહેલ છે કે,

> अङ्गनाय दहनं बहवो विशन्ति,
> शस्त्रैः स्वगात्राणि विदारयन्ति ।
> कृच्छ्राणि चित्राणि समाचरन्ति,
> मारारिवार विरला जयन्ति ॥

અર્થ કેઇ પુરુષો અને સ્ત્રીઓ અગ્નિમા પ્રવેશ કરીને આહુતિના બલિદાન આપે છે, કેટલાક મનુષ્યો હથીઆરોથી પોતાના શરીરનો નાશ કરે છે, અથવા ચોક્કસ મરણ થવાના ભયવાળા યુદ્ધમા જાય છે, બીજા પણ તાર

ઠંડીના, ક્ષુધા-તૃષાના રોગો સહન કરી તાપ પ્રવૃત્તિ સેવે છે, પરંતુ કામદેવરૂપ મહાશત્રુને તો કોઇક વિરલાજ જીતી શકે છે

આ પ્રમાણે વિચાર કરી, આ બન્ને પુત્ર અને પત્નીએ આખી જીંદગી દોષ વગરનુ, વિકાર વગરનુ, મન-વચન કાયાથી જગતમા કોઈપણ જાણી ન જાય તેવી રીતે શીલ વ્રત આદર્યું અને પૂર્ણપણે પાળ્યુ અને એજ ભવમા દીક્ષા આચરી મહાસુખના ભોગી થયા.

આ જગ્યાએ સમજવાની વાત એટલીજ છે કે, જગતમા શીલવ્રત ઘણા મનુષ્યો લે છે અને સારૂ પાળે પણ છે, એમા કાંઈ નવાઇ નથી નવાઇ અને આશ્ચર્ય તો આવી સાત્વિકતાપૂર્ણ ઘટનાઓમાજ જણાય છે

આવીજ રીતે ચારિત્ર આરાધક મહાત્માઓની સાત્વિક દશા પણ લખવા બેસીએ તો પાર ન પામી શકાય તેવી છે, તે માટે તો માત્ર થોડા નામોજ બતાવાય છે

શરીર ઉપરથી આખી ચામડી ઉતારવામા આવી, પરંતુ જેમના રૂંવાડામા દીનતા કે કાંઈ પણ ઉપાયો આવ્યાજ નહિ, તે મહાત્મા આરાધક મુનિરાજ તથા જેમના શરીરને આખા ચામડાની મજબુત ગાંઘીને તડકે ઉભા રાખ્યા છતા જેમણે પોતાનો બચાવ આગળ ધર્યા સિવાય અને રાંકપણુ બતાવ્યા સિવાય ધર્મ ધ્યાનની ધારાનુજ અવલંબન લીધુ, તે મહામુનિરાજ મેતાર્ય તથા જેમને સુકોશલ મસ્તક ઉપર ચીકણી માટીની પાળ બાંધી

ખેરના અગારાભરી બળગાવી મૂક્યા છતા પોતાના ધ્યાનને જરા પણ ડગવા દીધુ નહિ, તે મુનીશ્વર **ગજસુકુમાર** તથા જેમને પાપી પાલકે ઘાણીમા નાખીને તીન અને સરસવની માફક પીની નાખ્યા તોપણ પોતાના મનોમંદિરમા શાંતનાદૃતિને પેસવા દીધી નહિ, એવા **ખધકસૂરિના** ૪૯૯ શિષ્યો

આ બધા મહાપુરુષો સાત્ત્વિકદશાની મહાખાણો જેવા હતા, આની સાત્ત્વિકદશા સમ્યગ્દર્શન આવ્યા પછીજ આવે છે, એટલે સમ્યગ્ દર્શન અને સાત્ત્વિકભાવ એ વાના ભેગા થઈ જાયતો કર્મ ખપવામા જરા પણ વાર લાગતી નથી

પ્ર૦ સાત્ત્વિકભાવ એટલે શુ ?

ઉ૦ આત્માની ઉચ્ચામા ઉચી સ્વાવલંબન દશા, જેમકે આપત્તિ, દુખ, રોગ કે ભયમા જેમનુ ધૈર્ય ખુટતુ નથી, જેઓ રાંક બનીને રોવા બેસતા નથી જેઓ પોતાના દુખોની વાતો જણાવતા નથી, પોતામા હિંમત હારતા નથી, ઉના શ્વાસો મૂકતા નથી, હુ એકલો છુ, દુબળો છુ, મારી નાથે કોઈ નથી, ભૂખ્યો છુ, માંદો છુ નિર્ધન છુ, આવી રાંકદશા કદાપિ પણ આત્માને સતાવે નહિ, એનુ નામ **સાત્ત્વિકભાવ** સમજવો કહ્યુ છે કે,

एकोऽह असहायोऽह कृशोऽह अपरिच्छद ।
स्वप्नेऽप्येव विधा चिन्ता, मृगेन्द्रस्य न जायते ॥

અર્થ ઉપર બતાવ્યો તેના જેવોજ છે, છતા જુઓ,

હુ એકલો છુ વિગેરે ચિન્તા સિદ્ધને કયારે પણ આવેજ નહિ અહી સિદ્ધ જેવા આત્માઓને આવી ચિન્તા થાયજ નહિ, એમ સમજવુ

વળી પણ સાત્વિક ભાવ ને મજબુત કરવા જ્ઞાનીપુરૂષ ફરમાવે છે કે,

दशाया विषमाया चेद्'वीरत्व नोपयुज्यते ।
तत्तस्य समये कुत्रापयोग क्रियत जन ॥

અર્થ જ્યારે આપત્તિ, દુખ કે વિષમતા આવી જાય ત્યારે આત્મા સાવધાન રહી વીરવૃત્તિ ધારણ ન કરે તો પછી આ વીરપણુ-બહાદુરી કયા કામમા ઉપયોગ લેવાશે,

यथा गच्छति सौख्यानि तथा दुखानि कर्मण ।
हर्षखेदौ तथाप्यत्र, विमूढाना शरीरिणा ॥

અર્થ જેમ પુણ્યના ઉદયથી સુખો આવે છે, અને દુખો ચાલ્યા જાય છે, તેજ પ્રમાણે પાપના ઉદયથી દુખ આવે છે, અને સુખો ચાલ્યા જાય છે, આવો અનતા કાળનો સૃષ્ટિક્રમ હોવા છતા સુખ આવે હર્ષ પામવો અને દુખ આવે રોવા બેસવુ, આવુ આચરણ મૂર્ખ માણસોનુ જ હોય, બુદ્ધિમાનોનુ હોય નહિ

બુદ્ધિમાનો તે એજ વિચાર કરે કે,

કેવલજ્ઞાની જ્ઞાનથી, દેખેલુ તે થાય,
તે કયારે પલટે નહિ કરતા સર્વ ઉપાય

રડવાથી રહેરો નહિ, ફગર્યે કાઈ ન થાય,
સુદન પાકતા આપણા, સુખ દુ ખ ચાલ્યા જાય
ગજાને લક્ષ્મીધગે પડિત ને ગુણવાન,
પુણ્ય ઉદય પૂજાય છે, પુણ્ય વિના હેવાન
પાપ ઉદય થાવા થકી, મિત્રો શત્રુ થાય,
લક્ષ્મી ને પરિવાર પણ, છોડી ચાલ્યા જાય

આવી બધી વાતો વિચાર કરનાર આત્મામા સાત્ત્વિકભાવ નષ્ટ થાય છે, અને આવ્યો હોય તો મજબુત થાય છે, માટે સૌથી પ્રથમ આત્માએ સાત્ત્વિકતાગુણ ખીલવવા ઉદ્યમ વધારવો જોઇએ

પ્ર૦ અહીં તો સમ્યગ્દર્શનની વાત ચાલે છે, તેમા વચમા સાત્ત્વિકભાવની વાત કરવાની શી જરૂર હતી?

ઉ૦ સાત્ત્વિક ગુણવાળો મનુષ્ય જેમ શત્રુઓના ટોળામા એકલો રહી શકે છે, અને પોતાનો પક્ષ વધારી શકે છે, તેમ સાત્ત્વિકગુણ પણ એકલો હોવા છતા અનતાનત દોષોના સમુદાયમા પોતાનો માગ મેળવી શકે છે, અને પક્ષ વધારી શકે છે, પોતાનો નાનો પક્ષ મોટો કરી શકે છે

સાત્ત્વિકતા ગુણના અભાવે આવેલા બધા ગુણો અનત દોષોના ટોળામા બીચારા અને ગરીબ થઇને વસે છે. દાન, શીલ ત્યાગ, તપ ગુણો આવે પણ દોષોના દબાણથી ચકલા જેવા રહીને આ જીવનુ કશુજ ભલુ કરી શકતા

નથી, એટલે જ્યાં દાનગુણ હોય, ત્યાં કૃપણતા આવીને દાન ગુણને કાળો કરી નાખે છે, બ્રહ્મચર્યગુણ આવે કે વાસનાઓ હાજર થઇને તેને નબળી મુકે છે, તપસ્યાગુણ આવે કે ભેગીજ ખાવા-પીવાની જાતજાતની લાલનાઓ હાજર થઈ જઇને તપના ગુણને કે ગુણને રવાના કરી મુકે છે

ચારિત્ર ગુણ આવ્યો કે સાથોસાથ પરિગ્રહ મમતા આવીને ઉભી રહે છે, પાટી પાના, ઓઘા, કામળો, કપડા વિગેરેના સંગ્રહ, ચેલા-ચેલીઓ વધારવાની મમતા વધવા માંડે છે

પ્ર૦ પરિગ્રહ તો ગૃહસ્થોને હોય, વીતરાગના સાધુઓને હોય ખરો ?

ઉ૦ વીતરાગનું સાધુપણું ન સમજતા હોય તેને પરિગ્રહ હોય કે ન હોય, પરંતુ પરિગ્રહમમતાનો દોષ ચોક્કસ લાગ્યા કરે છે, કારણ કે વીતરાગના સાધુઓને કુક્ષિશંબલ કહેલા છે, તેનો અર્થ એજ છે કે, પોતાના રોજના નિર્વાહથી વધારે કશુજ પાસે કે થકુ કરીને રાખવુ નહિ, જેને વીતરાગનુ શાસન મળ્યુ છે, તેને કઈ વસ્તુની કમીના છેજ નહિ, એટલે સંજમના નિર્વાહ માટે પોતાને ચાલુ ચારિત્રના ઉપકરણોથી વધારે જે કાંઇ રાખવુ તે પરિગ્રહ જ છે

પ્ર૦ તમે તો કહો છો કે, પરિગ્રહ ન હોય તો પણ અજ્ઞાનીને પરિગ્રહ મમતાનો દોષ ચોક્કસ લાગે છે, એ કેવી રીતે?

ઉ૦ હું કાંઇ કહેતો નથી, પૂર્વના જ્ઞાનીપુરૂષો કહી ગયા છે કે,

अच्छ न्दा ज न भुं जति न से चाइत्ति वुच्चइ ।
साहीण चयइ भाए, से हु चाइत्ति वुच्चइ ॥

અર્થ જે ધનધાન્ય, વસ્ત્ર-પાન અને નારીપરિવાર ન હોય અને ન ભોગવે, તે ત્યાગી ગણાય નહિ, પરંતુ પોતાને આધીન પોતાની પાને ભોગના સાધનો ઉભરાતા હોય, શરીર નીરોગ હોય, છતા નિરીહભાવથી-ત્યાગભાન પામીને ત્યાગ કરે, તેજ ત્યાગી કહેવાય છે

જુઓ, તેનો અનુવાદ

જે ધનકણ કંચન કામિની,
અછતે અણભોગવતા રે,
ત્યાગી ન કહીએ તેહને,
જો મનમા સવિ ભોગવતા રે ૧
ભોગ સંયોગ ભલા લહી,
પરિહરે જે નિરીહ રે,
ત્યાગી તેહીજ ભાખીએ,
તસ પદ નમું નિશદિહ રે ૨

એટલે ખરી વાત જ અભ્યંતર ત્યાગની છે, મનમા ત્યાગ ન હોય તો બહારનો ત્યાગ નકામો છે

પ્ર૦ તો પછી કંચન-કામિની અને સ્વજન પરિ... મોહ ઉતારી ત્યાગ કરી દીક્ષા લેનારનો

ઉ૦ જેવી રીતે નારી, પરિવાર, ઘરબાર, લક્ષ્મી અને મોજશોખનો ત્યાગ કર્યો છે, તેવો ને તેવો જીન્દગી સુધી ત્યાગ ટકી રહે તો ચોક્કસ તે આત્મા ત્યાગી જ ગણાય, પરંતુ સનારી પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો, અને સાધુદશાના પરિગ્રહની ગાનડીઓ બાધવા માંડે, ઘરના બાલબચ્ચા અને નારી-નોકરનો ત્યાગ કર્યો, અને સાધુ સામા ચેલા-ચેલી કરવા માટે પડાપીટ મચાવી મૂકે, એનો અર્થ પરિગ્રહ ત્યાગ છે જ નહિ, એ તો ઓલામાથી ચૂલામા અને ખચ્ચર ઉપર બેસીને ગામ સોસરૂ ચાલતા શરમ લાગવાથી ગધેડા ઉપર બેસનારની બુધ્ધિને બરાબર કરનાર જેવુ સમ તય છે

પ્ર૦ તો પછી જરૂર પૂરતા પણ સજમના ઉપકરણો રાખવા તે પણ પરિગ્રહ જ ગણાય ને?

ઉ૦ પોતાના સજમના નિર્વાહ માટે પોતાને જરૂર જેવા ચાલુ વપરાતા મમત્વ વિના રખાય તો પરિગ્રહદોષ જરાપણ લાગતો નથી, પરંતુ વપરાતી ચીજ પણ મમત્વ ભાવથી રાખેલી હોય, તે ચીજ જોઇ વારવાર આત્માને હર્ષ-આનદ, રતિ, રાગ થયા કરતા હોય તો તે મમત્વ પોષક હોવાથી પરિગ્રહ જ લેખાય છે

પ્ર૦ આ ઉપરથી એમ સમજાણુ કે, ચારિત્રના ઉપકરણો પણ ચાલુ વપરાશથી વધારે કોઇ સાધુ કે સાધ્વી રાખે તો તેને પરિગ્રહમમત્વદોષ લાગે, આ વાત બરાબર ને

ઉ૦ ગચ્છાચાર્ય અને ગચ્છગુરુણી (જે પ્રવર્તિની કહેવાય છે,) ને છોડીને એટલે સમુદાયના મૂળપુરુષોને છોડીને સંજમના ઉપકરણો પણ બીજા સાધુ–સાધ્વીજીઓએ સંગ્રહ કરવા તે રાજમાર્ગ તો નથી અને ગચ્છાચાર્ય વિગેરે પણ જેઓ અમૂર્ચ્છ દશાવાળા રહી શકતા હોય, તો તેમને પાત્રા વિગેરેના સંગ્રહનો દોષ લાગે નહિ, પરંતુ જેમને ડગલે ને પગલે વસ્તુમાત્ર ઉપર મમત્વભાવ ચાલુ રહેતો જ હોય તેમને પરિગ્રહમમતા દોષ લાગ્યા વગર કેમ રહે?

પ્ર૦ ઠીક ત્યારે આપણામાં સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ થઈ છે, એમ સમજવામાં કોઈ બાહ્ય લક્ષણો બતાવી શકાય ખરા?

ઉ૦ જ્ઞાનીપુરુષોએ પોતે જ બતાવ્યા છે, જુઓ, કેટલાક અહીં બતાવાય છે

ચાર સદ્દહણા–૪, ત્રણલિંગ–૭ દશ પ્રકારે વિનય–૧૭ ત્રણ પ્રકારે શુદ્ધિ–૨૦, પાંચ દૂષણ–૨૫ આઠ પ્રભાવક–૩૩ પાંચ ભૂષણ–૩૮, પાંચ લક્ષણ ૪૩, છયતના–૪૯, છ આગાર–૫૫ છ ભાવના–૬૧ અને છ સ્થાન–૬૭

આ ૬૭ પ્રકાર સમજી મનન કરવાથી અનુભવી આત્માને પોતામાં સમકિત છે કે કેમ? તેનો થોડો–ઘણો ખ્યાલ જરૂર આવશે. કારણ કે–

સમકિતીજીવમાં અથવા સમકિત પામવાની તૈયારીવાળા આત્મામાં નમ્રતા, કોમળતા, વિનય અને વિવેક અતિપ્રમાણ પ્રગટ થવા શરૂ થાય છે, જેના યોગથી બીજા પણ કેટલાક ગુણો આવવા શરૂ થાય છે

૧ સમકિત પામેલા કે પામવાની તૈયારીવાળા જીવને જીવ અજીવ આદિ નવ તત્ત્વો, ૬ દ્રવ્યો, સપ્તભંગી અને સાત નયો વિગેરે પરમાર્થ જાણવાની રુચિ ઉત્પન્ન થાય છે

૨ પરમાર્થરુચિવાળા આત્માને ભાવાચાર્યની સેવા અને સોબતમાં ઘણો જ સ્વાદ પડે છે

૩ ભાવાચાર્યની સોબતથી રંગાએલા અને પરમાર્થ સમજેલા આત્માને કુગુરુઓની સોબત બીલકુલ ગમે નહિ એ પણ સ્વાભાવિકજ છે

૪ સમકિત પામેલા કે પામવાની ભૂમિકામાં પ્રવેશેલા આત્માને અન્ય વિભિન્નઓની સોબત પણ ગમે નહિ તેવા ઓના પુસ્તકો પણ વાંચે નહિ અને તેવાઓના સ્થાનમાં પણ જાય નહિ કારણ કુનિમિત્તોની સોબતથી આત્મા શ્રદ્ધા ગુણથી પતન પામે છે માટેજ કહ્યું છે કે,

પરદર્શનીનો સંગ તજીએ ખોયી સદ્દહણા કહી,
હીણા તણો જે સંગ ન તજે, તેહનો ગુણ નવિ રહે,
જ્યું જલધિજલમાં ભળ્યું ગંગા નીર લુણપણું લહે

૫ તથા જેમ અતિક્ષુધાતુરને મિષ્ટાન્ન ભોજનનો દેખી અતિ આનંદ થાય છે તથા જેમ વિલાસી સુખીયા મનુષ્યને

કિતરકઠીઓના ગીત, નાચ અને નાટકોમા સ્વાદ પડે છે તેમ સમકિત પામેલો કે પામવાની તૈયારીવાળો આત્મા હોય તેને વીતરાગની વાણી સાંભળવામા ખુબજ રસ પડે છે અને શ્રી વીતરાગદેવના ધર્મની આરાધના ઘણી ગમે છે વળી જેને વીતરાગવાણી અને વીતરાગધર્મ ગમતો હોય તેને ધર્મના દાતાર ગુરૂદેવની સેવા પણ ઘણી ગમે છે, ગુરૂસેવામા જરાપણ બેદરકાર થતો નથી જેમ વિદ્યાસાધક જરાપણ આળસ્ય સેવ્યા સિવાય સાધનામા જાગતો રહે છે તેમ સાગરમકુસ્ય અને ધર્મનો ખપી આત્મા ગુરુદેવની સેવામા સાડે યામ જાગતો રહે છે કહ્યુ છે કે,

ક્ષુધાતુને ભોજન વ્હાલુ, તૃષાતુને પાણી,
વિષયીને વનિતા વ્હાલી, ધર્મીને જિનવાણી ૧.

ત્યારબાદ શ્રી વીતરાગશાસનને પામેલા કે પામવાની તૈયારીવાળા આત્મામા વિનયગુણ પણ જરૂર પ્રગટ થાય છે, કારણ કે વિનય એજ ધર્મનુ, વ્રતોનુ, ગુણોનુ અને વહેવારનુ મૂળ છે વિનય વિનાના આત્મા સર્વત્ર સીદાય છે આ વિનય તે વિવેકનો મોટો ભાઈ છે વિનયથીજીવમાજ વિવેક આવે છે, વિનયી આત્મા માતાપિતા વડીલબધુ વિગેરે કુટુબના માણસને પણ પોતાને વશ કરે છે, વિનયી મનુષ્ય પોતાના શેઠને અધિકારીને કે રાજાને પણ પોતાના બનાવીને પોતાનુ કાર્ય સાધી શકે છે વિનયી જીવ ગુરુદેવને પણ વિનયથી આરાધી શકે છે, અને અતિગુહ્યવણ વાના શાસ્ત્રના રહસ્યો પણ ગુરુ પાસે થીપામી શકે છે

આ વિનય સમજવા માટે બે ભાઇઓની એક કથા અહીં બતાવાય છે

એક મોટા નગરમા સગા નહોદર બે ભાઇ વસતા હતા તેઓ ધન કમાવા સારૂ અતિ દુર પ્રદેશ રત્નદ્વીપમા ગયા અને ત્યાથી ઘણુ ધન કમાઇને પાછા પોતાના દેશમા આવ્યા ધનસામગ્રી એટલી બધી લાવ્યા હતા કે, તેમની રિદ્ધિ અને લક્ષ્મી પાસ નગરના રાજાની કશીજ ગણુના ન રહી બન્ને ભાઇ હરરોજ નવનવા સાધનોથી ગામમા ફરવા નિકળે અને લોકોના ટોળા જોવા એકઠા થાય, નગ રવાસી લોકો એમજ માને કે, આ લોકો કોઇ દેવલોક માથી આવ્યા જણાય છે !

આ વાત થોડે થોડે રાજાની પાસે પહોચી રાજા ઘણો જ ઉત્તમ આત્મા હોવાથી આ બન્ને ભાઇની લક્ષ્મીની વિપુલતા નાભળી ખુબ જ ખુશી થયો છતા ઘણા ખુશા મતીઆ લોકો રાજાને ઉશ્કેરતા પણ કહતા સાહેબ ! આ શેઠીયાના માન-મરતબા આગળ આપની કશીજ મોટાઇ નથી આખા ગામમા આપને કોઇ નભારતુ નથી અને એ બન્ને ભાઇઓની જે-જેકાર બોલાઇ રહી છે, પરતુ આવી વાતો નાભળીને સજ્જન એવો રાજા જરા પણ મનમા દર્ષ્યા લાવતો નહિ

ભાવિભાવથી એક દીવસ એવો પ્રસગ બ યો કે, આ બે ભાઇ પૈકી એક નાના ભાઇ રત્નથી જડેલો સોનાનો રથ શણુગારી બે સુદર ઘોડાઓ જોડીને બજારમા ફરવા

નીકળ્યા, આ વાતની ખબર થતા બીજા મોટા ભાઈ પણ હાથીને સુવર્ણની અબાડીથી શોભાવીને પરિવાર સહિત અંદર બેસીને ફરવા નીકળ્યા બન્ને ભાઈ જુ । રસ્તે ચા યા જાય છે, આગળ જતા આ બે રસ્તા ભેગા થાય છે, ત્યા અકસ્માત સામેથી નરપતિની સવારી આવતી દેખાણી આ વાત બને ભાઈઓના ખાસ મનુષ્યોએ આવી પોતપોતાના શેઠને જણાવી દીધી કે, સ્વામી ! આપણા નગરના માલિક સામેથી આવે છે આ વાત સાભળતાજ અતિવિનયી અને વિવેકી નાનો ભાઈ બગીમાથી નીચે ઉતરી આગળ ચાલી મહા રાજાની પાસે જઈ નમ્રતાથી હાથ જોડી ઉભો રહ્યો રાજા સાહેબ પૂછે છે, શેઠજી આ શુ છે ?

શેઠ કહે છે, સાહેબ ! પરદેશથી એક સુદર ચીજ બનાવરાવીને આપ સાહેબને ભેટ મૂકવા લાવ્યો છુ આવ્યાને દીવસો ઘણા થયા, પરંતુ અમારૂ ઘર અવાવરુ હોવાથી સુધારા-વધારા કરવામા થોડો ટાઇમ જતો રહ્યો છે, આપ કૃપાનિધુને મળવા ઘ ી જ ત્વરા હોવા છતા મોડુ થઇ ગયુ છે, તેની ક્ષમા આપશો એમ વિનયવચનો સભળાવી ઘોડાથી જોડેલો રત્નજડિત રથ લાવીને રાજા સાહેબના ચરણે ધર્યો શેઠનુ આવુ મીઠુ ભાષણ અને કિમતી ભેટ જોઇ મહારાજા ઘણાજ ખુશી થયા, નાનાભાઇશેઠને ઘણુ માન આપ્યુ, અને અવસર મળે ત્યારે પોતાને મળવા રાજસભામા કે અત પુરમા સકોચ વિના આવતા રહેવુ એવી છુટ આપી

આ બાજુ મોટા લાડ હાથી ઉપર પાવતા હતા તેમને પણ પોતાના ગેકે મહારાજની સવારી આવવાની ચતવણી આપી હતી, પ તુ પેમામા ગવિષ્ટ બનેલા શેઠજી એમા શુ છે ? કહીને હાથી ઉપરથી નીચા ઉતર્યા નહિ, પછી રાજાના માન-સન્માનની તો વાત જ કયા રહી !

મોગભાઇ શેઠની આવી ઉદ્ધતાઇ જોઇ મહારાજા ચીડાઈ ગયા અને શેઠનુ અપમાનભરેલુ વર્તન જોઇ રાજાએ શેઠનો હાથી લઇ લીધા, ઘર ઉપર પણ જપ્તિ બેસાડી સર્વસ્વ આચકી લીધુ, આવી ઘટના નાનાભાઈના જાણવામા આવી કે તુરતજ સાચા મોતીનો થાળ ભરી મહારાજા પાસે જઇને ભેટ ધરી પોતાના મોટા ભાઈના ઉદ્ધત વર્તનની માફી અને રાજાના ગુસ્સાની ક્ષમા માગી નાનાભાઇ ઉપર પ્રસન્નચિત્ત બનેલા મહારાજાએ મોટાભાઈનો પણ ગુન્હો માફ કર્યો

અહિ બન્ને બાજુના વિનય અને અવિનયન સાક્ષાત્ ફલ સમજાય છે, આવી રીત આત્માને આલોક અને પર લોક સુખી બનાવવો હોય તો આત્મ મા ઘણી જ નમ્રતા લાવવા જરૂર છે, શાસ્ત્રો કહે છે કે,

विणया नाण नाण आ द मण द सणाआ चरण ।
चरणाहिता मास्खा, मुक्ख सुक्ख निरावाह ॥

અર્થ વિનયથી આત્મામા જ્ઞાન આવે છે,જ્ઞાનથી સમ કિત પ્રાપ્તિ થાય છે, સમકિતી આત્મા ચારિત્ર પામે છે, અને

ચારિત્રથી આત્મા નર્કર્મ ક્ષય કરી મોક્ષ મેળવે ?! એટલે નર્ક ગુણોનુ ભાજન વિનય ગુણજ છે માટે લૌકિક અને લોકોત્તર બ ને માર્ગને નિષ્કટક બનાવવા હોય તો આત્માને વિનય ગુણની ખાણ બનાવવો જોઇએ

આ વિનય ગુણ ઉપર બીજાપણ આશ્ચર્યકારી લૌકિક લોકોત્તર દાખના ઘણા જાણવા મળે છે, તેમા એક તદ્દન તાજી બનેલી ઘટના અહી ટુકાણમા લખુ છુ

આપણા હાવના ગજનગર શહેરમા સારંગપુર તલી યાની પોળમા પ્રાય વિશમી સદીના પ્રારભમા એક ધર્માત્મા ગૃહસ્થ રહેતા હતા, તેઓના પ્રથમ પત્ની ગુજરી જવાથી તેમણે ફરીવાર ગામડામાથી કોઇ સારા ખાનદાન ગૃહસ્થની પુત્રી સાથે લગ્ન કર્યા હતા શેઠ પોતે પ્રકરણ કર્મગ્રન્થાદિ તત્ત્વોના ઘણા ઉડા જાણકાર હતા પોતાની થોડી મુડીમા ન્યાયોપાર્જિત દ્રવ્યથી સામાન્ય વ્યાજના વેપારથી સુખ-પૂર્વક આજીવિકા ચલાવતા હોઇને ઘણોખરો દિવસ-રાત્રીનો ભાગ વાચન-મનનમા તથા અન્યને ભણાવવામા અને લખવામા વિતાવતા હતા

નવીન પરણેલા શ્રાવિકા પણ ઘરનુ કામ પતાવીને તમામ વખત સામાયિકમા શેઠજીની પાસે જ વિતાવતા હતા નવા શ્રાવિકા ગામડામા જન્મેલા હોવાથી અને તે કાળમા ગામડાઓમા નિશાળો ન હોવાથી એકડા આક કે બારાક્ષરી જેવુ પણ ભણેલા હતા નહિ પરંતુ શેઠજીના બધા વાચનમા લગભગ તેમની અખંડ હાજરી રહેતી હતી

આવી રીતે દશ-પદર વર્ષ ગયા તેમા દરરોજ નામ ગવાથી ધાર્મિક ક્રિયાઓ અને જ્ઞાનના શ્રાવિકાને રસ વધતો ગયો, ત્યારેસાથ શેઠની સેનામા પણ ખૂબજ વૃદ્ધિ થઈ, એક સુવિનીત શિષ્ય જે રીતે ગુરૂદેવની નેના ણ તવે તેજ પ્રમાણે મહાસતી શ્રાવિકા પણ શેઠજીના મનને મદુ કૃત સેવા કરવાના ઘણી જ સાવધાનતા નાખતા હતા ત્યારે શેઠની શી ઈચ્છા છે? ને શેઠાણી કનજી જતા ભાસામા પણ છે ! વાહ્દે ૫ કોમળ ઉચ્ચા થી શેઠના આત્માને ખુબજ શાતિ આપતા તા

અને શેઠાણીના આના નવણથી શેઠની મજ્યતર આરીપો તેમના ઉપર ખુબજ ક્રદ્ધિને પામી તેના યોગે એક દિવસ શેઠ વાચતા હતા અને શ્રાવિ । કાભળતા હતા તેવી ભાવિ ભાવ ા યોગે શેઠના મુખ ાવી નીકળી ગયુ કે, **આજ તો તુ વાચીને અર્થ કર અને હુ સાભળુ,** શેઠના આવા નક માવા વાકયો સાભળીને સુ રતી શ્રાવિકાએ તુરતજ તાહત્તિ વચન બોલી વાચવુ શરૂ કર્યુ વાચતા ગયા અને અર્થ કરતા ગયા, આમ દિન-પ્રતિદિન વિનય અને નાન બન્નેની પ ૨૫૨ રસાઇ (વિનય કહે હુ વધી જાઉ જ્ઞાન કહે હુ વધી જાઉ આમ પરસ્પરમા આગળ વધતો જ વિકાસ) વધી જવાથી શેઠાણીએ શેઠ પાસેનુ ઘણુ ખરૂ તત્વજ્ઞાન સમજી લીધુ, જેના યોગે પ્રકરણ-ભાષ્ય, કર્મ ગ્રથ, સ ગ્રહણી, ક્ષેત્રસમા ા, પ્રવચનસારોદ્ધાર અને લોક પ્રકાશ જેવા ગ્રથો નુ ઉડુ રહસ્ય પણ સમજાયુ

ગુણુના વખાણ કરવાથી સમકિત મલીન થાય છે? ગુણ ગમે તેના હોય તો ગુણુના વખાણ કરવામા વાંધો શુ ?

ઉ૦ પહેલી વાત તો એજ છે કે, ગુણ કોને કહેવા? એજ પહેલુ સમજવુ જોઈએ, જેમ વસ્ત્રમા શ્વેતતા–ધોળાશ એ સાથે જન્મેલો ગુણ છે, પાણીમા શીતતા–ઠડક, અગ્નિમા ઉષ્ણતા–ગરમી, આ બધા જેમ તે તે વસ્તુના સ્વભાવસિદ્ધ ગુણો છે, તેમ આત્મામા પણ સ્વભાવસિદ્ધ ગુણો હોય તેજ વાસ્તવિક ગુણો કહેવાય છે જે ગુણો પોતાના ઉપાદાન કારણને નુકશાન કરનાર ન બને, તે ગુણોજ વાસ્તવિક ગુણો કહેવાય છે, તેમ જે આત્મામા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, પ્રમુખ જે ગુણો પ્રકટ થયા હોય તે આત્માના આલોક કે પરલોક જરાપણ બગડે નહિ, ગુણો ગુણોને વધારનામાજ મદદગાર થાય જે ગુણો પ્રકટ થયા હોય તે ગુણો બીજા ગુણોના નાશનુ કારણ બને નહિ, આવા ગુણો મિથ્યાદષ્ટિ આત્માઓમા પ્રાય આવી શકતા નથી પરતુ મિથ્યાદષ્ટિ આત્માઓમા ગુણ જેવા દેખાતા ગુણાભાસોજ હોય છે મિથ્યાદષ્ટિ જીવોમા પ્રકટેલા ગુણાભાસોજીવોને કુગતિમાજ લઇ જનાર બને છે, માટે જ મિથ્યાદષ્ટિ જીવોના ગુણોની અનુમોદના (મનમા પ્રશસા) કરવી પણ વખાણ કરવા નહિ, જુઓ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શુ ફરમાવે છે,

મિથ્યામતિ ગુણ વર્ણનો, ટાળો ચોથો દોષ,
ઉન્માર્ગી થુણતા હોવે, ઉન્મારગ પોષ ૧

જ ાતની વસ્તુમાત્રનો એવો ? સ્વભાવ છે કે, પોતાના સમાનધર્મી પદાર્થને તે પોતા તરફથી અને તેઓ ટેકો આપી પોષણ કરે છે, અને તે તે સાધર્મિ પદાર્થોને મજબુત બનાવે છે એક પદાર્થ બીજા પદાર્થને આકર્ષે છે, તેજ પ્રમાણે ગુણો ગુણોને આકર્ષનારા અને પોષણ આપ નારા જ થાય, તેજ વાસ્તવિક ગુણ કહેવાય છે

પ્ર૦ ત્યારે શુ મિથ્યાદૃષ્ટિત્વમા આવેલા ગુણો ગુણોને નાશ કરનારા હોય એમ બને ખરૂ ?

ઉ૦ ઘણ કરીને એમજ જુઓ, ઘણા મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો પ્રાણાજ સત્યવાદી હોય છે, ચોરી પણ પ્રાય કરતા નથી, દગા-પ્રપચ કરતા નથી, પરસ્ત્રીને માતા-બેન-પુત્રી તુલ્ય માને છે, પ્રમાણિકતા ઘણી જ સાચવે છે, હજારો માણસોના વિશ્વાસનુ પાત્ર બને છે, છતા તેઓમા જૈન શાસનનો અભાવ હોવાથી માસાહાર કરે છે, મદિરા પીવે છે, કદ ખાય છે, કતલખાના ચલાવે છે, મચ્છીના વેપાર કરે છે, અને મચ્છી ખાય છે પોતાના સ્વાદને પોષવા પોતાને ઘેર બકરા, ઘેટા, કુકડા, પાળીને તેનો નાશ કરાવી આરોગે છે, પારાવાર જીવહિંસા થાય તેવા વેપારધધા, કારખાના ચલાવે છે પ્રસગ આવે ત્યારે આવા બધા પાપોનુ સમર્થન પણ પુર ? કરાય છે, એટલે આવા પ્રમાણિક મનુષ્યોના સત્ય, અચૌર્ય અને બ્રહ્મચર્ય જેવા ગુણોથી પણ આત્માને લાભ થતો નથી પણ પ્રાય દુર્ગતિમા જવાનુ કારણ બને છે

તે સાંભળી નાનાભાઈએ કહ્યું, ભાઈ ! મારા ચીથરા જોઈ આપને ક્ષણભંગુર દુઃખ ભલે થયું, પણ બે દિવસ પછી આપના ચીથરા દેખીને તમારા સ્નેહીઓને વર્ષો સુધી ભયંકર દુઃખ થશે અને તમારી બન્ને આંખોમાં ચોધારાં આંસુ ચાલ્યા કરશે નાનાભાઈના અર્થથી ભરેલા વચનો મોટાભાઈને સાંભળવા ગમ્યા નહિ અને ઘોડા ગાડીવાળાને આગળ ચલાવવા હુકમ આપ્યો અને મુકામે આવ્યા, ત્યારપછી બે કે ત્રણ દિવસ ગયા, એટલે બાઈ સાહેબની દાસી ચાલુ દિવસનું બીલ લઈને આવી શેઠજીએ પોતાના ખીસ્સામાં હાથ નાખ્યો, આજે ખીસામાં એક પાઈ પણ હતી નહિ એમાં ચુકવવાની કાંઈ પણ સગવડ ન જણાવાથી બાઈએ દાસીઓને હુકમ આપ્યો કે, આ નાલાયકને હમણાં ને હમણાં આપણા વસ્ત્રાભૂષણો ઉતારી લઈ તેના પોતાના ઘેરથી લાવેલા જુના ગુગડા પહેરાવી ધક્કા મારી દરવાજા બહાર કાઢો

પ્રસ્તુત શેઠજી કાલાવાલા કરવા લાગ્યા જે દિવસ તો રહેવા દો, મેં તમને દશ હજાર ખવડાવ્યા છે, થોડી તો શરમ રાખો, અમારો ને તમારો કેટલો સ્નેહ હતો, તે આમ એક મિનીટમાં બદલાઈ જતો જોઈ આશ્ચર્ય થાય છે, પણ આ બધું કોણ સાંભળવા તૈયાર હતું જ નહિ, સામેથી જવાબ મળ્યો કે અમે તો પૈસાદારનેજ માન આપીએ છીએ તમારા જેવા હજારો હસતા આવ્યા અને રોતા ગયાના અગણિત બનાવો બની ગયા છે, અહીં કોઈની વણ-સીરા

રમ હતી નહિ, અને છે પણ નહિ, ભમ જલદી આ સ્થાન બહાર નીકળી જાવ, તમારી મૂર્ખાઇનુ ફળ તમે પોતે ભોગવો

આ વખત શેઠજીએ રાજકુમાર જેવો પહેરવેશ ઉતાર્યો, ભીખારી જેવો પોષાક ધારણ કર્યો, દેવાંગના જેવી રમણી અને તેની દાસીઓ, અષ્ટેશ્વર્યપતિ જેવુ સુદર મુકામ, રાચરચિલુ, સાહ્યબી અને નોકર-ચાકરનો ત્યાગ કરી ઘર બહાર નીકળવા માડયુ, આ વખતનો શાઇશ્રીના મુખનો દેખાવ ખુબજ દયામણો હતો ગયા દિવસો વારવાર યાદ આવવા લાગ્યા, મન ઉપર ઘણોજ આઘાત આવવાથી આખોમા આસુની રેલમછેલ ચાલુ થઇ, કોઇ દિલાસો આપનાર નથી, ક્યા જવુ ? કોને કહેવુ ? હવે શુ કરવુ ? એક પછી એક વિચારની માળાના મણકા વારૂ થયા શેઠાણીના માણસો દરવાજા સુધી ધક્કા મારતા પાછળ આવ્યા અને ઘર બહાર કાઢીને કહ્યુ, હરામખોર ખબરદાર હવે કયારે પણ આ ઘરમા પેસતો નહિ ભાઇ ચામણા ચહેરે હુતા લમાએ ઘરની બહાર નીકળી ગયા અને રઝળી-ભટકીને મરી ગયા અને ભૂમિની માટી સાથે માટી બનીને ભળી ગયા

બીજા નાનાભાઇ નગરની એક બાજુ ચાલતા હતા તેને જોઇ ઉત્તમ મનુષ્યોનો ભેગો થયો, નગરમા જવાનો અને રહેવાનો અનુભવ પૂછયો ગામમાથી આવનારા અનુભવી મનુષ્ય જવાબ આપે છે કે, ભાઇ આ તો ધૂતારાઓની

નગરી છે અહીં તો ધૂર્તોના ટોળામા ધૂર્ત વઇને વને તેજ સાજે-તાજે ઘેર જઇ શકે છે જુઓ, અહીં વેશ્યાઓ ઘણી વને છે, નાટકગૃહોનો પાર નથી, ખાનાની ચીજો ગણુતરી વગરની છ, ભ્રાવ્યસાધુ અને ધૂર્ત લોકોની સખ્યા જ નથી, જુઓ અહી રહેવુ હોય તો નદાકાળ નેકેના ચણા વિગેરે લુખુ અનાજ ખાવુ, જુના મેલા લુગડા પહેરવા અને રાત-દિવસ કમાના કેડ બાધીને બજારમા ફર્યા કરવુ એક જણ દરરોજ દશ પણ કમાય છે, સો પણ કમાય છે, હજાર પણ કમાય છે, જેવી આવડત, પરતુ ભૂલેચૂકે ઠગ લોકોની વાત સાભળવી નહિ, વશ્યાઓના બારણામા પેસવુ નહિ, મોજશોખના સાધનને અડવુ નહિ, આવુ વર્તન રાખશો તો લાખો રૂપીયા કમાઇને ઘેર પહોચશો અને આખી જીદગી લહેર ભોગવશો અને જો વેશ્યાના ઘરમા પેસશો તો મુડી હશે તેટલી ખાઇને ભીખારી બનીને ભટકીને મરણ પામશો

નાનાભાઇને અનુભવી માણુસની વાત ગમી ગઇ, અને પોતાના દશ હજાર રૂપીયા એક ખાનગી જગ્યામા છુપાવી દીધા અને મનમા નિર્ણય કર્યો કે, દરરોજ કમાવામાથી તદ્દન થોડામા થોડુ ખર્ચ કરવુ અને વધારો પોતાના ખાનગી સ્થાનમા મૂકી આવવો, લુગડા બદલાવવા નહિ, દાગીના પહેરવા નહિ, વેશ્યા વિગેરેના મુખ સામુ જોવુ નહિ, કદોઇની દુકાન પાસે ઉભા પણ ન રહેવુ, એમ બે ત્રણ માસમા તો પોતાની મીલ્કતને ડબલ ત્રણ ગણી કરી નાખી તેનામા તમને પોતાના છેલછબીના મોટાભાઇનો ભેટો થયો હતો અને પરસ્પરનો વર્તાવ અને વાર્તાલાપ સમ તણો હતો

પાવ-હશ વર્ણના નગરના વનવાટમા નાનામોટ ટાંગો ઉપીયર કરાયા પણ ખાનપાન વસ્ત્રાભૂષણ વૈભ્યા રમારમ કે નારક-ચેમ્કના ભ્યાવ રાખા ગયા નહિ અને કુરાગના પૂર્વક ગાડાઓ ભરી પોતની ઢની તૈયાર કરી રવાના થયા, નગરના ઘણા માનુનોળી સાથે તેમને માયા બંધાણી હોવાવી હજારો મનુષ્યો શેઠને મુકવા આવવા એકઠા થયા ગામ બહાર લાંબે સુધી બધા તની સાથે ગયા, પાછા વળતા ઘણાને આંખના આંસુ આવ્યા હજારોને રોવુ પડ્યુ, પણ શેઠજી હસતા-હસતા તોને દિલાસા આપતા પોતાના દેશ જવા રવાના થયા ઘણીવાર લોકો શેઠને જોતાજ ઉભા રહ્યા, છેવટે શેઠની આવડતના સાનાઈના, ભલાઈના, સદા ચરણુના, લોકનતાના, અને ગુપ્તદાનના વખાણ કરતા ભીની આંખ ઘર તરફ વળ્યા

મરે રાક ગેતા ઘણા મનુષ્યજન્મ કરી ફોક,
નરભવ લેખક બનાવીને, હસતા મ તા ડોક ૧

ઉપરના કથાનકનો ઉપનય

બે ભાઈઓ તે ત્યા જન્મના પુ ત્રરૂપ દશના ડેવર ડી સુધી સાથે રહેવાના જીવ વિશેષ, એક નગર તે મનુષ્યનો ભવ મોટાભાઈને ઠેકાણે બતાવનાર પરલોકનો ક પુણ્ય-પાપનો વિચાર કર્યા સિવાય કેવળ આલોકનેજ નજરમા રાખી શરીર, લક્ષ્મી, પત્ની અને પરિવાર માટે પાયમાલ થઈ દુર્ગતિમા જનારા અને અનતો સંસાર ભટકનારા પોતાનુ અનેપરનુ બન્નેનુ બગાડના ા, આ જગતના બધાજ પુદ્ગલા નન્દી આત્માઓ

શેઠાણી અને તેનો પરિવાર એ મા સ સાગના બધાજ મગા ભાવા ભાઈબધ, હોમ્તદાર ગ ટજારની સુદી તે પરજન્મમા મેગવેલુ પુણ્ય, સુદી ખવા ગઇ એટલે પુણ્ય ખવાઇ ગયુ, વસ્ત્રો-આભૂષણો ઉતારીને ધક્કા મારીને કાઢયો તેમ અત્યારે મરનારને સૌકોઈ કહે છે, જ ્દી કાઢો, ઝટ ગ્ગો

ઉચા મ દિર માળીયા, સોડવાળીને સુતો,
કાઢો કાઢો એને સહુ કહે જાણે જન્મ્યો જ નોતો
એક ે દિવસ એવો આવશે

ઉપરનો પુણ્ય વગરનો (લક્ષ્મી વગરનો) આત્મા જેમ અહીં રખડીને મરી ગયો, તેમ આખા જગતના સર્વ જીવો મહાપુણ્યે ઉંચા આવી મનુષ્ય જન્મ પામે છે, પરતુ મહાપાપો કરીને ભયકર અશુભકર્મો બાધીને મરીને જેમ સમુદ્રમા પાણીના બિન્દુઓ ખોવાઇ જાય છે, તેમ આત્મા સ સારમા ખોવાઇ જાય છે

દશ હજારની પુ જીવાળા ભા એ બે, અઢિ-ત્રણ માસ રાજકુમાર જેવા કે દેવ જેવા અથવા મોટા શેઠ જેવા સુખો ભોગ યા પણ તે સુખો તેને પોતાને મહાદુ ખનુ કારણ થયા, હવે જો આવા ભોગો અને સુખોનુ પરિણામ છેવટ આમ આવ વાનુ છે, આવો વિચાર કર્યો હોત તો આવા કારિમા ભોગો અને સુખોમા પોતાની પુણ્યલક્ષ્મી ખલાસ કરતજ નહિ

જુઓ, બીજા નબરના અથવા નાનાભાઇને એજ નગરમા જતા સલાહકાર સારા મળ્યા, તેમ આ જીવને પણ

મનુષ્યજન્મ મળ્યા પછી આખા સંસારનો સ્વભાવ સમજેલા સુગુરુદેવ મળી જાય તો પૈસા, પુત્ર અને પત્નીના ભોગોની ભય કરતા સમજાવીને કુગતિમાં પડતો બચાવી લે છે, જેમ નાનાભાઈને સારા સલાહકારના સુયોગથી વેશ્યાના ઘરમાં પ્રવેશજ ન થયો મોજશોખની લાલચ નલેનાઇ, સ્વાકમાતાનુજ પસંદ પડયુ, તેમ અહી પણ જંબુસ્વામી અને ધન્નાજી શાલીભદ્રજી વિગેરે આત્માઓએ ધર્મધન કમાઇ લીધુ અને જતી વખતે નહિ જવા દઇએ એમ કહેનારા મળ્યા, પણ નીકળો-નીકળો કહેનાનો પ્રસંગજ ન આવ્યો

ઉપર પ્રમાણ સંસારની ભયકરતા સમજાય તેવા આત્માઓને દેવ-મનુષ્યના સુખો દુઃખ જેવા લાગે તેમા જરાપણ આશ્ચર્ય છે જ નહિ, ઉપાધ્યાયજી મહારાજ કહે છે કે,

> સુરનર સુખ પણ દુઃખ કરી લેખવે,
> વાછે શીવસુખ એક ચતુરનર !

વળી સમકિત પામેલા અથવા પામવાની તૈયારીવાળા જીવને આ સંસારમા ક્યાંયે સુખ દેખાય જ નહિ, પણ જ્યાં દષ્ટિ કરે કે ત્યાં નરકગતિ જેવુ અથવા કેદખાના જેવુ જ દેખાય છે

પ્ર૦ શું આ સંસારમાં એકલુ દુઃખજ ભરેલુ છે? સુખ છેજ નહિ?

ઉ૦ જ્ઞાની પુરુષોને તો કાઇ જગાએ સુખ દેખાડ્યુ નથી, આ વાત ન ન શકા વગરની છે પરંતુ આપણે લોકો પણ ચારે બાજુ દૃષ્ટિ દોડાવીને વિચાર કરીએ તો જ્ઞાનીઓના વચનો અક્ષરે અક્ષર સાચા છે, એમ બરાબર સમજાયા વગર રહે નહિ જુઓ

સંસારનુ સુખ એનો અર્થ વિષયોનુ સુખ—હવે આ પાચ ઇન્દ્રિયો તથા મનને ગમતી બધી ચીજો મળી જાય તો ક્ષણવાર માટે માની લઇએ કે, તેને સુખ થયુ, પરંતુ તે તે વસ્તુ તદ્દન નજ મળે કે થોડી મળે તો બીચારા જીવડાઓ મનમા બળેલાજ રહ્યા કરે છે સુખના સાધનો શબ્દ, રૂપ ગન્ધ રસ અને સ્પર્શ છે કાનને પસદ પડે તેવા શબ્દો સાભળવા મળે તો આનદ, આખોને ગમે તેવુ રૂપ જોવા મળે તો હર્ષ, નાકને ગમે તેવી સુગન્ધ નાપડે તો સારૂ લાગે જીભને ગમે તેવુ આરોગવા મળે અને સાથોસાથ પાચન થઇ જાય તોજ આનદ સ્પર્શેન્દ્રિયને મન ગમતા ફરસ ફરસવાના સાપડે તો ઠીક લાગે

ઉપરની બધીમાથી એકાદ ચીજ ઓછી હોય કે સર્વથા ન હોય તો જીવ પોતાની જીદગીને બરબાદ ગણીને હમેશા ઉદાસ જ રહ્યા કરે છે, અને મનમા બળ્યા કરે છે વળી કોઇને કદાપિ ઉપરના બધા જ સાધનો મળી જાય તો શરીરના રોગો દાખલ થઇ જાય, એટલે સાભળવા, જોવા, સુઘવા, ખાવા કે ભોગવવાનુ બધ થાય છે પૈસા મળ્યા

પણ પત્ની મળે નહિ તો પણ ચિત્ત બળ્યા કરે છે કાળી કદરૂપી, કાણી, કુલટા, કુભાગિણી મળે તો પણ હંમેશા બળતરા ચાલુ રહે છે, પૈસા અને પત્ની બન્ને મળે પણ છોકરો ન થાય તોય દુ ખ ઉભુ જ છે છોકરો થયો પરણ્યો ને મરી ગયો અથવા તુરત જ જુદો થયો એટલે વળી દુ ખ થાય છે, પૈસા હતા તે ચા યા ગયા, બૈરી અધવચ્ચ માળે મરી ગઇ પરિવાર અને પત્ની હોવા છતા ખાવાના વાધા હોય, મ દવાડ હોય, પત્ની અનાચારિણી હોય, પતિ પરનારગેવી હોય, ઘરમા કડાન હોય, આ દરેક બાબતોમાથીકે ઇક તો હોય અને હોય જ એટલે સંસારમા સુખ છે, એમ તો ન જ રહ્યું

કોઇક બાઇને ભાઇબ નેનુ જોડુ એકદમ નારૂ સાપડ્યુ હતુ, ઘરમા ધનપણ ઘણુ હતુ, મ પ પણ ખુગજ હતો તેથી વિલાસો ભોગવવામા કશી ઓછાશ ન હતી વિકારે મર્યાદા મૂકી એટલે કા તો બાઇ બીચારી સુવાવડમા જ જીદગી પૂર્ણ કરી પરલોક સિધાવે છે અથવા ભાઇશ્રી પોતે ક્ષયની બીમારીમા પૈસા અને આયુષ બન્નેને સમાપ્ત કરીને પત્નીને ઉભયભ્રષ્ટ મુકીને પરલોક પધારી જાય છે

આમ મનુષ્યજન્મની બરબાદી કરીને જીવડો પશુ-ગતિમા કે નરકગતિમા ચા યો જાય છે, એટલે જ્ઞાનીઓની વાતને સમજવા માટે આપણા અનુભવરૂપ ઓરડામા પ્રવેશ કરીએ તો જ્ઞાનીઓના કહેવા મુજબ સંસાર નરક

જેવો અવના કારાગૃહ જેવો ચોક્કસ સમજાઈ જાય તેમ છે સ સારમા બાલ્યકાળ, જુવાની અને બુઢાપો વડે વય અનુભવનારાઓ પોતાના અનુભવ જાહેરને સ ભળાવે તો સ સાર કારાગાર જેવો ચોક્કસ સમજાઈ જાય તેમ છે

જેમને ભાઈઓના, પત્નીઓના અને પુત્રોના અનુભવો થઈ ગયા છે, તેઓ પોતાના અનુભવો જગતની સામે ધરે તો પણ નાનીઓની વાત એકદમ ગળે ઉતરી જાય તેવી છે ઘણા મનુષ્યો (સ્ત્રી-પુરુષો) પરણતા રાજી થાય છે, પરતુ પાછળથી ઘણા સતાનો થવાથી અને પોતાનો નિર્વાહ કરવાની શકિતનો અભાવ હોવાથી આલોક કે પરલોક કશુ સાધી શકતા નથી અને બીચારા ઉભયભ્રષ્ટ થઈને દુર્ગતિમા ચાલ્યા જાય છે એટલે ત્રણેકાળને સાક્ષાત દેખનારા જ્ઞાનીઓએ સ સારને કેદખાના જેવો કહ્યો છે, તે તદ્દન વ્યાજબી છે

પ્ર૦ આના બધા સુન્દર સાધનોથી ભરપૂર સ સારના સુખો છોડવા કોને ગમે ?

ઉ૦ જે આત્મા પરમાર્થદર્શી હોય, જેઓ વિચારક હોય, તમને સ સારના કારિમા સુખોમા સ્વાદ પડે જ નહિ જેમ બકરીને શીવાજત મુકયા છે, તે ખાય છે સામેથી સિહની ગર્જના સ ભળાણી, બકરી બીચારી જવને પડયા મૂકી નાસી છુટવા પ્રયત્ન કરે છે, જેમ મનુષ્યને પાચ જાતના પકવાનથી ભરેલો થાળ પીરસ્યો છે, ત્યા

પુરદાડા મારતો કાળો નાગ આવ્યો, એટલે ભરેલો થાળ મૂકીને મનુષ્ય ભાગવા માંડે છે જેમ એક રાજાની પુત્રીને પરણવા એક વાણીયાનો પુત્ર ચોરીમાં આવ્યો છે, હસ્ત મેળાપની તૈયારી છે, ત્યાં એકદમ ભયંકર રાક્ષસ આવ્યાની બુમરાણ સંભળાણી, એટલે વરરાજા અને જાનૈયા પલાયન થઈ જાય છે, તેમ આ સંસારમાં ગર્ભવાસના, રોગના વિયોગના અને મરણના દુઃખો સાક્ષાત્ નજરોનજર દેખાતા હોય, આ દુઃખો વાઘ, સિંહ, અને રાક્ષસ કરતા પણ ચડી જાય તેવા સમજી શકાય છે, તેવા અનંત દુઃખવી દાસીદાસીને ભરેલા સંસારથી સમજુના તત્ત્વજ્ઞ આત્માઓને નાસી છુટવાનો વિચાર કેમ ન થાય? અર્થાત્ જરૂર થવો જોઈએ

તથા વળી સમકિત પામેલા કે પામવાની નજીક બનેલા આત્માને જગતના પ્રાણીમાત્ર ઉપર દયા પ્રકટ થાય છે કોઈપણ દુઃખી જીવોને જોવાની સાથે હૃદયને આઘાત લાગે છે પોતાથી શકય હોય તો તેના દુઃખને નાશ કરવાનો ઉપાય શોધે છે બીજાના દુઃખો નજરે દેખાતા હોય ત્યાં સુધી પોતાને આનંદ વર્તતો નથી **જ્ઞાની પુરૂષો ફરમાવે છે કે,**

दीन हिन जन दृष्ट्वा, कृपा यस्य न जायते ।
सर्वज्ञभाषिता धर्म तस्य हृदि न विद्यते ॥१॥

અર્થ કોઈપણ દુઃખી માણસને નજરે દેખીને કે કાને સાંભળીને જેને ચિત્તમાં કૃપા પ્રકટ થતી નથી, તેવા માણસના [ ] શ્રી સર્વજ્ઞપ્રભુજીનો ભાખેલો ધર્મ

કશું વિઘ્ન કરી શકતું નથી

પ્ર૦ જેને સમ્યગ્દર્શન પ્રકટે તેને સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રગટ થાય એ તો ખબર છે, પરંતુ તેને ચારિત્ર પણ ચોક્કસ પ્રકટ થાયજ એમ ખરૂં કે ?

ઉ૦ ના એમ ચોક્કસ નથી કોઇને સમકિત સાથે ત્રણે થાય અને કોઇને બીજા-ત્રીજા કષાયમોહનીયનું ખુબ પ્રાબલ્ય હોય તો ચારિત્ર ઉદયમા ન પણ આવે, પરંતુ આપણો ચાલુ વિષય **નમો લોએ સવ્વસાહૂણં** નો છે અને તેને લગતી રત્નત્રયીની વાત ચાલે છે, માટે તેની સાથે ત્રીજાની વાત લખાણી છે

હવે ભગવાન વીતરાગની રત્નત્રયી પામેલા આત્મા ઓમા નીચે મુજબ ગુણોનો સદ્ભાવ અને દોષોનો અભાવ થવો શરૂ થાય છે

મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, અને **અજ્ઞાનતા** આ ત્રણ મહા ભયંકર દોષો સર્વથા ક્ષય થાય છે, અથવા નબળા પડી જાય છે

બાહ્ય અને અભ્યંતર બન્ને પ્રકારનો પરિગ્રહ બંધ થાય છે, એટલે આત્મા મિથ્યાત્વાદિ ૧૪ અભ્યંતર અને ધનધાન્યાદિ ૯ બાહ્ય પરિગ્રહથી મુક્ત બને છે

તથા મનદંડ-મનના કુવ્યાપારો, વચનદંડ-સાવદ્યવચન ભાષણ, તથા કાયદંડ-અવિવેકથી શરીરનો વ્યાપાર, આ ત્રણે દંડો શ્રી વીતરાગના મુનિરાજમાંથી ચાલ્યા ગયા હોય છે

क्रोध, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયો ઘણા નબળા પડેલા હોય છે આહાર ભય મૈથુન અને પરિગ્રહ આ ચારે સંજ્ઞાઓ લગભગ મરેલા જેવી થઈ ગઈ હોય છે સ્ત્રીકથા, ભોજનકથા, રાજકથા, અને દેશકથા આ ચારે વિકથાઓ આત્માના કટ્ટર દુશ્મન છે, તે શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોથી દેશવટો પામેલી હોય છે

અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અનગારના નિર્મમત્વભાવ આ પાંચ મહાવ્રતો અતિનિર્મળ અને ઘણા સતેજ હોય છે સાથોસાથ રાત્રીભોજનનો પણ ત્યાગ હોય છે તથા પાંચ અવ્રતો-હિંસા, અસત્ય, ચોરી મૈથુન, અને પરિગ્રહનો સર્વથા ત્યાગ હોય છે તથા પાંચ પ્રમાદ-મદ, વિષય, કષાયો, નિદ્રા અને વિકથા આ પાંચેથી મુનિરાજે અળગા હોય છે, પાંચ ઈંદ્રિયના ૨૩ વિષયોમાં શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો અલુબ્ધ હોય છે, તથા જ્ઞાનાચાર આદિ પાંચ આચારોને હમેશા જાગૃતદશાએ આરાધનારા હોય છે અને પાંચ પ્રકારના વ્યવહારોના જ્ઞાતા હોય છે

વળી છકાય-પૃથ્વીકાય, અપ્કાય તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય આ છએ કાયના રક્ષક હોય છે, તથા બાહ્ય-અભ્યંતર છ છ પ્રકારના તપમાં તલ્લીન હોય છે, તથા આલોકભય, પરલોકભય, અકસ્માતભય, આજીવિકાભય, અપયશભય, આદાનભય અને મરણભય આ સાતે ભયોથી શ્રીવીતરાગના મુનિવરો મુક્ત થયેલા હોય છે

તથા વળી શ્રી વીતરાગના મુનિરાજે પાંચ સમિતિ અને

નણુ ગુપ્તિરુપ આઠ પ્રવચનમાતામા સર્વકાલ જાગતા હોય છે, આ આઠ પ્રવચનમાતા આત્મામા જાગતી હોય તો જ મુનિપણુ ટકી રહે કે આ પ્રવચનમાતાને નમસ્કે નહિ, આદરે નહિ તે વીતરાગના સાધુ ગણાય નહિ

વળી શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોમા જાતિનો, કુલનો, બળનો, રૂપનો, તપનો, જ્ઞાનનો, ઐશ્વર્યનો અને લાભને - પ્રાપ્તિનો આ આઠે પ્રકારના મદ-અભિમાન હોવાજ નથી આ આઠ પૈકીનો એક પણ મદ ઉચે ચડેલા આત્માને પણ નીચો પાડે છે, તથા શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો પ્રતિક્ષણ આઠે કર્મના બધનોથી ડરતા રહી જાગતા રહે છે

તથા શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની વાડોને બરાબર સાચવનારા હોય છે જેમકે સ્ત્રીઓ રહે તે મુકામના રહેતા નથી, સ્ત્રીઓની કામવિકારપોષક કથા કરતા નથી, સ્ત્રીઓ બેસે તના જોડે આસન ઉપર બેસતા નથી, સ્ત્રીઓના અગ-ઉપાગ નીરખીને જોતા નથી, સ્ત્રી-પુરૂષના રહેઠાના મુકામની લગોલગ ભીતવાળા મુકામમા પણ વસવાટ કરતા નથી, પહેલી અવસ્થામા અનુભવેલા ભોગો યાદ કરતા નથી, અતિસ્નિગ્ધ અને પુષ્ટ આહાર વાપરતા નથી, લુખો પણ પ્રમાણથી વધારે આહાર વાપરતા નથી, પોતાના શરીરની કે વસ્ત્રોની ટાપટીપ કરીને શોભાવતા નથી, તથા શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો નવ નિયાણાના પણ ત્યાગી હોય છે

તથા દશ પ્રકારનો સાધુધર્મ બરાબર પાલનારા હોય છે

ક્ષમા, મૃદુતા, ઋજુતા, સરળતા, મુક્તિ, વસ્તુમાત્ર ઉપર મૂર્છાનો અભાવ તથા બાર પ્રકારનો તપ, ૧૭ પ્રકારનો સંજમ સત્ય, શૌચ, આત્મપવિત્રતા, અપરિગ્રહ દશા, અને બ્રહ્મચર્ય આ ૧૦ પ્રકારના ધર્મમા પ્રતિક્ષણ જાગતા રહે છે તથા ૧૧ અંગ અને બાર ઉપાંગ વિગેરે આગમોના અખંડ અભ્યાસી હોય છે, અનિત્યાદિ બાર ભાવનાઓ રોજ ભાવનારા હોય છે

પ્ર૦ જે વૃદ્ધાવસ્થામા-ઘડપણમા દીક્ષા ગ્રહણ કરે તેવાઓ અંગ-ઉપાંગ વિગેરે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કેમ કરી શકે ?

ઉત્તર૦ જેઓ વૃદ્ધાવસ્થામા સાધુ થાય તે પણ ગીતાર્થ ગુરૂઓ-શાસ્ત્રોના પારગામી ગુરૂઓની નીશ્રામા દીક્ષા લે છે એટલે ગીતાર્થ પુરુષો પાસે બારે માસ સૂત્રની વાચના ચાલતી હોવાથી ઓછા ભણેલા અથવા નહિ ભણેલા પણ હમેશ સાંભળવા બેસવાથી લાંબા કાળે બહુશ્રુત બને છે

પ્ર૦ ગીતાર્થ આચાર્ય કહેવાય કોને ?

ઉત્તર गीअं भण्णइ सुत्तं, अत्थो तस्सेव होइ वक्खाणं ।
उभयेण य संजुत्तो, सो गीअत्थो मुणेअव्वो ॥१॥

અર્થ ગીઅ એટલે સૂત્ર તેનુ જે વ્યાખ્યાન, તેનુ નામ અર્થ, સૂત્ર અને અર્થ બન્નેના પુરા જાણકાર તે ગીતાર્થ આચાર્ય કહી શકાય છે

ઉ૦ ખટપટ અને બોલાચાલી અજ્ઞાનીઓને થાય છે, ગુરૂની શરમ કે ડર ન હોય તેવાઓને થાય છે, જ્ઞાની અને ગુરૂ બહુમાની આત્માઓને ખટપટ થાય જ નહિ

પ્ર૦ ગુરૂ પોતે ગુરૂપણું સમજ્યા ન હોય પછી બીચારા શિષ્યની શી દશા?

ઉ૦ ગુરૂપણુ સમજેલા ગુરૂ ગોતવા માટે થોડો ટાઇમ કાઢવો જોઇએ, ગુરૂની પરીક્ષા કરવી જોઇએ, ઘણા માણસો દ્વારા ગુરૂની યોગ્યતા જાણવી જોઇએ, તેમની પાસે રહીને પુરો અનુભવ મેળવવો જોઇએ, પછી આપદો અથડાવુ પડતુ નથી જ

પ્ર૦ પરીક્ષા કરીને ગુરૂ કરતા છતા પાછળથી વિપરીત પરીણામ આવે છે, તેનુ કેમ?

ઉ૦ પરીક્ષા કરવા પછી પ્રાય ખોટુ પરિણામ આવે નહિ, પણ આધાકર્મીયા કરવાથી પરિણામ બદલાય છે, છતા ખપ કીધા લીધી પછી પાંચ મહાવ્રતના શુદ્ધ પાલક અને શુદ્ધ પ્રરૂપક ગુરૂ મહારાજ હોય તો સતી નારીની જેમ સુકુળમા જન્મેલા શિષ્ય અને શિષ્યાઓએ ગુરૂની સંપૂર્ણ આના પાળવી જોઇએ, ગુરૂનો અનાદર ન કરવો જોઇએ, ગુરૂની નિંદા પણ ન કરવી જોઇએ

જેમ સારા કુળમા જન્મેલી હોય, પોતે સતી હોય તેવી બાળા જેની સાથે લગ્ન કરે છે, તેની સાથે સંપૂર્ણ જીંદગી વિતાવે છે, પતિની આજ્ઞા પાળે છે, પતિની સેવા

બજાવે છે પતિનો આદર કરતી નથી ઘરમાં જેવુ હોય તેવાથી નિર્વાહ કરે છે પતિની પ્રભુ પઠે સેવા કરે છે, તેજ પ્રમાણે પરલોકના કલ્યાણ માટે સાધુ થયેલ આત્મા ગુરૂને સપૂર્ણ માને છે, આથી વિપરીત આત્માઓ માટે જુઓ નીચેની ગાથાઓ ઉપદેશમાળાની ૭૮ મી ૭૫ મી અને ૭ મી ગાથામાં શુ ફરમાવે છે

थद्धा छिद्दप्पेही अवन्नवाई सयमई चवला ।
वंका कोहणसीला सीसा उव्वेअगा गुरुणो ॥७८॥

અર્થ સ્તબ્ધ-અનમ્ર-અભિમાની છિદ્ર શોધનારો, નિન્દા કરનારો સ્વેચ્છાચારી, ચપલસ્વભાવી, ક્રોધી-વાંકો, ઉન્ધો ચાલનાર, આવા શિષ્યો ગુરૂ મહારાજને ઉદ્વેગ કરાવનાર બને છે વળી કહ્યુ છે કે,

जस्स गुरुम्मि न भत्ती, न य बहुमाणो न गउरवं न भयं ।
नवि लज्जा नवि नेहो गुरुकुलवासेण किं तस्स ॥७॥

અર્થ જે શિષ્યને વિષે ગુરૂ મહારાજ ઉપર ભક્તિ ન હોય, બહુમાન ન હોય ગુરૂ મહારાજની મોટાઇ, ગૌરવ સમજાવુ ન હોય, ગુરૂ મહારાજનો ભય ન હોય, (ગુરૂ મહારાજ મને ઠપકો આપશે,) ગુરૂની લજ્જા કે ગુરૂ ઉપર સ્નેહ-પ્રેમ ન હોય તેવા શિષ્યો ગુરૂ પાસે રહે તોપણ તેને કશોજ લાભ છે નહિ

તથા વળી,

रूसइ चोइज्जंतो वहइ हियएण अणुसयं भणिओ ।
न य कम्हि करणिज्जे गुरुस्स आलो न सो सीसो ॥७८॥

અર્થ જ્યારે ગુરુ મહારાજ શીખામણ ફરમાવે ત્યારે એકદમ રોષાયમાન થાય, બોલાવવામા આવે તો પણ રોષપૂર્વક જવાબ આપે, (શુ છે ? શુ કહો છો ?) અને ગુરુ મહારાજના કોઈ કામમા મદદગાર થાય નહિ, તેવા શિષ્યે વાસ્તવિક શિષ્ય નથી પણ ગુરુને એક આળરૂપજ છે

ગુરુ મહારાજની સેવમા રહેવાનુ ફલ બતાવે છે

नाणस्स होइ भागी थिरयरओ दसणे चरित्ते य ।
धन्ना आवकहाए गुरुकुलवासं न मुचंति ॥१॥

અર્થ જાવજ્જીવ ,ગુરુ મહારાજની સેવામા વસનાર ગુરુકુલ સેવી કહેવાય છે, આવાશિષ્યો ગુરુ મહારાજની પ્રસન્નતા મેળવી ગુરુદેવોની સેવામા વસનારા જ્ઞાની બને છે, અને દર્શન તથા ચારિત્રમા પણ મજબુત થાય છે, તેથી તે ભાગ્યશાળી આત્માઓ ધન્ય છે, કે જેઓ ગુરુદેવોની નિશ્રાને આખી જીદગી છોડતા નથી

પ્ર૦ ઉપર અમે પૂછી ગયા હીએ કે, એકના રહેવાથી વાતો શુ ? કોઈની સાથે રાગદ્વેષ થાય જ નહિ ?

ઉ૦ એકલા રહેવાથી હજારો બાધા છે, રાગદ્વેષ ઘટે નહિ પણ મર્યાદા મુકે છે, ખુબ વધે છે, પ્રવચનસારોદ્ધારની ટીકાના લેખક શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિ મહારાજ નમસ્કાર મહામત્રની ટીકામા સાધુ મુનિરાજને શુ ફરમાવે છે, તે જુઓ,

रागाद्यरायविषमे स मार्गे चरता सता ।
रत्नत्रयजुषाऽवश्यं कुशलाय न जायते ॥१॥

અર્થ રાગદ્વેષાદિ ગયાથી વિરોધી બના વિષમ પ્રકારમા રહેલ થીના આચારમા મુનિવરોને એકલા રહેવુ કુશળતાને માટે થતુ નથી, પરતુ પતનને માટે થાય છે

નૈકસ્ય સુકૃતાદ્રામા [illegible]સ્યાપ્યાપિ તાદૃશ ।
નૈકસ્ય જ્ઞાનસંપ્રાપ્તિ-સ્તસ્માત્ [illegible] ॥૨॥

અર્થ એકલા રહેનારને પુણ્ય થતુ નથી કારણકે જેમ શ્રાવકોને સુપાત્રદાન દેવાથી શાલીભદ્રના આત્માની પેઠે મહાઋદ્ધિપ્રાપ્તિ અને મોક્ષનુ નિકટપણુ થાય છે, તેમ મુનિવરોને પણ જ્ઞાની, ધ્યાની તપસ્વી, નાના મુનિની વૈયાવચ્ચ કરવાથી નંદિષેણ મુનિની પેઠે મહાપુણ્ય બંધાય છે, તેમ એકલાને વૈયાવચ્ચ કે ભક્તિનો લાભ ઘનો નથી તથા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પણ નથી એકલાને મુક્તિ મળવી દુર્લભ છે, તો પછી મોક્ષ તો મળે જ શી રીતે ?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]भाजन ।
एकाकि [illegible] [illegible] नोचिताम् ॥३॥

અર્થ જેમ શ્લેષ્મના-બળખમના રોગવાળાને સાકર ખવરાવવી તથા તાવના રોગીને સ્નિગ્ધ, પુષ્ટ ભોજન ખવરાવવુ તેના અહિતને માટે થાય છે તેમ [illegible] સાધુને એકલા વિહાર કરવા પણ મહા અહિતકારી [illegible]

जिनप्रत्येकबुद्धादि-दृष्टा तान् [illegible] [illegible]
न चर्मचक्षुषा युक्त स्पर्धितु [illegible] [illegible]

અર્થ શ્રી જિનેશ્વર દેવોના [illegible] [illegible] પ્રત્યેકબુદ્ધોના દૃષ્ટાન્તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ન સ્ત્રીઓએ એકલા વિહારનુ સમર્થન કરવુ આજની નવી જ્ઞાનચક્ષુ મહાપુરૂષોની સાથે ચર્મચક્ષુની સમાનતા સિંહની સાથે શીયાળના સમાનપણા જેવી ગણાય

शाकिनीवद्दुर्गतिप्रदानाया प्रिया सदा ।
ग्रासाय यतते यस्य स एकाकी कथं भवत् ॥ ॥

અર્થ શાકીનીની માફક મહાદુષ્ટ અને ભયંકર દુર્ગતિ આપનારી અવિરતિ નામની મહારાક્ષસી કોળીયો કરી જવા માટે મોઢું ફાડીને બેઠી છે, તેવા ભયવાળા સંસારમા એકલા રહેવુ કેમ પાલવે?

તથા વળી

पञ्चाग्निरन्वहातुप्त यस्येन्द्रियकुटुम्बक ।
क्षीरं स्वहत्यसङ्ग्रह स अेकाकी कथं भवेत् ॥६॥

અર્થ એક અગ્નિ પણ કોઈ દિવસ તૃપ્ત થતો નથી, તો પછી પાંચ ભેગા થયા હોય તો પૂછવુ શું? આ પાંચ અગ્નિ જેવા પાંચે ઇન્દ્રિયો શરીર સહિત આત્માને ચોવીશે કલાક બાળી રહેલ છે, તે આત્મા એકલો કેમ રહી શકે? જ્ઞાની પુરૂષો કહે છે કે,

અગ્નિજો તૃપ્તો ઇન્ધણે, નદીએ જલધિપૂરાય મેરેલાલ
તો વિષય સુખ ભોગવી, જીવ એ તૃપ્તો થાય મેરેલાલ

આવી રીતે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, અજ્ઞાન અને ક્રોધાદિ કષાયો પ્રતિક્ષણ જગતના પ્રાણીમાત્રને હેરાન કરી રહેલ છે, તો તે સાધુ કે સાધ્વીને એકાકી કેમ રહી શકાય?

પ્ર૦ આત્માને કલ્યાણ કરવુ હોય તો એકીના રહે વાની હરકત શુ છે?

ઉ૦ એકીલા રહેનાથી આત્માનુ કલ્યાણ થતુ જ નથી, એકલા રહેનારા આત્માના કલ્યાણ માટે એકીલા રહેતા નથી, પરતુ પોતાની સ્વચ્છદતા અને સુખશીલતા પોષવા માટે એકલા રહે છે

એકલાને લાભ કશો નથી પરતુ ગેરફાયદો નુકશાનો છે, તે નીચેની દલિલોથી સમજાશે જુઓ

એકલા રહેનાથી પોતાની સ્વચ્છદતા વધે છે, લાલસાઓ વધે છે, કોઈનો ભય કે શરમ ન રહેવાથી લુગડા, કામળી, પાના તરપણી આદિ પરિગ્રહના પોટલા બધાય છે તેથી વસ્તુનુ પ્રમાર્જન પડીલેહણ થતુ ન હોવાથી શ્રી જિનાજ્ઞા લોપાય છે, એકલા રહેવાથી ખાવાપીવાનો અવિવેક વધવાથી રોગોનો પ્રવેશ થાય છે, એકીલા રહેનાથી સ્ત્રીસમાજનો પરિચય વધવાથી અને કોઈની રોકટોક ન હોવાથી પતન થવાના પ્રસગો તુરત ઉભા થાય છે, એકીલા સાધુને માદગી આવે ત્યારે પોતાની વ્હોરવા જવાની શક્તિ નહોય ત્યારે સાધુના આચારો સચવાતા નથી, માદગીમા પોતાની નિત્યક્રિયાઓ, પડિલેહણાદિ સીદાય છે, માદા સાધુઓ પોતે વ્હોરી લાવેલો આહાર ન વપરાય તો તેનો શુધ ઉપયોગ કરી શકાતા નથી માદા સાધુને ઝાડા, ઉલટી–વમન થઈ જાય તો તેની પરઠવવાની વિધિમા જિનાજ્ઞા સચવાતી નથી માદા કે ગ્લાન એટલે માદા તાજા સાધુ પોતાના લુગડા ધોઈ ન શકવાથી પોતાને સીદાવુ પડે છે,

લાગે છે જુઓ, વહોરાવનાર લોકો કહે છે, **વહોરો બાપજી! આપ વસ્તારી છો,** એમ કહી સારૂ અને ઘણુ વહોરાવે છે તે વખતે હું એકલાનુજ વહોરવા આવ્યો છું, એમ જીભ ઉપડની ન હોવાથી પોતાને જુઠાપણાનો દોષ ચોંટે છે, વળી વહોરાવનારે ઘણાઓ માટે અથવા ગુરૂ દેવની આગરૂના પ્રતાપે સારો આહાર વહોરાવ્યો, તે પોતે એકલોજ ખાઇ જવાથી વિશ્વાસઘાત દોષ લાગે છે, તથા દાતારે બધાને માટે આપેલુ પોતે એકલો આરોગી જવાથી સમુદાયના માલના ઉઠાઉગીરપણાનો દોષ લાગે છે, તથા **તીર્થંકરઅદત્ત અને ગુરૂઅદત્ત** નામના મહાભયંકર દોષો લાગે છે

તથા એકલુ લાવીને વાપરનારને પોતાની વ્હોરેલી વસ્તુ છુપાવવાના વિચારો પણ આવી જાય છે, આમ બનવાથી પણ ચોરીનો દોષ લાગે છે, વલી એકીલા જુદા વાપરનાર ઉપર સમુદાયના સાધુઓની દર્ષ્ટિબુધ્ધિ થાય છે, એકલા જુદુ વાપરવાવાળાને આહાર વધી જવાના પ્રસંગો આવી જતા અજીર્ણાદિ થવાના પ્રસંગો આવે છે, અને તેથી રોગો થવાના પણ પગરણો મંડાય છે, એમ થવાથી ચારિત્રની વિરાધના અને દુર્ધ્યાન શરૂ થાય છે બીજી બાજુ પોતે સ્વેચ્છાચારી અને સ્વાર્થી હોવાથી સમુદાય તેના તરફ ઓછુ ધ્યાન આપે છે, એટલે પોતાને સમુદાય ઉપર દ્વેષ આવવાથી મહાગુણી ગુરૂ અને સમુદાયની નિન્દા કરવાના પ્રસંગો ઉભા થાય છે, પછી લોકોની પાસે

[illegible] કરે છે [illegible]
એવું નથી, [illegible]
[illegible] કરે છે, [illegible]
[illegible] દુર્ગતિએ જાય છે, એટલે [illegible]
[illegible] છે

પ્ર० સાહેબ ! [illegible]
વિગેરે આપો [illegible] તે કેમ [illegible] ?

ઉ० [illegible] જુઓ
પથ્થર [illegible] હોય છે [illegible]
[illegible]
[illegible] છે, એટલે [illegible] છે અને
જે પથ્થરાને [illegible] એટલે [illegible],
તેઓ [illegible] અને [illegible] છે, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે [illegible]
[illegible] છે
[illegible], [illegible] છે અને [illegible] છે
અને [illegible] છે

તથા જુઓ, [illegible]
[illegible] છે, [illegible] છે [illegible] છે,
[illegible] છે, તેના [illegible]
[illegible] દેખાવે છે, જ્યારે
[illegible]

થતુ જ છે, પરન્તુ ચિત્તચિંતા નથી

તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનીઓ પણ ફરમાવે છે કે,

घनार्थिना यथा नास्ति, शीततापादि दुस्सह ।
तथा भव विरक्ताना, तत्त्वज्ञानार्थिनामपि ॥

અર્થ જેમ અક્ષર ભણવુ, ગણવુ, કળાઓ શિખવી, વ્યાપાર માટે દેશ-દેશાન્તર ભમવુ, મોડુ, વહેલુ, સુખુ, સુકુ, ઠંડુ, જેવુ તેવુ જમવુ પણ ધનની આવક વતી હોવાથી અથવા ધનની આવકની આશા હોવાથી સહન કરવાનુ વસમુ લાગતુ નથી, તેમ પરલોક અનંતોકાળ સુધારવાની આશાવાળા સંસાર વિરક્ત અને તત્ત્વજ્ઞાનના અર્થી મનુષ્યોને પણ ક્ષુધા, તૃષા, તડકા, ઠંડી વિગેરે દુ:ખો મન ઉપર નરસી અસર કરતા નથી

જેમ અહીં આઠ વર્ષની ઉમરનો બાળક વીશ વર્ષનો થાય ત્યાં સુધિ અપરિશ્રાન્ત ભણવાનો ઉદ્યમ કરે તો તેના પાછળના ૬૦-૭૦-૮૦ વર્ષો પ્રાય એકદમ સુખમય પસાર થાય છે, તેમ ચાલુ ભવમાં સાધુ થયેલો મનુષ્ય ગુર્વાદિકની પરાધીનતા સ્વીકારી વર્તમાન પરિશ્રમ, દુ:ખ, અગવડો કે આપત્તિનો વિચાર કર્યા વગર સંજમમાં જાગતો રહે તો હવે પછીનો આખો સંસાર એકદમ સુખમય બની જાય છે

પ્ર૦ કોઇ સાધુ પોતાનો નિર્વાહ ચાલે તેટલુ નિત્ય ક્રિયા જેવુ ભણીને તથા થોડા-ઘણા સ્તવન, સજ્ઝાયો કે ચરિત્રો, કથા, દૃષ્ટાન્તો વાંચીને લોકોને ઉપદેશ આપવાનુ

શરૂ કરેતો વાધો ક્યો ? કારણ કે વ્યાકરણ પ્રકરણો, કાવ્યો, થાય, આગમો ભણનામાતો દશ–પંદર વર્ષ નીકળી જાય પછી ઉપદેશ આપવા જાય એ કયારે પહોંચી વળે, એટલુ બધુ ભણીને પણ છેવટ આપવો તો છે ઉપદેશજને, તો પછી હમણા ભાષાન્તરોની કયા ઓછાશ છે ? કે એટલો બધો પરિશ્રમ કરવો પડે ?

ઉ૦ જેમ દોકરો વીશવર્ષ કે તેથી પણ વધારે વર્ષ સુધી ભણીને મેટ્રીક, ગ્રેજ્યુએટ કે એમ એ કે ગમે તે લાઇનનો અભ્યાસ કરે છે, તેમા ટાઇમ, શરીર અને પૈસા ખર્ચીને બરબાદ કરે છે, હવે જો બારવર્ષનો છોકરો તુરત જ કોઇ પાનવાળા કે હોટેલવાળાની દુકાને નોકરી રહી જાય તો ઉપરના માણસની માફક સમય, શરીર, અને લક્ષ્મી ત્રણેનો બચાવ થવા સાથે કમાણી શરૂ થાય છે આમ કરવુ વ્યાજબી ખરૂ ને ? ભલે મૂર્ખ એક–બે મનુષ્યો હા પાડે, પરતુ સેંકડે, ૯૮ ટકા ન'કાર જ ન ભણાવશે, તેમ કરનાથી બારવર્ષમા કમાવા નીકળેલો છોકરો આખી જીદગી બાર રૂપીયાના પગારથી આગળ પગાર કમાઇ શકતો નથી, તેજ પ્રમાણે સાધુ બનીને તુરત જ ઉપદેશ આપવા નીકળનારા પણ સુકના ઐચાર–ગાડીયા લાવીને ગાધી બનનારા જેવાજ છે

વળી જેમ આંબો ફળવા માંડે છે ફાગણ માસમા એક આંબા ઉપર સેંકડો નહિ પણ હજારો ફળોના ગુચ્છા લાગ્યા છે, આંબાનો માલિક ગરીબ હોવા છતા તેને તોડતો

નથી પરતુ ખરીપડે તેજ લેઇ લે છે ફાગણુ-ચૈતમા ગરીબ આગાળો કાચા નરના ઉતારી લેતો બે-ત્રણ ક ચાર-પ ચ મણ ઉતરે તેને વેચેતો પાચ-દશ, પન્નર-વીશ રૂપીયા ઉપજે હવે જે આબાને પૂર્ણ પાકવાની તક આપે તો કાચી કેરીઓ પાકયા પછી પચાસ મણ કે સોમણ પણ થાય અને વખતે હજાર, બે હજાર રૂા પણ ઉપજે અહીં કાચી કેરી વેચી ખાવી તે મૂર્ખાઇ છે, પણ પાકવા દેવી તેજ ડહા પણ ભરેલુ ગણાય તેમ ગુરૂદેવોની પરાધીનતા સ્વીકારીને જેટલા વધાય તેટલા જ્ઞાનમા આગળ વધવુ, તેજ એકાન્તે પરલોકનુ ભલુ કરવા સજ્જ બનેલા મુનિરાજોનુ કર્તવ્ય છે

પ્ર૦ ત્યારેશુ ગુરૂઓ ગમે તેટલા હેરાન કરે તો પણ શિષ્યોએ ચલાવી જ લેવુ એમને ? અને શિષ્યોએ આખી જીદગી ગુરૂથી બીતા જ રહેવુ એ પણ ખરૂ ને ?

ઉ૦ પરલોકના એકાન્ત આરાધક સ્વપર શાસ્ત્રના જાણ આખા જગતનુ ભલુ કરવાની ભાવનાવાળા ગુરૂમહારાજ કોઈને જ હેરાન કરતા નથી, તો પછી શિષ્યોને હેરાન કરે એ બને કેમ ? પરતુ આત્માથી શિષ્યોએ બારે માસ અને પ્રતિક્ષણ ગુરૂમહારાજથી ડરતુ રહેવુ એટલુ જ નહિ પરતુ સમગ્ર સમુદાયથી ડરતા રહેવુ અરે, આખી દુનીયાથી ડરતા રહેવુ જોઈએ, એજ મોટામા મોટી મહાનુભાવતા છે

આપણા અનત ઉપકારી જ્ઞાનિપુરૂષોએ ફરમાવ્યુ

છે કે 'મ બુ આદિ મહાભયકર માત ભયોથી નહિ ડરનારા વીતરાગના મુનિ । તેએ પાપો અને કર્મોથી ચોક્કસ ડરતા રહેવુ જોઇએ

પ્ર૦ ગુરૂથી ડરતા રહેવુ એતો ચોટીનાર માટે ચાલી લેવાય પરતુ સ્મુતાના સાધુઓથી પણ ડરતા રહેવુ આખી દુનીયાથી ડરતા રહેવુ, આ વળી કયાનો ન્યાય ?

ઉ૦ ડરતા રહેવાનો અર્થ જ એ છે કે, ઝઘડા ન કરવા, અભિમાન ન કરવે, વિતડાનાદ ન કરવો, દુર્જનતા ન કરવી, ભવભ્રમણમાઇ ન ગમાવવી, બસ, આ વર્તન રાખવુ આવુ એકલા વીતરાગના સાધુનુ જ નહિ પરતુ જગતમા જે કોઇ સત આત્મા હોય તેમનુ સર્વનુ કર્તવ્ય છે જુઓ,

કોઇ અન્ય મહાકવિ પણ કહે છે,

હરિજનતો હાર્યા ભલા, જિતનદે સમાર,
હાર્યા હરિકો મીલત હૈ, જિત્યા નરક મોઝાર ॥૧॥

હાર થાય કોની ? ઉત્તમ આત્માઓની જુઓ, કેળી અને બોરડી બે જોડે ઉગેલા છે એમા કેળીનુ ઝાડ ઉત્તમ આત્મા છે, તેની હાર થાય છે, બોરડી દુર્જન છે તેની જીત થાય છે મરૂદેવી માતાનો આત્મા પૂર્વ જન્મમા કેળીનુ ઝાડ હતુ તેની જોડાજોડ કથેર (કાટાવાળુ એક ઝાડ) નુ ઝાડ ઉગ્યુ હતુ, કથેરના ઝાડે પોતાની દુર્જનતા ચાલુ રાખી, કેળના ઝાડને પોતાના કાટા વગાડવાનુ ચાલુ રાખ્યુ, ત્યારે કેળના ઝાડે પોતાની ઉત્તમતા ચાલુ રાખી તેના ઘોદા સહન કર્યા, કથેરીના ઝાડનો

નથી પરતુ ખરીપડે તેજ લેઇ લે છે ફાગણ જ નથી,
આબાવાળો કાચા મરવા ઉતારી લેતો હે શુ પામીને
મણ ઉતરે તેને વેચેતા પાચ-દશ ડાસુઓ ભોગવી
ઉપજે હવે તે આબાને પૂર્ણ નાક્ષમા પધાર્યા
કાચી કેરીઓ પાકયા પછી
વાય, અને વખતે હજાર નનારના સાક્ષાત દાખલા
કેરી વેચી ખાવી તે
પણ ભરેવુ તાકો કટા બુએ, તાકો તુ બો ફુલ,
જેટના ૦ તાકો ફુલકા ફુલ હે, ઉનકો કાટા શુલ
પરલો અર્થ તારા માર્ગમા જે કાગ નાખી જાય, તેના
માર્ગમા પણ તારે તો ફુલજ વેરવા, કારણ કે, તને તો એ
ફુલજ ફળવાના છે, એને બીચાનાને તે કાટા ફળવાના છે,
દુનિયામા પણ પ્રશ્ન છે કે, ગાળો દેનાર અને ખાનાર
એમા સજ્જન કોણ ? આખુ જગત એકજ
જવાબ કહે છે કે, દેનાર નહિ પરતુ ખાનાર

પ્ર૦ ત્યારે ઘણા બીકણ એ સતપુરૂષ કહેવાય? અને
બીતા રહે તેજ ઉચ્ચ પુરૂષો લેખાય છે ?

ઉ૦ અહી વાત ચાલે છે, સાધુ પુરૂષોની, સદ્ગુણની
વેપારી વગ ની કે ઘરમા ધાડ પાડુ પેઠા હોય એવા
પ્રબંધની વાત નથી, એ ધ્યાનમા રાખવુ જોઇએ, એટલે
કે પુરૂષોને-સતપુરૂષોને પરલોક બગાડવા ઇચ્છા ન હોય,
પાપથી ચોક્કસ ડરતા રહેવુ જ જોઈએ, અને પાપથી
તે જગતથી ડરે એમા ખોટુ શુ છે

બીજી વાત એ પણ છે કે, જેમ જેમ આત્મા પાસે જોખમદારી વધતી જાય, તેમ તેમ સાવધાનતા વધારવી જોઇએ જુઓ, આખી દુનિયામાં કાયદો છે કે, ધનવાનો મધ્યબજારમાં જ રહે છે, એવાઓના રહેઠાણ રહેવાના ઘરો ગામની મધ્યમાં જ હોય છે, તેનું કારણ એજ કે તેઓની પાસે માલ-મીલ્કત હોય છે તે જો ગામ બહાર નિરાધાર રહે તો જરૂર લૂંટાઇ જવાનો ભય રહે છે, અને બીજી બાજુ નાઘરી, બજાણીયા, ઢેઢ, ચમાર, ભંગી આ નિર્ધન કોમો-જાતિઓ ગામની બહાર, ગામથી છેટા રહે છે, કેમ કે તેમને લૂંટાવાનો બીલકુલ ભય છેજ નહિ

વળી જુઓ, સોનુ-ચાંદી અનાકાળ બીતાજ રહે છે તેઓને પોતાને ચોરાઇ જવાનો ભય હોવાથી તીજોરીના છુપાઇને વસે છે લોઢા વગેરે હલકી ધાતુઓને નિડરતા હોય છે એમને કોઈનો ડર ન હોવાથી ગમે ત્યા પડ્યા રહે છે લોઢાની કોષ વિગેરે વગડામા પણ નિડરપણે એકલી રહે છે, અને સોનાની કડી બજારમા પણ એકલી રહે તો ચોરાઇ જાય છે

વળી સોના-ચાંદીમા નરમાસ પણ ખુબ છે, તેને લોઢુ હેરાન કરે છે, પરંતુ સોનુ લોઢાને હેરાન કરી શકેજ નહિ, કારણ કે લોઢામા ભારોભાર દુર્જનતા ભરેલી છે લોઢુ આખા જગતનું લોહી પીવા સરજાયુ છે લોઢુ ચપુ, છરી, તરવાર, બાણ ભાલો, બરછી, ધારીયુ, મુદ્દગલ, ગદા, ભીંડીપાલ

વિગેરે કડીયાગ રૂપમા બની જગતનો નાશ કરે છે પણ અને મનુ યો લોઢાથી કેટલા કપાણા તેની સખ્યા જ્ઞાનીએ પણ ગણાવી શકે નહિ, જ્યારે સોના-ચાદીએ કોઈનો અપ રાધ-ગુન્હો કર્યાના દાખલા બહુજ ઓછા મળશે

સોના અને લોઢાની વિચારણાથી સજ્જનતા અને દુર્જનતાની સમજણ પડી જશે કે, નરમાશ, સજ્જનતા આદિ ઉત્તમ ગુણોથી અત્યારે સોનાની કિમત એક મણની લગભગ દોઢ થી બે લાખ રૂપિયા થઇ જાય છે, જ્યારે લોઢાની કિંમત ચાર-પાચ રૂપીયા થાય છે સોનુ ઘરમા ગેર-બશેર હોય તો પણ તે માણસ ભાગ્યશાળી લેખાય છે લોઢુ ભલે પાચ-દશ મણ હોય તો પણ તે માણસ બાપડો અને અભાગીઓ કહેવાય છે તેમ સોના જેવો એ-જ નમ્ર શિષ્ય હોય તે ગુરૂ ભાગ્યશાળી ગણાય છે, અને લોઢાના જેવા કજીયાળા દશ શિષ્ય હોય તો પણ ગુરૂનુ લોહી ઉકાળે છે

ઉપરના બધાજ વર્ણનથી એમ નક્કી થાય છે, કે જે સાધુ મુનિરાજમા વિનય, નમ્રતા અને સજ્જનતા ગુણો આવેલા હોયતો એમને એકલા રહેવા વિગેરેની વાયડી વાતો કરવી પડેજ નહિ, વિનયી આત્મા જરૂર મોડો-વહેલો જ્ઞાની બને છે પોતાના પરિવારમા વ્હાલો થાય છે, અને સઘ સમાજમા પણ આબરૂ મેળવે છે, માટે આત્માના અજુ ર ઇચ્છક સાધુ-સાધ્વીએ પોતામા વિનય-નમ્રતા,

ડેમગતા મૂત્રના ગુણો જલદી આવે એનો ઉદ્યમ કરવો જોઈએ

પ્ર૦ ભગવાન વીતરાગના શાસનમાં તરવાના માર્ગ ઘણા છે તો પછી એ વિનય ન હોય તો શું ન તરી શકાય?

ઉ૦ જેમ સાકર, દ્રાક્ષ અને શેરડી વિગેરેમાં બીજુ બધુ હોય ફક્ત મધુરતા જ ન હોય ગુલાબમાં અને ચાંદીમાં ફક્ત ચળકાટ ન હોય, દીવામાં ફક્ત વાટ ન હોય, ચદ્ર-સૂર્યમાં ફક્ત પ્રકાશ જ ન હોય, આપણા શરીરમાં ફક્ત મસ્તક જ ન હોય, કોઈ મહાસતીમાં ફક્ત બ્રહ્મચર્ય જ ન હોય, કોઈ ઉત્તમ આત્મામાં ફક્ત સજ્જનતા જ ન હોય, કોઈ મોટા વેપારીને ફક્ત આગડ જ ન હોય, કોઈ મોટા રાજાની ફક્ત આજ્ઞા જ ન પાળતુ હોય, કોઈ મોટા ધનવાનના ઘરમાં નવ પ્રકારમાંથી એકે પ્રકારનુ ધન જ ન હોય, બહુ રૂપાળા માણસને ફક્ત એકનુ નાક જ ન હોય, કોઈ મોટા પરિવારવાળા વંશમાં ફક્ત કોઈ પુરૂષ જ ન હોય, એકદમ સારા શહેરમાં ફક્ત કોઈ માણસ જ ન હોય, જેમ આ બધા તદ્દન નકામા અને ફેંકી કાઢવા ચોગ્ય છે, તેમ વિનયગુણ ન હોયતો તરવાના બધા માર્ગો નકામાજ છે બધા માર્ગો તારી શકતા જ નથી

ઉપરની તમામ વસ્તુઓને એકેક વસ્તુનો અભાવ તેની મૌલિક સત્તિનો અભાવ સૂચવે છે, તેમ વિનય ગુણનો

અભાન પણ આત્મામા તમામગુણનો અભાન સૂચવે છે માટે વિનય ગુણવાળા આત્મામા જ ગુણો ન હોય તો પણ મોડા વેલા જરૂર આવે છે, અને વિનયગુણ વગરના મનુષ્યમા વખતે કોઇ ગુણ આવ્યા હોય તો પણ પાછા ચાલ્યા જાય છે જુઓ, દશવૈકાલિક સૂત્રમા સાધુને વિનય ગુણ સમજવા આખુ નવમુ અધ્યયન બતાવ્યુ છે, તેનો વિસ્તાર ઘણો છે તેનો ટૂંક ભાવ નીચેના પદ્યોથી સમજવા લીચે લખુ છુ

[શત્રુંજય જઇએ લાલન, શત્રુંજય જઇએ-એ દેશી]

વિનય કરે જો ચેલા વિનય કરે જો,
શ્રી ગુરૂઆણા શીશ ધરે જો,
ચેલા શીશ ધરે જો,
ક્રોધી માની ને પરમાદી,
વિનય ન શીખે વલી વિખવાદી,
ચેલા, વલી વિખવાદી ॥ ૧ ॥
વિનય રહિત આશાતના કરતા,
બહુ ભવ ભટકે દુર્ગતિ ફરતા,
ચેલા દુર્ગતિ ફરતા,
અગ્નિ સર્પ વિષ જિમ વલી મારે,
ગુરૂ આશાતન તેમ અધિક પ્રકારે ચે અના ૨ ॥

અર્થ બે ગાથાનો ભેગો ભગવાન સુધર્મસ્વામિ મહારાજ શિષ્ય સમુદાયને ઉદ્દેશીને ફરમાવે છે, હે

મહાભાગ્યશાલી મુનિઓ ! તમો ગુરૂ મહારાજનો વિનય જરૂર કરજો, અને ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞા ત્રણે કાલ માટે મસ્તક ઉપર ધારણ કરજો, જે હીણભાગી જીવો ક્રોધી માની, પ્રમાદી અને કજીઆળા હોય છે, તેમનામા વિનયગુણ (બીજાનુ દેખીને પણ) આવતો નથી (તમો તો ઉત્તમ કુલમા જન્મ્યા છો, વૈરાગ્યથી દીક્ષા લીધી છે, માટે અવિનય વાળા થશો નહિ) કારણ કે,

વિનયના અભાવમા જે આશાતના થઇ જાય છે, તેથી તે આત્મા દુર્ગતિમા ભટકતો છતો ઘણા ભવ-સમારમા ભટકનારો બને છે જુઓ, અગ્નિ,સર્પ અને ઝેરએ મહા-ભયકર વસ્તુઓ છે, એ તત્કાલ પ્રાણઘાતક છે, પરતુ તેના કરતા પણ ગુરૂનો અવિનય કરવાથી લાગેલી આશાતના અધિક પ્રકારે મારનારી છે, અગ્નિ, સર્પ અને ઝેર એક ભવનુ મરણ દેનારા છે જયારે ગુરૂ આશાતના અનતા જન્મ મરણ આપનાર થાય છે

આ વાતનુ સમર્થન આપનાર શ્રી જૈનશાસનમા બની ગયેલુ અને જૈનસાહિત્યમા આલેખાએલુ એક કથાનક અહિ રજુ કરૂ છુ

અનતાકાલ પહેલા એટલે અનતી ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી પહેલા મુનિવિહારના ક્ષેત્ર અને કાળમા પાચસો મુનિ મહાશયોથી પરિવરેલા શ્રી ધર્મઘોષસૂરિ મહારાજ નામના આચાર્ય ભગવન પધાર્યા ગુરુ મહાજ્ઞાની

હતા અને ચદ્રકિરણ જેવુ અતિનિર્મળ ચારિત્ર પાળ
નારા હતા તેમના પરિવારના ઘણા જ શિષ્યો ગુણરત્નની
ખાણ હતા અને જ્ઞાન-ધ્યાન-ક્રિયા-તપસ્યાના નગારા
ગાજતા હતા, તેમની પાસે કોઇ એક કુળપુત્રે દીક્ષા લીધી
હતી, તે ઘણો મહાત્મા આત્મા હતો, તે તેથી ઘણા સાધુનુ
કામકાજ કરી નાખતો હતો દુનિયામા પણ કહેવત છે કે,
"કરે તેને જ કહેવાય" એટલે સાધુઓ તેને કયારેક કામ
બતાવતા હતા તેનુ નામ હતુ રૂદ્ર, તે કામકાજ ઘણુ
કરતો, પરતુ તેનામા આપબડાઇ ખુબ જ હતી, તેથી
તેને વારવાર ક્રોધ અને માન ખુબજ આવી જતા હતા

ગુરુદેવ તેને કળી ગયા હતા, એટલે અવારનવાર
વ્યાખ્યાનમા આપબડાઈ, ક્રોધ, માન ઘણા જ ખોટા છે, એમ
સાર્વજનિક ઉપદેશ આપતા દુનિયામા પણ કહેવત છે કે,

કચન તજવુ સહેલ છે સહેલ પ્રિયાનો નેહ,
આપ બડાઈ અને ઈર્ષા, દુર્લભ તજવુ તેહ

પરતુ અપાત્ર રૂદ્રને લાભ થતા નહિ, અને રોષ
આવી જતો કે, મનેજ સભળાવે છે રૂદ્ર ઘણો ક્રોધી અને
અભિમાની છે, એમ આખા સમુદાયને જાણવામા ગએલુ
હોવાથી તેની ભૂલ કોઇ કાઢતુ નહિ, કારણ કે ઉકળેલા
તેલમા પાણી રેડવુ એ આપણા નાશને નોતરવા સમાન છે
પરતુ તેને પરોક્ષ શીખામણ અપાતી તે પણ તેને નાક
બુચા માણસને દર્પણ બતાવવા સમાન થતી હતી

(બુચ્ચા માણસની કથા)

જુઓ એક કોઇ દરબારના ભાયાત બેનતા વપના દિવસે બુકાની બાધીને બ તરમા ફરવા નીકળ્યા હતા, તનામા ઈનામ લેવાની આશાએ એક હજામ દર્પણ લેઇને દુકાન દારામા ફરતો હતો, અને દર્પણ દેખાડીને બે પચ રૂપીયાના છુટા કમાયો હતો આ બાજુ પેલા બુકાનીવાળા દરબાર શ્રી પણ પધાર્યા હજામ બીચારે મોટા માણસ ધારીને દર્પણ સામે ધયુ દરબારશ્રીનુ નાક કેમણાજ શા પુનશાત્ કપાઇ ગયુ હતુ

પરતુ આ વાત બીચારો હજામ મુદ્દલ જાણતો હતો નહિ દરબારને દર્પણ જોતાજ યાદ આવ્યુ કે, આ હરા મખોર હજામ મારૂ કપાએલુ નાક મને દેખાડવા આ દર્પણ ધરે છે, ચાબ ત્યારે તેનુ ફલ, એમ વિચારી પાચ- ના વપારો લગાવી દીધી હરામખોર ! હુ નાકગુમ્યા છુ, એની મને ખબર નથી ? ત વળી તુ દર્પણ દેખાડવા આવ્યો છે ? લે લેતો જા !

દુર્જનને સમજાવતા, ફરો ન નીકળે નાર
દર્પણ દર્શક નાપિતે, ખાધો માર અપાર
મૂરખને મત આપતા, પોતાની પત જાય,
ટપલો શરાણ ચઢાવીએ પણ આરીસો નવ થાય

બસ જેમ દરબારને દર્પણ દેખાડનાર ઉપર ગુસ્સો આ યો, તેજ પ્રમાણે ક્રોધી, માની, કજીઆળા શિષ્યોને

ગુરૂ મહારાજની શીખામણુ પણ લાભકારક થતી નથી, પણ નુકશાન કરનારી બને છે આ ન્યાયથી રૂદ્રમુનિ સમુદાયના ઘણા સાધુઓનુ કામ કરતો પરતુ તેની હાએ હા કહેનારા હોય, તેની વાહવાહ કરનાર હોય, તેની જરા પણ ભૂલ ન કાઢે તોજ તે ભાઇશ્રી નારાજ ન્હે, નહિતર ક્ષણવારમા ભી વાસાઇ પણ આવી જાય

આમ થતા-વતા આ ભાઇશ્રી રૂદ્રના ક્રોધ અને અભિમાને મર્યાદા મુકી શરૂ કરી અને વારવાર સમુદાયમા વડીલોનુ પણ અપમાન કરી નાખે એટલે આખો ગચ્છ તેને વિરોધી જેવો દેખાવા લાગ્યો અર્થાત્ કોઇ પણ સાધુ તેની સાથે લેવડદેવડ-વાતચીત કરે નહિ, તેની સાથે કોઈ ચાલે નહિ, તેને કાઇ કામ બતાવે નહિ, એમ એકલો અટુલો બનવાથી સમુદાય ઉપર મહાદ્વેષ ધારણ કરતા વિચારવા લાગ્યો છતા કોઇકવાર સ્થવિર સાધુઓ તેને બહુ પ્રીમાશથી અને મીઠાશની શીખામણ આપતા, પણ તે હીતામણ તેને કકડતા અને ઉકળી રહેલા તેલમા નાખેલા ઠડાપાણી તુલ્ય જ થતી [ઉકળતા તેલમા પાણી પડે એટલે તુરતજ ભડકો થાય છે અને અસાવધાન પાસે ઉભેલા બળી જાય છે,] આવા બનાવથી સમુદ્ર અને વડવાનલ જેવો ગચ્છ અને રૂદ્રનો સબધ બની ગયો હતો એકદા દુષ્ટ પરિણામવાલા રૂદ્ર સાધુને એવો વિચાર આવ્યો કે, આ આખો ગચ્છ મારો દ્વિષ્ટાન્વેશી છે, માટે તેનો હુ નાશ કરી નાખુ ?

એવો વિચાર કરીને કોઇ જગ્યાએથી વિષ મેળવી લાવ્યો અને ગચ્છના ૫૦૦ સાધુઓને પીવાના પાણીમા નખ્યુ, પરતુ ચારિત્રની આરાધનામા તન્મય બનેલા ગચ્છનુ પુણ્ય જાગતુ હોવાથી શ્રી વીતરાગશાસનના કોઈક વફાદાર દેવનુ ધ્યાન ગયુ અને દુષ્ટ સાધુનુ કૃત્ય ગચ્છના મુખ્ય પુરૂષોને જણાવી દીધુ તેથી આખા ગચ્છનો બચાવ થઇ ગયો

અને તે શિષ્યાભાસ અને સાધ્વાભાસ રૂદ્રમૂર્તિ રૂદ્ર સાધુ પણ પોતાનુ પાપ જાહેર થઇ ગયાની ખબર પડી જતા ગચ્છનો ત્યાગ કરીને નીકળી ગયો,પરતુ તેનુ પાપ જગજાહેર થઇ ગયુ

ક્રોડ ઉપાય કર્યા છતા, પાપ પ્રકટ થઈ જાય
કાપેલી નાગા કદી, ઢાંકી નવ ઢંકાય

તેથી તે જ્યા ગયો ત્યા અપમાન અને તિરસ્કાર પામવાથી કોઇ જગ્યાએ ઠરી શકયો નહિ, તેથી તેને ગચ્છ ધર્મ અને વેશ ઉપર પણ અતિપ્રમાણ દ્વેષ આવવાથી વેશનો પણ ત્યાગ કરીને જગલમા ભટકવા લાગ્યો અને તેનામાથી આચારો પલાયન થવાની સાથે અનાચારો દાખલ થઈ ગયા અને તેની ધર્મક્રિયાઓ બધ થઇ ગઇ, રાત દિવસ પરિભ્રમણ ચાલુ થયુ, કદમૂલાદિ બધીજ અભક્ષ્ય અને અપેય વસ્તુઓ વાપરવા લાગ્યો, બધાજ નહિ કરવાયોગ્ય કામો કરવા લાગ્યો જ્યા ગયો ત્યા અપમાનને પામતો મનુષ્યોની મજુરી વિગેરે હલકા કામો કરીને મરીને તિર્યંચયોનિમા ઉત્પન્ન થયો

ધર્મના દ્રોહી મનનો હોવાથી પશુગતિમા પણ અનેક જીવોના સંહાર કરીને નરકગતિમા ગયો, એક ભવ પશુનો અને એક ભવ નરકનો એમ વારે નરકના જીવ આવીને જલચર, સ્થલચર અને ખેચર પશુઓમા કેટલા ભવ ભટકીને બેઇન્દ્રિયાદિ વિકલેન્દ્રિયના ઘણા કાળ ભટકીને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમા અસંખ્યાત ભવો ગાળીને અનંતકાયના (સાધારણ વનસ્પતિકાયમા) અનંતા ભવ ભટકવામા કેટલી ભ્રમણ પણ કહેતા પાર ન પામે તેવા દુખો પામ્યો

અનંતો કાલ–અનંતા કાલચક્ર ચાર ગતિ સંસારમા દુખો ભોગવીને વળી અકામનિર્જરાએ ઉંચો ચઢયો અને આર્યદેશમા, આર્યકુલમા જૈનધર્મની સામગ્રીવાળા **વૈશ્રમણ શેઠની વસુભદ્રાભાર્યાની** કુક્ષિએ ગુણાકર નામા પુત્ર થયો, યૌવનવયને પામ્યો તીર્થંકરદેવ પધાર્યા સાંભળી વંદન કરવા ગયો, ત્યા ક્રોધાદિ કષાયોની દુષ્ટતા અને દુરંતતા સાંભળી, અને ઉદાહરણમા પોતાનીજ અનંત ભવ પહેલાની રૂદ્રનામા સાધુપણાની ઉદ્ધતાઇથી ભરેલી કથા સાંભળી, અને તેના પરિણામે આટલો બધો કાળ સંસારમા રખડવુ પડયુ, તેમા નરકાદિ કુગતિઓમા ભોગવેલા દુખોનો ચિતાર સાંભળી મનમા ખુબજ અરેરાટી ઉત્પન્ન થઇ વર્ણન ન થઇ શકે તેટલુ દુખ થઇ આવ્યુ, મૂર્છા આવી, કેટલાક પોતાના ભૂતકાલના ભવો આત્મપ્રત્યક્ષ થયા, સંસારના સુખો પણ વિષ સમાન ભાસવા લાગ્યા,

તીવ્રવૈરાગ્ય વધવાથી માતા-પિતાની આજ્ઞા મેળવી પ્રભુજી પાસે પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી

દીક્ષાના દિવસથીજ દરરોજ ૫૦૦ સાધુની સેવા કરવાનો નિયમ લીધો એક સાધુ ઓછા હોય તો એટલે ચાર સો નવ્વાણુ ની સેવા થાય તો બીજા દિવસે ઉપવાસ કરવો ક્રોધાદિ કષાયોને તિલાંજલી આપી, ૭ માસ દીક્ષા પાળી પાંચમા દેવલોક ગયા ત્યાથી એક મનુષ્ય અને એક દેવનો ભવ કરતા દરેક મનુષ્યભવમા દોષ વગરની દીક્ષાનુ પાલન કરી સર્વાર્થ વિમાન સુધી ચઢી છેલ્લા મનુષ્યજન્મમા કેવલી થઇ મોક્ષ ગયા ઇતિ ઉદ્ધતાઈ અને વિનય ગુણના પ્રકર્ષથી આત્માના પતન અને અભ્યુદયને સૂચવનારી રૂદ્રમુનિની કથા મ પૂર્ણ

અવિનયથી દુખીયો બહુલ સસારી,
અવિનયથી મુગતિનો નહિ અધિકારી,
ચેલા! નહિ અધિકારી
અવિનયકારી ઈચ્છાચારી.
રત્નત્રયહારી થાય ભીખારી, ચેલા થાય ભીખારી. ૩
અવિનયથી આરાધક નવિ થાય, કુલવાલુઆની
પરે દુર્ગતિ જાય ચેલા દુર્ગતિ જાય
કોહ્યાકાનની કુતરી જેમ,
અપમાન પામે અવિનયી તેમ, ચેલા૦ ૮
અર્થ: અવિનયી આત્મા આભવમા પણ કોઈ [illegible]

કે માન પામતો ન હોવાથી બીચારી અને રાંક જેવી દશા ભોગવે છે અવિનયી સાધુ ગચ્છમાં રહી શકતો નથી, અવિનયીને ગુરૂ ઉપર સદ્ભાવ ન હોવાથી જ્ઞાન પામતો નથી, અને અવિનયી જ્ઞાન ભણે તે પણ તેને કુગતિના ગર્તે પુગી નીકળે છે, એટલે આગમમાં અવિનયથી ભણાયેલું જ્ઞાન પ્રાય ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા આદિમાં જ વપરાતું હોવાથી જીવને બહુલસંસારી બનાવે છે

અવિનયી આત્માને મુક્તિ મળતી નથી, એટલે અવિનયપૂર્વક ગમે તેટલા તપ કરે જ્ઞાન ભણે, અનુષ્ઠાન કરે તો પણ મૂળ બળેલું હોય તો જેમ ફળ થાયજ નહિ, તેમ વિનયરૂપ મૂળ બળી ગયેલું હોવાથી મુક્તિ રૂપ ફળ થતું નથી અવિનય કરનારા પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તન કરનારો હોવાથી ગ્રહણ અને આસેવન શિક્ષા પામતો ન હોવાથી રત્નત્રયી પામતો જ નથી અને પામે તો ખોઇ નાખીને ભીખારી જેવો એટલે રત્નત્રયી જાય એટલે ભીખારીની પેઠે ચાર ગતિમાં ભટકે છે

અવિનયી આત્મા દેખાવથી સારા તપ, અનુષ્ઠાન કરતો હોય તો પણ તેને આરાધના થતીજ નથી અને તે કારણથી કુળવાલક સાધુની પેઠે દુર્ગતિ ગામી થાય છે

કુળવાલક સાધુ મહાતપસ્વી હોવા છતાં ક્રોધી અને સ્વચ્છંદી હોવાથી ગુરૂની શીખામણ તેને રુચતી નહિ એક વાર શીખામણ દેનારા ગુરૂમહારાજને મારી નાખવાના તેને

વિચારો આવ્યા અને પહાડ ઉપરથી ઉતરતા (ગુરૂ પોતા અને કુલવાલક પાછળ હોવાથી) મોટો પત્થર ગબડાવ્યો, જે તે ગુરૂએ જોઇ ન લીધો હોત તો ગુરૂ ચગદાઇને મૃત્યુ જ પામનાના હતા પરંતુ પાછળથી આવતા પત્થરને જોઇને ગુરૂ બાજુ ઉપર થઈ ગયા અને પોતાના કુશિષ્યની ચેષ્ટા સમજાઇ ગઇ

કુશિષ્યની આવી દુષ્ટ ચેષ્ટાથી મહાશાંતમૂર્તિ ગુરુને પણ ક્ષણવાર પુરતો ગુસ્સો આવી જવાથી બોલાઈ ગયું કે, હે અધમ આત્મા ! તારા આવા વર્તનથી નારી મારફતે તારૂ પતન થશે, બસ કોઈ ભાવિભાવ હોય અને કયારેક આવા ગુરુઓના મુખમાંથી પણ આવા શબ્દો નીકળી જાય છે દુષ્ટ શિષ્ય ગુરુને છોડીને એક મોટા વનમાં જઇ માસના, દોઢ માસના, બે માસના, અઢિ માસના, ત્રણ માસના એમ મોટા મોટા તપ કરવા લાગ્યો અને મનમા અભિમાન લાવી વિચારવા લાગ્યો કે, ગુરુના વચન ખોટા થવાના છે કારણ કે એક બાજુ મનુષ્યનો બિલકુલ સર્વથા અભાવ છે પછી સ્ત્રીઓ કયાંથી આવવાની હતી ? સાથોસાથ મોટી તપ ત્યાં ચાલે છે, એટલે ગુરુના વચન ગુરુના મુખમાંજ રહેવાના થયા

હવે તે આવા ઉત્કૃષ્ટ તપ કરતા તે મુનિને ઘણા ટાઇમ ગયો આ બાજુ કોણીક અને ચેડા મહારાજનું યુધ્ધ ચાલુ થયુ એમા ઘણો વખત લડવામા નહિ ફાવેલા કોણીકે

ના વચનથી માગધિકા વેશ્યા નામની કુલવાલક મુનિને શીલભ્રષ્ટ કરીને લાવ્યા, અને વિશાલાનગરીને કબજે લીધી, અને મુનિ ચારિત્રભ્રષ્ટ થઈને દુર્ગતિગામી થઈ સંસારમાં રખડનાર થયા. આ કથાનો વિસ્તાર જાણવાના ઈચ્છકે મહારાજે ઉત્તરાધ્યયન પ્રથમ અધ્યયનની વૃત્તિ જોવી

પ્ર૦ આ મુનિરાજનું કુલવાલક એવું નામ શાથી થયું?

ઉ૦ આ મુનિ માસ-માસ વિગેરે મોટા તપ કરીને નદીના કીનારા ઉપર ધ્યાનમાં ઉભા રહેતા હતા, અને નદીનું પૂર આવે તો પણ પોતે પૂરમાં તણાઈ જશે એવી પણ દરકાર રાખ્યા વગર ધ્યાન છોડતા નહિ, તેથી કોઈક દેવે મુનિના ધ્યાનથી આકર્ષાઈને નદી કાંઠે આવી નદીનો પ્રવાહ વાળીને દુર ખેસવી નાખ્યો તેનો બનાવ દેખીને વગડામાં આવનારા આભીર વિગેરે લોકોએ આ મુનિનું કુલ (નદીનો પ્રવાહ) વાલક નામ પાડયું

પ્ર૦ દેવતાઓ જેમના તપથી આકર્ષાઈને નદીના પ્રવાહને ખસવી નાખે આવા તપસ્વી સાધુ મરીને દુર્ગતિએ જાય તે શું બનવા જોગ છે?

ઉ૦ દેવતાઓ પણ જીવ તો છદ્મસ્થ જીવ છે, એટલે આપણી જેમ અલ્પજ્ઞાની છે, આપણે આ કાલના માણસો પણ જેમ તપસ્યાનો કે જ્ઞાનનો કોઈનામાં વિશેષ ગુણ જાણી તેના ગુણમાં ઘેલા બનીએ છીએ તેમ દેવો પણ તત્કાલ ગુણ દેખી તેમની સેવા-ભક્તિ કરનારા થાય છે, પરંતુ

ભક્તોની ભક્તિના બળે પૂજ્યપુરૂષોનુ કલ્યાણ થતુ નથી

પ્ર૦ તો દેવતાઓના પણ પૂજ્ય બનેલા આત્માઓ પાછા પડી જાય ખરા ?

ઉ૦ સર્વજ્ઞભગવાન સિવાય સાચી પરીક્ષા કોઇ કરી શકતા નથી એટલે અમુકના પૂજ્ય થયા એટલે પતન થાય નહિ, એનો કોઇને ઠેકો મળતો નથી

પ્ર૦ હજારોના પૂજ્ય બનેલા, લાખો કે કોડોના પૂજ્ય બનેલા પણ ચારગતિ સંસારમા ભ્રમણ કરનાર થઇ અનંતા દુઃખ ભોગવનારા થતા હોય તો આપણા જેવાની શી દશા ?

ઉ૦ ગુણ પ્રકટ થવા એ એક જુદી ચીજ છે, અને જગતના અજ્ઞાની જીવોદ્વારા પૂજાવુ એ જુદી વાત છે કેટલાક સર્વગુણસપન્ન કેવલી ભગવંતો ખી કુલ જગતમા પૂજાયા વગરજ મોક્ષમા પધારી ગયા છે અને કેટલાક હજારો દોષોના ભંડાર ગોશાળા જેવા કોડો માણસોદ્વારા પૂજાયા પણ ખરા અને ચારે ગતિમા ભટકવુ પણ જરૂર પડશે

પ્ર૦ તો પછી જેને ઘણા ભક્તો હોય ઘણા નોકરો હોય, એનુ ચોક્કસ કલ્યાણ થવાનુ જ, એમ નહિ ?

ઉ૦ જેને ઘણા ભક્તો અને ઘણા નોકરો હોય, તેનુ

ક ાણુ વધાનુ ચોક્કમ નહિ જ પરતુ ભકનોમા ભાનભૂના વડે જનાય તો એક યાણુ ચોક્કમ વાય, એમા શકા નહિ

પ્ર૦ ઉપર જણાવાઈ ગયુ કે, ગુરૂપરત નતા સિવાય સાધુઓ શોભે નહિ, એનુ કારણ શુ ?

ઉ૦ શ્રી જૈનશાસનમા આજ્ઞાનીજ મુખ્યતા બતાવાઇ છે આજ્ઞા વિના બધાજ ક્રિયા–અનુષ્ઠાનો અલુણા અનાજ જેવા લાગે છે જુઓ શ્રાવકોના છત્રીશ કૃત્યોમા પણ પહેલુ કૃત્ય શુ છે ?

મ ह जिणाण आण અર્થ શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા માનો

વળી પણ કહ્યુ છે કે,

आणाए तवो आणाए संजमो तह य दाणमाणाए ।
आणारहिओ धम्मो पलालपुलुव्व पडिहाइ ॥ १ ॥

અર્થ જેટલા જગતમા તપના પ્રકાર છે, તે બધા વીતરાગની આજ્ઞાપૂર્વક કરાય તોજ તે સાચી નિર્જરા રૂપ ફલને આપનારા થાય છે સ જમના બધાજ પ્રકારો ભ ગવાન વીતરાગની આજ્ઞાપૂર્વકજ ફલવાન બને છે, તેમજ દાન અને ઉપલક્ષણથી શીલ આદિ બધાજ ધર્મો વીત રાગની આજ્ઞાપૂર્વક કરાય તોજ તેનુ યથાર્થફલ પ્રાપ્ત થાય છે

પ્ર૦ આપણે બધા ઉપવાસ વિગેરે તપ કરીએ છીએ એ બધા તપ સાચા ગણાય નહિ ?

ઉ૦ સાચા તપ ન ગણાય, એમ કહેવાની સર્વજ્ઞ સિવાય કોઇની તાકાત નથી, પરતુ તપનુ લક્ષણ શાસ્ત્રોમા

નીચે પ્રમાણે બતા યુ છે તે જુઓ

कषायविषयाहार–त्यागो यत्र विधीयते ।
उपवासः स विज्ञेयः शेषं लघनकं विदुः ॥ १ ॥

અર્થ ક્રોધાદિ સોલ અને હાસ્યાદિ નવ એમ પચ્ચીશ કષાયોનો ત્યાગ હોય, પાચ ઇન્દ્રિયના ત્રેવીશ વિષયનો ત્યાગ હોય અને અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમનો ત્યાગ હોય એમ બાવન બાબતનો જે દિવસે ત્યાગ હોય તે દિવસે ઉપવાસ ગણાય, તે બાવન પૈકી થોડા પણ છોડી શકાય નહિ તો ઉપવાસ નહિ પણ હારલાઘણ ગણાય છે,

બસ, આ વિષય–કષાયના ત્યાગપૂર્વક આહારના ત્યાગનેજ શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાપૂર્વકનો તપ કહેવાય છે, એમ સજમ એટલે ચારિત્રમા પણ સમજવુ એટલે માત્ર વેશ પહેરવાથી કલ્યાણ થાય છે એમ સમજવા જરૂર નથી

કારણકે આ આજ્ઞાપૂર્વક ચારિત્રની જ્ઞાનીપુરૂષોએ કેટલી કિમત આકી છે, તે જુઓ

एगदिवस पि जीवो पवज्जमुवागओ अनन्नमणो ।
जइ नवि पावइ मुक्खं अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ १ ॥

અર્થ ફકત એકજ દિવસ ભગવાન વીતરાગદેવની સંપૂર્ણ આજ્ઞાપૂર્વક એકાગ્રચિત્તથી કોઈ જીવ દીક્ષા પાળે તો મોક્ષમાજ જવો જોઈએ, પરંતુ મરણવશાત્ ન જઇ શકે તો વૈમાનિકદેવ તો ચોક્કસ થાય

વળી પણ કહ્યુ છે કે,

आज्ञाराधितात् देश-संयमात् यत् फलं भवेत् ।
न तदुद्गतमात्रेण, तत्पुन सर्वसंयमात् ॥ १ ॥

અર્થ આખી જીદગી એટલે ક્રોડ પૂર્વના આયુષ વાળો આત્મા ઉચ્ચામાં ઉચ્ચો શ્રાવક બની ધર્મ આરાધન કરે તેના કરતા પણ શ્રી વીતરાગની સંપૂર્ણ આજ્ઞાનો પાલક સાધુ અંતમુહૂર્ત સાધુપણું પાળે તો તે પણ તેટલીજ કર્મનિર્જરા કરી શકે છે, એટલે ભગવાન વીતરાગની આજ્ઞા વિના ધર્મની આરાધના તે ફોતરાના પુળા જેવી છે

વિનય શ્રુત તપ વળી આચાર,
કહીએ સમાધિનાં ઠામ એ ચાર,
ચેલા ! ઠામ એ ચાર ॥
વળી ચાર ચાર ભેદ એકેક,
સમજો ગુરૂ મુખથી સુવિવેક,
ચેલા ॥ સુવિવેક ॥ ૫ ॥
તે ચારમાં વિનય છે પહેલો,
ધર્મ વિનય વિણ ભાખે તે ઘેલો,
ચેલા ॥ ભાખે તે ઘેલો ॥
મૂલ થકી જેમ શાખા કહીએ,
ધર્મક્રિયા તેમ વિનયથી લહીયે,
ચેલા૦ વિનયથી લહીએ ॥ ૬ ॥

અર્થ વિનય, શ્રુત, તપ અને આચાર આ ચાર

અર્થ ગુરૂ મહારાજના બહુમાન અને વિનયથી જ્ઞાન, ક્રિયા, તપ અને આચારનો સાર એટલે રહસ્ય નમજી શકાય છે કહેવત છે કે, ગરથ એટલે પૈસા વગર જેમ દુકાન કે વેપાર થઇ શકતો નથી, તેજ પ્રમાણે ગુરૂના વિનય વગર ધર્મનો માર્ગ જડતોજ નથી

કહેલુ છે કે,

માનાદિ શત્રુ મહા, નિજછંદે ન મરાય,
જાતા સદ્ગુરૂ શરણમા, અલ્પપ્રયાસે જાય

અર્થ સ્વેચ્છાચારી મનુષ્યોના માન, ક્રોધ વિગેરે શત્રુઓ નાશ પામતા નથી, પરંતુ સદ્ગુરૂનુ શરણું સ્વીકારવાથી અલ્પ પ્રયાસે નાશ પામે છે

ગુરૂ મહારાજ ભલે ઉમરથી-વયથી નાના હોય તો પણ તેમને મોટા જ માનના જોઇએ અને પ્રજા જેમ રાજાની આના માને છે, તેમ શિષ્યોએ ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞા માનવી જોઇએ રાજાની અને ગુરૂની મોટાઇ પ્રજા અને શિષ્યોના આજ્ઞાપાલનમાજ રહેલી છે

વખતે કોઇ ગુરૂ મહારાજ કરતા શિષ્ય વધારે બુધ્ધિશાળી હોય તો ગુરૂ કરતા ઘણા શાસ્ત્રોનો જાણકાર થાય, તો પણ ઉત્તમકોટીના ગુણી શિષ્યો ગુરૂની સંપૂર્ણ આજ્ઞા, વિનય બહુમાન સાચવે છે, કારણ કે શાસ્ત્રોમા ગુરૂનુ સ્થાન મોટુ છે

પ્ર૦ શું ગુરૂ મહારાજ કરતા પણ શિષ્યો વધારે

વિદ્વાન હોઈ શકે ખરા ? અને હોય તેવા દાખલા મળી શકે છે ?

ઉ૦ ક્ષયોપશમની વિચિત્રતા છે એટલે ગુરૂ મહારાજ એક હોય અને શિષ્યો ને કડો કે હજારો પણ થાય, એમા કોઈ તીવ્રબુદ્ધિશાલી હોઈ ગુરૂ મહારાજ કરતા વિશેષ વધારે શાસ્ત્રોનો પણ જાણકાર બને છે જુઓ, પૂર્વકાળમા **વજ્રસ્વામી** મહારાજ, **આર્યરક્ષિતસૂરિ** મહારાજ, ત્યાર પછી કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચન્દ્રસૂરિ મહારાજ અને મહા મહોપાધ્યાય **યશોવિજયજી** ગણિવર આ બધા શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિમા પોતાના ગુરૂ મહારાજાઓ કરતા કેઈગુણા આગળ વધેલા હોવા છતા પૂજ્ય ગુરૂદેવોની પાસે એક બાળક જેવાજ નમ્રભાવે રહેનારા હતા

જેમ શશી ગ્રહગણે બીરાજે,
મુનિપરિવારમા તમ ગુરુગાજે, ચેલા તેમ ગુરૂ ગાજે
ગુરૂના ચરણની સેવા ન ચુકો,
મત ગુરૂને વિસારી મુકો, ચેલા વિસારી મુકો ॥ ૯ ॥
ગુરૂથી અળગા મત રહો ભાઈ,
ગુરૂ સેવ્યે લહેશો ગૌરવાઇ, ચેલા લહેશો ગૌરવાઇ,
ગુરૂ વિનયે ગીતારથ થાશો,
વાછિત સવિસુખ લખમી કમાશો.
ચેલા લખમી કમાશો ॥ ૧૦ ॥

અર્થ જેમ ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારાઓના સમુદાયમા

નડશાલે છે, તમ મુનિનો પરિવાર પણ ગુરુ થી જ શાલે છે સા નાધુ હોય તેનો અટલો પ્રભાવ નથી પડતો કે જેટલો ગુરુ મહારાજનો પ્રભાવ પડે છે, માટે આલોક અને પરલોક બન્ને ભવના ક લ્યાણના અર્થી મનુષ્યોએ ગુરુના ચરણકમલની સેવા નજ મૂકવી જોઇએ

જો તમને ગુરુ બનવાની ભાવના હોય તો ગુરુના ચરણની સેવા ચૂકશો નહિ અને એક ક્ષણવાર પણ ગુરુ દેવને ભુલશો નહિ, તથા વલી એક ક્ષણ પણ ગુરુથી જુદા પણ રહેશો નહિ આવુ વર્તન લાવનાથી તમે પોતે ગીતાર્થ બનશો અને ગુરુસ્થાનમા બીરાજમાન થશો અને આ સ સારની બધી સ પત્તિઓ પામી મુક્તિમા પણ સુખપૂર્વક જલ્દી પહોચી શકશો

શાન્ત-દાન્ત વિનયી લજ્જાલુ
 તપ જપ ક્રિયાવત દયાલુ
  ચેલા ! ક્રિયાવત દયાલુ
ગુરૂકુલવાસે વસતો શિષ્ય,
 પૂજનીક હોવે વિશ્વાવીશ,
  ચેલા ! વિશ્વાવીશ ॥ ૧૧ ॥
દશવૈકાલિક નવમે અધ્યયને,
 અર્થ એ ભાખ્યો કેવલી વયણે,
  ચેલા ! કેવલી વયણે
એણીપરે લાભવિજય ગુરૂ સેવી,

વૃદ્ધિવિજય સ્થિર લક્ષ્મી લહેવી,
ચેલા ! લક્ષ્મી લહેવી ॥ ૧૨ ॥

ઉપરનુ આખુ વર્ણન વાચતા આપણને જરૂર સમજાશે કે, શ્રી જૈનશાસનમા વિનયની મુખ્યતાએજ ધર્મના બધા પ્રકારો પ્રવર્ત્યા છે, જેને વિનય ગુણ સમજાયો નથી, તેને શ્રી જૈનશાસનનો સાર હાથમા આવવો ઘણોજ કઠીન છે

પ્ર૦ આજ્ઞા અને વિનય બન્ને એકજ કે જુદા જુદા છે ?

ઉ૦ તદ્દન જુદા છે આજ્ઞા હોય ત્યા વિનય ચોક્કસ હોય જ પરતુ વિનય હોય ત્યા આજ્ઞા હોય કે ન હોય એ ચોક્કસ નહિ, જુઓ **અભવ્ય આત્મા વિનયરત્ન સાધુમા** વિનય ઘણો હતો, પરતુ આજ્ઞાનો એક લેશ પણ હતો નહિ

શ્રી જૈનશાસન નહિ પામેલા પણ ઘણા મનુષ્યોમા બહુપ્રમાણ વિનયગુણ જોવા મલે છે, અનાર્ય મનુષ્યોમા પણ વિનયગુણ મુખ્ય જ હોય છે પરતુ ભગવાન વીતરાગની આજ્ઞા ન હોય તો એકલો વિનયગુણ પરલોકના ફળને દેનારો થતો નથી અને પ્રાપ્ત જૈનશાસનના અભાવવાળા મનુષ્યોનો વિનય આ ભવના સબધ પૂરતો જ હોય છે

પ્ર૦ વિનયમા વળી આ ભવના સબધનો અને પર લોકના સબધનો આવો ભેદ કેવી રીતે ઘટી શકે?

ઉ૦ ગુણ કે ગુણીની ઓળખાણ વિના અભેદભાવે જે નમ્રતા અને સેવાગુણનો વપરાશ થાય છે, તે આ લોકના સબધવાળો વિનય ગણાય અને જ્યા ગુણની મુખ્ય તાએ જ વિનયગુણની ઉપયોગિતા થતી હોય તે વિનય પરલોકના ભલા માટેનો ગણાય છે

એટલે જેમ બને તેમ ગુણ ઓળખવાના ખપી થવુ જોઇએ, અને ગુણોને ઓળખ્યા પછી ગુણના આધાર ગુણી આત્માઓને સમજવા ખપી થવુ જોઇએ, અને ગુણી અગુણીનો ભેદ સમજીને ગુણીનો જેટલો વિનય થાય તેટલો પરલોકના ભલા માટે જ બને છે

શાસ્ત્રોમા પણ કહ્યુ છે કે,

उत्तम गुणानुराओ, निवसइ हियथम्मि जस्स पुरिसस्स ।
आतित्थयरपयाओ, न दुल्लहा तस्स रिद्धिआ ॥ १ ॥

અર્થ જે મહાભાગ્યશાળી આત્માના ચિત્તમા ઉત્તમ પુરૂષોના ગુણનો રાગ વસેલો હોય છે, તેવા આત્માઓને તીર્થંકરપદવી સુધીની રિધ્ધિઓ પણ દુર્લભ થતી નથી, એટલે ગુણાનુરાગી એના વિનયથી આત્માઓને આ સસારના તમામ સુખો સાપડે છે

પ્ર૦ ગુણ હોય કે ન હોય એ આપણે જોવાની શી જરૂર ? વિનય કર્યો કોઇનો નકામો જાય ખરો ?

ઉ૦ નકામો પણ જાય અને વખતે નુકશાનનુ પણ કારણ થાય જુઓ, આગાનુ ઝાડ ઉગ્યુ હોય તેનો વિનય

રસ્તામાં આવે એટલે તેના ફરતી વાડ કરાય, તેનો કયારો, કરાય, તેમાં પાણી રેડાય, તેની ખબર રખાય, આખો ગુણી આત્મા હોવાથી મોટો થવા લાગે છે ત્યાથી લોકોને ઠંડી છાયા આપે છે મોટો થાય એટલે વિસામામાં તાજણ બાંધવા પાદણ આપે છે વધુ મોટો થતા ઝીણા મરવા આપે છે ખરી પડે તે ખાખરી થાય છે, તે પણ મનુષ્યોને ઉપયો ગમા આવે છે, ઝીણા લાકડાના ટુકડા પણ ઉપયોગમાં આવે છે મોટા ટુકડા ઇમારતમા કામ આપે છે પાક થાય ત્યાર ેરીઓ થાય છે ઘણાને ધનવાન બનાવે છે અને દુનિ યાને સ્વાદ આપે છે આ થયુ ગુણીના વિનયનુ ફળ

હવે બીજી એક બાજુ ઉપર બાવળીયાભાઇ અને બોરડીભાઇ ઉગ્યા હતા આ સના જેવા ઉદાર આત્માને તેમનો પણ વિનય કરવાની ઇચ્છા થઇ, અને ઉપર પ્રમાણે તે મ તેના ફરતી પણ મજબૂત વાડ બનાવી, કયારો પણ બનાવ્યો, પાણી પણ રેડાવ્યુ, અને ખબર પણ રખાઇ, બન્ને મોટા થતા ગયા અને કાંટા ઉગવા લાગ્યા સુકાતા જાય છે, અને પવનના યોગથી કાંટા આખા ચોગાનમાં વેરાતા જાય છે ઘરના બધા માણસોને બોરડી-બાવળના કાંટાનો સ્વાદ મળતા કરે છે

બસ, ઉપરના દૃષ્ટાંતથી આપણે સમજી શકીએ છીએ કે, આમા જેવા ગુણી આત્માનો વિનય કરવાથી શરૂઆતથી સમાપ્તિ સુધી મધુરો સ્વાદ જ ચાખવા મળે

કે જ્યારે ઓરડી જેવા અને બાવળ જેવા નિર્ગુણ કે જેતની ખાપુનો વિનય કરનાથી લાભ તો ન જ થાય પરતુ ચોક્ નુકશાન થાય છે

અહિ એક સિહનુ દૃષ્ટાત છે, તે જુઓ

એક વિકરાન સિંહ એક વનમા રહેતો હતો, ત્યા થઇને જના-આવતા માણસોને ખાઇ જતો હતો તેની કોઈ બી નરાતને ખબર પડી, તેણે તે સિહને જીવતા પકડવા તે વનમા એક જાળ ગોઠવાવી સિહ તેમા દોડતા ફસાઇ ગયો, અને મરવાની દશામા મુકાણો એટલામા એક ભદ્રિક બ્રાહ્મણ ત્યા થઇને પસાર થયો, સિહે તેને જોયો, ત્યામણો ચ્હેરો દેખાડી સજ્ઞા કરવા લાગ્યો કે, ભાઇ ! મને છોડાવો બ્રાહ્મણને દયા આવી અને પોતાની પાસેના ચપ્પુથી દોરી કાપી નાખી એટલે સિહ છુટો થયો ભુખ્યો તો હતો, વળી કુરપ્રાણી એટલે તેને ઉપકાર કે દયાના વિચાર હોય કેમ ? તુરતજ કુદ્યો અને બ્રાહ્મણને ફાડીને ખાઇ ગયો બસ કુપાત્રના વિનયનુ ફલ આથી પણ સમજી શકાય તેવુ છે

ગુણીના વિનયનુ દૃષ્ટાન્ત નીચે મુજબ છે

એકવાર રાજા વિક્રમ ઘોડા ઉપર ફરવા નીકળેલો ઘોડો ઉન્મત્ત હોવાથી કાબૂમા ન રહ્યો અને એક મોટી અટવીમા પહોંચી ગયો અને મરણ પામ્યો રાજા આમ તેમ સ્થાન શોધવા લાગ્યો તેટલામા એક ભીલ ગાડી પોતાના સ્થાન ઉપર લઈ ગયો, રાજાને ફળાહાર કરાવ્યો અત્યત લાકડી પોતાની ગુફામા રાજાને સુવાડી, પોતાન

ઝાડના-ર કર ઝાડ ી ઠાલના ઓઢણા ઓઢાડયા, પોતે અતિથિસત્કારનો લાભ પામી ખુબજ આનંદ પામતા જહાર ચાકીએ બેઠા ાંમા મગજ ગાઢ પડવાથી ભી ન ની ગ્યો, નવા મા મેન્ડ આવ્યુ ાજાને ભીલના મરણનો, વ્હા શોક થયો, અને પોતાના સેનિકોદ્વારા તેનો અગ્નિસ્કાર કરાવ્યો અને રાજધાનીમા આવ્યો, પરંતુ તને દાનનુ-અતિથિસત્કારનુ આવુ અનિષ્ટ ફળ જોઇ ખેદ થયો બરાબર આઠ નવ માસ ગયા ત્યા એ-કોડપતિના ે પુત્રનો જન્મ થયો તણે તેજ દિવસે વિક્રમરાજાને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને કહ્યુ કે, હે મહારાજા વિક્રમાદિત્ય ! અતિથિસત્કારથી અનર્થ થયો છે, આનો વિચાર કેમ કરો છો? અતિથિસત્કારથી અનર્થ થયો નથી, પરંતુ સફળતા થઇ છે તજ ભી લનો જીવ તમારા જેવા સુપાત્ર અતિથિની અનુમોદના કરતા મરીને હુ આવા કોટયાધીશનો પુત્ર થયો છુ રાજા વિક્રમને આ બાલકના વચનો સાભળાવી આશ્ચર્ય સાથે ચિત્તનુ સમાધાન પણ થયુ

પ્ર૦ શુ આવી રીતે એક દિવસનો બાલક બોલી શકે એ વાત સાચી માની શકાય ?

ઉ૦ એમા વાધો નથી વિક્રમરાજાના પુણ્યથી પ્રેરાઇને પ્રાયઃ કોઇ દેવે તે બાળકના શરીરમા પ્રવેશ કરીને વિક્રમના પ્રશ્નનો ખુલાસો કરેલ છે આવા દાખલા મહાભારતમા પ્રવેશ કરવાના અને બાલક-બાલિકાના શરીરમા પ્રવેશ કરવાના

શ્રી જૈનશાસ્ત્રમાં ક્યાંક ક્યાંક ચોક્કસ જોવા મળે છે

ઉપરાંત શ્રી વીતરાગદેવની આજ્ઞા માટે પૂજ્યપાદ હરિભદ્રસૂરિપુરંદર પણ શું ફરમાવે છે ? તે જુઓ,

वीतरागसपर्याया तवाज्ञाराधनं परं ।
आज्ञाराद्धा विराद्धा च शिवायच भवाय च ॥ १ ॥

અર્થ હે વીતરાગ ! આપની સેવા કરતા પણ આપની આજ્ઞાનું આરાધન ઉચ્ચ વસ્તુ છે, જો આપની આજ્ઞા સંપૂર્ણ રીતીયે આરાધાય તો તત્કાલ શિવ એટલે મોક્ષ આપનારી થાય છે, અને જો આજ્ઞાની વિરાધના થાય તો નિન્હવોની માફક સંસારને વધારનારી બને છે કહ્યું છે કે,

જિન આણા સુરપાદપો, જો ઉગે નિજધામ,
પામરતા ભવચક્રની, અલગી થાય તમામ ॥૧॥
જનની ગુણ સઘલા તણી, જિન આણા કહેવાય,
આણા વિણ ગુણગણ બધા, સમૂર્છિમ લેખાય ॥૨॥
પુની જિનવર દેવની, જગ જંતુની માય,
જિનઆણા ઓલખ મીલે, મુક્તિ કેમ ન થાય ? ॥૩॥

આ રીતે શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાપૂર્વક ચારિત્રની આરાધના આવે તોજ આત્મા અલ્પકાળમાં ભવનો પાર પામનાર બને છે

પ્ર૦ તમો તો જિનાજ્ઞાની વાત કરો છો, એમાં કોના બે મત છે, સૌને કબુલ કરવાનું ને ! પણ ગુરુની આજ્ઞા ન

પાળે તો તેવી તેને શુ નુકશાન ?

ઉ૦ જે ગજાનુ રાજ્ય ચાલતુ હોય તે ગ તના રાજ્યમા પળાતી આજ્ઞા રાજાનીજ આજ્ઞા ગણાય છે, પરતુ રાજા બધે ઠેકાણે જતે જઇ શકતા નથી ત્યા તા રા તના દરેક અધિકારીઓના હુકમને માન આપવુ પડે છે અને અધિકારીનો હુકમ ન માને તો તેને પકડીને તે હુકમ પ્રમાણે વર્તન કરાવે છે, અને લોકો પણ ન તની આજ્ઞા પ્રમાણેજ અધિકારીઓની આજ્ઞા માન્ય રાખે છે

અહી પણ દરેક કાળમા શ્રી જિનેશ્વરદેવો વિદ્યમાન હોતા નથી, પરતુ શ્રી જિનેશ્વરદેવોના આગમોનુ રહસ્ય સમજેલા એવા ગુરૂદેવોની જે આજ્ઞા તે શ્રી જિનેશ્વરદેવોનીજ આજ્ઞા ગણાય છે વળી ગુરૂઆજ્ઞા ન માને અને બધાજ સ્વમતિકલ્પનાએ જિનાજ્ઞા માનવાનો ડોળ કરે તો શાસનમા અસમજસતા ઉભી થાય, અને પાચસો સુભટોના ન્યાય જેવુ થઇ જાય માટે મોક્ષના અર્થી આત્માઓએ ગુરૂદેવની આજ્ઞાને શ્રી જિનેશ્વરની આજ્ઞા તરીકે સમજીને સ્વીકાર કરવી જોઇએ

પ્ર૦ ગુરૂ મહારાજાઓ પણ સર્વજ્ઞ નથી ને ! એ પણ આપણા જેવા છદ્મસ્થ છે, આપણી ભૂલ થાય અને ગુરૂની ભૂલ ન થાય એ કેમ માની શકાય ?

ઉ૦ ગુરૂમહારાજ પણ છદ્મસ્થ તો છે જ પરતુ આપણા કરતા અનેકગુણા જ્ઞાની અને ગુણી છે, જેમ

નિશાળના વિદ્યાર્થીઓ અને હેડમાસ્તર વચ્ચે મોટું અાંતરૂ છે, તેમ આપણા અને ગુરૂ મહારાજની વચ્ચે મોટું આંતરૂં છે વિદ્યાર્થીઓએ પણ પોતાના વિદ્યાગુરૂનો **અર્જુન (પાંડવ) અને શ્રી ચન્દ્રકુમાર** વિગેરેની માફક અતિપ્રમાણ વિનય સાચવવો જોઇએ. તો પછી મોક્ષના અર્થી શિષ્યોએ ગુરૂનો વિનય સાચવવો એમા તો દલીલજ શી?

જેમ અધિકારીઓની નીચે રહેનારા શીપાઇઓ અધિકારીઓની આજ્ઞા પાળીને તેને કામમા નિપુણતા પામી ક્રમસર મોટા હોદ્દાઓ મેળવે છે, તેમ ગુરૂ વિગેરે વડીલોની આજ્ઞા પાળનારા સાધુઓ પણ તેતે શાસ્ત્રોના ઉંડા રહસ્યો સમજી પન્યાસ-ઉપાધ્યાય, આચાર્યાદિ ઉચ્ચપદવીના ભોગી બને છે, અને પ્રાન્તે મોક્ષના અધિકારી પણ થાય છે

વળી કહ્યુ છે કે-

સમકિતદાયક ગુરૂ તણો, પચ્ચુવયાર ન થાય,
ભવકોડાકોડે કરી, કરતા સર્વ ઉપાય ॥૧॥

અર્થ સમકિત અથવા ધર્મના દાતાર ગુરૂ મહારાજનો બદલો વાળવા સારૂ ઉપરાઉપર કોટાકોટી મનુષ્યના કે દેવના ભવ મધ્યે અને બધાજ સેવાના પ્રકારો વડે કરીને સેવા બજાવે તો પણ ધર્મના દાતાર ગુરૂનો બદલો વાળી શકાતો નથી

કારણ કે જગતમા કોઇ અન્નનુ, વસ્ત્રનુ, ઔષધનુ, જમીનનુ, કન્યાનુ, સોનાનુ, વિગેરે અનેક પ્રકારનું દાન

કરે છે આ બધા દાન થોડા દિવસ કે એકજ ભવ સુખ આપે છે જ્યારે ધર્મથી આત્મા ભવોભવ સુખીયો બને છે, માટે ધર્મનુ દાનજ મહાદાન ગણાય છે

પ્ર૦ ઉપર ગણાવેલા અન્ન, વસ્ત્ર, ઔષધાદિના દાનો લેના ને ચોક્કસ લાભ થાય ખરો ?

ઉ૦ ચોક્કસ લાભ થાય એ નક્કિ નહિ જુઓ, કોઇ અન્નદાન કરે, અને લેનારો ખાધા પહેલા મરી પણ જાય છે ખાય અને અજીર્ણ થાય છે ઔષધ લે અને અવળુ પડે તો પ્રાણ પણ જાય છે કે રોગને વધારે પણ કરે છે જમીન ના માલીક બનીને કોઇક ભાઇએ ભાઇ કપાઈ મર્યાના પ્રસંગ બને છે સોનુ લઇને ઘેર પહોચ્યા પહેલા કોઇ મ રી નાખનાર પણ મલે છે સોના માટે હજારોના પ્રાણ ગયાના દાખલા ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ છે કન્યાનુ દાન મલ્યુ ત્યારે વરરાજા ખુશી થયા પણ એજ કન્યા પતિ ઉપર દ્વેષ થાય તો ઝેર દઇને મારી પણ નખે છે એટલે આ બધા દાનો માત્ર દખાના પૂરતા જીવને રાજી કરે છે જેમ કોઇ **રૂપવતી યુવતી બજારમા ચાલી જાયછે તેને જોઈને બીચારા મોહાન્ધ મનુષ્યો** તેણીનુ રૂપ જોઇને ક્ષણવાર આનંદ પામે છે, અને એ અદૃશ્ય થઇ જવાની સાથે મનમા દુખી થાય છે તેમ જગતના પદાર્થમાત્ર ઝાંઝવાના પાણી જેવુજ સુખ આપનારા છે અને ધર્મનુ આરાધન સમજણપૂર્વક થાય તો આત્મા

નિશાળના વિદ્યાર્થીઓ અને હેડમાસ્તર વચ્ચે મોટું આંતરુ છે, તેમ આપણા અને ગુરૂ મહારાજની વચ્ચે મોટું આંતરુ છે વિદ્યાર્થીઓએ પણ પોતાના વિદ્યાગુરૂનો **અર્જુન (પાડવ) અને શ્રી ચદ્રકુમાર** વિગેરેની માફક અતિપ્રમાણ વિનય સાચવવો જોઇએ, તો પછી મોક્ષના અર્થી શિષ્યોએ ગુરૂનો વિનય સાચવવો એમા તો દલીલજ શી?

જેમ અધિકારીઓની નીચે રહેનારા સીપાઇઓ અધિકારીઓની આજ્ઞા પાળીને તેતે કામમા નિપુણતા પામી ક્રમસર મોટા હોદ્દાઓ મેળવે છે, તેમ ગુરૂ વિગેરે વડીલોની આજ્ઞા પાળનારા સાધુઓ પણ તેતે શાસ્ત્રોના ઉડા રહસ્યો સમજી પન્યાસ-ઉપાધ્યાય, આચાર્યાદિ ઉચ્ચપદવીના ભોગી બને છે, અને પ્રાન્તે મોક્ષના અધિકારી પણ થાય છે

વળી કહ્યુ છે કે-

સમકિતદાયક ગુરૂ તણો પચ્ચુવયાર ન થાય,
ભવકોડાકોડે કરી, કરતા સર્વ ઉપાય ॥૧॥

અર્થ સમકિત અથવા ધર્મના દાતાર ગુરૂ મહારાજનો બદલો વાળવા સારૂ ઉપરાઉપર કોટાકોટી મનુષ્યના કે દેવના ભવ મળે અને બધાજ દેવાના પ્રકારો વડે કરીને દેવા બજાવે તો પણ ધર્મના દાતાર ગુરૂનો બદલો વાળી શકાતો નથી

કારણ કે જગતમા કોઇ અન્નનુ, વસ્ત્રનુ, ઔષધનુ, જમીનનુ, કન્યાનુ, સોનાનુ, વિગેરે અનેક પ્રકારનુ દાન

કરે છે આ બધા દાન થોડા દિવસ કે એકજ ભવ સુખ આપે છે જ્યારે ધર્મથી આત્મા ભવોભવ સુખીયો બને છે માટે ધર્મનું દાનજ મહાદાન ગણાય છે

પ્ર૦ ઉપર ગણાવેલા અન્ન, વસ્ત્ર, ઔષધાદિના દાનો લેનારને ચોક્કસ લાભ થાય ખરા?

ઉ૦ ચોક્કસ લાભ થાય એ નક્કિ નહિ જુઓ, કોઇ અન્નદાન કરે, અને લેનારો ખાધા પછીના મરી પણ જાય છે, ખાય અને અજીર્ણ થાય છે ઔષધ લે અને અવળુ પડે તો પ્રાણ પણ જાય છે કે રોગને વધારે પણ કરે છે જમીનના માલીક બનીને કોઇક ભાઇએ ભાઇ કપાઈ મર્યાના પણ પ્રસંગ બને છે સોનુ લઈને ઘેર પહોચ્યા પહેલા કોઇ મારી નાખનાર પણ મલે છે સોના માટે ચતરોના પ્રાણ ગયાના દાખલા ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ છે કન્યાનુ દાન મળ્યુ ત્યારે વરરાજા ખુશી થયા પણ એજ કન્યા પતિ ઉપર દ્વેષ થાય તો ઝેર દઇને મારી પણ નાખે છે એટલે આ બધા દાનો માત્ર દ્રવ્યના પૂરતા જીવને રાજી કરે છે જેમ કોઇ રૂપવતી યુવતી બજારમા ચાલી જાયછે તેને જોઈને બીચારા મોહાન્ધ મનુષ્યો તેણીનુ રૂપ જોઇને લગુનાર આનન્દ પામે છે, અને એ અદૃશ્ય થઇ જવાની સાથે મનમા દુખી થાય છે, તેમ જગતના પદાર્થમાત્ર ઝાઝવાના પાણી જેવુજ સુખ આપનારા છે અને ધર્મનુ આરાધન સમજણપૂર્વક થાય તો આત્મા

ને ભવોભવ એટલે મોક્ષમા પહોચે ત્યા સુધી **ગજસુકમાલ**
અને **કલાવતી** ગણીના આત્માઓની પેઠે ઉત્તરોત્તર
સુખ આપી છેવટ મોક્ષમા પહોચાડે છે એટલે ધર્મદાયક
ગુરૂની આજ્ઞા પુણ્યવાન જીવો જરૂર પાળી શકે છે

પ્ર૦ વિનય અને વૈયાવચ્ચ બન્ને જુદા જુદા છે કે
એકજ છે, અર્થાત્ બન્ને એક સ્વભાવના છે કે ભિન્ન છે?

ઉ૦ વિનય અને વૈયાવચ્ચ બન્ને તદ્દન જુદા છે
જુઓ, અભ્યતર તપની ગાથા—

पायच्छित्त विणओ, वेयावच्च तहेव सज्झाओ,

અર્થ પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ અને સ્વાધ્યાય
એટલે છ પ્રકારના અભ્યતરતપમા વિનય અને વૈયા
વચ્ચ બીજા અને ત્રીજા નબરના અભ્યતર તપ
ગણાવ્યા છે, વિનય પૂજ્યપુરૂષોનો જ થાય છે, અને
વૈયાવચ્ચ તો, ક્ષુલ્લક-નાના સાધુની, કુળની, ગણની અને
સઘની તથા સાધર્મીની પણ કરી શકાય છે, માટે વિનય
અને વૈયાવચ્ચ બન્ને જુદા છે

હવે આપણે વળી પાછા શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોના
ગુણો ની વિચારણા તરફ આવીએ

આ **ચરણસિત્તરી** અને **કરણસિત્તરી**ની સમજણ
અને આરાધનાથી શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોમા બાહ્ય અને
અભ્યતર ગુણોની ખીલવણી થાય છે

અહિં શાસ્ત્રની બે ગાથા બતાવાય છે

ચરણસિત્તરી

૫ ૧૦ ૧૭ ૧૦ ૮
વય સમણધમ્મ સંજમ વેયાવચ્ચં ચ બંભગુત્તીઓ ।
૩ ૧૨ ૪
નાણાઇતિય તવ કોહ નિગ્ગહાઇ ચરણમેયં ॥

અર્થ પાંચ મહાવ્રત દશ પ્રકાર યતિધર્મ, સત્તર પ્રકાર સંજમ, દશ પ્રકાર વેયાવચ્ચ, નવપ્રકાર બ્રહ્મચર્યની વાડ, જ્ઞાનાદિ ત્રણ, [જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર] બાર પ્રકારનો તપ, ક્રોધાદિ ચારનો જય, આ સિત્તેર બાબતને ચરણસિત્તરી કહેલ છે

કરણસિત્તરી

૪ ૫ ૧૨ ૧૨ ૫
પિંડવિસોહી સમિઈ ભાવણ પડિમા ય ઇંદિયનિગ્ગહો ।
૨૫ ૩ ૪
પડિલેહણ ગુત્તિઓ અભિગ્ગહા ચેવ કરણં તુ ॥ ૭ ॥

અર્થ ચાર પ્રકારનો આહાર, વસતિ, વસ્ત્ર અને પાત્ર તથા પાંચસમિતિ, બાર ભાવના, બારસાધુની પ્રતિમા પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિરોધ, પચ્ચીશ પ્રકાર પ્રતિલેખના, ત્રણ ગુપ્તિઓ તથા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી ચાર પ્રકારે અભિગ્રહ આ સિત્તેર પ્રકારે કરણસિત્તરી કહેવાય છે

આ બન્ને ગાથાના અનુવાદરૂપે જ્ઞાનવિમલસૂરિજીએ સજ્ઝાય બનાવી છે, તે પણ વાચકને વિશેષ સમજવા અહીં બતાવાય છે

રહેલા બાહ્ય સમારનો કોઈપણ લેપ લાગતો જ નથી, તે
આત્માઓ પોતાનું આત્મસ્વરૂપ પ્રકટ કરીને સાચા મુનિપણાને
આ અનુભવી શકે છે

વળી અધ્યાત્મભાવ પામેલા આત્માઓ કેવા
હોય છે? તે બતાવાય છે

જે અરિ મિત્ત બરાબર જાનત,
પારસ ઓર પાષાણ જ્યું હોઈ।
કંચન કીચ સમાન અહે જસ,
નીચ નરેશમેં ભેદ ન કોઈ,
માન કહા અપમાન કહા મન,
એસો વિચાર નહિ તસ હોઇ,
રાગ અરૂ રોષ નહિ ચિત્ત જાકે,
તે મુનિ ધન્ય અહે જગમાંહી ॥૧॥
જ્ઞાની કહો અજ્ઞાની કહો કોઈ,
ધ્યાની કહો મત માની જ્યું કોઇ।
જોગી કહો ભાવે ભોગી કહો કોઈ,
જાકું જીસ્યો મન ભાવત હોઈ॥
દોષી કહો નિર્દોષી કહો,
પીંડપોષી કહો કોઈ ઓગુન જોઈ।
રાગ અરૂ રોષ નહિ ચિત્ત જાકે,
તે મુનિ ધન્ય અહે જગમાંહી ॥૨॥
સાધુ સુસંત મહંત કહો કોઈ,

ભાગે કહો નિર્ગ્રંથ પીયાગે ।
ચોર કહો ચાહે ઢોર કહો કોઇ
સેવ કરો કોઈ જાન દૂલાગે ।।
વિનય કરો કોઈ ઉંચે બેઠાયજ્યુ
દુરસે દેખ કહો કોઈ જાગે ।
ધારે સદા સમભાવ ચિદાનંદ,
લોક કહાવત સુ નિત્ય ન્યારે ।।૩।।

ભાવાર્થ જ્યારે આત્મામાંથી વિભાવ પરિણામ નાશ પામી-સ્વભાવદશા પ્રકટ થાય છે, ત્યારે શ્રી વીતરાગ દેવના મુનિરાજો શત્રુ અને મિત્ર ઉપર, પાર્શ્વમણિ અને પાષાણમાં, સુવર્ણ અને કાંચનમાં, રંક અને રાજામાં માન અને અપમાનમાં **સમાનભાવ ધારણ કરનારા હોય છે** અર્થાત્ આવા મહાપુરૂષોને જગતમાં કોઇ શત્રુ કે મિત્ર છેજ નહિ પારસ પાષાણનો ખપ નથી રાજા અને રંક સરખા છે સારા કાંચનમાં પણ સમાનતા છે માન-અપમાન યશ અપયશની પડીજ નથી, તે મુનિરાજ જગતમાં ધન્ય છે

આવા મહામુનિરાજોને કોઇ જ્ઞાની કહે તો પણ ભલે, અજ્ઞાની કહે તો પણ ભલે, સ્વેચ્છાચારી કહે, કોઈ મહા યોગિરાજ કહે કોઇ મહાભોગી એટલે લાલચુ-અસયમી કહે, જેને જેમ ઠીક લાગે તેમ બોલે વળી કોઇ આ મહાપુરૂષોને દોષની ખાણ કહે અથવા ગુણના દરિયા કહે અથવા હાડપોષી શરીરને લાલનપાલન કરનારા કહે, પરંતુ

રહેવા છતા સંસારનો કોઈ પણ લેપ લાગે ... તેજ મુનિરાજ
આત્માઓ પોતાનુ આત્મસ્વરૂપ પ્રકટ ...
આ અનુભવી કહે છે

વળી અધ્યાત્મ ... કોઈ સુસત-સુસાધુ કહે, ... વળી કોઈ મનુષ્યો તેમને
હોય છે? તે ... કહે, ... પશુ કહે, કોઈ લ્હાના માણસ
જે આ ... તેમને ... કોઈ ગુપ્ત ધારી વિનય કરે, અને ઉચ્ચાસને
... સેવા કરે, કોઈ સ્ત્રીઓનો જાર છે, સ્ત્રીઓના સુખ જોવા
... કોઈ સ્ત્રીઓનો ... કે નગણુ ગમે તે કહે, તે બધુ સાભ
કરે છે ... સારે ... માનતા ન હોય, તેજ સાચા મુનિરાજ
... મહામુનિરાજ કહેવાય છે

કે મહામુનિરાજ ... કહેવાનુ એટલુજ છે કે, શ્રી વીતરાગના
... દુઃખમા ... મુનિરાજો વીતરાગતાનો અભ્યાસ કરનાર હોય છે, એટલે જેને
પોતામા વીતરાગપણુ લાવવાનુ ધ્યેય હોય, તેનું તમામ
આચરણ વીતરાગતાને અનુસરતુ હોવુ જોઇએ તપસ્યા
અણાહારીપદ લાવવા માટે છે ચારિત્ર દોષોને ત્યાગીને
ગુણો પ્રાપ્ત કરવા માટે છે, જ્ઞાન હેય, જ્ઞેય અને ઉપાદેયને
સમજવા માટે છે સમ્યક્ત્વ, સત્યની તારવણી કરવા માટે
છે, એટલે સપૂર્ણ રત્નત્રયી-વીતરાગતા લાવવા માટે છે

પ્ર૦ અહી તો નમાલોએ સવ્વસાહૂણ પદનોજ માત્ર
વિચાર કરવાનો હતો, તેમા આડી-ચોડી ઘણી બાબતો
લખવાની શી જરૂર હતી?

ઉ૦ ઉપર જેટલુ લખ્યુ છે તે બધુ 'શ્રી વીતરાગના-

તેના આચરણને લાગુજ વર્ણન લખ્યુ છે, સનના મુનિરાજોના ગુણોની સમજણ પાડવા માટે બનતા સુધી અપ્રાસંગિક ન લખાઈ જાય તેનો …ો છે

પ્ર૦ શુ જૈન મુનિઓ માટે ઉપર લખવામાં આવ્યા છે, તે બધાજ ગુણો હોય છે ?

ઉ૦ આ પુસ્તક ઘણુ મોટુ થઇ જવાના ભયથી શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોના ગુણોનુ પૂરૂ વર્ણન લખી શકાયુ નથી, પરંતુ અમારી ભાવના પૂર્ણ થશે તો ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરી નામનુ પુસ્તક લખવા ઇચ્છા છે, ત્યારે શ્રી વીતરાગના મુનિપણાનુ સ્વરૂપ બનશે તેનુ વિશેષ બતાવી શકાશે એટલે અહીં વીતરાગના મુનિરાજોના ગુણ સાવ થોડાજ બતાવ્યા છે

પ્ર૦ શુ જેટલા જૈન મુનિઓમા ગુણ સ્વચ્છ છે તેટલા એક વ્યક્તિમા હોઇ શકે ખરા ?

ઉ૦ શ્રી વીતરાગના સાચાં મુનિરાજમા જે ગુણો પ્રકટ થાય છે, તેનુ વર્ણન ખડીયા, લેખણ કે ઇચ્છાથી થઇ શકે નહિ એટલે એક વ્યક્તિ પણ જ્યારે પોતામા શુદ્ધ આત્મરસ પ્રકટ કરે છે, ત્યારે જેમ સૂર્યના પ્રતાપને કે ચંદ્રની શીતળતાને, સમુદ્રની [illegible] કે મેરૂની ધીરતાને કોઈ જોખી-માપી કે [illegible] શકતુ નથી, તેમ સંપૂર્ણ આત્મ સ્વરૂપને પામેલા મુનિરાજના ગુણો

અગણ્ય અને અમેય હોવાથી ગણી શકાય નહિ

પ્ર૦ ઉપરના ગુણોને પામેલા કોઇ મુનિરાજો થયાના દાખલા આપી શકાય ખરા ?

ઉ૦ એક નહિ પણ જૈન સાહિત્યમાં હજારો મહાત્માઓના દાખલા જોવા મળે છે, ઉદાહરણ તરીકે **ધન્નાજી, શાલીભદ્રજી ધન્નાકાકંદી, મેતાર્યમુનિ, હરિકેશીબલ, સુકોશલમુનિ, કીર્તિધર રાજર્ષિ, ઢંઢણમુનિ, ખંધકમુનિ, મેઘકુમાર, દેવકીજીના છ પુત્રો, ખંધકસૂરિના પાંચસોનવ્વાણું શિષ્યો વિગેરે હજારો મુનિપ્રવરોના** દાખલા વાચવાથી વાચકને ખ્યાલ આવશે કે શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો આવા હોય છે

પ્ર૦ દિવાળીક૫ વિગેરે પુસ્તકોમાં નવ ક્રોડ સાધુઓ નરકમાં જવાના જણાવ્યા છે તો પછી સાધુપણું લેવાથી ફાયદો શું ? જો સાધુઓ પણ નરકમાં જતા હોય તો એવા સાધુ થવાની શી જરૂર ?

ઉ૦ જેમ મુંબઇ કે કલકત્તા જેવી નગરીમાં કોઇ મનુષ્ય દશવીશ લાખ રૂપીઆ લેઇને જાય અને પછી શેરાની કે ઝવેરાતની બજારમાં દુકાન કરે, અને પછી વખતે દેવાળું પણ કાઢે અને કેદમાં પણ જાય તેવી બજાર અને દુકાન ગુન્હેગાર ખરા કે નહિ ? કહેવુંજ પડશે કે, બજાર અને દુકાન તો કમાવાનું જ સાધન છે સારી બજાર અને સારી દુકાન પ્રાય કમાવામાજ મદદગાર થાય છે, પરંતુ

વેપાર કરતાજ ન આવડે અથવા ઉધા વેપાર કરે, તે મુડી ગુમાવે અને દેવાળુ પણ કાઢે, તમા બજાર કે દુકાનનો ગુનો નથી, પરતુ પોતાની મૂર્ખાઇજ કારણભૂત છે, તેમ સાધુવેશ તો મોક્ષ અને દેવલોકમાજ લઈ જાય છે

કહ્યુ છે કે

एगदिवसमपि जीवो पवज्जमुवागओ अनन्नमणो ।
जइ नवि पावइ मुक्ख अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ १ ॥

અર્થ એકાગ્રચિત્તવાળો બનીને કોઈ પણ જીવ એક દિવસ પણ ચારિત્ર પાળે તો જો મોક્ષમા ન જાય તો પણ દેવલોક તો જરૂર જાય છે, પરતુ માત્ર સાધુનો વેશ પહેરીને સાધુપણુ સમજવા કે આચરવા વિચારજ ન કરે તો તે નરકમા જાય એમા સાધુપણાનો જરા પણ દોષ નથી

સાધુવેશ તો માત્ર સાધુપણુ સમજવા અને આચરવા માટેજ છે, એના ખપી ન થાય તેવા જીવો પશુગતિ અને નરકગતિમા જાય એમા જરાપણ આશ્ચર્ય પામવા જેવુ નથી ગમે તો ન જાય અગીકાર કરીને પ્રથમ દિવસથી તે છેલ્લા દિવસ સુધી જેનો આત્મા સપૂર્ણ જાગતો રહે તે આત્માનુજ કલ્યાણ થાય છે, નહિતર કે છેવટ પણ ભૂલ્યા તે કુગતિમા ચાલ્યા ગયા છે જુઓ,

સજમ પાળ્યુ હો સહસ વરસ લગે, રાજરિષિ કડરિક ચનુત્તર ઉતરાધ્યયને હો ભોગને ચાખતા, પામ્યા નરકની ભીંત ચનુત્તર ! ॥ ૧ ॥

ઉત્તર આ કાળમા સુસાધુ નથી, આવુ માનવુ ધણુ ભૂલ ભરેલુ છે

પ્રશ્ન આ તો પાચમો આરો છે, કલિકાળ વિકરાળ ફાટી નીકળ્યો છે લોકોને ધર્મમા રસજ નથી, તો પછી સાધુપણ આવે રી રીને ? કોઇ કવિ કહે છે કે

મનુષ્યપના મુશ્કેલ હૈ માધપના અતિ દુર,

ઉત્તર તમે કહો છો તે બરાબ છે કલિકાલ ફાટી નીકળ્યો છે, આ વાત સાચી છે ઘણા લોકોને ધર્મ ગમતો નથી આ વાત તદ્દન સાચી છે, તો પણ **સાધુપણુ હમણા કોઈમા હોઇ શકેજ નહિ** આવી માન્યતા તદ્દન ખોટી છે

જુઓ, જેમ ચોવા આરામા એટલે સતયુગમા સતપુરુષો અને સાધુ પુરુષો ઘણા હતા તે પ્રમાણે આ કાળમા દુર્જન મનુષ્યો અને વ્યસની મનુષ્યો ઘણા દેખાય છે આ વાત બરાબર છે, પણ રૂપા રત્નો અત્યારે પણ આ આર્યાવર્તમા ઘણા છે, એ વાત પણ નિર્વિવાદ છે.

પ્રશ્ન અત્યારે સાચા સાધુ પુરુષો હોય તો દેખાવા જોઇએ ને ? જેમ ચોથા આરામા સાક્ષાત્ દેખાતા હતા

ઉત્તર ચોથા આરામા પણ સાચા સાધુ પોતાની જાતે પોતાને જાહેર કરતા ન હતા, પરતુ વિશિષ્ટજ્ઞાની પુરુષોદ્વારા સાચા અને શુદ્ધ આત્માઓની ઓળખાણ મળતી હતી, અથવા તે માગમા ગુણી મનુષ્યોની લોકોને

ચાહના વધારે હોવાથી અનુભવી મનુષ્યો દ્વારા સાચા સંતોની ઓળખાણ મનતી હતી

પ્રશ્ન ત્યારે શું ? આ કાળમા કોઇને ગુણ કે ગુણી આત્માનો આદર છે જ નહિ ?

ઉત્તર લગભગ એમજ છે મોટાભાગે સર્વકાળમા ગુણની પૂજા કરતા પુણ્યની પૂજા વધારે હોય છે, ત્યારે આતો મહાલય કર અધર્મ અને જુઠ્ઠાણાથી ભરેલો કાળ વર્તાઈ રહેલો હોવાથી મોટાભાગના મનુષ્યોને-ધર્મનીજ જરૂર નથી એટલે ધર્મ કે ગુણીની તારવણી કોણ કરે ?

પ્રશ્ન અમારો પ્રશ્ન એમજ છે કે, આ કાળમા સાચા સાધુ હોઈ શકે ખરા ?

ઉત્તર અમારો તો અનુભવ સાક્ષી પૂરે છે કે, અત્યારે વર્તમાનકાળમા પણ સાચા સાધુ જરૂર મળી શકે છે

જુઓ, અત્યારે લાખોની મીલકત અને મોટા પરિવારનો ત્યાગ કરીને દીક્ષિત થયેલા હાલ સાધુઓમા સારો ત્યાગ અનુભવતા મુનિરાજો દશ-પંદર કૈયાની ધાવે છે તથા પોતાની ભરજુવાની આશા હોવા છતા-વીશથી ચાલીશ વર્ષ સુધીની વયવાળા લગભગ સો જેટલા મહાત્માઓ યુવતિ પત્નીઓ અને પુત્રપરિવારનો ત્યાગ કરીને સાધુ બનેલા મુનિરાજો અત્યારે પણ નિર્મલ ચારિત્ર પાળી રહેલા દેખાય છે

ય તો અત્યારે પણ ઘણા રત્ન જેવા સાધુ અને સાધ્વીઓનુ ચારિત્ર પ્રેક્ષકને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવા હોઇ શકે છે

આ તો આપણે માત્ર ભરતક્ષેત્રની જ વાત વિચારી, પરંતુ **આવા પાચ ભરતક્ષેત્ર** છે તથા પાચ **ઐરવત ક્ષેત્ર** છે, ત્યા બધી જગ્યાએ આરાધક સાધુ-મુનિરાજો જરૂર વિચરી રહ્યા છે, તથા પાચ મહાવિદેહક્ષેત્રની ૧૬૦ વિજયોમા અત્યારે પણ ક્રોડોની સંખ્યામા સાધુ અને સાધ્વીજી આરાધના કરતા વિચરે છે

પ્ર૦ મહાવિદેહક્ષેત્રમા પણ સાધુ-સાધ્વી અહીંના જેવા જ હોય કે કાઇ વિશેષ ખરો ?

ઉ૦ મહાવિદેહક્ષેત્રમા સદાકાળ ચોથો આરો હોય છે, અને તેથી ત્યા અજિતનાથ પ્રભુ વિગેરે બાવીશ જિનેશ્વરના મુનિરાજો જેવા અતિ નિર્મળ ચારિત્ર પાળનારા સાધુઓ હોય છે, તે મહાત્માઓ બધા ઉંચા સઘયણ [મજબુત શરીર] વાળા હોવાથી તેમનામા સહન કરવાની તાકાત પણ આપણા કરતા અનેકગુણી વધારે હોય છે, તેથી તેમના ચારિત્રમા કશા દોષો લાગતા નથી

પ્ર૦ શ્રી વીતરાગના મુનિરાજો કેટલા પ્રકારના હોય છે તેમનામા કઇ વિશેષતા હોય તો બતાવો ?

ઉત્તર શ્રી વીતરાગના મુનિરાજોને જ્ઞાનથી વિચારાય તો મતિ અને શ્રુત જ્ઞાનવાળા હોય છે, તેમા એક, બે, ત્રણ

ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, અગ્યાર, બાર, તેર, ચૌદ સુધી પૂર્વજ્ઞાનના અભ્યાસી હોય છે

પ્ર૦ પૂર્વનુ જ્ઞાન કોને કહેવાય ? અને એનુ પ્રમાણ કેવુ હોય છે ?

ઉ૦ પૂર્વનુ જ્ઞાન મહાપ્રમાણ ગણાય છે તેના સપૂર્ણ પુસ્તકો લખી શકાતા નથી એક પૂર્વનુ જ્ઞાન લખવા માટે કોઇ પ્રયાસ કરે તો એક ઉભેલા હાથી જેટલી રુશનાઈ પલાળીને લખવા શરૂ કરે તો સપૂર્ણ એક પૂર્વ મૂળ માત્ર લખાઇ રહે છે પેલા પૂર્વ કરતા બીજા પૂર્વનુ પ્રમાણ ડબલ હોય છે, બીજા પૂર્વથકી ત્રીજાનુ પ્રમાણ ડબલ હોય છે, એમ ચૌદ પૂર્વ ઉત્તરોત્તર ડબલ થાય છે, એટલે સપૂર્ણ ચૌદ પૂર્વ મૂળમાત્ર લખવા હોય તો ૧૬૩૮૩ હાથી ઉભેલા હોય તેટલો શાહીનો ઢગલો પલાળતા લખી શકાય છે આ ચૌદ પૂર્વ સૂત્ર અને અર્થ ભણેલા મુનિરાજો કેવળી ભગવત જેવુ વ્યાખ્યાન કરી શકે છે

તથા નિર્વિકાર અવધિજ્ઞાનવાળા મુનિવરો હોય છે, તથા ઋજુમતિ અને વિપુલમતિ બને પ્રકારના મન પર્યવજ્ઞાનવાળા હોય છે તથા કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનવાળા હોય છે, તથા સમ્યગ્દર્શનથી વિચારતા તો ઉપશમસમ્યક્ત્વી હોય છે ક્ષાયોપશમિક સમ્યક્ત્વી હોય છે, ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વી હોય છે તથા ચારિત્રથી વિચારતા તો સામાયિક ચારિત્રવાળા હોય છે, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રવાળા હોય છે

પુત્ર યાદ આવ્યો હતો, પુત્ર ઉપર ના હોવાથી દેવ થયેલા પિતાશ્રી ગાભીભદ્ર અને તેમની અર્ધાંગનાઓ માટે પ્રતિ દિવસ પકવાનથી ભરેલી તેત્રીશ, વસ્ત્રોથી ભરેલી તેત્રીશ અને આભૂષણોથી ભરેલી તેત્રીશ પેટીઓ આપી જતા હતા, તેથી શાલીભદ્ર શેઠ અને તેમની પત્નીઓ મનુષ્ય હોવા છતા દેવ-દેવીના સુખો ભોગવતા હતા, અને રાગ-રાગણી-બદ્ધ નાટકો, નાચો, વિલાસો અને ભોગોમા શાલીભદ્ર શેઠ રાત ક્યારે પડી અને દિવસ ક્યારે ઉગ્યો તે પણ ઘણી વાર જાણી શકતા નહિ

શાલીભદ્ર શેઠના આવા સુખમય કાળમા ઉપર બતાવેલા રત્નકામળના વેપારીઓ ભદ્રાશેઠાણી પાસે પોતાનો માલ લઈને હાજર થયા અને શેઠાણીએ તેમને ઘણો આદર આપ્યો, માલ જોયો અને મુખ-માગ્યા દામ આપી ખરીદી લીધો વેપારી પોતાનો માલ વેચીને ઘણા ખુશી થતા પોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા

આ બાજુ આ સોળે કામળો શાલીભદ્ર શેઠના ઘેર ખપી ગયાના સમાચાર કર્ણોપકર્ણ રાજા શ્રેણિકના જાણવામા આવતા રાજાને વિચાર આવ્યો, અહો આ શ્રેષ્ઠી કેટલો મોટો ધનવાન હશે! હુ આખા મગધદેશનો માલીક હોવા છતા મારી રાણીઓ માટે એક રત્ન કામળ હુ લઈ શકયો નથી, માટે મારે આ મહાપુરુષને પાસે બોલાવીને જોવો જોઈએ

આમ વિચાર કરીને બીજા દિવસે પોતાના ખાસ

પ્રધાનોને ભદ્રાશેઠાણીના ઘેર મોકલ્યા, પ્રધાનોએ શેઠાણી પાસે આવીને શાલિભદ્ર શેઠના નમસ્કાર પૂછ્યા અને મહારાજાની ઈચ્છા જણાવવા માટે રાજાના પોતાની પાસે જોવા આવ્યાની પણ વાત જણાવી

પ્રધાનો પધારવાથી શેઠાણી ઘણા ખુશી થયા અને પ્રધાનપુરૂષોનો ઘણોજ સત્કાર-સન્માન કર્યું અને બહુ નમ્રતાથી જણાવ્યું કે, શાલીભદ્રકુમાર આપને મળી શકશે નહિ, તેમ રાજદરબારમાં પણ આવી શકશે નહિ, પરંતુ મારા મુનીમો આવીને મહારાજાને મળીને બધી વાત નિવેદન કરશે, શેઠાણીના વિનય-નમ્રતા અને સત્કાર-સન્માનથી પ્રધાનો ઘણા ખુશી થયા અને રાજા પાસે જઈ શેઠાણીના વિવેકના ખૂબજ વખાણ કર્યાં અને શાલીભદ્ર શેઠ નથી આવતા તે વાત તેમના પ્રધાનો (મુનિમો) હાલ તુરતમાંજ આપને જણાવવા મળશે

આટલી વાત થતી હતી તેટલામાં શાલીભદ્ર શેઠના મુનિમો ત્યાં આવ્યા અને મહારાજા શ્રેણિક પાસે મહામૂલ્ય ભેટણું મૂકીને હાથ જોડી નમ્રતાપૂર્વક ભદ્રાશેઠાણીનો સંદેશ જણાવવા લાગ્યા, 'મહારાજ ! અમારા શેઠાણી ભદ્રાદેવી આપને નમ્રતાપૂર્વક જણાવે છે કે, આપસાહેબ અમારા પુત્ર શાલીભદ્રજીને આપ પોતાની પાસે બોલાવો છો, પરંતુ મારો પુત્ર ઘણા સુંવાળો છે, એ કદાપિ પણ ગોખના માળથી નીચે ઉતરતો નથી, એટલે ઘણી બહાર જવાની

તા વાતજ રી ! એને ઉપના માળથી નીચે આવતા પણ ઘાા પગીનો અને પરિશ્રમ આવી જાય છે

જેમ નાબણુનો પીંડ જરા પણ તાપ સહન કરી શકતો નથી તેમ મારો પુત્ર સૂર્યના કિરણો પણ ખમી શકતો નથી, તેમ ઠંડી અને વર્ષા પણ ખમી શકતો નથી, માટે હે પૃથ્વીનાથ ! અમે આપનો જરા પણ અનાદર કરતા નથી, પરંતુ નમ્રતાપૂર્વક વિનતિ કરીએ છીએ કે, આપ અમારે ઘેર પધારો, અને અમને દર્શન આપી કૃતાર્થ બનાવો !

ભદ્રાશેઠાણીના સુનિમોની ઉપર સુજગની પ્રાર્થના ભાળીને રાજા શ્રેણિક ઘણાજ ખુશી થયા અને શાલીભદ્રના ઘર આવવાની હા પાડી, ભદ્રાશેઠાણીએ રાજભુવનથી પોતાના ઘર સુધી ઘણીજ રચનાઓ કરાવી અને આવવાના ટાઇમે પ્રધાન મનુષ્યોને સામા મોકલ્યા રાજા શ્રેણિક પોતાના કુટુંબપુત્ર અને બધા પ્રધાનોના અગ્રસર **અભયકુમારને** સાથે લેઈને ભદ્રાશેઠાણીને ઘેર પધાર્યા

શેઠાણીના મહેલો, નોકર-ચાકરો અને ઘરનો બીજો ટીમાક જોઇને રાજા ખુણજ ખુશી થયા અને શેઠાણીએ આપેલા સિંહાસન ઉપર બેઠા, ઘરની કેટલીક જાણવા યોગ્ય વાતો જાણીને શાલીભદ્ર કયા છે ? તેમને મળવા પોતાની ઇચ્છા જણાવી

ભદ્રાશેઠાણીએ શાલીભદ્રને નીચે બોલાવ્યા, માતાની આજ્ઞા થતા શાલીભદ્ર નીચે આવ્યા અને મહારાજા શ્રેણિ

ની ઓળખાણ આપી, રાજા શ્રેણિકે કુમારને ઘણા પ્રેમથી પોતાના ઉત્સંગ (ખોળામાં) બેસાર્યા, પરન્તુ ક્ષણવારમાં તો કુમાર પસીનાથી રેબઝેબ થઇ ગયા અને ભદ્રાશેઠાણીએ રાજાને હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી, મહારાજ ! મારા પુત્રને જવા દો એ આપના શરીરની ગરમી સહન કરી શકતો નથી

રાજાએ કુમારને જવા આજ્ઞા આપી અને મહારાજા પોતે પણ જવાને ઉભા થયા, વળી શેઠાણીએ પણ ઘણા ભેટણા મૂક્યા અને રાજાને ખુબજ ખુશી કરીને વિદાય આપી. આ બાજુ કુમાર શાલીભદ્ર માતાને પૂછે છે કે, આ બધા મેમાન કોણ હતા, માતા કહે છે કે, ભાઈ! આ આવેલા મહેમાનો પૈકી મુખ્ય હતા તે આ મગધદેશના માલિક અને રાજગૃહી નગરીના ધણી રાજા શ્રેણિક છે, અને તે આપણા સર્વના સ્વામી થાય છે અને આ ધણી, માલીક અને રાજા-રાજનો અર્થ એ છે કે, તેઓ જો ખુશી થાય તો આપણને આનંદના રાખે અને રોષાયમાન થાય તો આપણું બધુંજ આચકી લે, ઘરબાર લુંટી લે, કારાગૃહમાં મોકલી દે, એટલે તેમની કૃપા હોય તોજ સુખપૂર્વક રહેવાય, અને તેમની અવકૃપા થાય તો ક્ષણમાં મહાદુખી થઈ જવાય

માતાનું ઉપર મુજબનું બોલવું સાંભળીને કુમાર શાલિભદ્ર મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે, ગયા જન્મમાં મે સંપૂર્ણ ધર્મની આરાધના કરી હોય તેમ જણાતું નથી જો ધર્મની પૂરી આરાધના કરી હોય તો હજી મારા માથે

ધણી ના માટે હોય ? માટે આજથી મારે બત્રીસ પૈકી એકેક સ્ત્રીનો ભોગ ઓછો કરવો, એટલે બત્રીસમા દિવસે બત્રીસે સ્ત્રીઓ અને આ સુખસામગ્રીનો ત્યાગ કરીને પ્રભુ મહાવીરની દીક્ષા અંગીકાર કરીશ

થોડીજ વારમા આ વાતનો ગામમા ફેલાવો થયો અને કર્ણોપકર્ણ તેજ ગામમા ધન્નાજીશેઠ સ્નાન કરવા બેઠેલા પોતાના સુભદ્રા નામના બેનને સાંભળવામા આવ્યો તે સમયે સુભદ્રાદેવી પોતાના સ્વામીનાથ ધન્નાજીને સ્નાન કરાવવાની તૈયારી કરીને માથાના વાળ સમારતા હતા ભાઈના ત્યાગની વાત મનમા ખટકયા કરતી હતી ભાઈ દીક્ષા લેશે તો ભાભીઓની શી દશા ? માતાની શી દશા ? આ બધી સંપત્તિની શી વલે ? આના શોકમા સુભદ્રાદેવીની આંખમાથી આંસુ ટપકયુ અને સ્વામીનાથના શરીર ઉપર પડયુ

આંસુના ઉષ્ણ સ્પર્શથી ધન્નાજીનુ ધ્યાન ખેંચાયુ અને પાછુ વાળીને પોતાની વ્હાલી પ્રિયા સુભદ્રાના મુખ સામુ જોયુ જોતાંજ સુભદ્રાનુ આંસુથી ભરેલુ મુખ ભાળીને ધન્નાજીએ દેવી સુભદ્રાને પ્રશ્ન પૂછયો —

દેવી ! તુ રાજગૃહીનગરીના એક મહાશ્રીમંતની એકની એક પુત્રી છે, દેવતાઈ સુખોને ભોગવનારો શાલિભદ્ર જેવો તારો ભાઈ છે, સ્ત્રી હોવા છતા પુરૂષોની પણ બુદ્ધિને મહાત કરનારી મહાબુદ્ધિમતી સતી ભદ્રા શેઠાણી તારી માતા છે તારી સર્વ ઈચ્છાઓને પુરનારો ધન્નાજી હુ તારો સ્વામી છુ,

કરે તારે કઠ પ્રમાણી ઓછાના છે કે, તુ આમ મરતારે રાઈ નથી છે તારૂ એક આગુ પડે છે ત્યા નારૂ દશ તેના હોતી સુકાઈ જાય છે

પોતાના સ્વામીનાથના ઉપર સુજળના પ્રેમથી કઠોર ભરેલા તન નાખ્યા વચનો સાભળીને સુભદ્રાદેવીએ જવાબ આપ્યો કે, સ્વામીનાથ ! આપની બધી વાત આપે ફરમાવી તે સુજગજ છે, પરતુ મારા ભઈ શાલિભદ્રજી આજથી એકેક પત્નીનો ત્યાગ કરવા લા ગ્યા છે બત્રીસ દિવસે બત્રીસનો ત્યાગ કરીને દીક્ષા લેશે, તેથી મને ઘણુજ દુઃખ થાય છે સુભદ્રાદેવીના વચનો સાભળી ધન્નાજી બોલ્યા કે જો દીક્ષા લેવાનો વિચાર નક્કીજ હોય તો બત્રીસ દિવસની મુદત શા માટે ? કાલ કોણે દીઠી છે ? એકેક ક્ષણુ ઘણા વિઘ્નોથી ભરેલો છે, ત્યારેજ દીક્ષા લેવી હોય તો ક્ષણુ પણ વિલબ કરવો નકામો છે

પોતાના સ્વામીના ઉપર સુજળના પોતાની તરફેણના નહિ, પણ પોતાના ભાઈને વ્હેલી દીક્ષા લેવડાવવાના વચનો સાભળવાથી શ્રીમતી સુભદ્રાદેવીને નવાઈ લાગી, અને ઉતાવળથી બોલાઈ જવાયુ કે, સ્વામિનાથ ! બીજાના માટે બધાને જોતતા આવડે છે, પારકી વાત સૌને મીઠી લાગે છે, એટલે કહેવુ સહેલુ છે, અમલમા મુકવુ દોહલુ છે, બીજાને શીખામણ અપાય છે, ઉપદેશ પણ દેવાય છે, પરતુ પોતા ઉપર લેવાનો પ્રસગ આવે ત્યારે ખબર પડે છે

પત્નીના અવસરે બોલાએલા આના ગેનિક વચનો શ્રીમાન્ ધન્નાજી શેઠને ખુબજ ગમી ગયા ' પોતા ઉપર લેવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે ખબર પડે, " આવા વચનો સાંભળીને તુરતજ બોલ્યા કે, મારે **અત્યારની ઘડીથી આઠે આઠ પત્નીઓ ત્યાગ છે** અને મન, વચન, કાયાથી બ્રહ્મચર્ય સ્વીકાર કરૂં છું દેવી! હવે આપ અળગા રહી જાઓ, હવે અત્યારથીજ તમારે અને અમારે પરસ્પર શરીરે અડકવાના પણ પચ્ચખ્ખાણ થઇ ગયા છે

ધન્નાજીના ઉપર મુજબના એકદમ સાત્વિકતાથી ભરેલા વચનો સાંભળીને મહાસતી સુભદ્રાદેવી સ્તબ્ધ થઇ ગયા થોડું દુખ ખમવાની પણ જેને શક્તિ હતી નહિ, તેની ઉપર દુખના ડુંગરો ઉભરાણા ભાઇનો વિરહ ખમવાની અસમર્થ બાળા પતિનો વિરહ સાંભળીને ખુબજ ઘવાઈ ગઇ જમીન ઉપર પટકાઇ ગઈ, મૂર્છિત થઈ ક્ષણવારે બેઠી થઇને પતિને વિનવવા લાગી, સ્વામિનાથ! મારી મોટી ભૂલ થઈ છે, હું તો સહેજ હસતી હતી, મારા હાસ્યના વાકયો આપે આમ ગણીને ગાંઠે બાંધવા વાજબી ગણાયે નહિ

મહાસતી સુભદ્રાદેવીની નમ્રતા અને કોમળતાથી તરબોળ વિનતિ સાંભળીને ધન્નાજી બોલ્યા કે, દેવિ! તમોએ જે કહ્યું તે સાચુંજ કહ્યું છે, અવસરને ઉચિત કહ્યું છે, મને જરાપણ કડવું નથી લાગ્યું, પરંતુ અમૃત કરતા પણ ખુબ મીઠું લાગ્યું છે, અને તમારા વચનોથી ઉશ્કેરાઇને નહિ

પરતુ મુગજ મનન કરીને આગત્ર ાાછ્ગને વિચાર કરીને, હુ જે મે ચે છુ, ત કવે કોઇપણ કારણથી બદલાશે નહિ ગલ, આ પ્ર ાંા મહાસતી સુભદ્રા પ્રમુખ આઠે પત્નીઓને સનજાવીને ધન્નાજી શાવિભદ્રના ઘેર ાયા અને વે ા યમય નવનો સ ભગાળીને દી ા ની તૈયારી ક ાી

બને જાુ સાગા-બનેવીએ મોટા માઝ ગરથી પ્રભુ મહાવીરદેવ પાસે દીક્ષા લીધી, અને ઉગ્ર તપશ્ચર્યા, ઉગ્રવિહાર અતિપ્રમાણુ જ્ઞાન—અભ્યાસ અને સર્વકાલ ધ્યાનદશામા ભગવાન મહાવીરદેવ સાથે વિહાર કરતા એકવખત રાજગૃહી નગરીમા આવ્યા અને માસ ઉપવાસના પારણે પ્રભુજીની ગજ્ઞાથી ભદ્રાશેઠાણીના ઘેર વ્હોરવા ગયા

ધન્ના અને શાલિભદ્ર બને મુનિવરો આવીને ધર્મલાભ આ ી ક્ષણવાર ચોભ્યા, બને મુનિવરોમા એક જણ આ ઘરબાર, માલમીલ્કત, નોકરચાકર, અને નારીપરિવારના માલિક છે ત્યારે બીજા આ ઘરના જમાઇરાજ છે, છતા પરિવાર તેમને ઓળખી શકયો નહિ અને આ મહામુનિએ એ પણ પોતાની ઓળખાણ કરા ી નહિ અને કાઇપણુ વહોર્યા વગર ચાલતા થયા

પ્ર૦ શાલિભદ્ર જેવા પુત્ર અથવા ઘરના માલિકને અને ધન્નાજી જેવા જમાઇને ન ઓળખ્યા એનુ શુ કારણ?

ઉત્તર આ મહાપુરૂષોએ તપસ્યાથી શરીરને એટલુ બધુ કૃશ બનાવી નાખ્યુ હતુ કે, જેથી શરીરના રગઢગ

બધા ગળાઇ ગયા હતા શરીરમાંથી લોહી અને તેજ વગેરે નાશ થયા હતા સર્વોત્તમ નવલિન ટાઢ-તડકામાં પણ ખુલ્લા શરીરે રહેવાથી શરીરમાંથી ગોરાશ ચાલી જવાથી એકદમ ક્ષ્રણાશ આવી ગઇ હતી એનાથી તેમને કોઇએ ઓળખ્યા નહિ

પ્ર૦ તમને ધન્નાજી અને શાલિભદ્રજી તરીકે ઓળખ્યા નહિ એ બનવા યોગ્ય છે, પરંતુ વીતરાગના મુનિરાજ તરીકે પણ તેમનો કોઇએ આદર કેમ ન કર્યો ?

ઉ૦ જો કે મુનિરાજ તરીકે તેમને આવા સુશ્રાવિકાના ઘરમાં ચોક્કસ આદર મળવો જોઇએ, એ વાત તદ્દન સાચી છે, પરંતુ ભગવાન મહાવીરદેવ પધાર્યાના સમાચાર આવ્યા હતા, આખો પરિવાર પ્રભુજીને વંદન કરવા જવાની તૈયારીમાં વ્યગ્ર હતો એટલે ખાસ મનુ યોગ્ય મુનિરાજો તરફ ધ્યાન ગયું નહિ એટલે મુનિરાજનો આદર ન થયો

પ્ર૦ શાલિભદ્રશેઠ શ્રેણિક રાજાના ખોળામાં બેઠા હતા ત્યારે થોડી વારમાં ગભરાઈ ગયા હતા, રાજાના શરીરની ગરમી પણ તેમનાથી સહન થઇ નહિ તથા સાતમા માળથી ઉતરીને નીચે આવવું એ પણ એમનાથી મુશ્કેલ હતું ત્યારે ચારિત્રમાં આટલી મોટી સહનશક્તિ ક્યાંથી આવી ?

ઉત્તર આત્મા અનંત શક્તિનો ધણી છે મોજ શોખમાં પડે ત્યારે ટાઢતડકા ન સહન કરી શકનારા ક્ષત્

મહારાજાઓ યુદ્ધમા શત્રુના બાણા વિગેરેના પ્રહારો લાગતા છતા પાછા પડતા નથી પણ આનદ વધે છે, તેમ આત્મા જાગતો થાય ત્યારે નહિ ધારેલી, નહિ કલ્પેલી શકિત આત્મામા ઉત્પન્ન થાય છે શાલિભદ્રશેઠ અને ધન્નાજી મોજશોખમા મહાલતા હતા ત્યારે અતિકોમળ હતા, અને સજમી બન્યા એટલે મહાયોદ્ધાની માફક ખુમજ સહન કરનારા થયા હતા

ધન્ના અને શાલિભદ્રજી ભદ્રાશેઠાણીના મહેલથી ભિક્ષા વચમાથી મળેલો આહાર વહોરીને પ્રભુજી પાસે આવ્યા, ભગવાનને આહાર બતાવી પ્રભુજીની આજ્ઞા મેળવી આહાર વાપરીને પ્રભુજી પાસે આવ્યા અને **વૈભારપર્વત** ઉપર જઇને અનશન કરવાની આજ્ઞા માગી સર્વજ્ઞભગવાન્ મહાવીરદેવે તેમની લાયકાત સમજીને અનશન કરવાની રજા આપી એટલે આ બને મુનિરાજો વૈભારગિરિ ઉપર આવી એક માસનુ અનશન કરી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને ગયા

મહામુનિરાજ વજ્રબાહુકુમારની કથા

આ મહાપુરૂષ અયોધ્યા નગરીના વિજયરાજ નામના પોતાના પિતાની આજ્ઞાથી કેટલોક પરિવાર સાથે લઇને પરણવા ગયા હતા, ત્યાથી મહાસતી મનોરમાકુમારી સાથે પાણિગ્રહણ કરીને પોતાના પરિવાર અને કેટલાક સાળાઓ સહિત પોતાની રાજધાની અયોધ્યાનગરી તરફ આવતા એક દિવસ મુસાફરીમા રસ્તા ઉપર કોઈ મહાજ્ઞાની આચાર્ય

ભગવાનને દેશના સાંભળતા જોયા, એટલે તુરંત મહાનિદ્રથી વજ્રબાહુકુમારે પોતાના માણસોને આગળ વધતા અટકાવીને આચાર્ય ભગવાનના દર્શન કરવાની ઈચ્છા જણાવી, બધો પરિવાર ચોભ્યો અને નીચા ઉતરી આચાર્ય ભગવાનના દર્શન કરવા ગયા, વંદન કરીને સૌ યથાસ્થાને બેસી ગયા અને દેશના સાંભળવા લાગ્યા, દેશના દરેકને ખૂબજ ગમી ગઈ અને વંદના કરીને પોતાને ઉતારે આવ્યા, ત્યાં આવ્યા પછી કુમાર વજ્રબાહુએ આ વ્યાખ્યાનની ઘણીજ પ્રશંસા કરી, જે સાંભળીને ઉદયસાગર નામના સાળાએ પ્રશ્ન કર્યો કે, જો સંસાર અસાર લાગતો હોય તો દીક્ષા કેમ લેતા નથી? કુમાર કહે છે કે, જો તમારી સંમતિ હોય તો મારી ઈચ્છા થાય છે, ઉદયસાગર કહે છે, ખુશીથી દીક્ષા લ્યો, અમો સર્વે ખુશી છીએ

બસ, આ પ્રમાણે પરસ્પરના સંવાદમાં કુમારે પોતાની ભાવના મજબૂત કરી અને પત્ની તથા સાળાઓને સમજાવીને તેજ આચાર્ય મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી અને દોષ વગરનું ચારિત્ર પાળીને મોક્ષમાં ગયા

આવા મહામુનિરાજો આ અવસર્પિણી કાળમાં અનંતા થયા છે અને આરાધના કરીને મોક્ષમાં ગયા છે, ભૂતકાળમાં અનંતા થયા છે, જેમના ચારિત્રના વર્ણન વાંચતા કે સાંભળવાથી ધર્મી આત્માઓને પણ નવાઈ લાગે તેવા હતા, આ તો સર્વજ્ઞ ભગવંતોના કાળની વાતો છે

પરંતુ ભગવાન મહાવીર દેવ મોક્ષમાં પધાર્યા ત્યારથી અત્યારે ૨૪૭૮ વર્ષના ગાળામાં હજારો જ નહિ પણ લાખોની સંખ્યામાં ઉચ્ચ કોટિના ચારિત્ર આરાધનારા મુનિરાજો થયા છે

કેટલાક જાવજ્જીવ છ વિગઈના ત્યાગી થયા છે, કેટલાક કેવળ જુવાર વગેરે એકજ અનાજનો ખોરાક વાપરી સંપૂર્ણ જીવન આરાધના કરનાર થયા છે, કેટલાક સર્વ રસકસના ત્યાગી થયા છે, કેટલાક હંમેશા અગ્યાર અંગો વિગેરે શાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય કરનારા થયા છે, કેટલાક રાત-દિવસમાં અતિ અલ્પ નિદ્રા લેવાપૂર્વક ઘણી અપ્રમાદ દશામાં રહેનારા થયા છે, કેટલાક સો, બસો, પાંચસો કે ચૌદસો વિગેરે ગ્રંથો બનાવી ધર્મ, સમાજ અને દેશને લાભ આપી ગયા છે, કેટલાક સેંકડો જિનમંદિરો અને જિનપ્રતિમાઓદ્વારા શ્રી જૈનશાસનની આરાધના વધારતા ગયા છે, કેટલાક હજારોની સંખ્યામાં સાધુ અને સાધ્વીજીઓ ઉત્પન્ન કરી શ્રી જૈનશાસનની પરંપરા મજબૂત કરતા ગયા છે એટલે શ્રી જૈનશાસનના તણેકાવના અને સંપૂર્ણ મનુષ્ય ભવના કેવળ મુધાજીવી (આ લોકની કોઈપણ ઈચ્છા વગરના) મહામુનિરાજો જગતના એકાન્ત ઉપકારી હતા, હોય છે અને હશે. તેમને નમો લોએ સવ્વસાહૂણં **પદોચ્ચારથી** આપણો નમસ્કાર થાય છે આ નમસ્કારદ્વારા સંપૂર્ણ સાવધાન-જાણકાર આત્માના પચ્ચાસ સાગરોપમના પાપ નાશ પામે છે આ વાત તદ્દન મધ્યમ કોટીની જાણવી ઉત્કૃષ્ટ જાગતા આરાધક આત્માઓ તત્કાળ સર્વકર્મને પણ ક્ષય કરી શકે છે

પ્રશ્ન ભક્તિ વર્ણન કરાયેલા અરિહંતાદિ પાંચે દેવોને નમસ્કાર કરવાથી લાભ શું ? કારણ કે તેઓ બધા વીતરાગ હોવાથી કોઇને સુખ આપતા નથી અને દુઃખ બગાડતા નથી, તો પછી નમસ્કારાદિ કરવાથી ફાયદો શું ? જગતને તો દુઃખનો અભાવ અને સુખની પ્રાપ્તિ એની જરૂર છે જુઓ શાસ્ત્રો પણ એજ કહે છે,

सुखाय सर्वभूताना प्राय सर्वा प्रवृत्तय ॥

અર્થ – પ્રાય જગતના પ્રાણી માત્રની પ્રવૃત્તિ સુખને માટેજ હોય છે અને શાસ્ત્રો તો સર્વથા પરભાવથી દૂર હોય તેમનેજ સાધુ તરીકે ઓળખાવે છે, જેમ જેમ વીતરાગતા વૃદ્ધિ પામતી જાય છે, તેમતેમ ઉપરના (ઉ... યાયાદિ) સ્થાનો આત્માને પ્રાપ્ત થાય છે, વીતરાગતા અને ઉદાસીનતા બન્નેનો અર્થ એકજ છે, ઉદાસીન આત્માઓને જગતના વંદક અને નિંદક સેવક અને શત્રુ ઉપર સમભાવવાળા હોવાથી નમસ્કાર કરનારને કશો લાભ આપી શકતા નથી

ઉ૦ ખરી વાત એ છે કે, આ જગતમાં કોઇપણ દેવ, દાનવ, વિદ્યાધર, ચક્રવર્તી કે ધનવાન કોઇને સુખ કે દુઃખ આપી શકતા નથી, સુખ અને દુઃખ પ્રાણી માત્રના કર્મનાજ ફળ છે, જ્ઞાનીઓ કહે છે કે —

“सुख दुःख रूप कर्मफल जाणे”

એટલે જેમ તદ્દન રાગદ્વેષ વ રના વીતરાગો કોઈને સુખ કે દુ ખ આપતા નથી, તેજ પ્રમાણે રાગદ્વેષથી ભરેલા હરિહરાદિ દેવો પણ કોઇને સુખ–દુ ખ આપી શકતા નથી

પ્ર૦ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ મહેશ્વરાદિ, બુદ્ધભગવાન અને બીજા ઘણા દેવ–દેવીઓ પોતાના ભક્તોને માગી વસ્તુઓ પૂરી પાડવાની વાતો જગતમા ગવાયા કરે છે, શુ આ વાત સાચી નથી ?

ઉ૦ બીલકુલ સાચી નથી, કારણ કે, ઉપર બતાવેલા બધા દેવોના ઘણા ભક્તો મહાભયકર દુ ખોને ભોગવતા સાક્ષાત દેખાય છે, જ્યારે તેજ દેવોના ઘણા નિ દકો ઉચ્ચ પ્રકારના સુખો પણ ભોગવતા નજરોનજર દેખાય છે, એટલે ભક્તોને સુખ અને વિરોધિઓને દુ ખ આપવાની અમુક દેવોની તાકાત છે, આવી કહેવત બીલકુલ સાચી નથી

પ્ર૦ તો પછી ધર્મથી સુખ અને પાપથી દુ ખ મળે છે આ વાત પણ સાચી ન કહેવાય ને ? કારણ કે ઘણા ધર્મી મનુષ્યો દુ ખ ભોગવે છે, અને ઘણા પાપી મનુષ્યો સુખ ભોગવે છે, એટલે ધર્મથી સુખ અને પાપથી દુ ખ આ વાત સાચી કેવી રીતે ?

ઉ૦ ધર્મથી સુખ અને પાપથી દુ ખ આ વાત તદ્દન સાચી છે અને તે યુક્તિથી પણ સમજાય એવી છે, જુઓ, ધર્મ કરવાથી આત્માના પુણ્યનો બધ થાય છે જેમ બીજ વાવનારો અ કુરા, છોડ થડ, શાખા, પ્રશાખા, ફુલ અને ફલ

જેમ રંધના વાર લાગે છે બીજને નાખવાના અને ફળને આપ વામા ચોક્કસ નાનુ મોટુ આંતરુ હોય છે, તેજ પ્રમાણે ધર્મ ક રણીઓ અને ધર્મના ફળરૂપ સુખને મળવામા થોડુ આંતરૂ હોવુ કોઈએ જોઈએ વર્તમાનકાળના સુખ અમુક સમય પહેલા કરેલા ધર્મ પુન્ય રૂપ છે, તેથી વર્તમાનકાળમા પાપ કરનારા માણસો પણ પોતાના ચાલુ પાપોના ફળ ભોગવતા નથી (જેમ ગઈ સાલમા ખેતરમા વાવેલુ હમણા ખવાય છે હમણા ખેતરમા વાવેલુ ભવિષ્યમા ખાવાના કામમા આવશે) પણ પૂર્વના પુણ્યના ફળ ભોગવે છે હમણાના પાપના ફળ હવે પછી ભોગવશે, જેમ પહેલા નીતિ અને વફાદારીથી નોકરી કરેલી હોવાથી હમણા ઘેર બેઠા પેન્શન મળ્યા કરે છે, તેજ માણસ હમણા ચોરીઓ કરે છે, તેનુ ફળ ચોરી જાહેર થશે અને પકડાશે ત્યારે ચોક્કસ મળશે.

તથા કોઈ માણસે ગયા કાળમા પાપો કર્યાં હોવાથી અત્યારે ઘણા પ્રકારની અગવડો, દુખો, વેદનાઓ, મુશ્કીલતો ભોગવે છે, પણ તે સ્થિતિમા પણ ધર્મને ચાલુ રાખે તો અંત રાય તુટી જવાથી સુખો આવી મળે છે જેમ અગવડો ભોગ વીને વિદ્યાભ્યાસ કરનારા હમણા ઘણા હેરાન થઈને પણ પોતાનો અભ્યાસ ચાલુ રાખે છે, તેવાઓ ભવિષ્યમા મોટા અધિકારીઓ થઈને મહાસુખીઆ થાય છે તથા જેમ ચોરી કરનારા માણસો વર્ષ-બે વર્ષ કે પાંચ દશ વર્ષ ખુબ સુખ ભોગવે છે પરંતુ છેવટે ચોરીરૂપ પાપનુ મહાદુખ જ ફળ પામે છે એથી વર્તમાનકાળનુ સુખ તે ચોરીરૂપ પાપનુ ફળ તો નજ

કહેવાય, પરંતુ તેનું (ચોરીનું) ફલ તો ચોરી જાહેર થયા પછી કેદખાનું, માર, બંધન અને મરણજ લેખાય છે

પ્ર૦ તો પછી હરિહરાદિ દેવો અને વેશધારી ગુરૂઓની કરેલી સેવા પણ ભવિષ્યમાં ફલ આપનારી બનશે, એમ માનવામાં શું વાંધો છે?

ઉ૦ કોઇપણ દેવો કે વેશધારી ગુરૂઓની કરેલી સેવા કરવાના નફો કે નુકસાન થવાનું ચોક્કસ નથી પરંતુ દેવો કે ગુરૂઓ પોતે વિકાર વગરના હોય, અને વિકાર વગરની સેવા થાય તો ચોક્કસ ફલ મળે છે

એટલાજ કારણથી નીચેના પદોનો વિચાર સમજવા યોગ્ય છે

एसो पंचनमुक्कारो सव्वपावप्पणासणो ।
मंगलाण च सव्वेसिं पढमं हवइ मंगलं ॥ ॥

અર્થ આ પાંચને કરેલ નમસ્કાર સર્વપાપનો ક્ષય કરનાર છે, અને સર્વમંગલોમાં પેલા નંબરનું મંગલ છે આ પાંચ નમસ્કાર એટલે આ પાંચને કરેલ નમસ્કાર સર્વપ્રકારના બાહ્ય અને અભ્યંતર પાપોને નાશ કરી નાખે છે

પ્ર૦ આ પાંચનેજ નમસ્કાર કેમ? બીજા કોઇને ના માટે નહિ?

ઉ૦ નમસ્કાર પાપોને ક્ષય કરવા માટે છે અને આ પાંચ પરમેષ્ઠિ સિવાય કોઈ વ્યક્તિ એવી નથી કે જેને નમસ્કાર કરવાથી પાપનો ક્ષય થઈ શકે

પ્ર૦ શુ જગતમા બીજા કોઈ ધર્મ માનનારાઓના ગુણી હોઇ શકેજ નહિ?

ઉ૦ ઉપર બતાવેલા આચાર્યાદિ ગુણી પુરૂષોમા બતા વેલા ગુણો કોઈપણ દર્શનમા કે વ્યક્તિમા આવ્યા હોય તો એનો આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ પદમા સમાવેશ થઈ જતો હોવાથી તે મહાપુરૂષોને ત્રીજા, ચોથા-પાચમા પદથી નમસ્કાર થઇ જાય છે, એટલે જુદા વિચારવાની જરૂર નથી, અને કોઈપણ લિગધારી દશામા સર્વદોષથી મુક્ત થએલા આત્માઓનો બીજા સિદ્ધ પદમા સમાવેશ થઇ જતો હોવાથી એમને પણ જુદા વિચારવા જરૂર નથી, એટલે જગતના તમામ સાચા ગુણી આત્માઓ આ પાચ પદોમા આવી જતા હોવાથી આ પાચને કરાએલો નમસ્કાર સર્વપાપને ક્ષય કરી નાખે છે માટે છઠ્ઠા પદને માનવાની જરૂર નથી

પ્ર૦ ઉપર તો તમે જણાવી ગયા છો કે, જગતના કોઇ દેવ, દાનવ, વિદ્યાધર, ચક્રવર્તી કે ધનવાન કોઇ કોઇને સુખ આપી શકતા નથી અને દુઃખ બગાડી શકતા નથી તો પછી આ પાચને નમસ્કાર કરવાથી લાભ શુ?

ઉ૦ આપણે ઉપર બતાવી ગયા છીએ તે બરાબરજ છે, કોઈના સુખમા કે દુઃખમા કોઈ કારણ નથી સર્વના સુખ-દુઃખનુ કારણ પોતાના સારા-ખોટા કર્મજ છે અને તેથીજ ભગવાન તીર્થંકરદેવો અને સિદ્ધ પરમાત્માઓ વિગેરે પાચે પરમેષ્ઠિ ભગવતોએ કોઇને સુખ આપ્યુ અને

દુ ખ મગાડયુ એવુ જૈન સિદ્ધાતોમા ક્યાય બતાવ્યુ નથી અને એજ કારણથી આ પાચ પરમેષ્ઠિ નમસ્કાર પણ સર્વ સુખદાયક અથવા સર્વ દુ ખનાશક આવુ ન બતાવતા સર્વ પાપક્ષય કર બતાવાયો છે

અર્થાત્ આ પાચ નમસ્કાર સુખદાયક કે દુ ખનાશક નથી પર તુ પાપનાશક છે અને પાપનાશક વસ્તુ હોય તે સુખદાયક અને દુ ખનાશક બની શકે છે,કારણ કે પાપનો નાશ થયા વગર દુ ખ નાશકે સુખની ઉત્પત્તિ બનવીજ અશક્ય છે અપથ્ય, અનાચાર અને ખરાબ વ્યસનો બધ થાય નહિ ત્યા સુધી રોગ, આપત્તિ અને ગભરામણનો પણ નાશ થતો નથી અને આ ત્રણ ચાલુ હોય તો સુખ આવી શકતુજ નથી, તેમ પાપનો નાશ ન થાય ત્યા સુધી દુ ખનો નાશ અને સુખની પ્રાપ્તિ થતી જ નથી

પ્ર૦ આ પાચ નમસ્કારથી સર્વ પાપનો નાશ થઇ જાય છે, આમ માનવાનુ શુ કારણ ?

ઉ૦ આ પાચ પરમેષ્ઠિ ભ ગવતોને ઓળખવાથી પચ પરમેષ્ઠિના ગુણોનો ખ્યાલ આવે છે ગુણોને ઓળખીનેજ ગુણીને કરેલો નમસ્કાર ફળવાન બને છે, જુઓ પૂર્વના કવિઓ શુ કહે છે,

સ્વામીગુણ ઓળખી સ્વામીને જે ભજે,
દર્શનશુદ્ધતા તેહ પામે,
જ્ઞાન-ચારિત્ર તપ-વીર્ય ઉલ્લાસથી
કર્મ જીતી વસે મુક્તિધામે ૧.

પ્ર૦ ગુણી પુરૂષને પૂજ્ય પુરૂષને, કે મોટા માણસને ઓળખ્યા વિના નમસ્કારાદિ થાય તો શુ કશો લાભ થાયજ નહિ કે નુકશાન પણ થાય ?

ઉ૦ ઓળખાણ વિના કરાએલા નમસ્કારાદિ ઓળખાણ વગરના ઔષધસેવન જેવા છે, જેમ ગમે તેવુ સારૂ પણ ઔષધ સમજણ વિના કે વિધિ વિના વપરાય તો ફાયદો કરવાના બદલે નુકશાન પણ કરે છે, તેમ જેનો જેટલો અધિકાર હોય તે મુજબ તેને સમજ્યા વિના નમસ્કારાદિ કરાય તો લાભ થતો નથી અને આશાતના પણ થઇ જાય છે અને સમજીને નમસ્કારાદિ કરાય તો સંપૂર્ણ ફળ આપે છે અને નુકશાન બીલ્કુલ થતુ નથી

એટલે ગુણી એવા પંચપરમેષ્ઠિ ભગવંતોના ગુણ જાણવામા આવે તો ઉત્તરોત્તર ગુણીના આનંદની વૃદ્ધિ થવા માડે છે, તથી તમની પાસે વસવામા રસ પડે છે, ગુણીના બહુમાનથી ગુણમા બહુમાન પ્રકટે છે કહ્યુ છે કે

ગુણીતણા બહુમાનથીરે ગુણતણા બહુમાન, મલુણા

ગુણમા બહુમાન થાય એટલે પોતામા પણ ગુણો લાવવાની તાનાવેલી જાગે છે ગુણની ઓળખાણ વધે તો ગુણનો આદર ચોક્કસ વધે છે ગુણનો આદર થયો એટલે આત્માના પાપો ઘટવા માડે એ સ્વાભાવિક છે અજવાળુ આવે એટલે અંધકાર ચોક્કસ જાય છે દિવસ ઉગવાની તૈયારી થાય એટલે રાત્રી નાસવા માડે છે તેમ ગુણોના

ઉદયથી દોષનો નાશ થતા નષ્ટ થઇ જાય છે દોષનો ના[illegible]
એજ પાપનો નાશ ગણાય છે

તથા વળી આ નમો પંચનમુક્કારો ગાથાવડે અરિહંતાદિ પાંચે પદોની સમાનતા પણ સ્પષ્ટ સમજાય છે, એટલે કે, નમો અરિહંતાણં આદિ પાંચે પદો અન્યુનાધિકપણે આરાધવા યોગ્ય છે આ પાંચે પદોની પૂજ્યતા નાનીમોટી નહી પણ સમાન છે, એ વાત એસો પંચનમુક્કારો પદ વડે બરાબર સમજાય તેવી છે

પ્ર૦ અરિહંતભગવંતો અને સિદ્ધપરમાત્માઓ સર્વ કર્મથી મુક્ત થએલા હોવાથી અને મહાઉપકારી હોવાથી આચાર્યાદિ ત્રણે પદ થકી મહાગુણી હોવાથી પૂજ્યસ્થાનના રહેલા છે અને આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુઓ તે પ્રથમના બંને પદોના સેવક છે તો [illegible] પદને અન્યુનાધિક [illegible] આરાધવા યોગ્ય કેમ કહ્યા?

ઉ૦ કેવળજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ [illegible] અનંતાનંત મહાપુરુષો [illegible] થયેલા છે અને કોઇપણ પ્રકારના ભેદ [illegible] જ્યોતિમાં જ્યોતિ મળી [illegible] છે અને અનંત ચતુષ્ટયના ભોગી બનેલા બધાજ સમાનસ્થાને પહોંચી રહેલા છે એટલે તેમનામાં કોઇ ઓછા-વધુ નાના-મોટા સેવ્ય-સેવક છેજ નહિ તથા વળી અનંતા આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુઓ [illegible] [illegible] પછી તેમની ઉપાસના કરીને જિનેશ્વર [illegible]

૫૫ અનંતા જિનેશ્વરો મોક્ષમાં ગયા છે તથા શ્રી જિનેશ્વરો પોતે પણ નમો તિત્થસ્સ પદ બોલીને સમવસરણમાં બેસે છે તેથી પાંચેને પૂજ્ય તરીકે સરખા માનવામાં કશો વાંધો જણાતો નથી

એજ પ્રમાણે ભવિષ્યમાં થનારા પંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતો વિચારાય તો હાલમાં બધાય ચારગતિમાં રહેલા હોવાથી બધાની સમાનતા છે, તેમાંના કોઇ સાધુ થઇને વહેલા મોક્ષમાં જાય, કોઈ વાચક થઈને, કોઈ સૂરિ થઇને મોક્ષમાં જાય ત્યારે અરિહંતપ્રભુના જીવ હજી ચાર ગતિમાં ફરવાના હોય તો વહેલા ગુણ પામેલો સાધુનો આત્મા મોડા ગુણ પામનાર અરિહંત પ્રભુના આત્માને પણ વંદનીક હોય છે, એટલે ત્રણે કાળના ગુણનો અભેદ વિચારતા પંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતોને નાના-મોટા ગણવાની જરૂર રહેતી નથી

તથા વળી વર્તમાનકાળના પંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતોને વિચારાય તો પણ વીશ અને ચઉવીશ જિનેશ્વરોના પરિવારભૂત સૂરિ, વાચક ને મુનિરાજો અસંખ્યાતા હોય છે, તે સર્વના ગુણો પણ અનંતા થાય છે એટલે ગુણોની વિચારણાએ વર્તમાનકાળના પરમેષ્ઠિ ભગવંતોને પણ સમાનભાવે પૂજ્ય માનવામાં કશો વાંધો નથી

તથા આ પાંચે પરમેષ્ઠિ ભગવંતોને કરાએલો નમસ્કાર જગતના બધાજ મંગળોમાં પહેલા નંબરનું મંગળ છે.

આ જગતમાં અનેક પ્રકારના મંગળો થાય છે, જેમ કે પરદેશ જનાર મનુષ્ય લાપસી, દહીં, ચોળા, સાકર,

પ્ર૦ ઘણા નવકાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરીને પોતાનું કાર્ય શરૂ કરે છે, છતાં તેને કાર્ય સિધ્ધ થતું નથી, લાભ થવાના બદલે નુકશાન પણ થાય છે એનું કેમ?

ઉ૦ નમસ્કાર મહામંત્રને મંગળ બનાવનારા બે પ્રકારના હોય છે, તેમાં સમજણ-ઉપયોગ અને વિધિપૂર્વક કરનારા પહેલા નંબરના ગણાય છે તથા અણસમજણ, ઉપયોગ અને વિધિને આદર આપ્યા વગર મંગલિક તરીકે વાપરનારા બીજા નંબરના ગણાય છે જે આત્માઓ સમજણ-ઉપયોગ અને વિધિપૂર્વક નમસ્કાર મહામંત્રનું આરાધન કરનાર થયા છે તેમને ચોક્કસ ફળ મળ્યાના ઘણા દાખલા મળે છે, સમજણ, ઉપયોગ અને વિધિ વગર નમસ્કાર ગુણન કરનાર કશું ફલ પામી શકતા નથી, તેમને ફળ ન મળે તેમાં નમસ્કાર મહામંત્રનો ગુન્હો નથી પણ અવિવેકનોજ દોષ છે, જેમ સો ટકા રામબાણ દવા પણ વિવેક અને વિધિથી ન લેવાય તો રોગ ન મટાડે એ બનવા યોગ્ય છે અને તેથી તે ઔષધિનો (દવાનો) દોષ માનવો તે વ્યાજબી નથી, પરંતુ દવાના સેવનારના અવિવેકનોજ દોષ છે

પ્ર૦ આ નમસ્કાર મહામંત્રમાં તો એકલા જૈનોનાજ દેવ અને ગુરૂઓનું વર્ણન અને વખાણ આવ્યું છે, પરંતુ ઈતરદેવો કે ગુરૂઓનું આમાં શ્રી-કુન કેમ નથી?

ઉ૦ આ જૈન શબ્દનો અર્થ સાંભળો! રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતા આ સંસાર મહામહેલના અંકારસ્તંભ છે, એ

જ્યાં સુધી પ્રાણીમાત્રથી નાશ ન થાય ત્યાં સુધી આ સંસારના દુ:ખોનો નાશ થાય નહિ અને મુક્તિ મળે નહિ, માટે દુ:ખનો નાશ અને મુક્તિના અર્થી મનુષ્યોએ રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાનો નાશ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાને જીતે તે જિન કહેવાય છે, આ જિનના જે ઉપાસક હોય તે જૈનો કહેવાય છે

રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાનો નાશ શરૂ થાય એટલે ઘણા બીજા દોષો પણ નાસવા માંડે છે, અનુક્રમે કરીને ઉપાસક આત્મા પોતે પણ રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાનો નાશ કરી જિન બનીને મોક્ષમાં ચાલ્યો જાય છે, આથી જે કોઇ મનુષ્યને પોતાના ભલાની ભાવના હોય તેણે રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાને નાશ કરવાના પ્રયાસો શરૂ કરવા જોઇએ અને રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાના નાશના અર્થી મનુષ્યને રાગ-દ્વેષ વગરના મહાપુરૂષ ઉપર રાગ પણ પ્રગટ થવો જોઇએ, એટલે જેને દુ:ખોના નાશની ભાવના હોય તેઓ રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાના નાશની ભાવનાવાળા હોય જ, અને રાગ-દ્વેષ અને અજ્ઞાનતાના નાશની ભાવનાવાળા હોય તેઓ બધાજ અર્થથી જૈનજ કહેવાય છે તેમને રાગ અને દ્વેષ વિગેરે સમસ્ત દોષોનો જેમણે નાશ કર્યો હોય તેવા અરિહંત પરમાત્મા વિગેરે પાંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતો ઉપર પૂજ્યબુદ્ધિ પ્રગટ થાય તે સ્વાભાવિક છે

વતની અસર પૂજાઇ રહેલા દેવ

ગુરુઓ ગમે તે દર્શનકારોએ માનેલા હોય, પરતુ તે તે દેવો અને ગુરુઓમા સસારની વૃદ્ધિનુ કારણ રાગદ્વેષ અને અજ્ઞાનતા સર્વથા નાશ થઇ ગયા હોય તો તેમનો ઉપર બતાવેલા પરમેષ્ઠિ ભગવતોમા સમાવેશ થઇ જતો હોવાથી તેમને પણ ચોક્કસ નમસ્કાર થાય છે

એટલે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમા પચમહાપરમેષ્ઠિ ભગવતોનુ અથવા દેવ, ગુરૂ અને ધર્મનુ એવુ સુંદર લક્ષણ બતાવ્યુ છે કે, **પૂર્વગ્રહ વગરના અપક્ષપાતી બુદ્ધિમાન વિચારકને** તેમના પ્રત્યે સદ્ભાવ પ્રકટ થયા વિના રહે નહિ

પ્ર૦ દુનિઆના બીજા બીજા દર્શનકારોએ દેવ,ગુરુ અને ધર્મ માટે જે જે વિચારો બતાવ્યા છે તેનાથી શ્રી જૈન-દર્શનના દેવ-ગુરૂ-ધર્મનુ સ્વરૂપ તદ્દન જુદુ પડી જાય છે, એનુ શુ કારણ?

ઉ૦ દેવ ગુરૂ અને ધર્મની **ઉપાસના, સેવા, કીર્તન, પૂજન** વિગેરે કરવાનુ કારણ શુ ? એના જવાબમા એ ઉત્તર મળશે કે, દુ ખ નિવારવા માટે અથવા સુખ મેળવવા માટે હવે આપણે બરાબર મધ્યસ્થ વિચાર કરીએતો ચોખ્ખુ સમજાય એવુ છે કે,

કામ-ક્રોધ-મદ-લોભકી જબ લગ ઘટમે ખાન ।
તબ લગ પડિત મૂર્ખહી સમહી એક સમાન ॥૧॥

જે દેવો પોતે કચન અને કામિનીમા ઘેલા બન્યા હોય, જેઓ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભથી ભરેલા હોય, જેમ

નામા હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન અને મમતા હાગીઠામીને ભર્યા હોય, તેઓ પોતેજ ચાર ગતિ અને ચોરાશીલાખયોનિમા ભટકવાના છે, તેઓ ઉપાસક એવા આપણું શુ ભલુ કરી શકે? જે કેદમા પુરાયો હોય તે બીજાને શી રીતે છોડાવે? જે વજ્રની સાંકળથી બંધાયા હોય તે બીજાને શી રીતે છુટા કરી શકે? જેઓ પોતે માર્ગ ભૂલા પડયા હોય તે બીજાને શુદ્ધ રસ્તો કેમ બતાવી શકે? જેઓ પોતાના અપથ્ય બંધ કરી શકતા નથી, તે બીજાને કેમ બંધ કરાવી શકે? જેઓ પોતાની નાડી જોઇ ને સમજી શકતા ન હોય તેઓ પારકી નાડ કેમ પીછાની શકે? જેઓ પોતાને તારવાને અસમર્થ હોય તે આશ્રિતોને કેવી રીતે તારી શકે? એજ પ્રમાણે જે દેવો અને ગુરૂઓ પોતે પોતાના પાપાચરણો છોડી ન શકયા હોય તે તેનકોના કેમ છોડાવી શકે?

અને પાપાચરણો બંધ ન થાય તો દુખો પણ બંધ ન થાય એ વાત ઉપર કહેવાઇ ગઇ છે, એટલા કારણથી કહેવાયુ છે કે,

પામ્યા જે વીતરાગતા, આરાધે વલી જેહ,
આપે જે વીતરાગતા, સાચા તારક તેહ ૧
અરિ અભ્યંતર ક્ષય થયા, ક્ષય કરવા મથનાર,
ક્ષય થાએ જેના થકી, તે ભવતારણહાર. ૨
દેવ નમુ વીતરાગને, ગુરૂ વીતરાગ થનાર,
ધર્મ કથિત વીતરાગનો, ભવજલ તારણહાર ૩

બસ, આ વર્ણનથી એમ સમજાશે કે, જૈનધર્મના દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ તે કોઇ એક વ્યક્તિના કે અમુક વ્યક્તિઓનાજ તારક નથી પરંતુ જેમને ગુણની જરૂર હોય, ગુણનો આદર હોય અને દોષોથી કંટાળ્યા હોય અને દોષોથી મુક્ત થવાની ઇચ્છા હોય તેવા જગતભરના દેવ, મનુષ્ય કે પશુ ગમે તે હોય તે સર્વના ચોક્કસ તારક છે

પ્ર૦ વીતરાગો જગતને તારી શકે છે અને જગતના બીજા દેવો તારી શકે નહિ, એનું શું કારણ ?

ઉ૦ શ્રી વીતરાગો કર્મના ભારથી મુક્ત થયા હોવાથી પોતે તરી શક્યા છે અને બીજાને તારી શકે છે, જેમ કાષ્ટની નૌકા-વહાણ પોતે તરે છે અને આશ્રિતોને તારી શકે છે, તેજ પ્રમાણે ગીત દેવો કર્મના ભારથી ખુબજ ભારે થએલા હોવાથી અને પત્ની, પત્નીઓ તથા પરિવારમાં ખૂંચી ગએલા હોવાથી બીજાને તારી શકતા નથી, જેમ પત્થરની નાવડી પોતે તરવા સમર્થ નથી તેથી બીજાને તારી શકતી નથી

પ્ર૦ દેવો અને ગુરૂઓ કહે તે કરવાનું કે કરે તે કરવાનું ? જો તેઓ કહે તે કરવાનું હોય તો તેઓ ગમે તેમ વર્તે એ આપણે જોવાની શી જરૂર ? તેમનો બતાવેલો ધર્મમાર્ગ આપણે આદરવો એજ વ્યાજબી છે અને એમ કરીએ તો આપણું કલ્યાણ કેમ ન થાય ?

ઉ૦ દેવો અને ગુરૂઓ કરે તે આપણે કરવાનું નહિ પરંતુ કહે તેજ કરવાનું આ વાત બરાબર છે, પરંતુ એટલું

ચોક્કસ છે કે, આચાર વગરના દેવો કે ગુરુઓ તદ્દન નિષ્પાપ બોધી કે ઉપદેશી શક્તા નથી અને ઉપદેશ આપે તો તેમની છાપ પણ પડતી નથી માટેજ દેવો અને ગુરૂઓએ પ્રથમ પોતે શુદ્ધ બનીને, નિર્મળ બનીને ઉપદેશ આપવો વાજબી છે

અને શ્રી વીતરાગદેવો અને તેમના શિષ્ય-પ્રશિષ્યો બીલ્કુલ નિર્મલ બનેલા હોવાથી તેમના આશ્રીતો પણ દોષ વગરનુ આચરણ આચરનારા થાય છે તે વાત યુકિતસંગતજ છે

માટેજ બુદ્ધિમાન મનુષ્યોએ દેવ,ગુરૂ અને ધર્મનુ સ્વરૂપ સમજીને આદર કરવો જોઇએ તે કારણથી અમે અમારા આ નાનકડા પુસ્તકમા અમાન અનુભવ અનુસારે શ્રી પચપરમેષ્ઠિ મહામત્રને બનતી રીતે સમજાવવાના ઉદ્યમ કર્યો છે પચપરમેષ્ઠિ મહામત્રને સમજવાથી દેવ-ગુરુ-અને ધર્મ આ ત્રણે બાબત બરાબર સમજી શકાય છે

પ્ર૦ આ પચપરમેષ્ઠિ મહામત્રમા પેહેલા અને બીજા પદથી દેવની ઓળખાણ અને ત્રીજા ચોથા અને પાચમા પદથી ગુરુની ઓળખાણ બતાવી છે, આ વાત બરાબર છે, પરતુ ધર્મની ઓળખાણ આમા કઇ જગ્યાએ બતાવી છે?

ઉ૦ આ સ્થળે જે પાચ પરમેષ્ઠિ ભગવતોનુ સ્વરુપ બતાવ્યુ છે, તેમા તે પચપરમેષ્ઠિ ભગવતોના ગુણો બતાવવામા આવ્યા છે, તેજ ગુણો અપરનામા ધર્મ છે, દેવમા દેવત્વ કે ગુરુમા ગુરુપણુ ગુણ વિના આવતુ જ

નથી અને આવેલુ ટકતુ પણ નથી આત્માના **ગુણુની સમજણુ, ગુણુનો રાગ, અને ગુણુનો આદર** આ ત્રણ પ્રકારનેજ **રત્નત્રયી** કહેલ છે તે રત્નત્રયી પોતેજ વાસ્તવિક ધર્મ છે પચ પરમેષ્ઠિ ભગવતોમા રત્નત્રયી એકદમ પરાકાષ્ઠાને પામેલી હોય છે

માટેજ આ પુસ્તકનુ **પચ પરમેષ્ઠિ મહામત્ર** યાને **જૈન ધર્મનુ સ્વરૂપ** એવુ નામ રાખવામા આવ્યુ છે

ઉપસહાર

છેવટે આ પુસ્તક લખવામા બનતો ઉપયોગ રાખવા કાળજી રાખી છે, છતા છદ્મસ્થદશા પોતેજ અજ્ઞાન અને પ્રમાદની ખાણુ છે, તેમા મોટા મોટા શ્રુતધરોને પણ વખતે ક્ષતિ આવી જવા સભવ રહે છે, તો પછી મારા જેવા **અતિ અલ્પજ્ઞ** આત્માનુ શુ ગજુ ? એટલે ભૂલો થવી બનવા યોગ્ય છે, તેથી આ પુસ્તકના લખાણુમા શ્રી વીત રાગદેવની આજ્ઞાવિરૂદ્ધ કાઇ પણુ લખાઈ ગયુ હોય તો ચતુર્વિધ શ્રી સઘ અને જગતભરના વિશેષજ્ઞ પુરૂષો પાસે ક્ષમા યાચુ છુ અને આશા રાખુ છુ કે, સહૃદય પુરુષો ઉપયોગપૂર્વક વાચે, અને સાચી વસ્તુનો સ્વીકાર કરી પાતાના આત્માના કલ્યાણુપોષક બને એજ અભ્યર્થના

પુસ્તકના લખનાર ને, શ્રોતા વાચક વર્ગ,
સમજી શાસન જિનતણુ, સિદ્ધ લહો અપવર્ગ

सर्वमगल्मागल्य सर्वकल्याणकारणं ।
प्रधान सर्वधर्माणा जैन जयति शासन ॥ १ ॥

આ પ્રમાણે સુધારીને વાંચવુ

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃ	લી
ઓનમાણ	ઓનમાણુ પણુ	૧	૧૭
ા ઉત્તેનો	અન્ય ઉત્તેનો	૫	"
मदन	पदन	૧૭	૮
નગર લોકોના	નાગરિક લોકોના	૧૯	૨૦
નમસ્કાર મહામંત્ર	નમસ્કાર મહામંત્રના	૨૨	૮
ગુણુગણુ	ગુણુગણ	૦૫	૩૧
ચક્ષથી	ચક્ષની	૩૬	૭
તો	જે	૪૫	૧૭
આગાર પ્રદેશ	આગાર પ્રદેશો	૪૬	૬
આકાશ પ્રદેશ	આકાશ પ્રદેશ	૪૬	૭
અનુમાનિક	આનુમાનિક	૪૬	૧૯
તેના	તેના અનુગુણ કરીએ તો આઠ તાલીમ હોઇ એ શુદ્ધ થાય છે તેના	૪૭	૨૩
તેની પુજા કરીએ	તેની પુજા કરીએ તો	૪૮	૨

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃ	લી
ભજનારા હતા	ભજનારા	૫૭	૧૮
વિનવા	વિનવાઇ	૬૧	૧૦
અનિષ્ટથી	અનિષ્ટથી	૬૨	૧૦
કપાનભૂત	કપાનભૂત્	૬૨	૧૧
ઉગનારા	ઉગનારો	૮૭	૧૮
નિદ્રા	નિદ્રા	૮૧	૫
दनु भवनपि	दनुभवनपि	૯૨	૭
गभीरद्राया	गभीराद्राया	૮૪	૫
મ	મેદ	૧૦૨	૧૮
થઇ પણુ	પણુ થઇ	૧૦૩	૧
તે	તો	૧૦૩	૧૭
લાગ્યો	લાગ્યા	૧૧૩	૧૦
આર્ત	આર્ત	૧૧૩	૧૦
ધન	ધમ	૧૧૩	૧૯
દેવોનમાં	દેવોનમાં પ્રકાર	૧૧૪	૫
ખમાવાવા	ખમાવવા	૧૧૫	૧૬
રાજા-રાણી ની દેવદેવી	રાજા રાણી દેવ દેવીની		
માફક	માફક	૧૧૭	૧૨
યૌવનભાવ	યૌવનવય		
નરકગતિ	નરકગતિમાં મહાદુઃખ ભોગવે છે	૧૧૮	૧૦

ુષ્ઠ ૂ ી અ ુષ્ઠ ૃષ્ઠ

નૃમમઅ ૃમોક્ષિઉ તેએ નેઓ ૩

૧૫૦ ૧૫ આયેનગી સાથેન પીજ ૧ ૩૨

ાથી મરીને ૧૫૦ ૧૭ આમ આ ૩૩

ટપૂનના ૧૬૨ ૨૧ નિરગ્જૂનગ નિરંગનૃનગ

ત્વત ૧૬૩ ૧૨ ૩૩૫

તેર ભવમા

વાસુદેવથયા ચક્રવર્તીથય ૩૪૯

ઠસૂતિમત્રમા ૧૬૪ ૭ ધન્યા ધ્રુજ્યા ૩૬૯

ની પોતાની ૧૬૭ ૧૩ પિતાના પિતાના ઋષભ કુમારપૂ

દી સુખ ૧૭૮ ૪ ૩૭૧

મુનામા ૧૮૦ ૧૫ સગ્રામ સનમ ૪૨૧

નારેલી ૨૦૩ ૨૧ અવિચારી કે અવિચારી હોય

। ૨૦૪ ૨૦ ૪૨૭

મનુષ્યો ૨૧૩ ૧૧ ગાની પુરુષે જ્ઞાની પુરુષ

સ સ્ત્ર ૨૨૧ ૨૧ ૪૩૫

તોતે ગાન ૨૨૧ ૩ ચેદ્દ ચટ્ટ ૪૩૫

મનનુ ૨૨૬ ૧૮ ન ને ૪૪૭

ાને આખ્યા ૨ ૧ ૪ હેવ હોય ૪૮૮

કે બનાવે છ ૨૩૧ ૪ આત્માથી આત્માય ૫૦૮

ઞ ુકલ્ધ્યાનાર

૨૪૪ ૧૭ क्षाहानिग्गहाइ_